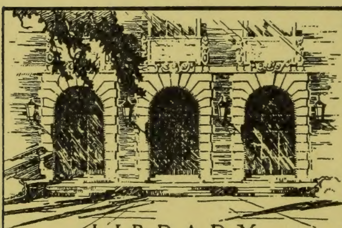

VV
1422

De Nieuwe Tijd

Sociaaldemokratisch Maandschrift.

ONDER REDACTIE

VAN

HENRIETTE ROLAND HOLST, ANT. PANNEKOEK.
EN W. VAN RAVESTEIJN JR.

23ste Jaargang 1918.

AMSTERDAM.
FIRMA J. A. FORTUYN.
1918.

Inhoudsopgave.

I.

Socialisme en Partijzaken.

II.

Politieke en economische verhoudingen.

III.

Algemeene Onderwerpen, Geschiedenis, Boekbeoordeeling, enz.

IV.

Literatuur en Kunst.

Overzicht der Tijdschriften.

Verzen

DOOR

C. J. KELK

I. NAAR HET LICHT.

Bij H. Heyenbrock's Schilderij.

In de fabrieken, die dampen uitbraken,
  die vlammen leggen aan der daken top,
waar machines trillen als rillende draken,
  Ontzetting dragende in hun kop. . . . .,

in de fabrieken zijn de laaiende lichten,
  die wachtend staan boven Arbeids Lijf,
die vonken zaaien op de gezichten
  als vlagen van Angst om het zwarte bedrijf.

In de fabrieken zijn de vlammen aan 't zwaaien
  binnen de raaflige nevelkring,
waar Aardes verborgen raderen draaien
  óm het Brood van de sterveling.

In de fabrieken zie ik mijn broedren
  met zwarte vegen en bloedend hart.
Ik weet de strijd in hun blanke gemoedren
  en 'k proef de Ziltheid van hunne smart.

Maar ik weet ook de moed van hun oogen
  en ik weet diep het gevaarte: hun Stem.
Boven hen draaien de vlammende bogen,
  alleen in de macht van hun slaafsche rem.

In de fabrieken, die dampen uitsnerpen,
waar gillende stoomen de nevelen slaan,
waar zwarte duivels zwart voedsel werpen
in de donkerte van een vulkaan....,

in de fabrieken zijn Arbeids zonen,
de dragers van ons gelouterd Licht.
Zij zullen éens vrij de Aarde bewonen:
vrij in hun Grootheid en groot in hun Plicht!

25 Nov. '17.

---

2. DE KROTTEN.

De arme, beroofde krotten
— in een gele hemel gehuld —
in de grijnzende avondgrotten,
met Ellende's kindren gevuld,

beklemmen de groei van de steden
als dorre blaâren de boom;
zij zijn uit de rafels gegleden
van een vergeten droom....

Zij hebben armoedige gaten,
waar de nacht in is vastgegroeid.
Zij zijn als de glinstrende graten,
waarvan 't leven is weggeschroeid.

Zij hangen in de valsche dampen
van Armoe's ellendig bedrijf.
Krank zijn hun harten en krampen
doortrekken hun worstelend lijf.

De arme, beroofde bouwvallen
met het gele kleed van de Schand' —,
Zij zullen gaan beieren alle
de Zang van het vrije land!

---

3. EEN FEESTZANG.

De Arbeid stond weer te branden
als een jubelend offerfeest:
Aan de ovens hingen de handen,
samengeschroeid tot één Geest.

En Arbeids vuren dongen
naar 't voedsel van zilverig-git
en duizenden vlammentongen
likten de hemel wit.

Zoo was het — zoo zal het eens wezen,
wanneer Arbeid de Zon overstemt,
dan zal onze vlag zijn gerezen
en de vijand liggen getemd.

Zóó zal de Arbeid eens wasschen
zijn duizenden wonden rein;
dan zal onze vlag van alle rassen
het juichende Vaandel zijn!

---

4. DE BOOM.

Arbeid is het zaad — de oorsprong der steden,
gestuwd door de flapprende, wapprende wind.
Kapitaal is de vrucht, die zacht naar beneden
draalt en tot groeve de gronden vindt.

Arbeid doet hoog de huizen groeien,
legt vuren vast aan der bergen voet.
Arbeid doet — onze oogen bloeien
om de gerustheid van zijn Gloed.

Arbeid is de Vorst, die Aard' houdt in toomen,
wanneer 'n Stem opgaat, die verwarring wil,
Arbeid is de groeikracht van de boomen,
o! Arbeid maakt ons droef — sterven stil.

Arbeid is het zaad — de steun van de steden
  en de groei van onz' eigen, onmachtige romp.
Kapitaal is de vrucht, die zachtjes gegleden
  is onder de blaâren en tot rafels kromp.

Arbeid is het zaad — en het zaad wil groeien
  over de deinzende kimmen heen,
maar dan moeten állen eerst samenvloeien
  tot een groot Gebaar, in beweging Eén!

Vers

DOOR

JOOST MENDES.

DOEN.

Alleen de daad
Is de maat
Voor de kracht
Van het gevoel.

Het woord alleen
Bekoort gemeen,
Is valsche moed
Van veilig bloed.

Het woord is macht,
Hypnose en tooneel,
De daad enkel de pracht
Van 't breed-neergezwaaid houweel.

18 Mei 1917.

De Massa-aktie in de groote fransche Revolutie. [1]

DOOR

H. ROLAND HOLST.

Wij hebben er in den aanvang van dit hoofdstuk reeds op gewezen, hoe een der hoofdpunten van verschil tusschen de engelsche en fransche omwenteling hierin bestaat, dat, terwijl de eerste de breede volksmassa's nauwelijks in beroering bracht, de tweede den socialen bodem tot in zijn diepste lagen omwoelde. Hiermee staat natuurlijk het feit in nauw verband dat de aktie der massa's in de fransche omwenteling onvergelijkelijk veel grootscher en geweldiger is, dan de volksbeweging der engelsche revolutie, zooals in 't algemeen de gebeurtenissen van 1789—1793, wat afmeting en intensiteit aangaan, alle vroegere van dien aard ver overtreffen.

Een sociale aardbeving van zoo ontzettende hevigheid, een volksbeweging van zoo elementaire kracht en weergalooze uitwerking, had de wereld vóór de omwenteling, die onder alle andere terecht den naam draagt van „de groote" nog nimmer gezien.

Het feit dat de burgerlijke revolutie in Frankrijk anderhalve eeuw later dan in Engeland plaats vond, maakte dat de sociale en geestelijke krachten, waarover de tweede beschikte, onvergelijkelijk veel grooter waren. Het absolutisme zelf had, door de bevordering van industrie en handel ter wille van fiskale doeleinden de rijke, zelfbewuste en reeds machtige bourgeoisie helpen kweeken, die het oude regiem ten val zou brengen. Behalve Parijs, dat 800.000 inwoners telde, bestonden een aantal bloeiende handels- en industriesteden: Lyon, Marseille, Bordeaux, Rouaan enz. burchten der bourgeoisie en brandpunten der toekomstige revolutionaire beweging.

In de groote steden was het gildewezen sinds lang door den vrijen arbeid der manufaktuur ondermijnd: een talrijke klasse van bezitloozen, door geen gildeverband meer beschermd, maar ook door geen gildebepalingen meer gebonden, kende al de ellende, maar bezat ook reeds de bewegelijkheid van het moderne proletariaat. Welk een verschil met de nog half-middeneeuwsche groepen der Londensche

1) Fragment van een hoofdstuk over „De massa-aktie in de burgerlijke revolutie", in het werk der schrijfster over „de Revolutionaire Massa-aktie," ter perse bij W. L. en G. Brusse.

bevolking van 1642, die in de revolutionaire beweging van dien tijd een hoofdrol speelden!

De stedelijke proletariërs waren de eene groote krachtbron der massa-beweging in de fransche revolutie; de andere waren de boeren, de diepst verdrukte, meest uitgebuite klasse in de feodaal-absolutistische monarchie. Verpletterd onder tallooze heerlijke lasten en verplichtingen, uitgemergeld door de onverzadelijke parasieten van het oude regiem, de graanwoekeraars en de belasting-pachters, dreven haat en honger hen tot verzet van het eerste oogenblik af, dat de greep van het gezag begon te verslappen.

De hongeropstanden der boeren vormen de inleiding tot de fransche revolutie, gelijk de konflikten tusschen kroon en parlement de inleiding tot de engelsche omwenteling hadden gevormd.

Van 1775 af tot 1789 herhalen zij zich met korte tusschenpoozen en worden steeds talrijker. Vergeefs onderdrukt de regeering ze met kracht van wapenen, hangt de leiders op en poogt ook wel door kleine schijnkoncessies de ontevredenheid te doen luwen. Telkens opnieuw breken nu hier dan daar, nieuwe hongeronlusten uit. Zij vestigen de algemeene aandacht op het ondragelijke lot der plattelands-bevolking, wekken onder de heerschende klassen een gevoel van toenemende onrust, onder de onderdrukten hoop en moed. Snel neemt het aantal politieke pamfletten toe, die de onhoudbaarheid van het heerschende regiem, de noodzakelijkheid van ingrijpende hervorming aantoonen. De revolutionaire gisting verergert en de revolutionaire bewustwording wint snel veld, tot de dreigende finantieele ineenstorting de regeering noodzaakt om in Mei 1789 de Staten-Generaal. bestaande uit afgevaardigden van den adel, de geestelijkheid en den derden stand te Versailles bijeen te roepen ten einde maatregelen te beramen tegen het dreigende staatsbankroet. Nog hopen Lodewijk XVI en zijn raadgevers in ruil voor enkele hervormingen, door middel van het parlement nieuwe belastingen aan de natie te kunnen opleggen. In werkelijkheid scheppen zij in dat parlement een centrum van politieke agitatie en een nieuwe arena, waarin de strijd tusschen de vertegenwoordigers der afgeleefde parasiteerende klassen en die van den „derden stand" zich koncentreert, verscherpt en als een prikkel van onberekenbare kracht de revolutionaire beweging door het geheele land voortdrijft.

De burgerlijke geschiedschrijving beschouwt als het uitgangspunt der revolutie de opening der Staten-Generaal. Zij legt den nadruk op de worsteling der partijen in de verschillende, elkaar opvolgende volksvertegenwoordigingen, en op de maatregelen door deze genomen. Met andere woorden: als het voornaamste machtswerktuig der revolutie

beschouwt zij het parlement en als de kern der revolutionaire aktiviteit de parlementaire. In tegenstelling tot haar maakt de revolutionair-socialistische en anarchistische 1) geschiedschrijving duidelijk hoe de kern der revolutie *de beweging der massa's in stad en land is geweest*. De massa-aktie is niet slechts het element, dat de parlementaire aktie aandrijft: zij loopt ook herhaaldelijk op deze laatste vooruit; zij werkt niet enkel als de krachtige vuist, die de oude levensvormen verbrijzelt, maar ook als de bevruchtende kracht, die de nieuwe vormen verwekt.

De algemeene onrust, die de agrarische onlusten der jaren 1775—88 teweeg brachten, droeg zeker niet minder bij tot de bijeenroeping der Staten-Generaal dan de finantieele ontwrichting. Gedurende de maanden, die aan deze bijeenroeping voorafgingen, zijn op het platteland oproerige bewegingen aan de orde van den dag. Met knuppels gewapende benden dringen de steden binnen, zij nemen de voorraden der groothandelaars in beslag tegen belofte van betaling „na den volgenden oogst", of dwingen de graanpachters hun goedkoop meel te leveren. Hier noodzaken zij den landheer van zijn recht op het gemaal afstand te doen, elders eischen zij van de gemeente dat deze het brood tegen verminderde prijs verkrijgbaar stelle. Op sommige plaatsen komt het al voor, dat dergelijke benden de kasteelen binnen dringen en de rechtstitels der landsheeren verbranden. Onder de boeren worden geheime vereenigingen opgericht; reeds verstout de landman zich op sommige plaatsen te weigeren de tienden te betalen en stemt hij de leuze aan: „leve de vrijheid".

Zoo gaat de elementaire massa-beweging op het platteland, die de reaktionaire geschiedschrijver Taine zeer juist als „spontane anarchie" karakteriseert, aan het begin der worsteling op parlementair gebied vooraf. Hoe meer de revolutie zich ontplooit, des te krachtiger worden de manifestaties van deze spontane aktiviteit der plattelandsbevolking. Zij vormen de diepe ondertoon, welke alle rijzingen en dalingen van den revolutionairen vloed begeleidt. De boeren wachten niet lijdelijk af tot de besluiten der volksvertegenwoordiging hen uit de banden van het feodale stelsel verlossen; zij handelen zelven, zij bevrijden zich zelven, eer zij door de wetgevende lichamen worden bevrijd. De besluiten van deze lichamen bekrachtigen in 't algemeen slechts dat, wat de massale aktie der boeren reeds verwezenlijkt heeft. Zij geven de juridische sanktie aan het feit.

De spontane aktie der boeren in den winter van 1788—89 zou men kunnen vergelijken met het gerommel en de rookwolken die

---

1) Bedoeld wordt het in vele opzichten uitmuntende werk van Kropotkin: La grande Révolution.

aan de vulkanische uitbarsting voorafgaan. De verovering der Bastille is dan deze uitbarsting zelve, waarin de revolutionaire massa-energie als een geweldige, wijd zichtbare vuurzuil omhoog stijgt. In haar openbaart zich niet slechts het onvergelijkelijk élan der Parijsche massa's, maar ook hun geniale intuïtie. Onder deze massa's heerschte in het voorjaar van '89 groote ellende. De sterke politieke spanning — het was bekend dat de koning reeds toen op een staatsgreep zon, de ontbinding der pas bijeengekomen Staten-Generaal overwoog — had diepe stoornis gebracht in het ekonomische leven. Tienduizenden hongerige werkeloozen, landloopers en bedelaars, uit de provincie naar de hoofdstad samengestroomd, verergerden den nood. De graanvoorraden bleven uit, de broodprijzen stegen onrustbarend; de oude machthebbers meenden het volk van Parijs door den honger te kunnen temmen. Maar hoe vergisten zij zich! Te midden van het schrijnende gebrek, schijnbaar hopeloos overgeleverd aan de machtsmiddelen der monarchie, die rondom Parijs talrijke troepen — meest oostenrijksche en zwitsersche regimenten — had gekoncentreerd en elk oogenblik deze vreemde huurlingen op de hoofdstad kon loslaten, gingen de volksmassa's, ongeorganiseerd en haast zonder leiding als zij waren, daarbij niet gesteund, maar eerder gedwarsboomd door de verraste, weifelachtige bourgeoisie, onverwacht tot een revolutionair offensief van weergalooze koenheid over. De val der Bastille bracht een onherstelbaren slag toe aan het politieke en moreele prestige van het oude regiem, hij verhoogde in sterke mate den strijdlust en het zelfbewustzijn der revolutionaire klassen, wekte onuitsprekelijke geestdrift en uitbundige verwachtingen bij alle vooruitstrevende geesten in en buiten Frankrijk, vond een flauwe echo tot in de verre hoofdstad van het barbaarsche, half-aziatische tsarenrijk toe.

Wat maakte de bestorming der Bastille, die sterke voor onneembaar gehouden dwangburcht, door ongedisciplineerde scharen mogelijk? Welke was de kracht die den gouverneur de Launay tot kapitulatie dwong?

Het was de bijna eenparige revolutionaire energie van honderdduizenden, die dit wonder wrocht.

In een aantal uiteenloopende gebeurtenissen had die energie zich in de weken en dagen voor den 14den Juli gemanifesteerd. Gebleken was hoe snel haar sappen omhoog stegen en zich door alle vertakkingen van den volksboom verspreidden. Reeds in April hadden in de arbeidersvoorstad St.-Antoine ernstige onlusten plaatsgevonden, troepen waren gerequireerd, honderden arbeiders werden gedood of gewond. Maar weldra begon het ook onder de soldaten — mèt de boeren de paria's der oude monarchie — bedenkelijk te gisten. Op het bericht van den

dreigenden staatsgreep tegen de Staten-Generaal hadden de „gardes françaises" eigenmachtig hun kazernen verlaten om zich op straat te verbroederen met het volk. De overheid was geheime vereenigingen onder hen op het spoor, wier leden zich verbonden hadden geen andere bevelcn dan die der volksvertegenwoordiging te gehoorzamen. Gevangen gezet, werden de opstandige soldaten weldra door een duizendkoppige volksmenigte, met ijzeren hamers, stangen en bouten gewapend, bevrijd. Op dienzelfden dag, den 13den Juli, bevrijdde de menigte ook de ongelukkigen, die wegens schulden in de St.-Lazare gevangenis opgesloten zaten. De groote meelvoorraden, door de monnikken in het klooster van denzelfden naam opgehoopt, werden door het volk ten algemeene nutte onteigend en de slagboomen aan de grenzen der stad, waar de stedelijke oktrooirechten betaald moesten worden, in brand gestoken, opdat de voorraden vrijelijk in de stad zouden kunnen komen.

Midden in de toenemende revolutionaire gisting bereikte het bericht Parijs dat de koning den „hervormingsgezinden" minister Necker had ontslagen. Dit beteekende: het onmiddellijk dreigen van staatsgreep, hongersnood en ontbinding der Staten-Generaal, de kontra-revolutie in zicht. Het volk begreep intuïtief dat de eenige verdediging, die kans op succes bood, bestond in stoutmoedig aanvallen. Het kwam onmiddellijk in beweging. Ontzaggelijke volksmenigten — men spreekt van 200.000 menschen — golfden dien dag en den daarop volgenden nacht door de straten. De revolutionaire propagandisten, die te wapen riepen, vonden dadelijk gehoor. Maar hoe aan wapens te komen? De bourgeoisie, die bezig was het gemeentelijke bestuur te reorganiseeren en een burgerwacht van 12.000 man had opgericht, wist ze niet te vinden. De bourgeoisie weet nimmer wapens te vinden voor het revolutionaire volk, zelfs niet wanneer dit strijden wil voor de zaak der burgerlijke klassen. Wel gaf zij toestemming tot het vervaardigen van 50.000 pieken, deze werden in anderhalf etmaal gesmeed. Het volk echter rustte niet eer het het groote wapendépot der regeering ontdekt had. Zoodra bekend was geworden, dat 30.000 geweren in het Hotel des Invalides te vinden waren, drong het volk dit gebouw binnen en maakte er zich van meester.

Maar zoo nu al een deel van het volk gewapend was, de aanval op de Bastille scheen er niet minder ongerijmd om. De vesting, die de hoofdader der groote volkswijk St.-Antoine beheerschte, kon volgens het oordeel van het „gezond verstand", niet anders genomen worden, dan door een geregeld beleg met behulp van sterke artillerie.

De aanvallers, — gewone arbeiders en burgers, die, onder aanvoering van een officier en een vroegeren horlogemaker, en gesteund

door een klein aantal beroepssoldaten, — van het slotplein, waartoe zij doorgedrongen waren, urenlang het vuur der onzichtbare belegerden trotseerden, offerden hun leven schijnbaar tevergeefs. En toch waren hun heldhaftige opoffering en onversaagdheid de winden waarop Nike, de trotsche godin der overwinning, kwam aanvliegen.

Niet de paar kanonnen door de gardes françaises aangesleept gaven den doorslag, maar de moreele kracht van het revolutionaire volk, zijn heroïsche doodsverachting.

Een deel der bezetting bestond uit zwitsersche huurlingen, wien het Parijsche kanalje weinig deerde, dat daar onder op het slotplein een prachtig mikpunt voor de onzichtbare schutters bood.

Maar het andere deel, fransche invalieden, voelde zich één van hart met die dappere burgers, welke ondanks hun bloedige verliezen stand hielden als veteranen. Dit moorden achter veilige muren walgde hun spoedig zoozeer, dat zij den gouverneur van het kasteel dwongen te kapituleeren. Zoo zonk het regeeringsgeweld ineen, in den steek gelaten door een deel van zijn verdedigers uit de volksklasse, wier klassegevoel werd opgewekt door den revolutionairen moed van het volk.

De 14de Juli, de dag van den val der Bastille was de eerste der „groote dagen" van de omwenteling. Verdere groote dagen zijn de 5de en 6de Oktober '89 (tocht der vrouwen naar Versailles) de 20ste Juni en de 10de Augustus '92 (inneming der Tuilerieën) de 31ste Mei en de 2de Juni '93 (belegering der Nationale Konventie).

De revolutionaire ontwikkeling wordt gedragen door de onophoudelijke politiek-sociale aktie der volksmassa's van het geheele land; *uit deze aktiviteit in de eerste plaats bestaat de revolutie.* Maar aan de heldhaftige akties der Parijsche volksmassa's in de „groote dagen" is het te danken, dat de belemmeringen, eerst door de absolute monarchie en de feodale klassen, later door de groote bourgeoisie tegen den revolutionairen stroom opgeworpen, telkens weer met een opperste krachtsinspanning worden doorbroken en vernietigd.

Echter, al beheerscht eenzelfde wet de verschillende massa-akties dier „groote dagen", zij zijn daarom niet in alles gelijk. Met den voortgang der omwenteling wisselen niet alleen de omstandigheden waaronder zij plaats vinden, hun vormen en hun onmiddellijke doeleinden, — ook de geest die hen bezielt, de stemming der volksmassa's waarvan zij de manifestaties zijn, verandert. In de eerste faze der revolutie verheffen zich deze massa's tot de groote bewegingen van Juli en Oktober '89. Honger drijft ze aan, ontzaggelijke geestdrift voor de idealen van burgerlijke vrijheid en gelijkheid bezielt hen. Maar politiek volkomen ongeschoold, naïef en lichtgeloovig, hebben zij nog geen denkbeeld van de inspanning die het zal kosten om het

kleinste stukje van deze idealen te verwezenlijken. Zij gelooven nog aan de mogelijkheid van een hervorming der absolute monarchie, aan de goede trouw van den koning, aan de zegepraal der ideeën van vrijheid en gelijkheid, zonder bloed en haast zonder strijd. Hun haat richt zich voornamelijk tegen bepaalde personen, als de koningin en zekere beruchte graanspekulanten en woekeraars.

In deze faze der omwenteling vormen de verschillende deelen van „het volk" — bourgeois, kleinburgers, intellektueelen en proletariërs — nog éene revolutionaire massa, al bestaat van den eersten dag af, dat de revolutionaire volksbeweging opkomt, de angst der bourgeoisie voor de „mannen met de pieken."

De tweede groote aktie der massa in dit eerste tijdvak der revolutie is de beroemde tocht der vrouwen naar Versailles (5 en 6 Oktober). Evenals de storm op de Bastille vindt die zijn onmiddellijke aanleiding in een samenvallen van ekonomische en politieke gebeurtenissen. De toenemende voedselschaarschte, de hongerprijzen van het brood, het uitblijven der voorraden, brengen de vrouwen der volksklasse in hevige beroering; de berichten over de samentrekking van aristokratische regimenten in de buurt van Versailles, van verdubbeling der koninklijke lijfgarden, gevoegd bij de halsstarrige weigering van den koning, om de „Verklaring der menschenrechten" — het groote charter der bourgeoisie — te onderteekenen, wakkeren den politieken hartstocht aan.

Als dan de tijding zich door Parijs verspreidt, dat een aantal officieren in het openbaar de driekleurige, nationale kokarde — het zinnebeeld der demokratie — onder den voet hebben getrapt en ostentatief door de witte kokarde, embleem van het koningschap, vervangen, verschijnt opnieuw de onmiddellijke revolutionaire daad als het eenige alternatief van den staatsgreep. Het volk van Parijs beseft, dat zoo het niet optrekt tegen Versailles, Versailles zal optrekken tegen Parijs.

Evenals den 14den Juli, zegeviert op den 5den Oktober de revolutionaire massa door haar spontaan élan, haar intuïtie, haar zelfvertrouwen en zelfopoffering. Ditmaal zijn het de duizenden vrouwen wier bezield handelen den doorslag geeft. Hongerig, doorweekt van den regen, uitgeput door het urenlange marcheeren in den modder geven zij het niet op, eer Versailles bereikt is. In nog hoogere mate dan voor den 14den Juli, geldt voor den 5den Oktober dat de massa's dien dag zegevieren niet door geweld, maar door doodsverachting. Wat vermochten die paar duizend vrouwen ten slotte met de geweren, die zij zich alvorens den tocht te beginnen op het Parijsche stadhuis hadden verschaft? Vele hunner hadden die reeds uit vermoeidheid weggeworpon, lang eer zij Versailles bereikten.

Hun verschijning in de volksvertegenwoordiging en in het koninklijke paleis — in beide gelukt het hun binnen te dringen — hun magere gestalten en oververmoeide gezichten, hun bewogen stemmen nù smeekend om brood, dàn de soldaten bezwerend hen door te laten tot den koning: dat waren de wapens die sterker bleken dan de geweldmiddelen van het oude regiem. Als gevangenen van het volk moesten de koning, de koningin en het hof naar Parijs terugkeeren.

Maar toch stond weer achter dezen bijna zuiver moreelen dwang wel degelijk de mogelijkheid van geweld. Haar bedreiging versterkte de ongewelddadige aktie der vrouwen en wekte in de raadgevers van den koning het eenige gevoel, dat de machtigen der aarde noopt tot toegeven: vrees.

Vele soldaten hadden aan de roepstem der vrouwen gehoor gegeven en zich met het volk verbroederd. Het gemeentebestuur van Parijs had, voor den drang der massa's zwichtend, de Nationale Garde onder aanvoering van den populairen generaal Lafayette, naar Versailles gestuurd. De nieuwe gewapende macht, door de bourgeoisie opgericht zoowel om de aanhangers der absolute monarchie als de volksklassen in bedwang te houden, moest ingevolge van het revolutionaire opdringen der massa thans tegen de monarchie worden gebruikt.

De tocht der vrouwen op den 5den Oktober is met de meer algemeene beweging die hem omlijstte en waaruit hij voortkwam, de laatste groote aktie der massa in wat men de heroïsch-idealistische faze der revolutie kan noemen, de faze waarin de massa nog verkeerde in een toestand van politieke onschuld en zich aan allerlei illusies van algemeene verbroedering overgaf.

Het zou nog een paar jaar duren, eer de massa deze illusies — die in het nationale „Feest der Federaties" op 14 Juli 1790 hun meest grootsche uiting en uitbeelding vonden — overwonnen en de harde werkelijkheid leerden inzien. Eer zij begrepen dat de oude heerschende klassen zich hardnekkig aan de macht vastklampten en voor geen middel, bedrog, omkooperij, landsverraad, opzweeping tot burgeroorlog, terugschrikten, om die macht te behouden, en dat de snel tot heerschappij komende klasse der bourgeoisie de revolutie niet begonnen was om allen vrij en gelukkig te maken, maar ter wille van haar eigen klassebelang.

Toen de massa's dit inzagen, — de feiten en de revolutionaire propaganda, die de feiten interpreteerde, openden hun de oogen — ging de revolutie van de heroïsch-idealistische in de heroïsch-realistische faze over. De stralende warmte en de zuivere, teedere geestdrift der eerste maanden verkilden; de harten die zich zoo heerlijk verwijd

hadden in grootmoedige liefde, trokken zich krampachtig samen in harde verbittering, somber wantrouwen en snijdenden haat.

1790 en de eerste helft van 1791 zijn jaren van betrekkelijken stilstand in de ontwikkeling der revolutie. Wel zette de bourgeoisie hoofdzakelijk door middel van de volksvertegenwoordiging het sloopingswerk van het oude regiem voort; maar daarnaast onderdrukte zij door strenge maatregelen de uitingen der revolutionaire volkskracht en verhinderde zoodoende het toenemen van den socialen strijd zonder welke de juridische afschaffing der feodale voorrechten een leeg woord moest blijven. En ook deze voorrechten werden slechts opgeheven, voor zooverre zij *persoonlijk* waren. Aan de *ekonomische* privilegiën van den adel werd niet getornd. Die zware last bleef onveranderd op de boeren drukken. De bepaling dat enkel „aktieve" burgers — n.l. zij die een zeker bedrag in de belastingen betaalden — tot de uitoefening van het kiesrecht en de deelneming aan de burgerwacht toegelaten konden worden, sloot de proletarische massa van elken direkten invloed op de wetgeving uit, en maakte de burgerwacht tot een wapen der bezitters tegen de onterfden. Wanneer het volk opstond in zijn ellende — het had geen werk en geen brood — en ingrijpende sociale maatregelen eischte: maximumprijzen, progressieve belastingen, proklameerde de bourgeoisie den staat van beleg en de Nationale Garde trok uit, „om de orde te herstellen". Zoo te Parijs, waar den 17den Maart 1791 op het Champ de Mars een afschuwelijk bloedbad onder vreedzame betoogers plaats vond, zoo ook herhaaldelijk in de provincie.

Ondertusschen gingen de reaktionaire klassen voort met zich te versterken en de kontra-revolutionaire propaganda — waarbij de priesters een groote rol speelden — te organiseeren. Enkel de voortdurende agrarische troebelen en de opstanden die nu en dan in de provincie uitbarstten, verhinderden de vestiging eener burgerlijke regeering op grondslagen, sterk genoeg om elke verdere revolutionaire ontwikkeling tegen te houden.

Zoo brak het voorjaar van 1792 aan, waarin de revolutie van alle kanten besprongen en in 't nauw werd gebracht. In het zuiden en westen was de bevolking opgezweept door de agenten der kontrarevolutie, terwijl aan de grenzen duitsche, spaansche en engelsche legers gereed stonden het land binnen te vallen. Het centrum van de geweldige royalistische samenzwering die aan schier alle hoven haar vertakkingen had en Frankrijk dreigde te worgen, bevond zich in de Tuilerieën. En daarom was elk energiek optreden tegen den buitenlandschen vijand onmogelijk, zoo niet eerst de binnen-

landsche vijand in zijn hol werd opgezocht, verdreven en onschadelijk gemaakt.

De Parijsche volksmassa's, die deze taak door de akties van 20 Juni en 10 Augustus volbrachten, redden de revolutie.

De eerste dezer akties droeg een vreedzaam, half-officieel karakter: de burgerlijke autoriteiten van Parijs waren er in geslaagd haar min of meer te „legaliseeren". Aan alle burgers was expresselijk vergund geworden, om onder aanvoering van de officieren der Nationale Garde aan de demonstratie deel te nemen. Daarentegen hadden de leiders der betooging de koncesie gedaan dat de betoogers aan den ingang van het koninklijke paleis hun wapenen zouden afgeven: daarmee gaven zij het recht op geweld uit handen.

Al bracht de volksbeweging van den 20sten Juni aan het koninklijke prestige opnieuw een grooten slag toe, zoo bereikte zij toch niet haar doel. Het gesloten vergelijk, het daaruit voortvloeiend half-wettelijke karakter der demonstratie, beroofde de betooging van haar revolutionaire kracht. Een revolutionaire aktie die bij voorbaat van revolutionaire middelen afstand doet, heeft op de heerschenden zoo goed als geen uitwerking en veroordeelt zich zelve tot onvruchtbaarheid 1).

Ook de radikale vleugel der bourgeoisie had zich zoolang mogelijk tegen nieuwe revolutionaire, niet van boven-af geregelde aktie der massa's verzet. Al wat burgerlijk was vreesde de gevolgen van zulk een aktie. Zoo „de mannen met de pieken", na de stutten der absolute koningsmacht en der feodale privilegiën te hebben verbrijzeld, zich opmaakten om ook de privilegiën van den kapitalistischen burgerlijken eigendom aan te tasten — wat dan? Echter, in Juli '93 was er geen keus meer: revolutionaire volksbeweging of kontra-revolutie. Men wist dat generaal Lafayette naar Parijs was gekomen om zijn troepenmacht ter beschikking te stellen van een staatsgreep; de duitsche legers waren den opmarsch begonnen. Nu werd het vaderland in gevaar verklaard, tienduizenden vrijwilligers grepen geestdriftig naar de wapenen. Patriotisme en vrijheidsdrang waren één, vereenigden zich tot één heerlijke ontroering, één machtigen wil. Maar het schoonste krijgshaftige élan kon het vaderland en de revolutie niet redden, zoolang aan het hoofd van den staat een verrader bleef gesteld, die de macht bezat, om de organisatie der landsverdediging te ontwrichten en te verlammen.

Onder deze omstandigheden besloten de invloedrijke leiders der

---

1) Had de sociaaldemokratie in onzen tijd de lessen der groote fransche omwenteling ter harte genomen, dan hadden b.v. de belgische socialisten in 1912 niet bij het proklameeren der kiesrechtstaking verklaard, in allen gevalle binnen de perken der wettelijkheid te zullen blijven!

radikaal-burgerlijke en kleinburgerlijke partijen, Danton en Robespierre, om aan de revolutionaire volksbeweging den vrijen loop te laten. En toen wierp deze het koningschap omver.

In de weken vóór den 10den Augustus, bereidden revolutie en kontrarevolutie zich openlijk voor tot een nieuwe beslissende worsteling. De massa was niet langer ongeorganiseerd: in de drie jaren, sedert den val der Bastille verloopen, waren uit de behoefte van den strijd tal van politieke organen voortgekomen. De belangrijkste onder hen waren de „sekties" (kiesdistrikten) waarin Parijs was verdeeld, verder de politieke clubs en de revolutionaire federaties. Deze organen dienden tot kader der nieuwe volksbeweging, die ditmaal beschikte over duizenden min of meer militair georganiseerde mannen, vele hunner met geweren, anderen slechts met pieken of bijlen gewapend. Het algemeen orgaan der beweging was de nieuwe Commune, aan den vooravond van den 10den Augustus door het revolutionaire initiatief der in de sekties georganiseerde massa's tot stand gekomen. Elk dezer benoemde in den raad der stad drie afgevaardigden of kommissarissen, bijna zonder uitzondering onbekenden voor de buitenwereld. Zoo doken uit den schoot der massa's de leiders der nieuwe revolutionaire aktie op, de mannen in wien haar eigen wil en drang zich het zuiverst belichaamde.

De kontra-revolutie die zich in het koninklijke paleis krachtig verschanst en tot de tanden gewapend had, rekende vast op de overwinning. Zij beschikte over 1300 Zwitsers, de beste soldaten der wereld, met hen mede vochten honderden edellieden, als Zwitsers verkleed. Een aantal regimenten van de Nationale Garde, zorgvuldig geschift onder de elementen der burgerij die voor koningsgezind golden, waren in de nabijheid van het paleis opgesteld. Maar hier had de hofkliek misgerekend. De burgerwachten, door het wantrouwen dat men hun bewees geprikkeld — drie patronen waren hun uitgereikt tegen dertig aan de Zwitsers, — bleken niet gezind als broedermoordenaars van het volk op te treden. Zij verstrooiden zich bij de nadering van de gewapende volksmassa's, na hun eigen artillerie onbruikbaar te hebben gemaakt.

Daarentegen zat de meerderheid der Zwitsers nog vast in de banden van traditie en discipline.

Enkelen wierpen door de vensters hun patronen aan de voorhoede der revolutionaire scharen toe, die het paleis naderden. Maar toen openden de meesten, in dichte gelederen op de hoofdtrap opgesteld, op bevel hunner officieren en zonder aarzeling een moorddadig vuur op de kompakte massa der aanvallers. Honderden van deze vielen, de mare van den verraderlijken aanval bracht heel het revolutio-

naire Parijs op de been. Onder de kreten ,,dood aan den koning" ,,dood aan de Oostenrijksche" (de koningin) kwamen steeds nieuwe, onafzienbare scharen in beweging. De Zwitsers vermochten geen stand te houden tegen de massa's: zij werden overweldigd, vele van hen gedood, andere gevangen genomen.

Het revolutionaire volk drong de Tuilerieën binnen.

De zegepraal had bloedige offers gekost. veel grooter dan de verovering der Bastille; minstens 1300 strijders waren gevallen. En nog zou de dag geen vruchten hebben gedragen, ware niet het volk de Wetgevende Vergadering, waarheen het koninklijke gezin de wijk had genomen, binnengedrongen, en had het niet, met de wapenen in de hand, doorgezet dat de koning van den troon vervallen werd verklaard en het koningspaar in staat van beschuldiging gesteld. De laffe, weifelzieke parlementariërs legden pas de hand aan de ,,monarchie van godsgenade" onder den druk der bedreiging van het woedende volk, koning en koningin anders onder hun oogen te zullen vermoorden.

Nu begon een tijdperk van révolutionair doortasten. De Wetgevende Vergadering organiseerde de nationale verdediging met een kracht, waarop de golven van den inval braken. Tegen de emigré's, die in het buitenland komplotteerden om Frankrijk te verderven, en tegen de priesters die de plattelandsbevolking opzweepten, greep de staat eindelijk krachtig in. De goederen der eersten werden verbeurd verklaard, de tweeden tot den eed van trouw aan de grondwet verplicht. De nieuwe volksvertegenwoordiging, de Nationale Konventie, werd verkozen door het (getrapte) algemeene kiesrecht.

Maar andere groote vraagstukken, — dat van koningschap of republiek, dat van de ekonomische privilegiën van den adel, — bleven onopgelost. De revolutionaire energie der Wetgevende Vergadering was niet groot genoeg om ze op te lossen, de gematigde partij in haar was nog te machtig. In het volk begon een woede te koken, dat, na al de ontberingen die het geleden, de zware bloedoffers die het gebracht had, de groote landsverrader en al de kleine verraders in en buiten Frankrijk nog werden beschermd door een volksvertegenwoordiging, die het zich gedroomd had als het scherpe zwaard der revolutionaire gerechtigheid. En in den grooten toorn der massa's mengde zich angst en huivering voor wat de toekomst zou brengen. Wel was het koningschap gevallen, maar de kracht der kontrarevolutie was daarmee geenszins gebroken. Longwy en Verdun, de sterke vestingen in het noordoosten, waren door verraad verloren gegaan. De reaktionaire klassen van half Europa bedreigden Parijs met een ontzettende wraakoefening. De dag van de verdelging aller revolutionairen zou weldra dagen. De royalisten in de hoofdstad

bereidden met cynische vreugde de blijde inkomst der ridders uit het oosten voor.

Zoo begon in de massa de toorn te gloeien die op zou vlammen in de September-moorden 1), want al waren deze niet het werk der massa's, maar van slechts enkele honderden — zonder een algemeene stemming van sombere wraaklust in de massa, die bij de driedaagsche slachting lijdelijk en min of meer sympathiek toezag, zou deze woeste orgie van bloed en dronkenschap, deze waanzinnige poging eener „grondige politiek-moreele zuivering van Parijs" onmogelijk zijn geweest. En juist omdat zoowel de volksvertegenwoordiging als de Commune de stemming der massa's voelden, durfden zij zich niet tegen de bloedige exekuties der tot razernij vervallene volksgerechtigheid verzetten, eer uit de massa's zelve een gebaar steeg van walging en een stem opklonk „genoeg".

De overwinningen van Valmy en Jemappes, waar de invallers teruggedreven werden, redden het revolutionaire Frankrijk, maar slechts voor korten tijd. De terechtstelling van Lodewijk XVI maakte geen einde aan de geheime propaganda en aan de organisatie der kontra-revolutie.

In het voorjaar van '93 beukte de vijand, wiens levensbelang het was de „koningsmoordenaars" te vernietigen, opnieuw tegen de poorten der grenzen: terzelfder tijd brak in de Vendée een vreeselijke opstand van meer dan hondderdduizend gefanatizeerde boeren uit.

De zaak der vrijheid stond benarder dan ooit.

In de Konventie had, nu het koningschap gevallen en de macht der kontra-revolutionaire klassen gebroken was, de partij der bourgeois-republikeinen, de Gironde, de overhand. Deze dwarsboomden thans op hun beurt de revolutionaire ontwikkeling door hun onwil om de maatschappelijke veranderingen, die de vrucht der eigene aktiviteit van de massa's van stad en land waren, wettelijk vast te leggen. Zij verzetten zich tegen de afschaffing der heerlijke rechten zonder schadevergoeding, tegen de teruggave aan de plattelandsgemeenten van de gemeene gronden, hun door den adel in den loop der eeuwen ontroofd. Zij weigerden hardnekkig maximum-prijzen voor levensmiddelen vast te stellen en daardoor een einde te maken aan de

1) De „September-moorden", die van 2 tot 5 September in een aantal gevangenissen van Parijs plaats vonden, waren het werk van benden gefanatizeerde revolutionairen, dégeneré's en beroepsmisdadigers. De ongeveer 1000 slachtoffers van deze moordepidemie waren niet lang uitsluitend royalisten, ook tegen dieven, prostituées enz. keerde zich de weldra redelooze moordlust. ja ten slotte ook tegen de verwaarloosde knapen en krankzinnigen die in het gesticht Bicêtre opgesloten zaten.

schandelijke spekulaties waardoor toen als nu de kapitalistische woekeraars schatten vergaarden uit de ellende van het volk.

Zoo hield de zelfzuchtige klasse-politiek der groote bourgeoisie, die door de revolutie aan de macht gekomen was, doortastende maatregelen ten bate der volksmassa's tegen. De kleinburgerlijke Montagne, die, zij het ook aarzelend, vaak opkwam voor de belangen der boeren en arbeiders, was in de Konventie in de minderheid en kon niets doorzetten tegen den wil der Gironde.

Geen wonder dat te Parijs onder de volksklasse kleinburgerlijk-socialistische ideeën ingang begonnen te vinden. Op een aantal plaatsen braken hongeroproeren uit, o. a. te Lyon, waar door duizenden werkelooze textielarbeiders vreeselijke ellende geleden werd. De Parijsche Commune sloot bij de volksvertegenwoordiging een leening van zeven millioen francs, om door een toeslag bij het meel verdere stijging der broodprijzen te voorkomen, vele andere gemeenten volgden dit voorbeeld. De politieke toestand was even somber als de ekonomische. In Maart was de groote opstand in de Vendée uitgebroken, die aan duizenden republikeinen het leven kostte en dreigde naar Bretagne over te slaan. Bij de vijanden der republiek had zich nog Engeland gevoegd; weer rukten de vijanden op, tienduizenden nieuwe rekruten waren noodig om de legers aan te vullen en te versterken. Maar de bevelhebbers, waarvan de meeste aan het oude regiem verknocht en der revolutie vijandig gezind waren, hadden de vrijwilligers van het vorig jaar vaak slecht behandeld en achtergesteld bij de beroepssoldaten: dit hield velen van dienstneming af. Als een donderslag kwam de tijding van het verraad van Dumouriez, die tot de Pruisen was overgeloopen.

Opnieuw werd het vaderland in gevaar verklaard. De Commune van Parijs, waarin de onvoorwaardelijke revolutionairen de meerderheid hadden, besloot tot het heffen eener progressieve belasting op den eigendom voor oorlogsdoeleinden. De Konventie kon toen niet anders dan het voorbeeld der Commune volgen. Dit wekte de woede der bourgeois van de Gironde-partij, die sedert het begin der revolutie schatten hadden verdiend door de onteigening van adel en geestelijkheid, de spekulaties in levensmiddelen en de leveranties voor het leger.

De burgerlijke patriotten verkozen den ondergang der republiek boven het afstand doen van een deel hunner oorlogswinsten.

Van nu af aan begon de Gironde, die reeds eerder door haar kuiperijen met Dumouriez zijn verraad had begunstigd, met de royalistische agenten in de provincie samen te spannen tegen de republiek. Zooals de revolutie in 1792 slechts gered kon worden door den val

van het koningschap, zoo kon zij in '93 slechts gered worden door den val der Gironde. Weer was het oogenblik aangebroken, waarop enkel de elementaire kracht eener ongebreidelde massa-aktie de zaak van den historischen vooruitgang, van de toekomst der menschheid, redden kon.

Alle offers door de massa's gebracht, de onafgebroken worsteling die zij sedert vier jaar voerden, hadden schijnbaar tot eenige uitkomst gehad om een nieuwe bevoorrechte klasse in de plaats te stellen der oude. Tegen de nieuwe heerschers die het volk zelf tot macht had gebracht, tegen de burgerlijke republikeinen der Gironde, moest de nieuwe volksbeweging zich keeren. De revolutionairen eischten de uitwerping der 22 voornaamste girondijnsche afgevaardigden uit de Nationale Konventie. Maar de meerderheid der Konventie weigerde. *Na die weigering bleef den revolutionairen geen anderen weg, dan zich voor te bereiden de zuivering der volksvertegenwoordiging van haar reaktionaire elementen desnoods met geweld te volbrengen.*

In zijn strijd tegen de Gironde vond het revolutionaire volk van Parijs steun bij de revolutionairen van het geheele land.

Het revolutionaire Parijs stond door de politieke clubs, de komité's en federaties in verbinding met de 36.000 fransche gemeenten. En al die jonge, vurige, intens-levende organismen, wier gezamenlijke moeder de revolutie was, stuwden te samen één stengel van kracht omhoog. Haar vrucht was de grootsche volksbeweging van 31 Mei—2 Juni 1793, de eerste waarin de uiterste revolutionaire richting zich zonder den openlijken steun der groote burgerlijke en kleinburgerlijke leiders, doorzette.

Echter ook onder deze uiterste richting was geen volkomen eensgezindheid. Sommigen wilden zich tevreden stellen met de politieke vernietiging der Gironde, de uitwerping der 22 voornaamste Girondijnen uit de Konventie, anderen wilden hen als verraders ter dood brengen. Ook gingen stemmen op om het burgerlijke eigendom niet langer te ontzien, maar het te onteigenen, gelijk de bourgeoisie en de boeren het feodale eigendom hadden onteigend: de huizen der rijken leeg te halen, hun rijkdommen te verdeelen onder het hongerige volk of te gebruiken ten behoeve der landsverdediging. Van het vermoorden der girondijnsche afgevaardigden rieden niet slechts Danton en Robespierre af: ook de volksman Marat verklaarde er zich tegen. De leden der Konventie, door Frankrijk aan de hoede der hoofdstad toevertrouwd, moesten onschendbaar zijn. En ook het voorstel tot plundering werd door een deel der revolutionairen zelf hevig bestreden: de bourgeoisie was te sterk, de geheele Nationale Garde — 16.000 man — zou in 't geweer geroepen worden, de

regimenten uit de burgerlijke stadswijken zouden ongetwijfeld tegen de plunderaars optrekken, het burgerbloed zou vloeien bij stroomen, terwijl de vijand aan de grenzen stond. Een kompromis kwam tot stand. In den nacht van 30 op 31 Mei verbonden vele leden der revolutionaire organisaties zich onder eede, om den burgerlijken eigendom ongemoeid te laten. Een aantal dezer organisaties stichtte tevens een „algemeenen revolutionairen raad", die de leiding der volksbeweging op zich nam.

In den vroegen lentemorgen riep de bronzen dreuning der alarmklokken door heel Parijs het volk opnieuw op tot den strijd, gewapende scharen daalden uit de voorsteden naar de binnenstad; de burgerlijke bataljons der Nationale Garde rukten uit ter bescherming der Konventie, en de proletarische bataljons, goed voorzien van art llerie, het eigendom der sekties, omsingelden het gebouw der volksvertegenwoordiging en eischten de uitwerping der Girondijnen.

Maar de massa's bleven aarzelen, om tegen de Konventie geweld te gebruiken. En de meerderheid der Konventie die dit wist, besloot om niet toe te geven. De dag ging voorbij. De avond daalde. De beslissing was niet gevallen. Het volk bleef onder de wapenen, de leiders bereidden een nieuwe aktie voor. Maar zou zij slagen? Zou de weifelmoed omslaan tot vasten wil om door te zetten, ten koste van alles, een wil als den 10den Augustus '92 het koningschap had weggevaagd?

Niemand die zeggen kon: ja.

Daar bereikte op den morgen van den 2den Juni de tijding Parijs, dat een spontane hongerbeweging der textielarbeiders van Lyon, door de broederlijk samengaande burgerlijke en aristokratische partijen in bloed was gesmoord, 800 arbeiders hadden den dood gevonden. En nu steeg in de massa's, onder den indruk van dit verschrikkelijke bericht, een groote woede op en een felle verontwaardiging die elke aarzeling overwonnen. Nu scheen de bloedige daad vlak bij en de meesters gevoelden het. Een poging van de leden der meerderheid, om het gebouw der volksvertegenwoordiging te verlaten, „waar zij niet langer in vrijheid konden beraadslagen" werd door den kommandant der Nationale Garde Henriot onmiddellijk verijdeld door het bevel: „kanonniers, aan uw stukken!" De revolutionaire energie zegevierde: de Konventie besloot voor den volkswil te bukken en wierp 31 afgevaardigden der girondijnsche partij uit 1).

1) Een deputatie uit het volk bood hierop aan de Konventie aan, om uit zijn eigen midden een zelfde aantal gijzelaars te stellen. Eerst later werden de voornaamste Girondijnen vervolgd en terechtgesteld, omdat zij zich na hun uitwerping aan kontra-revolutionaire kuiperijen in hun kiesdistrikten schuldig maakten.

In schoone woorden van geestdrift hebben de groote burgerlijke geschiedschrijvers der revolutie, in de eerste plaats Michelet, de volksbewegingen tegen het koningschap, de bestorming der Bastille, de tocht der vrouwen naar Versailles, den 10den Augustus '92, verheerlijkt: uitbundige lof hebben zij het volk gebracht voor zijn onverschrokkenheid, zijn élan, zijn zelfopoffering. Maar de aktie van den 2den Juni '93 kan geen genade vinden in hun oogen, immers zij richtte zich tegen een burgerlijke volksvertegenwoordiging! Een grove geweldpleging was zij aan het parlement, dat heilig huisje der bourgeoisie, en allen die in haar een rol speelden, waren dronkelappen of poppen van onverantwoordelijke, waanzinnige fanatici. Zoo beinvloedt het klassegevoel de geschiedschrijving! In werkelijkheid was de massa-aktie van den 2den Juni '93 de laatste der „groote dagen" van de revolutie, het hoogtepunt van den revolutionairen springvloed, de uiting van de opperste energie der onterfde massa's, de eerste en tevens de laatste massale daad van strijd, waardoor zij op revolutionaire wijze poogden de sociale gelijkheid te veroveren.

De nawerking van die daad zien wij in de doortastende maatregelen waartoe de Konventie in de daarop volgende maanden besloot. Het zijn o. a.: de invoering van maximum-prijzen voor de voornaamste levensmiddelen, de heffing van een sterk-progressieve oorlogsbelasting, het besluit tot algemeene volkswapening, en de afschaffing, zonder schadevergoeding, van alle heerlijke rechten. Ook kwam in dit tijdvak de beroemde „grondwet van het jaar I" tot stand, de meest demokratische konstitutie ooit door een burgerlijke regeering aangenomen.

* * *

Ten slotte eenige algemeene opmerkingen over wezen en beteekenis der massa-aktie in de groote fransche omwenteling.

In tegenstelling tot de nationale beperktheid der engelsche revolutie, droeg de fransche een universeel karakter. Vandaar dat ook de burgeroorlog zich in haar veralgemeent tot een episode van de internationaal-gevoerde worsteling tusschen feodaal-absolutistische en burgerlijke klassen. De boeren der Vendée zijn slechts een hulpkorps in dienst der europeesche kontra-revolutionaire legermachten, waarin fransche émigre's en pruisische jonkers broederlijk tegen de sansculottes optrekken. „Revolutionair" en „patriot" worden in de jaren 1791—'93 woorden van gelijke beteekenis, evenals „aristokraat" en „landsverrader".

Evenals in de engelsche revolutie, gaat in de fransche de massale aktie der volksmassa's aan de vorming van revolutionaire legers

vooraf: de aktie der eersten voert de revolutie eerst op tot het punt, waar die der tweeden mogelijk en noodzakelijk wordt. Maar de aktie der legers maakt die der massa's geenszins overbodig, integendeel blijft deze de voorwaarde vormen van den revolutionairen oorlog, gelijk van iedere verdere revolutionaire ontwikkeling.

In de massabeweging zelve valt de aktie der landelijke van die der stedelijke massa's te onderscheiden, al bevruchten en steunen beide elkaar voortdurend.

De akties der boeren voltrekken zich ten deele nog in de oude primitief-gewelddadige vormen van brandstichting en plundering, ten deele reeds in de hoogere, meer gekoncentreerde vormen van kollektieven druk op openbare lichamen enz. Tot algemeene politieke akties op nationalen maatstaf brengen de boeren het echter niet: daartoe leven zij te verstrooid en is hun geestelijke samenhang te gering. Anders de stedelijke — in de eerste plaats de Parijsche — volksklassen. In de hoofdstad en in enkele andere groote steden: Lyon, Bordeaux. Marseilles, waren de massa's door hun opeenhooping reeds in staat een sterken druk op de regeering en de heerschende klassen uit te oefenen. Alle strijdmiddelen van moderne massa's, op het éene der staking na: woord en pers, vereeniging en vergadering, adres en petitie, ongewapende en gewapende betooging werden in de groote revolutie toegepast en maakten een spiraalsgewijs stijgende ontwikkeling door, alle streefden telkens als op hun hoogtepunt op den gewapenden opstand toe, de opperste ontlading der kollektieve, revolutionaire energie, de meest geweldige aktie der van strijdwil doorgloeide massa's.

Tusschen al deze revolutionaire middelen speelde de staking nog in het minst geen rol: dit blijkt reeds uit het veelvuldig plaatsvinden der groote volksbewegingen op Zondagen. Nog steeds ontbraken de maatschappelijke voorwaarden, om door het neerleggen van den arbeid sterken politieken en maatschappelijken druk uit te oefenen. De moderne machinale industrie en de moderne verkeersmiddelen waren nog niet geboren. En daarbij bestonden de volksmassa's, die tot den revolutionairen strijd optrokken, op verre na niet uitsluitend uit loonarbeiders, maar omvatten zij talrijke andere elementen: kleinburgers, intellektueelen, oudsoldaten enz. Alle te samen vormden zij „het volk".

Door massale betoogingen oefende het volk wel een geweldigen druk uit, maar die druk was niet in alle omstandigheden sterk genoeg om *een beslissing te forceeren*, dat wil zeggen om de heerschende klassen te dwingen *afstand te doen van een deel hunner macht*. Herhaaldelijk bleek daartoe de gewapende opstand noodzakelijk. Deze

was de ultimo ratio, het laatste beslissende middel der revolutionaire volksklasse.

In geen enkel geval voltrok zich de beslissing op deze wijze, dat aan de eene zijde het gewapende volk stond, aan de andere het leger.

Reeds voor de revolutie was dit laatste vervuld door eenzelfden geest van ontevredenheid met het oude regiem, eenzelfden haat tegen de machthebbers, als het volk zelf. De soldaten, grootendeels uit de lagere klassen der groote steden gerekruteerd, slecht betaald en slecht behandeld, voelden zich met het volk door tal van sociale en geestelijke banden verbonden. Ook bij het kader en onder de lagere officieren, aan wien door het heerschende regiem elke kans op bevordering was afgesneden — voor de hoogere rangen kwamen enkel leden van den adel in aanmerking — heerschte dientengevolge een vurig verlangen naar sociale verandering.

Reeds bij de groote volksbeweging die tot de bestorming der Bastille leidde, bleek hoe de soldaten geen blinde werktuigen meer waren in de handen hunner superieuren. Vele hunner sympatiseerden van harte met de opstandige massa en waagden het dit te toonen; sommigen nog slechts passief, dit waren de „onbetrouwbaren", anderen reeds aktief, deze werden tot overloopers en militaire leiders der menigte. In tal van vormen voltrok zich de ontbinding van het leger als machtsinstrument der monarchie. En gelijktijdig met deze desorganisatie vond een nieuwe binding plaats. Hoe meer het oude regiem verviel en hoe verder de revolutionaire omkeer zich voltrok, in des te hoogere mate werden de verjongde, vernieuwde legers, voor een groot deel uit boeren, verknocht aan de revolutie bestaande, tot machtswerktuigen der revolutionaire ontwikkeling.

De opstandige volksmassa's vonden dus bij hun akties tegen het gezag slechts enkele deelen van het leger tegenover zich en wel voornamelijk de officieren der hoogere rangen — alle van adel, — enkele aristokratische regimenten zooals de „gardes du corps", en de buitenlandsche troepen. Te samen vormden deze de militair-georganiseerde krachten der kontra-revolutie, zij wierpen tegen den revolutionairen stroom de dammen op, die enkel geweld uit den weg kon ruimen, want zij waren niet vatbaar om door propaganda voor de revolutionaire zaak te worden gewonnen.

Tot dit geweld waren echter twee dingen noodig, n.l. wapens en organisatie.

De volksklasse bezat bij het uitbreken der revolutie het een noch het ander. In beide opzichten was haar positie tegenover de heerschende klasse ongunstiger dan die der handswerklieden in de middeneeuwen en der Londensche burgerij in de 17de eeuw was geweest.

En toch was het bezit van wapens voor de groote massa-akties der revolutie noodzakelijk — al vormde, gelijk wij gezien hebben, eigenlijk gezegde gewelddadigheid slechts een enkel element van den samengestelden druk, waarmee de revolutionaire massa het oude regiem onderste boven wierp.

Een der voornaamste eischen van de massa aan de gemeentelijke autoriteiten in de allereerste dagen der groote worsteling was dan ook: algemeene uitdeeling van wapens, volkswapening. Vaak moest het volk dezen eisch doorzetten tegen den wil der bourgeoisie in, die — en dit getuigt van de kracht van haar klassegevoel — zelfs in de eerste geestdrift en de ontzaglijke beroering der worsteling op leven en dood tegen het feodaal-absolutistische regiem, draalde om het volk de wapens in handen te geven, die het tegen den gemeenschappelijken vijand wilde voeren.

Hoe verschafte het volk zich de wapens, die het tot zijn akties op beslissende momenten behoefde? Voor een deel vervaardigde het die zelf in de dagen van toenemende spanning en opwinding, die aan elke nieuwe groote botsing voorafgingen. In zulke dagen trachtte de massa zooveel mogelijk stalen en ijzeren voorwerpen en metaalvoorraden in handen te krijgen en smeedde deze in ongelooflijk korten tijd om tot het woud van pieken, dat zich in den morgen van de „groote dagen" in beweging zette en waarschijnlijk — te samen met de phrygische muts — nog meer beteekenis had als revolutionair symbool dan als werkelijk strijdwapen.

Vuurwapens kon het volk niet zelf vervaardigen: het moest zich deze verschaffen door de tuighuizen binnen te dringen en ze te plunderen. In de provincie werden de geweren vaak op het stadhuis bewaard, en wanneer in de zomermaanden van 1789 de nieuwe burgerlijke gemeentebesturen ze niet goedschiks onder de massa's wilden verdeelen, dan drongen deze vaak de stadhuizen binnen, maakten zich meester van de wapenvoorraden en verdeelden ze zelven. Dit geschiedde o. a. te Troyes en te Strassburg.

Het spreekt van zelf dat de reusachtige volksmenigten, wier somtijds gewelddadig, altijd onwettelijk optreden de voornaamste bewegingsvorm der revolutie was, slechts voor een klein deel met vuurwapenen gewapend waren. Natuurlijk bevond zich het volk in technisch-militair opzicht; vooral in de eerste periode der revolutie, maar ook later, sterk in het nadeel tegenover de troepen van het geregelde leger. Dit nadeel was nog erger doordat het volk gewoonlijk de aanvallende, het leger de verdedigende partij was. Zoo beschikte de voorhoede der revolutionaire scharen, die 10 Augustus 1792 de Tuilerieën binnendrongen en door het salvovuur der Zwitsers werd

neergemaaid, voor het grootste deel slechts over pieken en dergelijke primitieve wapenen.

De minderheid der revolutionaire massa in technisch-militair opzicht werd echter meer dan geneutraliseerd, zoowel door de enorme meerderheid van aantal der opstandelingen als door psychische faktoren. Waar volk en leger tegenover elkaar staan is in nog hoogere mate dan in den strijd tusschen twee legers, de technisch-militaire faktor er slechts een onder vele, en vaak een van ondergeschikten, bijkomstigen aard.

Op één faktor in de worsteling tusschen leger en volk moeten wij nog de aandacht vestigen, die zoowel militair-technisch als psychisch van groote beteekenis was, n.l. op de Nationale Garde, de nieuwe instelling door de bourgeoisie in Juli '89 als een schakel tusschen volk en leger ingevoegd.

Zoolang de Nationale Garde een burgerlijke instelling bleef, dat wil zeggen, zoolang enkel leden der bezittende klassen tot haar konden behooren, was de oogenblikkelijk-politieke stemming van deze klasse, haar gezindheid tegenover volksbewegingen, beslissend voor het optreden der garde. Was de bourgeoisie vóór de massa-aktie, zag zij de noodzakelijkheid daarvan in tegen een onmiddellijke bedreiging der kontra-revolutie — zooals in Augustus 1792 het geval was — dan koos de Nationale Garde de zijde van het volk, of bleef althans bij de botsing tusschen volk en royalistische troepen passief. Nadat echter in een verder stadium der revolutionaire ontwikkeling de bezitlooze plebejers in de burgerwacht opgenomen waren geworden, kwamen ook in haar de klasse-tegenstellingen tot uiting, die in de maatschappij zelve bestonden. De regimenten der proletarische stadsdeelen werden tot een machtsinstrument in handen der uiterste revolutionaire richting, terwijl de burgerlijke regimenten voor de gematigde partij trokken. Zoo gaf de onvoorwaardelijke trouw der proletarische regimenten aan de revolutionaire zaak den doorslag bij de belegering der Konventie op den 2den Juni 1793.

Wij zagen reeds, hoe, zoowel bij deze gebeurtenis als bij vroegere, niet zoowel eigenlijk gezegd wapengeweld als de samengestelde psychische kracht, die men het best als revolutionair élan omschrijft, de beslissing bracht. Wij zagen echter ook dat zelfs bij de meest vreedzame onder de groote massa-akties der revolutie: de tocht der vrouwen naar Versailles, het zegevierende „moreel geweld" door de bedreiging met „fysiek wapengeweld" geruggesteund werd. De aankomst der Nationale Garde onder bevel van Lafayette te Versailles was een der beslissende faktoren tot den terugkeer van het hof naar Parijs. Maar de uitzending der burgerwacht was op haar beurt weer

het resultaat van den sterken en heftigen „moreelen" drang der Parijsche massa's.

Dit voorbeeld maakt duidelijk, hoe zeer „moreel" en „fysiek" geweld bij revolutionaire gebeurtenissen in elkander grijpen, uit elkander voortkomen en in elkander overgaan. Ze als twee afzonderlijke kategorieën naast elkaar te willen stellen, de eene te aanvaarden als goed en de andere als slecht te verwerpen, is utopisch.

Echter is hiermee niet gezegd, dat „moreel" en „fysiek" geweld gelijkwaardige krachten zouden zijn. Het tegendeel is waar. In de geestelijke gesteldheid, den wil, de energie, het idealisme, den haat, de verontwaardiging, de opoffering, de overtuiging, het politieke doorzicht der door een revolutionair ideaal bezielde massa's, ligt de kracht die over de geweldmiddelen van een ondergaand regiem zegepraalt. Deze kracht bedient zich in bepaalde omstandigheden en op bepaalde momenten onder andere middelen ook van fysiek of wapengeweld.

Ware het anders, nooit zou een volksbeweging zegevieren. In militair-technisch opzicht is zij altijd de mindere.

De gevoelens en hartstochten, wier som wij revolutionaire energie noemen, dreven de massa's in de fransche revolutie aan tot daden van heerlijken moed, van zuivere zelfopoffering en doodsverachting, maar ook van wilde wraak en gruwelijke wreedheid. Deze gevoelens en hartstochten werden telkenmale tot hun hoogste graad opgevoerd door de ontzettende ellende, de dreigende toerustingen, het niets ontziende verweer van het oude regiem. De honger vormde de *sociale*, de vrees voor den staatsgreep de *politieke* aanleiding tot de groote massale akties der revolutie. Natuurlijk grepen beide in den regel in elkaar en hun werkingen versterkten elkander, immers elke toeneming van de spanning op politiek gebied had onmiddellijk ekonomische en sociale gevolgen: de rijken verlieten het land af althans de hoofdstad, de winkeliers sloten hun zaken, de luxe-bedrijven die te Parijs een zoo groote rol speelden stonden stil, de werkeloosheid nam ontzettend toe, enz. Iedereen leed en ontbeerde, alleen de woekeraars en spekulanten in levensmiddelen profiteerden. Vandaar dat in elke *politieke* krisis, wanneer de massa intuïtief voelde, dat het oogenblik gekomen was om zich te werpen op de nieuwe belemmering door de „aristokraten" tegen den revolutionairen stroom opgeworpen, om die met inspanning van alle krachten te vernielen, ook de sociale eischen luid opklinken. Naarmate de revolutie voortschrijdt worden de eischen stoutmoediger en scherper omlijnd, de *sociale gelijkheid door gelijkmaking der vermogens* wordt duidelijker als doel der revolutionaire volksbeweging geproklameerd.

In onzen tijd bestaat het wezen van elke revolutionaire beweging uit de eenheid niet slechts van politieke en sociale *eischen* maar ook van politieke en ekonomische *aktie*. Het wereldhistorische voorbeeld eener dergelijke eenheid is de russische revolutie van 1905. In de fransche omwenteling was zij, door de zwakte en het gemis aan zelfstandigheid van het proletariaat, nog niet wel mogelijk. De ekonomische aktie blijft in haar een zwakke, onbeduidende nevenstrooming, die zich nergens met de politieke aktiviteit der massa's verbindt. Stakingen om loonsverhooging komen voor, maar zij houden geen verband met de groote revolutionaire volksbewegingen en hebben op deze geen invloed. De massa-aktie in de fransche omwenteling is zoo goed als uitsluitend politiek.

Zoo nood en politieke krisis telkens de *aanleiding* tot de revolutionaire bewegingen vormde, de diepere stuwkracht die deze veroorzaakte, was de idee, het maatschappelijke ideaal der burgerlijke vrijheid. Het had de massa's doordrongen, in hen lichaam gekregen: de bijkans oneindige kracht waarmee zij zich op de oude maatschappelijke instellingen stortten, was evenredig aan de oneindige verwachtingen die voor hen opengingen. Machtig en zoet bewoog in die dagen de verwachting van een groot heil, door strijd te winnen, van geloof aan vrijheid en gelijkheid die hij mee hielp verwezenlijken, het hart van den armsten zwoeger, den meest ruwen, onwetenden sans-culotte. Dit geloof gaf hem den moed het vuur te trotseeren van de onzichtbare bezetting der Bastille, op te trekken tegen de salvo's der Zwitsers, geposteerd op de trappen der Tuilerieën. Dit geloof gaf hem de kracht om maanden, jaren lang honger en ontbering te verdragen, niet te vertwijfelen toen na elke overwinning bleek, dat eigenlijk nog niets gewonnen was, maar zich opnieuw toe te rusten tot nieuwen aanval. Het rijk der vrijheid scheen soms vlakbij, de verwezenlijking van die gelijkheid, waarnaar de harten dorstten, nog slechts tegengehouden door den onwil, de grove zelfzucht en halsstarrigheid van een paar honderd of een paar duizend aristokraten. Was het wonder dat het revolutionaire volk deze maatschappelijke parasieten beschouwde als de groote belemmering tot het algemeene heil, tot een leven van vrijheid en overvloed voor allen, dat het ze te dooden een daad van sociale rechtvaardigheid achtte en geen reden zag om het bloed zijner vijanden te sparen, meer dan het zijn eigen deed?

Van het uitbreken der revolutionaire beweging af ontstaat in de massa's de drang haar aktie, dat is zich zelve te organiseeren. Het volk, dat optrekt tegen de Bastille, stelt leiders aan zijn spits en gehoorzaamt hun: zoo wordt uit de chaotische menigte een strijdbare

schaar. De revolutie is een onvermoeid en hoogst voortvarend organisator: dit heeft na de fransche ook de russische omwenteling geleerd. Revolutionaire tijdperken doen als een warme voorjaarsstorm de organisaties omhoog schieten, die in tijdperken van geleidelijke ontwikkeling steen voor steen moeten worden gebouwd. In de jaren 1789—93 ontstaan in Frankrijk duizenden politieke clubs en vereenigingen, waarvan vele onderling in verbinding staan.

Zij zijn de brandpunten van het politieke leven, de scholen waarin de revolutionaire voorhoede haar politieke opvoeding doormaakt. Tevens zijn zij in de latere fazen der revolutie de *strijdorganen* der volksklassen, zij bereiden de massa-akties der jaren '92 en '93 voor en geven hun leiding.

Een geestelijke band, even belangrijk voor de massa-beweging als de politieke clubs en federaties, vormde de revolutionaire volkspers. Te zamen met de volksmeeting was zij het voornaamste middel der politieke propaganda. Haar dagelijksch toetsen van de handelingen der oude en later der nieuwe heerschers aan hun beloften en toezeggingen, haar voortdurende aanmaningen tot wantrouwen en waakzaamheid, verscherpte het bewustzijn der klassetegenstellingen bij de massa en vernietigden in haar de naïeve verbroederingsillusies. Haar snijdende ontleding der gebeurtenissen, haar verontwaardigde beschuldigingen en vlammende oproepen wakkerden de politieke hartstochten en de revolutionaire energie aan tot deze het punt bereikten waarop zij zich in gezamenlijke daden moesten ontladen.

Natuurlijk waren de veeren dezer energie niet altijd even sterk gespannen. Ook in revolutionaire tijdperken neemt het handelen den golvenden vorm aan, die het grondrytme is van elke menschelijke werkzaamheid. Maar het kenmerkende van revolutionaire tijdperken is, dat zoowel het gemiddelde als de hoogtepunten der sociale golfbeweging die van evolutionaire perioden verre overtreffen.

De massale akties der fransche revolutie ontwikkelden zich voortdurend in nauwen samenhang met de gebeurtenissen in de politiek-parlementaire sfeer. Van het bijeenkomen der Staten-Generaal af tot aan de laatste dagen der Konventie toe waren het telkens parlementaire gebeurtenissen, die den laatsten stoot gaven tot het opkomen der volksbeweging. In even onophoudelijke en innige wisselwerking als „moreel" en „fysiek" geweld, staan in de revolutie „parlementaire" en „rechtstreeksche" aktie. Echter, met dien verstande, dat de beweging der massa's de diepste, meest elementaire faktor der revolutionaire ontwikkeling is, die in laatste instantie ook de richting en het tempo der parlementaire gebeurtenissen bepaalt.

Uit de studie der fransche revolutie blijkt, hoe groote, organische

veranderingen in de sociale struktuur en de sociale verhoudingen in revolutionaire tijdperken in de eerste plaats hun beslag krijgen door de worsteling der klassen in het maatschappelijke strijdperk, en de botsingen der vertegenwoordigers van die klassen in het parlement, hoe gewichtig ook, toch slechts een sekundaire rol spelen.

Door de massa-aktie vernietigde de revolutie de oude levensvormen en gaf zij aan de nieuwe gelegenheid zich te ontwikkelen. De massa-aktie verbrijzelde telkens opnieuw de belemmeringen, die het ontstaan der burgerlijke maatschappij-orde tegen hielden en schiep de instellingen, die deze orde tot haar vestiging behoefde. De massa-aktie bevruchtte de aktie der volksvertegenwoordiging, dreef deze telkenmale aan tot nieuwe ingrijpende maatregelen, tot juridische, dat is algemeene en beredeneerde regeling en ordening, van wat de massa zelve spontaan, intuïtief en plaatselijk schiep.

De Russische revolutie

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

V.

In de dagen van 6, 7 en 8 November namen de arbeiders, boeren en soldaten van Rusland de politieke macht in handen.

Reeds in uiterlijke vorm onderscheidt zich deze revolutie van vroegere. Zij was niet wat de burgerlijke pers er zoo gaarne van maakt, een „staatsgreep van de maximalisten", produkt van een goed beraamde samenzwering. Zij was ook niet, als de meeste revoluties, ook de Russische Maartrevolutie, een onweerstaanbaar losbrekend volksoproer, dat, uit ondragelijke druk opgroeiend, onverwacht en eerst onzeker, ten slotte zoo onweerstaanbare kracht krijgt, dat het de bestaande regeering omverwerpt. Het was een overglijden van het gezag in de handen van een nieuwe macht, in het openbaar voorbereid en bewerkstelligd, als een vast resultaat vooruit gezien door de voormannen, getuige Lenins artikel in de Bote van 3 November. Het was het onafwendbare resultaat van de geheele ontwikkeling van het jaar 1917.

De Maartrevolutie was een opstand tegen de oorlog. Achter de oorlog stond de imperialistische bourgeoisie; maar zij regeerde zelf niet en had ook nog geen kracht om de geheele staat voor haar doeleinden te organiseeren. Toen dus het rotte Tsarisme ineenzonk, kon niet tegelijk de heerschappij van de bourgeoisie vallen, want zij was oppositie. De opstandige massa's zagen alleen maar het Tsarisme en stonden instinktief op voor vrede; een bewuste strijd voor vrede tegen de bourgeoisie konden zij nog niet voeren. De zeven maanden Russische revolutie van Maart tot November vormden hun leertijd; in deze tijd werden de Russische massa's door harde ervaringen en teleurstellingen eerst rijp voor vrijheid en heerschappij. Eerst, en het snelst, wierpen zij de openlijke imperialisten uit de regeering; veel langer duurde het, voor de kleinburgerlijke demokraten, de sociaal-patriotten, zichzelf ontmaskerden als wegbereiders

en ten slotte zelfs handlangers van bourgeoisie en kontrarevolutie. Het geheele gewicht van de sterke invloed, die de mensjewiki en de sociaal-revolutionairen op de boeren- en soldatenafgevaardigden uitoefenden, moest overwonnen worden, voor de massa's zich zelf konden bevrijden. Niet omdat zij door de theorie en de betoogen overtuigd werden, maar door de harde logika der feiten, omdat het absoluut onmogelijk was, de regeering verder te dulden, moesten de sowiets de macht in handen nemen. Maar tot het laatst toe verzetten de mensjewiki met alle halfslachtige elementen (b.v. de groep van de Nowaja Sjisn, Gorki's orgaan), die voor de groote daad, de proletarische diktatuur terug schrikten, zich daartegen en trachtten bangheid, wantrouwen en aarzeling in de harten der gedelegeerden te strooien. Geen verdeelheid in het revolutionaire kamp, riepen zij, nu de kontrarevolutie wil aanvallen; geen burgeroorlog, nu de Duitschers naderen; geen opstand, een paar weken voor de Konstituante bijeenkomt. Maar de sowiets begrepen, dat zij moesten kiezen, òf de kontrarevolutie, Kornilof of een ander aan de macht laten komen, terwijl de krachten der revolutie, de hongerige onwillige soldaten, in machtelooze woede deserteerend en plunderend het land tot een chaos zouden maken, òf deze krachten organiseeren tot een koene daad, de verovering van de macht door het volk. Zij kozen het laatste.

Hoe ging het? Verontrust door het Duitsche offensief en door het gerucht, dat Kerenski's regeering naar Moskou zou vluchten en Petrograd aan de honger en de Duitschers zou willen overlaten, had de Petrograder sowiet in 't begin van November een „militair komitee" gevormd, dat de verdediging zou organiseeren. Op 4 November hield dit komitee met de afgevaardigden van het garnizoen een samenkomst, waarin deze het komitee als hun leidend orgaan erkenden. Ondertusschen had het „uitvoerend komitee van de sowiets", dat nog uit vroeger tijd overgebleven was en hoofdzakelijk uit mensjewiki en rev.socialisten bestond, vergaderd en een motie aangenomen, waarin de arbeiders tot rust aangemaand werden. Maar deze tegenwerking van een lichaam, dat de geest der massa's in 't geheel niet meer belichaamde, bleef zonder invloed. Juist kwam er bericht, dat in Kaloega de sowiet, die zich in meerderheid voor de bolsjewiki verklaard had, door een afdeeling kozakken overvallen was en vermoord; dit dreef de Petersburgers nog meer tot aktie aan. Nadat een voorstel van het militair komitee aan de kommandant van Petrograd tot samenwerking (d. w. z. feitelijke kontrole van het militair gezag door het komitee) afgewezen was, richtte het op 5 November een oproep tot het garnizoen, de bescherming van de revolutie op zich te nemen en alleen te gehoorzamen aan bevelen, die bekrachtigd waren

door het militair komitee. Aan de bevolking werd op 6 November een proklamatie gericht met de mededeeling, dat kommissarissen voor alle stadswijken aangewezen waren, om als vertegenwoordigers van de sowiets de leiding in de strijd tegen de kontrarevolutie te nemen. Nadat de staf geweigerd had, een vertegenwoordiger van de sowiets tot kontrole van alle maatregelen toe te laten, werd aan alle deelen van het garnizoen telefonisch opdracht gegeven, de bevelen van de staf direkt aan het militair komitee mede te deelen, en alleen na goedkeuring uit te voeren. Dit was, zooals Trotzki 's avonds in een zitting van de Petrograder sowiet erkende, een begin van het in handen nemen van de macht, en Kerenski nam ook direkt maatregelen van tegenweer. Hij bestelde troepen uit het Zuiden, om tegen Petrograd op te trekken, en liet op 7 November de bruggen ophalen, die de arbeidswijken met de binnenstad verbonden, terwijl patroeljes van aspirant-officieren en enkele regeeringsgezinde troepen op straat auto's in beslag namen en verzamelden. Maar met hulp van een uit Kroonstad gezonden torpedoboot bezetten de garnizoenstroepen de bruggen, lieten ze neer, en rukten, versterkt met matrozen uit Kroonstad naar de binnenstad, waar na een korte strijd de regeeringsgebouwen bezet werden. De ministers werden gevangen genomen en in de Petropaulofsk gezet; Kerenski echter wist te ontvluchten, de tot zijn hulp opdagende troepen tegemoet. De proletarische revolutie had gezegevierd in Petrograd, onder omstandigheden, die haar zegepraal voor heel Rusland waarschijnlijk maakten.

Kameraden, sprak Lenin den avond van 7 November in de Petrograder sowiet, de arbeiders- en boerenrevolutie, die de Bolsjewiki u steeds als noodzakelijk voorhielden, is er nu. Wat beteekent zij? Dat wij nu onze eigen regeering hebben, zonder deelname van de bourgeoisie. De onderdrukte massa's zullen zelf hun regeering vormen. De oude staatsmachine zal tot de wortel uitgeroeid worden, en een nieuw bestuurslichaam zal ontstaan in de sowiets. Een nieuw tijdperk in de Russische geschiedenis is begonnen; en deze derde Russische revolutie moet ten slotte als eindresultaat het socialisme brengen. Onze eerste taak is de likwidatie van de oorlog. Om de oorlog voor goed onmogelijk te maken, moeten wij het kapitaal overwinnen. Bij deze taak zal de internationale arbeidersrevolutie helpen, die reeds in Italië, Engeland, Duitschland begint. Een onmiddellijke rechtvaardige vrede, die wij aan de internationale demokratie voorstellen, zal overal in de proletarische massa's de sterkste weerklank vinden. Om het vertrouwen van het proletariaat te versterken, moeten wij dadelijk alle geheime verdragen openbaar maken. In het binnenland gaan de boeren nu arm in arm met de arbeiders. Hun vertrouwen verzekeren

wij ons door het besluit, dat alle grootgrondbezit opheft. De boeren zullen inzien, dat slechts in het verbond met de arbeiders de redding van de boerenstand ligt. Wij zullen een arbeiderskontrole van de industrie invoeren. Wij hebben nu geleerd gezamenlijk te werken; dat bewijst deze revolutie. Wij hebben de macht van een massa-organisatie, die alles zal overwinnen en het proletariaat tot de wereld-revolutie zal brengen. In Rusland moeten wij nu beginnen met de opbouw van een proletarische, socialistische staat.

Inderdaad, een nieuwe tijd is begonnen. En nog veel meer dan bij de val van het Tsarisme moest de konde van de proletarische revolutie in Rusland in de harten van de onderdrukten over de geheele wereld een lichtstraal van nieuwe hoop doen oprijzen, hoop op vrede, hoop op vrijheid en geluk. Overal waar proletariers lijden, waar socialisten strijden, waar menschen onder oorlogsleed gebukt gaan, richten zich nu de oogen naar Rusland. Dáár wordt werkelijkheid, wat voor ons nog slechts toekomstwensch en program is, wat voor enkelen een stellig geloof, maar voor de velen, die ons aanhoorden, nog slechts een vage droom, een nauwlijks geloofelijke fantasie was. Als een utopische toekomstroman, die waarheid en heden is geworden, die naast ons gebeurt, die wij mee beleven, niet als een bloedeloos verhaaltje, maar als volle reëele levensrijkdom, die onze tijd rijk en groot maakt als geen tijd ooit te voren — zoo staat het nieuwe Rusland voor ons. En wij zouden niet moe worden, alles wat daar geschiedt, tot in de kleinste bijzonderheden te vernemen, alle moeiten en bezwaren, die overwonnen moeten worden, alle maatregelen, zoo eenvoudig en vanzelfsprekend en tegelijk toch zoo groot en geweldig in beteekenis, alle nieuwe groote gedachten, die daar opwellen in de hoofden van hen, die de nieuwe opgaven praktisch moeten oplossen, al het zonnige geluk, dat nu gaat lichten in de oogen van de millioenen, te voren wanhopig en verloren, en de wijd uitstralende solidariteit en broederlijkheïd, die warm in hun harten opbloeit.

Maar . . . juist nu, nu wij de uitvoerigste mededeelingen wenschen en noodig hebben, nu is het, of er een gordijn valt, dat het meeste van wat in Rusland gebeurt, voor ons verbergt. Toen de partij van de revolutie nog maar oppositie was, vervolgd en onderdrukt, kon zij een deel van haar krachten besteden aan regelmatige informatie van de Europeesche medestanders via Stockholm. Nu de buitenlandsche vertegenwoordiging der bolsjewiki naar Petrograd vertrokken is, omdat alle krachten daar noodig zijn, terwijl de oorlogstoestand alle berichten- en brievenverkeer buitengewoon bemoeilijkt, zijn wij bijna uitsluitend aangewezen op de berichten, die Engelsche

korrespondenten naar Londen zenden. Uit deze eindelooze reeks van leugenberichten, waarin het beeld van de Russische revolutie als door een troebel gordijn van laster vervaagd en vervuild, als het ware weerkaatst in een wanstaltige spiegel van haat, misvormd en verwrongen wordt, kunnen wij slechts met moeite lezen, wat er werkelijk gebeurt. De berichten over de voortdurende uiterlijke mislukking van de revolutie — hoe Kerenski Petrograd zegevierend binnenrukte, hoe de bevolking niets meer van de Bolsjewiki wilde weten, hoe de legers aan het front de oude regeering steunden, hoe Kaledin, de kozakken generaal, alle graanvoorraden beheerschte en Petrograd voor een hongersnood stond, enz. enz. — al die fantastische voorstellingen, die men geloofde omdat men ze wenschte, werden telkens door de waarheid snel genoeg achterhaald; en men moet de onuitputtelijke lichtgeloovigheid van schrijvers en lezers werkelijk bewonderen, die steeds opnieuw nieuwe fantasieën verzon en geloofde. Waar zij tenslotte moesten erkennen, dat de maximalisten meester waren, maakten zij van hen een troep dwazen of misdadigers — een methode, die uit de geschiedschrijving van de Parijsche Kommune welbekend is. Bovendien gaven zij meestal enkel berichten over de uitwendige militaire toestand en de wapenstilstand, omdat deze hun het meeste interesseerde; over de vele binnenlandsche maatregelen ter reorganisatie zwegen zij (of berichtten zij slechts, als zij het zeer dwaas vonden) deels omdat het buiten hun gezichtskring lag, deels omdat juiste mededeelingen daarover bij de arbeiders in het eigen land allicht te veel sympathie zouden wekken. Op dit gebied bleef men dus aangewezen op de korte en sobere mededeelingen van de nieuwe Russische regeering zelf. Maar deze regeering was geen regeering van veel woorden en mooie redevoeringen, maar een regeering van daden. Zij moest handelen: de reorganisatie en opbouw eischte zoozeer alle kracht, dat voor uitvoerige mededeelingen en uiteenzettingen van doel en middelen geen tijd bleef. Door al deze oorzaken is onze kennis van wat in Rusland gebeurt, fragmentarisch en onzeker.

VI.

Niet met één slag is in Rusland de macht door de arbeiders en soldaten veroverd. Een proletarische revolutie, dat blijkt hier alweer, is een geheel ander soort ding, dan de vroegere burgerlijke revoluties. Bij de laatsten bleef de massa der bevolking meest passief; de omverwerping van een regeering, een kleine groep door een andere groep, die in haar plaats trad, kon in enkele dagen beslist zijn. Maar een proletarische revolutie is de zelfbevrijding

der massa's; dat kan niet in eens, omdat zij een proces van rijpwording, van bewustwording der massa's is. De omwenteling in Petrograd, zelf het produkt van zulk een rijpingsproces, kon daarom slechts het begin zijn van een beweging, die tijd noodig heeft om zich over heel Rusland uit te breiden.

Eerst moest nog veel tegenstand overwonnen worden. Van de meerderheid van het leger was men niet zeker. Wel was men overtuigd, dat de meeste soldaten het vredesprogram der bolsjewiki aanhingen, maar hun vertegenwoordigers in de legerkomitees waren meest mensjewiki en soc. revolutionairen, in vroegere tijd gekozen, en hun invloed en gezag zou de soldaten kunnen tegenhouden. En het bleek nu, dat deze leiders zich op de scherpste wijze tegen het nieuwe bewind keerden. Nog tijdens de eerste revolutiedagen scheidde de sociaalpatriottische minderheid der Petrograder sowiet zich af om tesamen met de bourgeoisie de proletarische regeering ten val te brengen. Zij vormden „een komitee tot redding van het vaderland en de revolutie", dat met Kerenski in verbinding trad, om in Petrograd een tegenomwenteling voor te bereiden, als hij met zijn troepen naderde. De gevangen genomen socialistische ministers, die op eerewoord weer vrij gelaten waren, namen ijverig deel aan deze samenzwering.

Terwijl Kerenski met zijn troepen, versterkt met kozakken, tot Gatsjina oprukte en de revolutionaire troepen uit Petrograd hem tegemoet trokken, deed de vakvereeniging van spoorwegarbeiders pogingen, om de dreigende burgeroorlog te verhoeden door een komitee uit alle socialistische partijen te vormen, dat een socialistisch koalitiebewind zou samenstellen; ging de strijd door, dan zouden de spoorwegarbeiders weigeren, troepen voor een van beide partijen te vervoeren. De bolsjewiki hadden van begin af aan voor de minderheidsrichtingen der sowiets een evenredige vertegenwoordiging in de nieuwe regeering opengehouden, en verklaarden zich nu tot verdere koncessies en onderhandelingen bereid. Maar het centrale legerkomitee (dat uit sociaalpatriotten bestond, terwijl de regimentskomitees, die onmiddellijker met de soldaten samenhangen, meest bolsjewitisch zijn) weigerde daarop in te gaan en eischte geheele onderwerping van de „oproerlingen" en een socialistisch ministerie onder uitsluiting der bolsjewiki.

Zoo moest het tot strijd komen; op 12 November dreven de Petrograder troepen bij Tsarskoje Selo de aanvallers terug. En toen Dybienko 14 November uit Petrograd naar Gatsjina kwam als onderhandelaar, om met de kozakken te spreken, bleek het, dat deze niet veel lust meer in vechten hadden. Vooral ook, toen gezanten van het

5de frontleger kwamen en verklaarden, hen te zullen aanvallen als zij tegen de revolutie vochten; toen gingen zij met de andere troepen naar de zijde van het volk over en wilden Kerenski gevangen nemen; deze echter was er dadelijk van door gegaan toen de onderhandelaars kwamen. Zoo liep de eerste kontrarevolutionaire aktie op niets uit. En daarmee was ook het laatste restje vertrouwen verspeeld, dat tot nog toe de sociaal-patriotten bij een deel van de soldaten genoten. De macht, die zij telkens tegenover de proletarische revolutie stelden, was hol en voos als alle heerschersmacht: zij berustte op de leidersposten, waartoe zij vroeger waren geroepen en die zij nu wilden uitspelen, terwijl de massa's die hen indertijd kozen, reeds lang anders van zin waren geworden. Vandaar ook de taktiek der nieuwe regeering: alleen wapengeweld gebruiken, waar zij zich verdedigen moesten, maar overigens door onderhandelen de tegenover hen staande massa's aan hun zijde te brengen. Hun machtigste wapen was daarbij de reeks van binnenlandsche ekonomische maatregelen, die zij nam.

Nadat het eerste kontrarevolutionaire verzet was gebroken, vestigde zich het gezag van het nieuwe proletarische bewind steeds verder. In de meeste groote en kleinere steden hadden zij in de plaatselijke sowiets reeds een orgaan; hier en daar werden nog gevechten met aanhangers van het oude regime geleverd, (b.v. in Moskou) die door de Ententepers als bloedige tooneelen van moord en verwoesting werden afgeschilderd. In het groote hoofdkwartier in Mohilef verzamelden zich de mensjewiki met het legerkomitee en de generaals Doechonin en Kornilof; zegevierend berichtten Havas en Reuter op 26 November van hun plannen tot herstel der oude regeering, Maar toen Krilenko, een der hoofdmannen van de Petrograder omwenteling, die tot opperbevelhebber benoemd was, met zijn troepen op 3 December in Mohilef binnenrukte, stortte dit verzet als een kaartenhuis ineen, en Doechonin zelf werd door de verwoede soldaten gedood. Het geheele frontleger was — vooral ook door de energiek doorgevoerde aktie voor vrede — voor het nieuwe regime. De eenige macht, die zij nog tegen zich hadden, was die van de kozakkengeneraals, Kaledin, in het Zuiden, Doetof in het Oeralgebied. Op Kaledin, de kompagnon van Kornilof, had de bourgeoisie en de Entente reeds lang haar hoop gesteld als de man, die het maximalistisch oproer moest onderdrukken. Tot bescherming van de door hem aangevallen industriesteden in het Zuiden (Rostof) werden troepen uit Petrograd en van het front gezonden; tegelijk werd den 10den December een oproep aan de kozakken gericht, zich bij de volkszaak aan te sluiten en de generaal gevangen te

nemen. In welke mate dit gewerkt heeft, is nog niet te zeggen. Daarentegen hebben in vele Siberische steden, tot ver in het Oosten, in Charbin en Wladiwostock, de sowiets de macht in handen genomen 1); het grootste deel van Rusland is dus voor het nieuwe bewind gewonnen.

VII.

Wanneer de proletarische volksklassen de macht veroverd hebben, moeten zij het eerst maatregelen nemen om hun nood en ellende te bestrijden; en deze maatregelen liggen vanzelf in de richting van het socialisme. Zij liggen op ekonomisch terrein, zijn tegen het kapitalisme gericht en hebben vooral een binnenlandsche strekking. Zij zijn het belangrijkste voor de toekomst, zij openen een nieuwe baan van ontwikkeling; en omdat zij eenvoudig voor de hand liggen, geven zij geen aanleiding tot problemen, waarbij tegengestelde gezichtspunten verzoend moeten worden. De komplikaties, de problemen ontstaan, wanneer zulk een land aan alle zijden met kapitalistische tegenstellingen in kontakt treedt en dus een faktor wordt in de strijd van de overige nog burgerlijke wereld. Hier liggen vooral de moeilijkheden van de Russische revolutie. 2)

Hoe het bewind der sowiets de strijd tegen honger en ellende,

---

1) Volgens krantenberichten hebben de Japanners de hand op Wladiwostock gelegd, terwijl Chineesche troepen op Charbin aanrukken: dus buitenlandsch imperialisme, dat de gelegenheid gebruikt, zich op kosten van Russisch koloniaal bezit te verrijken.

2) Gedenkwaardig als korte samenvatting van het groote program van maatregelen, dat het nieuwe bewind voor oogen stond, is de oproep van de Sowiets van 10 November:

,,Het Kongres, dat op de wil van de onderdrukte meerderheid van arbeiders, soldaten en boeren en op het welslagen van de gewapende opstand van het Petrograder garnizoen berust, neemt het openbaar gezag in handen. Het zal aan alle volken een demokratische vrede voorstellen. De Sowiets zullen zorgen voor kostelooze overgave van de private, regeerings- en keizerlijke landerijen aan de boerenkomitees. De regeering der Sowiets zal de rechten der soldaten verdedigen en de volle demokratiseering van het leger verwezenlijken. Zij zal een kontrole van de arbeiders over de fabrieken scheppen. Zij zal de steden en dorpen met de noodzakelijke levensmiddelen verzorgen. Ten slotte zal zij aan alle nationaliteiten in Rusland het recht verzekeren, zich voortaan naar hun eigen wil te organiseeren. Het Kongres besluit, dat het lokale bestuur aan de plaatselijke Sowiets overgaat, die de revolutionaire orde zullen vestigen.... De nieuwe regeering zal alle maatregelen treffen, om door een krachtige politiek, door rekwisities en door een belasting van de welgestelde klassen aan het leger al het noodige te verschaffen. Zij zal de materieele toestand van de soldatenfamilies verbeteren....'' (volgen nog eenige mededeelingen over het oprukken van Kerenski en oproepen aan de soldaten, daartegen op te treden).

zoowel direkt, tijdelijk, als voor de toekomst aangebonden heeft, daarover hebben wij zoo goed als geen berichten. In het begin werd voorspeld, dat Petrograd weldra door hongersnood gedwongen zou zijn zich te onderwerpen; maar naderhand bleek niets daarvan; blijkbaar is de regeering er goed in geslaagd, voor de aanvoer van voldoend voedsel te zorgen. De spoorwegen, te voren ontredderd en overbelast door oorlogsvervoer, konden nu levensmiddelen aanvoeren. De woningellende werd gestuit door het in beslag nemen van de talrijke groote huizen en paleizen. Om de industrie te organiseeren op de basis van behoorlijke arbeidstoestanden werd een arbeiderskontrole van alle ondernemingen (ook in landbouw, handel en geldverkeer) met meer dan 5 arbeiders ingevoerd. Van een dekreet tot beperking van de arbeidsduur lezen we niets; het was wel niet noodig, daar de arbeiders zich nu in elk bedrijf sterk genoeg voelden, zelf de arbeidstijd te regelen; trouwens, bijna overal hadden ze in den loop van het jaar een 8-urige of 6-urige werkdag veroverd.

Om de financiën op gezonde basis te stellen is annuleering van de reusachtige schuldenlast van het Tsarisme, inklusief de oorlogsleeningen, absoluut noodzakelijk en ook reeds aangekondigd. Zoo zullen de staatsuitgaven sterk verminderd worden. Voorloopig kon de regeering zich redden, doordat zij de banken in staatsbeheer nam en haar hand op alle goudvoorraden wist te leggen. Daar zij niet meer geld naar het buitenland behoeft te zenden voor betaling van oorlogsmaterieel en van koepons, is zij in gunstiger konditie dan haar voorganger, ook al krijgt zij geen subsidies meer van Amerika. Burgerlijke kritici zien haar financieele toekomst duister in, te meer als zij lezen, dat alle salarissen van staatsbeambten op 500 Roebel per maand bepaald zijn; maar zij vergeten, dat deze regeering niet slechts de kapitalisten flink zal belasten, maar zelf ook reeds het beheer van de belangrijkste produktietakken in handen neemt.

Een paar korte berichten handelen over hervormingen op het gebied van justitie, onderwijs en leger. Door een dekreet van 8 December worden alle bestaande rechtbanken afgeschaft en vervangen door door het volk gekozen rechtbanken; ook de vrederechters worden gekozen en zullen rechtspreken, niet naar een wetboek maar naar eigen geweten (een oud-Russisch gebruik), terwijl iedereen als aanklager en verdediger mag optreden. Voor een reorganisatie van alle onderwijs is een kommissie ingesteld onder voorzitterschap van Loenatsjarski. In het leger zijn de soldaten reeds bezig, hun officieren en staven zelf te kiezen, waarbij officierschap geen rang of distinktief meer insluit, maar enkel aanvoerder- of leiderschap beteekent. In deze eenvoudige

demokratische hervormingen, in enkele simpele zinnetjes uitgedrukt, zien wij een wereld van onderdrukking en wreedheid, van willekeur en slaafsheid, van domheid en klasseheerschappij ineenstorten; een nieuwe wereld, een nieuw wereldprincipe van vrijheid en gelijkheid groeit hier omhoog. Wat een diep onderscheid tusschen deze werkelijke echte demokratie en de „demokratie", waarmee in West-Europa reklame wordt gemaakt!

De belangrijkste en grootste van al deze hervormingen, degene, die mede de drijfkracht van de revolutie was, is de agrarische. Het land aan de boeren! Dat was de leuze, waarmee de Bolsjewiki de macht veroverden, omdat zij daardoor een vaste koalitie van arbeiders en boeren tot stand brachten. Deze leuze was noodig, omdat in dit hoofdzakelijk agrarische land de politieke macht alleen daardoor aan de arbeidende massa's kan komen, dat boeren en arbeiders tot één macht samengevat worden, tegen bourgeoisie en grootgrondbezit, die de uitbuiting vertegenwoordigen. Een besluit van de Sowiets van 10 November bepaalt, dat de rechten van de grootgrondbezitters, de kloosters en de adellijke families op de grond opgeheven worden en het land ter beschikking van de landbouwkomitees gesteld wordt. Het kleinbezit van boeren, die hun land zelf bebouwen, wordt niet onteigend; want ieder burger heeft recht op zooveel land als hij zelf zonder gehuurde hulp, bebouwen kan. Op 11 Dec. weet Havas te melden, dat weer een dergelijk dekreet uitgevaardigd is, waarbij alle land tot nationaal eigendom wordt verklaard en alle privaatbezit van de grond opgeheven. Uit deze korte berichten is van alles te lezen: eenerzijds een volslagen agrarisch staatssocialisme, anderzijds een verknippen van alle grondbezit tot kleine boerderijtjes, die dan — evenals in Frankrijk sinds 1789 — als privaatbezit hun bezitters tot eigendomsfanatici zullen maken, de ergste hinderpaal voor een later werkelijk socialisme. Het komt ons voor, dat geen van beide juist is. Uit de bijvoeging in het laatste bericht, dat de huizen, schuren en machines die er bijbehooren ook staatseigendom blijven en in bruikleen bij het landbouwbedrijf behooren, blijkt de bedoeling, dat de groote goederen zooveel mogelijk bijeengehouden worden en als één geheel ten algemeene nutte bebouwd. Het kleine boerenbedrijf is een uiterst primitief en onproduktief bedrijf, terwijl de groote goederen reeds in sterke mate machines en moderne methoden gebruikten; kunnen deze onder leiding der landbouwkomitees tot groote koöperatieve bedrijven worden, dan begint daarmee een nieuwe periode van agrarische ontwikkeling. De verklaring van alle grond tot nationaal eigendom is een theoretische verklaring, die aansluit bij de oud-Russische opvatting

uit den tijd van het dorpskommunisme, dat grond geen particulier eigendom kan zijn 1).

Het tweede groote vraagstuk, dat deze Russische revolutie beheerscht, is het vraagstuk van de vrede. Om vrede te krijgen hebben de soldaten de burgerlijke koalitie-regeering omvergeworpen. Maar de vrede hangt niet van Rusland alleen af; het vredesvraagstuk plaatst de nieuwe proletarische staat ineens midden tusschen de elkaar bestrijdende imperialistische staten; en nu krijgen zijn daden beteekenis als kracht in hun onderlinge konflikten. Te meer, waar de krachten der beide strijdende groepen elkaar te voren vrijwel in evenwicht hielden; nu beteekende het uitvallen van Rusland ineens een enorme versterking van Duitschland en zijn bondgenooten. De imperialistische beoordeeling vermengt zich nu op zonderlinge wijze met de socialistische; de Duitsche sociaalpatriotten, de laffe dienaren van het Duitsche imperialisme, zonden warme gelukwenschen aan Lenin, terwijl hij uit Frankrijk en Engeland alleen sympathiebetuigingen van de internationalistische oppositie kreeg. En de vele socialisten, die hoopten op een revolutie in Duitschland, moesten de vredesaktie van de nieuwe regeering met zeer gemengde gevoelens aanzien, heen en weer geslingerd tusschen sympathie voor de prachtige vrijheidsstrijd van het Russische volk en vrees, dat met de Duitsche nu de verwachte Europeesche revolutie zou uitblijven,

Nu was indertijd door de Bolsjewiki herhaaldelijk verklaard, dat hun program een algemeene Europeesche vrede was, geen afzonderlijke vrede van Rusland met Duitschland, een vrede tusschen de volken, geen vrede met de Hohenzollerns, een vrede zonder veroveringen van weerszijden, dus geen vrede waarbij Duitschland Polen, Litauen en Koerland vasthoudt. Maar de logika der feiten heeft hen ge-

---

1) De katastrofe van de Russische landbouw in het laatste jaar ligt ook voor een groot deel in gebrek aan behoorlijke werktuigen. Volgens een schrijver in de *N. Rott. Ct.* is dit ook onder de revolutie-regeering (van Kerenski) niet verbeterd, omdat de meeste fabrieken, die tevoren landbouwwerktuigen maakten, nu oorlogsmateriaal moeten vervaardigen en de overigen onvoldoende grondstof kregen, terwijl de aanvoer uit Amerika en Duitschland ook stilstond. Van de 900,000 stuks machines, die door landbouwbonden besteld waren, konden slechts 13,500 geleverd worden. Vóór de oorlog gebruikte de Russische landbouw per jaar 275,000 oogstmachines; in 1916 kwamen er maar 30,000 op de markt. In plaats van 4—5 millioen zeisen werden ten hoogste 250,000, Russisch fabrikaat, aan de markt gebracht. Op een kongres van fabrikanten en regeeringsvertegenwoordigers, in Mei gehouden, werd dan ook besloten het aanmaken van landbouwmachines van staatswege te organiseeren. Het is echter twijfelachtig, of daarmee voldoende in de behoefte van de Russische landbouw kon worden voorzien, zoolang staal en arbeid voor de oorlogsproduktie gebruikt werd.

dwongen, zoodra zij de leiding van Rusland kregen, vredesonderhandelingen met Duitschland, met de Hohenzollerns aan te knoopen, zonder kans om daarbij de Duitschers uit de bezette gebieden te krijgen. Mogen zij als revolutionaire socialisten nog zooveel haat tegen de Duitsche autokratie voelen: zij staan voor het feit, dat Rusland geen oorlog meer kan voeren; de boeren willen niet meer vechten en het ontbreekt aan alle materieele middelen voor oorlog. Militair is nu eenmaal een proletarische demokratie — wanneer het t. m. niet om verdediging van eigen vrijheid gaat — niet opgewassen tegen de sterkste militaire organisatie, die het hedendaagsche imperialisme kent. Daarom kan het nooit de plicht van het proletarische Rusland zijn met militaire middelen het Duitsche imperialisme te bestrijden. Het kan het alleen indirekt bestrijden, door door de meesleepende kracht van zijn voorbeeld de Duitsche arbeidersmassa's op te wekken, om zijn voorbeeld te volgen. Op het Duitsche proletariaat alleen rust de taak, het Duitsche imperialisme te vernietigen: om de eenvoudige reden, dat geen andere macht dat zal kunnen doen.

Zoo is dan de regeering der sowiets recht op dit doel afgegaan. Dadelijk, den 9 November, werd een voorstel aangenomen en bekend gemaakt tot het sluiten van een demokratische vrede, op den grondslag van geen annexaties, geen oorlogsschattingen, terwijl dadelijk een wapenstilstand gesloten zou worden. Tegelijk werd de publikatie van alle geheime verdragen en dokumenten aangekondigd. De beteekenis van deze publikatie, die kort daarop in de Prawda begon en regelmatig voortgezet is, is nauwlijks hoog genoeg te schatten: het is alleen maar jammer, dat ze maar de helft geeft, n.l. al wat tusschen de Ententeregeeringen bekonkeld werd, terwijl de geheime verdragen tusschen de Centralen vooreerst nog geheim blijven. Ze toonen nu alleen nog maar bij de eene partij, hoezeer de geheele oorlog om imperialistische doeleinden ging, om bezit en roof van landen en volken; zij bevestigen in praktische details wat van onze zijde steeds algemeener en theoretisch over het wezen van de wereldoorlog is gezegd.

Natuurlijk was de oproep tot de Entente landen vergeefs gericht; dit verhinderde de Russische regeering niet haar gang te gaan. Zoodra Krilenko bij het leger aangekomen was, op 26 November, stelde hij aan het Duitsche hoofdkwartier onderhandelingen over de wapenstilstand voor, die na vele besprekingen eindelijk — terwijl praktisch op het Oostfront overal de wapens rustten en de oudere lichtingen reeds naar huis gezonden werden — op 16 December tot een vierweeksche verlengbare wapenstilstand leidden, als inleiding voor daaropvolgende vredesonderhandelingen. Na drie jaren gruwelijk oorlogs-

lijden hadden de Russen eindelijk vrede, t. m. praktisch. Zij hadden vrede gekregen, omdat zij voor de vrede gestreden hadden tegen hun heerschers, en met onuitputtelijke volharding, in heldhaftige klassestrijd hun heerschers neergeworpen en hun vredeswil doorgezet hadden. Zij hadden de vrede veroverd — voor zich. Maar nog niet voor het overige Europa. Dit kan de vrede ook slechts krijgen door hem zelf te veroveren.

Nog een paar groote problemen treden op in deze Russische revolutie — een eerste opdoemen van vraagstukken, die in latere proletarische revoluties ongetwijfeld een belangrijke rol zullen spelen: het nationaliteitenvraagstuk en het vraagstuk van het parlementarisme.

Rusland is, evenals de meeste Oost-Europeesche staten, een nationaliteitenstaat. Terwijl de West-Europeesche nationale staten politieke organisaties zijn van reeds nationaal bijeenhoorende, door een lange gemeenschappelijke burgerlijke ontwikkeling saamgesmeede en tot kultuureenheden samengegroeide menschengroepen, zijn de Oost-Europeesche nationaliteiten staten bij elkaar veroverd als boersche massa's, zonder eigen staatseenheid, in vóórkapitalistische tijd. Het indringen van het kapitalisme, het ontstaan van een bourgeoisie en een klasse van intellektueelen doet een nationaal streven naar zelfstandigheid en macht in deze volken ontstaan — het kernpunt van de Oostenrijksche geschiedenis van de laatste dertig jaren. In Rusland is zulk een beweging nog slechts sporadisch hier en daar, in de meest ontwikkelde Westelijke deelen opgekomen, en dan meestal van boven met ruw geweld onderdrukt (b.v. in Finland, Koerland, Polen en Oekraïne). Daartegenover hebben de Russische revolutionairen de eisch gesteld van het zelfbeschikkingsrecht van alle naties. 1) Thans, nu zij de macht hebben, spreekt het dus vanzelf, dat zij de volken, die zich nationaal zelfstandig willen maken, niet met geweld willen bijeenhouden. 2) Dat Finland zich tot een zelfstandige staat organiseert, draagt geheel hun goedkeuring weg, evenzoo met de Oekraïne; het groote kapitalistische

---

1) Indertijd is in de *Verbote No. 2* eene interessante diskussie gevoerd tusschen Radek (gesteund door Zinovieff) en Lenin over de vraag, of de eisch van zelfbeschikking voor alle naties in deze imperialistische tijd niet een utopische eisch was.

2) Op 26 Nov. wordt een in de Prawda gepubliceerde regeeringsverklaring bekend, die de volgende richtsnoer opstelt:

1. Vrijheid en soevereiniteit voor alle volken van Rusland. 2. Zelfbeschikkingsrecht voor de volken van Rusland tot aan hun scheiding en de vorming van zelfstandige staten. 3. Intrekking van de voorrechten van bepaalde volken en kerken, en van allerlei beperkingen. 4. Het recht van alle volken en stammen, die minderheden vormen en in Rusland wonen, op volkomen vrije ontwikkeling.

belang, dat een land groot, sterk machtig moet zijn, heeft voor een proletarisch bewind geen gewicht.

Reeds wist de pers te melden van allerlei deelen van het oude Rusland, die zich tot onafhankelijke ,,staten" verklaarden, zoo b.v. behalve Oekraïne ook de Krim, Kaukausie en Siberië. Toch is de voorstelling, die men hieraan dikwijls verbindt, dat Rusland bezig is uiteen te vallen in een aantal zelfstandige kleine staten, zoodat het begrip ,,Rusland" een historisch begrip zou worden, wel niet juist. Waar nog geen burgerlijke klasse ontstaan is, ontbreekt de statenvormende kracht, d. w. z. de kracht, die uit een door taal bijeenhoorende volksmassa een stevig georganiseerde centraal bestuurde staatseenheid maakt, scherp afgescheiden van en in tegenstelling tot naburige staten. Hier zal reeds een begin van toekomstige organisatievorm optreden, die bij een proletarisch-socialistisch land behoort, opgroeiend uit en nog sterk vermengd met de voorkapitalistische natielooze organisatievorm: naar taalverwantschap saamgevatte bevolkingsgroepen, in hooge mate autonoom, saamgevoegd tot een grootere eenheid (noem het een bondsstaat) omdat algemeene ekonomische belangen (centrale industrieën, kolen en ijzer, wereldverkeer, warenruil) hen samenbinden. Voor de meeste deelen van Rusland bestaat geen enkele reden, zich van dit groote geheel af te scheiden (behalve Finland, dat in taal en kultuur nauw met Zweden verwant is), nu dit geheel geen centrale onderdrukking meer beteekent, maar samenwerking voor gemeenschappelijke doeleinden. Dit wordt ook uitgedrukt door het feit, dat van alle volken in Rusland afgevaardigden voor de Konstituante opgeroepen zijn, om mee te besluiten over de organisatievorm van het geheel.

Toch staat men hier nog voor moeilijke problemen. De Oekraïne is daarvan een typisch voorbeeld. Onder dit met de Russen nauw verwante volk (in Galicië heeten zij Roethenen) is een eerste begin van kleine bourgeoisie en intellekt opgekomen (in de steden Kieff en Charkoff), waaruit zich van 't zomer een voorloopig bestuur, de ,,Rada" gevormd heeft; in hun twist met de Kerenski-regeering over de mate van zelfbestuur werden ze toen door de Bolsjewiki gesteund. Dus was er eerst een natuurlijke vriendschap tusschen het nieuwe bewind en de Rada. Maar deze heeft door zijn samenstelling burgerlijke aspiraties en wil van de Oekraïne een centrale, zoo groot mogelijke staat maken; reeds verklaarde zij, dat alle Zuidelijke provincies, tot aan de Wolga en de Zwarte Zee, tot de Oekraïnsche staat moeten behooren. Door een generaal, die zij naar Odessa zond om daar te kommandeeren, kwam het reeds tot een konflikt met de arbeiders en matrozen, die zich als deel van het groote Rusland voelen. Zal

de regeering in Petrograd het recht van zelfbeschikking zóó opvatten, dat zij in de tegenstelling, die tusschen de Rada en de Zuidelijke sowiets bestaat, strikt neutraal blijft? Het is maar al te natuurlijk, dat een bourgeoisie van een volk, te voren door het Tsarisme onderdrukt en nu vrij geworden, een sterke klassetegenstelling tot hun proletarische bevrijders voelt. Dit komt b.v. sterk uit in een oproep van de Finsche senaat aan Frankrijk, waarin geklaagd wordt over de Russische soldaten, die disciplineloos de lagere klassen in Finland tot misdadig (d. i. revolutionair) streven aanzetten 1).

Een tweede vraagstuk, dat nog moeilijkheden kan opleveren, ligt in het parlamentarisme. Dat de Kerenski-regeering de bijeenroeping van een Konstitueerende Vergadering steeds uitstelde, was een van de grieven tegen haar. Zoodra de sowiets de macht in handen namen, was hun eerste werk, de verkiezingen te doen plaats hebben, opdat de Konstituante spoedig bijeen zou komen; in de meeste deelen van Rusland hebben ze al plaats gehad. De Ententepers toonde voortdurend in haar berichten, hoezeer zij hoopte, dat de bolsjewiki in de Konstituante in de minderheid zouden blijven. Tegenover het „onwettig" geweldregiem van de bolsjewiki hoopte zij een antibolsjewistisch parlement als „wettig" gezag te kunnen stellen; toen een 40-tal burgerlijke leden zich in Petrograd aanmatigden, reeds als wettig bestuur van Rusland te kunnen optreden en de regeering deze belachelijke vertooning uit het Taurische paleis wegstuurde, was het ál verontwaardiging in de persberichten over zulk een snoode gewelddaad. In waarheid is nooit in Rusland zulk een wettige regeering geweest als nu; terwijl de vorige op niets steunde, steunt zij op de in de sowiets georganiseerde arbeidende massa's.

Verondersteld echter, dat in de bijeenkomende Konstituante een meerderheid tegen hen is (wat niet waarschijnlijk is, gezien de bekend geworden stemmencijfers, en het feit, dat nu ook in de soc.-revolutionaire partij de linkerzijde onder Maria Spiridonowa de meerderheid

---

1) Uit deze tegenstelling tusschen de Rada en Petrograd is sindsdien een scherpe strijd ontstaan. In plaats van de Russische troepen door te laten, die tegen Kaledin optrokken, sloot de Rada zelfs een verbond met Kaledin, die reeds in het geheim door de kadetten ondersteund werd. Zoo ontstond een kontra-revolutionaire koalitie tegen het nieuwe bewind, uitgaande van het Zuiden en met Kieff als centrum. Een ultimatum aan de Rada werd door deze met nogal ver-gaande tegeneischen beantwoord, en een strijd met wapenen is niet uitgesloten, waarbij het onzeker is, of de Petrograder regeering hulp bij de sowiets in het Zuiden zal vinden. Maar het schijnt toch, dat deze al het mogelijke doet, om met de Oekraïners een minnelijke schikking te treffen en alle kracht tegen de besliste vijanden van de nieuwe orde, de kozakkengeneraals en de kadetten, te gebruiken.

won tegenover Tsjernof); zullen zij dan, vol eerbied voor,, de gebleken wil des volks" wijken? Er is geen reden, om dit aan te nemen. Niet het parlament, niet de Konstituante is soeverein, maar het volk. Het is gedurende de revolutie herhaaldelijk gebleken, dat de vroeger gekozen vertegenwoordigers later niet meer overeenstemden met de inzichten van de massa's, die hen kozen en die sedert tot beter inzicht kwamen. Moet dan het mandaat gelden, of het latere inzicht? Geldt de vertegenwoordiger meer of de massa's? Hier treedt het verschil in de burgerlijke en de proletarische opvatting van het parlamentarisme op. In een der persberichten wordt dan ook gesproken over een voorstel van Lenin, op de Konstituante het recht van revokatie of terugroeping toe te passen: d. w. z. een deel der kiezers heeft steeds het recht te eischen, dat de afgevaardigde zich aan een nieuwe verkiezing onderwerpt, wanneer zij meenen, dat hij niet meer voldoende met zijn kiezers overeenstemt. Hier treedt reeds het nieuwe beginsel op, dat nooit de leiders en woordvoerders zich in de plaats van de massa's mogen kunnen stellen als dragers van de macht. Al wat er geschiedt, om dit beginsel door te voeren, om te verhinderen dat wat de aktiviteit der massa's schiep, door een praatkollege wordt geëskamoteerd, zal natuurlijk in de persberichten als nieuwe onwettige gewelddaden van de maximalisten verschijnen. Ook hier liggen de moeilijkheden in de onrijpheid der toestanden, in de oude gedachtenvormen uit de oude produktievormen, die eerst in veel strijd moeten overwonnen worden door de behoeften van een nieuw opgroeiende wereld.

19 December.

De Hertogin van Sutherland en de Slavernij [1])

DOOR

KARL MARX.

Het adres der Vrouwenvergadering in „Stafford-House" aan de Zusters in Amerika, ten gunste van de neger-slaven en het „liefderijke en christelijke adres van vele duizenden vrouwen uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika aan haar zusters, de vrouwen van Engeland" over de blanke slavernij zijn in dezen tijd van politieke lauwheid een gevonden kluifje voor de pers. Niet een der Engelsche bladen viel het echter op, dat de vergadering van Stafford-House in het Paleis en onder het Voorzitterschap van de hertogin van Sutherland plaats had. En toch hadden de namen *Stafford* en *Sutherland* voldoende moeten zijn om de menschlievendheid der Britsche aristocratie te kenmerken — een menschlievendheid die haar objecten zoover mogelijk van de „heimath" en liever aan gene dan aan deze zijde van den oceaan zoekt.

De geschiedenis van den rijkdom der familie Sutherland is tevens de geschiedenis van de ruïneering en van de expropriatie van het Schotsch-Gälische Volk.

---

1) Dit artikel verscheen, behalve in de „Newyork-Tribune" van 9 Febr. 1853, ook in het nummer van 12 Maart 1853 van „People's Paper", het Chartisten-orgaan, onder het motto: „Hoe kunt gij aan uw zuster zeggen: Zuster, laat mij den splinter uit uw oog halen, en merkt niet den balk in uw eigen oog!

Voorts wordt ditzelfde artikel voor een deel woordelijk aangehaald in het 1e deel van „het Kapitaal" Hoofdstuk XXIV par. 2, waar de expropriatie van het landvolk van den grond en bodem, als de voornaamste methode der oorspronkelijke akkumulatie wordt geschilderd.

Noot 218 (3e druk Kapitaal) van dit hoofdstuk luidt: „Toen de tegenwoordige Hertogin van Sutherland mevrouw Beecher Stowe, de schrijfster van „Uncle Tom's Cabin", met groote pronk te Londen ontving om haar sympathie voor de neger-slaven der Amerikaansche Republiek te toonen — wat zij evenals haar vrouwelijke mede-aristocraten wijselijk tijdens den burgeroorlog naliet, toen ieder „nobel" Engelsch hart voor de slavenhouders sloeg — gaf ik in de „Newyork Tribune" een beschrijving van de toestanden en de maatschappelijke verhoudingen van de slaven van Sutherland.

Het artikel bevat hier-en-daar uittreksels van Carey in „The Slave Trade" Londen 1853, pag. 202—3. (OPMERKER.)

In de tiende eeuw waren de Denen in Schotland geland, hadden de vlakten van Caithness veroverd en de oer-bewoners in de bergen gedreven. Mhoir-Fhear-Chattaibh, zooals de „Groote man van Sutherland" in het gälisch wordt genoemd, had zijn wapen-broeders steeds bereid gevonden, hem met gevaar van hun leven tegen zijn vijanden, Denen of Schotten, buiten- of binnenlanders, te verdedigen.

Na de revolutie, die de Stuarts uit Groot-Brittanië dreef, behoorden private veeten onder de kleine Schotsche hoofden steeds meer tot de zeldzaamheden en de britsche koningen, die tenminste den schijn hunner heerschappij in deze afgelegen districten wilden staande houden, eischten recruteering van familie-regimenten onder de opperhoofden, een systeem, waardoor deze landheeren (lairds) moderne militaire inrichtingen met het oude clan-systeem zoodanig wisten te vermengen, dat het eene systeem het andere steunde.

Om de later voltrokken „Usurpatie" goed te begrijpen, moet de beteekenis der „Clans" ons goed duidelijk zijn. De Clan behoort tot een sociaal tijdvak, dat in de historische ontwikkeling éen trap lager staat dan het leen-(feodale)stelsel, d. w. z. tot het *patriarchale* tijdvak van de maatschappij.

„*Klaen*" beteekent in het „Gaelisch" kinderen. Alle gebruiken en tradities der Schotsche „Gälen" berusten op het beginsel dat de leden van de Clan tot éénzelfde familie behooren. De „Groote man", het hoofd van den „Clan" bezit eenerzijds evenzoo onbeperkte macht, en is anderzijds door bloedverwantschap enz. evenzoo gebonden als iedere familie-vader.

Aan de Clan, de familie, behoort de grond waarop zij woont, evenals in Rusland, waar het land, dat een boeren-gemeente bewoont, niet aan iederen boer afzonderlijk, maar aan de geheele gemeente behoort. Zoo was ook het district gemeenschappelijk eigendom van de familie. Onder dit systeem kon dus van privaat-bezit, in de moderne beteekenis van het woord, al evenmin sprake zijn als van een vergelijking van de maatschappelijke positie der leden van den Clan met die van personen die in de moderne maatschappij leven.

De verdeeling en de onder-verdeeling van het land kwam overeen met de militaire funkties van de afzonderlijke leden van de Clan. Naar gelang hunner militaire bekwaamheden kregen zij hun aandeel, door het opperhoofd toegedeeld, die, geheel volgens eigen goeddunken, de leen-deelen der verschillende officieren vergrootte of wel besnoeide. Deze officieren verdeelden weder ieder afzonderlijk stukje land aan hun vazallen en ondervazallen. Het geheele gebied bleef echter steeds eigendom van den Clan, en hoe ook de aanspraken aan ieder afzonderlijk mochten wisselen, het leen bleef steeds hetzelfde en ook het tribuut aan den landsheer, die tevens aanvoerder in den slag en bestuurshoofd in vredestijd was, werd nooit verhoogd.

Ieder stuk land werd dus van generatie op generatie door dezelfde familie bebouwd waarop steeds dezelfde afdracht rustte. Deze was van geringe beteekenis en vormde meer een tribuut, waarmede de opperheerschapij van den „Grooten Man" en zijn staf werd erkend, dan wel een pachtsom in de moderne beteekenis, of een bron van inkomsten. De

beambten, die direct aan den „Grooten Man" ondergeschikt waren, heetten „Taksmen" en het hun toevertrouwde gebied heette „Tak". Hieraan waren weder lagere beambten ondergeschikt, die aan het hoofd van ieder gehucht stonden, en daaraan waren de boeren wederom ondergeschikt.

Zooals men ziet is de Clan niets anders dan een militaristisch georganiseerde familie, die evenmin door wetten nauwkeurig is omschreven en evenzoo door tradities is beperkt als iedere andere familie.

Het land is evenwel *het eigendom der familie*, in welker midden standsverschillen, ondanks de bloedverwantschap, evenzoo voorkomen als in alle andere aziatische familie-gemeenschappen.

De eerste „usurpatie", na de verdwijning van de Stuarts, was het gevolg van de oprichting van familie-regimenten. Van dat oogenblik af werd de *soldij* de voornaamste bron van inkomsten van den „Grooten Man", van den Mhoir-Fhear-Chattaibh.

Aangestoken door de verkwisting van het Hof te Londen was zijn eenig doel nog slechts om zooveel mogelijk geld uit zijn officieren te persen, en deze pasten hetzelfde systeem weêr toe op hun ondergeschikten. Het oorspronkelijke tribuut veranderde in een vast geld-contract. Aan den eenen kant waren dezen contracten als een vooruitgang te beschouwen, daar de bij overlevering geregelde afdrachten nu vast werden bepaald. Aan den anderen kant stonden zij gelijk met „usurpatie", want de „Groote Man" nam nu de plaats in van een grond-bezitter tegenover de „taksmen", die hunnerzijds wederom als pachters optraden tegenover de landlieden. En daar de „Groote Man" nu even goed geld noodig had als de „Taksmen", werd produktie noodzakelijk niet alléen voor het directe verbruik, maar ook voor export en ruil.

Het nationale produktie-systeem moest derhalve gewijzigd worden, de overbodige krachten moest men trachten te loozen. De bevolking nam daardoor af. Uit een passage bij Steuart, een Schotsch staathuishoudkundige, wiens werk tien jaar vóór dat van Adam Smith verscheen, zien wij echter dat in de 18de eeuw de bevolking toch nog ongeveer op dezelfde hoogte bleef staan en dat de menschen dus nog niet rechtstreeks aan de zuivere winst werden opgeofferd. In het 1ste deel, het 16de Hoofdtuk, zegt hij „de grondrente is in verhouding tot de grootte der landerijen van zeer weinig beteekenis; in verhouding tot het aantal der hongerige muilen, die een landgoed voedt, blijkt echter dat een stuk land in het Hoogland in staat is tien maal meer menschen in het leven te houden dan een landgoed van dezelfde grootte in de rijkste provinciën".

Ook de heer Lock, de rentmeester van de Gravin van Sutherland, die de leiding had in de verbetering van haar goederen, toont ons in zijn werk, dat 1820 verscheen, aan, dat zelfs in het begin van de 19de eeuw de land-pachten nog zeer laag waren. Hij geeft b.v.b. een opgaaf van den grond-cijns voor het landgoed Kintradawell over het jaar 1811, waaruit blijk dat tot dusverre iedere familie jaarlijks hoogstens één shilling in geld en wat gevogelte had op te brengen en eenige dagen arbeid op te leveren.

Eerst na 1811 werd de eigenlijke „usurpatie", de omzetting van het

Clan-eigendom in *privaat-eigendom* in de moderne beteekenis van het woord, door middel van dwang voltrokken. De persoon, die aan het hoofd van deze ekonomische revolutie stond, was een vrouwelijke Mehemed-Ali, die haar Malthus zeer wel had verteerd, de *Gravin van Sutherland,* alias markiezin van *Stafford.*

Vooraf zij opgemerkt dat de voorouders van de markiezin van Stafford, de „Groote mannen" van het noordelijk deel van Schotland, van bijna driekwart deel van Sutherlandshire waren. Dat graafschap is uitgestrekter dan menig Fransch departement of menig klein Duitsch vorstendom. Toen de Gravin van Sutherland deze goederen erfde, welke zij daarna aan haar echtgenoot, den markies van Stafford, de latere hertog van Sutherland, overdeed, was de bevolking reeds op slechts 15000 zielen gereduceerd.

Mevrouw de Gravin besloot tot een ekonomische „Radikaal-kuur" d. w. z. om het geheele landschap in schapenweiden om te zetten. Van 1814—1820 werden deze 15000 bewoners, die ongeveer over 3000 families verdeeld waren, systematisch verjaagd en verdreven. De dorpen werden gesloopt en afgebrand, de velden in schapen-weiden veranderd.

Britsche soldaten werden voor deze executie gecommandeerd en het kwam tot hevige vechtpartijen tusschen hen en de bewoners. Een oude vrouw, die weigerde haar hut te verlaten, werd met de hut verbrand. Op die wijze eigende deze mevrouw zich 794,000 acres land toe, die sedert onheugelijke tijden aan den Clan behoorden. In een vlaag van weldadigheid wees zij aan de verdreven bewoners 6000 acres toe, d. i. 2 acres per familie. Deze 6000 acres hadden tot dusverre braak gelegen en de eigenaars geen inkomsten afgeworpen.

De gravin was zoo grootmoedig gemiddeld slechts 2 sh. 6 pence per acre te eischen van de Clan-lieden, die sedert eeuwen hun bloed voor de grafelijke familie hadden gestort.

Het geheele onwettig toegeëigende Clan-land verdeelde zij in 29 groote schapen-hoeven, waarvan elk door één enkele familie, meestal door Engelsche landarbeiders, werd bewoond. In het jaar 1821 waren seeds 15000 „Gälen" door 131,000 schapen vervangen.

Een deel der bewoners was naar de zeekust gedreven, die daar van de vischvangst trachten te leven. Het werden amphibieën, die volgens de uitspraak van een Engelsch auteur, half op het water, half op het land leefden, en toch van beide maar half konden leven.

Sismondi schreef in zijn *Etudes Sociales* over deze expropriatie der „Gälen" van Sutherlandshire — een voorbeeld dat overigens door andere „Groote Mannen" van Schotland werd nagevolgd —: „de groote uitbreiding der heerlijke bezittingen is niet alleen Engeland eigen, overal in het Rijk van Karel de Groote, overal in de avond-landen, hebben oorlogvoerende legerhoofden zich geheele provinciën toegeëigend welke zij ten eigen bate door de overwonnenen en hier en daar door hun eigen strijders lieten bebouwen. In de 9e en 10e eeuw waren Maine, Anjou en Poitou veeleer drie groote landgoederen dan drie vorstendommen van de graven van die provinciën. Zwitserland, dat in zooveel opzichten op Schotland gelijkt, was toendertijd eveneens onder een klein aantal heeren verdeeld. Als de graven van Kyburg,

van Lenzburg, van Habsburg en van Gruyères onder de bescherming van Engelsche wetten hadden gestaan, zouden zij op het oogenblik in dezelfde situatie verkeeren, als de graven van Sutherland twintig jaar geleden. Menigeen onder hen had wellicht dezelfde voorliefde voor verbeteringen getoond als de hertogin van Stafford en meer dan één republiek zou uit de Alpen hebben moeten verdwijnen om plaats te maken voor schapenkudden. Zelfs de meest despotische monarch van Duitschland zou zich iets dergelijks niet hebben kunnen veroorloven."

De heer Lock antwoordde daarop in zijn verdediging van de Gravin van Sutherland (1820): „Waarom zou juist in dit bijzonder geval een uitzondering op een in ieder ander geval toegepaste regel gemaakt worden? Waarom zou de absolute autoriteit van den landheer over zijn land opgeofferd worden aan algemeene belangen en aan motieven, die slechts de algemeenheid aangaan?"

Waarom derhalve, zouden de slavenhouders der Zuidelijke Staten van Noord-Amerika hun privaatbelangen ten behoeve van de philantropische lusten van hare Hoogheid Mevrouw de Hertogin van Sutherland opofferen? De Britsche aristocratie die de menschen overal door schapen en ossen verving, zal in niet al te verre toekomst harerzijds door deze nuttige dieren worden vervangen.

Het proces van boeren-verdrijving (clearing of Estates) heeft zich precies zooals wij nu van Schotland beschreven, in de 16e, 17e en 18e eeuw in Engeland afgespeeld. Thomas Morus klaagde daarover in het begin der 16e eeuw. In Schotland voltrok het zich in het begin der 19e eeuw en in Ierland ziet men dit proces op het oogenblik in vollen bloei. De edele Viscount Palmerston verdreef eenige jaren geleden op de hierboven aangegeven wijze, de boeren van zijn goederen in Ierland.

Als het gezegde: „Eigendom is *diefstal*", ergens toepasselijk op is, dan woordelijk op het eigendom der britsche aristocratie.

Roof aan kerkgoederen, roof aan gemeentegoederen, bedriegelijke, met moord en doodslag gepaarde verandering van feodaal en patriarchaal bezit in privaat-eigendom, zijn de rechts-titels der britsche aristocratie op haar bezit. En welke diensten een serviele advocaten-stand bij dit laatste proces verleende, verraadt ons een engelsch jurist uit de vorige eeuw, Dalrymple, die in zijn boek „Geschiedenis van het feodale eigendom" zeer naïf beschrijft dat bij eigendom-twisten elke wet en elke oirkonde over bezit in Engeland, ten tijde dat de middel-klasse in rijkdom toenam, door de advokaten ten gunste van de middelklasse, in Schotland, ten tijde dat de adel zich verrijkte, ten voordeele van den adel — in ieder geval echter in een aan het volk vijandigen zin, werd uitgelegd.

De hierboven geschilderde turksche hervorming van de Gravin van Sutherland was ten minste van het standpunt van het Malthusianisme gerechtvaardigd. Andere schotsche edellieden gingen nog verder. Nadat men menschen door schapen had vervangen, werden schapen door wild en weidegrond door jachtvelden vervangen.

De Hertog van Argyll ging in dat opzicht allen vooraan. In R. Somers „Letters on the Highlands" (1848) vindt men de navolgende passus: Na

de verovering veranderden de Normandische koningen groote deelen van het Engelsche land in boschgronden, evenzoo als thans de landheeren hier in het Hoogland doen".

En de door schapen van de Gravin van Sutherland en door het wild van den hertog van Argyll verdrongen menschelijke schepsels, waar vinden zij grootendeels hun woonplaats, hun toevlucht? *In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.* De vijanden van de Engelsche loon-slavernij hebben het recht de neger-slavernij te verdoemen — een hertogin van Sutherland, een hertog van Argyll, een wol-baron van Manchester, nooit.

In noot 218 van Hoofdstuk XXIV, par. 2 van het *Kapitaal* zegt Marx:

„Mijn artikel (bedoeld wordt bovenstaand), werd in een Schotsch blad afgedrukt en had een interessante polemiek tusschen dat blad en de sykophanten van Sutherland tengevolge".

OPMERKER.

Overzicht der Tijdschriften.

De nummers 17, 18 en 19 van „*demain*", loopende over de maanden September, October en November versterken onzen eersten indruk dat de ideeën van het internationale socialisme er zeer vaag en vaak onbegrepen in wórden gepropageerd.

Het internationaal socialisme is in de oogen van monsieur Henri Guilbeaux Zimmerwaldisme en nog-eens Zimmerwaldisme en geen revolutionair Marxisme. Niettemin is het mogelijk en zelfs wel waarschijnlijk dat het tijdschriftje nuttig en het allereerste noodzadelijke werk verricht. De arbeiders in de latijnsche landen zijn, wat het Marxisme betreft, nooit verwend geworden en de manier waarop het socialisme in de zuidelijke landen tot dusverre werd gepropageerd was nu eenmaal anders en oppervlakkiger dan in de Germaansche- en Angelsaksische landen 1). Dat het nieuwe socialisme er dus ook in andere vormen wordt gegoten is niets verwonderlijks, maar een eerste eisch, welken men er aan stellen mag is toch wel duidelijkheid en juistheid ten opzichte van den proletarischen klassenstrijd tegenover het imperialisme. En dit ontbreekt in de artikelen van H. Guilbeaux, welke toch het accent aan dit tijdschrift geven.

Als Guilbeaux b.v. in *Propos actuels* in het Sept.-nummer schrijft : „dat in laatste instantie (en dernière analyse) het engelsche imperialisme — *omdat het verder ontwikkeld is en daarom alleen* (wij cursiveeren dit) — meer verantwoordelijk is te stellen voor den oorlog dan het duitsche imperialisme"; of : „de geallieërden wisten wel wie de verantwoordelijkheid van den oorlog droegen en weigerden aan de sociaal-patriotten de passen (naar Stockholm) omdat laatstgenoemden in ieder geval discussie over de verantwoordelijkheid eischten", of wel: „zeker, als men zich bepaalt tot de onmiddellijke verantwoordelijkheid is alles te bewijzen en is de uitsluitende verantwoordelijkheid van de duitsche- en oostenrijksche regeeringen minstens aan te toonen" . . . . „bij een onderzoek naar de verder liggende verantwoordelijkheid echter, en dat is de *ware* verantwoordelijkheid voor den oorlog,

---

1) Eigenaardig is te-dien-opzichte een berichtje, dezer dagen voorkomende in de *Nieuwe Rott. Courant*, dat in de fransche socialistische partij zich een studie-groep heeft gevormd, die zich ten doel stelt het socialisme van den invloed van *Marx* te bevrijden. De leider dezer groep, prof. Andler heeft verklaard dat de leer van het fransche socialisme, op grondslag van de „broederlijke samenwerking der klassen" beoefend moet worden. Oud-minister Albert Thomas zou zijn instemming hebben betuigd.

zal de controverse alles behalve gunstig voor de geallieërden uitvallen" — dan kan men toch moeilijk zeggen dat de schrijver een helder en juist denkbeeld heeft van het imperialisme in het algemeen en van het duitsche in het bijzonder, noch van het ontstaan van den wereldoorlog.

En als Guilbeaux in *Propos Actuels* van het October-nummer onder den titel „les vrais défaitistes" schrijft: „Wat willen de ware internationalisten? Het onmiddellijk einde van de vijandelijkheden, het staken van de algegemeene slachterij, de vrede der volken, d. w. z. het nêerslaan (défaite) van alle regeeringen. Ieder internationalist wenscht de nederlaag van zijn eigen regeering en de overwinning van zijn eigen volk" .... „de internationale socialisten vechten tegen den oorlog en vóór de afschaffing van den kapitalistischen slavendienst, zij strijden op energieke wijze voor de vrijmaking en overwinning van alle volken", — welnu, goed, — heenstappende dan over deze nevelachtige voorstelling van den revolutionairen klassenstrijd — zeggen wij accoord, alles mooi en wel, maar vragen slechts, op welke wijze moet er een einde komen aan de vijandelijkheden en een begin worden gemaakt aan den vrede der volken; hoe wenscht u alle regeeringen nêer te vellen? Wij vernemen niets van een proletarischen klassenstrijd, van algemeene werkstakingen der vakorganisaties. Met woorden komen wij niet verder, en woorden, zonder meer, moeten het blijven als wij weten, en zooals Guilbeaux ten overvloede in de November-aflevering pag. 4, zelf verklaart, „dat aan het tijdschrift medewerkers zijn verbonden" (hij bedoelt Romain Rolland en Morel, Tolstoianen als Jouvé en een Katholiek als Dupin, allen wellicht zeer brave idealisten, maar toch door-en-door burgerlijk-denkende menschen) „wier begrippen niet zoo „radikaal" zijn als de Zimmerwalders, maar bij wie toch uitgesloten is alle sympathie met welke regeering ook".

Uitgesloten ook, zouden wij willen vragen, de sympathie voor een revolutionaire socialistische regeering, als het proletariaat eventueel de politieke macht grijpt?

Wij hebben hier blijkbaar te doen met een ideologischen strijd, zij het ook een eerbiedwaardige ideologie, van een groepje intellectueelen tegen den oorlog, die geen arbeidsorganisaties achter zich hebben — en een zoodanige strijd moet beperkt blijven tot woorden.

In de drie genoemde nummers van „*demain*" komen interessante artikelen voor van Léon Trotzki over „Het pacifisme in dienst van het Impérialisme" (ook in *Arbeiterpolitik* verschenen), van Karl Radek over „het comité van afgevaardigden van arbeiders en soldaten", van Lenin over „de oplossing van de crisis is nabij", geschreven eenige dagen vóór de groote gebeurtenissen in begin November, en de redevoering van Trotzki, uitgesproken in naam van de partij der Bolschewiki, in de eerste zitting van het vóórparlement, waarin na de afgelegde verklaring eindigende met de woorden: „Petrograd is in gevaar. De revolutie en het volk is in gevaar. De regeering vergroot dit gevaar en de regeerende klassen helpen haar bij dat werk. Slechts het volk kan zich-zelf en het land redden, het is daarom dat wij ons tot het volk wenden met de woorden: leve de onmiddellijke en democratische vrede. Alle macht aan de Sovjets! Alle grond en de goederen

aan de boeren! Leve de constituante!" — de Bolschewiki als één man opstonden en de zaal verlieten met de bekende gevolgen.

Voorts geeft Romain Rolland in een artikel „Voix libres d'Amérique" een zeer sympathiek overzicht van het hier meermalen besproken Amerikaansche tijdschrift *Masses*, een der weinige organen, dat in het land der Yankees energiek tegen den oorlog optreedt.

Van denzelfden auteur twee artikelen onder den titel *Un grand Européen*, een studie over *Dr. G T. Nicolaï*, professor in de physiologie aan de universiteit te Berlijn, naar aanleiding van diens werk. „Die Biologie des Krieges", „Betrachtungen eines Naturforschers".

Nicolaï is in den zomer van 1915 wegens zijn manifest „Appel aux Européens" tegen het patriottisch manifest van de 93 intellektueelen, hoofdzakelijk proffen, van begin October 1914, in de vesting Graudenz gevangen gezet, waarin hij, bijna zonder bezit van boeken, zijn „Biologie van den Oorlog" schreef. Het manuscript ervan bereikte Zwitserland, en werd in druk gegeven door den uitgever Orell-Füssli te Zürich. Behalve zijn analyse van de germaansche ziel, interessant voor den psycholoog, den historicus en den politicus, wordt in dit boek het algemeen probleem van oorlog en vrede in de menschelijke ontwikkeling behandeld. Wat het wetenschappelijk bewijs voor die ontwikkeling betreft, is er misschien gelegenheid voor Dr. Dan. de Lange Jr. in dit tijdschrift de ideeën van Nicolaï te bespreken.

Ten slotte in de Oct.- en Nov.-aflevering van „*demain*" een zeer lezenswaardig artikel van den Engelschen pacifist E. D. Morel, secretaris van de „Union of Democratic Centrol" over *Afrika en de Vrede*, dat ook in No. 45 van *Arbeiter-Politik* van 10 Nov. j.l. wordt weergegeven.

De kwestie van de toekomstige verdeeling van de gewichtigste invloedssferen van Afrika is zeker een der belangrijkste vraagstukken van de eenmaal komende vredes-onderhandelingen. Van de heldere uiteenzetting van dit probleem door Morel, belangrijk met het oog op de rol, die Afrika in toekomstige nieuwe internationale conflicten zal spelen, hopen wij een volgende maal een overzicht te kunnen geven. Beter ware misschien nog, dat de redaktie van de *N. Tijd* een vertaling van het opstel in zijn geheel gaf, met aanteekeningen hier-en-daar, waar de pacifistische opvattingen van haar standpunt afweken.

De „*Pages et Documents*" geven ons vrij uitvoerige beelden van de politieke socialistische beweging in de verschillende landen. Of deze documenten in alle opzichten een juist beeld geven, kunnen wij uiteraard niet beoordeelen. In het September-nummer wordt echter over *Holland* een beschouwing van P. Endt over de S. D. P. en de *Tribune* gegeven, die in vele opzichten belachelijk en bezijden de waarheid is. Blijkbaar is zij geschreven door iemand, die een klokje heeft hooren luiden, maar in de verste-verte niet weet waar de klepel hangt. Als men slechts weet dat deze scribent beweert dat de redactie van de *Tribune* Kerenski als de *ware* verdediger van de russische revolutie beschouwt, dan begrijpt men dat deze geheele *Page* in „*demain*" een Chronique (scandaleuze) van nul en geener waarde mag genoemd worden. Volgens de mededeelingen van

P. Endt voert de S. D. P. in Holland voorts een politiek „pseudo-internationale" en „anti-gauche-Zimmerwaldienne" en zal, zoo noodig de minderheid (de oppositie) in die partij een blad uitgeven, gewijd aan het „internationaal contact" (?) en aan een ‚mouvement pacifique sur la base révolutionaire". (?) Wij blijven afwachten, welk een gedrocht uit de paring van beide principes zal worden geboren. De democratie, die wij noodig hebben, zoo eindigt de kroniek, is niet het Duitsche of Amerikaansche sociaal-imperialisme van vandaag, maar de internationale demokratie van.... demain. Och kom! Commentaar is verder overbodig.

Onder de rubriek *Faits et documents* der October-aflevering ten slotte komt een verslag voor van de 3e Conferentie der Zimmerwalders te Stockholm van 5 tot 12 Sept., waaruit blijkt. dat o. m. Frankrijk, Engeland, Italië, Spanje, Holland niet vertegenwoordigd waren. Behandeld is er volgens dit verslag zoo goed als niets. Zij heeft zich bezig gehouden met de zaak-Grimm, heeft telegrammen van sympathie en solidariteit verzonden aan Lenin, Trotzki, Fritz Adler, Liebknecht, Rosa Luxemburg, Clara Zetkin en meer anderen.

De Menschewski hebben tijdens de zittingen de conferentie verlaten en gebroken met Zimmerwald. Voorts is er met algemeene stemmen goedgekeurd een goed revolutionair manifest tegen den oorlog en voor den vrede; gericht aan de proletariërs van alle landen, hetwelk in het November-nummer van *Demain* is afgedrukt. Dergelijke manifesten kunnen, dunkt ons, evengoed door de Int. Commissie van Zimmerwald (secretaresse Balabanoff) samengesteld worden.

OPMERKER.

VERBETERING.

In het artikel „Het Taylorstelsel," jaargang 22, No. 12, komt op blz. 602 een zinstorende drukfout voor.

Op regel 4 van onderen staat: De verhouding tusschen productloon-meerwaarde. Dit moet zijn: De verhouding tusschen product — loon — meerwaarde.

Zurich, Dec. '17. O. L. v. d. POEL.

Twee Sonnetten

DOOR

C. J. KELK.

ONZE TROON.

Geweld was 't waarmee zij de tongen bonden,
Geweld was 't dat de groei ons benam,
waarmee zij zengden nachtdiepe wonden;
Geweld was hun wapen als een razende vlam.

Maar er is iets grooters, dan zíj geven konden,
er is nog iets grooters, dat ééns toch kwam.
....Dat hebben wij als een vurige schram
diep in onz' eigen harten gevonden....

En dát is Broederschap, die in ons gedijde
bijna tot 'n vrucht reeds, bijna tot een kroon.
Van toen af gingen ze zachtjes glijden
diep in vergetelheid's zwijgende hoon.

Wij mochten stil-blij 't nieuwe leven bereiden
en dát is onze hooge, onwrikbare Troon.

DE VLAG.

Onder: bij de spoorslag van de kohorten,
gegroeid middenin de roest van de schemerdag,
hing scheef-getrokken tusschen de woedende retorten
onze ongemeten en golvende Vlag.

En zij hing er totdat de verbleekte' en verdorden
groeiden tot strijden, met een moedige lach.
Zij hing totdat een diep en eindloos ontzag
voor haar gewapper in de fabriek was gewórden.

Hier: bij de gulzige vlammentongen in de wind,
rood aan de monden en geel in de schachten
— vlammende wuiving van onstúimige nachten —

hing de vlag, door ons zoo grensloos gemind
als 't zegel, dat faalloos de levenden bindt:
de gespierde wiekslag van alle geslachten!

De Oorlogswinst, de Bankiers en de Staat

DOOR

B. COLTOF.

II. (*Slot*).

Met de Export-Centrale werd een drieledig doel beoogd. Over één deel van deze trilogie spraken wij reeds: het bevorderen van den kolen-invoer ten bate van de Nederlandsche industrie, waarvoor onze uitvoerproducten als ruilobjecten moeten dienen. Sedert wij dit in ons eerste artikel neerschreven, heeft de praktijk onze opvatting prompt bevestigd; nog vóórdat de Export-Centrale (officieel de N(ederlandsche) U(itvoer) M(aatschappij) genaamd) in werking was getreden, kwam de overeenkomst met Duitschland tot stand, die aan de Nederlandsche industrieelen de voor hun bedrijf, d. w. z. voor hun winst noodige kolen en ijzer waarborgt in ruil voor Hollandsche kaas en wie weet wat nog meer producten.

Een tweede oogmerk is het fiscale. Reeds in het begin van 1917 had Minister Treub, toen hij in de Eerste Kamer zijn denkbeelden over deze aangelegenheid in groote trekken ontvouwde, den Staat geïntroduceerd als den grooten O.W.'er. Wel geniet de Staat reeds oorlogswinsten: de oorlogswinstbelasting, terwijl ook een gedeelte van de uitvoerwinsten reeds langs anderen weg aan de staatskas ten goede kwam. Aan de verleening van uitvoerconsenten is tal van malen de voorwaarde verbonden, dat de exporteur voor iedere hoeveelheid uit te voeren waren een zeker bedrag in geld, of een zekere hoeveelheid goederen in natura ter beschikking moest stellen van de distributie. Zoo is b.v. de toeslag op consumptiemelk, waardoor de prijsstijging van dit artikel althans binnen zekere grenzen is gehouden, grootendeels bekostigd uit de enorme extra-winsten gemaakt met den uitvoer van kaas. De verstrekking van „regeeringsgroenten" voor binnenlandsch verbruik tegen matige prijzen is ook slechts mogelijk geweest door zulke bijdragen in natura en in geld, die als conditie werden gesteld voor het verkrijgen van een uitvoer-vergunning.

Of deze praktijk, die gebaseerd werd op de wet van 3 Augustus 1914, welke den Minister van Landbouw machtigde tot het verbieden

van den uitvoer van bepaalde goederen, wel door den beugel kan, is inderdaad aan twijfel onderhevig. Men heeft aldus geredeneerd: de wet die het meerdere (algeheel verbod van uitvoer) sanctionneert, geeft à fortiori de bevoegdheid tot het mindere (verbod van uitvoer, tenzij aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan). Wij achten deze stelling in haar algemeenheid zeer aantastbaar. Zij zou de regeering de macht in handen geven tot een ongemeen elastische toepassing der wetten; niet alleen in het hier bedoelde geval, maar ook in allerlei andere omstandigheden. Dat in het onderwerpelijk geval de heffing van een extra-bijdrage uit de exportwinsten uiteraard onze sympathie verdient, mag ons er niet toe leiden om voorbij te zien, dat hierhij een systeem is toegepast dat staatsrechtelijk verworpen moet worden, omdat het de bevoegdheden der regeering zoowel tegenover het parlement als tegenover de burgers van den Staat zóózeer vergroot, dat het tot allerlei vexaties zou kunnen leiden.

In het concrete geval, dat ons bezighoudt, kwam hier nog bij, dat de lasten die aan de exporteurs werden opgelegd, zeer uiteenloopend waren. Voor allerlei distributie- en andere branches, die regeeringszorg vereischten, waren afzonderlijke organen ingesteld: vereenigingen, commissies e. d. Elk hunner gaf adviezen over zijn eigen onderdeel, en zoo werden de lasten al zeer ongelijk verdeeld, en kwam er bovendien minder in 's lands kas dan bij een behoorlijke centrale leiding wellicht mogelijk ware geweest. Alle omstandigheden pleitten dus vóór wettelijke regeling en instelling van een centrale leiding. De wijze nu, waarop de regeering dit onderdeel heeft geregeld, noopt ons tot eenige opmerkingen, die ons geleidelijk kunnen brengen tot het derde en o. i. voornaamste oogmerk van het wetsontwerp.

Dat men voor een fiscale regeling, gezien uit het oogpunt van de belangen der schatkist, den besten tijd heeft laten voorbijgaan, staat vast en is algemeen erkend. De regeering zelve gaf reeds in de over het ontwerp gewisselde schrifturen te kennen dat zij, aan de exporteurs een „redelijke winst” latend, althans van den export van industrie-producten weinig baat zou trekken. „Op het oogenblik — zoo lezen wij als hare meening — maken de meeste industrieën niet meer dan eene redelijke winst”. Zonder thans op deze uitspraak in te gaan, constateeren wij dus, dat de regeering van den industrieelen export weinig effect meer voor 's lands schatkist verwacht. En wat den landbouw betreft, heeft Minister Treub in het mondeling debat terecht gewezen op de factoren, die ook op dit gebied den uitvoer in een nabije toekomst zeer zullen beperken: voornamelijk het gebrek aan grondstoffen en de daardoor veroorzaakte inkrimping van de productie.

De regeering heeft dus den tijd van de grootste gouden winsten voor het kapitaal werkeloos laten voorbijgaan. Het kapitaal en zijne extra-winsten ernstig aan te tasten lag, zooals ook hieruit weer blijkt, volstrekt niet in haar bedoeling. Wel zien wij in de centralisatie van deze heffingen een streven in de tegengestelde richting. Tot dusver ging 't met die heffingen heel gemoedelijk en huishoudelijk toe. De in geld of goederen opgebrachte bijdragen kwamen niet in 's lands schatkist en men zal ze tevergeefs zoeken in de verantwoording van de rijksmiddelen. Die bijdragen werden uit de eene hand genomen en heel eenvoudig in de andere hand gegeven; zij verlichtten de kosten van de levensmiddelen-distributie op een uiterst eigenaardige manier.

Maar nu gaat men deze heffingen centraliseeren; via de Export-Centrale komen zij in 's lands schatkist terecht. Dan echter komen deze gelden niet meer rechtstreeks aan de distributie ten goede, doch zij verschijnen onder de inkomsten van het land, en daartegenover komen de kosten der levensmiddelen-distributie in haar vollen omvang ten laste van het budget der staatsuitgaven. Het noodzakelijk gevolg van deze uit comptabel oogpunt volkomen correcte manipulatie heeft zich reeds vertoond: de kosten van de uitvoering der Distributiewet wijzen eensklaps een aanzienlijke stijging aan. Die stijging is slechts ten deele reëel; voor een gedeelte komt zij feitelijk hierop neer, dat aan de distributie worden onttrokken de geldelijke en materieele inkomsten, die haar vroeger ten dienste stonden. Vele millioenen méér moeten nu dus door de Staten-Generaal worden toegestaan. En men weet wat dit zeggen wil. Het is trouwens reeds gebleken, dat de Minister van Financiën niet wil voortgaan met het voteeren van zoo groote sommen ten behoeve van de distributie van levensmiddelen, — en naar verluidt heeft deze zienswijze veel kans, een meerderheid in de regeering te veroveren. Tot deze frontverandering heeft de Export-Centrale, door de wijziging die zij brengt in het aspect der begrooting, den stoot gegeven. En ofschoon het moeilijk is hieromtrent eenig bewijs te leveren, veronderstellen wij wel dat de heer Treub in zijn vooruitziende taktiek dit gevolg van het wetsontwerp, als een bijkomstig voordeel zeer goed heeft voorzien en gewaardeerd. 1).

---

1) Een ander voorbeeld is, wat dezer dagen met de melk gebeurt, die een aanzienlijke prijsverhooging ondergaat, omdat de winsten van den kaasexport niet meer rechtstreeks kunnen dienen voor het geven van een toeslag op den prijs der consumptie-melk. Zoo wordt de Export-Centrale een strooptocht op de zakken der verbruikers ten bate van 's lands kas!

Uit hetgeen wij zooeven reeds hebben opgemerkt volgt, dat naar onze opvatting het vaststellen en heffen van deze bijdragen, mits op wettelijken grondslag berustend, bij uitstek tot de taak der regeering behoort. Er is trouwens in hetgeen wij tot dusver bespraken, geen enkele reden te vinden om deze zaak niet door de regeering of een harer organen te doen verrichten. Zoowel de centralisatie van den export als het opleggen aan de exporteurs van bepaalde verplichtingen zijn zaken, die zonder eenig bezwaar door een regeeringsbureau kunnen worden gedaan. Dat de regeering niettemin aanleiding vond om deze taak aan een ander instituut — en wel een instituut van heel eigenaardige samenstelling — over te dragen, wijst op het bestaan van andere dan de hiervóór besproken motieven.

Om dit goed te doen begrijpen moeten wij op de staatsrechtelijke constructie nog een oogenblik nader ingaan. De Export-Centrale is geen regeeringslichaam, doch een naamlooze vennootschap. Een vennootschap van heel bijzondere structuur. De wet machtigt de regeering, tot de oprichting van deze vennootschap mede te werken; de aandeelen zijn ondergebracht bij groote firma's, publiekrechtelijke corporaties e. a.; de raad van commissarissen heet een afspiegeling te zijn van de belanghebbende maatschappelijke groepen; in dien raad van commissarissen, wiens ledental onbeperkt is, zitten 7 regeeringscommissarissen, die eveneens deel uitmaken van de gedelegeerde commissie en daarin over de meerderheid der stemmen beschikken. In het toezicht heeft dus de regeering een overwegend aandeel, ook door het recht van veto, dat de Ministers van Landbouw en van Financiën uitoefenen; de directie, het dagelijksch beleid dus, is van de regeering weder geheel onafhankelijk. Een tweeslachtig instituut derhalve, met een semi-ambtelijken schijn, doch dat praktisch stellig een vrij groote mate van zelfstandigheid zal bezitten.

Aan deze organisatie wordt opgedragen de regeling van den export en van de daaraan te verbinden voorwaarden. Het is nauwelijks noodig aan te toonen hoe buitengewoon groote bevoegdheden dit meebrengt. De Centrale kan en moet in gegeven omstandigheden den export in een bepaalde richting leiden; zij zal den exporteurs het handeldrijven met het eene land verbieden, met het andere land opleggen moeten. In andere gevallen zal zij de vergunning tot uitvoer aan voorwaarden kunnen binden; zij zal zoowel heffingen in geld als in natura kunnen voorschrijven. Dat is niet meer of minder dan een bevoegdheid tot belastingheffing.

Men heeft gepoogd dit te ontkennen, doch wij kunnen die poging niet bijzonder geslaagd achten. Speciaal de heer de Wijkerslooth de Weerdesteyn behandelde deze theoretische vraag, of er hier sprake

is van belasting. En hij beantwoordde die vraag ontkennend op grond van de volgende redeneering:

„De exporteur brengt een offer in geld. Hij behoeft dit niet te brengen, als hij van den uitvoer afziet. Dwang is afwezig".

Ontegenzeggelijk is deze argumentatie uiterst zwak. Er zijn meerdere gevallen waarin men zich voor belastingheffing kan vrijwaren door bepaalde handelingen te doen of na te laten, terwijl toch buiten kijf is dat in die gevallen belastingen worden geheven. De meest voor de hand liggende vergelijking is die met de heffing van uitvoerrechten. Zou men soms willen beweren dat dit geen belasting is? Inderdaad zijn de onderwerpelijke heffingen niet anders dan een soort uitvoerrechten, met slechts deze bijzondere onderscheiding dat ze niet in de wet zijn vastgelegd, doch in elk geval afzonderlijk en tot op zekere hoogte willekeurig worden bepaald. Dit laatste is in de huidige abnormale omstandigheden niet anders mogelijk, hetgeen echter een reden te meer zou moeten zijn om de heffing met de meest mogelijke waarborgen van rechtszekerheid te omkleeden.

Er zijn nog meer voorbeelden aan te voeren tegen de redeneering van den heer de Weerdesteyn. Wie geen huis bewoont boven zekere huurwaarde, geen dienstboden, rijwielen, paarden enz. houdt, behoeft geen personeele belasting te betalen. Een rijkaard behoeft zijn vermogen, een agrariër zijn grondbezit slechts weg te schenken, om vrij te blijven van de „offers in geld," door de vermogens- en grondbelastingen geëischt. In al die gevallen is dwang afwezig, en nochtans zal niemand het fiscale karakter van die heffingen kunnen betwisten.

Tot deze beschouwingen worden wij natuurlijk niet geleid door medelijden met de O.W.'ers, die aan een zoo willekeurige belastingheffing worden onderworpen. Wij moeten in den kapitalistischen Staat zooveel mogelijk voor alle burgerrechten pal staan, omdat ieder voorbeeld van verkrachting van publieke rechten een voor het proletariaat gevaarlijk praecedent schept; doch speciaal de O.W.'ers zullen zelve wel voor hunne belangen weten te waken en hebben bescherming van onze zijde 't allerminst van noode. Wat wij wilden aantoonen is, dat de regeering voor haar organisatie wel een zeer ongewonen vorm heeft gekozen, namelijk dien van den particulieren belastinggaarder.

De redenen voor deze buitennissige organisatie zijn, zooals wij meenen te hebben aangetoond, niet gelegen in een der beide reeds door ons besproken doeleinden van de Export-Centrale; noch in het economische doel (de centralisatie van den export), noch in het fiscale. Er blijft dus niets anders over, dan de motieven voor den organisatievorm te zoeken in het derde oogmerk van deze wet: de finan-

ciering van den export. En inderdaad geeft de financieele opzet alle aanleiding tot de vreemde capriolen op het gebied der organisatie.

* * *

De financieele voorwaarden van den export worden voortdurend ongunstiger. Aanvankelijk was de uitvoer enkel voordeel voor de kapitalisten. De buitenlandsche mogendheden betaalden de Hollandsche producten met goud, dat in ongekende hoeveelheden ons land binnenstroomde. De metaaldekking van de Nederlandsche Bank bereikte een hoogte als wellicht nooit te voren, en de hoeveelheden goud, die op andere niet te controleeren plaatsen in het bezit van onze kapitalisten zijn, zullen stellig niet geringer zijn.

Maar de goudvoorraad der oorlogvoerende mogendheden, vooral van de centrale rijken die onze grootste afnemers zijn, is beperkt en goud-uitvoer beteekent voor hen bovendien vele economische nadeelen. Men denke slechts aan den valutakoers en de noodzakelijkheid om na den oorlog te beschikken over een flinken goudvoorraad tot dekking van de credieten, die voor het economisch herstel dan benoodigd zullen zijn. Engeland, dat zijnerzijds ook een zeker deel van onzen uitvoer tot zich trekt, staat er financieel veel beter voor dan Duitschland, maar heeft te zorgen voor de halve oorlogvoerende wereld.

De buitenlandsche afnemers betalen om die redenen steeds minder in goud. Betaling in waren geschiedt ook slechts in geringe mate. Zoo is in den laatsten tijd meer en meer gebruik geworden de betaling in credietpapier, dat in allerlei vorm en hoeveelheid over de grenzen komt en is gekomen. Minister Treub, die in zijn qualiteit alle reden heeft om zijn schatting aan den lagen kant te houden, taxeerde dat er van alle soorten van buitenlandsch credietpapier te zamen wel een half milliard in ons land zal zijn.

Deze instrooming van credietpapier geeft den export een totaal ander beeld. Een groot deel van de exporteurs immers, beschikt niet over veel vlottend geld, hetgeen toch voor den uitvoer, althans voor geregelden uitvoer een vereischte is. Stellen wij als voorbeeld, dat een boer of een combinatie van boeren zuivelproducten en eieren uitvoert. Voor de productie zijn natuurlijk gelden noodig, en wegens de hooge loonen, voer- en mestprijzen enz. veel meer geld dan vroeger. Nu slaagt men in verkoop naar het buitenland. Maar dan ontvangen de boeren geen geld, doch papier, betaalbaar soms over een bepaalden tijd, soms een jaar of een half jaar na het sluiten van den vrede. Wat kunnen nu onze boeren met dat papier doen? Als zij geen eigen

middelen hebben, verschaft het papier, hoe waardevol 't overigens moge zijn, hun niet de gelegenheid om den cirkelgang: productie-uitvoer-winst-reproductie, voort te zetten.

Zij hebben geld noodig; moeten dus het credietpapier in geld omzetten, waartoe verkoop of beleening de eenige middelen zijn. In hoever van het eerste middel is gebruik gemaakt, valt absoluut niet na te gaan; doch zeker is dat beleening op reusachtige schaal heeft plaatsgehad. Minister Treub verklaarde, dat het bedrag van zulk papier, dat alleen bij de groote banken, met medewerking over de Nederlandsche Bank, door de exporteurs is beleend, zeer ver over de 200 millioen gulden beloopt. Hoeveel daarenboven bij kleinere banken en op andere wijze is beleend, kan niet worden nagegaan.

Wie zich van de beteekenis dezer zeer groote bedragen eenigermate rekenschap geeft, begrijpt dat zich hier een opmerkelijk proces voltrekt. De exporteurs komen voor groote en steeds stijgende sommen in het krijt te staan bij de banken; het geldkapitaal, de *haute finance* treedt in toenemende mate op als geldschieter van den uitvoerhandel. Dit proces, dat den uitvoerhandel afhankelijk maakt van de imperialistische klasse bij uitnemendheid: het bankkapitaal, — dit proces te regulariseeren en te bevorderen, ziedaar het voornaamste van de oogmerken, waarmede de Export-Centrale in het leven werd geroepen.

De Export-Centrale is, zooals wij reeds opmerkten, een naamlooze vennootschap. Haar kapitaal bedraagt 5 millioen gulden, een schijnbaar flinke som, maar die voor haar reusachtige taak, het beheerschen van den ganschen Nederlandschen uitvoer slechts weinig beteekent. Deze vreemd geconstrueerde maatschappij heeft echter andere wegen om hare middelen aan te vullen. Zij is een soort van tusschenschakel tusschen de exporteurs en de buitenlandsche afnemers. Het door de buitenlandsche mogendheden afgegeven credietpapier belandt bij de Export-Centrale en blijft bij dit lichaam berusten. De exporteurs zullen dus, als regel, geen buitenlandsch papier meer in betaling behoeven te ontvangen.

Men denke nu echter niet dat dit een maatregel is in 't belang van de exporteurs. Want van het buitenlandsch papier verlost, krijgen zij er binnenlandsch papier voor in de plaats. De Export-Centrale oftewel N.U.M. mag namelijk certificaten uitgeven tot een bedrag van vijfentwintig maal haar aandeelenkapitaal, dus 125 millioen gulden. En deze certificaten zal zij aan de exporteurs in betaling geven. Men zal inzien, dat onze O.W.'ers dan precies zoo ver zijn als te voren. Neen, eigenlijk nog minder ver dan zij waren. Want terwijl niet alle buitenlandsche betalingen in papier plaats vinden, zal de N.U.M. ook ingeval het buitenland met goud of goederen

betaalt, den exporteur kunnen dwingen om haar papier aan te nemen.

Twee vragen rijzen nu. Ten eerste: wat zullen de exporteurs moeten doen met deze nieuwe soort waardepapieren? En ten tweede: hoe zullen, na deze manipulatiën, de financieele grondslagen van het nieuwe instituut er uit zien?

Daar voor de exporteurs nog dezelfde behoefte aan vlottende middelen bestaat, is op de eerste vraag het antwoord duidelijk: zij zullen de certificaten moeten verkoopen of beleenen. Het verkoopen wil de regeering zooveel mogelijk tegengaan. Het eenvoudige middel daartoe heeft zij in de hand tengevolge van de in het begin van den oorlog in het leven geroepen Beurswet. De Minister van Financiën verbiedt eenvoudig het opnemen van deze fondsen in de officieele beursnoteering; de papieren kunnen dus niet publiek verhandeld worden; het worden incourante, moeilijk verhandelbare fondsen.

De heer Treub heeft getracht dit te rechtvaardigen door te zeggen, dat de bewuste certificaten, die het buitenlandsch papier vertegenwoordigen, bij de exporteurs moeten blijven. Wie aan den uitvoerhandel deelneemt, moet eigenaar blijven van dit soort betaalmiddel.

Men zal erkennen, dat deze vaderlijke regeeringszorg ietwat vreemd lijkt. Wij herinneren ons geen tweede voorbeeld, dat de regeering zich bemoeid heeft met de vraag, welke bevolkingsklasse bij voorkeur eigenares behoort te blijven van een bepaalde soort effecten; en het is dan ook stellig een opmerkelijke coïncidentie, dat deze handelwijze van de regeering geheel samenvalt met hetgeen door de groote bankiers wordt gewenscht.

Terwijl de regeering aldus den weg, die naar verkoop van de certificaten voert, zooveel mogelijk verspert, zet zij aan den anderen kant de deur zoo wijd mogelijk open voor beleening. Door verkoop, men bedenke dit wel, krijgt de bankier slechts een effect in handen van twijfelachtig gehalte; door beleening wordt hem ditzelfde effect tot onderpand gegeven; maar hij wordt geldschieter en verwerft als zoodanig zeggingschap over het bedrijf. Beleening m.a.w. maakt de groote geldmannen tot de feitelijke heerschers over de breede schaar van maatschappelijk zeer verschillende bedrijven, die in dezen oorlogstijd aan den export zijn gaan deelnemen. Het is stellig om deze reden, dat de groot-financiers zoozeer er op uit zijn, de beleening van de bedoelde stukken te bevorderen; en de inzichten der regeering liepen met de hunne wonderwel tezamen.

De certificaten dan van de N.U.M. zullen door de banken, en in laatste instantie door de Nederlandsche Bank, beleend worden tegen den koers van 70 %. Wij doen hier allereerst opmerken, dat de heer

Teenstra in het Kamerdebat o.i. terecht heeft geconstateerd, dat met een beleening van 70 % de kleine exporteurs niet afdoende geholpen zijn. En al heeft deze agrariër zich wellicht te absoluut uitgedrukt, wij gelooven met hem, dat vele kleine exporteurs door de grooten zullen worden doodgedrukt, en dat dus een opschuiving en concentratie in den exporthandel zal plaats vinden.

Doch ernstiger mogelijkheden rijzen, wanneer wij ons de toch stellig niet denkbeeldige kans voor oogen stellen, dat een van onze buitenlandsche afnemers eens zijn financieele soliditeit mocht inboeten. Om ons daarvan goed rekenschap te geven, moeten we ons nu eerst bezig houden met de tweede der zooeven gestelde vragen, die naar den financieelen opzet van de N. U. M.

De 125 millioen aan certificaten, door die instelling uit te geven, worden slechts voor 1/25 gedeelte gedekt door haar eigen kapitaal. Voor 96 % vinden deze certificaten dus slechts dekking in de buitenlandsche portefeuille. Wat is de waarde van deze dekking? Wij kunnen dit niet beter uiteenzetten dan door een klein stukje over te nemen uit de rede, door het Kamerlid Patijn op 19 Juli jl. gehouden:

„Wat zal de tegenwaarde der obligatieschuld zijn? Buitenlandsch credietpapier, behoudens het kapitaaltje van 5 millioen. Wat zien we dus? Dat de intrinsieke waarde dier schuldbrieven niet meer zal zijn dan de waarde de totale pretenties van de Export-Centrale op het buitenland. Wie een dergelijken schuldbrief in handen krijgt, heeft in naam een obligatie in een Nederlandsche maatschappij, maar in wezen een stuk, dat niet meer waard is dan de pretenties op het buitenland bij afwikkeling zullen waard zijn.

In schijn dus een goudgerand, eerste klasse Nederlandsch papier, maar in werkelijkheid een papier van den meest speculatieven aard als in ons land maar verhandeld wordt.

Laat er eens één bericht uit het buitenland komen, dat één der groote Staten heeft opgehouden zijn rente te betalen, en men zal zien, dat die papieren kelderen met vele percenten tegelijk."

Deze laatste mogelijkheid heeft de regeering inderdaad eenigszins (hoewel niet geheel, want een niet-officieele koers kan toch ontstaan) ondervangen doordat zij de certificaten niet in de officieele noteeringen zal doen opnemen. Men begrijpt wel dat hier eigenlijk de schoen wringt. Om redenen van internationale politiek kan de regeering moeilijk eene noteering van buitenlandsch papier weigeren. Doch nu blijft het buitenlandsch papier veilig in portefeuille, en het papier

van de N. U. M., dat voor 96 % niets anders is dan buitenlandsch papier, wordt van de beurs gehouden.

Dit is echter slechts uitstel van executie. Want op den dag, dat de Export-Centrale haar eindafrekening opmaakt, zal moeten blijken wat hare vorderingen op het buitenland waard zijn. Blijkt dan, dat een of meer der buitenlandsche schuldenaars niet voldoende solvabel zijn, dan verliezen de N. U. M.-certificaten onmiddellijk en geducht in waarde. Het onderpand, dat de exporteur aan de bank heeft gegeven, daalt in waarde ; de exporteur zal moeten bijstorten. En als hij dat niet kan? Wij citeeren weder uit het Kamerdebat (rede van den heer v. Beresteyn, 18 Juli '17);

> „Dit (bijstorten) kunnen echter de kleine menschen niet doen; zij hebben geen geld, zoodat zij hun huis, hun vee zouden moeten verkoopen. Of wel zij zeggen: Slacht mij maar af."

Wat heeft nu de Minister van Financiën hiertegen aangevoerd? In de eerste plaats veel scherpe en zelfs grove woorden, die wij echter laten „zwemmen." Die geheele afslachting, aldus de heer Treub, is „iets onmogelijks, is fantasie, en wel de meest kwaadaardige fantasie." Waarop is echter die bewering gegrond? Ziehier den eenigen zakelijken grond: vertrouwen in de credietwaardigheid van de oorlogvoerende mogendheden. De kans, dat een der oorlogvoerenden ter zake van zijn geldelijke verplichtingen in gebreke zou kunnen blijven, acht mr. Treub eenvoudig buitengesloten:

> „De oorlog heeft wel geleerd, dat men het niet te nauw neemt met de rechten der niet-oorlogvoerende, met name der kleine staten. Maar als een Staat prijs stelt op credietwaardigheid — en de oorlogvoerende mogendheden zullen daarop na den oorlog moeten prijs stellen — dan kan men niet beginnen met een wet, die zoo pertinent onbillijk zou zijn en die een beteekenis zou hebben, dat men wel aanstonds zijn crediet kon te grabbelen gooien."

De lezer, die in vorige afleveringen van dit tijdschrift heeft kennis genomen van de door v. R. bijeengebrachte documenten, weet dat deze voorstelling eenvoudig veel te optimistisch is. De vraag, of de oorlogskosten — en daaronder zijn ook deze — betaald kunnen worden, vormt in de oorlogvoerende landen een punt van ernstige overweging ; vooral de Middel-Europeesche rijken, onze belangrijkste debiteuren, staan er in dit opzicht bedenkelijk voór; en als de oorlog nog lang mocht duren, worden deze bedenkelijke consequenties uit het rijk der discussiën, waarin zij thans nog verkeeren, stellig met groote

schreden naderbij de werkelijkheid gebracht. Het is inderdaad verbazingwekkend te zien, hoe een Minister van Financiën, in het licht van deze omstandigheden, de kleine luiden animeeren durft tot het vastleggen van hunne middelen in zoo uitermate risquante papieren.

Het is natuurlijk te dwaas om te onderstellen, dat iemand als Mr. Treub zoo spreekt en doet uit gebrek aan inzicht. Wij kunnen slechts aannemen, gelijk wij reeds eerder opperden, dat de heer Treub, kampioen en profeet van het modernste kapitalisme, een zoo onbegrensd vertrouwen heeft in de kracht van het kapitalistische stelsel, dat hij geen oogenblik er aan twijfelt dat dit stelsel de zware slagen van den oorlog glansrijk zal doorstaan en daarna tot nieuwen bloei zal komen.

Toch is er één punt, dat ons ook hieraan moet doen twijfelen. En dat is de door de regeering voorgestelde garantie aan de Nederlandsche Bank. De te beleenen certificaten komen in laatste instantie bij de Nederlandsche Bank, het centraal instituut van den geldhandel. De wet op de Export-Centrale nu machtigt de regeering om tot een bedrag van ten hoogste twintig millioen gulden de Nederlandsche Bank te vrijwaren voor verlies, uit zoodanige beleening ontstaan. Uit de gebezigde termen blijkt, en het is in de discussie ook duidelijk geconstateerd, dat deze garantie absoluut niets beteekent voor de exporteurs. Wordt er bij de afwikkeling der zaken verlies geleden, dan moeten eerst de exporteurs bijpassen, of kunnen zij dit niet, dan volgt hunne executie. De slechtste kansen drukken dus in eersten aanleg met hun volle gewicht op de exporteurs. Doch blijft er dan nog een ongedekt verlies, dan garandeert de Staat de vergoeding hiervan aan de Nederlandsche Bank.

In het Kamerdebat is gebleken — en wij achten dit eene aanwijzing van gewicht — dat dit de voorwaarde is, zonder welke de Nederlandsche Bank niet bereid was hare verdere medewerking te verleenen. Hieruit blijkt, dat de geldhandel inderdaad het risico vrij groot acht; anders zou er geen reden zijn geweest om een voorwaarde te stellen, die de Nederlandsche regeering moest noodzaken tot de hoogst zonderlinge maatregelen, waarvan wij hiervoren een exposé hebben gegeven.

* * *

In enkele bekwame redevoeringen die het wetsontwerp in de Kamer heeft uitgelokt, zijn scherpe en veelal rake qualificatiën gegeven omtrent de financieele moraal, die blijkens deze organisatie door de Nederlandsche regeering wordt gehuldigd, en die, daar de wet zonder veel moeite ten slotte in beide Kamers is aangenomen.

door het parlement wordt gedeeld. Wij zullen die qualificatiën niet herhalen, daar moraliseeren niet in onze bedoeling lag. Wij hebben slechts de geschiedenis van de Export-Centrale hier geboekstaafd, omdat zij ons toeschijnt een hoogst leerzame bijdrage te vormen tot de kennis van het imperialisme.

Het financieele kapitaal, onze lezers weten het, is de meest actief-imperialistische kapitaalmacht. Het bankkapitaal is het meest onpersoonlijke element der bezittende klasse. Alle vormen van uitbuiting oefent het uit, zonder ooit met de uitgebuite klassen of volken in contact te komen; de couponknipper geniet de vruchten van slaafschen arbeid en moordenden oorlog, zonder dat eenige menschelijke overweging hem kan deren. Het bankkapitaal is de „rücksichtslose" scherpslijper, de stuwende kracht van het imperialisme.

De historie nu van de Export-Centrale doet ons zien, hoe ook in ons land deze imperialistische macht, die in Nederland, wijl zij hier tevens het koloniale kapitaal vertegenwoordigt, een bijzonder sterke en gevaarlijke positie inneemt, zich ontwikkelt. Zij vergunt ons een blik te slaan in de kapitalistische heksenkeuken; wij zien de middelen en methoden, waarmede deze imperialistische klasse een andere groep van kapitalisten overvleugelt en zich van een ganschen tak van maatschappelijk bedrijf meester maakt, en hoe zij voor dat doel met niets-ontziende vastberadenheid zich van den staat als haar instrument bedient.

En als ooit de arbeidersklasse van dit land uit de studie van economie en politiek en de ineenvloeiende toepassing van deze beiden een les wil leeren, dan zal haar nu moeten duidelijk worden, dat zij haar machtigsten en gevaarlijksten tegenstander in het komende tijdperk nergens doeltreffender kan bestrijden en treffen dan op het ruime slagveld van den politieken strijd.

„De Schuldvraag"

DOOR

W. VAN RAVESTEIJN Jr.

Mr. W. A. Bonger: „De Oorlog en de schuldvraag", uitgave N. V. „Ontwikkeling", Amsterdam 1917.

De brochure van Mr. Bonger is een overdruk van artikelen, in de Juli-Octobernummers van het tijdschrift der Arbeiderspartij „De Socialistische Gids" verschenen. Wij hebben er in het tijdschriften-overzicht geen melding van gemaakt. Thans, nu de schrijver en de brochurehandel der S. D. A. P. het de moeite waard hebben geacht, ze afzonderlijk uit te geven, moeten wij er een bespreking van geven.

Wie de geschriften van Mr. Bonger kent, zal wel begrijpen, dat men om hem zoo te weerleggen, dat hij zelf de bestrijding „wetenschappelijk" zou noemen, op zijn minst over dezelfde ruimte als de auteur zou moeten beschikken. Dit is onmogelijk. En wij zouden bovendien zulk oen uitvoerigheid ten opzichte van den geachten schrijver als monnikenwerk beschouwen.

Waarom? Omdat wij, met allen eerbied voor Mr. Bongers' geleerdheid op bepaalde gebieden, hem niet als competent kunnen beschouwen op het terrein, waar hij zich in deze brochure op heeft gewaagd. M. a. w., omdat hij als leek schrijft over kwesties, welker ware karakter hem vreemd is gebleken.

De brochure van Mr. Bonger is in hooge mate onwetenschappelijk. Wij willen dit met enkele staaltjes aantoonen, waarbij wij het aan den lezer overlaten om te beoordeelen of wij het recht hebben om uit die voorheelden te concludeeren tot den aard van het geheel.

Mr. Bonger heeft zich tot taak gesteld in eenige hoofdstukjes te onderzoeken, wat hij met een leelijk „Germaansch" woord: de schuldvraag noemt, de vraag namelijk, wie de „schuldigen" zijn, wat betreft het uitbreken en veroorzaken van den wereldoorlog. Hij doet dit uit een juridisch standpunt, hoewel hij, blijkens een noot

in den aanvang, zelf wel beseft, dat hij op die wijze wellicht een probleem, niet met dien maatstaf te meten, ging onderzoeken op ondeugdelijke wijze. Voor staatkundige handelingen geldt nu eenmaal een andere toets dan voor handelingen, die den burger met de rechtsorganen van den staat in aanraking brengen, hoewel onder die laatste een in normale tijden klein percentage tot de politieke behoort. In de noot verweert Mr. B. zich tegen de eventueele tegenwerping, dat, waar hij zich in zijn artikel meermalen van strafrechterlijke vergelijkingen bedient, dit alles op ander gebied, namelijk dat der historie, geen beteekenis zou hebben. Hij gaat dan voort: „Zonder meer zijn de regels van het strafrecht natuurlijk niet op gevallen van politieken aard toepasselijk — ik zal ook niet verzuimen de verschillen aan te wijzen — maar de leer van de schuld en hetgeen daarmee samenhangt is ook hier van niet te miskennen belang. Tegenover hen, die zoo vaak smalend op het recht" neerzien, kan men gerust volhouden, dat dat „gesmaalde recht" (lees: gesmade v. R.) in internationale kwesties hoe langer hoe meer naar voren moet en zal komen, en dat dit een groote vooruitgang zal zijn." Het ontgaat ons wie de geleerde schrijver op 't oog heeft, wanneer hij het heeft over degenen, die smalend op „het recht" neerzien — wellicht zijn het enkele demagogische elementen onder zijn partijgenooten, van wie gevleugelde woorden als „lak aan de juristerij" etc. de ronde doen. Maar geeft de schrijver niet in deze twee hier geciteerde zinnen reeds blijk van een zoo weinig gescherpt onderscheidingsvermogen, dat hij wellicht bij die „smalers" van het recht nog een lesje zou kunnen nemen in gezond verstand? Zelfs, indien het zoo is, dat „het recht in internationale kwesties hoe langer hoe meer naar voren moet en zal komen — meer dan een desideratum is dit toch zeker niet, want de wereldoorlog heeft hetgeen er op dit gebied aan recht bestond, vrij wel opgeheven — staat dit dan in eenig logisch verband met de voorafgaande opmerking, dat de leer van de schuld en hetgeen daarmee „samenhangt" (sic)! ook hier, d. w. z. in gevallen van politieken aard, van niet te miskennen belang is? Ons is het duister. Maar niet duister schijnt ons, dat de schrijver inderdaad een voor een jurist allerzonderlingste verwarring begaat, door zonder meer, kwesties van een geheel andere orde, namelijk die betrekking hebben op het al of niet gesanctioneerde internationale recht (rechtsverhoudingen tusschen onafhankelijke Staten en hun wederzijdsche burgers en onderdanen betreffende) te verwarren met strafrechterlijke kwesties van al of niet politieken aard, die tot de rechtssfeer van een bepaalden staat behooren. Het zal den lezer, die even nadenkt, duidelijk zijn, welk fundamenteel onder-

scheid hier in 't oog moet worden gehouden; een ,,misdrijf" van politieken aard in den een of anderen staat tegen de bestaande rechtsorde van dien staat begaan, is normaliter niet strafbaar in of door een anderen staat — tenzij er uitdrukkelijk overeenkomsten dienaangaande mochten gesloten zijn, uitvloeisel gemeenlijk van perioden van reactie. Het politieke ,,misdrijf" in een bepaalden staat slaat echter, zooals men weet, door een bepaalde ontwikkeling, die gewoonlijk revolutionair genoemd wordt, om in zijn tegendeel: het wordt een daad, die aanspraak geeft op eer, maatschappelijke waardeering, ja casu quo groote macht. Het politieke misdrijf tegen een bepaalden staat kan eveneens, onder zekere omstandigheden, voor de rechtsorde van een anderen staat als een hoogst verdienstelijke daad verschijnen. De Wereldoorlog heeft daarvan haast ontelbare voorbeelden geleverd, evengoed als de geschiedenis der revoluties van het vorige. De ,,schuldvraag" wordt in deze gevallen inderdaad een hoogst zonderlinge, namelijk geheel afhankelijk van de subjectieve houding desgenen, die haar beoordeelt. En, wat het ,,internationale" recht betreft, zal het Mr. Bonger toch ook wel niet verborgen zijn gebleven dat, bij gebreke aan een werkelijken rechter, het ,,Onpartijdige", waarnaar vooral Hollandsche juristen reeds zoo lang smachten, de subjectiviteit ook op dit gebied even onbeperkt woedt als de dood op de slagvelden.

Het is volkomen waar: zekere internationale rechtsregelen, b.v. op het gebied van de oorlogvoering te land, zijn in dezen wereldoorlog welbewust overtreden en geschonden. Het Duitsche Militarisme is de in dit opzicht vooral schuldige macht. Maar wie kan volhouden, dat de schuld in deze materie over te brengen is op bepaalde *personen?* En in de tweede plaats, wie weet niet, dat zelfs reeksen van misdaden, misdaden, niet alleen naar de letter der conventies, zooals die door de Mogendheden waren bevestigd, maar ook volgens de opvatting van ieder mensch met nog niet verstompt rechtsbewustzijn, niettemin door de schuldigen, en niet door de schuldigen in den engeren zin alleen, maar door de overgroote massa der publieke opinie van het Rijk, dat er schuldig aan staat, hetzij in koelen bloede worden geloochend, hetzij onder de rubriek ,,oorlogsnoodzaak" worden gerangschikt, waardoor zij voor hun bewustzijn ophouden misdrijven tegen welk recht ook te zijn? 1). Wat voor de onderdeelen en bizondere gevallen geldt, geldt ook voor het primaire en algemeene.

Wanneer men geconstateerd heeft, dat de machthebbers van een bepaald Rijk of van bepaalde Rijken de ,,schuldigen" zijn, wat be-

1) Zooals b.v. ontelbare misdaden, door de Duitsche soldateska reeds in de eerste weken van den oorlog bij den inval in België bedreven.

treft het uitbreken van dezen Wereldoorlog, namelijk in deze alleen zin-hebbende beteekenis, dat zij niet alles, wat in hun macht stond (d.w.z. op het gebied der diplomatieke onderhandelingen) hebben verricht, om hem te verhinderen, dan neemt dit niet weg, dat hun „schuld" — indien men dit woord hier wil en mag bezigen — er eene is van politieken aard. Zij wordt daarom niet minder groot. Maar zij is andersoortig, van ander wezen. En dit blijkt onmiddellijk, wanneer men de vraag stelt, wie bij deze „schuldigen" — gesteld het ware mogelijk enkele bepaalde personen te kiezen uit geheel een groep, wier verantwoordelijkheid in den meest volstrekten zin collectief is — als rechter zou moeten fungeeren. Het is duidelijk, dat er maar één macht is, tot die functie bekwaam, zooal niet geroepen. Namelijk hun eigen volk in opstand, in staat van Revolutie. Zooals Lodewijk XVI schuldig *werd* in 1792, en Nicolaas II in 1917, zoo kan Wilhelm II of diens zoon schuldig *worden* in 1918, 19 of een volgend jaar. Slechts een revolutionnaire rechtbank van zijn eigen volk kan hem dat verklaren. Noch Mr. Bonger, nog eenig jurist in een neutraal of zelfs in een der vijandelijke landen is daartoe bij machte.

Het is zonderling, dat men deze eenvoudige opmerkingen maken moet aan het adres van een jurist, die pas dezer dagen op de nominatie voor hoogleeraar in het strafrecht, vergissen we ons niet, heeft gestaan. En toch — al hetgeen Mr. Bonger in de eerste bladzijden van zijn betoog aanvoert tegen socialisten, die het bestaan van een schuld in deze materie, ja het bestaan van een „schuldvraag" ontkennen — hij noemt alleen enkele eerste-klasse-theoretici als wijlen Gustav Eckstein, Max Adler — over determinisme, dat volstrekt niet leidt tot ontkenning van het bestaan van „schuld" in zedelijken en strafrechterlijken zin, en over de rol, die de menschelijke wil en menschelijke hartstochten bij het ontstaan van oorlogen spelen, het heft alles niet op, wat wij zooeven opmerkten. Het zijn niet veel meer dan gemeenplaatsen, die hij debiteert, of het is een vechten tegen scheppingen zijner verbeelding. De redeneering, die hij bijv. op pag. 8 volgende opstelt, is zelfs met permissie eenigszins kinderachtig. Na zich gewend te hebben tegen degenen, die beweren, dat alle regeeringen aan dezen oorlog precies evenveel schuld hebben — wie zijn dat eigenlijk? — tegen hen, die zeggen, dat, al heeft nu partij A ook aan dezen oorlog schuld, dat toch niet veel te beteekenen heeft, daar over eenigen tijd partij B toch ook begonnen zou zijn — wij vragen alweer, wie stelt deze dwaasheden zoo? — en ten slotte tegen degenen, die beweren, dat de moeielijkheden om de schuld te bepalen, zoo enorm zijn, dat het maar beter is met het heele onderzoek niet te beginnen — dat

soort kennen wij althans: het zijn de min of meer verkapte pro-Duitsche scribenten ten onzent, die bijv. op de bureaux der N. R. Ct. zetelen — komt hij tot deze exclamatie: Wat voor gekunstelde en gezochte bezwaren tegen het „opwerpen” van de „schuldvraag” (mooi Nederlandsch inderdaad!) gesteld worden en zullen worden, zij zullen niet kunnen verhinderen, dat zij gesteld wordt. Er zal na den oorlog uit honderden millioenen menschen een kreet om recht opgaan. Recht zal er moeten geschieden, niet alleen om het billijkheidsgevoel te bevredigen, maar ook en vooral tot maatschappelijke veiligheid tegen hen, die het bestaan zelf der samenleving in gevaar hebben gebracht”. Wij vreezen, dat Mr. Bonger zich de zaak inderdaad wat al te simpel, te huisbakken om zoo te zeggen voorstelt. Indien de oorlog nog lang duurt, zullen de honderden millioenen, waar hij op doelt, waarschijnlijk wel aan iets anders denken dan aan het vragen van rekenschap aan de aanstichters van den Wereldoorlog. De gebeurtenissen in Rusland hadden Mr. Bonger reeds beter kunnen leeren. Voor hem is het Duitsche militarisme en zijn de Duitsche machthebbers de hoofdschuldigen wat betreft het uitbreken van dezen Wereldoorlog. Voor ons ook. Maar toen de Russische massa's in beweging kwamen, richtten zij zich met hun kreet om recht niet tegen Wilhelm II maar tegen Vadertje. En twijfelt Mr. Bonger er aan, dat, waar ook de massa's in beweging komen, hetzelfde zal gebeuren? Waardoor wij weer op hetzelfde neerkomen: de vraag naar de schuld bij dezen Wereldoorlog kan en zal niet gesteld worden op de manier, waarop men aan de Amsterdamsche rechtbank onderzoekt, of iemand heeft ingebroken. Zij is een politieke kwestie. Zij zal slechts gesteld worden, indien het volk in de Rijken, die, historisch gesproken, dezen oorlog hebben doen uitbreken, opstaat en zijn heerschers voor zijn tribunaal daagt. Anders zal zij in 't geheel niet worden gesteld, zoomin als zij bij zooveel vroegere oorlogen gesteld is, anders dan in de geschriften van historici, pamflettisten en journalisten, wat de schuldigen vrij onverschillig kan laten, zoolang er geen macht opstaat, die hen werkelijk ter verantwoording roept.

Een groot deel van Mr. Bonger's geschriftje is gewijd aan een polemiek tegen die socialisten, aan wie hij nu eenmaal een broertje dood heeft, en die hij als „extremisten” qualificeert. Voor zichzelf maakt hij, gelijk bekend, aanspraak op den titel van „Marxist” bij uitnemendheid. Het zijn alweer vaak „waarheden als koeien”, die de geleerde schrijver daar zijn tegenstanders naar het hoofd slingert. Na de caricatuur van de „extremisten”, den getrouwen lezers van dit tijdschrift maar al te zeer bekend — Mr. Bonger verwijst uitdrukkelijk naar zijn opstellen onder den titel „Marxisme en revisio-

nisme" en „Twee tegen een", in de 15e en 19e jaargangen van „De Nieuwe Tijd" verschenen —; na deze lieden — namen noemt hij al weer niet — te hebben voorgesteld als „bezeten", bezeten namelijk van èèn gedachte, die van den klassenstrijd, begint hij een lustige attaque tegen windmolens. Dit gaat op deze manier: sommigen, zegt Mr. Bonger, redeneeren: de tegenwoordige maatschappij is kapitalistisch: ergo moet de wereldoorlog in het kapitalisme zijn diepste oorzaken hebben. Toch is dit een dwaze manier van redeneering, want deze lieden hebben geen oog voor de traditie.... en er volgt een betoog, dat het kapitalisme „den" oorlog niet heeft uitgevonden, dat deze integendeel in de oudheid en tijdens de feodaliteit niet van de lucht was, dat verder het jonge kapitalisme wel zeer oorlog- of liever roofzuchtig was, doch dat er ook wel vreedzame tijdvakken in het kapitalisme zijn geweest. En dergelijke wetenswaardigheden meer, wetenswaardigheden, die iedere H.B.S.-er waarschijnlijk tegenwoordig op z'n duimpje kent. Dit alles wordt gestaafd met een „historisch" overzicht, waarin de schrijver in twee of drie bladzijden door een paar eeuwen heen galoppeert. En dit alles dient.... ja, waartoe eigenlijk? Om aan te toonen, wat een gekken eigenlijk de „extremisten" zijn, die het ontstaan van den Wereldoorlog aan het „Imperialisme" toeschrijven.

Hiermee zijn wij eigenlijk aan de diepste oorzaak van 's heeren Bongers toorn gekomen. Emotioneel als deze geleerde nu eenmaal is — wat wij volstrekt niet als een minderwaardige eigenschap beschouwen — is hij met een ware, doch wel eenigermate onwetenschappelijke woede bezeten tegen al degenen, die, zooals hij het noemt, aan de ziekte „imperialitis" laboreeren.

Wij zijn het met den geachten schrijver volkomen eens, dat er met het woord „Imperialisme", voor den oorlog hier te lande om zoo te zeggen nog onbekend, een schrikkelijk misbruik wordt gedreven. Het ligt tegenwoordig bestorven op de lippen en vloeit als water uit de pennen van menschen, die vòòr den Wereldoorlog nooit hun gedachten over iets, dat verder strekte dan hun neus lang is, hadden laten gaan. Maar is dit misbruik van een woord, hoe hinderlijk woor den geleerde en hoezeer het in de kraam te pas komt dergenen, die om een nieuwe wetenschap, die der significa roepen, nu zoo iets nieuws of vreemdsoortigs, dat het den wetenschappelijken waarnemer mag verleiden tot de felle woede, die Mr. Bonger bezielt? Ook met woorden als kapitalisme, socialisme en zoovele „ismen" wordt op de beklagenswaardigste wijze gemorst. Toch zal Mr. Bonger niet beweren, dat wij ze kunnen ontberen en evenmin, dat zij geen begrippen met een inhoud, zij 't ook een wisselenden inhoud, vertegenwoordigen.

Op bladz. 16 treffen wij, merkwaardigerwijze alweer in een noot — de schrijver schijnt als vele Duitschen geleerden zijn treffendste opmerkingen in noten te hebben ondergebracht — den eersten uitval van Mr. Bonger tegen het misbruik aan, dat velen met het woord in kwestie drijven. Hij spreekt daar over „de dwaasheden en de(n) zwendel met het woord Imperialistisch", beweert, dat er „alles en nog veel meer onder wordt verstaan, zoodat een ieder er wat anders mee uitdrukt", en noemt dan als „een der fraaiste producten op dit gebied: „vreedzaam imperialisme", waarmee bedoeld wordt de doodgewone kapitaalbelegging in een vreemd land, waarbij geen enkele staatsinmenging te pas komt — dus juist het omgekeerde van de werkelijke beteekenis van het woord, en dan, niet te vergeten, de „imperialistische" grondwetsherziening van Cort v. d. Linden!" Dit noemt hij een geval, liggend buiten de sfeer der normale psychologie; het is een stukje voor psychologen en psychiaters, die er een fraai object van onderzoek voor het „idée fixe" ofte wel de dwangvoorstelling in kunnen vinden. Men kent de eigenaardige gewoonte van dezen geleerde: zoodra een opvatting hem, plat gezegd, mal voorkomt, rangschikt hij den vertolker onder de sujetten, die in een koudwater-inrichting of in ieder geval onder de handen van een psychiater thuishooren. Het is voor deze laatste heeren, wier werkzaamheden men zich ongetwijfeld uit de dagen der Papendrechtsche strafzaak herinnert, inderdaad jammer, dat Mr. Bonger het nog niet tot president van een rechtbank of gerechtshof heeft gebracht. Hij zou hun werk verschaffen.

Op bladz. 22 steekt hij, alweer in een noot, den draak met een der „fraaiste geestesproducten van hen, die toch willen aantoonen, dat het kapitalisme overal in dezelfde mate schuld aan den oorlog draagt, namelijk de bewering, dat hoewel Duitschland „imperialistisch" is, toch Engeland *defensief* imperialisme vertoont". Hij noemt dit een contradictio in adjecto (d.w.z. een tegenspraak door het bijvoeglijk naamwoord), en schijnt dus de meening te zijn toegedaan dat imperialisme agressief is of niet is. De noot eindigt met deze opmerking: „Engeland heeft geen imperium gesticht, heeft integendeel b.v. Zuid-Afrika tot een onafhankelijken staat gemaakt, heeft geen protectie ingevoerd, etc. etc."

Op bladz. 24 lezen wij, alweer in een noot: „Onder de tijdschriften, waarin het woord imperialisme (in den modernen oeconomischen zin) wel zeer bizonder veel voorkomt, behoort ook de Oostenrijksche soc. dem. „Der Kampf". Het is eenigszins humoristisch om te denken, dat van dit imperialisme in het kapitaal-arme Oostenrijk zoo goed als niets te bespeuren was — de bekende „zwijnen-antithese" met

Servië kan daar toch moeilijk ondergebracht worden — en dat deze monarchie nog altijd sukkelde aan het feodale en absolutistische „imperialisme" der middeleeuwen!"

Op bladz. 39 eindelijk vinden wij, nogmaals in een noot, deze opmerking: dat de oorlog door Italië tegen Oostenrijk-Hongarije, een „imperialistische" oorlog zou zijn, zooals velen beweren, lijkt mij *voor een groot deel* onjuist. (Cursiveering van mij, v. R.). Het is *meerendeels* (idem v. R.) een oorlog gericht tegen de oude Oostenrijksche onderdrukkingspolitiek, en in dien zin dus anti-imperialistisch. Het feit, dat de internationale (? v. R.) sociaaldemokratie den oorlog als een middel tot herstel van deze politiek niet aanvaardde, mag hiervoor de oogen niet sluiten (doen sluiten ? v R.). Daarnaast (waarnaast ? v. R.) zijn de motieven der Italiaansche regeering ook in engeren zin (? ? v. R.) van militairen aard, n.l. de beveiliging van de Adriatische Zee. Een reden te meer (wat ? v. R.) dus voor de Italiaansche sociaal-demokratie om zich te verzetten".

Men moet toegeven, dat de geleerde schrijver b.v. in het laatste citaat, dat wij gaven, zich nu niet bepaald met die correctheid uitdrukt, welke toch gewenscht mag heeten, wanneer men over zoo moeielijke en ingewikkelde kwesties zijn meening in enkele woorden wil samenvatten.

Wij onzerzijds gelooven Mr. Bonger geen onrecht te doen, wanneer wij uit dit bloemlezinkje van uitspraken zijnerzijds omtrent het begrip „Imperialisme" eenige conclusies trekken. Wij zouden ook uit den tekst kunnen citeeren, maar de noten zijn beknopter en zinrijker.

Wij zien dan, dunkt ons dit, dat Mr. Bonger het woord imperialisme alleen maar toegepast wenscht te zien in een vrij beperkte beteekenis.

Op bladz. 25 merkt hij op:

„Overal hetzelfde militarisme, overal hetzelfde imperialisme, nergens verschil, zoo kan men uit den treure vernemen van de sociaaldemocratische meerderheid in Duitschland, en van de extremisten in de andere landen hoort men niets anders. Het is in den tegenwoordigen tijd, waarin de natuurwetenschappelijke, inductieve methoden hun stempel op de geheele wetenschap hebben gezet, waarin de beoefenaars dezer natuurwetenschap met de fijnste technische onderscheidingsmiddelen werken, waarbij het millioenste deel van een m. M. of van een m. gr. nog een te groote maat is, als een schande voor de socialistische wetenschap te gevoelen, dat er nog steeds onder haar beoefenaars — zij beschouwen zich zelf n.b. vaak als de „echte", de „ware" — personen voorkomen met weinig of geen gewoon menschelijk onderscheidingsvermogen, en die dit gemis als een bizondere voorkeur beschouwen — ze noemen dat „principieel" of iets dergelijks. Het

militarisme is in verschillende landen natuurlijk in het geheel niet hetzelfde. Wie zulks niet weet, deed beter over deze onderwerpen niet mede te spreken".

Afgezien van de onjuiste vergelijking, hier gemaakt tusschen natuurwetenschap en maatschappij-wetenschap — inderdaad verschillen de methoden van beide hemelsbreed en principieel — onderschrijven wij dit ten volle. Maar deze juiste opmerking, zoomin als vele andere, neemt niet weg, dat Mr. Bonger in de citaten, die wij zooeven gaven, doet blijken, dat hem de kennis en het begrip omtrent de beteekenis, waarin het woord imperialisme historisch-economisch, als hij wil sociologisch, alleen mag worden gebruikt, ten eenen male ontbreekt.

Hij citeert op bladz. 39 Brailsford's bekende werk: De Oorlog van Staal en Goud 1).

Welnu: uit dat werk reeds had hij kunnen leeren, dat, wat hij als zulk een onzin, een contradictio in adjecto, beschouwt, namelijk een vreedzaam „Imperium" en een vreedzaam Imperialisme inderdaad een historische realiteit was.... nog in 1914. De bewering van Mr. Bonger, dat Engeland *geen* imperium heeft gesticht — zie boven — nader geadstrueerd in den tekst op pag. 16, 17, met dit „historisch" — sit venia verbo — aperçu: indien in Engeland de „campagne" van Chamberlain vóór protectie geslaagd ware, zou Engeland inderdaad „een imperium, d.w.z. één groot, zich in alle opzichten zelf onderhoudend, van de buitenwereld afgesloten wereldrijk zijn geworden", deze campagne is echter mislukt, Engeland is den vrijhandel getrouw gebleven, en daardoor is *niet* geschied, „wat sommige theoretici en vele pseudo-theoretici van de tegenwoordige periode met miskenning der feiten beweren, namelijk de natuurnoodwendige (sic. v. R.) ontwikkeling van het kapitalisme voert tot de stichting van imperia, waaruit op zijn beurt even noodzakelijk een wereldoorlog moest voorkomen", een redenatie, culmineerende in deze enormiteit: (nota bene cursief gedrukt): „Het streven naar de vorming van imperia — de protectie is de eerste schrede op een weg, waarvan een imperium het laatste stadium zou zijn — is in de laatste tien jaren verminderd, n.l. voor zoover dit streven uit zuiver oeconomische drijfveeren

1) Kenmerkend voor de emotionaliteit van dezen zichzelf waarschijnlijk voor een uiterst kalm waarnemer houdenden man is een klein trekje als dit: hij heeft nu eenmaal de p.... aan de „extremisten", en vóór alles en in 't bizonder aan de Hollandsche extremisten. Daarom citeert hij Brailsford's werk niet in de Hollandsche uitgave, niettegenstaande hij weet, dat zijn lezers, voor een groot deel onkundig van het Engelsch, het boek, als ze het willen lezen, slechts in de vertaling ter hand zullen nemen. Om dezelfde reden vermijdt hij b.v. ook zorgvuldig om maar iets te citeeren uit de toch waarlijk niet zoo onbekende geschriften over den wereldoorlog van een „extremist" als ondergeteekende.

voortspruit", deze bewering en deze argumentatie is zulk een onzin zelfs voor dengene, die, om iets te noemen, alleen maar het boek van Brailsford en de opstellen over wereldpolitiek van schrijver dezes van vóór 1914 heeft gelezen, dat zij alleen reeds zouden bewijzen, hoe volslagen onbevoegd Mr. Bonger is om over „imperialisme" te spreken.

De Marxistisch, d.w.z. niet in starre tegenstellingen, maar dialectisch denkende ziet ook onmiddellijk, waar de fout in Mr. Bonger's redenatie schuilt. Het is volkomen waar, dat de economische drijfkrachten, die het Imperialisme in alle kapitalistisch min of meer verzadigde landen op het einde der 19e en de beginjaren der 20e eeuw deden ontstaan, indien zij zich vrij en onbelemmerd, tot in haar laatste consequenties, hadden kunnen ontwikkelen, geleid zouden hebben tot de vorming van „groote, zichzelf in alle opzichten onderhoudende, van de buitenwereld afgesloten wereldrijken". M. a. w. dat zij een *strekking* hadden om te leiden tot volslagen „autarkie". Maar Mr. Bonger zal toch wel zooveel van het Marxisme hebben overgehouden, om te weten, dat dergelijke strekkingen zich nooit „zuiver" kunnen doorzetten, wijl er steeds remmende en tegenwerkende factoren in 't spel zijn. Wanneer het hem uit Brailsford's boek nog niet duidelijk is geworden, dat er in de jaren vóór 1914 wel degelijk sprake is van een Engelsch Imperium en dus ook van een Engelsch „imperialisme" — zoogoed als kapitaal kapitalisme en een kapitalistisch streven onderstelt — dan raden wij hem b.v. alleen maar de goede studie te lezen, die Dr. Geyl, de Londensche correspondent der „N. R. Ct.", geen „extremist", maar een doodgewone liberaal, aan de ontwikkeling van het Britsche Wereldrijk vòòr den oorlog heeft gewijd 1). Het is even zot en misleidend om, zooals allerlei Duitsche vervalschers en bedriegers gedurende dezen oorlog in ontelbare waardelooze pamfletten hebben gedaan, om aan het Engelsche Imperialisme — dat de Duitschers vóór den oorlog precies eender bewonderden en trachtten na te apen als een Duitsche jonker een Engelschen gentleman — alleen en uitsluitend een streven naar wereldmacht, overheersching van vreemde nationaliteiten, kortom heel de reeks van euveldaden toe te schrijven, die men in die pamfletten en in onze Hollandsche pro-Duitsche pers breed uitgemeten kan vinden, als in het tegenovergestelde te vervallen, waardoor men tot absurditeiten als deze komt — zie boven — „Engeland heeft (integendeel) b.v. Zuid-Afrika tot een onafhankelijken staat heeft gemaakt!" Het staat er, al kan men zijn oogen haast niet gelooven bij het lezen van dergelijken onzin, dien men

1) In „De Gids" van 1917.

hoogstens psychologisch of mijnentwege psychiatrisch kan verklaren, als men terugdenkt aan de houding, die Mr. Bonger reeds tijdens den Boerenoorlog, welke toch zeker wel een „imperialistische" oorlog mocht heeten, innam. Onze geleerde — hij was niet beroemd en nog geen leider van het „wetenschappelijk" maandschrift der Arbeiderspartij — hield toen namelijk staande, dat de sociaaldemocratie dezen veroveringsoorlog met al zijn gruwelen en gevolgen toch eigenlijk behoorde toe te juichen, daar de Boeren economisch en in andere opzich:en zoo'n achterlijk volkje waren. Een opvatting, die al even „wetenschappelijk", „socialistisch" en moreel was als die van huidige schavuiten of dwazen, die zich socialist noemen, en b.v. de gruwelen van de Pruisen, de Habsburgers en de Turken goedpraten of verheerlijken, omdat België Frankrijk, Servië „achterlijke" landen zouden zijn, economisch minder hoog ontwikkeld en dus gedoemd om rechtvaardiglijk onder te gaan onder de mokerslagen van het economisch hooger staande Pruisisch-Duitsche geweld.

Mr. Bonger schijnt zelf eenigermate gevoeld te hebben, dat hij zijn vijanden, de extremisten, toch wellicht meer onzin op de schouders laadt, dan behoorlijk is. In een noot — wij kunnen 't niet helpen, dat 't zoowaar alweer een noot is — poneert hij het volgende: „Niemand weet natuurlijk hoe deze wereldoorlog zal eindigen, doch één ding staat nu reeds vast, dat er geen „imperia" zullen gevormd worden, *wel de uit vroeger tijden stammende onderdrukking vnn vreemde naties een eiude zal nemen*". Wij, die de ontwikkeling van dezen wereldoorlog toch ook eenigermate hebben gevolgd, meenden, dat precies het omgekeerde tot nog toe was gebleken: dat namelijk het streven, de ontwikkeling naar „autarkie", naar zelf-onderhoud, zooals Mr. Bonger het noemt, naar economische zelfgenoegzaamheid zouden wij liever zeggen, juist *door* den oorlog vorderingen heeft gemaakt, die niemand nog enkele jaren geleden had kunnen voorzien. Dat dit een ontwikkeling is, gemeen aan alle groote oorlogvoerende rijken en zelfs, in mindere mate, aan de kleine neutrale. Wij meenden, dat deze ontwikkeling zoo onmiskenbaar was — schoon zij uit den aard der zaak in de verschillende landen verschillende vormen vertoont — dat niemand haar redelijkerwijze kon ontkennen, dat ook „burgerlijke" economen, sociologen, politici, ze, de een met blijdschap, de ander met smart, doch allen gelijkelijk constateerden. Mr. Bonger komt ons echter verzekeren, dat deze ontwikkeling niet heeft plaats gehad, dat, integendeel, de uit vroegere tijden stammende onderdrukking van vreemde naties een einde zal nemen. Wij zullen hier maar niet dieper op ingaan: wij zouden dan de groote en allengs meer brandende vraag van de

oorlogsdoeleinden, anders gezegd de vredesvoorwaarden, moeten gaan behandelen. En wij doen dit toch reeds dezer dagen op een andere plaats en zullen zeker ook in dit tijdschrift nog wel gelegenheid vinden er op in te gaan. Maar is het niet teekenend voor de wetenschappelijkheid van dezen schrijver, die over anderen zoo hoogmoedig den staf breekt, dat hij een probleem van zoo verre strekking en zoo buitengewone moeilijkheid luchtig en vluchtig ter loops oplost in één zinnetje? De uit vroegere tijden stammende onderdrukking van vreemde naties zal een einde nemen. Dit staat vast! Staat het dus b.v. vast, dat de Hollanders de Atjehers de vrijheid zullen teruggeven? Het is maar een voorbeeld.

Doch om terug te komen op Mr. Bonger en de extremisten. Op deze zinnen laat hij in de noot volgen: ,,Dat schijnt ook sommige socialistische extremisten voor den geest te komen: zij zouden nooit beweerd hebben, dat het imperialisme een onvermijdelijk stadium van ontwikkeling zou vormen, alleen maar een tendens". En om dan ,,vast te nagelen" dat dit laatste niet zoo is, citeert hij een uitspraak van Pannekoek op het Duitsche Congres te Leipzig (1912), waarin niets anders staat, dan dat het imperialisme als allergevaarlijkste, gewelddadige vorm van het kapitalisme zoo krachtig mogelijk moet worden bestreden, maar dat men het kapitalisme niet naar een vroegeren vorm terug kan voeren, maar vooruit moet naar het socialisme.

Kan men bij een dergelijke manier van bestrijden nog van ernst bij onzen geleerde spreken?

Wij verzoeken op zijn manieren te letten. Wie zijn de ,,cxtremisten", wien thans een nieuw licht schijnt op te gaan volgens Mr. Bonger? Hij noemt ze niet en wij zijn dus zoo vrij te beweren, dat hij maar wat kletst. Maar bovendien bewijst zelfs de aanhaling die hij geeft, hoe onze geleerde blijkbaar niet meer in staat is zijn tegenstanders eenig recht te laten wedervaren. Ja eigenlijk, dat hij niet logisch meer kan denken. Voor Pannekoek en geestverwanten, blijkt uit het citaat, was het imperialisme in 1912 de allergevaarlijkste, wijl gewelddadige vorm van het kapiralisme. Een vorm, een ontwikkelingsfase dus van het kapitalisme. Een ontwikkelingsfase dus, die, evenals steeds met het kapitalisme 't geval is geweest, natuurlijk ,,bestreden" moet worden, d.w.z. waartegen arbeiders mobiel moeten worden gemaakt. Wat is het streven van de sociaal-democratie ooit anders geweest? Pannekoek verzet zich tegelijk tegen de absurde meening, dat deze huidige, jongste, gewelddadige, allergevaarlijkste fase van het kapitalisme op de een of andere wijze weer zou kunnen plaats maken voor een vroegere, minder gewelddadige of minder gevaarlijke.

En hij constateert, dat er maar één mogelijkheid is, het imperialisme te overwinnen, namelijk, dat men het socialisme doet overwinnen, het kapitalisme opruimt. Dit was (en is) ongetwijfeld de communis opinio van alle links-Marxisten, Marxisten tout-court, extremisten, zooals Mr. Bonger ze noemt. Maar hoe dit, logisch gesproken, in strijd kan heeten met de opvatting, dat het imperialisme een „tendenz" was, vermogen wij niet te begrijpen. Is het stroomen van een rivier in strijd met haar bestaan als rivier? Wordt een rivier pas, volgens Mr. Bonger, werkelijk een rivier, wanneer zij in zee stroomt en haar einde vindt? En hij ontkent toch niet, dat deze allergevaarlijkste, geweldadige vorm van kapitalisme in 1912 in Duitschland aanwezig was?

Wij zouden zoo voort kunnen gaan. Maar meenen dat 't welletjes begint te worden. Wat Mr. B. in de bovenaangehaalde citaten zegt over het humoristische, dat er in zou liggen, dat het Oostenrijksche maandschrift „Der Kampf" het herhaaldelijk heeft over Oostenrijksch imperalisme, terwijl Oostenrijk zoo kapitaal-arm was, bewijst alweer, dat Mr. B. maar wat praat over deze dingen, zonder er in thuis te zijn. Anders had hij kunnen en moeten weten, dat ondanks de (zeer relatieve) kapitaalschaarschte in de beide helften der Donau-Monarchie, deze niettemin een zeer duidelijk imperialistisch streven kende, een imperialistisch streven in den modernen, ook door Mr. B. geaccepneerden vorm, dat zich richtte zoowel op „achterlijke," kapitalistisch tog niet of zoo goed als niet ontwikkelde deelen der Monarchie zelve, als op de grenslanden (Albanië, Servië, ook Bulgarije). Als men zulke eenvoudige dingen niet weet, doet men beter geen grapjes over anderen te maken.

De uitingen over het Italiaansche imperialisme hebben wij reeds met eenige uitroepingsteekens voorzien. Dat er een Italiaansch imperialisme vóór den wereldoorlog bestond, zal zelfs Mr. B. zich nog wel herinneren. Italiaansche geleerden, politici, staatslieden hebben gedurende den oorlog er nooit doekjes om gewonden, dat Italië voor zijn economische en politieke expansie, voor de volle ontplooiing van zijn levensmogelijkheden, veroveringen ten koste van de Donau-Monarchie behoefde. Het is, ten overstaan van deze feiten, wel een beetje al te mal, om te willen volhouden, dat deze oorlog anti-imperialistisch was, omdat hij gericht was tegen de oude Oostenrijksche onderdrukkingspolitiek. Onderdrukte Oostenrijk Italië nog? Het was in ieder geval, volgens Mr. B., ten opzichte van Italië dan toch „imperialistisch" en zoo straks hoorden we, dat het humoristisch was het zoo te noemen. De waarheid is natuurlijk, zooals wij herhaaldelijk hebben aangetoond, dat de overwegingen, die Italië in den oorlog hebben gestort, deels

imperialistische waren, deels ,,nationalistische", d.w.z. economische overwegingen, stammend uit het vóór-imperialistische verleden, uit de tijden der nationale bevrijding en der geestelijke tradities, daardoor gewekt. Mr. Bonger echter, grof en plomp, kan zulke finesses niet uit elkaar houden. Voor hem is er maar één mogelijkheid: iets is ,,imperialistisch", of het is het niet. Het kan het één en het ander zijn, geachte heer.

Ten slotte, omdat het ons eigen land betreft, nog één enkel woord over het misbruik met het woord, een misbruik volgens Mr. B. zelfs geheel buiten de sfeer der normale psychologie liggend, waar men het heeft aangewend ter qualificeering van een grondwetsherziening, en dan nog wel in een neutraal land, de grondwetsherziening van den nobelen grijsaard Cort v. d. Linden.

De exclamatie van Mr. B. bewijst slechts, dat hij het onderwerp hoogst onvolledig heeft bestudeerd en het woord ,,imperialistisch" opvat in een even engen en beperkten zin als iemand zou doen, die onder kapitalisme niets anders verstaat dan het streven naar groote rijkdommen of iets dergelijks.

Het ,,imperialisme," geachte heer, is een geheel complex van historisch geworden *geestelijke* krachten en factoren, die in een bepaalde periode van wat men ,,het kapitalisme" noemt, de maatschappij beheerschen, zooals b.v. in een vroegere periode het liberalisme, dat geheele complex van gedachten, voorstellingen, opvattingen, zienswijzen, dat men veelal samenvat onder den naam van de Manchesterschool. Wij raden u aan b.v. het voortreffelijk werk van Bérard over het Engelsche Imperialisme te lezen — reeds in 1910 hier in dit tijdschrift geciteerd — om eenig begrip te krijgen van wat wij bedoelen. De wortels van de geestelijke revolutie, die het tijdvak van het ,,Imperialisme" vooraf is gegaan en heeft voorbereid, — zooals elke groote materieele ommekeer in de maatschappij vooraf wordt gegaan door stroomingen in de gedachtenwereld, die haar voorbereiden — reiken oneindig dieper dan Mr. B. zich in zijn onbekendheid met deze dingen voorstelt. Men kan ze nasporen in de literatuur, de wetenschappen, de kunst van alle groote volken. Het is overbodig en zou te ver voeren er hier dieper op in te gaan. Maar wat ons land betreft, hebben wij nog onlangs Wiedijk, thans medewerker aan het tijdschrift van Mr. B. en die ongetwijfeld ook voor hem eenig gezag zal hebben, kunnen citeeren ten bewijze, dat ons land aan de algemeene Europeesche beweging die men samenvat onder den naam ,,imperialisme" niet geheel vreemd is gebleven. Wiedijk onderscheidt in zijn opstel over Quack zeer in 't kort zelfs twee duidelijke fasen in het Nederlandsche ,,Imperialisme." Op staatkundig gebied nu is

dit streven, een streven naar grooter concentratie van alle krachten der natie op elk gebied, gedurende den Wereldoorlog ook hier te lande zeer veel krachtiger geworden. Dat de grondwetsherziening van Mr. C. v. d. Linden in dezen zin „imperialistisch" mag heeten, is voor wie de staatkundige ontwikkeling van ons land in de laatste jaren van een Marxistisch standpunt heeft gevolgd, zoozeer een gemeenplaats geworden, zoozeer een van die vanzelf sprekende algemeene waarheden, die men liefst niet te vaak repeteert, dat de manier, waarop Mr. B. er tegenover staat, een sterk bewijs levert, hoe diep de verschillen reeds zijn geworden tusschen hen, die nog vóór 10 jaar tot dezelfde school gerekend konden worden, geestelijk op denzelfden bodem heetten te staan.

Inderdaad: tusschen Mr. B. en ons is er feitelijk niet alleen geen overeenkomst van ideeën meer, maar zelfs geen eigenlijke mogelijkheid van geestelijke verstandhouding. Geestelijk behooren wij reeds tot verschillende werelden, al noemt de een zich evengoed als de ander „Marxist."

Maar wat beteekent de naam „Marxist" tegenwoordig nog? De Christenen, die drie à vier eeuwen na het verdwijnen van den stichter de secte reeds door de scherpste tegenstellingen gescheiden waren, hadden toen toch nog meer met elkaar gemeen dan de huidige „Marxisten," precies een eeuw na de geboorte van Marx. De brochure van Mr. B., die in ons land niet de eerste de beste is, bood weer eens een goede gelegenheid om dit scherp te laten zien. Daarom hebben wij dit zijn jongste geschrift wat uitvoeriger behandeld.

Wij eindigen met de opmerking dat Mr. Bonger's brochure natuurlijk ook vele voortreffelijke bladzijden bevat, waarmee wij over 't algemeen volkomen accoord gaan. Waar hij de sofismen van de vuile Duitsche Scheidemann-leugenaars en hun bewuste en onbewuste apologeten en dupen uiteenrafelt, heeft hij een uitnemend werk verricht.

Deli-Assistenten

DOOR

E.

I.

De Oost! Je ging er als slampamper heen, verafschuwd door je dood-fatsoendelike familie, — en je kwam er schatrijk weer vandaan na twintig jaar, gevierd en geëerd door broers en neefjes en nichtjes.

Maar dat was twintig jaar geleden al uit. ,,Het vet is er van de ketel,'' klaagde de goê-gemeente. Doch het leven was er ,,veel beschaafder'' geworden, de verlofjaren kwamen er eerder dan vroeger en een flinke jongen, een energiek jongmens, niet waar? kan nog wel degelik in ons Insulinde een boteram met kaas vinden. Gaat er maar nàar toe, — zo heet het altijd; dan zul je eens zien dat het er nog zo kwaad niet is. We — ja vooral ,,we'' — hebben daar mensen *nodig*; geen jansalies, maar Hollandse jongens die van aanpakken houden en die niet zo angstig bij moeders pappot blijven hangen. Ah natuurlik, — men mist er wel *iets*. Je mist er je familie en het onovertreffelike Hollandse milieu. Maar kijk! als je zo 's terugkomt na vijf jaar of zes jaar (lànger is 't niet meer tegenwoordig) dan apprecieer je je land en de mensen weer des te meer. Je hebt dan zo'n aardig verlofcentje bij je, maakt een reisje naar Berlijn en naar Parijs,zoekt dan in Holland een aardig meisje uit, trouwt, en gaat dan weer naar Indië terug. Zo ongemerkt maak je promotie, je gaat delen in de tantièmes.... tja, als je zover bent, wordt het toch wel áárdig zie je, héél áárdig; en per slot van rekening kun je dan nog altijd eigen zaken in Holland beginnen als je voor goed terug komt! Wel ja meneer, waarom niet? Je bent dan veertig of zo. Gut, dan ben je nog een jonge kerel en je kunt met de duiten die je daarginds heb verdiend kalm-an je broodje verdienen door ze hier te steken in een solide zaak, in 'n goeie agentuur van eerste klas firma's of zo iets. Enfin, dat is ten slotte toekomstmuziek. Je bent *nu* jong en 't best is bij een goeie maatschappij te beginnen, waar je vrije overtocht hebt en nog wat geld voor je uitrusting. Ga er maar heen.

En zo gaat de onwetende ,,energieke jongeling'' onder protektie

van neef Jaap of oom Toon, die er óók een aardig duitje verdiend hebben, naar een deftig kantoor op een van de Amsterdamse grachten om te solliciteeren bij de Cultuurmaatschappij „Teroes sadja," de maatschappij waar de rijke meneer Linkenburg directeur van is. Die laat eerst een half uur wachten, want meneer is „in conferentie." Maar dan komt hij voor den dag, korrekt tegen oom Toon die hij in Indië op de soos heeft ontmoet, minzaam uit de hoogte tegen het jonge mens, dat zo graag naar Indië wil.... Meneer Linkenburg zet een vies gezicht als hij hoort dat de achttienjarige „energieke" 't niet verder gebracht heeft dan eindexamen driejarige.

„Het is zó wenselik dat we wat ontwikkelde jongelui krijgen in ons tropies Nederland; zó wenselik....!" jammert hij tegen oom Toon die maar van ja knikt.

„Maar een paar gezonde knuisten," pleit oom, „dat is toch ook wel wat waard. „En hij wil *vooruit* in de wereld!"

Meneer Linkenburg zucht nog eens van „andere tijden" en „we stellen onze eisen veel hoger dan vroeger." Doch nadat hij het energieke slachtoffer nog tien minuten in folterende onzekerheid heeft gelaten, verwaardigt hij zich over de bezwaren heen te stappen: de jongen heeft een baantje in Indië. Aanvangssalaris twee honderd gulden — toch aardig voor zo'n jonge jongen! — vrij wonen en vrije overtocht. Hij zal vertrekken met „de Coen," de nieuwste boot van de maatschappij Nederland!

En iedereen is blij: Oom omdat *zijn* relaties 't 'm gelapt hebben; neefje met zijn mooie toekomst; de familie, omdat het nu al héél beroerd lopen moet vóór „de energieke" ooit te haren laste komt. Maar met de blijden verblijdt zich bizonderlik.... de heer Linkenburg. Hij verblijdt zich echter in stilte, dankbaar dat er eindelik weer één voor 'n assistentenbaantje is komen opdagen; wel 'n beetje.... hm, burgerlik, winkelierachtig; maar tòch nogal prezentabel, een nètte jongen voor z'n stand. Hij beveelt één zijner bedienden nog gauw aan oom Toon dat nieuwe album „Mooi Indië" te zenden met al die keurige foto's van plantage's en laboratoria; 'n kleine attentie van de grote direkteur. Dan gaat hij lunchen. Het was een goed bestede ochtend.

II.

Het is haast een morele misdaad er rond voor uit te komen dat Indië een mooi, een prachtig, een onvergetelik-schoon land is, van een schoonheid die maar door enkele dichter-zielen zo als die van een Augusta de Wit geheel kan worden uitgezegd.

Het is bijna een misdaad, want iedere lofrede helpt mee de verleiding en misleiding te vergroten die deze (wan-) kultuurmaatschappijen en hun linke direkteuren in toepassing brengen. Elk woord van lof draagt een steen bij tot het grote protsgebouw der suggestie, de suggestie dat alle flinke, ondernemende enz. jongelui opperbest af zijn wanneer ze maar een plaatsje veroverd hebben op een Javase suikerfabriek of als assistent op een Delise tabakplantage. Tot dat doel: het bedwelmen van de lieve jeugd, opdat meneer Linkenburg maar aan werkkrachten en aan vette tantièmes komen kan, — tot dat doel werkt het album met de fijn-matte foto's mee, werkt „de Rotterdammer" mee als hij zwetst over „Groot-Nederland;" Charles Boissevain als hij een trillende toast uitbrengt over de ekonomiese en militaire weerbaarheid van ons Indië; het „Nieuws" als 't tot in het onnozelste dorp publiceert welk een mooie posities er in „ons Indië" te vergeven zijn (op kamer zoveel van het Dep. v. Koloniën). Het Koloniaal Instituut en andere geheel of quasi-wetenschappelike instellingen, maken deze gordel van smaragd populair, en meneer Linkenburg snapt dat donders goed en hangt de gebrajen beschermer der wetenschap uit door zo'n vereniging fijn en grof te subsidiëren. Maar ook de minister beseft dat er „wat gedaan" moet worden, en hij steunt (met de duiten der belastingbetalers) de uitgave van het geïllustreerd weekblad „Indië," dat iedere week volgepropt met de zoete honingkoek der ambtenaarsopstelletjes, de vaderlandse teetante in de waan moet brengen, dat zoontje Kloris of Joris het in Indië heus wel prettig zal hebben; heus wel.

Vooral Deli heeft wat aanprijzing nodig. Het ging er vroeger zo ruw toe, weet u. Maar toen heeft die Kuyperiaan, hoe heet-ie ook weer,.. juist v. d. Brand, een brochure geschreven; en van Kol ook en toen heeft Cremer daar verandering in gebracht. Zodat iedere nette jongen er nu gerust heen kan gaan, want mishandeld en zo wordt er niet meer gedaan; god, allàng niet meer. Medan moet zo'n mooie chique stad zijn en laatst op een lezing-met-lichtbeelden van „het Nut" vertelde die meneer dat er daar meer auto's waren dan in heel Noord-Holland!

III.

Deli is een jong, voordelig kind van ons wettig gezag over de buitenbezittingen. Deli is *ons* land van onbegrensde mogelikheden, — heeft Cremer eens gezegd in een brochure.

Onbegrensde mogelikheden....

Dat komt de achttienjarige *singkeh* (nieuweling) ook aan de weet. Hij zal het aan den lijve ondervinden. Want hij moet een kontrakt

tekenen, zwart op wit, een arbeidskontrakt dat alle anderen óók ondertekend hebben en dat *dus* — denkt hij in goed vertrouwen — wel in orde zal wezen. Bovendien: zo'n grote, deftige kultuurmaatschappij met de geweldig glimmende koperen naamplaat aan de ingetogen gevel van het grijze grachtenhuis.... zo'n firma kàn niet anders dan netjes wezen in zaken. Meneer Linkenburg sprak ook over onbegrensde mogelikheden. Maar toen had hij 't over het pionierswerk van de grote Cremer van „Kruin- en Duitberg." Hij had het *niet* over dat kontrakt. Wie prakkizeert er nu, dat zo'n arbeidsovereenkomst *onbegrensde mogelikheden* voor de kultuurmaatschappij bevatten kan....! Te gek om los te lopen.

Toch.... toch eens even kijken.

„.... dat de Administrateur te allen tijde het recht heeft, den assistent te ontslaan, zonder dat deze aanspraak kan maken op eenige vergoeding." (Sub 4 der overeenkomst met de Deli-Langkat Tabak-Maatschappij).

Te *allen* tijde. En *zonder* eenige vergoeding. Het staat er. Weg, de onderneming af; zoek jij maar ergens anders je fortuin, ja?

Doch een modern jurist zal met zachtzinnige glimlach beweren dat een dergelijke clausule „vooral preventief gedacht" is. Ze hebben er immers de werkkrachten zo noodig?

Zeker; maar wat „*we*" in Deli zo nodig hebben, zijn toch vooral gedweeë, willige, werkkrachten. Jongelui, enfin.... hm, die *hun positie begrijpen*, ziet u. Anderen kunnen „we" eigenlik niet gebruiken. De laan uit met dat soort. Zacht maar zeker eruit gedrukt. En gaat het niet goedschiks, — dan maar korte metten. Juist voor die korte metten kan een dergelijke bepaling in het kontrakt zulke prachtige diensten bewijzen. De grote, machtige Deli-Maatschappij denkt er óók zo over. Een dergelijk lichaam heeft misschien wel twintig tabaksplantages aan de Oost-Kust van Sumatra en het zijn dus in het geheel wel voor een paar honderd assistenten dat een bepaling geldt als: „dat de Administratie het recht heeft den assistent te allen tijde uit zijn betrekking te ontslaan, indien hij naar haar oordeel zijne verplichtingen niet behoorlijk nakomt, met behoud van zijn salaris over de komende maand" (Art. 7. van het arbeidskontrakt der Deli-Maatschappij.)

Wij leven in een vrij land; en als de Hollandse jongen, de hoop des vaderlands, van zijn vrijheid gebruik wil maken door een andere maatschappij te kiezen voor zijn Indiese karrière.... wel, dan staat het kantoor van de Amsterdam-Deli Compagnie immers voor hem open! Inplaats van zich „vrij en vrijwillig" te onderwerpen aan art. 7, van de Deli-Mpij, kan hij dan (even vrijwillig) zijn naam zetten onder het

kontrakt van de Amsterdam-Deli. Van Scylla tot Charybdis. En van de regen der Amsterdam-Deli Compagnie kan hij nu nog in den drop van de z. g. ,,Hapm" belanden. De H. A. P. M. is een reusachtige maatschappij die met veel Amerikaans en 'n beetje Duits en Hollands kapitaal werkt en over plantageterreinen voor de rubberkultuur in Zuid-Deli beschikt, die wel zo uitgestrekt zijn als een hele Nederlandse provincie.

Die maatschappij zorgt goed voor z'n assistenten; hij is b. v. bezig op ,,Boenoet," het centrum van het hele terreinenkomplex een klubgebouw voor hen te bouwen, dat wel vijftig duizend gulden kost. Er is daar ook een ,,resthouse" voor herstellend personeel etc. etc. Maar als de gelukkige jonge assistent die eenmaal zo blij was toen 'n welwillend familielid hem aan, ,,'n baantje in Indië" hielp, als die gelukkeling zich niet drommels gauw en goed weet aan te passen.... ja, dan knikkert de ,,Hapm" hem er doodkalm uit. Voor de onbruikbare is nu eenmaal niet gedekt aan de tafel des levens. Malthus wist dat al. Het leven is wreed. Maar om nu die wreedheid van het snode leven toch vooral niet te laten verloren gaan, heeft de maatschappij een en ander maar handig en sluw in art. 6. van het Hapm-kontrakt vastgenageld: ,,De administratie heeft *ten allen tijde* het recht, den assistent uit zijne betrekking te ontslaan, indien hij *naar haar oordeel* zijne verplichtingen niet behoorlijk nakomt of voor zijne betrekking niet de noodige geschiktheid blijkt te bezitten."

Naar haar oordeel. Hoger beroep is er niet. De administratie moet 't maar weten, en wat die doet is welgedaan. Ach, zo'n maatschappij is ten slotte de kwaadste niet. Deugt zo'n jongen niet voor z'n werk, en laat hij goedschiks zich er uit drukken.... wel, dan geven ,,we" hem wel 'n maandje salaris als vergoeding. Misschien wel twee maanden. Maar o wee, als hij lastig, hatelik, onaangenaam, on-ge-past wordt.

,,Schwarzseher *dulde* ich nicht!" heeft de Duitse keizer eens gezegd. En zo is 't ook in de tabak en in de rubber op Deli. Wordt zo'n man obstinaat, dan brengen we hem even door 'n dergelijk kontraktartikeltje aan z'n verstand, dat hij geen rechten, absoluut géén rechten heeft, dat hij eenvoudig ontslagen is en geen bliksem heeft in te brengen! O zo. En — in geval hij al enige jaren assistent is — zijn tantième? Tantième is een gunst, dus dat valt *stellig* buiten alle ,,rechten" die de assistent zich aanmatigt. Toch.... 't kan geen kwaad ook dàt er maar in te plakken. Verlaat hij de dienst in den loop van het jaar, dan verliest hij tevens zijn aanspraak op tantième, ,,behoudens in de gevallen, waarin de Hoofdadministratie beslist, hem tòch tantième toe te kenen." (Deli Cultuur Mpij).

In hetzelfde artikel vinden we nog een andere clausule, getuigenis

afleggend van de haast vaderlike zorg welke de Deli Cultuur Mpij aan zijn personeel wijdt. Dit: „dat *toestemming tot een huwelijk* kan worden gegeven bij een salaris van *f* 320. — per maand of meer, indien de assistent tot volle tevredenheid werkzaam is en geen schulden heeft."

Nee, nee, het is geen bruiloftsgrap of geen drukfout. 't Staat er. En de onnozele nieuweling glimlacht. Hij zal zich immers wel weten te troosten ook zonder wettig huwelik. Vrinden in de bodega vertelden hem gisteren nog, dat je er bar knappe Japanse meiden hadt, en dat iedere assistent in Deli er zo'n huishoudstertje op na hield. 's Lands wijs, 's lands eer. Wanneer de toekomstige Deli-assistent voor een ander lichaam b. v. voor de grrrote Deli-Mpij „uitkomt", dan leest hij trouwens net dezelfde bepaling in de hem opgedrongen (pardon, vrij! aangegane) overeenkomst. „De assistent verbindt zich geen huwelijk aan te gaan, alvorens zijn salaris minstens *f* 350. — 's maands bedraagt." Daaraan gaat een beding vooraf, waarbij het uitsluitend van de Administratie der onderneming afhangt, op welk tijdstip de assistent dat salaris krijgt!

Vergeefs pijnigt men zijn hersens af om te weten te komen, *wat* in Gods grote naam er zo'n maatschappij toch aan gelegen is, al die jongens te drijven tot een bedriegelike nabootsing van het koophuwelik. Waarom mogen ze toch niet trouwen net als elk gewoon schepsel en wat heeft deze onbeschofte inmenigng in iemands partikulier leven voor *doel*?

Dat is héél moeilik uit te leggen aan een leek, vooral aan een Europese leek. Want die trilt zo gauw van verontwaardiging tegenover dingen die.... die eigenlik heel gewoon zijn. Ziet eens hier: zo'n assistent moet kunnen handelen, moet kunnen *optreden* tegenover al die koelies waarmee hij te maken heeft; hetzij Chinese, hetzij Javaanse koelies. De assistent moet *handelend* kunnen *optreden*. Niet *slaan*? Geen kwestie van hoor! Slaan doen „we" op Deli al lang niet meer. Dat was in de tijd van de koelie-mishandelingen en-schandalen, 1903 of daaromtrent. Van den Brand heeft daarvan destijds een boekje open gedaan. Lang geleden. We leven snel. Bar veel veranderd in die vijftien jaar. Vooral op Deli. Komt u maar 'ns kijken; de „Witte soos" is heelemaal verbouwd en hotel de Boer ook! Toen.... ja *toen* werd er geslagen. Maar nu is er die vervelende arbeidsinspectie met hun brutale tolken en dadelik komt er dan een klap-*perkara* (rechtzaak) van. We slaan dus maar weinig meer. Maar heelemaal zònder klappen kan 't toch niet! En nu kun je in 't algemeen zeggen dat een goeie, een *bruikbare* assistent weet wanneer hij slaan moet en wanneer niet. Een goeie geeft zo nu en dan een goeie mep aan zo'n Chinese of Javaanse arbeider; vooral aan zo'n luie Javaan. Wat heb je aan 'n as-

sistent die stipt op de overtredingen der koelies let om ze dan de kast in te helpen? Niets! Ze moeten niet in de petoet zitten, ze moeten op de kebon (plantage) wezen; wat drommel, we hebben ze veel te veel nodig! Daarom is een flinke mep veel beter, en als er een klap-perkara van komt,.... wel, geen nood en geen zorgen voor den tijd. De rechter veroordeelt tot 'n tientje boete of zo, en dat betalen „we" wel voor de assistent. Komt in orde.

Maar.... er is kans dat de Javaan woedend wordt en zijn *piso-blati* (mes) gaat trekken om den assistent die klap eens even betaald te zetten....!

En tans komen we tot het wettige huwelik. Voor zulke eventualiteiten is het 't allerbeste dat zo'n assistent *ongehuwd* is. Getrouwden zijn bang. Zij denken aan hun vrouw en kinderen en deinzen terug om zo'n enkele klap uit te delen. Een ongetrouwde jongen is veel onverschilliger, vrijer, overmoediger. Hij kan veel beter *handelend optreden* tegenover de koelies.

Begrepen? Wat is 't? Nee vloekt U nu niet, en wordt nu niet driftig. Het is heel gewoon, heus héél gewóón. Ach, die westerse veroordelen toch; ik had het eigenlik niet moeten vertellen....

IV.

Het orgaan der Deli-assistenten „de Planter" heeft net zo lang geageerd tot de regering met een ontwerp-regeling der rechtspositie van de assistenten is komen opdagen. Die regeling bevat nogal wat goeds en daarom zal dan ook dat ontwerp wel nimmer in *deze* vorm tot wet worden verheven. Wie het tegendeel denkt, kent de „*we*" niet, die boven herhaaldelik sprekende werd ingevoerd. Wie het tegendeel denkt, kent de planters niet, kent de militante „scharfmacherische" organisatie niet die „Deli Planters Vereeniging" heet; kent de invloed niet, waarover deze kapitalisten en handlangers van kapitalisten in den Haag en in Buitenzorg te beschikken hebben.

Het merkwaardigste artikel van dit regerings-ontwerp is art. 5. Een zeer leerzame bepaling. Overkomt den assistent zodanig letsel bij zijn werk, dat de dood er het gevolg van is, en is dat letsel te wijten aan 't niet nakomen van verplichtingen door den werkgever, dan moet die werkgever schadevergoeding betalen; hetzij aan de ouders van onze ongelukkige vriend, hetzij aan zijn gezin. Geen schadevergoeding is verschuldigd, wanneer het ongeval *aan grove schuld* van den assistent is te wijten. En dan, in de slot-alinea, komt het bizonder instruktieve: „Onder grove schuld van den assistent wordt bij de toepassing van dit artikel mede verstaan *het handtastelijk optreden*

van den assistent *tegen werklieden*, behoorende tot de inlandsche en daarmede gelijkgestelde bevolking."

Een wereld gaat hier voor ons open.....

De assistent *slaat* soms die koelies. Dat màg hij niet. De wet verbiedt het hem. Tot zo ver is de zaak nog in orde. Die wet is in Deli de laatste jaren toegepast, — echter *zeer slap* toegepast. Dat is al heel wat minder in orde. Zo slecht, zo opzettelik *sloom* werd de wet toegepast, zulke lichte vonnissen werden er in Medan door de rechterlike macht geveld, dat in het begin van 1917 van Batavia uit die rechters moesten aangespoord worden, de bepaling behoorlik toe te passen! Dat is dus làng niet in orde. Straf wat zwaarder — zo luidt de Bataviaansche boodschap; want we hebben nu met de linkerhand de woedende koeli die zich eigen recht wou verschaffen het *piso blati* ontwrongen (z. g. fakultatief verbod van wapens dragen).... en nu willen we met de rechterhand den assistent z'n handtastelikheid eens afleren. De koeli mag den assistent niet aanranden — aldus redeneert de regering — maar dan mag de assistent met zijn klappengeverij ook niet de aanleiding wezen.

Een logies, kloppend betoog van de regering. Er is niets tegen in te brengen. De slot-alinea van artikel 5 nu, sluit zich hierbij aan. Slaat de Europese assistent — zegt die bepaling — en beantwoordt de koelie dit doordat hij met z'n mes die meneer overhoop steekt.... dan is dat *eigen schuld* van den assistent, en zijn familie krijgt geen centime schadevergoeding. De wet beschermt nu eenmaal geen slavendrijvers!

Nog eens even mijmeren we er over na: eigen schuld.... eigen schuld....? Maar slaat die kerel dan voor z'n plezier koelies? Zijn dan alle Deli-assistenten gedegenereerde tiepe's? Geven ze met wellust zo'n Javaan een mep? of uit tijdverdrijf? Neen, dat kan toch immers niet. Maar waarom doet de man het dan? Waarom houdt-ie z'n handen niet tuis net als u-en-ik?

Zou 't ook wezen; *omdat zijn baas het zo graag ziet*? Toen we soldaat waren, karakterizeerden we de positie van een onderofficier altijd als „*trappen* naar onderen, — en *likken* naar boven." Maar de toestand is nòg geraffineerder: trappen naar onderen *is* likken naar boven. Welnu, de Europese assistent is de onderofficier van de tabaks- of rubberplantage. Onder hem staan de hoofdtandil (inlandse opzichter) de tandils en mandoers, de koelies. Boven hem de administrateur of manager, de hoofdadministrateur en de goden zelf. De goden zelf wonen ergens heel ver weg op een behagelik kantoor in Amsterdam en ze heten direkteur, kommissarissen, aandeelhouders. Hen krijgt de assistent natuurlik nooit te zien. Doch die goden op hun Olympus weten opperbest wat ze willen en horen gaarne de welluidende mu-

ziek van dividenden en nog eens dividenden. Ze willen die muziek *geregeld* horen en 't beste is dat er dan ook *geregeld* in die verre Oost voor hen *gewerkt* wordt. Vraag het hun maar zelf: ze *dwepen* letterlik met geregelde arbeid, met 'n energiek opgevat bedrijfsleven, met *arbeidszekerheid* (koeliekontrakten onder strafbepalingen — poenale sanktie!) Direktie en aandeelhouders dwepen met Deli, hun hart klopt warm als ze de naam maar horen; Deli, het land der onbegrensde dividenden.... hun, *mogelikheden* bedoelen we. Heel Deli is één Kruin en Duitenberg van onbegrensde mogelikheden.... maar als er op den duur zo veel assistenten zouden komen die roet in 't eten gooien, nee dan zouden de aardigheid en de muziek er af gaan! En roet góóien ze in het eten, die stomme „onderofficieren," wanneer ze maar voor ieder wissewasje beboeten of straffen of de politie er in halen. Laten ze hun *eigen* politie maar wezen, hoor! Een enkele mep kan geen kwaad. Na de klap gaat de koelie weer door met zijn werk, het bedrijf staat geen ogenblik stil, geen minuut. Geregeld bedrijf is alles. Alleen een geregeld, goed gedisciplineerd bedrijf geeft geregelde goed-gedisciplineerde dividenden. En daar is 't per saldo maar om te doen.

De hoofdadministrateurs in Deli (salaris *f* 20.000 plus tantièmes van 50 à 60.000 per jaar) *weten* dat de tabaksgoden in Amsterdam aldus redeneren. De administrateurs voelen en weten het ook. En de assistent? Hij voelt instinktief ook wel wat er van hem verlangd wordt, en zoodra hij weigert in zulke opvattingen de medeplichtige te zijn, brengen zijn „superieuren" het hem wel aan 't verstand. „Die zullen we wel klein krijgen," zeggen ze binnensmonds, Tegen de buitenwereld zeggen ze met een stem die bijna trilt van medelijden: „Doodjammer dat dat jonge mens zich zo slecht schikken kan en er zulke rare ideeën op na houdt. Verbazend jammer.... hij zou anders zo'n aardige karrière kunnen maken, hè?"

Hier staan we in het hart van de moderne Deli-kwestie, van de Delikwestie der laatste jaren. Het gaat niet meer om de koelie-mishandelingen zo als in de dagen van Mr. van den Brand. We hebben wel iswaar terloops gezien, *dat ze nog altijd mishandeld worden* en er gebeurt in 't algemeen tegenover de koelies nog een berg van ongerechtigheden, loonbeknibbelingen etc. Maar het gaat nu om de positie van de blanke koelie, van de onderofficier in het arbeidsleger van Sumatra's Oostkust. Bourgeois-zoontjes? Neen. Zonen van de kleine burgerij, van winkeliertjes en kantoorklerken die in de vaderlike hoop hun kinderen, „hoger-op" te helpen, niet weten waarheen ze hun jongens laten gaan en overduveld worden door het keurige air van den direkteur der plantage-maatschappij „Teroes Sadja," of hoe die winstmakerij heten mag. Naar Cremer's land van onbegrensde mogelikheden trekken ze, in de

hoop er als een heel klein Cremertje vandaan te komen en ze denken dat de rijstebrijberg, waar ze doorheen moeten eten vóór dat dividendenluilekkerland voor ze open gaat, wel verteerbaar zal zijn! Aan trappen naar onderen en likken naar boven, hebben ze niet gedacht toen de beminnelike direkteur hun het kontrakt liet tekenen. „Zet U daar maar even Uw naam.” O, heel graag. Maar wat een *piso blati* is, een scherp mes dat de Javannse koelie bij zich draagt en dat hij *gebruikt* als 't hem „tot hier” zit.... daarvan hoort hij pas als hij de onbegrensde mogelikheden zèlf onder de ogen moet zien. Dat er van hem verwacht wordt dat hij zogenaamd kort recht zal oefenen inplaats van de overtredingen aan te brengen en aan de rechter over te laten.... dat hoort hij pas als hij op de voorgalerij van zijn eenzaam houten huisje te midden der tabaksvelden met één zijner nieuwe vrienden zit te praten. Ja, hij kan promotie maken, hij kàn een klein, klein Cremertje worden die zwiet slaat met zijn spaarduitjes in de kamer achter het ouderlike groentenwinkeltje in de Govert Flinck. Maar vraag niet ten koste waarvan; vraag hem ook niet onder welke omstandigheden zijn kollega de assistent Lau (en nog zo vele vóór en na hem....) de dood heeft gevonden in November 1916. Risiko van den arbeid, — neen: *risiko van een arbeidsrégime dat van boven af* met alle kracht en macht *gehandhaafd wordt.* Geen konsideratie voor de kwade kans die de assistent loopt door een tot blinde woede getergde oosterling te worden vermoord of deerlik verminkt. De Javaan wil een rechtvaardige behandeling, duldt geen kort recht. De werkgever duldt geen lang recht. En de kapitalistiese wereldorde geeft de assistent een duw in de rug en zegt: „Kies tussen die beide. Vlug wat!”

V.

De regering heeft van dit alles de klok horen luiden. En nu komt zij met deze „Assistentenregeling ter Oostkust van Sumatra,” waarmee — naar verluidt — de in kleinburgerlike tendenzen dobberende vakvereniging van assistenten in Deli genoegen neemt. Maar het hart van de kwestie wordt niet geraakt. Men glijdt er langs, bang dat de planters en de direkteuren en de aandeelhouders hun wenkbrauwen zullen fronsen. Want hun dividenden zouden stellig magerder worden en hun onderkinnen smaller, indien men werkelik in zo'n wet „van onderen op” begon; indien men de bevoegdheid der arbeidsinspektie eens zo ver uitstrekte dat die zich ook mocht bemoeien met het *arbeidstempo*, een faktor die de gehele mentaliteit van de Javaanse koelie *geweldig* beïnvloedt. Zowel de heren als hun dividenden en tantièmes

zouden heel wat schraler worden, indien het kwaad bij den wortel werd aangegrepen en men een systeem dat onwetende mensen dwingt tot de Feldwebel-moraal de kop ging indrukken. Maar de regering wil dat ook niet. De regering wil dat helemáál niet, en het lieve vaderland kan er rustig op zijn, — voor zo ver dat lieve vaderland altans uit beurs-magnaatjes en potentaatjes kouponknippers en hun aankleve bestaat. Wel te rusten en droom zoet.

Tot zover over *de hoofdzaak* in de nieuwe assistenten-regeling op Deli. Daarnaast behandelt de regeling een aantal bijzaken, die wèl verbeteringen in het lot van de Europese assistent brengen. Alle arbeidskontrakten der assistenten *moeten* schriftelik zijn; moeten zijn salaris, zijn werktijd, de soort van zijn arbeid, zijn winstaandeel, zijn vrije dagen en zijn periodieke verloftijd bevatten. (Art. 3) Terugreis naar Holland voor hem en zijn gezin komt ten koste van de werkgever. Verlof: minstens 8 maanden na zes jaar dienst. (Schandalig *krap* gemeten door de Regering!) Verplichting voor de werkgever de tabaksschuren en andere lokaliteiten *veilig* in te richten; schadevergoeding als de gevolgen voor de assistent noodlottig worden. Gratis mediese behandeling (Art. 6) De mogelikheid tussentijds van het kontrakt af te komen wordt in de artikelen 10 en 13 behandeld. De werkgever betaalt in zo'n geval een jaar salaris uit dus ± 2 à 3000 gulden. Gebeurt het echter op verzoek van de assistent, dan heeft deze een schadevergoeding van *f* 500.— op te brengen. Het is niet onmogelik dat nu de planters elkander de „goede" assistenten gaan aftroggelen, doordat ze tegen de assistent zeggen: „Verbreek je kontrakt en kom bij mij in dienst; *ik* zal je de 500 gulden wel geven of lenen." In zulke dingen staan de heren voor niets.

Voorts kunnen er *dringende redenen* zijn, waardoor het arbeidskontrakt ook zonder geldelike vergoedingen kan worden ontbonden. Art. 11 somt die dringende redenen op. Voor de werkgever is dit o. a.: bij misleiding door de assistent, bij herhaaldelik voorkomen van dronkenschap, diefstal etc.; wanneer hij de werkgever mishandelt, beledigt, „dan wel op de onderneming *wonende of werkzaam zijnde personen slaat, mishandelt, verleidt* of tracht te verleiden tot handelingen strijdig met de bestaande verordeningen of de goede zeden." Een heel mooi artikel. Maar het is absoluut onvereenigbaar met de geregelde, weldoorvoede en gewaardeerde dividenden.... en is dus gedoemd een dode letter te blijven. Een werkgever zal heus geen assistent om „dringende redenen" ontslaan, omdat hij met mate klappen uitdeelt. Wordt het te erg en wordt het *ruchtbaar*.... ja, dàn....! Maar zo heel gauw wordt het niet ruchtbaar.

Art. 12, noemt enige dringende redenen *voor de assistent* op. Als de werkgever de assistent mishandelt; 's mans huisgenoten tracht te verleiden; wanneer hij hem gelast bij een andere werkgever te arbeiden; wanneer de voortduring van het kontrakt voor de assistent ernstige gevaren voor leven, gezondheid, zedelikheid of goeden naam met zich brengen zou, enz. Of onder dit artikel ook te brengen is het geval dat de assistent trappen moet naar onderen *om daarboven een wit voetje te krijgen*? Wie dat denkt, stelt zich de verhoudingen wat te simplisties voor. Er verandert in dat opzicht *niets*. Hoogstens kan van het allereerst besproken Art. 5 een kleine preventieve werking uitgaan; de tijd zal 't leren.

De vereniging van assistenten en hun orgaan „de Planter" hebben dus als antwoord op de jarenlange aktie hun wet op het arbeidskontrakt te pakken. Ze zijn tevreden; gauw tevreden. De planters ook, de direkteuren, de aandeelhouders, de regering ook. We leven in een wereld van tevreden mensen. Is dat niet zalig?

Ze kunnen doordroomen van de gordel van smaragd van Indië Weerbaar en van de onbegrensde mogelikheden, met een verrukte glimlach om de konen. En straks, als er weer dividenden geplubiceerd worden, slaan ze heel even de ogen op, of knipogen elkander veelbetekenend toe.

Boekbespreking.

De waardeering van het Parlement door J. H. SCHAPER.
Uitg. N. V. „Ontwikkeling", Nov. 1916.

Een beetje twijfelmoedig hebben wij, na lezing van dit geschriftje, ons afgevraagd welken opzet de heer Schaper daaraan heeft bedoeld te geven. Een brochure van 44 blz. flink formaat, en die 50 cent kost, draagt de uiterlijke kenmerken dat zij iets meer pretendeert te zijn dan een vlugschriftje voor eerste propaganda onder onontwikkelde arbeiders. Voor dit doel trouwens is de propagandistische toon in het werkje absoluut ontoereikend. Voor ieder ander doel echter, is het veel te oppervlakkig.

Oppervlakkigheid, dit is wel de voornaamste karaktertrek van het geschrift. Rammelend en, zonder grove fouten, toch hinderlijk slecht verzorgd is de stijl; saai en onbenullig de inhoud.

De Westeuropeesche parlementen zijn gevormd en ontwikkeld in een door den klassenstrijd in zijn verschillende fazen; in dien strijd zijn de parlementaire instellingen beurtelings door verschillende der in de maatschappij om de macht worstelende groepen en klassen als wapen gebruikt. Alleen dit inzicht vermag kleur en leven tc schenken aan een verhandeling over het parlement. Waar dit gezichtspunt ontbreekt, vervalt men noodwendig in duffe juristerij (vandaar dat de gewone burgerlijke staatsrechtlitteratuur zoo ongenietbaar droog is). De heer Schaper heeft, men weet 't, maling aan juristerij, en zoo blijft er voor hem niets anders over dan maar een beetje in 't wilde weg te praten over het vele goede, dat er toch in een parlement kan worden verricht. Dat men de zaak uit het oogpunt van den klassenstrijd moet beschouwen, daar heeft hij blijkbaar ook wel eens van gehoord; hij zegt zelfs (blz. 17):

> De waardeering van de parlementaire instellingen is ten slotte een onderdeel van den klassenstrijd en wordt daardoor beheerscht."

Maar dit is bij hem niet meer dan een zinledige frase. Als hij vier regels later „de taak van een modern parlement" omschrijft, bespeurt men over den klassenstrijd al niets meer, en evenmin in het historische overzichtje, dat in ongeveer tien bladzijden druks de „historische wording" weet te behandelen. Dit stukje overtreft in flodderigheid al het overige. Wij moeten ons het genoegen ontzeggen om veel te citeeren; men heeft trouwens genoeg aan het volgende zinnetje:

„Reeds in de 13de eeuw had men in Engeland en Frankrijk parlementen. Maar ze hadden bitter weinig te zeggen, de vorst was baas en nog Lodewijk XIV (men ziet dat de Schr. nogal groote sprongen neemt! B. C.) sprak het bekende woord: De Staat dat ben ik!"

Men heeft moeite om te gelooven, dat dit moois niet geknipt is uit een opstel van een matig ontwikkelden schooljongen, b.v. uit de hoogste klasse der volksschool, maar van een vice-president der Tweede Kamer! Dan vernemen wij nog, dat „de Fransche Koningen" het parlement niet steeds zooveel eer bewezen, als de heer Schaper wel wenscht, waartegenover de „glorierijke daden" van het Engelsche parlement der 17e eeuw worden gesteld. Zoo gaat die brallende onzin nog een bladzijde lang voort, om te komen tot deze conclusie;

„In de geschiedenis der laatste eeuwen hebben dus de parlementen steeds een rol gespeeld, en doorgaans naar de tijdsomstandigheden een gewichtige, al komen zij in de 19e eeuw pas geheel naar boven."

Wel wel, wat een wijsheid!

Waartoe moet nu al die wijsheid dienen? De heer Sch. wil daarmede betoogen, dat de „kleinachting voor het parlement", die hij in „verschillende volksgroepen" heeft waargenomen, niet gerechtvaardigd is Bekrompen kleinburgerlijk politicus als hij is, zweert hij bij de parlementaire actie als middel om verbeteringen te krijgen, en dit schijnt wel het eenige doel te zijn, wat hem in den proletarischen strijd voor oogen zweeft. Hij wil den politieken, parlementairen strijd bij de arbeiders aanbevelen, en hij meent dit slechts te kunnen bereiken door eene ophemeling van het burgerlijk parlement, waarvan hij alleen de werkwijze wat wil verbeteren.

Het ligt voor de hand, dat de schrijver hier het onmogelijke heeft willen bewijzen. De burgerlijke parlementen verkeeren inderdaad in een periode van jammerlijk verval, en zelfs een talentvol betoog zou dit niet kunnen bemantelen. Dat de revolutionnaire sociaal-democratie in deze door het imperialisme ontwrichte instellingen een kampplaats zoekt, dat zij ondanks de schijnbaar ongunstige omstandigheden den parlementairen strijd op hooge waarde stelt, is slechts te begrijpen en te verklaren met behulp van de methode, die ons de eenheid van den strijd doet vinden in deze scherpe tegenstellingen. Doch deze denkwijze is den heer Schaper te eenenmale vreemd, en naast de vele andere gebreken is het vooral dit gemis, dat zijn boekje tot een prul stempelt, dat ons slechts belangstelling inboezemt als symptoom van de stijgende onrust, die de buiten-parlementaire revolutionnaire actie bij de leiders der S. D. A P. verwekt.

B. C.

Eenige opmerkingen aan Opmerker.

Bij alle waardeering, waarde partijgenoot Opmerker, voor de wijze waarop ge in de „Nieuwe Tijd" de taak van het schrijven van kritische overzichten der voornaamste socialistische tijdschriften vervult, moet ik toch opkomen tegen uw onvriendelijke bespreking van „demain" en zijn redakteur, partijgenoot Henri Guilbeaux 1) in de Januari-aflevering. Ge begrijpt dat, waar ge aan „demain" een zekere vaagheid verwijt, ik er niet aan denk u tegen te spreken, — maar het komt mij voor dat het op den weg ligt van ons, revolutionaire Marxisten, om niet die vaagheid, niet de zwakke plekken van „demain" naar voren te brengen, maar zijn groote verdiensten in den strijd voor het revolutionaire socialisme en den revolutionairen klassenstrijd.

Als revolutionaire socialisten moeten wij natuurlijk het imperialisme overal en internationaal bestrijden, en „demain" doet dit ook inderdaad; zoo heeft het b.v. de geheele verdedigingsrede van Fr. Adler afgedrukt, die niet anders was dan één scherpe, felle aanval op het duitsch-oostenrijksche imperialisme. Maar zijn voornaamste taak ligt toch in het bestrijden van het Entente-imperialisme, van het fransche vooral. En het vervult die taak zoo goed dat alle fransche patriottische bladen het belasteren en smaden, dat de fransche censuur het verbiedt en de fransche regeeringsagenten tegen zijn redacteuren komplotteeren.

Reeds de woedende haat der patriotten van alle gading tegen *demain* is een bewijs voor ons, revolutionaire Marxisten, dat het tijdschriftje zijn taak, nl. het deel verantwoordelijkheid der Entente-regeeringen in den wereldoorlog vast te stellen en de volken der Entente-landen tegen die regeeringen mobiel te maken, in 't algemeen zeer goed vervult. En wie hiervan overtuigd is, hem komen uw aanmerkingen op *demain*, gezocht voor en uw kritiek onbillijk.

Ge verwijt Guilbeaux het gebruik van het woord „Zimmerwaldisme" in plaats van „revolutionair Marxisme." Maar ge weet toch dat hij, zelf Franschman, in de eerste plaats voor franschen schrijft, en dat in Frankrijk het woord „Zimmerwald" en „Zimmerwaldisme" synoniem is geworden met

1) Niet *monsieur* Guilbeaux", zooals ge schrijft. Guilbeaux is sedert 1916 lid der Zwitsersche soc. dem. partij, aan wier uiterste linkerzijde hij staat: met andere revolutionaire elementen uit soc. demokratische en vakvereenigingskringen geeft hij, behalve *demain*, sedert eenige maanden te Genève ook een weekblad uit, „La nouvelle Internationale," waaraan o.a. Merrheim vaak medewerkt.

revolutionairen strijd tegen de imperialisten en patriotten van het eigen land? Het wordt ongetwijfeld veel beter door allen begrepen dan de uitdrukking „revolutionair Marxisme". Ge verwijt Guilbeaux eenige sterke uitdrukkingen over de verantwoordelijkheid der geallieerden aan den wereld-oorlog; uitdrukkingen, waarmee men het niet eens kan zijn, maar die van revolutionair Marxistisch-standpunt uitnemend te verdedigen zijn en die u m. i. absoluut niet het recht geven te zeggen, dat de schrijver geen juist denkbeeld heeft noch van het imperialisme in het algemeen, noch van het ontstaan van den wereldoorlog. Zelfs de meest krasse uitlatingen die ge aanhaalt, nl. „dat het engelsche imperialisme, omdat het verder ontwikkeld is en daarom alleen meer verantwoordelijk is te stellen voor den oorlog dan het duitsche", durf ik althans volkomen voor mijn rekening nemen. Immers, juist met het feit van die *vroegere* ontwikkeling wordt een der hoofdoorzaken aangeduid van de *aggressieve* natuur van het *duitsche* imperialisme.

Maar al was dit niet zoo, al was Guilbeaux geneigd (wat ik bestrijd) een te groot deel van de schuld op zijn eigen regeering te laden, dan nog gaf dit u niet het recht, hem als revolutionair strijder te kleineeren, omdat de eerste, voor de hand liggende plicht van zulk een strijder immers is, het onverbiddellijk blootleggen van alle domheden en misdaden van zijn eigen regeering en zijn eigen heerschende klasse. En het is zeer natuurlijk, dat ieder revolutionir daarbij zich wel eens te sterk of eenzijdig uitlaat.

En ten derde verwijt ge aan Guilbeaux op gezag van een enkelen zin, dat hij zich bepaalt tot algemeenheden over het neervellen der regeeringen maar niets schrijft over proletarischen klassenstrijd, werkstakingen enz. Hier ligt de onbillijkheid uwer beoordeeling er zoo dik op, dat het elken onbevooroordeelden lezer van *demain* moet treffen. *Demain* heeft dien grandiozen proletarischen klassenstrijd: de russische revolutie, voortdurend met diepe sympathie en oneindige geestdrift gevolgd; *demain* deelt maand na maand alle teekenen van toenemende beroering in de massa's der verschillende landen aan zijn lezers mede als de hoopvolle voorboden der internationale revolutionaire beweging, waaraan het zich verpand heeft. Demain, wiens redakteur te Kiental afgevaardigde was der Vie ouvrière-groep, de kiem en de kern der fransche proletarische oppositie tegen den oorlog, demain zou slechts een strijd willen „die beperkt blijft tot woorden"?

Moet Barbertje dan toch per se hangen, Opmerker?

H. R. H.

Overzicht der Tijdschriften.

De Neue Zeit:

De van 2 Nov. tot 21 Dec. j.l. loopende nummers (5—12) van het sociaal-patriottisch sociaal-imperialistisch blad van Heinrich Cunow bevatten grootendeels slechts contemplatieve en neutrale artikelen, welke zeer weinig verband houden met den dramatisch-historischen tijd van het tegenwoordige Pruisen-Duitschland. De „moderne nuance", het sociaal-imperialisme, dat wij verwacht hadden er in op agressieve wijze naar voren te zien komen, missen wij — eenigszins tot onzen spijt — tot dusverre in dit week-schrift bijna geheel. Gehuld in hetzelfde licht-groene kleed, vertoont het dezelfde duffe trekken van het afgeleefde orgaan van Kautsky, meêwarige trekken, waarin duidelijk het fatale beginsel de kapitalistische „Wirtschaft" is nog niet rijp voor het socialisme, is te lezen.

Wij hadden artikelen van Heinrich Cunow, van Lensch, van Renner over de historische noodzakelijkheid van de ontwikkelings-periode van het ekonomisch imperialisme verwacht, wij zagen verlangend uit naar de wijze waarop het nieuwe imperialistisch tijdvak theoretisch zou verklaard worden, waarin de dwaze illusies van het revolutionair proletariaat in het licht zouden worden gesteld. Maar niets van dat alles. De censuur der Al-Duitschers kan zeker niet als motief daartegen worden aangevoerd. Of durven zij die kost de duitsche arbeiders niet voorzetten, op straffe van uitgejouwd te worden? Dat zou een goed teeken zijn.

Van *Cunow* treffen wij allereerst een paar lezenswaardige, doch tendentieuse artikelen aan over *„de Ontwikkeling van de Staats-idee in Engeland,"* waarin achtereenvolgens de engelsche staatstheorieën van John Milton, John Locke, van Shaftesbury, David Hume, Burke en Adam Smith worden besproken, d.w.z. de ontwikkeling van de opvattingen van den Staat van den tijd der Engelsche Revolutie af tot die van het liberale Staats-ideaal, waarin het recht van den Staat slechts wordt erkend, voor zoover er een macht noodig is om de rechtstoestanden te verzekeren, maar waarin overigens „het vrije spel der krachten" (d. i. de vrije concurrentie der bourgeoisie) niet wordt aangetast, een opvatting van den Staat, die de politieke gedachtewereld van het Engelsche liberalisme de geheele 19e eeuw heeft beheerscht.

Thans, en reeds vóór het uitbreken van den wereldoorlog, is de noodzakelijkheid van een veel straffere staats-organisatie den machthebbers ook in Engeland duidelijk geworden en zijn de oude liberale staats-ideeën en de eerzame „principles" uit vroegere dagen in de rommelkamer geworpen.

Het oude liberale staats-ideaal van Engeland heeft zich bij den tegenwoordigen strijd om de wereldheerschappij overleefd.

Eenigzins in aansluiting op het bovenstaande behandelt Cunow in een volgend nummer het onderwerp: „*Volksheerschappij en parlementair systeem*", waarin het engelsche parlementaire systeem van regeeren onder de loupe wordt genomen en tevens met de bedoeling de duitsche arbeiders duidelijk te maken dat die zoogenaamde engelsche „Volksherrschaft" op den keper beschouwd niets is dan een plutocratische oligarchie. Rechtens, zegt Cunow, is Engeland een beperkte monarchie en de koning souverein. Naar den uiterijken schijn berust de geheele macht der Regeering in het Lagerhuis, in werkclijkheid echter heeft niet het Lagerhuis de suprematie, maar is dit slechts de ja-en-amen-machine van het Kabinet, zoodat de engelsche regeeringsvorm, bij nadere beschouwing, niets is dan een onder demokratische drapeering vermomde aristocratie of zelfs plutocratische oligarchie. Sydney Low, de meest klare kop der engelsche staats-theoretici verklaart in zijn werk „the Governance of England" op grond van zijn nauwkeurige kennis van het Engelsche parlementaire systeem: „het Lagerhuis beheerscht niet meer de uitvoerende macht, integendeel het Lagerhuis wordt beheerscht door de executieve macht." Tot dezelfde conclusie komt ook een andere autoriteit. A Lawrence Lowell in zijn „Government of England," die zelfs beweert dat de feitelijke heerschappij van het Kabinet over de wetgeving in Engeland *grooter is dan ergens anders.* „Het groote grondbezit en het groote kapitaal, deels in strijd met elkaar, deels verbonden in een stille overeenkomst," zegt daarom Ferdinand Tönnies in zijn pas verschenen boek „de Engelsche Staat en de Duitsche Staat" „hebben het politieke lot van Groot-Brittannië in handen."

De aandachtige lezer zal wel bemerken, waarheen de reis gaat; dat het pruisisch-duitsche regeerings-systeem n.l. niet beter, maar ook niet slechter is dan het Engelsche parlementaire systeem. Een regiem dus, gaat Cunow voort, dat het duidelijkst aan den dag komt met de diktatorische plaats die de heer Lloyd George in Engeland inneemt: een ideaal dat zeker niet klopt met het ideaal van de Duitsche sociaal-demokratie, met directe wetgeving door het volk, met de eigenlijke volks-heerschappij. Het parlementaire regeerings-systeem waarborgt ons daarom niet de beslissing van den volkswil d.w.z. den grootst mogelijken invloed van de volksmassa op de volksvertegenwoordiging en van de volksvertegenwoordiging op de Regeering. Cunow waarschuwt daarvan voor desillusies welke uit dc zoogenaamde parlementaire overwinning naar Engelsch systeem van het triumviraat Hertling—Payer—Friedberg geboren zullen worden.

Het is nog zeer twijfelachtig, voegt hij er bij, wat het engelsche regeeringssysteem, dat historisch berust om met Marx te spreken, op een maatschappij van vrije waren-produktie in de komende tijden van *Socialiseering van het Staatsorganisme*, en de *Staats-socialistische organisatie* ,ot stand zal kunnen brengen.

Het ideaal van Cunow, men voelt het reeds, is Staats-socialistische organisatie onder een autocratisch pruisisch regeerings-systeem, gecontroleerd door het volk.

Het is heel belangrijk, besluit Cunow dan ook, dat wij eindelijk, zooals partijgenoot Renner in zijn interessant boek over „Marxisme, Oorlog en Internationale" zegt, aan het werk tijgen om de staats-theoretische stukken welke Marx ons heeft nagelaten tot een geheel te vereenigen, *„de ontbrekende schakels te voltooien"*, door eigen studie het geheel tot een systeem uit te bouwen van een *Marxistische Staats- en Rechtsleer.*

O, het is een spel voor goden! Gij zult toch den naam des Heeren niet ijdelijk gebruiken, zou de geloovige uitroepen. Kon Karl Marx zijn pseudo-navolgers in zijn bekende gespierde taal een antwoord toedonderen, zij waren voor eeuwig voor de arbeiders-beweging onmogelijk. Thans is het de taak, de verdoemde plicht van het duitsche proletariaat dergelijke renegaten in den afgrond te storten. In de komende periode van het ekonomische Imperialisme, die volgens Cunow's „Parteizusammenbruch" nog niet rijp is voor het socialisme, zal dus, met uitschakeling van het stelsel der volksvertegenwoordiging, de wil van de volksmassa (evenmin rijp voor het socialisme) op marxistische staats- en rechtsgronden, rechtstreeks aan de groote trust-magnaten worden kenbaar gemaakt. Onze lieve-heer heeft inderdaad rare kostgangers.

In de genoemde afleveringen treffen we verder artikelen aan „Over het ontstaan van den Bijbel", van Bruno Sommer; over „België en de Vlaamsche kwestie", door een duitscher, h. (Brussel); over „Italië's noodlot", van den hevigen sociaal-patriot Herman Wendel, waarin onder meer fraaiigheden met „Schadenfreude" wordt beweerd dat er zoo iets als een diepe historische beteekenis in schuilt dat Zuid-Slavische Regimenten van Oostenrijk-Hongarije op de meest beslissende plaatsen tijdens het jongste offensief in Noord-Italië hun medewerking verleenden.

De 200ste geboortedag van den grooten encyclopedist D'Alembert, alsmede de 100ste geboortedag van Theodoor Mommsen worden door Edgar Steiger herdacht. — Voorts een artikel over „de Drang van Servië naar de zee", van Dimitrije Tutzowitsch, een vroeger medewerker van de *N. Zeit*, die reeds op 19 Nov. 1914 aan het hoofd van zijn compagnie op „het veld van eer" is gevallen. De uit-den-tijd-geraakte oud-gediende Wilhelm Blos deelt op een gemoedelijke, zoete wijze zijn meeningen mede over de „Scheuringen in de sociaal-demokratie". Paul Hirsch geeft inlichtingen over de zoogenaamde „Pruisisch-Duitsche Revolutie", d. w. z. over „de hervormingen in het pruisisch kiesrecht". De pruisische kiesrechthervorming wordt echter van week tot week verschoven, en wat den inhoud betreft, ach, men geeft met de eene hand wat met de andere wordt genomen. Van het overnemen van het rijksdag-kiesrecht is geen sprake, terwijl de voorgestelde verbeteringen weder door vergrooting der rechten van het Heeren-Huis zullen gecompenseerd worden. Paul Umbreit behandelt „die Aufgaben des Reichwirtschaftsamts"; Robert Leinert (Hannover) schrijft over „De oorlog en de landbouw", waaruit blijkt dat ook de duitsche boeren enorm aan den oorlog „verdiend" hebben. Cunow geeft een artikel over „Rome en het duitsche Episcopaat"; Rudolf Wissel over „Bijbelsche wonderen"; Wilhelm Kolb over „Een gewichtig Probleem", n.l. over het autocratische „zelfbestemmingsrecht" der spoorweg-bureaucratie op het gebied van het tarief-

wezen; Richard Woldt over „Ruestungskapitalismus und Groszindustrie" enz. enz. Genoemd dient slechts nog te worden een artikel van *N. C. Verow* over „de *Russische socialistische dagbladpers in de Revolutie*", waarin een tamelijk volledig en belangwekkend overzicht wordt gegeven over de russische revolutionaire dagblad-literatuur, welke dadelijk na den val van het Tsarendom verscheen. We treffen o. a. daarin ook een afschrift van het telegram destijds door den belgischen „marxist" Jean de Brouckère aan Tscheidze verzonden.

Ter kenschetsing van dit „historisch" document slechts de navolgende zinnen: „Zegt uw volk dat de geallieerden op leven en dood met u verbonden zijn. Worden de verbondenen door een afzonderlijken vrede verraden, dan zullen wij in de Russen onzen ergsten vijand zien en dat zou Rusland's einde beteekenen. Om van onzen kant een eervollen vrede te verkrijgen, zouden wij Petersburg en Moskou aan de Duitschers overlaten. Japan zou geheel Aziatisch Rusland in zijn bezit nemen. Wij zouden Odessa laten annexeeren om Servië er mede te vergoeden. Wij zouden Finland door de Zweden laten veroveren. Maar wij zijn nog niet zoover, en hopen hand in hand met u tot het laatste toe te marcheeren. Dit moet men uw partijgenooten vooral doen begrijpen dat zij verloren zijn als de geallieerden Rusland blokkeerden en hun den finantieelen steun opzegden".

Iets verder, lezen wij, dat toen Mehring in een aan Tscheidze gericht telegram de russische partijgenooten er voor waarschuwde met de vertegenwoordigers der duitsche meerderheid in Stockholm samen te komen, hij bijval vond van de „Socialdemokrat" van Moskou, die in aansluiting op dat telegram schreef: „Ieder het zijne: Tscheidze zal zich met Scheidemann, wij zullen ons met Karl Liebknecht vereenigen".

* * *

Van de redaktie van *Arbeiter-Politik* is tot onzen spijt bericht ontvangen dat de uitgaaf van dat blad voorloopig gestaakt moet worden, zonder opgaaf van redenen, welke wij echter wel vermoeden kunnen.

OPMERKER.

Verzen

DOOR

C. J. KELK.

ZIJ, DIE BLEVEN....

O! velen openden hun harten
in dánkbare overgaaf:
zij legden af al hunne smarten
en de schrijningen van de slaaf.

Maar er waren, die de groei van de dagen
niet begroetten met klare lach
en die onze vlag slechts zagen
als de wapper van een doodenvlag.

Er waren er, die de groei van de tijden
niet glanzend begroetten met vreugd,
maar die hun gedachten wijdden
aan het droomenspel van hun jeugd.

Zij openden niet hunne zielen
voor Gemeenschap maar borgen 't gelaat
uit schaamte — omdat wij vielen
tot de heftigheid van een *Daad!*

Zij borgen verschrikt hun oogen,
diep in het kleed van hun waan:
zij wilden niet onder bogen
van Jubel door 't leven gaan.

Zij wilden hun hart niet verheffen
naar de stijgende horizont.
De pracht konden zij niet beseffen
van ons oneindig verbond.

Maar éêns zullen zij tot ons treden
met de vlam van de schaamt' in het hart
om te zeggen al wat zij leden,
zacht te staamlen 't geheim van hun smart.

DE BOEREN.

In de barste' en groeven van de aarde
ploetren zwaar de blauwgekielde boeren,
waar een bloeiende, vlammende gaarde
lui ligt langs de vlakke weide-vloeren.

O! ze ploetren zoo, de klompenloopers
en ze sjouwen zoo met hei en schoven.
't Zijn de grove, harde, heete sloopers
van de grond, waarin ze zoo gelooven.

En de Zon, die weeft hun haar genade,
en die bloeit gul in hun zachte oogen.
Ze voelen fel de woede van de daden
als ze diep naar d'aarde staan gebogen.

En de hemel weeft hun zijn gewelven
en de hitte bijt in hun gezichten.
Ze voelen immer heviger zichzelven
meegevoerd naar verre droomen-lichten.

In de barsten en de gore groeven
ploetren ze in galm van zomerdagen
en ze arbeiden in heete schroeven
tot ze hunkrend naar de avond vragen.

En ze zwoegen tot ze niet meer kúnnen.
Zonneziek branden hun arbeidslijven,
maar ze moeten zwijgend voor de hunnen
dieper graven om te kunnen blijven.

Tót ze vallen in de walm der landen,
tot ze machtloos worstlen met de gronden,
tot ze grijpen met verstijfde handen,
tot ze vallen aan hun heete wonden.

O! het lot is bitter om te sterven
in die matelooze zee van zonne.
....Maar ook in Aardes barste' en wilde kerven
is een vreemd zaad zijn groeiensreis begonnen....

HET PROLETARIAAT.

Ik hou van het stijgerend proletariaat
als van het geweld der getijen.
Ik hou van de eerlijke, heerlijke Daad
in Arbeids breed-schuimende rijen.

Ik hou van de arbeiders, klein en bleek
en van hunne ernstige vrouwen,
omdat zij tezaam wat oneindig leek
rustloos tot gewelven bouwen.

Ik hou van hun kinderen en van hun huis:
hun vreemde en vage zorgen
dragen ze mee, in een droomrig geruisch,
als het zachte gewuif van de morgen.

Ik hou van het worstelend proletariaat
als van het gewentel der wolken;
zij weven de wetten uit lijdensdraad
tot heil van de komende volken.

DE STRIJD.

Want wéét, in de ravijnen, waar de vuren branden,
waar de gele damp van de Armoe hangt,
daar is de Machine boven de sterrenlanden
gegroeid, als de Dood, die de geslachten vangt.

Wéét, dat de Arbeid daaruit zijn vanen zal stooten,
wanneer in hem de vlam van de toorn ontsteekt,
wéét, dat het laatste uur wordt geboren voor de Grooten,
omdat hun gevloekte macht in puin uitbreekt.

Wij hebben de rauw-zilveren kolen gelaten
diep in de zwarte mantel van de nacht,
ze zacht gekoesterd in de brandende gaten,
waarboven de nijdig-gele maansikkel wacht.

Maar wéét, dat in ons diep verlangens gisten,
en ze zíjn niet te houden, ze moeten vrij
als vuur over de steden in walmende misten
om de hernieuwing van een Maatschappij!

De Wereldoorlog

DOOR

W. VAN RAVESTEYN. Jr.

Het is meer dan een jaar geleden sinds wij in dit tijdschrift een algemeen overzicht van den Wereldoorlog trachtten te geven in een artikel met het opschrift: Wat is er van den nacht?

Wij schreven toen, zal men zich misschien nog herinneren, onder den verschen indruk van het zoogenaamde vredesaanbod der Centrale Mogendheden, December van het derde oorlogsjaar en direct gevolg van de verplettering van Roemenië, dat enkele maanden vroeger de zijde van Duitschland's tegenstanders had gekozen en de stompzinnigheid en verdwaasdheid zijner regeerders met vreeselijke nederlagen had moeten bekoopen.

Onze conclusie kon geen andere zijn, dan dezelfde, die wij ook reeds in den zomer van 1916 hadden geformuleerd aan het slot van die serie artikelen, welke onder den algemeenen titel: De Wereldoorlog, gebundeld zijn verschenen: de mogelijkheid van een vrede zagen wij niet; in December 1916, zoomin als in den zomer van dat jaar.

Thans heeft de Wereldoorlog opnieuw een vol jaar geduurd. De tijdsduur, dien koele en zaakkundige beschouwers er reeds in zijn aanvangsstadia voor vaststelden — Amerikaansche waarnemers, Lord Kitchener — van minstens 3 volle jaren is reeds ten volle verstreken. Een nieuwe oorlogslente, de vierde, vangt aan. En er is op de geheele aarde, onder de honderden millioenen, die thans rechtstreeks, zij 't in zeer verschillende mate, zijn vreeselijken invloed ondergaan, nauwelijks een sterveling te vinden, die wezenlijk en waarachtig gelooft, dat de worsteling binnen korten tijd, zeggen wij binnen enkele maanden, zal eindigen.

Ook nu, zoomin als ooit, kan het de taak zijn van dengene, die, als revolutionnair, ja, maar juist daarom ook als onverschrokken,

wetenschappelijk waarnemer den gang der gebeurtenissen tracht gade te slaan, zonder zich van de wijs te laten brengen door wat ook, maar vóór alles ook zonder het schijnbaar onontwarbare kluwen der feiten wanhopig los te laten en zich in het ijle van hersenschimmen te verliezen, kan het, zeggen wij, de taak zijn zich aan profetieën te wagen. De toekomst is en blijft het met een sluier bedekte beeld, dat zij voor de menschheid nog steeds is geweest. Maar geheel verborgen is zij, behoeft zij ons niet te zijn. Zoo goed als wij op grond van de waarneming der maatschappelijke verschijnselen vóór 1914 het uitbreken van de wereldbotsing konden „voorspellen", al wisten wij niet, wanneer en in welken vorm de katastrofe zou komen, zoo goed als wij, toen hij uitgebroken was, ons geen illusies konden maken omtrent een spoedig einde, zoo ook moeten wij nu, op grond van hetgeen de feiten ons leeren, in staat zijn opnieuw tot eenige conclusies omtrent den waarschijnlijken gang der gebeurtenissen te komen.

Niet de vraag, of een spoedig einde van den Oorlog thans mogelijk is, zullen wij daarbij in de eerste plaats onder de oogen hebben te zien. Mogelijk is dit, mogen wij zeggen, zeker. Geen groote oorlog, geen oorlog, in historisch perspectief gezien eenigszins met dezen vergelijkbaar, is ooit gevoerd zonder dat er zich na eenige jaren, na inspanning en lijden, relatief eenigszins vergelijkbaar met het huidige, vredesmogelijkheden voordeden. Doch bij de vraag, of die mogelijkheden ook waarschijnlijkheden zijn, doen zich zooveel factoren gelden, wier juiste kracht wij niet en niemand tegen elkaar kan opwegen, dat het geen zin heeft er langer bij stil te staan.

Veel gewichtiger trouwens — n'en déplaise de velen van allerlei gading, die sinds jaar en dag het woord in alle toonaarden, bij alle gelegenheden en als een soort litanie in den mond voeren — dan de vraag, of er binnen afzienbaren tijd iets mogelijk is, dat den naam „Vrede" op de een of andere wijze zou verdienen, is, blijft, ja wordt in steeds sterker mate deze vraag brandend, wat voor soort vrede nu wellicht in het bereik der mogelijkheden gaat treden.

Men behoeft maar even te denken aan wat in de allerlaatste dagen onder dezen naam aan de wereld en de volken is voorgezet, om te beseffen, dat het woord thans een werkelijkheid kan weergeven, waarvan geldt, dat zij, zooal niet erger dan de Oorlog, zeker maar uiterst weinig van dezen verschilt.

Dat de Oorlog een gruwel is, ziedaar een waarheid, die de menschheid, voor zoover zij het nog niet wist, op zekere uitzonderingen na, — helaas geen onbeduidende! — na meer dan 3 jaar nu wel is gaan beseffen. Dat ook de vrede een gruwel kan zijn, ziedaar een waarheid, die de overgroote massa der menschen, hardleersch als zij zijn, naar wij

vreezen opnieuw eerst na de bitterste ervaringen en het vreeselijkst lijden, zich eigen zal maken. Middelerwijl is het onze taak haar nu reeds te signaleeren. . . .

* * *

Welk een ontzaglijke, welk een overstelpende massa van gebeuren is het, die voor ons opdoemt, wanneer wij de allergrootste gebeurtenissen alleen reeds van dat eene jongste oorlogsjaar, dat met het begin van Maart 1918 achter ons ligt, voor ons oproepen!

Daar zien wij, als allergewichtigste, alles domineerende feitenreeksen, de revolutioneering van het Tsaristische Rijk en, niet minder, de actieve deelneming van de Vereenigde Staten aan den Wereldoorlog.

Die twee geweldige feiten kenmerken het jaar, maken het voor altijd tot een van de zwaarwichtigste niet alleen van dezen wereldoorlog, maar in de wereldgeschiedenis. De Russische revolutie, die eensklaps in Maart, de stormende lentemaand, het gedurende een eeuw ondergraven en vermolmde paleis van het absolutisme der Romanofs in elkaar doet ploffen, den chaos openbaart, waarin het Rijk door den Wereldoorlog is gestort, de zwakke, historisch en cultureel onvolgroeide bourgeoisie aan 't bewind brengt, om ook haar, na luttele maanden spoorloos en roemloos van het schouwtooneel weg te vagen, waarop het proletariaat de macht in handen grijpt. Wervelwind van gebeurtenissen, orkaan, die zelfs den toeschouwer haast den adem beneemt, en die, in ieder geval, voor degenen, die het vergeten waren, de vreeselijke les aan den wand schrijft, dat de aera der Revoluties in Europa en in de wereld niet is afgesloten, maar integendeel heropend. En, zelfs al moest de Revolutie momenteel — zooals waarschijnlijk is op het moment, waarop wij schrijven — voor haar doodsvijanden kapituleeren, haar doodsvijanden, neergeslagen binnen haar grenzen, maar machtiger dan ooit daar buiten en met haar in oorlog, zelfs de domste bourgeois verbeeldt zich thans niet meer, dat zij daarom zou zijn overwonnen of zelfs zou kunnen worden vernederd. Voor het eerst sinds 1871 heeft zij haar ijzeren schreden weer in Europa doen dreunen, thans niet meer in één stad, maar in heel een eindeloos Rijk. En een geheime angst, nog niet bewust, maar daarom misschien des te benauwender, vervult reeds de harten der bezitters buiten haar grenzen.... overal, behalve bij de drieste klasse, die haar krijgsbenden opnieuw tegen haar heeft doen opmarcheeren.

De intree van de Vereenigde Staten in den Wereldoorlog. Steeds, weten de lezers van dit tijdschrift, hebben wij gedurende de eerste jaren van den oorlog den nadruk gelegd op de beteekenis, die de

toen om zoo te zeggen nog slechts passieve deelneming van de Unie aan den Wereldoorlog had. In de eerste plaats, omdat de economische macht der Unie ten opzichte van Europa en de andere wereldrijken er zoo sterk door toenam met al de gevolgen daaraan verbonden voor de Westelijke helft van den aardbol, de Amerikaansche vastelanden en den Grooten Oceaan, bekken der toekomstige wereldconflicten. In de tweede plaats, omdat de Unie, half onwillens misschien, maar onweerstaanbaar, in een steeds nauwer verband werd gesnoerd met die wereldmachten, waartegenover zij een welwillende neutraliteit had ingenomen, het Britsche en het Fransche Rijk. De band tusschen de Unie, hoofd en leidster der Nieuwe Wereld, rijk, welks onbegrensde mogelijkheden van ontwikkeling in Europa nog eer onderschat werden dan te hoog aangeslagen, en de Britsche Wereldmacht — via deze met Frankrijk, waarvan men zich meer en meer ging herinneren, welke nauwe historische banden beide volken sedert de 18e eeuw verbonden — is door den Wereldoorlog niet alleen veel strakker en steviger geworden. Zijn oorsprong vindt hij zoowel in kultuurovereenkomst als in de geheele wereldpolitieke constellatie, zooals die zich had ontwikkeld in den aanvang der 20e eeuw, waardoor het Britsche en het Amerikaansche Rijk, zoomin als het Amerikaansche en het Fransche, ergens op den aardbol tegenstrijdige imperialistische belangen hadden. Tevens echter is het gevaar, dat de Unie in de toekomst vooral van de zijde van Duitschland voor haar machtspositie, zoowel op het Zuid-Amerikaansche Vasteland, als in Oost-Azië zag, enorm toegenomen. Het is vooral de wijze, waarop Duitschland den zee-oorlog hoe langer hoe scherper en hoe langer hoe onmeedoogender is gaan voeren, waardoor in de Unie de toch reeds bestaande vrees voor Duitschland's toekomstplannen is gegroeid. De mogelijkheid, dat het door den duikbootenoorlog er in zou slagen, het de zeeën beheerschende Britsche Rijk tot een vrede, zooal niet tot een capitulatie te dwingen, dat het, in dit geval, door middel van de duikboot, het nieuwe wapen ter zee, welks verre draagkracht eerst gedurende den Wereldoorlog is gebleken, in staat zou worden op zijn beurt een de wereldzeeën beheerschende macht te worden, moest op zichzelf voor verder-ziende staatslieden der Unie reeds een spookbeeld zijn, bij machte hun de overtuiging bij te brengen, dat het voor de macht der Unie een zaak van leven of dood was dit in de toekomst te voorkomen. Ongerekend nog de veel verder-strekkende mogelijkheid, dat Duitschland, als overwinnaar of althans in het volledig bezit van al zijn wapens en de vrijheid om die naar believen te hanteeren, uit den Wereldoorlog te voorschijn tredend, een verbond zou kunnen aangaan met den eenig mogelijken, maar dan ook des

te gevreesder rivaal van de Unie in Oost-Azië en den toekomstigen strijd om de heerschappij van den Grooten Oceaan, met Japan dus. Duitsche schrijvers, weet men, hebben gedurende den oorlog zelf die toekomst-mogelijkheid in den breede besproken en voor ons lijdt het ook weinig twijfel, of de Duitsche generale staf — nog altijd de eenige werkelijke machthebber in dat Rijk — heeft deze combinatie in zijn plannen voorzien.

De duikbooten-oorlog, zie daar dus de factor, die, hoe langer hoe meer, reeds in den loop van het jaar 1916, de mogelijkheid nader bracht, dat de Unie actief in den Wereldoorlog zou gaan ingrijpen. Wij hebben in ons laatste geregelde overzicht van Juli 1916 daarop reeds gewezen, toen de waarschijnlijkheid van den val van Bethmann-Hollweg, de overwinning van het Tirpitz-systeem, d. w. z. van de jonkers, de extreme Imperialisten, de voorstanders van den strijd tot het einde met Engeland, en als gevolg daarvan, de onbeperkte duikboot-oorlog, zich reeds duidelijk aan den politieken horizon afteekenden. In den aanvang van 1917, weet men, hebben de Tirpitz-mannen hun wil weten door te zetten. In Februari van dat jaar werd de onbeperkte, de meedoogenlooze duikboot-oorlog afgekondigd. De grootste voorzichtigheid, de meest behoedzame diplomatie zou reeds in 1916 van Duitsche zijde noodig zijn geweest om te voorkomen, dat de Vereenigde Staten, buiten den wil van bepaalde personen om, om zoo te zeggen automatisch in den Wereldoorlog werden meegezogen, tengevolge van het gebruik ter zee van dit nieuwe, noodlottige en vreeselijke wapen. Men weet, dat het omgekeerde de taktiek der Duitsche machthebbers is geweest. Moedwillig mag men zeggen, heeft deze klasse van ruwe, niets ontziende, maar uitteraard ook bekrompen politici de eenige Werelmacht, die nog neutraal was, geprovoceerd, aan den oorlog deel te gaan nemen. De Oorlog, van den aanvang af, gelijk alle wereldoorlogen, alle groote worstelingen der wereldgeschiedenis, niet minder een strijd om de beheersching der Oceanen dan een die te land alleen wordt gevoerd, werd het door dit optreden der kleine, maar machtige partij in Pruisen-Duitschland eerst recht, in vollen omvang.

Het duikbootwapen geeft meer dan met eenig machtsinstrument ter zee nog ooit het geval is geweest, de strekking tot de *absolute* heerschappij ter zee te leiden. De expansie, die Duitschland door nieuwe technische toepassingen en ook door allerzotste en buitengewoon gevaarlijke experimenten op handelsgebied — men herinnert zich den triomftocht van een of twee handelsduikbooten naar de Unie en terug — aan dit wapen heeft gegeven, moest, afgezien van alle afspraken of heimelijke bedoelingen, den indruk wekken, dat

het de Mogendheid, die het op deze wijze toepaste, om geheel iets anders te doen was dan om een afweer tegen overmachtige vijandelijke strijdkrachten, om geheel iets anders zelfs dan om een represaille-middel tegen de blokkade harer kusten, de versperring van haar havens, de belemmering van haar handel. Dat het haar om niets meer of minder te doen was dan *de absolute heerschappij over alle wereldzeeën.* Was dit het niet, wat onder den term: de vrijheid der zee, feitelijk verborgen was, een der leuzen, waar Duitschland den oorlog om zeide te voeren, terwijl het toch als een paal boven water stond, dat in vredestijd niemand aan die vrijheid eenigen afbreuk had gedaan?

In dien zin, kan men zeggen, is de duikbootenoorlog, directe oorzaak van Amerika's ingrijpen, de oorzaak geworden dat de wereldoorlog in 1917 een nieuwe fase is ingegaan, de fase van directe deelneming der Unie, met haar in vele opzichten 't hoogst ontwikkelde kapitalistische organisatie.

Nog in een ander opzicht heeft de onbeperkte duikbootenoorlog, weet men, den stempel gedrukt op het achter ons liggende jaar, namelijk wat betreft den vreeselijken invloed, dien hij geoefend heeft op de wereldscheepsruimte, en dientengevolge op de mogelijkheid om het economisch leven der wereld buiten de Centrale Rijken in gang te houden. De ruimte ontbreekt ons thans opnieuw cijfers te geven, zooals wij dat in den zomer van 1916 hebben gedaan, waaruit men zich een denkbeeld kan vormen van den invloed, de verliezen, door de wereldhandelsvloot geleden. Willen die cijfers immers eenigszins waarde hebben, dan moeten ze niet eenzijdig zijn en dienen vele factoren in acht te worden genomen. Maar wij mogen zonder nader bewijs toch enkele opmerkingen over deze zijde der gevolgen van den met zoo groot mogelijke kracht gevoerden duikbootenoorlog maken. En dan is 't in de eerste plaats deze, dat de verwachtingen, waarmee de Duitsche voorstanders ervan het Duitsche volk in den aanvang van 1917 hebben gepaaid, namelijk dat het binnen enkele maanden Engeland tot den vrede zou dwingen, en daardoor den vrede, een Duitschen vrede zou brengen, weliswaar op een volkomen teleurstelling zijn uitgeloopen, maar dat aan den anderen kant onloochenbaar dit gebruik van het wapen Engeland, Frankrijk, 't ergste wel Italië moeilijkheden op 't gebied der voedselvoorziening heeft bezorgd, die eerst in de laatste maanden in vollen omvang zijn gebleken, al zijn ze nog altijd niet te vergelijken met die, waarmee de Centralen reeds sinds eenige jaren worstelen. Dat de oorlogsmoeheid in Frankrijk, maar vooral in Italië, zoo niet in Engeland daardoor is toegenomen staat eveneens, dunkt ons, vast. Maar evenzeer, dat de militaire

krachtsontwikkeling van Duitschland's tegenstanders door den scherpen duikbootenoorlog nog niet of nauwelijks heeft geleden, hetgeen toch mede een vaste verwachting was, door de Tirpitz-drijvers op de toepassing van het wapen zonder eenige genade gebouwd, of althans den volke diets gemaakt. En ten slotte heeft de dialectiek der geschiedenis, het tegendeel verwekkend van wat nagestreefd werd, gewild, dat deze toepassing van het wapen, doordat zij de volle macht der Unie mobiel gaat maken, wellicht juist de strekking zal verkrijgen haar gevolgen voor een groot deel op te heffen, en op den duur, het wapen zelf. Immers, niet alleen heeft de deelneming der Unie nieuwe scheepsruimte, tot dien tijd braak liggend, aan de wereldhandelsvloot en de wereldtransportvloot van Duitschland's tegenstanders toegevoegd — de vele honderdduizenden tonnen aan Duitsche scheepsruimte, die tot het begin van Amerika's oorlogsverklaring, gevolgd door die van de Braziliaansche Unie en de Chineesche Republiek, in de havens dier Staten lagen opgeborgen, maar zij heeft ook, wat meer zegt, als een ontzaglijke prikkel gewerkt om de Vereenigde Staten, reeds een oorlogszeemogendheid van den eersten rang, ook met rassche schreden de baan op te drijven naar den bouw eener enorme handelsvloot. Wat wij nog op 't einde van 1916 in dit tijdschrift konden schrijven, namelijk dat de Unie als zeemogendheid ook daarom relatief zwak was, wijl zij, naast haar groote oorlogsvloot, niet beschikte over een eenigszins adaequate marine van transportschepen, geldt bij den aanvang van dit jaar niet meer. De Unie is, met alle macht, bezig een groote koopvaardijvloot te bouwen en het lijdt geen twijfel, of zij zal binnen enkele jaren ook in dit opzicht tot de toonaangevende rijken der wereld behooren. Maar op het gebied der bestrijding van de „duikbootenpest" is zij zoo mogelijk nog actiever.

Honderden snelle torpedojagers, het eenige wapen, dat, naar 't schijnt, bij den huidigen stand der techniek alsnog met succes tegen de duikboot kan worden aangewend, zijn reeds van de werven der Unie te water gelaten of staan daar op stapel. En, zooals de Unie zich voor den strijd in de lucht, dat wapen, welks vreeselijke volmaking een der zegeningen is, die de menschheid aan dezen Oorlog heeft te danken, gereed maakt op een schaal, die alles overtreft, wat wij zelfs in de afgeloopen drie jaar hebben aanschouwd — het schijnt niet overdreven te verwachten, dat tienduizenden Amerikaansche vliegtuigen aan den strijd zullen gaan deelnemen — zoo maakt zij zich ook gereed om onder zee, d. w. z. aan de oppervlakte, „den sluipenden moordenaar", de duikboot, met nieuwe methoden op een ontzaglijke schaal toegepast te bestrijden. Zoo hebben de Tirpitz-

mannen, die het duikboot-wapen in het middenpunt van hun actie hebben geplaatst, om den Oorlog snel te beëindigen, inderdaad slechts de krachten opgeroepen, die hem rekken, die de werking van het wapen, wat betreft de uithongering der wereld, zeker ernstig afbreuk doen, en die, wie weet, het op den duur zelfs nutteloos en daardoor overbodig zouden kunnen maken.

De meedoogenlooze toepassing van het duikboot-wapen, door de aanstichters bedoeld als middel om den oorlog snel tot een einde te brengen, zal, dit mogen wij nu met zekerheid zeggen, inderdaad geheel andere gevolgen met zich sleepen. Eenerzijds heeft het den oorlog verlengd, door de grootste wereldmacht, die er nog niet rechtstreeks in betrokken was, met heel een tros van tributaire of min of meer afhankelijke Staten in den oorlog te betrekken. Anderzijds is het, waar men ook van Duitsche zijde, van de zijde der overwonnen tegenstanders van de meedoogenlooze toepassing, den nadruk op heeft gelegd, een wapen met twee scherpe kanten, waarmee Duitschland ook zichzelf en zijn bondgenooten verwondt. Gelijk een der minderheids-socialisten het nog onlangs uitdrukte, zaagt het ook den tak af, waar Duitschland zelf op zit. Want de vermindering der wereldscheepsruimte op de schaal, zooals die door Duitschland wordt nagestreefd — hetgeen iets anders is dan bereikt — vernielt ook de draden, die Duitschland en zijn bondgenooten, zooal niet nu, dan in de toekomst, met de overige deelen der Aarde, inzonderheid de tropen, verbinden. En indien deze oorlog iets heeft geleerd, is het ook dit, hoe onmisbaar voor de huidige kapitalistische wereld een snelle, onafgebroken en voldoende verbinding met de tropische landen is, die meer dan ooit de onmisbare leveranciers blijken te zijn van bepaalde grondstoffen, welke de gematigde landen niet genoegzaam meer kunnen produceeren. Een extreme doorvoering van de gevolgen van den duikbootoorlog, op een schaal, zooals Duitsche fanatici die in prachtige statistiekjes en leerzame tabelletjes aan een verblind volk hebben voorgehouden, zou ongetwijfeld Engeland, Frankrijk, Italië aan de grootste moeilijkheden, wellicht aan hongersnood en dientengevolge ineenstorting der bestaande verhoudingen, zonder dat er misschien mogelijkheid zou zijn, een nieuwe orde op te bouwen, blootstellen. Maar zij zou voor Duitschland en zijn bondgenoot nauwelijks minder ernstige gevolgen hebben. Want er is geen ernstig mensch, die er aan gelooft, dat Duitschland en de Donau-Monarchie alleen door veroveringen in het Oosten, ten koste van Rusland, zooals die nu zijn behaald, in staat zijn de moeielijkheden te boven te komen, waaraan beide op het gebied der voedselvoorziening en niet minder de voorziening met allerlei

grondstoffen, laboreeren. De „autarkie” het voorzien in eigen behoeften door eigen productie, moge nog zulke vorderingen hebben gemaakt, dit neemt niet weg, dat een groot Rijk niet meer kan leven zonder toegang tot de tropische gewesten, toegang, die zoowel uit handelsbetrekkingen kan bestaan als met overheersching gepaard gaan. Trouwens, bewijst het feit, dat Duitschland nog altijd met even grooten nadruk de verwerving van een groot Afrikaansch territorium als minimum van zijn eischen op dit gebied vooropstelt, niet reeds voldoende, dat de Duitsche machthebbers diezelfde meening zijn toegedaan? Wat niet wegneemt, dat de Tirpitzianen en de jonkers er niet voor zouden terugdeinzen om heel hun eigen koopvaardijvloot in den grond te boren, ten einde het „perfide” Engeland den doodsteek toe te brengen en .... Duitschland meteen. Want de waarschijnlijkheid is maar al te groot, dat, indien de onbeperkte duikbootenoorlog werkelijk onbeperkt had kunnen toegepast worden, de ineenstorting der Europeesche maatschappijen in een chaos van honger en anarchie er het gevolg van zouden zijn. Een mogelijkheid, voegen wij er onmiddellijk bij, die bij een te langen duur van den Oorlog nog steeds openblijft.

Zooals de zaken thans echter nog staan, in het tijdsgewricht, waarin de Unie althans nog niet te veel van de vernielende werkingen van den Oorlog heeft ondervonden en eerst bezig is haar volle, geweldige kracht op elk gebied van oorlogvoering te land, ter zee en in de lucht te ontplooien, terwijl Frankrijk en het Britsche Rijk waarschijnlijk nog niet het hoogtepunt van hun militaire kracht hebben overschreden, al is bij beide volken de oorlogsafkeer en moeheid zeker geweldig toegenomen, terwijl de Russische revolutie voor het brute geweld der beide Keizerrijken zal moeten bukken, de grenslanden prijsgevend om de Revolutie in het grootste deel van het voormalige Tsarenrijk te redden, of zich in een bijkans wanhopigen kleinen oorlog met die tegenstanders zal moeten werpen, terwijl Italië, met moeite bekomen van de geduchte slagen, die het in den herfst heeft opgeloopen, steeds bloot staat aan een nieuwe uitbarsting van volksongeduld, die de voortzetting van den Oorlog onmogelijk zou maken, moet het streven van de Vereenigde Staten objectief en onvermijdelijk op tweeërlei doel afgaan.

En, vergissen wij ons niet, dan zal dit streven den Wereldoorlog in de eerstkomende periode kenmerken,

Het spreekt vanzelf, dat de Unie, nu zij eenmaal in den Oorlog is, zich tot de grootst mogelijk militaire krachtsinspanning gereed maakt. Maar wanneer wij de internationale verhoudingen, zooals die in het huidige stadium van den Oorlog zich in groote lijnen vertoonen,

willen begrijpen, moeten wij goed doorgronden, dat het Imperialisme der Unie, ondanks die enorme bewapening, zich nog altijd geen agressief doel stelt of kan stellen.

De Oorlog, waaraan de Unie thans meedoet, is voor haar nog nog steeds in hoofdzaak een defensieve oorlog, defensief, niet in dien veel misbruikten zin, waarin de imperialisten van alle landen het zonder onderscheid aanwenden, maar in de reeële, d. w. z. uit de geographische, economische en historische verhoudingen voortvloeiende beteekenis.

In dien zin weet men, was ook het Engelsche en het Fransche Imperialisme toen de wereldoorlog uitbrak, defensief. Het streefde, in hoofdzaak, niets anders na dan behoud van eenmaal verworven machtsposities, ja het was zelfs bereid, zoo noodig, van die machtsposities zekere deelen af te staan. Het Amerikaansche Imperialisme nu streefde en streeft geen veroveringen na in dezelfde beteekenis, waarin Duitschland dit deed, en, om een ander voorbeeld te noemen, Japan. [Men zal wellicht de tegenwerping maken, dat de Unie op de Amerikaansche continenten wel degelijk een agressief imperialisme huldigde. Een tegenwerping, die volkomen juist is, maar met het bovenstaande niet in tegenspraak, aangezien de Unie door dit streven niet in botsing kon komen met eenige andere *Groote* Mogendheid. Geen enkele Groote Mogendheid durfde in den aanvang der 20e eeuw nog openlijk te streven naar *politieken* invloed op een der beide Westelijke continenten, al is het zeer goed mogelijk, dat op den duur Japan (en Duitschland) in een positie zouden hebben kunnen komen, waarbij dit wel het geval zou zijn]. Op het terrein, dat voor een grootsche imperialistische politiek der Unie overigens zou zijn aangewezen, Oost-Azië, bij name China en de Indische Archipel echter, stond het vast, dat de Unie niets anders verlangde dan behoud van ,,handelsvrijheid'' in den ruimsten zin des woords, dat zij geen territoriale aspiraties koesterde. (De bezetting van de Philippijnen is hiermee al weer niet in tegenspraak, zooals men oppervlakkig misschien zou meenen. Het zou echter te ver voeren dit hier nader aan te toonen).

De wereldoorlog heeft nu voor de internationale positie der Unie gevolgen gehad, die schijnbaar diametraal verschillend zijn. Axioma is, zooals wij vroeger hier wel hebben aangetoond, dat haar toekomstige belangen gericht zijn naar de Nieuwe Middellandsche Wereldzee, den Grooten Oceaan. Vast staat ook, dat Japan, het Pruisen van het verre Oosten, daar haar eenige gevaarlijke en te duchten tegenstander *was*. Maar de Wereldoorlog heeft deze, voor de gemiddelde Amerikanen zeker vrij onverwachte onthulling ge-

bracht, dat ook Duitschland in het Verre Oosten en in de toekomst een ontzaglijk gevaar voor de Unie zou kunnen worden. Dit besef heeft de Vereenigde Staten niet in den Oorlog gesleept, — men kent de „psychologie" van de publieke opinie in de Unie, waarmee iedere President rekening moèt houden, niet, wanneer men dat beweert. Nog veel minder heeft de Unie, zooals sommige Hollandertjes o.a. te verstaan hebben gegeven, de gelegenheid aangegrepen, die de Wereldoorlog bood, om zich met 't oog op een komend conflict in den Grooten Oceaan sterker te maken, want ook dit is psychologisch onmogelijk. (Iets anders is natuurlijk, dat het gevolg van de deelneming een groote versterking van Amerika ook tegenover Japan is). Zoo is de Amerikaansche Regeering, door den drang der omstandigheden, voor de politiek geplaatst, om, nu zij eenmaal tot deelneming aan den Wereldoorlog is gedwongen, van de gelegenheid gebruik te maken om te voorkomen, dat zich in de toekomst in Oost-Azië voor haar die vreeselijke mogelijkheid opdoet, welke *door* den Wereldoorlog mogelijk is gebleken, namelijk een combinatie van Groote Mogendheden, waartegen zij *maritiem* niet zou zijn opgewassen en waardoor zij gedwongen zou kunnen worden, allen invloed, ja alle verbindingen met Oost-Azië prijs te geven. De eenige *mogelijke* combinatie van dien aard in de toekomst zou zijn een combinatie van Japan met een zegevierend Duitschland, die dan beiden China in hun dienst zouden kunnen stellen en, het spreekt vanzelf, op het Aziatische Continent volslagen meester zouden zijn. Men begrijpt ook, in hoe sterke mate de ineenstorting van Rusland als militaire mogendheid deze mogelijkheid en dit gevaar nader hebben gebracht.

Daarom moet de politiek der Unie thans gericht zijn op twee groote objecten: de overwinning van Duitschland, zeker, maar uitsluitend en alleen om, *door middel van internationale overeenkomsten*, te maken, dat een combinatie als boven voor de toekomst onmogelijk wordt.

Vraagt men, hoe deze onmogelijk zou kunnen worden gemaakt, dan antwoorden wij in 't kort: door het duikbooten-wapen in den zeeoorlog te verbieden, een oorlogsdoel, dat ook het Britsche Rijk zich stellen moet. Ten tweede door een groote combinatie van machten, waaraan men reeds den naam: „Het verbond der Naties" heeft gegeven.

In dit teeken staat de Wereldoorlog thans.

De Russische revolutie

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

VIII.

In ons vorig overzicht wezen wij reeds op de beteekenis van drie groote kwesties voor de Russische revolutie, die toen alle in hun eerste ontwikkeling opdoemden: de vrede, het parlementarisme en het nationaliteitenvraagstuk. De vredesonderhandelingen met Duitschland en zijn bondgenooten zouden juist beginnen; de bijeenroeping van de konstituante werd voorbereid en werd reeds tot een strijdpunt tusschen de revolutionairen en de bourgeoisie; de autonomie in Finland en Oekraïne was reeds geproklameerd en erkend. Het eerst van al deze is de kwestie van de konstituante tot een beslissing gekomen.

De mogelijkheid, die wij voor twee maanden opperden, dat in de konstituante toch een revolutionaire meerderheid aanwezig zou zijn, aangezien op het congres van de sociaal-revolutionairen de meerderheid zich aan de zijde van de Bolsjewiki geschaard had, is geen werkelijkheid geworden. Toen deze splitsing plaats vond, waren de kandidaatstellingen en verkiezingen er al geweest en nergens was dus door de linkerzijde tegenover een rechtsgezind sociaal-revolutionair een eigen kandidaat gesteld. Toen de konstituante op den 18en Januari voor het eerst bijeenkwam, bleek dan ook dadelijk, dat de meerderheid der leden tegen de nieuwe sovjetregeering was. Dit bleek b.v. uit de verkiezing van Tsjernof als voorzitter. Dit bleek ook, toen de regeering dadelijk een algemeene principeverklaring aan de konstituante voorlegde. Dit stuk is als algemeen regeeringsprogramma belangrijk genoeg, om in zijn geheel hier afgedrukt te worden.

1. De Constituante besluit: Rusland wordt een republiek van de Sovjets. Overal gaat de geheele macht over aan de Sovjets.

De Russische Sovjet-republiek bestaat uit een vrij verbond van vrije volken, uit een federatie van de nationale Sovjets-republieken.

2. De Constituante beschouwt als hare hoofdtaak in alle landen het socialistisch regime in te voeren en de exploitatie van verschillende maatschappelijke klassen onmogelijk te maken. Zij besluit daarom:

Het recht van particulier grond-eigendom wordt opgeheven. De geheele grond wordt eigendom van het geheele volk en gaat zonder eenige vergoeding in de handen der arbeiders over. Allen trekken op gelijken grondslag nut van den grond. Alle bosschen, wateren en rijkdommen die de aarde voortbrengt, alle boerderijen, enz. worden nationaal eigendom.

De Constituante bevestigt het besluit van de Sovjets aangaande de arbeiders-controle en den oppersten raad van volkshuishouding, ten einde aan de arbeiders de heerschappij over de exploitanten te verzekeren. Later zullen de fabrieken, mijnen en spoorwegen aan de Sovjets-republiek overgaan. De Constituante bevestigt, dat alle banken onder het beheer van de Sovjets komen.

Om schadelijke groepen in de maatschappij te vernietigen en de volkshuishouding te organiseeren wordt algemeene arbeidsplicht ingevoerd.

Om de arbeiders de macht te verzekeren wordt een besluit uitgevaardigd, dat alle arbeiders gewapend zullen worden. Er wordt een socialistisch leger van arbeiders en boeren gevormd. De bezittende klassen moeten voor goed ontwapend worden.

3. De Constituante is vast besloten de geheele menschheid van het kapitalisme en het imperialisme, die de oorzaak zijn van den tegenwoordigen bloedigen oorlog, te bevrijden. Zij verklaart, dat zij het volkomen eens is met de politiek van den raad van volkscommissarissen, die alle geheime overeenkomsten vernietigt, de arbeiders en boeren van alle landen oproept zich te verbroederen en met alle revolutionaire middelen ernaar streeft een democratischen vrede zonder annexaties en schadevergoedingen op den grondslag van zelfbepalingsrecht voor alle volkeren te bereiken.

De Constituante eischt, dat er een einde wordt gemaakt aan de barbaarsche politiek van de bourgeoisbeschaving, die den voorspoed van de bezittende klasse opbouwt op de onderdrukking van honderden millioenen arbeiders.

De Constituante stemt in met de politiek van den raad van volkscommissarisen, die de algeheele onafhankelijkheid van Finland, de vrijheid van zelfbepaling van Armenië heeft geproklameerd en begonnen is het leger uit Perzië terug te trekken.

De Constituante beschouwt de wet, die de leeningen, welke de tsaristische en de bourgeois-regeeringen gesloten hebben, vernietigt, als een eersten aanslag tegen het internationale bankkapitaal en uit

als hare overtuiging, dat de regeering op dezen weg zal voortgaan tot de arbeiders-revolutie in de geheele wereld de zege over het kapitaal zal hebben behaald.

4. De Constituante erkent, dat zij gekozen is op de partijlijsten, die nog vóór de October-revolutie zijn samengesteld, toen het heele volk nog niet in staat was den strijd tegen de exploitanten aan te gaan en nog niet begonnen was aan de invoering van de socialistische samenleving. Daarom is de Constituante van meening, dat zij niet het recht heeft zich tegenover den raad van volkscommissarissen te stellen. De Constituante is van oordeel, dat in dit tijdperk van beslissenden strijd tegen de bezittende klassen deze geen deel mogen nemen aan eenig orgaan van macht. De macht moet uitsluitend berusten bij de arbeiders en hun gevolmachtigde vertegenwoordigers: de Sowiets. De Constituante verklaart, dat zij slechts de grondbeginselen van het socialistische regeeringsstelsel zal uitwerken en zij stelt de arbeiders en soldaten van elke natie in de gelegenheid op hun congressen te besluiten of en onder welke voorwaarden zij aan de federatieve regeering willen deelnemen.

Aan deze uitnoodiging om zich onbevoegd te verklaren tot een eigen politiek tegen de regeering, hadden de heeren natuurlijk geen lust te voldoen. Zij wilden hun geleende macht, hun mandaat gebruiken om de nieuwe regeering ten val te brengen, en rekenden er op, dat de toovermacht, die van het begrip konstitueerende demokratische volksvertegenwoordiging uitgaat, hun steun van een groot deel van leger en volk zou verschaffen. Zij besloten dus op 19 Januari de beraadslaging van de regeeringsverklaring te verdagen. Dit was de oorlogsverklaring. De minderheid van Bolsjewiki en gelijkgezinden verliet de zaal, en den volgenden ochtend werd de vergadering door de regeering voor ontbonden verklaard en door gewapende matrozen uiteengejaagd.

Dat het daartoe komen zou, was reeds lang te voren bekend. Reeds in December was daarover in de Petrograder Sovjet gediskussieerd en toen hadden, tegen de formeel-demokratische bedenkingen van eenige (links-sociaalrevolutionaire) leden Lenin, en Trotzky uitdrukkelijk verklaard, dat zij geen konstituante zouden dulden, die de politiek van de kontrarevolutie tegen de arbeiders- en boerenrevolutie ondersteunde. Wat deze angstige medestanders vreesden: dat door zulk een gewelddaad de nieuwe regeering slechts haat en vijandschap zou wekken en alle sympathie verliezen, scheen maar al te zeer bewaarheid te worden. De geheele burgerlijke pers van Rusland en West-Europa schreeuwde over het nieuwe schrikbewind, de

geweldheerschappij en het nieuwe Tsarisme van Lenin en Trotzky. Hun demokratie, hun roepen om een volksvertegenwoordiging was maar schijn geweest, om zelf de macht in handen te krijgen. En nog vijandiger dan de tevreden hoon van de bourgeoispers was de spijtige verontwaardiging van de sociaaldemokraten. De rechterzijde, de sociaalpatriotten, verklaarde vol deugdzame afkeuring, dat zij in naam der Europeesche „demokratie" tegen zulk een vertrappen van de demokratische beginselen ten scherpste protesteerde en er alle gemeenschap mee afwees. En de meer radikale richting, die in Duitschland door de „onafhankelijke" S. D. partij van Haase en Ledebour en de „Leipziger Volkszeitung" wordt vertegenwoordigd, durfde ter verdediging al niet meer zeggen, dan dat zij eerst nadere berichten moest afwachten alvorens te oordeelen. Zij kon dan ook moeilijk anders, want zij staat, hoewel oppositiepartij, op dezelfde principieele grondslag van het oude socialisme als de sociaalpatriotten; en hier gaat het om een der belangrijkste verschilpunten tusschen het oude en het nieuwe socialisme.

Wij wezen er in de Januari-aflevering al op, dat het socialisme zelfbevrijding der massa's beteekent en niet vervanging van de oude heerschers door nieuwe gekozen bestuurders, die voor de leiding der maatschappij te zorgen hebben. Nu berust juist op het laatste de geheele denkwijze van de parlementaire sociaaldemokratie in de laatste halve eeuw. Zij wil, door de meerderheid in het parlement te veroveren, de wetgevende machine in handen van de proletarische partij brengen en zoo in het belang van het proletariaat laten werken; en is daarbij (volgens de radikalen) ook een gewelddadige revolutie noodig, dan dient deze toch alleen, om de machtige tegenstand der bezitters te breken en een werkelijk demokratische regeering te krijgen, die de massa's vertegenwoordigt. Het wezenlijke werk, de denkarbeid, het organisatiewerk, (zoowel in de klassestrijd als in de ekonomische opbouw) komt daarbij op de vertegenwoordigers, de leiders neer; wel roepen zij de massa's nu en dan tot een stoot, een krachtige aktie op, maar het initiatief moet van hen uitgaan; de massa's vervullen een passief meewerkende rol. Tot de uiterste konsekwentie doorgevoerd, komt dit hierop neer, dat in een burgerlijk-demokratisch land het proletariaat de kapitalistische onderdrukking en uitbuiting met één slag wegvaagt — door op één dag overal stembriefjes met de goede namen er op in de bus te gooien.

Het nieuwe socialisme legt daartegenover het hoofdgewicht op de eigen daad, het eigen initiatief der massa's. Alleen door overal zelf op te treden en te strijden, niet als krachtige arm van een ander denkend hoofd, maar door eigen hoofd, hart en wil als eigen vrije

krachten te gebruiken, kan het proletariaat leeren, geheel op zich zelf te staan, zich zelf, d. i. de maatschappij te besturen en daarmee alle andere leiding te ontberen. Zoowel in de klassestrijd tegen de heerschende klasse als in de organisatie van de produktie komt het op de zelfstandigheid en het initiatief van alle enkelingen en van de kleinste groepen aan. Noch de klassestrijd, noch de regeling van de arbeid kan van boven af gekommandeerd worden. De revolutie is niet anders dan het proces van rijpwording der massa's door strijd: strijd met de klasse, die ze uitbuit, strijd met de staatsmacht, die ze onderworpen houdt, strijd met de eigen zwakheid, die ligt in de gedachtevormen, de burgerlijke vooroordeelen, de onwetendheid, het gemis aan gemeenschapsgevoel, aan kracht en aan durf. Eerst als al deze zwakheid overwonnen is kunnen de massa's zegevieren en dan eerst zijn ze ook rijp voor de nieuwe arbeidsvormen, die in de revolutie, als deel van het geheele politiek-ekonomische revolutieproces moeten opgroeien.

Hieruit volgt, dat de proletarische demokratie geheel anders is dan de burgerlijke demokratie. Al diegenen, die in West-Europa over demokratie praten, alle burgerlijke en sociaalpatriottische demokraten, die „uit naam der demokratie" de Russische Bolsjewiki bestrijden, kennen en zien geen andere dan de burgerlijke demokratie. De praktijk van de Russische revolutie kan de arbeiders het groote onderscheid tusschen beide opvattingen leeren; de leiders der sociaaldemokratie, die zich verbeelden als schoolmeesters de Petrograder revolutionairen te kunnen bedillen, beseffen niet, dat zij hier als leerlingen behoorden te staan. De burgerlijke demokratie gaat uit van de staat en het volk als de eenheid en de organisatie van de geheele bijeen wonende menschenmassa, en van de individuen als de kleinste bestanddeelen, de atomen, waaruit de samenleving is opgebouwd. Deze atomen zijn als burgers alle aan elkaar gelijk, hebben gelijke rechten en worden gerekend op dezelfde wijze naar hun verschillend inzicht invloed op de regeling van het geheel uit te oefenen. Wat deze opvatting burgerlijk, d. i. ideologisch, maakt, is het geheele afzien van de diepste realiteit van de maatschappij: de arbeid en de klasseverschillen. De maatschappij is in werkelijkheid een arbeidsorganisatie, geordend en geleed naar bedrijven eenerzijds, klassen anderzijds. Voor arbeidende proletariërs en boeren kan een leidend en besturend lichaam dus niet anders dan een vertegenwoordiging van deze arbeid en deze klassen zijn. Een zuiver-politiek lichaam, waarin de partijen over de politiek van de staat twisten, behoort bij de burgerlijk-parlementaire periode van de ontwikkeling, maar niet bij een toestand, waarin de arbeiders het heft in handen hebben. Hebben zij de macht

veroverd, dan zal hun natuurlijk centraal bestuur een vertegenwoordiging van de arbeid, van de arbeiders naar groepen en bedrijven moeten zijn — in tijden van oorlog en afweer tegelijk van de vechtorganisaties, de legereenheden — waarin voor de overwonnen kapitalisten geen plaats is. Zoo vormden zij in 1905 hun raden; en alle vakgroepen in de maatschappij, ook de intellektueelen als de dokters, de onderwijzers, de ingenieurs zonden daarin hun vertegenwoordigers. Wat moet in zulk een wereld, waarin de arbeidende massa's hun arbeid moeten organiseeren en regelen, een parlement van politici, door groepen, die toevallig in een distrikt lokaal samenwonen, gekozen? Wat ligt er voor een werkelijk vertegenwoordigend karakter in hun mandaat?

Het is niet de taak van een nieuwe klasseregeering, nieuwe theorieën in praktijk te brengen; maar de praktijk, die zij moet volgen, om haar werkelijke taak van maatschappelijke omvorming te vervullen, leert ons een nieuwe theorie en is slechts uit de nieuwe theorie te begrijpen. De Russen hebben er niet aan gedacht terwille van een theorie als de bovenstaande de konstituante naar huis te sturen. Maar in de praktijk trad de konstituante als belichaming van de burgerlijke demokratie op, als lichaam van politici, die niet het minste verband hadden met de te organiseeren arbeid en die enkel gekozen waren, omdat naar de West-Europeesche traditie nu eenmaal zoo'n lichaam door de menschen gekozen moest worden; en toen bleek het, dat zij enkel konden dienen als orgaan van de burgerlijke klasse, om de beginnende arbeidsorganisatie te hinderen en in den weg te staan. Dus moest zij opgeruimd worden; en dat de West-Europeesche sociaaldemokratie daartegen sputterde, bewijst alleen, hoezeer haar traditie en haar parlementaire vooroordeelen haar belemmerden om de werkelijkheid klaar te zien.

Wanneer de burgerlijke pers hoont, dat aan de Newa blijkbaar ook alweer geweld en macht, en niet het recht regeert, dan zeggen wij: natuurlijk! De strijd in de maatschappij is niet een strijd om een of ander abstrakt „Recht" — dat mogen ideologen en sociaalpatriotten zich zelf en anderen trachten wijs te maken — maar een strijd om macht, tusschen de klassen gevoerd door middel van geweld. De heerschappij van de bourgeoisie is voor deze klasse zelf heerschappij van het recht, maar voor de onderdrukten onrecht; veroveren de arbeiders de macht, dan is dat voor hen recht, maar de bourgeoisie voelt dat als onrechtmatig geweld. De klasse, die steeds op geweldmacht steunde om te onderdrukken, klaagt nu, nu haar geweld het zwakst bleek, in alle bladen over onrecht en geweld, tegen haar gepleegd. En de ideologen, die in November protesteerden tegen de

„gewelddadige" inbezitneming der macht door de Sovjets, en naderhand telkens tegen nieuwe „onrechtmatigheden" protesteerden, doen niet anders dan de bourgeoisie ondersteunen tegen het proletariaat. Natuurlijk is er in zooverre verschil in graad, dat een proletarische heerschappij als recht voor de massa in veel hooger mate als algemeen recht mag gelden dan de bourgeoisheerschappij; en daarmee hangt samen, dat in het algemeen gesproken heerschappij van de massa niet zulke krachtige geweldmiddelen noodig heeft, dus meer de uiterlijke vorm van een rechtsstaat kan aannemen. Maar in Rusland is de overgang nog zoo kort geleden, de bezittende klasse nog zoo machtig, de volksmassa nog zoo weinig ontwikkeld — al dwong de harde nood hen een proletarisch bewind op te richten — dat zulke vreedzame rechtsvormen nog niet kunnen heerschen; de krachtigste maatregelen zijn noodig, om de revolutie tegen de vijanden binnen en buiten te verdedigen. Wij kunnen hier natuurlijk niet beoordeelen. in hoeverre deze maatregelen alle ook doeltreffend zijn; wij weten uit de tendentieuze berichten van de burgerlijke berichtgevers niet eens, wat van alle telegrammen over inhechtenisnemingen en andere gewelddaden waar is of niet waar, dus nog minder, in hoeverre zij noodig zijn. Meent echter de burgerlijke pers hier reden tot eenige zedelijke verontwaardiging te hebben dan behoeft men slechts te wijzen op de gewelddaden, die in alle landen tegen pacifisten en revolutionaire arbeiders en ook in Nederland b.v. tegen arbeiders en dienstweigeraars worden gepleegd. Het kan zijn, dat het forsche optreden tegen tegenstanders een bewijs van zwakheid is, en dan zal deze zwakheid, niet het geweld, de oorzaak van de ondergang der nieuwe regeering zijn. Maar wat minder partijdige waarnemers — zoo de heer Ransome, de Petrograder korrespondent van de „Daily News," en Lindhagen, de jong-socialistische burgemeester van Stockholm — over Rusland meedeelen, wijst er op, dat de massa's met vast vertrouwen aan het nieuwe bewind hangen, en dat de handelingen tegen eenige kadetten en sociaalpatriotten, waarover de korrespondenten zooveel drukte maken, hen geheel onverschillig laten.

Overigens is het niet waar, dat Rusland absolutistisch door een paar Bolsjewiki geregeerd wordt. Het burgerlijk parlement is naar huis gestuurd, maar een kongres van sovjets is voortdurend bijeen, als een werkelijk arbeidsparlement, en het zijn de besluiten van dit lichaam, die door Lenin en Trotzki uitgevoerd worden.

IX

De vredesonderhandelingen werden den 20 December in Brest-Litowsk geopend. In de eerste periode, die tot 25 December duurde,

werden de algemeene gezichtspunten vastgesteld. De Russische delegatie, onder voorzitterschap van Joffe, ontwikkelde de principieele opvattingen van de Bolsjewiki: geen annexaties, geen schadeloosstellingen en zelfbeschikkingsrecht voor alle naties. De Duitsch-Oostenrijksche delegatie, door de ministers van buitenlandsche zaken Von Kühlmann en Czernin zelf geleid, verklaarden zich met deze beginselen van een demokratische vrede geheel te kunnen vereenigen, daar de Duitsche en Oostenrijksche regeeringen reeds verklaard hadden, geen plan te hebben op annexaties in het Oosten. Men besloot, na deze roerende overeenstemming, de onderhandelingen tien dagen te schorsen, om Frankrijk en Engeland gelegenheid te geven nog te komen deelnemen. Het spreekt van zelf, dat deze daaraan geen oogenblik dachten. Ondertusschen werd reeds voorloopig over de praktische toepassing van deze beginselen gepraat, en nu bleek het al gauw, dat van beide zijden onder dezelfde namen geheel verschillende dingen werden verstaan.

Het leek ook al zoo vreemd, dat de Centralen een demokratische vrede zonder annexaties wilden. Zeker, in den Rijksdag had de kanselier Hertling het vorige zomer al hetzelfde gezegd: Duitschland had geen plan in het Oosten veroveringen te maken. Dat dat niet beteekende, dat het Duitsche imperialisme er van afzag zijn machtsgebied in het Oosten uit te breiden, bleek al spoedig uit de praktijk van de nieuwe Poolsche staat. Polen werd door de Centralen hersteld als „onafhankelijk" land, met een eigen regeering van drie hooge adellijke of geestelijke heeren, door Oostenrijk en Duitschland benoemd — natuurlijk alleen uit Russisch-Polen bestaande, zonder de Pruissische en Oostenrijksche Polen er bij. Hier bleek alweer, dat het imperialisme over vele methoden beschikt om zijn doeleinden te bereiken. Direkte annexatie van Polen was in velerlei opzicht ondoelmatig; een groote bijkomende Poolsche bevolking zou de binnenlandsche moeilijkheden enorm verergeren, want nu reeds brachten de geannexeerde Polen, die zich tegen alle gewelddadige of listige germaniseering wisten te weren, veel moeilijkheden. Als kleine zelfstandige staat, zonder eigen uitweg naar zee, zou het in alle opzichten van Duitschland afhankelijk blijven, een vazalstaat, die tegelijk een bufferstaat tegen Rusland zou zijn. Tegelijk was daarmee een mooi middel gevonden, om de Duitsche arbeiders in het gareel van het imperialisme te spannen; deze waren steeds gewillig geweest, zoolang hun wijsgemaakt kon worden, dat Duitschland een verdedigingsoorlog voerde; maar men moest vreezen, dat ze onwillig zouden worden, als het ware doel verovering bleek te zijn. Daarvoor was dus de beste methode de verovering in de vorm van bevrijding en

onafhankelijkheid. De Polen waren van de Russische heerschappij bevrijd; een Duitsch bezettingsleger (met censuur en opheffing van alle burgerlijke rechtsoefening) beschermde hun vrijheid, en zij werden geregeerd door onafhankelijke, door Duitschland gekozen regenten van hun eigen natie. En evenzoo zou het gaan met Litauen en Koerland, de andere bezette gebieden. Dat dit heelemaal geen annexionisme was, werd aan het Duitsche volk nog extra duidelijk gemaakt door de oprechte annexionisten, de jonkers, de Vaderlands-partij, die een militaire grensbeveiliging door annexaties wenschten en die voortdurend schimpten op de kanselier met zijn demokratische vrienden, die door hun slappe politiek en hun liefdoen tegen de rooie Trotzki, Duitschlands eer en toekomst vergooiden. Hun aanvallen versterkten het koor van ministers, liberalen, centrumslui, sociaalpatriotten, generaals en diplomaten, die alle als uit één mond aan het Duitsche volk (en de buitenwereld) voorzongen: Duitschland wil geen verovering, Duitschland wil slechts verdediging en een demokratische vrede, dus houdt vol!

Het is de groote verdienste van de Russische onderhandelaars, dat zij aan de Duitsche regeering dit masker afrukten en haar dwongen haar ware oogmerken te onthullen. De verdienste, niet van hun diplomatieke bekwaamheid, maar van het beginsel, dat zij bij het openen der besprekingen voorop stelden: openbaarheid der onderhandelingen. De Duitsche regeering had deze nieuwigheid geaccepteerd, trouwens, zij verstond de kunst van de openhartige demagogie met mooie leuzen ook wel. Maar hier schoot zij te kort. De Russen verstonden onder zelfbeschikking de vrije wilsuiting van iedere natie; de Duitschers eischten van hen de erkenning, dat de Polen, Litauen en Koerlanders zich reeds duidelijk voor een afscheiding van Rusland hadden uitgesproken, en dat de lichamen, die dat deden, de nieuwbakken regeering van Polen, de ridderschap van Koerland, de patriciers van Riga bevoegd waren, namens deze naties over hun toekomst te beslissen. De Bolsjewiki weigerden dit natuurlijk, ten eerste omdat een klein troepje heerschers, baronnen en geprivilegieerden niet namens het geheele volk kon spreken; zoo natuurlijk de heerschende klassen vóór Duitschland waren, zoo natuurlijk waren de volksklassen vóór Rusland. En ten tweede, omdat het Duitsche bezettingsleger toch elke vrije wilsuiting van deze volkeren denkbeeldig zou maken. Zij eischten dus, dat slechts door een volksstemming, een referendum, gehouden na ontruiming door de Duitsche troepen, deze volken over hun lot zouden beslissen.

De Russen hebben natuurlijk geen oogenblik de illusie gekoesterd, dat zij door praten het Duitsche imperialisme konden dwingen, zijn

prooi los te laten. Hun doel was om openlijk te constateeren, wat de belemmeringen voor de vrede waren en wat de Duitsche machthebbers in werkelijkheid met hun mooie leuzen bedoelen, en om zoo de massa's in Duitschland zelf tot oppositie en verzet te brengen. Toen de onderhandelingen begin Januari hervat werden, nu onder Trotzki zelf, was de stemming veel koeler en vijandiger. Terwijl men onderhandelde en streed over de rechten van de volken in de bezette gebieden, maakten de Russen een krachtige propaganda onder de Duitsche soldaten met vliegende blaadjes en oproepen, tot groote ergernis van de Duitsche generaals. Nu mag men gevoegelijk betwijfelen, of de inhoud van deze propaganda veel heeft kunnen bijdragen tot revolutioneering van de Duitsche soldaten en arbeiders; maar het feit van de propaganda zelf, het feit dat daar aan de overzijde de proletariers stonden als meesters, die zich niet door officieren en jonkers hoefden te laten ringelooren, die als gelijkgerechtigden met hun adellijke meesters onderhandelden, dit feit moest wel een sterke indruk op de Duitsche proletariers maken. En de invloed van de propaganda, die van de vredesonderhandeling zelf uitging, kwam in de groote Januari-staking in Weenen en de Februari-staking in Berlijn te voorschijn. Vermindering van broodrantsoen gaf in Weenen de stoot; maar als belangrijkste element trad daarbij op de mismoedigheid over het sleepen van de onderhandelingen, nadat eerst de vrede zoo zeker en dichtbij had geschenen, tengevolge van de veroveringszucht der eigen Centrale regeeringen. De stoot tot de Duitsche staking, het eerste belangrijke revolutionaire feit — ondanks haar beperktheid — in Duitschland, sinds het begin van den oorlog, is uitgegaan van de Russische revolutie in het algemeen, van de Russische vredesonderhandelingen in het bijzonder.

Wat bewoog de Duitsche onderhandelaars, zoo lang in Brest-Litowsk geduldig te diskussieeren met Trotski en Radek, nadat toch duidelijk gebleken was, dat men met elkaar niet verder kwam? Zij waren ondertusschen aan het zakendoen, dat veel meer opleverde. Reeds in December was in Brest ook een delegatie van de Oekraïnsche Rada aangekomen, om aan de onderhandelingen deel te nemen, en de Russen hadden hen als onafhankelijke delegatie erkend. De Duitschers ontdekten al spoedig, dat dat heel andere lui waren dan de Bolsjewiki, menschen waarmee niet alleen viel te praten maar ook te handelen. En toen het in het begin van Januari eerst scheen, dat het met Rusland tot een breuk zou komen, waren de Oekraïners ter plaatse, om met de Centralen verder te overleggen. Hun onderhandelingen met de Centralen vonden geheim plaats, naar het model van de ouderwetsche diplomatie. En met reden, want wat daar

bekonkeld werd, mocht inderdaad het daglicht niet zien: een gesjacher van burgerlijke regeeringen met elkaar, waarvan de volksmassa's de dupe waren. Niet ten onrechte prees de Duitsche pers de verstandige handelbaarheid van de Oekraïners tegenover de onhandelbare dogmatische Prinzipienreiterei van de Russen.

Het is zeer natuurlijk dat de Duitsche regeering en de Oekraïnische Rada elkaar vonden; want zij hadden elkaar noodig. In onze vorige beschouwing in December meenden wij, dat de Rada vrede met de Bolsjewiki zou houden ondanks het klasse-antagonisme, omdat zij van de Russische bourgeoisie aantasting van haar onafhankelijkheid had te duchten. Nu bleek, dat de Rada niet tusschen de beide Russische klassen koos, maar een derde weg insloeg: aansluiting zoeken bij Duitschland en Oostenrijk, die er een groot belang bij hadden, dat deze rijke en vruchtbare landstreken geheel van Rusland afgescheiden werden en onder hun invloed kwamen. Terwijl de Rada bescherming voor haar regeering vond bij de Centrale mogendheden, kregen deze beschikking over de rijke korenvoorraden en de minerale grondstoffen van de Oekraïne.

Toen de Russische delegatie hoorde van deze geheime onderhandelingen, heeft zij uitdrukkelijk gewaarschuwd, dat de Rada van Kieff niet het recht had namens het geheele volk van Oekraïne te besluiten, dus dat haar afspraken met de Duitschers door het Oekraïnsche volk niet als bindend beschouwd zouden worden. Trotski schreef 16 Januari aan de Oekraïners, dat hun geheime onderhandelingen met de imperialisten een vergrijp tegen de revolutionaire moraal en een verraad van de demokratie was; hij verklaarde dat het Centraalkomitee der Oekraïnsche sovjets in Charkof, dat meer recht had in naam van 't Oekraïnsche volk te spreken dan de Rada van Kieff, zich hiertegen met alle macht zou verzetten. De Duitschers trokken zich van deze waarschuwing niets aan: het was hun niet om de vriendschap van het Oekraïnsche volk, maar om een verdrag met een „regeering" te doen, dat hun het formeele recht zou geven, alle graan, dat nog in de Oekraïne te vinden was, weg te halen 1).

---

1) Art. 7 van het vredesverdrag luidt:

„In het tijdvak tot 31 Juli van het loopende jaar moet een wederzijdsche ruiling van de overschotten der belangrijkste landbouw- en industrieproducten tot dekking van de loopende behoeften naar maatstaf van de volgende bepalingen plaats vinden:

A de hoeveelheid en de soort van producten, waarvan de ruiling in de vorige alinea bepaald is, worden beiderzijds door een kommissie vastgesteld, die uit een gelijk aantal leden van beide zijden bestaat en dadelijk na teekening van het vredesverdrag bijeenkomt.

B de prijzen van de producten bij deze ruiling worden volgens over-

Of deze regeering namens het Oekraïnsche volk mocht spreken, of zelfs maar de macht had dit verdrag ten uitvoer te brengen, kon hun minder schelen, want de macht tot uitvoering van dit verdrag hadden ze zelf wel. Voor Duitschland en Oostenrijk was dit graan een levensvoorwaarde om de oorlog voort te kunnen zetten zonder hongerrevolutie in het binnenland; op dit Russische graan hadden zij hun hoop gebouwd vanaf de eerste dag, dat in Rusland over vrede werd gesproken; dát was hun groote doel, toen zij met Trotzki onderhandelden, en toen deze niet handelbaar bleek, hadden zij in de Oekraïnsche Rada geschikte werktuigen gezocht en gevonden. Om voor het Duitsche volk de waarheid te verbergen, dat zij hun verdrag slechts sloten met een troepje politici, die de voorraden levensmiddelen van een land verpatsten om de steun van de Duitsche wapenen, desnoods tegen hun eigen opstandige volksgenooten, te krijgen, werden uit Kieff telegrammen gezonden, dat het bolsjewistische oproer geheel onderdrukt was en dat door hulp uit Kieff eenige Poolsche regimenten zelfs de Russische opperbevelhebber Krilenko hadden gevangen genomen. Maar nauwlijks was het verdrag tusschen de Centralen en de Oekraïne op 10 Februari plechtig geteekend en gepubliceerd, of men vernam, dat de Rada uit Kieff naar Sjitomir, dichter bij de Oostenrijksche grens, had moeten vluchten. Zooals altijd, wanneer men niet meer kan melden, dat de gehate Bolsjewiki verslagen en vernietigd zijn, kwamen inplaats daarvan nu verhalen over hun gruweldaden. Natuurlijk werd het zoo voorgesteld, alsof deze Bolsjewiki Russische troepen waren, die de Oekraïne kwamen uitplunderen; in werkelijkheid zijn het voor een groot deel Oekraïners zelf, arbeiders en soldaten, die inplaats van de Rada een Sovjetregeering willen op dezelfde grondslag als in Rusland. Van uit Sjitomir zond de Rada „aan het Duitsche

---

eenkomst van beide zijden door een kommissie vastgesteld, die uit een gelijk aantal leden van beide zijden bestaat.

C (handelt over de koers bij de verrekening der munten).

D de ruiling der waren, die door de in A vermelde kommissie bepaald worden, geschiedt door van staatswege ingestelde of door de staat gekontroleerde centraallichamen.

De ruiling van de producten, die door de bovenvermelde kommissies niet behandeld worden, geschiedt door middel van de vrije handel, onder de kondities van het nu volgende voorloopige handelsverdrag".

Hieruit blijkt, dat een gemengde Duitsch-Oekraïnsche kommissie vaststelt, welke hoeveelheden graan uitgevoerd zullen worden en welke prijs daarvoor aan de boeren betaald zal worden. Deze zijn niet vrij om al of niet te verkoopen of bepaalde prijzen te bedingen; het artikel zegt, dat wat de kommissies met hun uitvoerende organen als overschotten gelieven te beschouwen, geruild moet worden. Als de boeren zich verzetten, zullen ze wel als oproerlingen en Bolsjewiki beschouwd worden, waartegen de Rada de bescherming der Duitsche troepen inriep.

volk" een oproep om hulp tegen de „Bolsjewikische bandieten", d.w.z. zij riep Duitsche troepen in het land om de Russen te verdrijven, de bevolking met geweld tot gehoorzaamheid te dwingen en het graan zelf te komen weghalen. En onmiddellijk rukten de Duitsch-Oostenrijksche troepen van Kowel uit in de richting van Kieff op.

Want, nu het verdrag met de Oekraïne klaar was en de Duitsche regeering haar hoofddoel bereikt had, was verder praten met de Russen niet noodig. Aan Trotzki werd kort en goed voorgesteld het Duitsche artikel aan te nemen, waarin de formeele afscheiding van de randgebieden werd erkend en aan Duitschland vrije hand gelaten. Trotzki antwoordde daarop met de verklaring, dat de Russische regeering een formeel verdrag in dien zin niet kon sluiten, maar ook de oorlog niet wilde voortzetten; zij verklaarde dus, dat zij zich in vredestoestand met de Centralen beschouwde en haar legers onmiddellijk ging demobiliseeren. Terwijl de bevolking vooral in Oostenrijk uitbundig in haar vreugde over het einde van de oorlog was, beviel deze wending in het geheel niet aan de Duitsche regeering. Zij wenschte de Westelijke randgebieden van Rusland, Polen, Litauen en Riga in vast bezit te hebben, erkend door de Russische regeering, zoodat deze landen niet op een latere algemeene vredeskonferentie nog eens behoefden te worden besproken en afgewogen tegen andere koncessies. Zij wenschte ook haar recht in Oekraïne door de Russen erkend te zien. En zij wilden bovendien niets liever dan de pestbacil van het Bolsjewisme uitroeien, die anders haar eigen onderdanen zou kunnen besmetten. Dus konstrueerde zij uit de Russische vredesverklaring, dat de Russen de wapenstilstand opgezegd hadden. Wolff's agentschap liet uit Petrograd berichten, dat de Russen heelemaal niet demobiliseerden, maar hun troepen tegen de Oekraïne gingen gebruiken; het bracht telegrammen uit Livland en Estland met berichten over gruweldaden tegen de Baltische baronnen en verzoeken om hulp en bescherming. Zoo kon de Duitsche regeering opnieuw een oorlog tegen het revolutionaire Rusland beginnen, zonder dat zij ernstige oppositie behoefde te vreezen: het ging immers om eten te halen uit Zuid-Rusland, in uitvoering van een eerlijk verdrag, en om de stamverwanten, de Baltische Duitschers, tegen moord en anarchie te beschermen. Haar programma werd nu verovering van alle Oostzee-provincies, misschien ook van Petrograd, om zoo de Russische revolutie in haar fundament aan te tasten.

Nu verklaarde de Russische regeering zich bereid, door geweld gedwongen, de eischen, die Duitschland in Brest-Litowsk gesteld had, aan te nemen. Maar het spreekt van zelf, dat de voorwaarden, die de Duitschers nu zullen stellen, veel verder zullen gaan. Men

mag de vraag stellen, wat de leidende gedachte van de Bolsjewiki is geweest, nu hun taktiek mogelijk tot een algeheele debacle zal voeren; was het niet veel beter geweest in Brest dan maar dadelijk de Duitsche voorwaarden aan te nemen? Het antwoord zal wel zoo moeten luiden: zij hebben hun macht in Rusland niet als een zelfstandig doel, als een kostbaar bezit beschouwd, dat gehoed en bewaard moest blijven, maar als een middel om de revolutie over Europa uit te breiden. Zie ook de aanhef van hun verklaring aan de konstituante. Hun naaste doel bij de onderhandelingen met Duitschland was de Duitsche revolutie; op deze ééne kaart hebben zij alles gezet, daaraan hebben ze alle direkte sukses opgeofferd. Dáárom waarschijnlijk hebben zij zich in Brest gezegd: sluiten wij een verdrag met het Duitsche imperialisme, dan schaadt dat de revolutioneering der Duitsche arbeiders; deze moeten ons niet kunnen verwijten, dat wij met hun doodsvijanden en onderdrukkers tot een overeenkomst kwamen; wij moeten door de daad toonen, dat wij het Duitsche imperialisme als onverzoenlijke vijand van het revolutionaire proletariaat beschouwen. Zoo hebben zij gedacht — maar de Duitsche arbeiders bleven stom; en daarom kon het Duitsche imperialisme de konsekwenties aanvaarden en in een directen aanval de Russische revolutie neerslaan. Door geweld gedwongen is de Russische regeering nu bereid de vrede te teekenen — òf deze nu tot stand komt of niet, in elk geval is de uiterlijke kracht van de Russische revolutie gebroken. Het revolutionaire Rusland is militair weerloos tegen het Duitsche imperialisme, dat nu kan gaan beginnen, in alle rand-gebieden, misschien ook in Rusland zelf, de opstandige volken weer onder het juk van de oude heerschers te brengen. De Duitsche heerschers kunnen pochen, dat zij de revolutie neerwierpen — omdat de Duitsche arbeiders nog niet de kracht tot indrukwekkend revolutionair optreden hebben. Op de onrijpheid van het Duitsche proletariaat — door de verlammende traditie van een halve eeuw parlementair socialisme en beperkte vakbeweging nu het achterlijkste met betrekking tot de nu noodige nieuwe taktiek — heeft dan de Russische revolutie schipbreuk geleden. Maar het is niet uitgesloten, dat juist deze daad — een hoon op hun zwakheid — de Duitsche arbeidersklasse zoo verbittert, dat daaruit, gevoegd bij de binnenlandsche onderdrukking en de verwerping van het gelijke kiesrecht voor Pruissen, weer een nieuwe stakings- en strijdbeweging in Duitschland opgroeit.

X.

Het schijnt misschien overbodig nu nog over de inwendige toestand te spreken, nu de binnenlandsche ekonomische en politieke ontwikkeling door geweld van buiten wordt afgesneden. Maar wat in de Russische landen gebeurt, is voor ons bovenal van belang, omdat het een voorbeeld kan zijn van toestanden, van vraagstukken, van strijd en ontwikkeling, die ook in de andere landen zullen optreden, zoodra de arbeiders hier de macht in handen krijgen.

Finland en Oekraïne waren de eerste landen, waar een eigen burgerlijke regeering optrad; zij waren ook de eersten, waar weldra een felle klassenstrijd uitbrak. In de burgerlijke pers van Europa wordt de strijd in deze landen zóó voorgesteld, alsof Russische revolutionaire troepen, ondanks de huichelachtige erkenning van de onafhankelijkheid, toch trachten deze burgerlijke regeeringen omver te werpen. In werkelijkheid is het een uitbreiding van de Russische revolutie in dien zin, dat de arbeiders, door het Russische voorbeeld aangemoedigd, ook daar de macht trachten te veroveren. Wanneer in de Oekraïne altijd van Bolsjewiki, in Finland van roode gardes gesproken wordt, zijn dat hoofdzakelijk Oekraïners en Finnen zelf. Maar het ligt wel voor de hand, dat de Russen niet altijd werkelooze toeschouwers zijn, maar dikwijls ingrijpen om hun vrienden tegen de burgerlijke regeeringen te helpen — in welke mate, is natuurlijk uit de berichten niet met zekerheid af te leiden. De bolsjewistische arbeiders wijken niet eerbiedig voor nationaliteitsgrenzen terug: zij beschouwen zich in al deze landen als één volk, dat éénzelfde strijd heeft te voeren.

Bovendien was de Oekraïne voor Noord-Rusland steeds een korenschuur geweest, waarop nu ook gerekend werd voor de bestrijding van de honger in het Noorden. In normale omstandigheden had zich een normaal ruilverkeer ontwikkeld: de fabrieken in Petrograd konden in plaats van munitie nu lokomotieven, landbouwwerktuigen en andere nuttige produkten maken en ruilen tegen het graan uit het Zuiden. Maar nu kwam in Brest-Litowsk het geheime gekonkel van de Rada met de Duitschers als storende faktor tusschenbeide en het versjacheren van het Oekraïnsche koren aan Duitschland. Nu brak in het Zuiden de klassenstrijd los; de arbeiders van het grootindustrieele Charkofsche distrikt — in hoeverre de boeren en soldaten meededen, is niet bekend — vormden een centraalkomitee als tegenregeering, en gesteund door Russische troepen, veroverden zij in Februari het distrikt en de stad Kieff. Ook was Odessa geheel in hun handen geraakt — dit alles wijst er op, dat de Oekraïnsche

troepen, die eerst gesloten aan de Rada hadden gehoorzaamd, voor een aanmerkelijk deel naar de overkant gingen. Tegelijkertijd drongen de roode gardes naar het Zuidoosten tegen de kozakken voorwaarts, gesteund door een opkomende klassenstrijd van de armere boeren onder de kozakken tegen de grootgrondbezitters; de bekende hetman Kaledin pleegde zelfmoord, omdat hij afgezet werd, terwijl de welgestelde kontrarevolutionaire kozakken onder bevel van Alexejef de oorlog tegen de roode gardes voortzetten. Was Zuid-Rusland overgelaten aan deze binnenlandsche klassestrijd, dan zou waarschijnlijk evenals in het Noorden een volledige heerschappij van de Bolsjewiki het resultaat geweest zijn. Het ingrijpen van het Duitsch-Oostenrijksche leger, dat de Oekraïne binnenrukt, om graan te halen en het ijzer- en kolenbekken aan de Donetz voor de Duitsche oorlogsindustrie te bezetten, snijdt deze ontwikkeling af.

Hoe in Finland de burgeroorlog ontstond, is van burgerlijk standpunt heel goed door de Noorsche korrespondent van de „N. R. Ct." uiteengezet. De senaat, die na de algemeene erkenning van de Finsche onafhankelijkheid in het begin van Januari het gezag in handen had, was veel te konservatief; de burgerlijke partijen wilden een vaste sterke regeering naar West-Europeesch model, zonder rekening te houden met het sterk ontwaakte vrijheids- en machtsgevoel der arbeiders. De socialistische partij — die ook onder de kleine boeren veel aanhang had, en onder het Tsaristische bewind reeds meerderheid was geweest, daarbij trouwens ook overwegend reformistisch gezind was — wilde een vrijere staatsregeling naar Zwitsersch model. Daarbij kwam de ekonomische nood. „Terwijl langs de Esplanade van Helsingfors de rijken in warme pelzen drentelden en 's avonds de eethuizen, de cabarets, schouwburgen en andere publieke vermakelijkheden vulden en er hun geld verspilden, stonden arme bleeke vrouwen met stumperds van kinderen urenlang te blauwbekken voor de winkels, om tegen hooge prijzen kleine rantsoenen melk, visch en aardappelen uitgedeeld te krijgen . . . . Nu komt er nog bij, dat in Finland het klasseverschil altijd groot is geweest; de proletarier, tevens socialist, is voor de burgerlijke partijen wat de roode lap is voor den stier, en zoo kan men in Finland dan ook bijna van een onverzoenlijken klassenhaat spreken."

De arbeiders waren intusschen reeds begonnen zich te wapenen en roode gardes te vormen. Deze korrespondent, als trouwens de geheele burgerlijke pers, beschrijft ze als een schrik van geheel Finland, een verzamelplaats voor alle ruwe en misdadige elementen, die de bevolking tiranniseerden, zich verbroederden met de Russische soldaten, het land afliepen, overal de winkels en huizen der welgestelde

burgers plunderden en ieder, die zich verzette, vermoordden. De waarde van deze berichten is natuurlijk even groot als van de tallooze gruwelverhalen indertijd over de Fransche Kommune verspreid, en die later alle leugens bleken. Onderzoekt men deze Tartarenberichten, die door de geheele Europeesche pers gretig afgedrukt worden om bij alle lezers afschuw voor de revolutionairen te wekken, wat nader, dan vindt men daarin als eerste element een deel waarheid, dat alleen door de tendentieuze klasse-voorstelling een bepaalde leugenindruk moet geven. Deze gardes zijn de schrik en de nachtmerrie van Finland — natuurlijk, gewapende arbeiderskorpsen zijn zonder twijfel altijd een schrik en een nachtmerrie voor de bezittende klasse. Zij tiranniseeren de bevolking — zooals nu alle regeerings- en politiegezag de arme bevolking tiranniseert, zoo voelt daar de bourgeoisie een reëele, haar vijandige macht boven zich staan. Zij plunderden winkels en huizen der gegoeden — bij de grenzelooze nood en honger zullen zij zonder twijfel de gehamsterde voorraden opsporen om ze onder de bevolking te verdeelen; wanneer in een telegram met diepe verontwaardiging van de plundering van een bontwinkel verhaald wordt, spreekt daaruit de heiligheid van een burgerlijke orde, die toelaat, dat bij gevulde bontwinkels de armen doodvriezen. Zij loopen het land af en vermoorden ieder, die verzet pleegt — zou het ook zijn, om levensmiddelen op te sporen, die winsthongerige boeren vasthouden, terwijl men in de stad van honger omkomt? Wanneer daarbij verbitterde vechtpartijen met doodelijke afloop ontstaan, zal dat steeds als lage moord uitgekreten worden. Wanneer het burgerlijk gezag, dat het proletariaat met macht onderworpen houdt, niet meer geldt en het proletariaat zijn eigen meester is, spreekt de bourgeoisie altijd van anarchie.

Dat, objektief gesproken, de Finsche roode gardes niet de plunderende en moordende benden van Hoeligans zijn, die de burgerlijke pers van hen maakt, blijkt wel het beste daaruit, dat de sociaaldemokratische partij aan hun zijde staat en zich verzet tegen hun ontwapening. En bovendien blijkt het, als men de bron van de gruwelverhalen beschouwt: Stockholm. In Zweden wil de konservatieve bourgeoisie — reeds lang oorlogzuchtig, anti-Russisch en Duitschgezind, de z. g. aktivisten, omdat zij een aktief meedoen aan de wereldoorlog bepleiten — met gewapende hand ingrijpen, om de stamverwante Finsche bourgeoisie tegen het proletariaat te helpen, hetzij van regeeringswege, hetzij door gewapende vrijwilligersbenden. De burgerlijke meerderheidspartijen hadden in Finland, tegen de stemmen der sociaaldemokraten, besloten om tegenover de roode gardes een tegenmacht, de witte gardes op te richten, die behalve

uit de burgerlijke elementen vooral uit de boeren van Oost-Finland, het z.g. Karelië, gerekruteerd werden, en het voortdringen van de roode gardes naar het Noorden wisten te stuiten. Hoewel de berichten uit Stockholm steeds van overwinningen der witte gardes spraken, scheen toch hun eigen vertrouwen in de overwinning niet zeer groot te zijn. Want voortdurend klonk naar Zweden het hulpgeroep, dat de Finsche beschaving door rooverbenden geheel vernietigd zou worden, als van daar niet ingegrepen werd. Voor dit ingrijpen hadden de Zweedsche aktivisten verhalen noodig van gruwelen jegens hun brave stamverwanten, die door Russische en inheemsche bandieten ten doode gepijnigd werden; en daarom wordt elke episode uit de Finsche klassenstrijd oververteld, opgesmukt en verbreid op de wijze, die wij kennen. De leugenvorm van de verhalen wordt bepaald door de behoefte, waarvoor zij moeten dienen.

Dat wil niet zeggen, dat er in deze burgeroorlog, evengoed als elders, niet vele daden van ruw geweld voorkomen 1). Het zou wonder zijn, als het anders was. Niet daarom, omdat in de roode gardes vele ruwe elementen, havenarbeiders, houthakkers uit het binnenland e.d. voorkomen; want de wreedheid van de bourgeoisie in felle klasseoorlogen is van oudsher berucht. Maar ten eerste, omdat de natuurlijke van vroeger overgeleverde klassehaat buitengewoon verscherpt is door de nood, de honger, de ontbering eenerzijds, de woeker, de bluffende luxe van de oorlogswinstmakers, het klasse-egoïsme anderzijds — hoe wil men van menschen, die jaren lang onderdrukt en tot de diepste armoede vernederd zijn, nu zij eindelijk in opstand gekomen zijn, in eens wijze matiging en humaniteit jegens de uitplunderaars verwachten? Wanneer de bourgeoisie zulke verhalen leest en gelooft, dus aanneemt dat alle details waar zijn, kan zij tot zich zelf zeggen, in alle landen: dit zijn de natuurlijke vruchten van de politiek, die wij in de laatste jaren volgden; dit is onze rechtvaardige straf, het is loon naar ons werken. En ten tweede komt er bij de natuurlijke verwildering tengevolge van de oorlog. Hoe kan de bourgeoisie eerbied voor menschenlevens verwachten, waar zij drie jaren lang de menschenmoord als hoogste deugd prees en waar hare regeeringen drie jaren lang millioenen volmaakt

1) Uit wat bovengemelde korrespondent schrijft: ,,De volksdelegatie zegt in een proklamatie, dat het redeloos vermoorden een schande is voor den strijd der arbeiders, zelfs al ware de bewering juist, dat de witte garde haar gevangenen heeft gedood, en ze beveelt den generalen staf der roode garde een grondig onderzoek in te stellen naar de gepleegde moorden" — zou men mogen afleiden, dat de witte gardes begonnen zijn weerlooze gevangenen dood te schieten, en dat dit tot daden van weerwraak gevoerd heeft.

onschuldige menschen als redeloos vee geslacht hebben? In de Finsche burgeroorlog ziet de Europeesche bourgeoisie voor het eerst — door klassehaat en schuldbesef monsterachtig vergroot — het Mene Tekel van haar eigen imperialistische politiek.

Wie van de beide strijdende partijen in Finland de overhand zal behouden, is nu een vraag zonder belang geworden, nu de Duitsche legers in Estland naar Petrograd oprukken en dan zonder twijfel ook Finland zullen bezetten om de geheele Oostzee te beheerschen. Zij komen om er de orde, de kapitalistische orde te herstellen, jubelend als redders ingehaald door al wat uitbuiter is en de heerschappij der arbeiders haat.

Hetzelfde geldt ook voor Livland en Estland. De heerschende klasse wordt hier gevormd door de Baltische baronnen, Duitschers van afkomst (uit de tijd, dat de ridders van de Duitsche orde de Oostzeelanden van Pommeren tot de Finsche golf veroverden en beheerschten), die twee eeuwen lang de beste dienaren van het Tsarisme waren, in Aziatische ruwheid de wat beschaafdere Pruissische jonkers, in Westersche geraffineerdheid de meer goedmoedige Russische adel overtreffend. De Lettische en Estnische boeren vormden een onderworpen ras, dat vergeefs in 1905 poogde zich van deze onderdrukkers van vreemde stam en taal te ontdoen; bijna nergens in Rusland hebben de kontrarevolutionaire strafexpedities onder leiding der baronnen in 1906 zoo barbaarsch huisgehouden als in Livland en Koerland; nergens heeft zich een zoo diepe klassehaat opgehoopt als hier. Men moet zich verwonderen, dat al niet veel eerder tijdens de revolutie gehoord is van een nieuwe bevrijdingsstrijd van deze boeren; waarschijnlijk hebben de heeren zich voorloopig in het onvermijdelijke geschikt en koncessies aan de boeren gedaan. Maar niet zoodra kwam voor de Duitsche regeering het oogenblik, dat zij de oorlog opnieuw wilde beginnen, of het regende plotseling gruwelverhalen uit deze provincies — een bewijs, dat ze grootendeels voor de politieke behoefte gekonstrueerd werden. Alweer is de vrijheidsdroom voor de Lettische boeren verdwenen; opnieuw zijn zij aan de wraakgierige onderdrukking van de Baltische adel overgeleverd.

XI.

Terwijl uit de landen, waar nog gestreden werd, de burgerlijke pers door verhalen van wreedheden stemming tegen de Bolsjewiki tracht te maken, geschiedt dit uit Rusland zelf, waar zij meester zijn, door verhalen van de onhoudbare toestanden, gebrek, verwarring en algemeene anarchie. In deze verhalen zit een deel waarheid en een groot deel tendentieuze leugen.

Reeds in het begin van hun regeering werd met een zeker leedvermaak meegedeeld, dat de Bolsjewiki er nooit in konden slagen, het ekonomisch leven geregeld te laten loopen, omdat de groote massa van de ambtenaren (in de lagere rangen veelal sociaal-patriottisch gezind) tegen hen waren en weigerden onder hen te werken; verder, dat zij door hun dogmatische onteigening der fabrieken en banken de geheele industrie en het verkeer ontwrichtten, terwijl nood en gebrek de bevolking weldra tegen hen zou doen opstaan. Dat het in werkelijkheid ten minste met de levensmiddelenvoorziening eenigermate gelukte, kan blijken, uit wat de partikuliere korrespondent van de Daily Chronicle (de heer Williams, een felle vijand der Bolsjewiki, die te voren voortdurend ongunstigs had bericht, dus daarom een des te belangrijker getuige is) op 14 Januari meldde: „Het ernstigste vraagstuk is hier de voedselschaarschte. De bladen bevatten telegrammen uit tal van districten over gebrek aan levensbenoodigdheden. Het is echter niet waarschijnlijk, dat dientengevolge een beweging tegen de Bolsjewiki zal ontstaan, gelijk sommige optimisten hopen. Schlichter, de voedselregelaar te St. Petersburg, doet goed werk ondanks de buitengewone moeilijkheden, waarmee hij te kampen heeft. Toen de Bolsjewiki zich van de macht meester maakten, staakte het geheele personeel van het voedselministerie, tesamen 1500 menschen, en is sedert blijven staken. De ambtenaren hadden bovendien tal van bescheiden meegenomen, zoodat de Bolsjewiki genoodzaakt waren een geheel nieuwe dienst te vormen. Zij vroegen aan de sovjet te Omsk (Siberie) om voorraden te sturen, en werkelijk is Schlichter er in geslaagd dagelijks 200 treinen met graan vandaar naar het Westen te laten rijden. Koersk in Zuid-Rusland voert thans voor het eerst sedert de revolutie ook levensmiddelen uit. Ongetwijfeld hebben, voor de Bolsjewiki aan het roer kwamen, vele ambtenaren getracht, den boel in het honderd te laten loopen, ten einde het herstel der autokratie te begunstigen. De Bolsjewiki hebben zulke ambtenaren aanstonds verwijderd; vandaar dat zij thans met kleiner personeel vlugger opschieten dan de regeering van Kerensky. Schlichter vertrouwt, dat hij de voedselschaarschte wel te boven zal komen.... Volgens berichten uit Stockholm moet Buchanan (de gewezen Engelsche gezant) verklaard hebben, dat de Bolsjewiki nu zoo vast in het zadel zitten, dat niemand hen er uit zou kunnen lichten...." En op 4 Februari seinde dezelfde korrespondent: „In St. Petersburg zijn de voedingstoestanden de laatste dagen iets beter geworden. Er zijn heel wat levensmiddelen aangevoerd. Het broodrantsoen wordt van Zondag a.s. van ¼ pond op een ½ pond gebracht".

Moeilijker was de organisatie van de produktie. In tegenstelling tot wat over haar „socialistische dogmatiek" beweerd wordt, dacht de nieuwe regeering er niet aan, om de private industrie dadelijk te nationaliseeren. Als arbeidersregeering wilde zij niet anders dan vooreerst demokratiseeren, een arbeiderskontrole invoeren, maar zooveel mogelijk de industrie onder de oude technische leiding laten. Slechts omdat zij daarbij stuitte op de aktieve of passieve tegenstand van ingenieurs en direkteuren, die liever de boel in de war zagen loopen, was zij gedwongen zulke bedrijven te onteigenen en onder nieuwe leiding te plaatsen. Dat daarbij niet alles dadelijk goed ging, is te begrijpen, vooral omdat het bedrijfsleven door de oorlog volkomen ontwricht was. Er was gebrek aan machines, lokomotieven en spoorwagens, de administratie was in de war, de verbinding met de Zuidelijke kolen- en ijzerbekkens was door de burgeroorlog gestremd. De oorlogsindustrie moest weer tot vredesindustrie omgeschakeld worden; als men bedenkt, dat dit voor alle landen een der moeilijkste toekomstproblemen is, is het duidelijk, hoe moeilijk het hier was onder zoovele politieke en ekonomische tegenwerking. De Bolsjewiki moesten bovenmenschelijke organisatoren zijn, als zij uit de bankroete verwarde boedel van de Tsaren- en de Kerenski-regeering in drie maanden tijds een geordende maatschappij hadden kunnen maken. Wat zij positief tot stand gebracht hebben, zullen wij wel eerst later vernemen.

Behalve de aktieve tegenwerking van kapitalistische zijde was er nog een faktor van moeilijkheid: de geestesgesteldheid van de arbeidersklasse zelf. Dit blijkt uit een oproep aan de arbeiders, door de bolsjewistische volkscommissaris in het arbeidsministerie Sjlapnikof op 4 Januari gepubliceerd. Hij wijst daarin op de krisis der industrie tengevolge van het stilzetten der oorlogsindustrie, in een tijd, dat de politieke strijd tusschen arbeid en kapitaal een ekonomisch uiteenvallen bewerkt, terwijl de leiders der bedrijven deze krisis willen gebruiken, om door middel van de honger de arbeiders te treffen en de revolutie te verstikken. Alle arbeiders, soldaten en boeren moeten zich nu aaneensluiten om met krachtige hand en bewuste zin deze ondergang te verhinderen, en de bedrijven voor de produktie van gebruiksvoorwerpen in te richten. Ieder moet er aan denken, dat hij nu niet voor ondernemerswinst werkt, maar in het belang van het geheele volk, en dat de arbeiders en boeren nu meester van het land zijn. Het ophouden der oorlogsindustrie en de krisis brengt ook leed over de arbeiders, en het spook van de honger, de vrees voor werkloosheid zweeft boven hun hoofd. En deze vrees, erfstuk van onze onderdrukte vaderen, houdt de dappere gedachten

in de ban van de kapitalistische denkwijze, verhindert het groote streven naar bevrijding der menschheid en onderwerpt ze aan de zorgen voor de komende dag. Vele arbeiders haasten zich, uit vrees voor nood, papieren roebels op te stapelen en eischen daarom steeds hooger loonen, wat door de kapitalistische pers tegen de arbeiders uitgebuit wordt. Maar de overgelegde papierroebel is geen redder; alle arbeid moet op produktie, op organisatie van arbeid en regeling van het ekonomisch leven gericht zijn. De vorige regeeringen hebben ons het bankroet als erfdeel nagelaten. Er is weinig graan, metaal, kleeding en schoeisel voorhanden, er is geen hout, geen kolen, geen petroleum. En toch heeft ons land overvloed aan al die dingen; maar zij behoeven de arbeid om aan het licht te treden. Dus moeten de arbeidersorganisaties tezamen met de technische krachten en de ondernemers, die dit willen, de arbeid organiseeren, volgens een samenhangend arbeidssysteem, dat op de eigen werkzaamheid der arbeiders steunt, die een krachtige arbeidsdicipline bewaren. Alle eischen, die gij stelt, stelt gij aan u zelf; „wanneer de arbeidersklasse in staat is om de produktie, de verdeeling en de ruil te organiseeren, de spoorwegen en fabrieken in gang te brengen, zullen uw eischen daardoor vanzelf vervuld worden; kan zij dit niet, dan wacht ons terugval in het verleden, onder het juk van de uitbuiting met al zijn leed en smart." De vijanden van de arbeidersklasse, toegerust met de ervaring en kennis, die zij ten koste van het volk verwierven, wachten op de ineenstorting van onze verwachtingen en ons werk.

Wat deze oproep aan het licht brengt, mag niet als een in gebreke blijven van het proletariaat beschouwd worden. De massa van het Russische proletariaat is niet van socialistische denkwijze vervuld — dat kan ook niet, evenmin als waar ook — het heeft alleen aan de socialisten de leiding toevertrouwd, terwijl het in zijn eigen wezen nog vol kleine kapitalistische vrees voor de persoonlijke toekomst zit. De oproep bewijst, wat een enorm werk van opvoeding zulk een bewind aan het reuzenvolk volbrengt, enkel door in het praktische werk, ter voorziening in praktische nood, leidend op te treden. En er is wel niet aan te twijfelen, dat deze organisatie der produktie, door zulk een hooge geest van breed socialistisch inzicht geleid, ten slotte zal slagen, als er niet twee belemmerende faktoren deze geheele groeiende maatschappij zullen doen ineenstorten. De eene faktor is de honger, het gebrek aan levensmiddelen, de andere is het buitenlandsch militair geweld.

Tot nog toe gelukte de voorziening van levensmiddelen eenigszins, ten minste in Petrograd, waarheen tal van spoorwegen loopen; maar in vele

distrikten in Noord-Rusland schijnt de letterlijkste hongersnood te heerschen. Er is gebrek aan vervoermiddelen om het graan, dat wellicht in de dorpen in het midden en Zuiden ligt, overal heen te brengen. Maar de Duitschers gaan de Oekraïne leeghalen; en zal er genoeg zijn om dit voorjaar door te komen? Is de zomer eenmaal bereikt, dan is het ergste gevaar voorbij, want de boeren hebben nu land en zijn gedemobiliseerd, en in de tusschentijd kan in het gebrek aan werktuigen voorzien worden. Maar hoe zal het vóór die tijd gaan? De burgerlijken verheugen zich op deze mogelijkheid (zooals zij in het overige Europa de komende hongersnood vreezen), want dan zal het volk zich tegen de Bolsjewiki keeren; ook nu reeds vermelden zij elk symptoom van gebrek en ekonomische wanorde met vreugde als bewijs van de onbekwaamheid der revolutionaire socialisten. In werkelijkheid ligt de zaak geheel anders. De anarchie en de nood is de erfenis van het Tsarisme en de Kerenski-regeering; in Maart 1917 dreef de honger en de anarchie de massa's de straat op om het Tsarisme neer te werpen; en omdat de regeering van Kerenski niets deed, om de ekonomische ineenstorting te verhinderen, omdat zij grootgrondbezit, woeker, spekulatie en oorlog handhaafde, moest het Russische volk zelf zijn lot in handen nemen. Dat is de beteekenis van de regeering der Bolsjewiki; een uiterste poging om de hongersnood, de ondergang af te weren — en de stomme middenklasse deed niets dan hinderpalen in de weg schuiven, politiek en ekonomisch, en verheugde zich als er weer wat misliep. Want áls deze laatste poging mislukt, als ook de Bolsjewiki, door de vele tegenstand, niet slagen en de hongersnood tóch komt, dan komt in hun plaats geen burgerlijk bewind, maar een werkelijke anarchie, een wanhopige strijd van allen tegen allen, een massale vertwijfelde roof en plundering, die nog heel wat andere verschrikkingen voor de bezittende klassen zal meebrengen dan de regeering der Bolsjewiki. Dat geldt trouwens niet alleen voor Rusland, maar ook voor West-Europa, wanneer daar de volksrevolutie te laat uitbreekt, d. w. z. te laat om nog door organische maatregelen de produktie en distributie zoo te regelen, dat men rond komt; te laat voor een radikale politiek, dus, als alles op is en de hongersnood op geen wijze meer gestild kan worden. Ook daarom is het de politiek der revolutionairen om niet enkel te wachten tot de massa's door honger eindelijk in opstand komen, maar reeds te voren te trachten, door politieke propaganda een bewust verzet te wekken, en, evenals in Rusland gepoogd is, de heerschappij te veroveren als het nog niet te laat is, om door organisatie de ergste ruïne te verhinderen.

Het is echter mogelijk, dat ook deze ontwikkeling niet zelfstandig

ten einde loopt, door het ingrijpen van het militaire geweld der Duitschers. Daar men niet weet, hoever dit zich zal uitstrekken, zijn de ekonomische gevolgen ook niet te voorzien. De imperialistische organisatie-macht kan in de gebieden, die bezet werden, deze laatste fase verhinderen en de hongersnood bezweren, niet door een socialistische organisatie der produktie, maar door een imperialistische organisatie van de machtige honger. Dit geldt dan voor het Westen en misschien Petrograd; het groote gebied van Midden- en Oost-Rusland zullen de Duitschers wel aan hun eigen lot overlaten. Daar zullen dan wellicht vormen van primitief boeren-socialisme blijven heerschen onder de leiding van revolutionairen, die zich daarheen terugtrokken. Maar voor de revolutionaire ontwikkeling van Europa hebben deze dan niet meer dezelfde beteekenis; de groote internationale rol van het Russische Bolsjewisme zal dan uitgespeeld zijn. Het zal echter blijven leven in de revolutionaire bewegingen, die in West-Europa beginnen op te komen, en voor wie het een lichtend voorbeeld van grootsche proletarische aktie is geweest. Als de groote voorloopers en wegbereiders van de komende Europeesche revolutie zullen dan de Russische Bolsjewiki en hun voormannen, Lenin en Trotzki, een eereplaats in de geschiedenis en in de harten van de Europeesche arbeiders blijven innemen.

24 Februari.

Boekbespreking.

Liederen van A. VAN COLLEM. Eerste deel: liederen van huisvlijt. — Bussum, C. A. J. van Dishoeck.

Van de burgerlijke literatuur zijn wij sociaaldemokraten gestrenge beoordeelaars, maar het is duidelijk dat wij slechts dan het recht behouden dit te zijn, wanneer wij ook aan hetgeen uit onze eigen rijen voorkomt zeer hooge eischen stellen. Zonder te vergeten nochtans, dat een socialistisch dichter een betrekkelijk versch terrein ontgint, dat er in zijn werk noodzakelijkerwijs een zoeken en pogen is, terwijl de burgerlijke dichter op een bestaande kunsttraditie betrekkelijk gemakkelijk voorbouwt. Is hier de dichter van het proletariaat in het nadeel, en heeft hij dus aanspraak op eenige meerdere toegeeflijkheid, daar staat weer tegenover dat het voor den burgerlijke, op zijn meer afgegraasd terrein, veel moeilijker valt oorspronkelijk en belangwekkend te zijn.

Het komt mij voor, dat ook de gestrengste criticus aan Van Collem echt dichterschap niet zal kunnen ontzeggen. Ik zou zelfs verder willen gaan en beweren dat nauwelijks enkele tijdgenooten hem in kunstenaarsblik, in oorspronkelijkheid, in plastiek overtreffen. Wat een rijkdom van visie is er niet in deze strofen:

In het afgedakte boven
Waarin gij haar hebt vernederd,
Wordt iets lichtelijk verschoven,
Stijgt een kreetje, zwak gevederd;

Tast en trantelt aan de wanden;
Gaat een dwaallichtje ontsteken;
Zilver en blauw lichtend teeken,
Danst er met omnachte randen.

Uit de kribbe die, verloren,
Staat in duistre kuil geborgen,
Werd een klein geluid geboren,
Bevende als straal in morgen;

Liep de kamer in, ontstak er
Aan de dicht gegroeide kleuren,
Tintelingen en verbrak er
Schemering aan slot en deuren.

Bleef aan de paneelen strijken
Liet de lage ruimte springen,
Dat de gore wanden gingen
Voor de luide stralen wijken.

En de duistere mansaarde
In het jonge kinderkrijten
Hoorde gouden stralen splijten,
Zooals hoort de donk're aarde.

Als het on-ontkoombaar gloren
Van den eeuwig jongen uchtend

(maar dan komt er een rampzalige regel, boche:)

Door het universum zuchtend,
Aan den hemel wordt geboren.

Wie is er, die een zoo eenvoudig gebeuren, zoo bizonder en zoo persoonlijk vermag te zien en tevens zoo in den toon van eenvoudigheid te blijven (daargelaten dan dat oeniversoem), die zoo lieflijk en forsch tevens zou weten te schilderen? Er is meer dergelijks in dit bundeltje, schoon minder krachtig van sensatie: stukken uit „De steeg", het aardige, maar wat lang uitgesponnen, met een schildersoog geziene „Het kleine meisje". Maar ook over minder speelsche tonen beschikt Van Collem. Zie bijvoorbeeld deze regels uit „Wandeling", een goed sonnet, waarin alleen die „peinzende stille werker" mij hindert:

Een fijne geur ontstijgt de versche gronden;
De luchten worden willig voor geluid;
Er breken kleine blauwe kreetjes uit,
Geritsel als uit duizenderlei monden.

En wie, die als ik uiterst gereserveerd staat tegen symboliek, waar kilheid en gezochtheid bijna altijd aankleven, voelt zich niet ontwapend door het warme, verinnigde „De Zaaier":

Ziet gij de toekomst lichten als een vlies?
Hoort gij de wording kloppen aan het heden?
Ziet gij den nacht, waaruit een ster opwies?
Ziet gij den einder die zich gaat verbreeden?

Ziet gij de schoonheid die uitkomen zal?
Zijt gij de hooge bergen opgeklommen? —
Aan hunne toppen schuiven wolken-drommen;
Snel gaan uw voeten, want gij weet het dal. —

Hebt gij de poort verlaten en de tent?
Werdt gij te gaan een verren tocht bewogen?
Hoort gij den klank die haren boodschap zendt? 1)
Ziet gij het licht dat ziet met duizend oogen?

Hebt gij Uzelve afgelegd van U?
Hebt gij het bevend Al in U gevonden:
De volken, d'aarde en het spiegel-luw
Kristal der borrelende water-monden?...

Zoo ga hoog-uit, want in U is gerijpt
Het vonkend zaad der nieuwe wereld-orde:
Strooi hare korrels, dat de wind ze grijpt
En d'ingeslapen akkers wakker worden.

---

1) Drie taalfouten zonder reden in twee regels!

Aan zangerigheid ontbreekt het Van Collem niet, maar bij bereikt niet de rhythmische verfijning van sommige tachtigers. Mij dunkt dat dit ligt in de lijn van zijn optreden als proletarisch dichter, van wien men kracht kan verlangen en oorspronkelijkheid, maar moeilijk de uiterste verfijning der burgerlijke poëzie. Van invloed van de beweging van '80 bespeurt men over het algemeen bij Van Collem maar weinig. Wekt zijn geluid renimiscencen op, dan meestal andere. Het vaakst aan Heine — bijvoorbeeld in „Het oude en het nieuwe beeld", een van de al te talrijke gedichten waarin Van Collem de reeds lang doode romantiek van het katholicisme als achtergrond gebruikt. Als uit Huygens' „Voorhout" weggeloopen zijn gedeelten van het gansch niet onaardige „Het Meisje":

Want de avond is haar morgen
En het maantje is haar zon.

In haar uitgebuilde kleedje
Zet zij zich dan aan de deur,
En de kamer op een sneedje,
Laat door-schemeren gekleur.

Van het steegje zonder vonking,
— Alle lijnen liggen dof —
Wordt haar huisje dan de lonking
Die het oog der mannen trof.

Het is jammer dat een dichter die zooveel kan als Van Collem niet wat critischer tegenover eigen werk staat. Zoowel om de slordigheden in taal die hij laat staan, als omdat zijn bundel bij eenige schifting zeer gewonnen zou hebben. Al te vaak gebruikt hij verkeerde of verminkte woorden, als hem dat zoo te pas komt, of werkt hij met feitelijke onjuistheden. Al dadelijk in het „Gebed te Waalwijk":

Zeg hem het klein betaalde loon,
De dagen lang, de korte woon *enz.*

Ik laat daar, dat de heele voorstelling mij mishaagt en dat „zeg" weinig zin heeft, want „de meester" weet dat wel. Maar „het klein betaalde loon" is geen Hollandsch, en wat beduidt de „korte woon"? „Bekrompen woning" natuurlijk, maar dat drukt kort niet uit. Van Collem wilde een tegenstelling met „de dagen lang" — doch dat geeft hem geen recht er maar wat van te maken!

Erger is het begin van „Bontwever te Gemert".

Uit den vroegen voortijd,
In een woon van bergkrijt,
Plagge, wier en teer *enz.*

Bergkrijt?! waar halen ze dat in godsnaam in Gemert vandaan? Er zweeft Van Collem zeker iets van voor, dat er in Zuid-Limburg, heel ver van Gemert, huizen van mergel zijn. Wier is ongetwijfeld een allerzonderlingst

bouwmateriaal, en alweer: hoe komt het te Gemert — in dat groote dorp, waar stellig ook de armste huizen niet van plaggen zijn? Wat Van Collem zulke dingen doet neerschrijven is geen dichterlijke fantasie — het is eer armoede of vluchtigheid, die het eerste beste begrip bij den kop pakt. In „De moejik" lezen wij:

En de steppen, eeuwig opgericht.

Indien er ter wereld iets niet opgericht is, dan toch zeker wel een steppe! Ook had Van Collem zich er wel rekenschap van mogen geven, dat de moejiks niet wonen bij Samarkand, waar hij bosschen laat donker worden. Denkt hij misschien aan Samara? Zoo zou ik kunnen doorgaan. Misschien zal iemand zeggen dat een dichter niet gebonden is aan de regels der taal. Ongetwijfeld — mits zijn afwijkingen brengen taalverrijking, terwijl wat ik bij Van Collem laak is taalverarming. Is deze zelf het jongetje uit de steeg geweest, waarvan hij spreekt, dan zijn deze fouten hem niet al te zwaar aan te rekenen — maar iemand die blijkbaar zooveel gelezen heeft, moet deze resten van een gebrekkige opleiding te boven kunnen komen.

Over het geheel zou ik de liederen, die den naam van dezen bundel bepaald hebben, liever missen. Zij zijn onbelangrijk, uiterlijk, weinig teekenachtig. In „De koperling" is tenminste naar de uitdrukking van iets gruwelijks gestreefd, maar dat de dichter, op enkele regels na, geslaagd is, kan ik niet zeggen; een geheel van schoonheid is niet bereikt. Nog veel zwakker, naderend tot klankengegoochel zijn „De bontwever", „Lompensorteerster" en „Het gebed te Waalwijk", terwijl „De advertentie" en „Matten vlechten" bedenkelijk oprijmelarij gaan gelijken. De eerste strofe van dit laatste lied wekt al zeer oneerbiedige herinneringen onweerstaanbaar op — aan het wijd verbreide lied van den man, die vlooien uit zijn hemd krabt en rijgt ze aan een touwtje en geeft ze aan zijn vrouwtje! Voor 't overige ligt Genemuiden niet in een heidestreek.

Nog iets waar ik Van Collem voor wil waarschuwen, is het misbruik dat hij maakt van de voorstelling van de dragende of zoogende moeder. Dat wordt al te goedkoope sentimentaliteit! En waartoe meer dan eens dat smakelooze woord „ajers"?

Er zou meer zijn aan te merken — maar er is goeds en bizonders genoeg in dit bundeltje, om verlangend te zijn naar de volgende, die gelegenheid zullen verschaffen de beteekenis van dezen dichter nog wat nader te determineeren.

Sp.

Overzicht der Tijdschriften.

Om te beginnen een antwoord aan partijgenoote H. R. H., naar aanleiding van „Eenige Opmerkingen" aan ondergeteekende in de Februari-aflevering van dit tijdschrift over de zoogenaamde onvriendelijke bespreking van „demain" en zijn directeur partijgenoot H. Guilbeaux. In hoeverre de wijze, waarop kritiek werd uitgeoefend op de opvattingen welke Guilbeaux er op nahoudt over het imperialisme onvriendelijk moge geweest te zijn, laten wij thans in het midden. De bedoeling om onvriendelijk te zijn zat in ieder geval niet voor en te wijzen op wat ons dwalingen toeschijnen, sluit geen onvriendelijk in; integendeel.

Het verwekt echter slechts verbazing dat H. R. H. in het bedoelde stukje zoo ongeveer alle dwalingen van Guilbeaux voor haar rekening neemt. Meen niet dat wij den auteur er een verwijt van maken dat hij het fransche —, het entente-imperialisme in de eerste plaats bestrijdt; als fransch revolutionair socialist is dat zijn eerste plicht, maar wel keuren wij af, dat hij iets bestrijdt waarvan hij blijken geeft de beteekenis niet te begrijpen. En nu moge H. R. H. zeggen dat „demain" die taak zoo goed vervult, dat alle fransche patriottische bladen het belasteren en smaden, dat de fransche censuur het verbiedt en de fransche regeerings-agenten tegen zijn redakteur komplotteeren, de schijfster zelf zal moeten erkennen dat dit allerminst een bewijs is voor de juistheid van 's mans begrip.

Guilbeaux heeft n.l. beweerd *dat het engelsche imperialisme meer verantwoordelijk is te stellen voor den oorlog dan het duitsche, omdat het engelsche verder ontwikkeld is en daarom alleen.*

Als men dat leest, heb ik geschreven — en op vriendelijker toon kan men het al niet uitdrukken — kan men toch moeilijk zeggen dat de schrijver een juist denkbeeld heeft van het imperialisme in het algemeen en van het duitsche in het bizonder, noch van het ontstaan van den wereldoorlog.

H. R. H. zegt nu dat dergelijke uitdrukkingen over de verantwoordelijkheid der geallieerden aan den wereldoorlog, van revolutionair-marxistisch standpunt uitnemend te verdedigen zijn. Welnu, zeer verlangend zien wij naar haar verdediging uit, maar voorloopig, totdat het tegendeel is bewezen, zijn we zoo vrij de bewering van Guilbeaux een dwaasheid te noemen, wat wij met enkele woorden zullen trachten te bewijzen.

Het meest karakteristieke van het „moderne" kapitalisme, d. i. van het imperialisme, zegt Hilferding in zijn „Finanzkapital" 1) (een boek dat de

---

1) Wat Hilferding onder Finanz-kapitaal verstaat en hoe dat zich ontwikkelt is in het kort samengevat op de bladzijden 282 tot 284 van zijn werk.

directeur van „demain" eens moet bestudeeren) is de concentratie, welke eenerzijds in de „opheffing der vrije concurrentie" door de vorming van kartels en trusts, anderzijds in een steeds nauwere betrekking tusschen bankkapitaal en industriekapitaal aan den dag komt.

Met den vooruitgang van de industrieele concentratie worden de betrekkingen tusschen bank- en industrie-kapitaal steeds nauwer ineengevlochten, welke ontwikkeling van grooten invloed is op de klasse-geledingen en op de politiek der groote klassen van de burgelijke maatschappij.

Het zou ons natuurlijk veel te ver voeren, waarom in Duitschland — en op tot zekere hoogte ook in de V. Staten van Noord-Amerika — de baan voor de ontwikkeling van het imperialisme, zoowel ekonomisch als politiek vroeger vrij is gekomen dan in Engeland en ook in Frankrijk, genoeg zij het er op te wijzen dat het industrieel-, handels- en bankapitaal in Engeland overwegend in handen van individueele kapitalisten was gekomen, terwijl in Duitschland, door de veel latere ontwikkeling van industrie en handel en van het kapitalisme in het algemeen, de akkumulatie van kapitaal in handen van enkelen ontbrak, zoodat aldaar het noodige industriëele- en handelskapitaal, veel meer door de banken beschikbaar werd gesteld, die ook voor kapitaal-crediet hadden te zorgen. Hooge invoerrechten en financieering van de industrie hoofdzakelijk door de Banken, deed het duitsche imperialisme — imperialisme is de binnen- en buitenlandsche politiek van het finantie-kapitaal — vroeger tot ontwikkeling komen dan het engelsche en ook het fransche.

Wie hiervan meer wil weten leze b.v.b. de geheele vijfde „Abschnitt" van Hilfdering's „Finanz-kapital" en daarvan het zeer belangrijke 23ste hoofdstuk: „das Finanzkapital und die Klassen".

Tot de beste deelen van dit boek behooren wel de beschouwingen over de toenemende solidariteit van de bezittende klassen, van de industrieelen, banken en agrariërs; van de groot-grondbezitters en de boeren; van de kleine kapitalisten en kartels, uit welker solidariteit zich allengs één werkelijk reactionaire massa ontwikkelde. Deze ontwikkeling ging het snelst in Duitschland en in Amerika, het langzaamst in Engeland en Frankrijk, in welke laatste landen de intellektueelen, de snel aangroeiende „nieuwe middenstand" langer nog de traditie van het oude liberalisme (in Duitschland nooit goed gerijpt), hoog hielden en waar die solidariteit ook minder tot ontwikkeling kwam, waar minder kartels zijn, minder hypotheken, waar de banken de industrie niet zoo beheerschen als in Duitschland.

Duitschland is om zoo te zeggen, geworden het klassieke land in Europa van het moderne kapitalisme, van het imperialisme met zijn diktatuur van het bank-kapitaal en zijn daarmede gepaard gaande snelle ontwikkeling van „zware" industrieen en van moderne bewapening. De tegenstelling tusschen de ontwikkeling van het duitsche imperialisme en de in verhouding beperkte oppervlakte van zijn ekonomisch gebied moest eenmaal tot een geweldig conflict leiden.

Het finantie-kapitaal, waarvan beheersching der Staatsmacht „conditio sine qua non" is, bezit geen geloof meer in harmonie van kapitalistische belangen, het burgelijk vredes-ideaal verbleekt in dat ekonomisch stelsel, in

plaats van de idee der humaniteit treedt het ideaal van den Grooten en Machtigen militairen Staat naar voren. ,,Deutschland ueber alles'' werd de ideologie van het duitsche imperialisme en van den daarvan afhankelijken nieuwen middenstand en helaas ook voor een groot deel van het duitsche proletariaat.

Naast deze speciale ekonomische ontwikkeling van Duitschland behooren vooral niet minder de historisch traditioneele faktoren, de politieke achterlijkheid van dat land tegenover West-Europa, (het politieke systeem was er niet gebonden aan tradities van het oude liberialisme, van burgelijke demokratie enz.) naar voren te worden gebracht. Deze momenten zullen echter naar aanleidng van de artikelen van H. Gorter in de Tribune enz. bij gelegenheid, door een op dat gebied veel bekwamer hand, namelijk door van Ravesteyn, wel in het licht worden gesteld.

Welk imperialisme nu was in 1914 het sterkst geconcentreerd, het sterkst gewapend, het minst aan historisch traditioneele faktoren gebonden, d.w.z. welk imperialisme was het verst ontwikkeld? Het Duitsche. Welk imperialisme zal uit den aard der zaak altijd een oorlog beginnen?

Natuurlijk het verst gevorderde op de baan zijner ontwikkeling; het meest autocratische, het best gewapende. Het kon dus niet anders zijn of het duitsche imperialisme moest worden en was ook de aanvaller, en draagt de verantwoordelijkheid van dezen wereldoorlog. Het entente-imperialisme, als het zwakste, stond oorspronkelijk dan ook in de positie van verdediging. Zijn bewapening ontwikkelde zich evenwel in en door den oorlog snel, totdat het zelfs van verdediging tot aanval kon overgaan, en de Centralen op hun beurt tijdelijk den verdedigings-oorlog moesten voeren. Er kan nu weer een tijd komen dat de Centralen, dat Duitschland en zijn bondgenooten in de positie van aanvallers komen te staan, maar dit alles heeft niets meer te maken met de vraag, welk imperialisme de schuld of beter de verantwoordelijkheid van den oorlog draagt.

Zooals gezegd, partijgenoote H. R. H., durft nota-bene de uitlating van Guilbeaux dat het Engelsche imperialisme, omdat het verder ontwikkeld en daarvoor alléén meer verantwoordelijk voor den oorlog is te stellen, *volkomen voor haar rekening te nemen* en zelfs van *revolutionair-marxistisch standpunt te verdedigen.*

Waar nu echter Guilbeaux volgens marxistische begrippen, een totaal verkeerde voorstelling van het imperialisme blijkt te hebben, ligt het in de reden dat zijn taktiek van bestrijding van het imperialisme op den duur faliekant moet uitkomen. Voor den revolutionair proletarischen klassenstrijd is het daarom van het grootste belang het imperialisme in zijn wezen te doorzien.

Dat ik Guilbeaux, als revolutionair strijder omdat hij in zijn blad (daarmede worden uiteraard niet bedoeld de documenten uit andere landen in ,,demain'') den proletarischen klassestrijd tegenover het imperislisme m.i. niet op de juiste wijze naar voren brengt, zou hebben *gekleineerd*, och dat is wel mogelijk, maar is geen reden om de waarheid, zooals wij die zien, te verzwijgen. Zijn Zimmerwaldisme is nu eenmaal heel iets anders, dan revolutionair marxisme, zoowel in ekonomisch als in politiek opzicht. En zoolang, ten slotte, ,,demain'' geen orgaan wordt van een fransche revolu-

tionaire arbeiders-organisatie, doch een blad blijft met burgelijke pacifisten als vaste medewerkers, houd ik de meening staande dat de strijd van zulk een blad beperkt moet blijven tot woorden, (let wel, partijgenoote H. R. H., er is niet gezegd, dat „demain" slechts een strijd met woorden zou *willen*)

Barbertje moet dus niet persé hangen. Neen, voor de fransche revolutionaire socialistische beweging is het gewenscht dat Barbertje blijft leven, maar het moet volgens onze bescheiden meening, een andere levenswijze aannemen.

* * *

Als nu in de Januari-aflevering van „demain" *Henri Guilbeaux* in het artikel: „*Contre Cailleaux — pour les bolchewikis*" na de fransche regeeringssocialisten en sociaal-patriotten Mayéras, Cachin, Thomas, Renaudel, Sembat, en hoe zij verder ook heeten mogen, te hebben aangepakt, zooals zij inderdaad waard zijn aangepakt te worden, eindigt met de woorden: „Ah, hoeveel sterker. (dan de 28000 leden der fransche „parti-socialiste," waaronder bovendien nog vele Zimmerwalders) is de stem van den syndicalist Merrheim, als hij op het congres van Clermont-Ferrand de dappere Bolschewiki verdedigt, of als hij in het dagblad „La Verité" met een bewogen hart zijn groet zendt en zijn volle instemming betuigt aan onzen vriend Trotzky; Merrheim, die inderdaad 150.000 arbeiders, georganiseerd in de federatie der metaalarbeiders vertegenwoordigt, ten slotte uitroept: „het is hoog tijd dat de fransche Zimmerwalders de scheuring uitspreken en een nieuwe werkelijk internationale-revolutionaire partij stichten. De fransche arbeidersklasse die den oorlog verafschuwt en de imperialistische tyrannie vervloekt, volge het voorbeeld van de russische arbeidersklasse en het bolschewisme zal in Frankrijk triomfeeren, gelijk het weldra in Duitschland zal gemanifesteerd worden. Aldus zal het international proletariaat aan de kapitalistische regeeringen, welke verantwoordelijk voor den oorlog zijn, de algemeene vrede, de eenige mogelijk standvastige en vruchtbare vrede opleggen," — dan, meenen wij, ligt het op den weg van Guilbeaux, zich zoo spoedig mogelijk van zijn burgerlijke pacifisten-medewerking te ontdoen, en met Merrheim en andere rev. socialisten zich aaneen te sluiten voor de stichting dezer nieuwe partij, met, zoo mogelijk, den gemetamorphiseerde „demain" als orgaan. En dat is de nieuwe levenswijze, die wij Barbertje toewenschen. Of ten slotte de republikeinsche imperialisten van het soort bank-financiers als Caillaux niet veel gevaarlijker zijn voor het fransche proletariaat, dan „Tigres" als Clemenceau, is een vraag die uit het artikel van Guilbeaux niet blijkt, maar welke bij een nauwkeurige ontleding van het fransche imperialisme, d. w. z. van het geheele samenstel van geestelijke krachten en factoren, die de fransche „haute" bourgeoise en de nieuwe middenklasse beheerscht, zeer waarschijnlijk bevestigd zou moeten worden.

In hetzelfde nummer van „demain" treffen we het volledige program van de soc. dem. arbeiders-partij van Rusland (Bolschewiki) aan, zooals het op het laatste congres is herzien en aangepast aan de nieuwe omstandigheden in Rusland. De nieuwe redactie is van Lenin en N. Kroupsky,

de vertaling in het fransch van W. Kalinine. Dit program zal wellicht in een onzer revolutionair soc. organen in zijn geheel vertaald worden opgenomen. De revisies betreffen hoofdzakelijk de navolgende punten:

10. Het imperialisme en het tijdvak van de imperialistische oorlogen met betrekking tot de sociale revolutie, die nadert;

20. de Staat, niet de burgerlijk parlementaire republiek, maar de demokratische republiek van arbeiders en boeren, d. w. z. het type van een staat zonder politie, zonder staand leger, zonder bevoorrechte bureaucratie;

30. de school en de opvoeding. (Scheiding van kerk en staat en die van school en kerk. Volkomen ,,verleeking'' (laïcisation) van de school). Geen beroeps-opleiding maar een ,,polytechnische'' opleiding, vereenigd met praktische landbouw en industrie-arbeid. Het onderwijs dus dat Lavoisier, Condorcet, Rousseau, Pestalozzi, R. Owen reeds trachtten te verwezenlijken, waarover Marx en Engels dikwijls spraken en dat ook in het kommunistisch manifest wordt genoemd.

Giovanni Fassina, gemeenteraadslid van Milaan, geeft een uitvoerige beschrijving van de ,,houding der italiaansche socialisten tijdens den europeeschen oorlog,'' welke, ofschoon niet revolutionair, in ieder geval gunstig afsteekt bij die van de andere oorlogvoerende landen. Minder bemoedigend is echter het slot, n. l. dat de revolutionaire kameraden in het buitenland, die hebben gehoopt en nog hopen op een revolutinaire actie van het italiaansche proletariaat, hun verwachtingen helaas, momenteel niet verwezenlijkt zullen zien. Doch later! Uit den nieuwe Engelsche roman: *the Fortune*, a romance of friendship'' van *Douglas Goldring* wordt in vertaling gegeven het hoofdstuk: een rechtbank-zitting voor ,,Conscientious Objectors.''

Ten slotte nog ,,Faits et Documents'' uit het politieke en sociale leven van verschillende landen. Hieruit vernemen wij o. a. dat de directeur van ,,Masses'', Max Eastman, en zeven andere medewerkers, waaronder de bekende teekenaar Arthur Joung, door de amerikaansche klasse-justitie worden vervolgd. Dit proces heeft een open briefwisseling tusschen Upton Sinclair en president Wilson doen ontstaan.

In de rubriek ,,Polémique'' reageert ook Guilbeaux op de zoogenaamde onvriendelijke kritiek. op ,,demain'' door ondergeteekende in de Januari-aflevering van de Nieuwe Tijd, op dezelfde wijze als H. R. H. hierboven besproken. Het is dus overbodig hierop in te gaan.

* * *

De ,,Neue Zeit'' moeten wij ditmaal met rust laten, wat misschien wel jammer is. Uit de artikelen van Cunow b. v. b. over ,,Parteipsychologisches,'' over nogmaals ,,Volksherrschaft und parlementarisches System,'' over ,,Selbstverständigung in der deutschen Social-demokratie'' (een welwillende kritiek op ,,Drei Jahre Weltrevolution'' van Paul Lensch, welk boek is te beschouwen als een voortzetting van ,,die Socialdemokratie, ihr Ende und ihr Glück'') blijkt al duidelijker dat in de theorie van het ,,Neomarxime'' zooals Cunow de nieuwe leer noemt, het woord Marx nog slechts dient als valsche vlag voor de nieuwe socaal-imperialistische theoriën van de heeren Lensch, Renner en Cunow.

De te verwachten groote mobilisatie van de proletarische krachten der duitsche arbeiders — daargelaten nu of de partij der onafhankelijken daarvan het kader zal vormen — hoont de wetenschappelijke Cunow met de navolgende woorden:

„Een schoon perspectief, slechts zal zij (die mobilisatie) eveneens een illusie zijn, als zooveel andere verwachtingen en beloften van die zijde. De hoop bedriegt!" Marx, dit bewijzen al zijn geschriften, achtte elk teeken slechts van een revolutionaire beweging van het proletariaat van zulk een groot belang voor de ontwikkeling van de maatschappij, dat hoonende woorden als hierboven aangehaald, nimmer over zijn lippen zouden zijn gekomen. Wij begrijpen dan ook, dat Cunow het niet geheel met zijn vriend Renner eens kan zijn, dat „niets aan Marx zou zijn te reviseeren." Wat Karl Marx b. v. b. van Hegel en de engelsche sociaal-filosophie heeft overgenomen, nou, daar is een luchtje aan, volgens Cunow.

Zoo mogelijk, komen wij op een-en-ander terug.

OPMERKER.

ERRATUM.

De bespreking van het geschriftje van den heer Schaper (De waardeering van het Parlement) is door eenig misverstand blijkbaar ongecorrigeerd in het Februarinummer gekomen. De drukfouten zijn er althans kwistig in verspreid. We vermoeden dat de lezer b. v. wel begrepen heeft, dat met de in den voorlaatsten zin aangeduide, maar niet genoemde denkmethode de dialektische is bedoeld. Doch een enkele regel is zoo mishandeld door het fouten-duiveltje, dat er van onze bedoeling niet veel is overgebleven. Wij hadden geschreven, dat het historische overzichtje in ongeveer *twee* bladzijden druks de „historische wording" *heet* te behandelen.

De kwaadaardige kwelgeest aller schrijvers laat ons echter beweren: „dat in ongeveer tien bladzijden druks de „historische wording" weet te behandelen."

Was 't maar waar! Tien bladzijden is voor de historie der parlementen wel niet veel, maar toch beter dan twee bladzijdjes. En vooral zouden we zoo graag inderdaad willen getuigen, dat de heer Sch. de historie *weet* te behandelen. 't Heeft er, helaas, niets van; en wij moeten den lezer verzoeken, door de *w* in een *h* om te zetten, aan des heeren Schapers prulwerk recht te doen wedervaren.

B. C.

Verzen

DOOR

C. J. KELK.

HET LAND.

Eerst was 't een vallei met vlammende wanden,
met roode strepen aan 't gewelf der zee;
eerst waren het welige tarwelanden,
die, de wind beluisterend, ruischelden mee....

Toen werd het een kuil met glooiende randen
en daarin waadde door 't gewas het vee,
maar de glooiingen vielen scherper in de wollige landen
en de scheiding werd dieper tusschen land en zee.

Toen kromp 't land tezaam tot groep donkre fabrieken,
waar de schoorsteenen droegen de schemering zwaar.
't Land kroop onder Duister's dreigende wieken.

't Land rafelde weg tot een hunkrende schaar
van vloekende ovens, die de luchten volriepen
van rumoeren, gestemd op Leed's zilveren snaar.

DE SLAAF.

Wie bukken, leggen het zaad in de grond,
wie bukken, dat zijn de slaven;
het zaad, dat ze strooien is zacht en rond
en 't wordt in de aarde begraven.

En de aarde koestert het als een schat....
het begint als een vlam te wassen.
't Groeit uit tot een huis, tot een dorp of een stad,
in de gloed van de zonne-terrassen.

En dat is de oogst, die de heeren bevalt,
daar kunnen de heeren in wonen,
daar zingen de heeren tot 't davert en schalt,
daar bouwen de heeren hun tronen.

Want dat is de oogst, maar niet voor de slaaf,
die fel met zijn lichaam mag boeten,
dat hij niet geboren werd, als een graaf,
dat hij is gemaakt om te wroeten,

en diep gebogen te staan om het zaad
op de warme aarde te strooien,
dat in hem 't hart brandt als een *haat*,
't gelaat zengend' in wilde plooien....

DE RUK.

Maar ziet, uit de schuchtere lente der dagen,
zal langzaam een rustig en hoog licht opgaan
en dan zal een Vlam zacht ons leven dragen
tot een rimpelloos-rein, tot een blijder bestaan.

Maar dan zullen ook velen zacht moeten vallen
als van de herfstboom de late vrucht.
Ziet, de horizonten beven blauw van het schallen
en een zachte muziek ontwaakt in de lucht.

Dan zullen ook vele knoppen uitlaaien
tot vlerkende bloemen, violette en rood.
Want in de heemlen begint het te waaien,
alsof een warm en groot dier zijn muil ontsloot.

Want ziet, uit 't licht van een lauwige strooming
schiet fel uit de rossige vlam van de wil;
hij brandt diepe gaten in Hoop en in Drooming
en zet met één ruk de Machine stil.

DE FABRIEKEN.

Wij dragen de roem van Twente
aan de bloeiende hemels voorbij;
een vurende, vlammende lente
breekt uit onz' berookte schalmei.

Wij willen zoo hevig vernielen
maar ook baren menigvoud
en grijpen de wankele zielen,
wier hand ons in teugelen houdt.

Wij dragen rookpluimen en nevels
ver weg langs de avondzon,
voorbij aan silhouetten van gevels
in wier oogen Nacht aarzlend begon.

Maar zacht deinen wij roem van Twente
door 't ruischelend weefgetouw,
want in ons groeit teeder de lente
als 't kind teer-groeit in de vrouw.

Nieuwjaarsdag 1918.

De tegenwoordige stand van het Evolutie-vraagstuk

DOOR

DR. DAN. DE LANGE JR.

V. Nieuwere opvattingen omtrent het mechanisme der Erfelijkheid.

In onze laatste besprekingen hebben wij het gehad over de Darwinistische opvatting der afstammingsleer in hare klassieke vorm en over haren invloed op de andere takken der biologische wetenschap alsmede op de maatschappij-leer (zie art. III en IV in de September- resp. Octoberaflevering van dit tijdschrift, 1917) en ik zal nu moeten overgaan tot de moeilijke en ondankbare taak om uit de onafzienbare reeks onderzoekingen en publicaties over deze materie na het jaar 1900, welke elkaar in vele opzichten tegenspreken, het blijvende en waardevolle te ziften en daarvan voor mijn lezers een niet al te onverteerbaar aftreksel te bereiden om aldus eindelijk de belofte in te ruilen, welke in den titel mijner artikelenreeks vervat is.

Ik wil daartoe echter beginnen voor hen, die zich nooit op biologisch terrein gewaagd hebben een kort overzicht te geven van den bouw en beteekenis der cel, aangezien de kennis daarvan voor een goed begrip van hetgeen volgen gaat, onontbeerlijk geacht kan worden. De ter zake kundige lezer kan deze passus dus gerust voorslaan.

Reeds tegen het einde der 17de eeuw ontdekten de beroemde Italiaansche physioloog Malpighi en de Engelsche botanicus Grew, dat jongen doorgesneden plantenstengels door de loupe bekeken blijken te bestaan uit kleine kamertjes, welke gewoonlijk zes- of veelhoekig aan elkaar sluitend denzelfden indruk maken als de cellen van een honigraat en daaraan hun onjuisten naam ontleenen. De celwand is n.l. naderhand gebleken een volkomen bijkomstig orgaan te zijn, dat in vele, vooral dierlijke cellen ontbreekt, hoewel zij in de oudste,

uitgewerkte celtheorie van Schwann en Schleiden (1838) nog de gewichtigste rol speelt. Eerstgenoemde onderzoeker mag als ontdekker van het feit genoemd worden, dat ook het dierlijke lichaam uit zeer kleine, meestal slechts mikroskopisch zichtbare cellen bestaat.

Het is natuurlijk niet mijne bedoeling hier een gedocumenteerde geschiedenis der celtheorie te leveren. Ik zal moeten volstaan met het vermelden van enkele belangrijke feiten. Volgens de tegenwoordige opvatting dan is een cel een klompje van een waterrijke, half vloeibare, geleiachtige massa, die chemisch het meest verwant is met eiwitstoffen, zich in het algemeen als een colloïd systeem 1) gedraagt en den naam draagt van protoplasma d. w. z. oorspronkelijke plastische stof. In dit protoplasma komt een orgaan voor de kern, welk in geen enkele levende cel (misschien met uitzondering van de roode bloedlichaampjes) ontbreekt en voor het leven der cel noodzakelijk is. Protoplasma en kern, welk laatste eigenlijk niets anders is dan een differentiatie-product van het eerste, zijn dus de dragers van het leven. Als zoodanig vertoonen zij de grondeigenschappen der levende wezens n.l. de prikkelbaarheid, het vermogen tot assimilatie, d. w. z. tot het vervormen van vreemde levenlooze stof tot levende materie en de deelbaarheid d. w. z. het vermogen om uit één levende moedercel twee levende dochtercellen te doen ontstaan. Ter aanvulling van de energie, welke voortdurend bij de levensprocessen verbruikt wordt, heeft steeds verbranding van deelen van het cellichaam (ademhaling) en dientengevolge weer uitscheiding van schadelijke verbrandingsproducten (in de eerste plaats van koolzuur) plaats.

De verdere bestanddeelen der cel, zooals de celwand, vloeistofdruppels of afscheidingsproducten van zeer uiteenloopende aard zijn vormingen, die samenhangen met de functies der cellen. Alle organen van planten en dieren bestaan uit cellen of uit afscheidingsproducten derzelven 2).

Over den bouw van het protoplasma loopen de meeningen nogal uiteen. Vermoedelijk is deze bij cellen met verschillend levensver-

---

1) Ik bedoel hiermede, dat de materie in het protoplasma niet moleculair verspreid is; maar dat de kleinste, mechanisch te scheiden deelen, micellen genaamd uit meerdere, soms talrijke moleculen bestaan. Door deze omstandigheid kunnen meerdere eigenschappen zooals de geringe stabiliteit der levende stof, hare prikkelbaarheid, hare zwelbaarheid ten deele ver. klaard worden.

2) Door de oudere auteurs werd de beteekenis van de individualiteit van elke cel sterk overschat. Ten slotte hangen de cellen van één levend individu grootendeels door protoplasmabruggen samen. Er bestaat dan ook bij vele moderne auteurs de neiging om niet de ééncellige toestand als oorspronkelijk te beschouwen, maar de zoogenaamd syncytiale, waarbij in een groote massa protoplasma talrijke kernen als energie-centra voorkomen.

richting niet dezelfde en kunnen ook in één cel structuurverschillen optreden in verband met veranderingen van den functioneelen toestand b.v. bij kliercellen (zooals bij die der speeksel-, zweet-, melkklieren enz.) vóór, tijdens en na het afscheiden van het klierproduct.

Er bestaan daaromtrent vier opvattingen:

1°. Volgens Fromman, Heitzmann, Leidig e. a. is de oorspronkelijke structuur van het protoplasma een netvormige of sponsachtige, waarbij fijne strengen en balkjes van een meer vaste substantie, welke met elkaar samenhangen, door vloeistof omspoeld zouden worden.

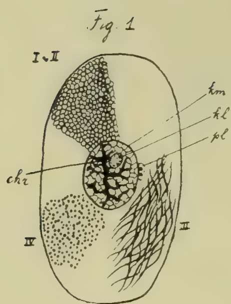
2°. Volgens Bütschli zouden deze in vele cellen zichtbare beelden slechts gezichtsbedrog zijn en niets anders zijn dan de optische doorsnede van blaasjes. De structuur van het protoplasma zou dus op een zeer fijne schuim gelijken, waarbij vaste wanden vloeistofdruppels zouden omsluiten. Bütschli heeft vele mikroskopisch zichtbare protoplasmastructuren nagebootst door het vervaardigen van zeer fijne zeepen,

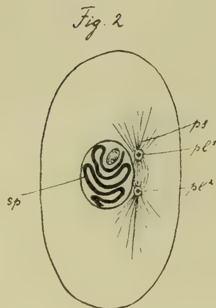
3°. Volgens Flemming bestaat het protoplasma uit talrijke, vaste draden (Filairmassa), welke met elkaar versmelten kunnen en waartusschen zich wederom een interfilaire vloeistof bevindt.

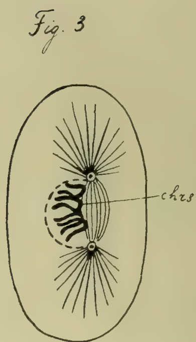
4°. Volgens Altmann ten slotte bestaan alle in het protolasma zichtbare structuurvormen uit reeksen van kleine, vaste korreltjes granulae genoemd, waartusschen zich een intergranulaire vloeistof bevindt.

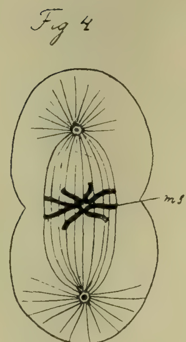
In Fig. 1, een schema van den bouw eener cel heb ik bij I en II aangegeven, welk beeld het protoplasma onder het mikroskoop zou vertoonen volgens de beide eerstgenoemde meeningen, bij III is dat voor de filair-theorie, bij IV voor de granulair-theorie gedaan. Zooals reeds door mij is gezegd, komen deze vier mogelijkheden effectief in bepaalde cellen en in bepaalde functioneele toestanden van eenzelfde cel voor. Volgens mij bestaat er dan ook geen reden om aan een van deze theoretische voorstellingen den voorkeur te geven; hoogstens zou men den granulairen toestand als de meest eenvoudige kunnen beschouwen, waaruit dan de andere gemakkelijk zijn af te leiden, doordat de granulae zich vereenigen tot draden, en deze weer tot een netwerk of tot de wanden van kleine vloeistofblaasjes.

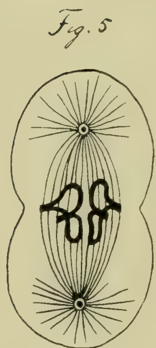
Een dergelijke vervorming van de structuur eener cel kan in bepaalde gevallen bij verandering van haren toestand waargenomen worden, zoo zullen wij zoo dadelijk zien, dat het protoplasina zich bij de deeling eener cel onafhankelijk van zijn structuur in den rust-toestand in lange draden gaat rangschikken. Buitendien is het verschil volgens de huidige physisch-chemische opvattingen niet zeer

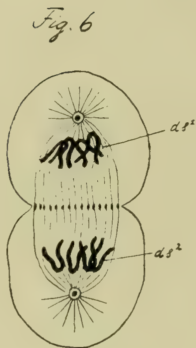

Fig. 1
km
kl
pl
chr
IV
III

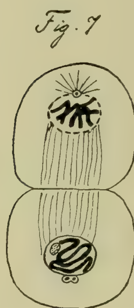

Fig. 2
ps
pl¹
pl²
sp

Fig. 3
chrs

Fig 4
ms

Fig. 5

Fig. 6
ds²
ds²

Fig. 7

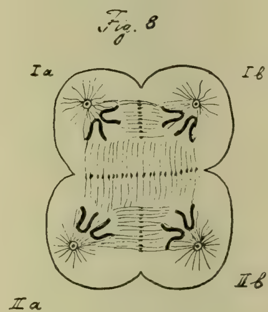

Fig. 8
I a
I b
II a
II b

Fig. 9
k
pl
st

PLAAT-VERKLARING.

Fig. 1. Schematische voorstelling van den bouw eener cel:
chr. = chromatine-netwerk, kl. = kernlichaampje, km. = kernmembraan, pl. = poollichaampje.

Verder is in den kern het fijnere netwerk der moeielijk kleurbare stof zichtbaar, terwijl links boven in het celprotoplasma is aangebracht de net resp. de schuim-structuur (opvatting I en II), rechts beneden de filaire structuur (opvatting III) en links beneden de granulaire structuur (opvatting IV).

Fig. 2—7. Normale kerndeeling:
chrs. = chromosomen, ds.[1 en 2] = dochtersterren, ms. = moederster, pl.[1 en 2] = poollichaampjes, ps. = protoplasmastraling, sp. = chromatine-spiraal.

Fig. 2. Vorming der chromatine-spiraal, optreden der protoplasmastraling.

Fig 3. Vorming der chromosomen, oplossing der kernmembraan.

Fig. 4. Moederster der chromosomen.

Fig. 5. Overlangsche splijting der chromosomen (gemakshalve zijn slechts 2 chromosomen voorgesteld).

Fig. 6. Vorming der beide dochtersterren

Fig. 7. Vorming der beide dochterkernen.

In de onderste cel is een verder stadium der kern-reconstructie voorgesteld als in de bovenste.

Fig. 8. Reductie- of rijpingsdeeling. Voordat de beide deelkernen I en II zich volledig geconstitueerd hebben, heeft een nieuwe deeling plaats, waarbij elk der 4 kernen Ia, Ib, IIa en IIb slechts de helft van het aantal chromosomen ontvangt.

Fig. 9. Schematische voorstelling van een rijpe mannelijke geslachtscel:
k. = kop met kern en een dun laagje protoplasma.
pl. = hals met poollichaampjes.
st. = staart of zweep, het grootste deel van het protoplasma bevattend.

---

groot, want in alle vier gevallen heeft men te doen met een systeem van nauwe holten met vloeistof gevuld, waarbij vloeistof en vaste stof over een zeer groot oppervlak met elkaar in aanraking komen. Er treden dus eigenaardige grensvlakverschijnselen op, die men gewoonlijk met den naam van capillaire processen aanduidt, omdat men deze het eerst bij zeer nauwe buizen met vloeistof gevuld, zoogen. haarbuizen of capillairen heeft waargenomen. Voor ons doel is echter de structuur van den kern nog meer van belang. Dit orgaan treedt niet alleen regelend op bij allerlei energie- en stofwisselingsprocessen in het leven der cel, maar speelt vooral een actieve rol bij de deeling der cel, dus bij de voortplanting.

Bij een rustende kern, als geen celdeeling plaats vindt, kunnen wij onderscheiden een vliezige kernmembraan, (Fig. 1, km), met kernsap gevuld. In dit kernvocht bevinden zich een fijn netwerk van een moeilijk kleurbare stof en een iets grover netwerk (soms ook losse korrels) van een gemakkelijk kleurbare substantie, daarom chromatine genoemd. Daarenboven komen in de kern een of meer vrij groote kernlichaampjes 1) voor, welke eveneens kleurbaar zijn, maar zich anders t. o. v. van verschillende kleurstoffen gedragen als de chromatine (Fig. 1, kl.). Bij de voorbereiding tot de celdeeling nu concentreert zich de chromatine tot een vrij dikke spiraaldraad (Fig. 2, sp.), welke zich na eenigen tijd in een voor elke dier- of plantensoort bepaald aantal kernlissen, kleurstoflichamen of chromosomen verdeelt (Fig. 3, chrs.). Ondertusschen is de kernmembraan vervloeid en heeft zich het kernsap dientengevolge door de geheele cel kunnen verspreiden, terwijl het kernlichaampje verdwenen is. (Fig. 3).

Daarentegen zijn de naast de kern in het protoplasma aanwezige poollichaampjes (zie Fig. 1 en 2, pl.) duidelijker zichtbaar geworden en deze hebben zich van elkaar verwijderd. Zij plaatsen zich ieder aan een der polen van den kern (vandaar hun naam) en om beide heen gaat het protoplasma een eigenaardige straling vertoonen, terwijl

1) Voor degenen, die nooit een cel met een kern door het mikroskoop gezien hebben, is het misschien tot het vergemakkelijken der voorstelling dienstig een voorbeeld van een zeer groote cel te geven. De dooier van een kippenei is niets anders dan een zeer groote eicel. Ieder, die zich in deze tijden nog herinneren kan, hoe een doorgeslagen ei op een schoteltje of in een pannetje er uitziet, weet, dat zich bovenop de dooier een lichter gekleurde ronde plek, het kiempje bevindt met een duidelijke witte stip erin, het kiemvlekje. Dit kiempje is de kern van de eicel, het kiemvlekje het kernlichaampje. Wij hebben hier dus met een cel van zoodanigen omvang te maken, dat zelfs de kern en de onderdeelen daarvan met het bloote oog zichtbaar zijn.

tusschen de poollichaampjes de eveneens uit draden bestaande kernspoel is uitgespannen. (Fig. 3, ks.). De kernlissen verhuizen nu naar den aequator van de kernspoel, zoodanig dat de omgebogen punten naar het midden gekeerd zijn en zij een stervormige figuur, de zoogen. moederster vormen. (Fig. 4, ms.). De draden van de kernspoel zijn aan de kernlissen vastgehecht. Nu deelen zich de kernlissen overlangs, de eene helft wordt als 't ware naar het eene poollichaampje, de andere helft naar het andere poollichaampje getrokken 1). Op die wijze ontstaan uit een moederster twee dochtersterren. (Fig. 6, ds 1 en 2). Tusschen deze beiden snoert de cel zich nu langzamerhand in en vormt zich een nieuwe celgrens, gedeeltelijk onder medewerking van de protoplasmadraden der kernspoel, welke de beide dochtersterren verbinden en welke zich daartoe in het midden verdikken. (Zie fig. 6).

Daarna ondergaat elke dochterster de in den aanvang geschetste processen, maar in omgekeerde volgorde. De kernlissen verbinden zich tot een spiraaldraad en deze verandert weer in het chromatine-netwerk. Er vormt zich een nieuwe kernmembraan en een nieuw kernlichaampje, terwijl het poollichaampje onduidelijker wordt of verdwijnt.

De beteekenis van deze ingewikkelde deelingswijze van den kern, waarnaast die van protoplasma vrij grof en onnauwkeurig is te noemen, zal wel hierin gelegen zijn, dat daardoor de chromatine van den kern zoo nauwkeurig mogelijk in twee gelijke helften wordt verdeeld. Dit is een van de redenen, waarom O. Hertwig en met hem vele andere onderzoekers dit kernmateriaal als de drager en overbrenger der erfelijke eigenschappen beschouwen. Er zijn echter nog meerdere feiten, welke voor deze zienswijze, mits niet te eng opgevat, pleiten. Bij de geslachtelijke voortplanting treden een aantal verschijnselen op, welke in het licht van deze zienswijze een eigenaardige beteekenis verkrijgen. In dat geval toch versmelten de kernen van een mannelijke en een vrouwelijke geslachtscel (= eicel), hetgeen men bevruchting pleegt te noemen. Zonder bijzondere maatregelen zou dus de bevruchte eicel een hoeveelheid chromatine en een aantal chromosomen bevatten dubbel zoo groot als de cellen der ouders. Bij elke nieuwe generatie zou deze verdubbeling voortgezet worden, en al spoedig zouden wij met belachelijk groote hoeveelheden chromatine en een reusachtig aantal chromosomen te doen krijgen, terwijl de eicel veel te klein zou worden om die hoeveelheid te bevatten.

---

1) Van het mechanisme dezer verplaatsing der chromosomen is eigenlijk niets zekers bekend. De voorstelling, dat dit geschieden zou door het samentrekken van de draden der kernspoel is dus meer beeldspraak dan waargenomen feit.

Om dit nu te voorkomen treedt bij de vorming der geslachtscellen de rijpings- of reductiedeeling op. De onrijpe geslachtscel deelt zich n.l. in tweeën en voordat de dochterkernen zich opnieuw geconstitueerd hebben, heeft een tweede deeling plaats, waarbij nu echter niet elke kernlis, maar het aantal der kernlissen gehalveerd wordt, zoodat er ten slotte vier cellen ontstaan ieder met het halve aantal chromosomen. Fig. 6 en 8 geven een voorstelling van dit proces. Wij moeten hierbij uit gaan van den toestand in Fig. 6 afgebeeld, waar juist de dochtersterren met 4 chromosomen gevormd zijn, de poollichaampjes deelen zich nu ieder weer in tweeën en vormen 2 nieuwe kernspoelen, loodrecht op de richting der eerste kernspoel. De 4 nog losse chromosomen, van elke dochterster worden nu twee aan twee naar elk der poollichaampjes getrokken en zoo zien wij in Fig. 8, vier nog niet geheel gescheiden cellen ontstaan, terwijl elk der vier kernen niet vier maar twee kernlissen bevat. Bij de vorming der vrouwelijke geslachtscellen gaan drie van de vier cellen te gronde en komt telkens slechts één eicel tot ontwikkeling. Daar deze dus beschikt over het grootste deel van het protoplasma der onrijpe geslachtscel, waarvan wij zijn uitgegaan, is de eicel altijd betrekkelijk groot. Ook bevat zij meestal veel reserve-materiaal.

Bij de vorming der mannelijke geslachtscellen daarentegen, komen uit één onrijpe geslachtscel vier rijpe dito tot ontwikkeling. Fig. 8 heeft dus in 't bijzonder op de vorming der mannelijke cellen betrekking. Deze zijn dus klein, bevatten weinig protoplasma en geen reserve-stoffen. Zij bestaan in hoofdzaak uit een kop, die grootendeels door de kern gevormd wordt, uit een halsstuk (= het poollichaampje) en een bewegingsapparaat, de staart, die het grootste deel van het protoplasma bevat (zie fig. 9, k, pl en st). Bij de bevruchting nu dringen kop en hals in de eicel. Het bevruchtte ei bevat dus 2 kernen met het halve aantal chromosomen. Derhalve bezit het na de samensmelting dezer kernen weer het normale aantal kernlissen en wel evenveel vaderlijke als moederlijke. Doordat de staart niet opgenomen wordt, dringt slechts uitermate weinig vaderlijk protoplasma in de eicel. Bij de eerste deeling der bevruchte eicel krijgt ieder der dochtercellen evenveel van de vaderlijke als van de moederlijke chromatine resp. chromosomen mee en voor zoover men heeft kunnen nagaan blijft dit bij alle volgende deelingen zoo. Alle kernen van het nieuwe individu bevatten dus evenveel vaderlijke als moederlijke chromatine resp. chromosomen. Bij de vorming van de geslachtscellen van het nieuwe individu, bij de rijpings- of reductiedeeling verandert dit evenwel. Zooals wij hierboven beschreven hebben, worden daarbij niet de afzonderlijke kernlissen gehalveerd, maar hun aantal, terwijl

elk chromosoom intact blijft. Hierbij zal het dus kunnen voorkomen, dat de eene geslachtscel alleen vaderlijke (eigenlijke grootvaderlijke) chromosomen meekrijgt en de andere alleen moederlijke (eigenlijk grootmoederlijke), terwijl beide soorten van kernlissen ook in allerlei andere verhoudingen gemengd in de nieuwe geslachtscellen kunnen voorkomen. Wij zullen zien van welke beteekenis deze feiten zijn voor de verklaring der zoogen. Mendelistische bastaardsplitsingen, maar daarover later.

Het is duidelijk, dat de eigenaardige processen, welke bij de rijping der geslachtscellen optreden, de beteekenis der chromatine volgens de opvatting van Hertwig nog eens onderstreepen. Dit treedt vooral in het licht, wanneer wij het gedrag van bastaarden der eerste generatie nagaan. Indien n.l. het protoplasma een overheerschende rol speelde bij het overvoeren van erfelijke eigenschappen van de eene generatie naar de andere, dan zou men verwachten dat bij bastaardeering de eigenschappen der moeder zonden overheerschen, aangezien de eicel oneindig meer protoplasma bevat, dan de kop en hals der mannelijke zaadcel. Dit is geenszins het geval. Maar er is meer: zoogen. reciproke (wederzijdsche) bastaarden zijn identiek, d.w.z. indien ik een mannetje van de soort, het ras of de varieteit A, paar met een wijfje van de soort enz. B, dan is de bastaard AB volkomen gelijk aan, die welke ontstaat bij de paring van mannetje B en wijfje A, dus aan de bastaard BA 1).

Indien nu werkelijk het protoplasma voor het continueeren der ouderlijke eigenschappen een belangrijke rol speelde, dan zou men verwachten, dat er duidelijke verschillen tusschen reciproke bastaarden zouden optreden en wel zoo dat altijd de eigenschappen der moeder neiging tot overheerschen zou vertoonen. Dit nu is niet het geval; wel kunnen, zooals wij later zullen bespreken bij bastaarden der eerste generatie de eigenschappen van de eene soort of varieteit overheerschen, zoodat deze bastaarden dan oogenschijnlijk van zuiver ras zijn, maar dan doet het er niet toe of wij de moeder of den vader uit deze overheerschende soort kiezen, het resultaat blijft in beide gevallen hetzelfde.

De toenemende mate van kennis omtrent de structuur en de voortplantingswijze van cellen en celkernen leidde er vanzelf toe, dat men, op bekende en goed geconstateerde feiten voortbouwend, ging

---

1) De bekende uitzondering, op deze regel n.l., dat de reciproke bastaarden van paard en ezel: muilezel en muildier niet identiek zouden zijn, berust waarschijnlijk op de omstandigheid, dat voor beide kruisingen gewoonlijk niet volkomen dezelfde paarden- en ezelrassen gebruikt worden.

trachten een soort van mechanische 1) verklaring te vinden voor het overbrengen der erfelijke eigenschappen van de eene generatie naar de andere, verklaringen, die hoe modern ook van aankleeding, veelal nog duidelijk hun oorsprong uit de reeds vroeger vermelde 17e- en 18e-eeuwsche theorieën omtrent den individueelen ontwikkelingsgang der organismen met name uit die der Praeformatie, die der Epigenesis en die der Panspermie verraden (zie daartoe het eerste artikel dezer reeks in de Aprilafl. '17 van dit tijdschrift), terwijl zelfs enkele opvattingen reeds schijnen te wortelen in de aan de toenmalige volksphysiologie ontleende voorstellingen van de verschillende Grieksche natuurphilosophen 2).

Verreweg het talrijkst zijn de navolgers van de Panspermisten. Aan al de desbetreffende theorieën ligt de voorstelling ten grondslag, dat de cel niet de kleinste, levende eenheid is, maar dat zij uit een groot aantal zeer kleine, mikroskopisch onzichtbare deeltjes, waaraan elke auteur weer een anderen naam geeft, is opgebouwd, en dat deze deeltjes een sterke mate van individualiteit en onveranderlijkheid bezitten. Volgens de eene groep van natuurphilosophen (Darwin, De Vries en vele Mendelisten) zijn deze deeltjes de dragers van bepaalde eigenschappen-complexen en verschillen zij dus onderling, volgens anderen (Spencer, Naegeli e.a.) bevat elk elementair deeltje het complex van eigenschappen, dat aan de cel of het organisme, waartoe het behoort, eigen is. Deze laatste opvatting is vrijwel geheel verlaten en heeft nog alleen historische waarde.

Het kinderlijkst doet ons Darwin's pangenesis-hypothese aan. Indien men de bladzijden door hem daaraan gewijd in zijn overigens zoo belangwekkend werk: Het varieeren van huisdieren en cultuurplanten (The variation of animals and plants under domestication, 1868) doorleest, waant men veeleer het werk van de een of andere geniale fantast uit de 18e eeuw, welke Buffon's leer der Panspermie zou hebben uitgewerkt, voor zich te hebben, dan een doorwrochte

1) De zuiver mechanische verklaringswijze is gelukkig in de andere natuurwetenschappen overwonnen, maar heeft de geringe exactheid der biologie aldaar een zeer taai leven. Toch is 't nog niet zoolang geleden, dat men ook in schei- en natuurkunde een verschijnsel afdoende meende verklaard te hebben, door het terug te brengen tot een vraagstuk van mechanischen (= werktuigkundigen) aard, waarvan men verder geen verklaring behoefde te geven en nog heden ten dage is ons gymnasiaal en middelbaar onderwijs met deze opvattingen vergiftigd.

2) Met name kan men Weisman's voorstelling omtrent de continuiteit van het kiemplasma tot Aristoteles en Darwin's pangenesis-hypothese tot Hippokrates en Empedokles terugvoeren.

studie van den meest beroemden natuuronderzoeker uit de tweede helft der 19e eeuw.

In hoofdzaak komt Darwin's meening hierop neer, dat er naast de gewone zichtbare celinhoud een bijzondere onzichtbare levende vormstof uit kleine deeltjes met eigen individualiteit bestaande, aanwezig zou zijn, welke in laatste instantie het karakter van elke cel bepaalt. Deze kiempjes of gemmulae zouden zich door deeling vermeerderen en in latenten (slapenden) of in actieven toestand voorkomen. Zij zijn de eigenlijke dragers van de uitwendig zichtbare eigenschappen, maar hun werking komt eerst aan het licht, als zij zich met daartoe geschikte cellen vereenigd hebben. Elk orgaan van het lichaam scheidt een menigte dezer kiempjes af, welke elk zijner eigenschappen vertegenwoordigen en welke door het lichaam getransporteerd worden naar de geslachtscellen, naar knoppen en dergelijke. Zij bevinden zich aldaar in slapenden toestand. Bevruchting der geslachtscellen of bij knoppen een daartoe geschikte prikkel van buiten, doet den rustenden in den actieven toestand overgaan en daardoor begint de eicel zich te deelen en ontwikkelt zij zich verder of loopt de knop uit. Bij dieren meent Darwin, dat in hoofdzaak de bloedcirculatie voor het transport der gemnulae zorg draagt, bij planten zou dit in hoofdzaak door de sapstroomen in hout- en zeefvaten of door transport van cel tot cel geschieden.

Deze volkomen overbodige hypothese verklaart niets, zij verschuift de verklasing eenvoudig door onbekende grootheden en maakt de te verklaren verschijnselen eerder ingewikkelder dan eenvoudiger. Eenige bewijsgrond is er nooit voor bij gebracht en op een der weinige punten, waarbij aan het experiment getoetst kon worden, is zij gebleken onjuist te zijn 1), terwijl de scheiding van de levende cel, resp. het levende organisme, in een zichtbare cel- en kernstructuur en een soort van bovennatuurlijke, wijl niet te benaderen kiempjes, die de eigenlijke dragers van het leven zouden zijn, haar als werkhypothese tot onvruchtbaarheid heeft gedoemd.

Met een werkelijk bewonderswaardige piëteit heeft Hugo de Vries in zijn bekende Intracellulare Pangenesis (1889) de waardevolle korrels uit Darwin's fantastische voorstellingen gelezen en deze om-

1) Galton vermeldt in het verslag der vergadering van Royal Society of London (17 Maart 1871), dat hij, om te zien in hoeverre kiempjes in het bloed aanwezig waren, konijnen van verschillende rassen met elkaars bloed heeft ingespoten. De resultaten waren volkomen negatief, er had geen enkele verandering van eigenschappen plaats, de te verwachten bastaardeeringsverschijnselen bleven uit. Waarschijnlijk zijn de stoffen van het vreemde bloed volkomen afgebroken en door het weefsel van den gastheer geresorbeerd geworden.

gewerkt tot een nieuwe theorie, welke veel beter den toets der logika kan doorstaan en voor dezen onderzoeker een werkhypothese van zeer vruchtbaren aard is gebleken, hoewel ook voor zijn voorstelling het bezwaar van het mechanistische blijft bestaan.

Evenals alle serieuse natuuronderzoekers verwerpt de Vries Darwin's transporthypothese, maar hij neemt wel aan, dat zeer kleine, voorloopig ook voor het gewapend oog onzichtbare deeltjes, pangenen genaamd, de dragers der verschillende erfelijke eigenschappen zouden zijn. In verband met de reeds genoemde feiten omtrent kernstructuur en kerndeeling meent hij, dat deze pangenen in rustenden toestand hoofdzakelijk in de chromatine van den kern gelocaliseerd zouden zijn. In tegenstelling met Darwin echter is hij van meening, dat de kernen van alle cellen van een bepaald organisme pangenen voor alle mogelijke eigenschappen van dat organisme bevatten en dat bij de kerndeeling alle pangenen in tweeën gesplitst worden, zoodanig, dat aan elken dochterkern dezelfde hoeveelheid erfelijkheidsmateriaal wordt toegewezen.

Zoolang een pangeen echter in den kern blijft, zou het zich in latenten of rustenden toestand bevinden. Eerst door het uittreden in het celplasma zou het actief worden en ook de cel als zoodanig activeeren, zoodat deze dan de eigenschappen zou gaan vertoonen, waarvan dit pangeen de drager is. Hierdoor kunnen wij een voorstelling verkrijgen, hoe het komt, dat bij sommige planten en bij vele lagere dieren b.v. bij Begoniabladeren of bij zoetwaterpoliepen, uit zeer kleine deelen, die onder normale omstandigheden slechts een bepaald orgaan of orgaandeel vormen, een nieuw volledig planten- of dierindividu kan ontstaan. In elke kern is toch het volledige erfelijkheidsmateriaal bevat, de wondprikkel behoeft dus slechts de rustende pangenen te activeeren.

Ook voor het verschil tusschen de continue of fluctueerende variabiliteit en tusschen discontinne of sprongvariaties geeft deze hypothese een geestige, zij 't ook onjuist gebleken verklaring. De eerste vorm van veranderlijkheid zou ontstaan, hetzij door een meer of minder sterke productie van de pangenen der betreffende eigenschap, hetzij door dat deze pangenen in verschillend aantal uit den kern, treden, dus in verschillend aantal geactiveerd worden. De tweede vorm van veranderlijkheid, de eigenlijke soortvormende volgens de Vries 1) zou ontstaan, doordat bij uitzondering pangenen zich wel eens ongelijkmatig deelen en daardoor nieuwe pangenen met nieuwe eigen-

1) Men ziet, dat de grondgedachte van zijn latere Mutatie-theorie (1900) hier reeds door de Vries uitgesproken wordt.

schappen ontstaan. Continue variaties kunnen niets anders, dan een meer of minder van een reeds bestaande eigenschap produceeren, bij sprongvariaties echter treden nieuwe eigenschappen aan het licht of wel ontbreken bij de vorige generatie aanwezige eigenschappen, er moeten dus nieuwe pangenen gevormd of oude pangenen verloren gegaan zijn.

Hoe geestig deze theorie ook in elkaar gezet is, zij gaat, zooals terecht door Lotsy is opgemerkt (zie: Het tegenwoordig standpunt der Evolutie 1916) mank aan een bedenkelijk tekort in scheikundig denkvermogen. De scheiding van het protoplasma in een veranderlijk deel, waar allerlei scheikundige en physiologische processen plaats vinden en dat door de Vries strikt genomen niet als levend wordt beschouwd en in een vrijwel onveranderlijk deel, de pangenen, de eigenlijke dragers van het leven en de werkelijke veroorzakers van alle mogelijke, zichtbare eigenschappen, welke als wijlen Willem de Zwijger, saevis tranquillus in undis (onbewogen in de woeste baren) blijven, aan welke hevige invloeden zij ook steeds door mogen worden bloot gesteld, is natuurlijk volkomen kunstmatig te noemen. Ook het fundamenteele begrip, dat elk levend gebeuren en elke levende verschijningsvorm het produkt is van twee momenten:

1. van hetgeen wij voorloopig maar den aanleg der betreffende levende substantie zullen noemen.

2. van de omringende, 't zij in- of uitwendige omstandigheden, komt door de voorstellingswijze van de Vries niet voldoende tot haar recht, zij is te veel doortrokken met een soort horlogemakers-mentaliteit, welke in elk levend wezen slechts een goed geregeld uurwerk ziet, dat eenmaal aan den gang, vanzelf afloopt en dat geen vormenden invloed van de buitenwereld ondergaat.

Toch ligt aan deze voorstelling in tegenstelling tot die van Weismann, Spencer e.a. een juist principe ten grondslag n.l. dat het complex van eigenschappen, hetwelk een individu, soort of variteit kenmerkt geen onverbrekelijk geheel vormt, maar dat enkele eigenschappen of groepen daarvan zich als eenheden gedragen en bij bastaard-eering en bij bastaard-splitsingen in latere generaties afzonderlijk kunnen worden overgedragen en zich tot nieuwe combinaties kunnen vereenigen, hetgeen werkelijk geschiedt.

Een bezwaar, dat wel tegen deze opvatting is ingebracht, maar dat gemakkelijk ontzenuwd kan worden, is het volgende:

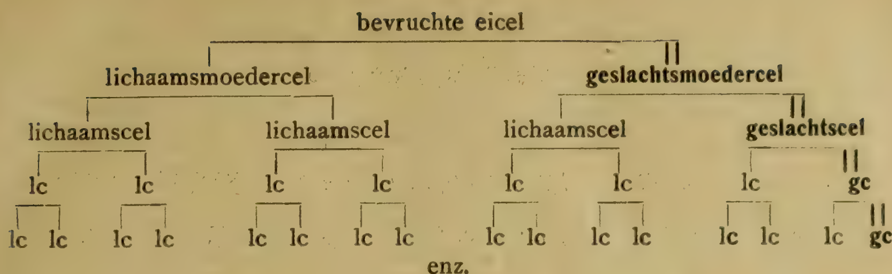
De eigenschappen, zelfs die van een eenvoudig gebouwd levend wezen, zijn zoo talrijk, dat men moeilijk voor elk daarvan een afzonderlijke factor kan aannemen. Hiertegen kan worden aangevoerd:

1. dat vele eigenschappen met elkaar blijken samen te hangen (in correlatie tot elkaar staan) en dus door één factor kunnen worden bepaald;
2. dat uit een betrekkelijk gering aantal factoren een reusachtig aantal combinaties kan worden gevormd, op dezelfde wijze, als wij uit de 26 letters van het alfabet een oneindig aantal woorden en zinnen kunnen samenstellen of als de oneindige verscheidenheid van stoffen in 't heelal uit 70 à 80 scheikundige elementen is opgebouwd.

Kunnen de hierboven geschetste voorstellingen als geestelijke nakomelingen van Buffon's leer der Panspermie worden opgevat ook de Praeformisten of Evolutionisten hebben hun navolgers, waarbij in de allereerste plaats de bekende, kortelings overleden theoreticus Weismann moet worden genoemd, van wiens school o.a. in ons land de veelsprakige botanicus Lotsy een laatste vertegenwoordiger is. De grondslag van Weismann's voorstelling is deze:

De erfelijke eigenschappen worden bepaald door een afzonderlijk deel van het protoplasma, het kiemplasma dat vermoedelijk grootendeels in de chromatine van den kern gelocaliseerd is. De eigenaardige structuur van dit kiemplasma bepaalt de eigenschappen van de cel of van het individu, waartoe het behoort. Bij de deeling eener bevruchte eicel tot de cellen van het lichaam, gaat dit kiemplasma in deze laatsten niet onveranderd over, maar bij de differentiatie der weefsels en organen, valt het uiteen in de ontwikkelingsmogelijkheden, welke zijn structuur biedt. De lichaamscellen bevatten dus in 't algemeen niet het ongerepte kiemplasma met den aanleg tot de totaliteit der eigenschappen van het individu, maar bij de opeenvolgende deelingen krijgt de eene cel den aanleg tot een groep van eigenschappen, de andere cel weer die tot een andere groep daarvan mee. De differentiatie der cellen berust op het langzamerhand uiteenvallen van het kiemplasma in hare afzonderlijke ontwikkelingsmogelijkheden.

Er zijn echter cellen, welke het kiemplasma ongerept bewaren en dat zijn de toekomstige geslachtscellen, die in rechte lijn van de oorspronkelijke bevruchte eicel afstammen. Men moet zich voorstellen, dat reeds bij de eerste klievingen der eicel, één der dochtercellen het kiemplasma volledig bewaart en de anderen niet. De eerstgenoemde cel is de moedercel der geslachtscellen, de laatsten die der lichaamscellen, al worden natuurlijk bij de latere deelingen een groot aantal der nakomelingen van de geslachtsmoedercel toch nog tot lichaamscellen (zie daartoe het bijgevoegde schema op nevenstaande pagina).

lc = lichaamscel, gc = geslachtscel, ═ = kiembaan.

De geslachtscellen zijn dus geen lichaamscellen, welke zich op een gegeven oogenblik tot geslachtscellen ontwikkelen, neen zij worden van de eerste deeling af afgezonderd gehouden, en krijgen bij elke volgende deeling het volledige kiemplasma mede. Dit noemt Weismann de continuiteit van het kiemplasma, terwijl hij de celopeenvolging van de bevruchte eicel tot de rijpe geslachtscellen van het nieuwe individu met den naam van kiembaan bestempelt. Dat hij zoodoende, geheel en al de gedachtengang van Aristoteles weergeeft, moge een aanhaling uit het werk van dezen grooten, Griekschen natuurphilosooph bewijzen (geciteerd volgens Lotsy, Over Oenothera Lamarckiana, 1917). 1)

,,Terwijl het zaad zich door toevoeging van voedsel eerst tot het kind en later tot een volwassen persoon ontwikkelt, blijft wat zaadmateriaal over, gelijk de schilder allicht iets van de kleur, die hij gebruikt heeft, op zijn palet laat. Uit deze rest, uit dit onverbruikte zaadmateriaal ontwikkelt nu het nieuwe individu op zijn beurt, zijn eigen zaad. En zoo spreekt het vanzelf, dat het essentieele van deze rest op datgene gelijkt, wat als essentieel materiaal bij den opbouw der verschillende organen gebruikt werd".

Bij de bevruchting verbinden zich twee kiemplasmata. Gaat men van een bepaald kiemplasma uit, dan is het duidelijk dat deze verbinding eveneens talrijke malen in de vroegere generaties heeft plaats gehad. Goed beschouwd bevat hetzelve dus twee ouderlijke kiemplasmata, die weer uit vier grootouderlijke bestaan, terwijl deze weer uit 8 overgrootouderlijke zijn opgebouwd enz., zoodat ten slotte een bepaalde geslachtscel de oneindige reeks der kiemplasmata harer voorouders zou moeten bevatten. Weismann noemt dit het voorouderlijk plasma (das Ahnenplasma). Men ziet, dat wij hier op bedenkelijke wijze naderen tot de oude inwikkelingstheorie van

1) Bij nadere contrôle is de vertaling van dit citaat gebleken wel wat erg gekleurd te zijn volgens moderne opvattingen.

Malesbranches. Om echter de noodlottige consekwenties daarvan te ontgaan, neemt Weismann aan, dat slechts zoolang een opeenhooping van voorouderlijke kiemplasmata plaats heeft, totdat de hoeveelheid kiemplasma aan elk der voorouders toegewezen nog juist groot genoeg is om een zelfstandig levend element te vormen. Is dit punt bereikt, dan houdt een verdere verdeeling van voorouderlijk plasma op en treedt reductie-deeling in, waarbij eenvoudig de helft der voorouderlijke kiemplasmata wordt uitgestooten. De reductie-deeling zou dus de beteekenis hebben om een verdere verdeeling van het voorouderlijk kiemplasma onnoodig te maken en niet, zooals wij van meening zijn om een eindelooze sommeering van de chromatine en van het aantal chromosomen te ontgaan.

Op deze onjuiste voorstellingswijze berust de zoog. erfelijkheidswet van Galton, welke leert dat een bepaald individu 50 pCt. kans biedt op de verwezenlijking van de eigenschappen zijner ouders, 25 pCt. kans op die van zijn grootouders, $12^1/_2$ pCt. op die van zijn overgrootouders enz. Wij zullen zien, dat de uitkomsten der erfelijkheidsexperimenten der laatste 15 jaren geheel en al in strijd met deze opvatting blijken te zijn.

Hoewel deze theorie voor enkele verschijnselen, zooals b.v. atavisme (terugslag tot voorouderlijk kenmerken) een vrij plausibele verklaring kan geven, door aan te nemen, dat het betreffende voorouderlijke kiemplasma toevallig gunstiger ontwikkelingsvoorwaarden getroffen heeft, dan andere kiemplasmata, zoo is toch het geheel veel te opzettelijk bedacht, veel te menschelijk geconstrueerd om aan een werkelijk kritischen en philosophischen geest te kunnen voldoen. Buitendien zijn er tal van feiten, die met deze theorie beslist in tegenspraak zijn, allereerst de later te bespreken bastaardssplitsingen, waarbij het kiemplasma zich allerminst als één geheel gedraagt, maar duidelijk in eenheden uiteen valt, die alle mogelijke nieuwe combinaties aangaan. In de tweede plaats de volkomen duidelijke resultaten der experimenteele ontwikkelingsgeschiedenis, waaruit blijkt, dat bij vele ongewervelde dieren zelfs na talrijke deelingen der eicel, alle cellen nog in staat zijn tot een, zij 't ook veel kleiner en daarom veelal op den duur niet levensvatbaar individu uit te groeien, terwijl de regeneratieverschijnselen (= herstellings-) na operatief ingrijpen bij larven van gewervelde en niet-gewervelde dieren bewijzen, dat vele cellen nog zeer lang het vermogen behouden om alle mogelijke uiteenloopende organen te helpen vormen, hetgeen in het geheel niet klopt met Weismann's bewering, dat de differentiatie der cellen een gevolg zou zijn, van een ongelijkmatige verdeeling van het kiemplasma over de lichaamscellen.

Toch bevat ook zijn begrip over de continuiteit van het kiemplasma een korrel waarheid en wel het volgende: In de normale ontwikkeling der dieren wordt werkelijk het materiaal voor de latere kiemcellen min of meer apart gehouden, en deze laatsten nemen nooit aan den bouw en de functies van het eigenlijke lichaam deel. Hiervoor behoeft men geen essentieel verschil tusschen lichaams- en kiemcellen aan te nemen. De cellen der kiembanen behouden eenvoudig hun jeugdig, embryonaal karakter. Aangezien zij niet aan bijzondere functies van het lichaam deel nemen, b.v. geen voedingsbestanddeelen verwerken, prikkels van buiten opvangen of deze verder geleiden, of wel voor de contractie van lichaamsdeelen zorgdragen, bestaat er voor deze cellen geen reden om zich in bepaalde richting te differentieeren. Zij zijn daarin echter volkomen vergelijkbaar met de groepen of lagen van embryonale cellen, die in sterkere mate bij volwassen planten, in mindere mate bij volwassen dieren voor het aangroeien van bepaalde snel verslijtende organen aanwezig blijven (de moederlaag der opperhuid, de groeizone's voor hout en bast bij planten, wondweefsel en dergelijke).

Waar ook deze duidelijk praeformistische richting geen rekening houdt met den invloed der buitenwereld op de ontwikkeling, ligt het voor de hand, dat de oude Epigenisten, die juist daarop den nadruk legden, ook hun moderne navolgers hebben en wel in hoofdzaak onder degenen, die in de ontwikkelingsgeschiedenis het experiment hebben ingevoerd, zooals Loeb en anderen, aangezien de uitkomsten van hun proefnemingen hun dagelijks het belang daarvan onder oogen voerde. Als men ondervindt, dat men onbevruchte zeeëgeleieren tot ontwikkeling kan brengen door bepaalde zouten in bepaalde concentratie aan het zeewater toe ts voegen, of dat men door bepaalde veranderingen in het milieu willekeurig allerlei misvormingen kan doen optreden, dan kan men moeilijk loochenen, dat dit laatste een belangrijke ninvloed op de ontwikkeling uitoefent, al blijft deze natuurlijk door de ontwikkelingsmogelijkheid van het protoplast, waarmede men experimenteert, beperkt.

Daarbij moet men den term milieu voor een bepaalde cel niet alleen tot de eigenlijke buitenwereld beperken, maar dit begrip ook uitbreiden over de aangrenzende cellen. Ter toelichting diene het volgende voorbeeld. Een eicel is aan hare geheele oppervlakte met de buitenwereld in contact, ondergaat dus aan alle kanten denzelfden invloed. Zij zal dus allicht een ronde vorm aannemen, welke daarmee in overeenstemming is, behoudens de zekere mate van polariteit, die met de éénzijdige werking van zwaartekracht of licht in verband kan worden gebracht. Na eenige deelingen zijn er echter een aantal

cellen ontstaan, die gedeeltelijk een vrij oppervlak bezitten, maar grootendeels aan naburige cellen grenzen, ja er zullen cellen voorkomen, die binnen in het ei gelegen nergens een vrij buitenoppervlak bezitten, maar overal door andere cellen worden omgeven of hoogstens aan een inwendige holte grenzen. Reeds de simpele overgang van den ééncelligen tot den 32- of 64-celligen toestand maakt dus de omgeving van elken cel in hooge mate ongelijkvormig en geeft aanleiding tot verschillen in ligging en omgeving tusschen de cellen onderling. Elk dezer cellen zou zich volkomen vrij zijnde op dezelfde wijze verder ontwikkelen (voor een deel is dit proefondervindelijk aaagetoond); door de wederzijdsche beïnvloeding en het verschil in ligging heeft er echter differentiatie plaats. Ik kan hier natuurlijk op deze interessante vraagstukken der ontwikkelingsmechanica niet verder ingaan. wel acht ik mij tegenover mijn lezers verplicht een zoodanige samenvatting van de in dit artikel genoemde feiten en opvattingen te geven, dat duidelijk blijkt, welk standpunt mij bij den huidigen stand der wetenschap het meest plausibel voorkomt en dan zou ik mij in hoofdzaak bij de min of meer intermediaire zienswijze willen aansluiten, zooals die b.v. door O. Hertwig in zijn laatste, voortreffelijke werk (Das Werden der Organismen, 1917) of door Johannsen (Elemente der exakten Erblichkeitslehre, 1913) ontwikkeld zijn.

Allereerst moet worden gekonstateerd, dat de term het overbrengen van erfelijke eigenschappen eigenlijk verwarrend werkt, aangezien de lezer allicht den indruk krijgt, dat daarnaast nog andere niet erfelijke eigenschappen aanwezig zouden zijn, die niet overgebracht zouden worden. Zooals wij reeds meerdere malen onderstreept hebben, wordt elk verschijningskenmerk van een organisme door de samenwerking van één of meer inwendige, met één of meer uitwendige factoren veroorzaakt. Is de inwendige factor, de aanleg wel aanwezig, maar ontbreekt de daarbij vereischte uitwendige prikkel, dan wordt het kenmerk of de eigenschap niet gerealiseerd b.v. een normaliter groene plant vormt geen bladgroen, indien zij in het donker gekweekt wordt. Uiteraard is er alleen kwestie van de overerving van inwendige factoren. Strikt genomen bezit het protoplasma van een bepaald individu slechts de mogelijkheid tot een aantal reacties op bepaalde uitwendige prikkels (eine gewisse Reaktions-fähigkeit). Wanneer nu een cel assimileert en groeit, doet zij niets anders dan levenlooze materie, welke deze reactiemogelijkheid niet bezit omzetten in levende stof, welke haar wel bezit. Dit is het mysterieuse punt in de geheele geschiedenis en dit punt wordt door de meeste erfelijkheidstheoretici met een ijskoud gezicht genegeerd. Het is mij

natuurlijk onmogelijk van dit proces een scherp omlijnde verklaring te geven, ware ik daartoe in staat, het raadsel des levens zou voor een groot deel zijn opgelost. Ik zou er alleen op willen wijzen, dat wij bij dit proces allicht moeten denken aan den overgang van een systeem met moleculaire verspreiding der stof of een colloïdsysteem van zeer eenvoudigen bouw (zie boven) tot een dergelijk systeem, waarvan de samenstellende eenheden uit talrijke, onderling verschillende, op zichzelf reeds ingewikkeld gebouwde moleculen bestaan, welke met elkaar een samengestelde stof van bepaalde, aan het betreffende protoplasma eigene structuur opbouwen. De structuur dezer moleculenaggregaten en hun onderlinge rangschikking bepalen de reactiemogelijkheid van de betreffende, levende stof.

Het feit der assimilatie evenwel aangenomen, is de celdeeling op te vatten als voortgezette groei. Een cel behoeft voor hare levensprocessen een uitwisselingsoppervlak met hare omgeving. Wordt de cel grooter dan neemt de inhoud in de derde en het oppervlak in de tweede macht toe. Er komt dus bij toenemenden groei een oogenblik, dat dit laatste te klein wordt voor het eerste en dat ook de kern als energie- en stofwisselingscentrum der cel de geheele inhoud niet meer naar behooren kan beheerschen. Indien nu de cel zich gaat insnoeren en daaruit twee dochtercellen ontstaan, is de gezamenlijke oppervlakte dezer twee grooter dan die der moedercel, terwijl de kerndeeling twee centra doet ontstaan, die de op de helft verkleinde inhoud der moedercel gemakkelijk kunnen beheerschen. Dat nu de nieuwe cellen, die ieder de helft van het kern- en plasmamateriaal der moedercel bevatten, dezelfde reactiemogelijkheden bezitten als deze laatste bezit, spreekt vanzelf, want zij bestaan uit hetzelfde materiaal. Zeker is dit feit veel minder wonderlijk, dan het assimilatieproces. Men mag dus eigenlijk niet spreken van het overbrengen van erfelijke eigenschappen bij de normale celdeeling. Protoplasma en kern worden in gelijke helften verdeeld en iedere helft behoudt de reactiemogelijkheid, die zij ook reeds in de moedercel bezat. Bij rijpingsdeeling en bevruchting verandert evenwel de zaak. Wij hebben gezien, dat bij het eerste proces niet alle chromosomen gehalveerd worden, maar dat elk der dochtercellen slechts het halve aantal van deze lichaampjes meekrijgt. Daardoor wordt de mogelijkheid geschapen tot splitsing van den aanleg der moedercel, aangezien de eene dochtercel nu andere chromosomen bevat dan de andere. Heeft bij de reductiedeeling een splitsing, bij de bevruchting heeft omgekeerd een combinatie van elkaar vreemde chromosomen plaats. Hierbij kunnen dus verschillende, oorspronkelijk gescheiden inwendige factoren samengevoegd worden.

Al dadelijk doet zich nu de vraag op: Moeten wij met Weismann het levende protoplasma van een cel als een eenheid beschouwen, welke hare eigenschappen slechts als geheel aan hare nakomelingschap kan overdragen of moeten wij verschillende factoren als los van elkaar beschouwen en als gebonden aan onafhankelijke, stoffelijke lichaampjes (gemmulae, pangenen, iden, genen enz.).

Volgens mij bevatten beide voorstellingen een kern van waarheid, beiden worden echter, tot hun uiterste konsekwenties vervolgd, absurd. Zooals uit mijn beschouwingen op de vorige bladzijden volgt, moet men de levende stof van een cel wel degelijk, als een eenheid beschouwen, welke bij de gewone celdeeling haar geheele reactiemogelijkheid aan hare dochtercellen overdraagt. De differentiatie der cellen tot de samenstellende deelen der verschillende organen (dus tot opperhuidcellen, tot kliercellen, tot darmcellen, tot spiercellen, tot zenuwcellen, tot bloedlichaampjes enz.) is echter niet het gevolg van ongelijkmatige celdeeling, waardoor aan de eene cel andere inwendige factoren worden toebedeeld als aan de andere. Zij wordt veroorzaakt, doordat de cellen aan verschillende prikkels, hetzij van de eigenlijke buitenwereld, hetzij van de hun omringende cellen worden blootgesteld. De experimenten der ontwikkelingsmechanici hebben ons op dat punt volkomen klaarheid gebracht.

Is deze differentiatie vergevorderd en hebben de cellen zich aan bepaalde verrichtingen volkomen aangepast, dan is terugkeer tot den embryonalen toestand, een ontdifferentieering niet meer mogelijk en hebben dus de cellen een deel van hun reactiemogelijkheid ingeboet. Hoe hooger ontwikkeld en hoe meer gecompliceerd van bouw een organisme is, hoe eerder dit punt bereikt wordt. Vandaar dat de meeste planten en vele lagere dieren, als poliepen, wormen en dergelijken een veel grooter herstellingsvermogen bezitten als zoogdieren.

Wij moeten ons echter deze eenheid of samenhang tusschen de deelen van een protoplast niet al te absoluut voorstellen. Het protoplasma is geen homogene, overal gelijkmatige stof, maar het vertoont allerlei gelocaliseerde structuurverschillen en vormt verschillende aparte organellen, die echter allen een zekere samenhang met het omringende protoplasma blijven behouden. Ook zullen de inwendige factoren voor bepaalde reactiemogelijkheden wel aan bepaalde eigenaardigheden in die structuur gebonden zijn, welke een zekere mate van onafhankelijkheid ten opzichte van elkander bezitten zonder dat de samenhang geheel verbroken wordt. Het best doet men met de structuur der levende stof te vergelijken bij het uit talrijke atomen bestaande molecule van een ingewikkeld gebouwde, organische stof. De atomen komen daarin niet zonder eenige orde of verband voor,

maar zijn op een bepaalde wijze gerangschikt. Men treft daarin aan typische groepeeringen van atomen, die de dragers zijn van bepaalde kenmerken dier stof. Zoo zijn er atoomgroepen, welke veroorzaken, dat de stof zuur of alkalisch reageert, andere weer maken, dat het een alkohol, een suiker, een benzol-, pyridine- of amidoderivaat is. Laat men dergelijke stoffen op elkaar inwerken dan kan er uitwisseling van atoomgroepen plaats vinden, zonder dat de totaalstructuur verandert. Het nieuwe scheikundige lichaam zal dan in algemeen karakter met de stof, waarvan men is uitgegaan, overeenstemmen, het zal daarvan echter in enkele eigenschappen afwijken. De chemikus kan door bepaalde kunstgrepen nieuwe groepen invoeren, waarbij hij vooruit kan voorspellen, welke verandering in eigenschappen de stof daardoor waarschijnlijk zal ondergaan.

Op dezelfde wijze kan men veronderstellen, dat een bepaald protoplast zich onder gewone omstandigheden als een eenheid gedraagt, maar dat toch speciale structuurelementen den aanleg tot zekere onder de vereischte uitwendige prikkels verschijnende kenmerken bevatten. Bij de gewone celdeeling worden deze structuurelementen gelijkelijk over beide dochtercellen verdeeld; bij een reductie-deeling kan echter een ongelijkmatige splitsing dier elementen plaats vinden, terwijl de daarop volgende bevruchting tot nieuwe combinaties aanleiding kan geven. Blijkbaar spelen hierbij de structuurelementen van den kern, de chromosomen een belangrijke rol. In een volgend artikel zullen wij hierop uitvoeriger terugkomen als wij de Mendel'sche bastaardsplitsing behandelen.

De nieuwe Onderwijs-paragraaf der Arbeiderspartij

DOOR

P. C. DEN OUDEN.

RAPPORT, uitgebracht door de onderwijs-commissie, ingesteld door het bestuur der S. D. A. P. in Nederland. (Uitgave N. V. „Ontwikkeling" Amsterdam—Rotterdam. Nov. 1917).

Als iemand zich mocht verbeelden, dat hij in bovengenoemd brochuretje van een 50 pagina's nu eens een socialistisch onderwijs-program zou vinden, zou hij deerlijk teleurgesteld worden.

Het is eenvoudig niets, dan een omschreven onderwijs-paragraaf van het verkiezingsprogram, waarmede de arbeiderspartij in Nederland in dit jaar bij de algemeene verkiezingen den boer zal opgaan.

En het lijkt ons zelfs niet zonder eenige bedoeling, dat dit deel van het verkiezingsprogram op het kerstcongres werd behandeld, terwijl al het overige tot Februari werd verschoven. Naar onze meening toch bestaat er wel degelijk verband tusschen de behandeling van de onderwijs-paragraaf op het congres der A. P. op 25 Dec. en die van de voorstellen tot aansluiting bij het N. V. V. op de algemeene vergadering van den Bond van Ned. Ond. op 27 Dec.

Maar bezien we het burgerlijk-radicale program iets nader.

De nu aangenomen onderwijs-paragraaf dan luidt:

> Wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs, waarbij de gemeenten verplicht worden voor de inrichting van dit onderwijs te zorgen, waar dit verlangd wordt.
>
> Verplicht lager onderwijs gedurende 8 jaren van het 6de tot het 14de jaar.
>
> Verplicht voortgezet onderwijs gedurende 2 jaren voor kinderen, die hun ontwikkeling niet voortzetten aan inrichtingen voor middelbaar of hooger onderwijs of aan vakscholen. Dit voortgezet onderwijs wordt overdag gegeven.
>
> Het voorbereidend, lager en herhalingsonderwijs zij kosteloos.
>
> Wettelijke verplichting van de gemeentebesturen ten opzichte van de lichamelijke verzorging der leerlingen, zoowel van openbare als van bijzondere scholen: voeding en kleeding, schoolbaden, schoolartsen, gezondheidskolonies, boschscholen.
>
> Wettelijke regeling van het onderwijs aan zwakzinnigen, blinden,

doofstommen, slechthoorenden, spraakgebrekkigen, schippers- en kramerskinderen en kinderen, die een strengere schooltucht behoeven.

Aanzienlijke verhooging van de salarissen der onderwijzers. In de wet worden minimum-salarissen vastgelegd; het wettelijke maximum-salaris bedrage ten minste f 2000.

Gelijke salarieering van mannen en vrouwen.

Verbetering van de pensioneering der onderwijzers en onderwijzeressen en van hun weduwen en weezen.

De regeling van de schoolzaken,, voorzoover die thans bij de wet is opgedragen aan het hoofd der school, worde overgebracht naar het personeel. Dit maakt uit zijn midden een voordracht op, waaruit de gemeenteraad benoemt het lid van het personeel, dat wordt belast met de leiding en de vertegenwoordiging der school.

Grondige verbetering van de opleiding tot onderwijzer. De speciale opleiding geschiedt gedurende 4 jaren aan kweekscholen. Voor toelating tot de kweekschool is vereischt einddiploma H. B. S. 5-jarigen cursus of daarmee gelijk gesteld staatsexamen. De opleiding geschiedt kosteloos.

Verbetering en demokratiseering van het schooltoezicht. Uitbreiding zijner bevoegdheid.

Instelling van een ministerie van onderwijs.

Ten einde de deugdelijkheid van het bijzonder lager onderwijs te waarborgen, dienen aan dit onderwijs ten minste de eischen gesteld te worden, bedoeld in artikel XII van het ontwerp van wet, tot wijziging en aanvulling van de wet tot regeling van het lager onderwijs, der staatscommissie voor het onderwijs, ingesteld bij Kon. besluit van 31 Dec. 1913.

Wij zeiden, dat dit program niets specifiek socialistisch bezit. De bewijzen van deze stelling vinden we in het toelichtende rapport zelve.

De inleiding vangt al aan met: ,,De grondslag van ieder *democratisch* onderwijsprogram behoort te zijn de gemeenschappelijke opvoeding der kinderen uit alle groepen en klassen der maatschappij, tot het oogenblik, dat de beroepskeuze hen dwingt, naar onderscheidene opleidingsplaatsen uiteen te gaan". We onderstreepten hierin het woord democratisch. Verder onderschrijft natuurlijk elke vrijzinnig-democraat ook den ganschen zin. Hebben toch ook zij niet in hun program staan: ,,dat de scheiding van de openbare lagere scholen naar standen, waar zij bestaat, zoodra mogelijk vervallen"?

Omtrent de quaestie openbaar en bijzonder onderwijs legt het rapport zich bij de bestaande toestand neer. Het zegt er van:

,,De Commissie is overtuigd, dat ook verschil in denkwijze tusschen de ouders geen verschil in opvoeding tusschen de kinderen behoorde te maken.

De hier te lande gevoerde schoolstrijd echter heeft het voldingend bewijs geleverd, dat verwezenlijking van dit denkbeeld slechts het resultaat kan zijn van een algemeene verdraagzaamheid, die tot nog toe in ons land onbekend was; en dat het pogen, om door middel van de staatsmacht tot de verdraagzaamheid te dwingen,

niet alleen van huis uit tot mislukking gedoemd bleek, maar bovendien groote schade heeft toegebracht aan het volksonderwijs. Het is eerst voor verwezenlijking vatbaar, wanneer het streven, om de school te maken tot een instelling ter vestiging of versterking van politieke en godsdienstige denkbeelden, voor betere opvattingen omtrent de rechten van het kind op een hem passende opvoeding heeft plaats gemaakt".

Zooals men ziet, is dit een platonische liefdesverklaring aan de neutrale school, wat te begrijpen is, wanneer men weet, dat het Bondselement in deze commissie van overwegenden invloed was.

Maar dat het echter niet meer dan zulk een liefdesverklaring is, behoeft niet te verwonderen, daar het toch een rapport is van de Arbeiderspartij, die al sinds jaren de verplichte neutrale staatsschool heeft verloochend en terwille van allerlei vermeende politieke voordeelen, haar eigen Groninger-motie als een ,,vodje" papier heeft beschouwd. Begrijpelijk dus, dat deze commissie ,,bij het ontwerpen van haar program heeft gepoogd, aan de pacificatie op onderwijsgebied de baan geheel vrij te laten."

Omtrent den duur van het onderwijs, was de commissie unaniem van meening, dat het algemeen vormend lager onderwijs verplicht moet zijn gedurende den leeftijd van 6 tot 14 jaar, ,,en wel met dien verstande, dat voor kinderen, die bij het bereiken van den leeftijd van 14 jaar den volledigen leergang van het a. v. l. o. nog niet hebben beëindigd, de leerplicht nog met een jaar wordt verlengd".

De leerstof blijft dezelfde als tegenwoordig, alleen wordt er wat meer aandacht gewijd aan de lichamelijke vorming en bovendien behoort voor de hoogste twee leerjaren het onderwijs in een of twee vreemde talen, te kiezen naar plaatselijke behoefte, verplicht te worden gesteld.

De 2-jarige cursus van het voortgezet onderwijs zal o.m. omvatten een en ander uit de Hollandsche litteratuur, maar tevens althans één vreemde taal; dat het zich zal bezighouden met de elementaire kennis, die de staatsburger noodig heeft, maar tevens zonder zich tot vakonderwijs te specialiseeren, zooveel mogelijk verband zal houden met de praktijk van het leven.

Het moet *overdag* worden gegeven, met beperkten schooltijd. Het eene leerjaar 's morgens school, het andere 's middags. De commissie meent, dat op deze wijze het voortgezet onderwijs eigen gebouwen en eigen personeel zal bezitten. We moeten bekennen, niet te vatten, waarom of dit ook niet mogelijk zal zijn, bij andere regeling. Immers heeft het voortgezet onderwijs te Rotterdam, bij een vollen schooldag, reeds nu niet eigen gebouwen en eigen personeel?

Wat anders wordt het, wanneer de commissie, gedurende deze twee

jaar een beperkt aantal uren per dag vrij laat voor beroepsarbeid, zooals zij een paar pagina's verder zegt.

Toch lijkt ook dit ons een te veel toegeven, aan het onmiddellijk bereikbare. Waarom moeten kinderen van 14 tot 16 jaar al aan beroepsarbeid beginnen? Trouwens, dat deze commissie zich angstvallig vastklampt aan de werkelijkheid en niet veel moed of lust heeft de wieken eens wat breeder uit te slaan, meenen we ook te kunnen besluiten uit dezen zin: „Met het oog op de werkelijkheid meent de commissie als algemeene grens voor de voorloopige beroepskeuze den leeftijd van 14 jaar te moeten aanwijzen."

We kunnen de verleiding niet weerstaan, even in 't kort de socialistische onderwijseischen hiernaast te plaatsen, welke we vinden in de brochure van Ceton „Sociaal-democratie en Onderwijs."

Daar lezen we over de eenheidsschool:

„Onze eisch omvat de opvoeding van de gansche jeugd onzer klasse, de gansche jeugd van ons volk, zonder te letten op geslacht of ouderdom, onafhankelijk van begaafdheden of afkomst. En we stellen daarbij voorop, dat deze school zal zijn een systematische inrichting, omvattend gansch het onderwijs, het regelende en onderverdeelende, een instituut, dat beantwoordt aan alle eischen der wetenschappelijke paedagogiek, slechts het oog gericht houdend op het vermogen der leerlingen en de eischen der maatschappij.

Wij maken alzoo geen onderscheid tusschen lager- en middelbaar- en hooger onderwijs. Wij maken geen onderscheid tusschen hoogere- en lagere scholen, vakscholen, technische scholen enz. Wij eischen een eenheid van onderwijs, die alle bestaande en deugdelijke schoolinrichtingen in zich opneemt en daaraan al het noodige en wenschelijke voor een harmonische ontwikkeling naar lichaam en geest toevoegt, aldus vormend een maatschappelijk organisme, dat de hoogste belangen der maatschappij heeft te verzorgen. En wij omvatten daarin zoowel de bewaarschool als de technische hoogeschool, zoowel de lagere school als de universiteit, maar we maken daarvan één groot instituut van opvoeding."

Zie, als we nu dezen breeden wiekslag aanschouwen en we lezen dan daarnaast b.v. uit het „rapport":

„De kennis, althans van de beginselen van een enkele vreemde taal is voor de ontelbare arbeiders, zoowel in het beroepsleven als in het verkeer van het hoogste belang."

En we zien ook nog, dat de commissie uitvoerig gedebatteerd heeft over de vraag, of het onderwijs in de handwerken voor meisjes apart moet worden behouden en we lezen dan:

„De overgroote meerderheid was van oordeel, dat indien de school

het verband met het leven zal bewaren en niet de herleving van de gelukkig vrijwel verdwenen naai- en breischooltjes in de hand zal worden gewerkt, dit leervak niet kan worden geschrapt," dan zeggen we toch: Het is al weer al reformisme wat de klok slaat. De heele commissie heeft toch heusch geen durf om eens verder te kijken, dan het akelig, bekrompen cirkeltje van het leven van elken dag in ons mieserige Nederlandje.

Maar och, wat verbazen we ons nog! Had niet het P. B der A. P. als taak aangegeven: „na te gaan, welke eischen door de Partij dienen te worden gesteld bij de aanstaande herziening der Wet op het L. O., als gevolg van het nieuwe artikel 192 der Grondwet"?

En wie onder de leiders of leden der A. P. gelooft nu nog inderdaad aan zoo iets als een mogelijkheid eener socialistische samenleving? Dus we blijven laag bij den grond en we krijgen het niet in onzen bol, om b.v. eens te eischen: Voorbereidend onderwijs van 4 tot 7 jaar; dan de lagere school van 8 tot 15 jaar; de middelbare school van 15 tot 18 jaar en daarna de hoogere school.

Dat is in het kort een schets van een socialistische onderwijseisch. Maar aan socialisme doet men in de A. P. niet meer. Men houdt zich aan het bestaande, past zich aan en verbetert hier en daar wat, en men blijft bij wat eigenlijk zoo langzamerhand al gemeen goed is geworden. Zoo ook met de eisch, dat het hooger en middelbaar onderwijs zich dient te richten naar het lager onderwijs en niet omgekeerd.

Het onderwijs van bijzondere aard, wil de commissie ook bij de wet geregeld hebben, daaronder moet begrepen worden, het onderwijs aan:

1 Zwakzinnigen; 2 Blinden; 3 Doofstommen; 4 Slechthoorenden; 5 Spraakgebrekkigen; 6 Kinderen, die zich niet kunnen aanpassen aan de in het algemeen geldende schooltucht. Ook dient hierbij te worden opgenomen de wettelijke regeling van het onderwijs aan schippers- en kramerskinderen.

Het zijn zeker alle goede en aanbevelingswaardige dingen, die de commissie wil en voorstelt, maar iets bepaald nieuws is het niet en de maatschappij zelve is al bezig, zich in die richting te ontwikkelen.

Iets revolutionnair-socialistisch zit er dus absoluut niet in,

Omtrent het aantal leerlingen per klasse wordt voorgesteld:

1 Voor scholen met 1—15 l.l. 1 onderwijzer.

2 Voor 16—40 l.l. 2 onderwijzers.

3 Voor 41—64 l.l. 3 onderwijzers.

4 Voor scholen met 64 l.l. 4 of meer onderwijzers, met dien verstande, dat het aantal l.l., dat aan één onderwijzer mag worden toevertrouwd, hoogstens 30 bedraagt.

Dat zijn de eischen van den Bond van Ned. Ond. De commissie gaat hierin verder, dan het Bevredigingsrapport, dat nog steeds 55 l.l. per onderwijzer een behoorlijk aantal vindt.

Nog een ander belangrijk onderdeel is de quaestie van de zelfstandigheid der klasse-onderwijzers, welke al jaren lang in den Bond één der voornaamste programpunten heeft uitgemaakt.

Vroeger in de S.D.O.V. werd deze quaestie meestal aangeduid met den naam: republikeinsche of hoofdelooze school. Het rechtgeaard reformisme heeft echter zoo langzamerhand een afschrik van die revolutionnaire termen gekregen en ook in den Bond is men gewoon geraakt aan den term: Democratische schoolregeling.

Welnu, ook op dat terrein heeft men in het rapport de Bondswenschen neergelegd.

De konklusie luidt:

> De wet op het L.O. worde in die zin gewijzigd:
>
> 1. Dat alle zaken, welke in art. 21 tans zijn opgedragen aan het hoofd der school, geregeld worden door het personeel der school.
>
> Indien in een gemeente meer scholen zijn van één soort, worden de zaken, waarvan een uniforme regeling voor alle scholen gewenst is, geregeld door de personelen gezamenlik of door een vergadering van afgevaardigden dier personelen;
>
> 2. dat het personeel van elke school de regeling van de zaken, bedoeld bij het eerste lid van het vorige artikel, vaststelt in daartoe te beleggen schoolvergaderingen;
>
> 3. dat op deze schoolvergaderingen tevens worden behandeld alle overige zaken, welke de school en het onderwijs betreffen;
>
> 4. dat deze schoolvergaderingen toegankelik zijn voor de betrokken leden van het Rijks- en Gemeentelik schooltoezicht, benevens voor B. en W.;
>
> 5. dat de notulen dier vergaderingen steeds voor de in 4 genoemden ter inzage liggen;
>
> 6. dat de besluiten inzake leerplan, de te gebruiken boeken, enz. (art. 21) de goedkeuring behoeven van het Rijkschooltoezicht en van B. en W.;
>
> 7. dat bij staking van stemmen op de schoolvergaderingen de voorzitter een beslissende stem heeft, behalve op de scholen met minder dan 3 leerkrachten, waar in dat geval de beslissing wordt opgedragen aan het Rijkschooltoezicht.

Een andere daarmede verband houdende zaak, n.l. de benoeming van het hoofd, dat thans in art. 23 der Wet op het l. o. geregeld wordt, wil de commissie ook in den geest van den Bond brengen onder de bevoegdheid van het personeel. Ze wil art. 23, 1e lid gelezen hebben, als volgt:

„Aan elke school is een onderwijzer verbonden, die de school naar buiten vertegenwoordigt en de leiding der schoolzaken heeft met inachtneming van de besluiten der schoolvergadering. Hij moet den leeftijd hebben van 23 jaren, volledige bevoegdheid bezitten en

wordt door den Raad benoemd voor den tijd van vier jaren uit een voordracht van drie personen, opgemaakt door en uit de gezamenlijke onderwijzers."

We zeiden, ook dit is in den geest van den Bond. Beter zou het echter uitgedrukt zijn, door te zeggen: men heeft hier wat ook aan den Bond toegegeven, want deze organisatie zelf is op dit punt veel radicaler. Zij vraagt:

„dat het personeel uit zijn midden voor een bepaalden tijd een voorzitter en een secretaris kiest, van welke de eerste wordt belast met de administratie der school, het toezicht op de naleving der door de schoolvergadering genomen besluiten en de afdoening der dagelijksche zaken".

Hierbij is dus geen sprake van een benoeming door den gemeenteraad. Dit laatste is er aan toegevoegd, omdat de meerderheid der commissie meende, dat bij de lezing, zooals de Bond die geeft, „te eenzijdig werd gelet op de inwendige verhoudingen in de school, en uit het oog werd verloren de hooge beteekenis van het vertrouwen, dat de school bij de ouders behoort te genieten".

Het lijkt ons, dat die inmenging van den raad eenvoudig een toegeven is aan het systeem, dat de heer Vliegen destijds heeft verdedigd.

Het is alweer puur reformisme. Afslijpen van de scherpe, principiëele kanten. En onnoodig. Want waarom zouden de ouders geen vertrouwen kunnen hebben, wanneer het gaat, zooals de Bond het wenscht?

Ook deze concessie is alweer een bewijs voor de bekrompenheid en geringe durf der commissie.

Voor de opleiding wenscht men een kweekschoolopleiding van 4 jaar. Tot deze kweekscholen kunnen toegelaten worden: leerlingen in het bezit van het einddiploma H. B. S. 5-jarigen kursus of van een andere school, die wat aard en omvang van het onderwijs betreft, daarmede gelijk te stellen is. Ook kunnen toegelaten worden zij, die met goed gevolg een staatsexamen hebben afgelegd, dat dezelfde eischen stelt, als bovengenoemde scholen. Er bestaat maar één diploma.

Ook dit is in den geest van den Bond.

Er werd in de commissie bezwaar tegen deze regeling geopperd, omdat men meende, dat recruteering uit de arbeidersklasse zou worden bemoeielijkt. Intusschen, ons lijkt, dat kostelooze opleiding, zooals de commissie ook opmerkt, dat bezwaar kan ondervangen. Bij de socialistische schoolregeling echter, zou dit bezwaar geen bezwaar zijn.

Voor de salariëering lijkt ons het gestelde maximum van ten-

minste 2000 gld. te laag. Dit komt zeker ook al weer voort uit het groote aanpassingsvermogen der commissie aan het bestaande.

We meenen hiermede de belangrijkste zaken uit het rapport onder de oogen te hebben gezien.

Voor belangstellenden zij het boekske zelf ter lezing aanbevolen.

In het begin wezen we er al op, dat er o. i. een verband moest gezocht worden tusschen de behandeling van dit rapport op het kerstcongres door Ossendorp, den algemeenen voorzitter van den Bond en de quastie van het N. V. V. op de algemeene vergadering dier vereeniging. Ook meenen we nog, dat dit spoedige afwerken der zaak, (de commissie is op 25 Maart 1917 geïnstalleerd,) is noodig geweest, om het verloren prestige der A. P. bij de onderwijzers weer terug te winnen.

Wij gelooven echter, dat, indien de onderwijzers, zich door dezen schoonen schijn laten verlokken en in dit jaar met man en macht op de A. P.ers gaan stemmen, zij bedrogen zullen uitkomen. Want, ook de uitvoering van dit program zal de bourgeoisie millioenen kosten, en wie gelooft, dat deze die sommen zal voteeren, als er niet een groote drang op haar wordt uitgeoefend?

En waar is bij de A. P. de groote macht, die dit zou kunnen doen? Ons dunkt we hebben de laatste jaren van haar wel wat anders gezien, dan machtsontwikkeling.

Groene blaadjes.

II.

Herman Robbers maakt het goed met mij. Had hij mij niet gemakkelijk tot een ophaler van oude koeien (het schijnt dat ik altijd weer bij oude herkauwers moet belanden) kunnen stempelen, door een paar geurige en fleurige romans op Helene Servaes te laten volgen? Nu is dit werk van 1914 nog altijd zijn meest recente — wonderlijk verschijnsel bij een man, die het land rondreist òm overal te vertellen, hoe hij zoo vol zit met romanstoffen, dat hij onmogelijk in staat zal zijn ze alle te verwerken. Met deze snelheid — ja inderdaad, dan kan zijn voorraad lang strekken!

Blijkbaar gaat Robbers — die zich immers, zooals dat heet, geheel aan de literatuur wijdt — uiterst degelijk te werk in zijn schrijverij. Zou daarin misschien ten deele de verklaring te zoeken zijn van het feit, dat hij zijn „Gelukkige Familie" zoo volkomen heeft weten dood te werken, dat hij er in geslaagd is, zoo overstelpende massa's verveling in dat boek te concentreeren, in die verzameling van banale en stereotype ervaringen van banale en stereotype figuren zonder verwantschap? In elk geval moet Robbers zelf van die verveling geschrokken zijn, want van die duffe kleinburgerlijkheid zijn we nu verhuisd naar een mondain milieu. Niet tevens naar een vreemd pakhuis?

Naar een eenigszins zonderling milieu in elk geval. Zonderling in de oogen van de bewoners der groote provinciestad, die de rijke, wereldsche en artistieke weduwe Haardtsen — een freule van zichzelf — bij wie Helene Servaes half in betrekking, half als pleegdochter woont, zeer bedenkelijk vinden, maar zonderling ook in de onze. Robbers heeft dit milieu, heeft de figuren van mevrouw Haardtsen en Helene sympathiek willen máken — niet door alles heen sympathiek, dat zou te zeer vieux jeu zijn, maar sympathiek van uit een dieper psychologisch begrijpen, met erkenning van alle zwakheden, gebreken zelfs, met erkenning ook, wat Helene betreft, van een pathologisch element. Sympathiek als menschen met wat meer leven, wat meer passie, wat meer durf, fijner besnaard ook

dan de gewone duffe Hollandsche bourgeoisie. Binnen de bekende grenzen natuurlijk. Mevrouw Haardtsen moge dan over de tong gaan om de rare menschen die zij ontvangt en de vrijheid waarmede zij zich beweegt — jonkheer van der Cluysse, die het weten kan, verzekert ons dat er in werkelijkheid niets op haar te zeggen valt, en bij de uitstapjes van Helene met den getrouwden Fokkema, onder de zegen van mevrouw Haardtsen, blijft, zooal niet de deugd, dan toch de eer ongerept! Voor Helene is sympathiek zelfs een te zwak begrip — anders zou dit boek ook kwalijk onder de titel „Groene blaadjes" passen — zij is in Robbers oogen bij al haar tekortkomingen superieur, fascineerend, slachtoffer van de omstandigheden, maar met menigen trek van het ideaal.

En voor ons? Bij haar stadgenooten heet mevrouw Haardtsen een malloot, en inderdaad er is geen juistere naam voor het onuitstaanbare wezen dat Robbers van haar gemaakt heeft. Een geheel grijze dame van in de vijftig, die met voorliefde eenigszins loszinnig over de liefde oreert, altijd met de kunst klaar staat, altijd poezig, snoezig, aanhalig, bemoedigend doet, heeft op zich zelf al iets onuitstaanbaars, iets mals. Maar als dat alles met eenige gratie, met eenige distinctie geschiedt, met iets wat aan een marquise van het ancien-régime herinnert, dan kunnen wij veel vergeven. Helaas, ondanks alle pogingen en verzekéringen is het Robbers niet gelukt iets anders te produceeren dan een ordinair schepsel, een verwend kind met grijze haren, een aanstelster, een — de term is van hem zelf — lustige Wittwe! Een staaltje van haar conversatie. Helene heeft haar verweten bitter te zijn tegen de mannen.

„Wat zeg je? Bitter? Ik? Kind, hoe kom je d'r bij? In 't geheel niet hoor! Ik mag ze dolgraag. Ze zijn en blijven toch maar 't zout in ons leven, nie-waar? Een lieve man, en één die de moeite waard is natuurlijk — met onbenullen heb ik me nooit afgegeven — een aardige kerel z'n declaratie te hooren doen, zoo verlegen als ze dan zijn in den regel hè? Of een beetje stug en statig, zoogenaamd zelfbewust — wat ook allemaal comedie is, natuurlijk! — dat 's toch maar het... nou ja, bijna heerlijkste moment in een vrouwenleven."

.....„U komt er toch maar rond voor uit", had Helene geroepen.

„Natuurlijk! Waarom zou ik niet? Waarom zou ik nou in vredesnaam nog huichelachtig doen? Kan ik er soms nog iets mee winnen? Ik heb mijn leven genoten, ik heb er alles van gehad, van 't goeie zoowel als van 't andere. Behalve kinderen, ja, dat is het eenige wat ik Onzen Lieven Heer dan ook altijd nog kwalijk neem. Daarvoor blijft-ie bij mij in 't krijt en als 'k 'et hem ooit inpeperen kan.... Foei, wat een taal hè! Ja! Maar jij, zie je, jij staat er nog heelemaal anders voor. Jij moet je leven nog maken. Niet dat ik een huwelijk nou zoo iets opperzaligs vind, dat weet je wel. Maar 't is noodig, je moet het erbij hebben of gehad hebben. Een alte Jungfer is niks. De tegenwoordigen, de gestudeerden, dokters en advokaten met rokken aan, zijn gewoonlijk

nog onuitstaanbaarder dan de vroegere, die alleen maar teemerig of mallootig waren. Een vrouw moet, althans een poosje in d'r leven ... nou ja, hê, je begrijpt me wel, laten we decent blijven in de vroege morgen ; ik wil je ook geen ondeugende dingen leeren, hoor, ik bedoel maar dat een vrouw moet trouwen, heel behoorlijk en fatsoenlijk trouwen."

Deze grijze, poezige, behaagzieke en toch ook weer platte en pootige frivoliteit is kortweg walgelijk. En ze is daarbij in dezen vorm alleen mogelijk bij een vrouw die, geheel in strijd met 's schrijvers bedoeling, haar natuurlijk zijn volkomen heeft onderdrukt en een kunstmatige, onechte conversatietoon tot tweede natuur verheven. Mevrouw Haardtsen is ten slotte geen hoofdfiguur, maar de teekening die Robbers van haar geeft is te typeerend voor zijn gemis aan onderscheidingsvermogen ten aanzien van de nuancen van het gevoelsleven, voor zijn accepteeren van surrogaten, om niet even op haar in te gaan.

Helene Servaes zelf moet te zien geven, in een wat andere nuance dan De Meester's Lex, het gedistingeerde intelligente jonge meisje, met veel temperament en daardoor onevenwichtig maar juist aantrekkelijk. Er schijnt een geheimzinnig verband te bestaan tusschen zulke jonge meisjes en de muziek van Liszt. Speelde bij De Meester de Soireés de Vienne een groote rol, hier wordt de soort van Helene, vóór de kennismaking nog, gekenschetst als „echt mooie vrouwen ... waar een beetje muziek in zat, een beetje Rhapsodie Hongroise No. 2, dzjinga, tatata dzjinga (!!)". De vergelijking is misschien juister dan de schrijver bedoelt, want de beroemde rhapsodie geeft meer vuurwerk dan innigheid en de charmes van Helene zitten ook tamelijk buitenop. Binnen in haar laat Robbers ons trouwens al zeer weinig kijken — met opzet, dunkt mij, want er moet om haar een waas van mysterie blijven! De bekoring moeten wij dus putten, niet uit haar sensaties, maar uit haar voorkomen, woorden en daden. Wat het voorkomen betreft — niets eenvoudiger dan in dit opzicht een romanheldin naar behooren uit te rusten. Niet te poesmooi natuurlijk, maar het obligate roode haar, slank figuur en verder de schoonheid der bezieling. Met de geestelijke eigenschappen gaat het helaas niet zoo gemakkelijk. Wat hebben wij er aan of Helenes geestelijke verfijning geroemd wordt, als wij die geen oogenblik voelen? De gesprekken in den huize Haardtsen hebben waarlijk niet zooveel om de hakken. Er heerscht wat loszinnigheid, wat cynisme (die dingen zijn heusch veel meer verbreid dan Robbers schijnt te meenen), er wordt wat geschermd met titels van boeken, maar van superioriteit geen spoor. Wel tusschen dat alles door banale salononechtheid, en in den mond van Helene poezig-onuitstaanbare bakvischwoordjes, zooals alleen meisjes gebruiken wier geheele doen liefheidspose is:

„Moeder was ook zoo'n schat, zoo'n teere.... (Dit laatste zegt niemand).... M'n zusje in Utrecht, die lieve dot...."

Doch meer dan haar woorden beteekenen haar daden, haar dubbele liefde in de eerste plaats. Robbers heeft hiermede een onderwerp geëntameerd, dat ver boven zijn krachten gaat. Het zou denkbaar zijn, dat wij konden accepteeren dat Helene, Fokkema lief hebbend, zich laat aanhalen en kussen door Luuk. In verschillende gevallen zelfs; of wanneer een onbeantwoorde liefde haar afleiding deed zoeken, wat aanvankelijk niet de quaestie is, of wanneer zij belast was met zoo onverzadelijke erotische behoeften, dat zij in weerwil van haar liefde geen weerstand kon bieden aan de avances van andere mannen — wat Robbers absoluut niet bedoelt, maar waar het toch wel een beetje op lijkt. Natuurlijk zou dan de wanhoopsdaad of de ziekelijke neiging met veel meer subtiliteit geteekend moeten zijn — de wijze waarop Helene zich tijdens den autotocht laat kussen, waarop zij zich later geheel komt aanbieden, zijn plat en grof. Maar erger is, dat haar gedrag in den auto een verraad vormt aan haar liefde voor Fokkema, dat niet aannemelijk wordt gemaakt, evenmin als het nog veel ernstiger feit, dat dit verraad voor den bedrogene zorgvuldig verborgen wordt gehouden — een laagheid waarvan de schrijver zich niet eens rekenschap schijnt te geven!

Is De Meester onder anderen daarom niet geslaagd, dat hij zijn eigen hoofdfiguur niet begrijpt, van Robbers kan men eer zeggen, dat hij haar niet met eenige consequentie heeft aangedurfd. En juist door de behoefte haar ondanks het ongezonde in haar natuur — het ongezonde waar trouwens ook geen lijn in zit — sympathiek te houden, heeft hij haar volkomen vaag en onbelangrijk gemaakt: een salon-juffertje met artistieke pose, dat van een getrouwden man houdt, meer niet. Is het al verkeerd gezien, den lezer voor Helene in te willen nemen door tegenwichten tegen het erotische, dat toch de grondslag vormt van haar gewilde belangwekkendheid — men kan bovendien niet zeggen dat Robbers gelukkig is geweest in de keuze dier tegenwichten. Hij heeft het gezocht in een zekere lievigheid, reeds in het gebruiken van onuitstaanbare termpjes gesignaleerd, en in de schoonste hoedanigheid der vrouw (ironieteeken), haar gevoel voor kinderen:

> Er waren geen andere gasten en de kinderen van de waardin liepen in het tuintje rond, spelende, schreeuwende soms. Snoezen, vond Helene, en toen de moeder hen verbood en wilde weghalen, vroeg ze vleiend: „Och, juffrouw, laat u ze maar, ze hinderen ons volstrekt niet." En ze begon ze te trakteeren, op chocola en ander lekkers, door Luuk voor háár meegenomen. Het allerjongste, blond, rozig, helderoogig boeren-kereltje van twee, nog krom pratend, bleef ten slotte aldoor aan haar

knieën staan, opkijkende als naar een tooverfee 1), en zij praatte en lachte tegen hem, stoppende telkens een nieuwe bonbon tusschen zijn smoezelige lippen, die dan aanstonds weer genoeglijk te roeren begonnen en enkel nog wat onverstaanbare keelgeluiden uitstootten, waarbij de chocola in groote bruine bellen langs zijn kinnetje en op Helene's rok droop. Pret-lachend veegde zij 't af, en in-eens met een verrukten blik, sloeg ze haar armen om 't ventje heen en tilde het op haar schoot, knuffelde en zoende 't stevig dikkertje. En iets verrassend nieuws, eerbiedig-bewonderends voor Helene ging in Luuks binnenste los. Nog nooit had hij haar met kinderen gezien. In ontroerde aandacht, glimlachend, met vochtige oogen, zat hij er naar te kijken.

Men ziet, dit tafereeltje is er om stemming te maken. Maar het mist in alle opzichten zijn doel. In de eerste plaats moet het er met Helene wel heel treurig uitzien, als het een verrassing is, dat zij van kinderen blijkt te houden. Robbers vervalt hier in de fout van onze Byzantijnen, die dê koningin een zeer twijfelachtigen dienst bewijzen door het voor iets bizonders uit te kraaien als zij iets gewoon menschelijks doet. Maar bovendien — is dit de manier van een jong meisje tegenover vreemde kinderen? Dit overdreven aangehaal en die malle volstopperij? Zoo doet of een onevenwichtige kinderlooze vrouw die niet meer jong is, of (en vooral) een cocotte! Ook hier blijkt weer de groote oppervlakkigheid van 's schrijvers psychologie.

Er is echter meer dan het karakter alleen van Helene dat Robbers niet heeft aangedurfd: haar verhouding tot Fokkema. En daarmee ligt de heele roman als roman! Helene houdt van Fokkema, die van haar, maar niet van zijn vrouw houdt, die haar volledig compromitteert, maar haar niet tot zijn maîtresse maakt.... om haar niet te compromitteeren en haar daardoor juist in het ongeluk stort.... waarvoor zij toch erfelijk gepraedisponeerd was. Aldoor een hinken op twee gedachten en daardoor een en al onwaarschijnlijkheid. Het is volkomen onaannemelijk, dat een verhouding als deze, tusschen een resoluut man met behoefte aan liefde en een meisje tot alles bereid, een verhouding van uitstapjes en dineetjes, niet verder zou gaan. Fokkema heeft niet als Robbers de „eer" van een romanheldin op te houden. Maar vooral is het ondenkbaar dat Helene, die zich onbevredigd voelt, hem niet zou weten te „verleiden." En het is voor een sociaal-demokraat een voldoening te constateeren, dat het burgerlijke vooroordeelen zijn, die hier den heelen roman tot een paskwil maken, dezen zoo modern bedoelden roman! Benepen burgerlijke vooroordeelen, die goede burgerlijke schrijvers en in het algemeen schrijvers uit de groote bourgeoisie niet kennen. Uitnemend heeft George Moore het gezegd: wie voelt dat er dingen zijn, die hij liever niet zou denken, moet geen kunstenaar willen

1) Een boerenkind van twee, met noties van een tooverfee!

worden 1). Maar de Hollandsche burgerman, ook als hij auteur is, kan niet heenkomen over dat enorme delict van overspel! Echtscheiding, dat is tamelijk reçu, maar als dat niet kan.... berusting. Het grappige is, dat juist het geval dat Robbers stelt, het vooze van deze moraal — deze Zondagsche moraal, want de practijk is anders, zóó dood zijn zelfs de Hollanders niet — duidelijk aantoont. Immers de misdaad van Fokkema is niet dat hij betrekkingen met Helene aanknoopt; daarmee brengt hij geluk in haar leven en in het zijne. De misdaad is juist andersom, dat hij die betrekkingen niet doorzet, maar afbreekt; daardoor maakt hij haar en zichzelf ongelukkig en niemand gelukkiger. Waar hij zijn kinderen niet aan zijn wettige vrouw kon overlaten, zou hier zelfs scheiding een minder goede oplossing zijn geweest dan een blijvende liaison naast zijn huwelijk! Het is waar, dat er dan weinig plaats zou zijn gebleven voor Luuk van der Maarel....

Door de verbreking van haar verhouding met Fokkema gaat Helene ten gronde. Betrekkelijk, want ook dit heeft Robbers niet aangedurfd! Helene maakt eigenlijk een eind aan haar leven, omdat zij erfelijk belast is, omdat haar vader het ook heeft gedaan. Zij zinspeelt daar al op, lang voor zij aan Fokkema hoeft te wanhopen. Natuurlijk, het een komt bij het ander, maar deze pathologische zelfmoorddrang — zelfmoord is anders zoo onsympathiek — maakt den roman niet sterker en Helene niet interessanter.

Precies als bij De Meester ook hier dus weer dat gemis aan een eenigszins fiere levenshouding, dat elke echte kunstproductie uitsluit. Aan den eenen kant het hunkeren naar wat meer vrijheid, vrijheid voor hartstocht vooral, en aan den anderen die onoverwinnelijke eerbied voor al die maatschappelijke vooroordeelen en conventies, die met aanzien samenhangen. Moeten wij niet zelfs als een sympathieke figuur aanvaarden den advocaat en salon-socialist Ben de Haes 2), die 's Zondags met hoogen hoed en cut-away visites maakt en die verliefd raakt op de banale dochter van het kolonelsgezin, waarvan wij niet de aantrekkelijkheid, maar wel de onbenulligheid merken, welks conversaties nooit uitgaat boven flauwe grappen — maar dat deftig is!

Was Robbers' boek tot mislukking gedoemd door de werkelijke

---

1) In zijn Herinneringen aan de impressionisten.

2) Lezer, voelt ge wel de toovermacht van die letter *e*? Hoe verre *Ben de Haes* en *Helene Servaes* het in distinctie winnen van de De Haas'en en Servaas'en? Evenals Bernard Bandt van iederen Band, Annie de Boogh van de ordinaire De Boog's en Croes van de Kroesen? En stelt u voor dat Van der Cluysse eens Van der Kluisen heette — wat een kinkel zou hij geworden zijn!

bekrompenheid van zijn schijnbaar ruime opvattingen, door zijn terugschrikken voor een consequente oplossing van zijn eigen problemen, het is bovendien nog slecht geschreven ook, heeft weer, ondanks den emotioneelen inhoud, dat sjokkerig vervelende, dat kenmerkend is voor den schrijver.

In de eerste plaats deugt de compositie niet. Robbers maakt van zijn boeken zooveel mogelijk een aaneenschakeling van tafereelen, waarin gesprekken de handeling dragen, een soort van dramatische compositie. Dit geeft aanleiding tot een eindeloos gewauwel, waarmede de tafereelen volgemaakt en afgerond moeten worden. Werkelijk belangrijke dingen heeft hij nooit te laten zeggen, maar zelfs al had hij die wel, wie in een realistischen roman met dergelijke tafereelen werkt, moet in gewauwel vervallen, omdat in werkelijkheid bij gelegenheden als de geschetste nu eenmaal gewauweld wordt. Een goed auteur geeft dan ook alleen de stemming van een milieu en van de gesprekken hetgeen werkelijk van belang is. Maar Robbers werkwijze brengt nog een tweede bezwaar mee. Doordat hij verkozen heeft de handeling zich grootendeels in den vorm van gesprekken te laten voltrekken, komt hij in de verleiding, herhaaldelijk de gesprekken onnatuurlijke wendingen te laten nemen, om den lezer over zijn bedoelingen in te lichten. Op het tooneel accepteeren we dat desnoods, omdat het tooneel nu eenmaal niet over andere middelen beschikt, maar in een roman is het onduldbaar.

Sommige tafereelen zijn bepaald paskwillig. Vooral het samenzijn van Helene en Fokkema in een Haagsch restaurant, waar de edele Fokkema, die Helene hoog wil houden, het niet min schijnt te vinden haar champagne te schenken. Dit is weer een typisch staaltje van de voosheid van Robbers' burgerlijke moraal: niet de geliefde tot zijn vrouw maken, maar wel het intiem samenzijn met haar verlagen tot iets als het fuiven met een hoer! Niet bij alle zuivere verhoudingen zou de flesch champagne stuitend zijn, wel bij een zoo fragile. En schunnig klinkt het wanneer de brave vriend, als Helene wankelt na een kus, vraagt „de champie?" De heeren auteurs snakken naar wat onfatsoenlijkheid, maar met de prostitutie als ideaal! Maar niet daar wilde ik het over hebben, doch over het feit dat de gelieven, die al menigen zwerftocht samen gemaakt hebben, met elkaar spreken alsof ze elkaar voor het eerst zien, eenvoudig omdat de lezer ze voor 't eerst samen ziet. De vragen van Helene naar de verhouding van Fokkema tot zijn vrouw en zijn kinderen zijn, voor wie zich hun verhouding realiseert, ridicuul. Trouwens alles in dit samenzijn is slecht, eenige voorbeelden straks nog. Bij uitstek kletserig is de schets van het gezin Fokkema, met die niets afdoende schoolver-

halen, inleiding tot een karakteristiek van mevrouw Fokkema, die weer een typisch staaltje van psychologische onbenulligheid is. In het gesprek tusschen moeder en kind, waaruit wij haar moeten leeren kennen, is zij eenvoudig een pathologisch geval, een typische hysterica. En diezelfde vrouw wordt ons elders geschilderd als koel, hooghartig, ongenaakbaar! Weer op een andere manier slecht is het eerste hoofdstuk met de eerste ontmoeting van Luuk en Helene in den trein. De bespiegelingen van Luuk zijn daar een en al banaliteit en toch geenszins als zoodanig bedoeld. En als Helene binnenkomt, laat de schrijver haar, die nog wel in een eenigszins dubbelzinnige positie verkeert, gewikkeld in een coupé-gesprek met een onverschilligen vreemde, „opgewonden" praten — en dat niet door een slip of the pen. Voortdurend hangt er een atmosfeer van drukke doenerigheid, die volkomen strijdt met al wat in Holland mogelijk is. Met een zeer grof middel wordt hier geaccentueerd, dat Helene een levendige natuur heeft.

Grofheid is trouwens een bijna doorloopend kenmerk van Robbers, vooral in de dialoog. Luuk, de fijngevoelige, artistieke, energieke, de man van het goede soort volgens Helene, maar voor ons een streber zonder idealen, die zich over teleurstellingen heenzet door hartstochtlooze uitspattingen in Brussel en Parijs en een cynisch geldhuwelijk, deze gedistingeerde Luuk praat tegen Helene zóó knullig en met zulk een impertinent vragen naar den bekenden weg:

. . . . „dat ik gebónden ben, voor altijd."

„Aan wie dan?"

„Wàt? Och kom dat weet je nou toch wel! Ze kletsen genoeg."

„Fokkema?" (Man hou toch op)!

„Zij knikte zonder spreken, hij voelde 't méér dan hij 't zag."

„Die getrouwde man?" (!!!)

En nog gekker, nog lomper even later:

„Maar Lene, luister nou toch 'is!" begon hij dan weer, gedempt en dringend, hartstochtelijk. (Ja hartstochtelijk, maar zeg nu het volgende eens hartstochtelijk!) „Die man is nou toch eenmaal getrouwd en al zoo lang hè? Hij heeft kinderen. Kan je dat nou niet uit je hoofd zetten? God zeg, wij samen, wij. . . ."

Dit is waarlijk griezelig van platheid en domme opdringerigheid. Eén zoo'n zinnetje moest iemand als auteur onmogelijk maken.

Een andere maal wantrouwt hij een voorwendsel van haar, de ziekte van een nicht en valt haar plomp op 't lijf:

„Die nicht van je, zeg, in Oosterbeek, hoe heet die eigenlijk?"

Als Fokkema met Helene uit is, maakt hij haar dit Amalia-bemint-gij-den-graaf-compliment:

„Wat zie je er weer heerlijk uit van avond . . . één-en-al leven, een-en-al gloed, charme, verleidelijkheid!"

Tusschen menschen die zoo met elkaar spreken hangt een atmosfeer van leugen. Geen liefde spreekt zoo, maar geilheid op bedriegen uit!

Als Fokkema met Helene in den trein stapt en haar een bekende voorstelt, zegt hij:

„We ontmoetten elkander toevallig hier aan het station."

Voor ieder goed verstaander zegt dit natuurlijk het omgekeerde. En zoo onhandig spreekt een man met kennis van de wereld!

Een andere keer, als er over huwelijkstrouw gesproken wordt, komt Helene:

„Of — denk u d'r in! — dat u nou bijvoorbeeld, getrouwd zou zijn met een wezen, dat u sart, hoont, minacht, uw kinderen tegen u opstookt."

Het is natuurlijk ondenkbaar, dat een meisje wier betrekkingen tot een getrouwd man bekend zijn, tenzij ontdaan van alle fijngevoeligheid, in vol gezelschap zich zóó uitlaat. Maar let op het heerlijke maskeerende, „u nou bijvoorbeeld". Banaler trucje is er niet! Even mal is het, als zij wat later een hartstochtelijke ontboezeming besluit met „Dát is liefde". Dit zijn de manieren, niet van een meisje met temperament, maar van een hysterica die de aandacht wil trekken.

In een kleinsteedsche stad vraagt men op de societeit niet zóó naar de vrouw van een der notabelen: „Kennen de heeren dat wijf van 'm ook?" want het staat van te voren vast dat ieder haar kent.

Natuurlijk ontbreekt ook niet het voor den lezer ophelderende, in geen werkelijk gesprek ooit gebruikte loopje: „Toen de oude Van Gonckel was gestorven, *je weet wel*, een van de directeuren."

Beschaafde Nederlanders, die niet poseeren, spreken niet van „een rijtuig *zenden*" (Hoofdstuk I), dat is een winkeliersterm. Iemand die zegt: „Loopt die witkiel wel met ons mee? *Ah juist!*" stelt zich aan. Onbeschaafd klinkt „die mevrouw toch" als uitroep. En allerzonderlingst is het, dat Robbers tegen alle werkelijkheid in, dames maar steeds, in elk gezelschap laat „proesten", „schateren", „gieren", „uitbundig en schel lachen". Iedereen praat bij dezen auteur met poezige tusschenzinnetjes, die ook alweer vreemd zijn aan wie natuurlijk spreekt:

„Dat kleine Letje, arme bleekneus, kan me toch ook al zoo echt hartelijk pakken!"

Kleinigheden, dit alles, maar stuk voor stuk teekenend voor onzuiverheid van waarneming, voor gebrek aan onderscheidingsvermogen en smaak, aan gevoel voor echt en onecht. Kleinigheden, die het hunne bijdragen om dit werk — dat daarin waarlijk niet alleen staat —

van een toonaangevend schrijver, te kwalificeeren als volkomen voos en zonder waarde.

Ook in dit boek vinden we de oude klacht, dat de bourgeoisie haar kunstenaars zoo weinig eert. Wanneer we niet wisten, dat de kunstenaars almee zoo onbenullig zijn door de onbenulligheid der bourgeoisie en dat deze in overgroote meerderheid zich ook om echte kunstenaars niet bekommert, wij zouden werkelijk geneigd zijn het in het credit van die bourgeoisie te schrijven!

Maar we komen zoo op het terrein der algemeene beschouwingen, die beter bewaard blijven tot we ook een derde, maller, maar gelukkig jonger, minnaar van groene, heel erg groene blaadjes eens onderhanden hebben genomen. Een minnaar van groene blaadjes en.... het socialisme. Dit laatste echter platonisch. Sp.

Overzicht der Tijdschriften.

In de nummers 14 en 15 van de „Neue Zeit" komt een artikel voor van *C. N. Verow* over *De agrarische kwestie in Rusland*, een vraagstuk dat evenals nà de revolutie van 1905 thans wederom een eerste plaats inneemt en ditmaal tot een oplossing zal moeten komen.

De landhonger van den russischen boer is te verklaren uit het feit dat de oppervlakte van zijn stukje grond voortdurend kleiner werd. W. J. Szenewski heeft in zijn voortreffelijk werk „de boeren tijdens de regeering van keizerin Catharine II" reeds 40 jaar geleden vastgesteld dat de lijfeigenen vóór honderd jaar drie maal meer land hadden dan toen, terwijl de verhoudingen in het grondbezit der boeren daarna nog ongunstiger zijn geworden. De zoogenaamde boeren-bevrijding heeft de armoede der boeren niet verminderd maar vermeerderd 1). Het toegewezen land-aandeel bedroeg in 1861 per hoofd van de dorpsbevolking 5,1 desjatine (1 desjatine is 1,09 H.A.), hetwelk in 1900 reeds tot 2,7 desjatine was gedaald, omdat de beschikbare oppervlakte in de laatste 40 jaren dezelfde was gebleven, terwijl de landbevolking bijna verdubbeld bleek. De kleine oppervlakte per hoofd (90 pCt. der boeren heeft minder dan 20 desjatinen), gepaard met de hoogst primitieve methode van bewerking — in Rusland heerscht nog vrij algemeen de zoogenaamde „drievelden-bebouwing" — heeft tengevolge dat slechts 60 pCt van de akkerbouw-gronden bewerkt wordt, zoodat in dit boeren-bedrijf het niet mogelijk is de eigen behoeften uit de opbrengst te dekken. De boer is wegens zijn armoede dan ook niet in staat het ontbrekende kwantum brood en aardappelen elders te koopen, waardoor de groote massa der boerenbevolking aan chronische ondervoeding lijdt en ieder jaar, hier meer, daar minder, hongersnood heerscht. Slecnts in 6 van de 50 gouvernementen bezitten de boeren voldoende graan voor zichzelf en hun vee. Volgens een opgaaf van het ministerie van Landbouw en Staats-domeinen beslaat het gezamenlijke land van de boeren in 50 gouvernementen een oppervlakte van ruim 50 millioen desjatinen, waarvan het 4/5 deel nog als gemeen-eigendom wordt bewerkt, terwijl 1/5 privaat bezit is. Hieruit ziet men welk een groote rol het gemeen-eigendom, de „obschtschina" nog in het leven der russische boeren speelt. De ideëele waarde der kollektief-bewerking van den grond is niet te onderschatten. Hierdoor toch heeft in de groote massa der boeren het bewustzijn van de noodzakelijkheid van solidair en kameraadschappelijk handelen in

1) *Zie noot volgende pag.*

gemeenschappelijk belang diep wortel geschoten en vinden de socialistische ideeën onder de boeren een vruchtbaren bodem.

Daarom vooral ging Stolypin in 1906 tot zijn agrarische hervorming over, welke hoofdzakelijk ten doel had het gemeen-eigendom te doen verdwijnen 1). Iedere bezitter van een eigen „hof" verkreeg het recht zich van de „Obschtschina" af te scheiden en kreeg zijn aandeel in het gemeenteland als erfelijk eigendom toegewezen. Tot 1910 zijn op deze wijze ruim 300.000 hoeven met een totale oppervlakte van 3,3 millioen desjatinen in privaat-bezit overgegaan. Daarentegen is in het bezit van:

kroon, kerken en kloosters	154,6	millioen desjatinen
in privaat-bezit van maatschappijen	15,7	„ „
en van personen met meer dan 50 desjatinen	79,5	„ „
Totaal	249,8	millioen desjatinen

De onteigening van het private groot-grondbezit van kroon, kerk en domeinen moet dus een belangrijke vergrooting van de boeren-bedrijven tengevolge hebben. De boer verwacht wel niet alle heil van de zoo vurig verlangde land-verdeeling, deze moet uiteraard gepaard gaan met betere methoden van bewerking van den grond en met meerdere kennis van intensieven landbouw.

De geschilderde nood-toestand van den russischen kleine-boerenstand, die meer dan 4/5 van de geheele russische bevolking omvat, heeft de russische socialistische en liberaal-demokratische partijen aanleiding gegeven meer of minder lange agrarische program-punten uit te werken, waarvan nationalisatie van den grond een gemeenschappelijke eisch is.

Zoowel de Soc.-dem.-partij als de Socialist-revolutionairen, de Boerenbond, de Trudowiki en Volkssocialisteu verlangen dat alle gronden Staatseigendom worden en dat het privaat-bezit van den grond worde opgeheven. Over de wijze waarop over den grond zal worden beschikt, wordt ver-

---

1) Stolypin, als zooveel andere russische en oost-pruische landjonkers beschouwen — zooals Marx destijds ook aan zijn vriend Kugelmann schreef — „het gemeen-bezit als de oorzaak van den jammerlijken toestand der russische boeren (natuurlijk in het belang der landjonkers) evenals vroeger de *opheffing van de lijfeigenschap* in West-europa als oorzaak van het pauperisme werd uitgeschreeuwd. Van hetzelfde kaliber is het russische boek „Land und Freiheit". De schrijver daarvan is de oostenrijksche „Kraütjunker" *Von Lilienthal.* Wat de russische boeren arm maakt, is hetzelfde wat de fransche boeren onder Lodewijk XIV en daarna tot paupers maakte n.l. *Staatsbelastingen en de „Obrok"* (afdracht) aan de groote grondbezitters. In plaats van armoede te brengen, heeft het gemeenschappelijk grondbezit de armoede getemperd.

Voorts is het een historische leugen dat gemeen-grondbezit *mongoolsch* zou zijn. Zooals meermalen in mijn geschriften is aangetoond, is het van *indische* afkomst en vindt men het bij alle europeesche kultuur-volken in het begin hunner ontwikkeling. De specifiek *slavische* (niet-mongoolsche) vorm er van in Rusland (gelijk bij de niet-russische Slaven) heeft zelfs de meeste overeenkomst mutatis mutandis met de oud-duitsche modificatie van het indische gemeen-bezit".

(Brief van Karl Marx aan Kugelmann van 17 Febr. 1870. „Neue Zeit", 2e deel, 1901/'02, bladz. 415).

schillend gedacht, doch overgelaten aan plaatselijke lichamen of districts-besturen. Bij minder radikale partijen zal het land, dat reeds in bezit der boeren is en het zelf bewerken, eerst langzamerhand in nationaal-bezit overgaan.

De eerste proclamatie der Bolschewiki-regeering ten opzichte van de land-kwestie, op 8 November 1917 in de „Iswestija" (blad van de arbeiders- en soldatenraad van Petersburg) gepubliceerd, wordt door Verow, als slot van zijn artikel, in haar geheel weergegeven. De voornaamste bepalingen er van zijn dat het eigendom in grondbezit zonder eenige schadevergoeding wordt opgeheven. Het recht op privaat-bezit van land wordt voor altijd afgeschaft. Het land van de groot-grondbezitters, evenals alle kroonlanderijen, kloosters- en kerkengoederen worden met den geheelen levenden en dooden inventaris ter beschikking gesteld van land-comité's en districts-boerenraden, tot de bijeenroeping van de constitueelende vergadering. De landkwestie in haar geheelen omvang kan slechts door de Wetgevende Vergadering worden opgelost; op welke wijze die oplossing het rechtvaardigst zou kunnen geschieden wordt in een knap uitgewerkt schema er aan toegevoegd. Landerijen van boeren en kozakken, reeds in gemeente-bezit (in tegenstelling tot de zelfstandige boeren) zullen niet, evenmin als den inventaris van kleine boeren, wordend geconfisceerd.

In hoeverre deze voorstellen tot uitvoering zullen gebracht kunnen worden hangt natuurlijk geheel van den verderen loop der gedeurtenissen in Rusland af.

* * *

Naar aanleiding van een overigens onbeduidend artikel van *Wilh Blos* over *„der neue russische Staat"* in No. 17 van de „Neue Zeit", waarin de schrijver opkomt tegen de in Duitschland vrij algemeen gangbare meening dat Lenin en zijn geestverwanten anarchistische theoriën in praktijk brengen, is een belangwekkende discussie van de zijde van de redactie ontstaan over het Marx-Engels'sche Staatsbegrip.

Lenin zelf heeft reeds geantwoord — omdat hij ook in Rusland als anarchist wordt gedoodverfd 1) — dat zijn streven in zooverre met het anarchistische overeenkomst dat de kapitalistische maatschappij-orde moet verdwijnen en ekonomische gelijkheid doel is. Maar, zegt hij, het voornaamste program-punt van de anarchisten is: „Vernietiging van den Staat" en hier scheiden wij van elkander. Wij verwerpen den ouden klasse-staat, maar wij zijn vóór een staat met een georganiseerden dwang, vóór invoering van het socialisme, vóór een proletarischen staat, waarin de wil van het volk, de wil van arbeiders en boeren inderdaad tot uitvoering komt.

De anarchisten willen de kolossale ekonomische arbeid, onmisbaar voor het proletariaat, *zonder contrôle* verrichten. Praktisch beteekent dat: neem weg, en geef. Wij echter zeggen een goede verdeeling en contrôle zijn

---

1) Evenals in Holland door zijn „vriend" *Mr. Troelstra*. „Wil men dan *anarchie* in het land? Bolsjewisme, o mijne heeren, wanneer men dat wilt kan men er hier ook een vleugje van krijgen!"

(Kamerrede, 8 Mrt. j.l.)

noodzakelijk en daarvoor heeft men den staat als inrichting om dwang uit te oefenen, noodig. De utopie der anarchisten van een „zich-zelf regelende maatschappij met „produceerende en consumeerende groepen" wordt dus door Lenin beslist verworpen.

De overgang van de kapitalistische naar de socialistische maatschappij stelt Engels in zijn „Anti-Dühring" aldus voor: het proletariaat neemt de staatsmacht in handen en verandert de produktiemiddelen allereerst in staatseigendom maar daarmede heft het zich-zelf op als proletariaat, heft het alle klasse-verschillen en klasse-tegenstellingen op en tevens den staat als staat. In de op klasse-tegenstellingen berustende maatschappij heeft de uitbuitende klasse de staat noodig tot instand-houding der produktieverhoudingen, tot onderdrukking der onderliggende klasse. De eerste daad, waarbij de staat werkelijk als vertegenwoordiger van de geheele maatschappij optreedt, — de toe-eigening der produktiemiddelen in naam der maatschappij — is tevens zijn *laatste zelfstandige daad als staat.* In plaats van de regeering over personen komt het beheer over zaken en de leiding der produktie-processen. De Staat wordt niet afgeschaft, hij sterft af. Ook van Marx hebben wij een uitspraak over deze kwestie, ook wel diktatuur van het proletariaat genoemd.

In zijn bekende „Adresse des Generalrats der Internationale" over den Duitsch-Franschen Oorlog, wordt, naar aanleiding van besprekingen van het plan om dezelfde lichamen van zelfbestuur, als de Parijsche Commune, ook in andere deelen van Frankrijk in het leven te roepen, door Marx opgemerkt: „de landelijke gemeenten van elk district zullen hun gemeenschappelijke aangelegenheden door een vergadering van afgevaardigden in de districts-hoofdstad doen besturen en deze districts-vergaderingen zullen dan weder afgevaardigden als nationaal-delegatie naar Parijs zenden. De afgevaardigden moeten ten allen tijde ontslagen kunnen worden en gebonden zijn aan bepaalde instructies van hun kiezers. De overige, meer belangrijke functies, welke dan nog voor een Centrale regeering overblijven, moeten niet *afgeschaft,* maar aan „communale" d. w. z. aan streng verantwoordelijke ambtenaren worden opgedragen. De eenheid van de natie moet niet gebroken, maar integendeel georganiseerd worden door de gemeente- (communale-) besturen; de eenheid der natie moet een werkelijkheid worden door vernietiging van die staatsmacht, die zich als belichaming der staatsmacht tot dusverre uitgaf, maar onafhankelijk van en boven de natie verheven wilde zijn. Waar het dus geldt om de organen, welke slechts tot onderdrukking dienen, af te snijden, moeten de berechtigde funkties aan een macht, die aanspraak maakt boven de maatschappij te staan, worden ontrukt en teruggegven aan de verantwoordelijke dienaren van de maatschappij".

Dit ontworpen plan van een nationale bestuursgemeenschap met gemeente- en districts-organisaties, districts-functionarissen, districts-delegaties, en districts-vergaderingen, naast een Nationale Vergadering en centrale leiding in Parijs, is dus voor Marx niet meer een *Staat,* omdat daaraan de tot *onderdrukking dienende organen* ontbreken. Daarom, zegt de redaktie van de „Neue Zeit" bestaat er ook tusschen Marx en Lenin geen tegenstelling,

want Lenin verstaat onder den staat, dien hij behouden wil, niet den „klassenstaat", maar zooals hij zelf zegt „de staat als organisatie van de menschelijke samenleving" als bestuurs- of regelingen-organisatie.

Het staats-begrip van Marx-Engels, zegt Cunow verder, is in het wezen der zaak dus heel iets anders dan de liberale staats-theoretiek. In laatstgenoemde theorie wordt meestal geen verschil tusschen maatschappij en staat gemaakt (en als dit nu en dan voorkomt, wordt de staat gewoonlijk als een sociale orde van samenleving voorgesteld) terwijl Marx en Engels, in aansluiting op het verschil dat Hegel maakt tusschen maatschappij en staat (dat geen maatschappij maar een gemeenschap is) onder staat verstaan den zoogenaamden „klassestaat", een heerschers-organisatie om de bestaande rijkdom-, resp. eigendoms-verhoudingen, in stand te houden en om de lagere volkslagen, ten voordeele van de bevoorrechten, van de „heerschende klasse" er onder te houden. Zij accepteeren de opvatting van Adam Ferguson, Adam Smith en David Hume, dat de staat — door hen gewoonlijk als „burgerlijke maatschappij" of „natie" aangeduid — is ontstaan uit de arbeids-verdeeling en de differentieering van rijkdom of juister uit de daarop berustende klasse-scheidingen. Volgens deze opvatting liggen aan iederen staat klasseheerschappij-verhoudingen en klasse-tegenstellingen ten gronde. Zij zijn de fundamenten van zijn bestaan en daaruit volgt, als eenmaal door de afschaffing, resp. door het verdwijnen van de klassen, deze fundamenten aan den staat worden ontnomen, ook zijn bestaan ophoudt, of wel „afsterft". Daarmede houdt echter volgens de opvattingen van Marx-Engels slechts het bestaan van den staat op in zijn hoedanigheid van klassenstaat, als heerschappij-organisatie, niet als bestuurs-, rechts- en ekonomische levens-gemeenschap — slechts verdient een zoodanige gemeenschap, zonder klasse-regiment, den naam van staat in 't geheel niet meer. Men mag deze naar believen georganiseerde gemeenschap, bestuurs-gemeenschap, ekonomisch-lichaam enz. noemen, een staat, in de eigenlijke beteekenis is het volgens Marx niet, zooals b.v.b. ook de stam- of de oude markgenootschap geen staat was.

Onder verwijzing naar ons overzicht in de Februari-aflevering van dit tijdschrift doen wij echter verstandig, vooralsnog een zeer gereserveerde houding aan te nemen tegenover de theoretiek van het zoogenaamde „neomarxistische staatssocialisme", waarmede blijkens de te verwachten artikelen over de marxistische staatsleer in de „Neue Zeit" spoedig zal kennis gemaakt worden.

* * *

Van professor *Ferdinand Tönnies* is in 1917 een boek verschenen getiteld *„der engelsche und der deutsche Staat"* geschreven met het doel, zegt de schrijver, den bedriegelijken schijn weg te nemen dat de regeering van Engeland, omdat zij duidelijker een bourgeois-regeering is dan die van het duitsche Rijk, ook „demokratischer" zou moeten zijn, hetgeen in geen enkele beteekenis die men aan dat woord geven kan, het geval is. De feitelijke macht van het engelsche „Volk" berust immers daarop dat het de keuze heeft tusschen een uitgesproken anti-demokratische, (conservatieve) en een zoogenaamde demokratische, d.w.z. een meer burgerlijk-plutocratische regeering.

Om deze begrippen (demokratie en plutokratie) te verduidelijken geeft Tönnies, die blijkbaar geen sociaaldemokraat is, in verband met de zeer welwillende recensie van bovengenoemd boek door Cunow, in No. 19 van de „Neue Zeit" een artikel over „Demokratie und Plutokratie", waarin ook de regeeringsvormen van Frankrijk en de Vereenigde Staten als voorbeelden worden aangehaald om te bewijzen dat in de zoogenaamde „Westelijke demokratien", Plutus onder alle omstandigheden evenzeer den scepter voert als overal elders. Beide regeeringsvormen, zoowel van Frankrijk als Engeland zijn plutokratisch en moeten dat zijn „hoezeer zij zich ook in een demokratisch kleed hullen."

Wij weten dat de burgerlijk-demokratische schijn en de plutokratische werke-lijkheid van elken modernen staat voor het bewuste revolutionaire proletariaat reeds lang een gemeenplaats is. Maar dat schijnt dezen professor, gezien het geleerde betoog dat hij er aan wijdt, nog steeds niet bekend te zijn. Dat zulks in Engeland bijzonder opvallend moet wezen, is misschien te wijten aan de bijzonder autokratische staatsvormen van professor's eigen land, waar zelfs nog geen schijn van burgerlijke demokratie bestaat.

* * *

Maar het is waar, laten wij niet vergeten dat volgens „Genosse" Leusch in zijn boek „die Socialdemokraten, ihr Ende sind ihr Glück" de duitsche Staten en vooral Pruisen zich in een geheel andere richting hebben ontwikkeld dan de engelsche staatsvormen en dat in dit divergeerend proces Duitschland het hoogere en vooruitstrevende principe vertegenwoordigt, waarvan de immanente consekwentie is dat uit het pruisische staatswezen den gesocialiseerden en ten slotte den socialistischen staat zal geboren worden

Uit het artikel „Zür Selbsverständigung in der deutschen Socialdemokratie" van Cunow in No. 16 van de „Neue Zeit" blijkt dat in het tweede boek van Paul Lensch „Drei Jahre Weltrevolution" op ditzelfde thema wordt voort geborduurd en Duitschland als *het* bolwerk van de toekomstige sociale vrijheid wordt beschouwd. Daarin wordt tevens verklaard dat de nederlaag van de Entente niet de nederlaag van de demokratie zal zijn, maar de nederlaag beteekent van de wereldreaktie onder leiding van Engeland, en dat met de overwinning van Duitschland niet de autokratie, maar de historische vooruitgang, de revolutie en de vrijheid de zege behaalt. Men begrijpt wel, voegt Cunow hieraan toe, dat onder demokratie, vrijheid enz. niet moet verstaan worden het individueele vrijheidsbegrip van het liberalisme, van de engelsche manchester-leer, dat ook deels in de socialistische gedachten-wereld is overgegaan, maar dat de politieke vrijheid van Lensch veeleer het gelijkberechtigde lidmaatschap van een zoogenaamde „dürchorganisierte" Staatsgemeenschap is, van een staat dus, waarin geenszins wordt toegelaten dat iedereen doet wat hem belieft, maar alle publieke levensverhoudingen worden geregeld en geordend. In de „stramme" organisatie van den pruisischen staat ziet Lensch dan ook een groot voordeel en prijst het algemeen kiesrecht, de algemeene dienstplicht en de algemeene schoolplicht als *de* groote grondslagen der demokratie in Duitschland — drie rechten en plichten, welke de engelsche demokratie, tot kort geleden, niet kende.

Tegenover het recht van den enkeling op het vrije uitleven van zijn persoonlijkheid, plaatst hij het recht van de georganiseerde gemeenschap.

Lensch heeft echter de groote gevaren van de z.g. methode der „Tendenzkonstruktion", volgens Cunow niet altijd weten te vermijden. Het construeeren van steeds doorloopende groote ontwikkelings-tendenzen en lijnen in eeuwenlange geschiedenis-tijdperken, mag de marxistische tradltie zijn van zekere Marx-epigonen, maar is geenszins de traditie van Marx zelf, die integendeel leert dat elke historische ontwikkelingsperiode op-zich-zelf haar eigen wetten en tendenzen heeft.

In verband hiermede onderscheidt Cunow reeds 3 richtingen in de theorie der politieke socialistische beweging.

De eerste zoekt naar een politieke theorie voor de praktijk, door de socialistische principes met demokratische liberale theoretiek over maatschappij- en staatsleer te combineeren. (Vulgair-Marxisme).

De tweede richting gaat van het standpunt uit dat de leer (theorien) van Marx in veel opzichten niet meer met de tegenwoordige feiten uit de ervaring overeenstemt en deze feiten, d. w. z. de gewijzigde structuur der maatschappij, systematisch aan een nieuw onderzoek moeten onderworpen worden. Tevens verlangt deze richting dat de in de geschriften van Marx verspreide stukken over rechts- en staatsleer tot een nieuw geheel moeten worden opgebouwd. Deze richting — die ook de Cunow'sche is — wordt door Karl Renner in zijn boek „Marxismus Krieg- und Internationale" vertegenwoordigd.

De derde richting, slaat een heel anderen weg in, schuift een nieuw systemathisch onderzoek der feiten op-zijde en gaat uit van de dialectische methode van Marx, tracht de richtingslijnen, de algemeene tendenzen, de historische ontwikkeling van de laatste eeuwen na te vorschen en poogt te bewijzen dat de zoogenaamde politiek van den 4den Augustus op den weg van deze ontwikkeling lag. Dit is de theorie van Paul Lensch, zooals deze in zijn jongst verschenen boek tot uiting komt en geanalyseerd wordt.

Volgens Cunow leidt de richting Renner op de meest consequente wijze naar het doel: de theorie aangepast aan de behoeften van den strijd der arbeidersklasse. Alleen is Cunow het niet met Renner eens dat niets aan Marx zou zijn te reviseeren. Ach, kom!

Wij vragen: zijn wellicht „Drei Jahre Weltrevolution (krieg)" voor het Europeesche en Amerikaansche proletariaat nog niet voldoende feiten uit de ervaring om te weten dat ondanks alle „grauwe" theorien der sociaal-imperialisten, ondanks alle fijn-bedachte historische „tendenz-konstructionen", revolutie, gewelddadige revolutie op de meest consequente wijze naar het praktische doel leidt: diktatuur van de onderdrukte klassen, staking van den oorlog en aanpassing van de produktie en de distributie aan de behoeften van de arbeidersklasse ter voorkoming van den steeds naderenden hongersnood?

De consequente leer van deze duitsche sociaal-imperialisten heeft echter geleid tot een ander praktisch doel, het neêrslaan van de revolutie van de russische arbeiders en boeren door de duitsche en oostenrijksche arbeiders, den eeuwigen niet meer uit te wisschen schandelijken smaad, welke thans aan de sociaal-demokratie van Duitschland kleeft. — OPMERKER.

De Voedselvoorziening in het Parlement (I)

DOOR

B. COLTOF.

Het groote debat, waarin Kamer en Regeering precies vier weken lang van gedachten hebben gewisseld over de voorziening van het volk met levensmiddelen — of over hetgeen als „Ersatz" van die voorziening werd aangeboden — is op het oogenblik, dat wij er ons toe zetten er voor dit Tijdschrift een overzicht van samen te stellen, reeds weder achterhaald door nieuwe feiten en gebeurtenissen, die niet alleen voor de levensmiddelenvoorziening, doch ook op veel wijder gebied van het allergrootste gewicht zijn. Toen op 23 Maart het Kamerdebat over de credietwet tot beschikbaarstelling van levensmiddelen eindigde in een algemeen verzoeningsfeest en plechtig offerande van alle ingediende moties op het altaar van Sint Cort, toen had zich reeds het voorspel van deze nieuwe gebeurtenissen voltrokken. Toen waren de onderhandelingen met Amerika en Engeland over de levering van graan en andere producten reeds afgesprongen, en hadden deze mogendheden een begin gemaakt met het leggen van beslag op de Hollandsche handelsvloot. Ofschoon het onmiddellijk voor iedereen duidelijk was, welk een geweldigen en funesten invloed deze internationale constellatie zou kunnen hebben op onze binnenlandsche levensmiddelen-voorziening, sprak de Minister van Landbouw geen enkel woord tot herroeping van zijn op 14 Maart afgelegde verklaring, dat de voorraden graan voldoende zouden zijn om de broodvoorziening voort te zetten op den toen bestaanden voet tot 1 Augustus aanstaande, een feit, door dien Minister zelf als een „lichtpunt" aangeduid.

Doch zes dagen nadat de Kamer in deze vreugdevolle stemming het Paaschrecès had geopend, op Goeden Vrijdag, liet dezelfde Minister de mededeeling bekend maken, dat het broodrantsoen opnieuw met ruim $^1/_5$ werd verminderd, en dat deze verscherpte hongerkuur

reeds den volgenden dag, 30 Maart zou aanvangen. Als onmiddellijk gevolg hiervan braken, vooral in de tweede week van April, in verschillende deelen van het land de ernstigste hongeropstanden uit, die dit land sedert de intrede van het burgerlijk regiem heeft gekend. Deze hongerrévolten hebben een nieuwe bespreking in de Tweede Kamer uitgelokt; een soort verlengstuk van het eerste debat.

Het schijnt ons nuttig en leerzaam, na te gaan hoe te midden dezer gebeurtenissen van historische draagwijdte de gestie van het parlement is geweest. Een hoofdzaak kunnen wij wel reeds dadelijk concludeeren uit het hierboven kort geschetste verloop der feiten, namelijk dat in de voornaamste van alle aanhangige kwesties: de broodvraag, het parlement zeer ver beneden zijn taak is gebleven. Dit blijkt zonneklaar uit het feit dat, na vier weken debat, de vermindering van het broodrantsoen kwam „als een bliksemstraal uit den helderen hemel" (woorden van mr. Troelstra op 16 April). Met deze woorden is implicite erkend, dat na het debat, het parlement over de broodvraag nog net zoo wijs was als tevoren. Woordelijk wordt bevestigd hetgeen wij reeds op den eersten dag van het groote debat in de „Tribune" uitspraken:

> „Voor het proletariaat geldt het thans als een eerste levenskwestie, te strijden voor zijn brood en andere levensmiddelen. En als men, van burgerlijke zijde in de Kamer nu een heibeltje opzet tegen de *bijkomstige* fouten van Posthuma's stelsel, dan meenen wij dit vooral te moeten beschouwen als een truc om de aandacht af te leiden van wat in dit debat het luidste behoort te klinken: het protest tegen de uithongering van het volk."

De truc is volkomen geslaagd, en als de burgerlijke pers, en mogelijk ook de justitie, thans zoekt naar de „schuldigen" aan den volksopstand, dan zoeke zij in de allereerste plaats bij de parlementariërs, die het toen reeds zoo luide klinkende protest van het volk in hunne frasen hebben versmoord.

* * *

In het levensmiddelendebat lieten zich drie hoofdrichtingen onderscheiden, en wij zullen aan elk dezer eenige aandacht geven. Die drie hoofdrichtingen zijn als volgt gegroepeerd:

de vrijzinnig-democraten;

de S. D. A. P. en

de reactionnaire groepen onder leiding van Treub.

Met opzet noemen wij hierbij niet afzonderlijk de richting-Posthuma, omdat het wezenlijk onmogelijk is, in het beleid van dien bewindsman eenige richting of lijn te ontdekken. Zijn eenig richtsnoer schijnt te zijn, hoe hij aan het volk een minimum van levensmiddelen, aan

de kapitalisten een maximum van winst kan verzekeren. Hij vat deze taak hoogst ernstig op, en kan dus tegenover elk kritiek wijzen op zijn enormen arbeid, op de resultaten die hij heeft bereikt enz. Maar een vaste lijn, een bepaald stelsel is in zijn werk absoluut niet te vinden. Heden grijpt hij dit onderwerp aan, morgen een ander; overmorgen valt zijn aandacht op een derde punt, en zoo van den hak op den tak springend volgt Posthuma een politiek, welker richting inderdaad moeilijk is te bepalen.

Het spreekt vanzelf, dat hij zich daarbij meer vijanden maakt dan hij verdient. Wellicht heeft de bourgeoisie zelden een minister gehad, die haar in moeielijke tijden zoo trouw gediend heeft en haar zooveel voordeelen heeft bezorgd als deze. En toch zal het geen tegenspraak ondervinden, dat zelden een minister zoo weinig is gewaardeerd door diezelfde bourgeoisie. Juist doordat in Posthuma's beleid geenerlei vaste lijn is te ontdekken, juist doordat zijn politiek er eene is van het oogenblik, is het mogelijk om bijna elken tegenspoed, door de tijdsomstandigheden veroorzaakt, met eenigen schijn van recht aan Posthuma te verwijten.

En nu is het merkwaardig op te merken. dat, tegenover de alzijdige en — zooals uit het vorenstaande volgt — niet steeds billijke critiek op zijn beleid, de heer Posthuma ten slotte bescherming vond bij de anti-revolutionnaire Kamerfractie. ,,Een woord van waardeering" ontving de Minister alleen van de heeren Beumer en van der Voort van Zijp. Ten deele kan deze vriendschap voor een zoo algemeen bestreden Minister voortkomen uit de ideologie dezer partij, door den heer Beumer als volgt omschreven:

> ,,Vóór alles is noodig ons volk kalmte en berusting te leeren. Wij moeten het volk niet laten kijken naar de weinigen, die iets meer, maar naar de velen die minder hebben. Wij moeten het dankbaar leeren zijn dat wij voor den oorlog gespaard bleven."

Doch de ideologie alleen kan hier geen afdoende verklaring geven. In de Christelijke arbeiderskringen, ondanks de berusting die men er steeds heeft geleerd, is de stemming onder den druk van honger en nood thans waarlijk niet overdreven dankbaar. Uit deze houding van de anti-revolutionnaire Kamerfractie blijkt dan ook, hoe groot in die partij de invloed is van het kleinburgerlijke deel der bezittende klassen, het gezeten kleinburgerdom van stad en land. Deze groepen, die bij maatschappelijke schokken het meest stabiel zijn, die van den tegenwoordigen nood betrekkelijk weinig ondervinden en waar menig zoet oorlogswinst-kapitaaltje is gekweekt, drukken nog steeds haar cachet op de anti-revolutionnaire partij, en vormen een geweldige rem voor de geestelijke vrijmaking van haar aanzienlijken arbeiders-aanhang.

Wij komen nu, bij de bespreking der diverse hoofdrichtingen, allereerst aan de vrijzinnig-democraten, omdat deze in het debat een leidende positie hebben ingenomen. Een vrijzinnig-democraat, jhr. mr. dr. van Beresteyn, was voorzitter van de commissie van rapporteurs, en hij was dit niet slechts per toeval, maar met deze benoeming gaven reeds de afdeelingen der Kamer te kennen dat de heer van Beresteyn de man was, die de meest diepgaande studie van het onderwerp had gemaakt. Deze spreker opende dan ook het debat met een rede, die bijna twee dagen vorderde, en hij deelde daarin mede, dat hij vier maanden had besteed aan de studie van de zaak.

De vrijzinnig-democraten, evenals de anti-revolutionnairen, vertegenwoordigen ook een deel van den maatschappelijken middenstand. Echter dient men daarbij eenige nuance in acht te nemen. De anti-revolutionnairen vertegenwoordigen den uit oudere tijden overgebleven, min of meer bezittenden handwerksstand; de vrijzinnig-democraten den zoogenaamden nieuwen middenstand: ambtenaren, intellectueelen enz. Deze groep mist de economische stabiliteit, aan het kleine bezit verbonden; zij is aangewezen op de geld-opbrengt van haar geestesarbeid. In normale tijden is die opbrengst ruim genoeg om haar te veroorloven, haar levenspeil iets boven het proletarische te houden, en, gegeven haar bekrompon psychologische gesteldheid, houdt deze klasse daarom krampachtig vast aan de fictie, dat zij een afzonderlijken, aan de „hoogere" standen nastaanden trap inneemt. De nood, schaarschte en duurte van thans hebben op deze groep een eigenaardigen invloed gehad. Het loon, waarvan zij moeten leven, is in koopkracht sterk gedaald; en, terwijl in de kringen der vakarbeiders tegen deze verarmingstendens althans eenig tegenwicht bestond in de vakvereenigingen, werd de nieuwe middenstand vrijwel zonder verzet geslachtofferd. Het levenspeil van deze groep is in enkele jaren tijds in buitengewoon sterke mate omlaag gedrukt, en de slechtstbetaalde groepen van intellectueelen staan thans stellig beneden het niveau van vele echt-proletarische groepen.

In overeenstemming met deze omstandigheden is in de vrijzinnig-democratische kringen een groote ontevredenheid waar te nemen. Men is verder aldaar genoeg ontwikkeld om in te zien, dat de economische politiek der regeering niet vrij te pleiten is van schuld aan den ongunstigen toestand; men wil en kan er zijn geestelijken horizon niet ver genoeg verwijden om in te zien, dat de diepere oorzaak van de geleden ellende ligt in het maatschappelijk stelsel; men is er te hecht aan het kapitalisme gebonden om zich te kunnen opwerken tot de wetenschap, dat alleen een revolutionnaire omverwerping van dit stelsel aan den nood een einde zou kunnen maken.

Het ligt dus voor de hand, dat in deze kringen een geweldige ontevredenheid moest groeien tegen de regeering en haar economisch beleid, dat wil zeggen tegen minister Posthuma.

Een frappant voorbeeld van deze machtelooze kleinburgerlijke ontevredenheid levert de rede van den heer Koster. Met schrille stem klaagde deze spreker over de tegenstellingen van gebrek en ondervoeding eenerzijds, overvloed anderzijds:

> „Wie betalen kan, bemerkt van de crisis, het voedseltekort, heel weinig. Niemand belet, dat degene die het betalen kan, in een restaurant zijn hoofdmaaltijd of beide maaltijden gaat houden.... Is het toelaatbaar, dat sommige menschen niets van den oorlog behoeven te voelen, terwijl anderen onder de gevolgen daarvan gebukt gaan?"

Evenzoo klaagde hij over de mogelijkheid, dat rijken en welgestelden zich zooveel artikelen van bijvoeding kunnen aanschaffen, die voor de groote massa niet bereikbaar zijn. Aan al die ergerlijke en tastbare tegenstellingen stoot zich de vrijzinnig-democratische ambtenaar of kantoorbediende evengoed als de socialistische proletariër. „De verbittering — constateert de heer Koster — bestaat niet alleen bij het volk, maar ook bij den middenstand, bij ambtenaren en beambten." Doch verder loopen de wegen uiteen. De heer Koster ziet niet, dat deze tegenstellingen onafscheidelijk verbonden zijn aan een maatschappelijk stelsel, waarin de bezitter zich voor geld alles kan verschaffen. Hij denkt, dat 't slechts fouten zijn van het thans gevolgde distributie-systeem, fouten die bij een „behoorlijke" regeling niet zouden mogen voorkomen en die daarom des te meer zijn woede gaande maken. Duidelijk spreekt deze opvatting uit zijn conclusie:

> „Spr. ziet slechts één weg ter ontkoming aan de moeilijkheden: veel meer rantsoeneering, ook van de artikelen, die beneden den kostenden prijs worden gedistribueerd."

Een beetje maatschappelijk inzicht, met een beetje dialectisch denkvermogen gepaard, is voldoende om in te zien, dat in de kapitalistische maatschappij rantsoeneering en hamsteren twee zijden van eenzelfde zaak zijn, even onafscheidelijk aan elkander verbonden als licht en schaduw. Doch bij alle gemis aan inzicht en logica, bezit de vrijz.-democratische kleinburger genoeg eerbied voor de „hoogere" klassen, om dezen haar bijzonder fijne voorrechten niet te misgunnen. Van deze geestesgesteldheid is het vervolg van des heeren Kosters betoog een aardig voorbeeld:

> „De heer ter Spill — aldus ging hij verder — vroeg verleden week in een interruptie: wilt gij ook de oesters distribueeren? Dááraan zal echter geen behoefte zijn! Spr. zag dezer dagen op de Jaarbeurs ook vleesch van wilde zwijnen en herten, afkomstig van hofjachten. Aan een rantsoeneering daarvan zou spr. óók niet hechten."

Men lette op het uitroepteeken, dat spr.'s verontwaardiging weergeeft over het denkbeeld, dat ten bate van het volk oesters zouden worden gedistribueerd, of dat profane arbeiders het vleesch van koninklijke zwijnen en herten zouden verorberen.

Het is inderdaad teekenend voor het gehalte van ons parlement, dat deze soort democratie in het levensmiddelen-debat de leiding kon nemen.

De rede van den heer van Beresteyn, ofschoon beter van vorm en sterker gedocumenteerd, getuigde van dezelfde geestesgesteldheid. Deze heer stelde eenvoudig voorop:

> „dat hij niet met den Minister wil spreken over het stelsel van distributie; dat zou worden een principieel-theoretisch debat, met aan de eene zijde de conservatieven, aan de andere zijde hen die meenen, dat de volkskracht in de eerste plaats dient te worden in stand gehouden."

Dit wat de heer van Beresteyn niet wilde, was juist het eenige wat uit proletarisch oogpunt noodzakelijk was. Maar daar hij hiervan „geen nut" verwachtte, wenschte hij alleen te spreken „over het beleid en de organisatie van Minister Posthuma." En na deze aankondiging trok hij van leer: Posthuma heeft dit verkeerd gedaan, en dat; en van die zaak deugt ook al niets. Nu en dan verviel hij in den echten kletstafeltoon, als hij een extra-pikant „nieuwtje" te vertellen had: „Nu wil spr. toch eens vertellen"..... enz.

Wanneer zoo in eene rede van ettelijke uren de fouten en gebreken van het systeem-Posthuma worden ontleed, dan spreekt 't van zelf, dat daarbij ook voor ons, die er niet aan denken om de schuld van al deze zonden op Posthuma te laden, wel wetenswaardige dingen worden medegedeeld. Ziehier bijvoorbeeld enkele uitkomsten van de agrarische politiek:

> „De uitkomst is een zeer groote teruggang van het bouwland en een groote vooruitgang van het grasland. In Overijsel verdwenen 3455 H.A. bouwland en kwam er 2987 H.A. meer grasland; in Gelderland waren deze cijfers 2572 en 2825 H.A.; in Utrecht 1207 en 1221. Dit alles is op het zand.... In Brabant is 100.000 H.A. braakland meer gekomen."

Vooral het laatste cijfer klinkt ongeloofelijk, en wij zijn geneigd de juistheid aan te nemen van Posthuma's repliek, dat aan deze cijfers niet te veel waarde mag worden gehecht. Doch dit neemt niet weg, dat de uitkomsten van onze agrarische politiek zich in glad verkeerde richting bewegen, al kan dan twijfel bestaan omtrent het tempo; de strekking is niet vermeerdering, maar vermindering van de productiviteit van den bodem. Het resultaat is dus ten aanzien van de volksvoeding negatief.

Positieve resultaten zijn bereikt naar een andere richting, namelijk

ten aanzien van de oorlogswinst. Om de landbouwers aan oorlogswinst te helpen, heeft de Minister een zeer eigenaardig systeem bedacht. Men weet, dat, zoogenaamd om den verbouw van graan en andere voedingsgewassen aan te moedigen, minimumprijzen voor die producten zijn vastgesteld. Die minimumprijzen zijn zóó berekend, dat daarmee het bedrijf in zijn ongunstigsten vorm, nl. op zandgrond, nog loonend zou zijn. Men heeft uit de boven geciteerde cijfers gezien, dat dit oogmerk niet werd bereikt; de zandboeren hebben ondanks de regeeringszorg in sterke mate hun bouwland omgezet in gras- en zelfs braakland, omdat dit weer andere voordeelen aanbood. Doch het resultaat, dat met de minimum-prijzen wèl werd bereikt was, dát op de klei, waar het boerenbedrijf in veel beter conditie verkeert en de productiekosten naar evenredigheid van de opbrengst veel geringer zijn, enorme winsten worden gemaakt, Op grond van zijn gedetailleerde berekeningen becijferde de heer van Beresteyn de oorlogswinst der kleiboeren op 60 tot 90 millioen gulden.

Maar ook tot andere groepen heeft de regeeringszorg zich uitgestrekt. Van de meelfabrikanten vermeldt de spr., dat zij „veel te veel hebben verdiend." En verder: „zoo is het ook met de margarinefabrikanten." Even later leest men:

> „Men heeft gedaan gekregen dat de suikerfabrikanten vrij hooge prijzen maken. Die hooge prijzen betalen wij.... Zoo is het ook met de aardappelmeelfabrikanten. Spr. herinnert zich uit de kohieren van zijn vroegere gemeente, dat er acht fabrikanten van een winst van f 120.000 zijn omhoog gevlogen in twee jaar tot f 377.000."

En zoo gaat de spr. voort met voorbeelden van de bruinbroodvoorziening, de rijsttaxaties, de peulvruchten, de kaas „en tal van andere zaken".

Er is, zoo kan men concludeeren, bijna geen gebied van productie of handel, waar niet de regeering de belanghebbende kapitalisten in de gelegenheid heeft gesteld, grove winsten te maken. Juist de algemeenheid van het euvel had den criticus kunnen doen inzien dat het dwaas is, dit alles te wijten aan speciale fouten van den heer Posthuma. Algemeene kwalen hebben algemeene oorzaken. Wij hebben veeleer den indruk dat de heer Posthuma met al den ijver van een nauwgezet ambtenaar streeft naar voorkoming en bestrijding van misstanden, maar dat hij daarbij telkens stuit op een algemeene, niet door eenig minister te verhelpen tegenwerkende kracht: de almacht van het kapitaal.

Het kapitalisme is nu eenmaal ingericht ten bate van de kapitalisten, en deze machthebbers dulden geen minister en geen regelingen, die hen zouden beletten, winsten op te stapelen en daarvan op hun

manier te profiteeren. En vooral tijdens dezen oorlog zijn de kracht en de agressieve neigingen van het kapitaal, ook in Nederland, enorm toegenomen. Elkeen, hij moge minister of kamerlid of fabrikant zijn, die het kapitalistisch stelsel niet wil of durft aantasten, zal dus ook deze natuurlijke consequentiën hebben te aanvaarden.

Intusschen constelleert zich volgens de gegevens van den heer v. Beresteyn de zaak aldus, dat tegenover toenemende ophooping van rijkdommen bij de kapitalistische klasse, staat eene afneming van de productie van levensmiddelen voor het volk, hetgeen voor de volkswelvaart van des te ernstiger beteekenis is wegens den hachelijken stand van de voedselvoorziening uit het buitenland. Hiermede komen wij tot een volgende zijde van het regeeringsbeleid: de internationale economische politiek. Wij willen ook omtrent dit punt nog even het oordeel van jhr. van Beresteyn citeeren:

> „Als we nu kennis nemen van de Engelsche en Amerikaansche bladen en van wat de minister zoo te hooi en te gras meedeelt in de Memorie van Antwoord en van wat men zoo hier en daar opvangt, dan hebben wij den indruk, dat de Nederlandsche Regeering op dit oogenblik tegenover de Duitsche buitengewoon inschikkelijk is. Wij betalen voor het ijzer, het cement en de steenkolen reusachtige prijzen, maar wij krijgen voor onze kaas, onze boter en onze melk niet zulke reusachtige prijzen. Spr. heeft het gevoel, dat wij een beetje in de verdrukking zitten en dat de uitvoer wel wat in het voordeel van Duitschland is".

Dit is, voorzichtig uitgedrukt, de bevestiging van hetgeen dezerzijds reeds zoo lang is betoogd. Hier heeft men te maken met een fout, die niet noodzakelijk inhaerent behoeft te zijn aan elke kapitalistische regeerwijze, doch die speciaal voor rekening komt van onze Duitschgezinde regeering, hof- en handelskringen. En ziehier nu, hoe critici als de heer v. Beresteyn absoluut buiten staat blijken, de consequentiën van hun eigen optreden te doorzien en te aanvaarden. Deze Duitschgezinde export-politiek heeft rechtstreeks geleid tot de débacle van den overzeeschen handel, die op 18 Maart voltooid werd door de inbeslagneming der Nederlandsche handelsvloot in Engelsche en Amerikaansche havens. En onder den indruk van die débacle verklaarde de heer v. Beresteyn op 23 Maart, toen er over de voorgestelde moties gestemd moest worden, dat hij „in deze omstandigheden" aan het Kabinet geen votum van wantrouwen wilde bezorgen. Omdat dus de door hemzelf gecritiseerde uitvoerpolitiek tot een catastrophe had geleid, gaf hij opnieuw zijn zegen aan de regeering, die voor deze politiek aansprakelijk is!

Deze zelfde weifelmoedigheid beheerschte ten slotte de gansche houding van den vrijzinnig-democratischen woordvoerder. Als men, na

zooveel urenlange critiek, tot geen andere conclusies kan komen dan dat:

1°. bij de distributie de invoering van een welstandsgrens „ernstig moet worden overwogen", ofschoon de spr. zelf nog niet weet of dat veel besparing zou geven;

2°. op het gebied van de organisatie „wel wat kan worden verbeterd" en

3°. er „een behoorlijke wetgeving moet komen" voor rechtspraak in distributie-zaken,

dan kan men toch waarlijk zeggen, dat het gewicht van die conclusie omgekeerd evenredig is aan den omvang van de gehouden beschouwingen. De heer v. Beresteyn echter, was met deze magere gevolgtrekking getrouw gebleven aan den bescheiden opzet, dien hij voor zijn betoog had gekozen. Over de beginselzaken sprak hij niet; dat liet hij aan zijn partijgenoot Koster over, — en wij hebben reeds gezien op welk een eigenaardige wijze deze zich van die taak heeft gekweten. Hij, v. Beresteyn, zou immers slechts Posthuma's speciale fouten demonstreeren. Al werden nu al die fouten weggenomen, dan zou nog in het stelsel-zelf, de geleidelijke uithongering van het volk, geen verandering zijn gekomen.

> „Spreker — aldus omwikkelde hij dit in zorgvuldig gekozen bewoordingen — zou niet den indruk willen wekken, dat als de fouten van het systeem, die spr. heeft aangewezen, verdwenen zouden zijn, onze bevolking meer dan voldoende te eten zou hebben."

Waartoe, zoo mag men vragen, dan zooveel gepraat? Meer eten, dat is het eerste wat het volk momenteel noodig heeft. Het volk komt om van honger en gebrek, en intusschen komt daar een „demokraat" twee dagen lang praten over zaken, die het gebrek niet verhelpen,... périsse le monde! Waartoe, vragen wij nogmaals, dan al dat gepraat?

En wij kunnen het antwoord nergens anders vinden dan in de aanstaande verkiezingen, die hun schaduw vooruitwerpen. Als de heer v. Beresteyn alle mogelijke fouten en gebreken aan Posthuma heeft ten laste gelegd, dan laat hij er voorzichtig op volgen, tot het volk sprekend: „maar denk nu niet dat jullie bij mijn stelsel zooveel meer te eten zult krijgen". Doch de critiek doet haar werk; bij het volk vestigt zich de overtuiging dat Posthuma, die immers niets goed doet, weg moet; en de Kosters en andere tweede- en derderangs-propagandisten zullen daarop wel den noodigen nadruk leggen. Wij signaleeren deze methode natuurlijk niet, omdat wij Posthuma zouden willen behouden. Integendeel; wij zijn de verklaarde principieele tegenstanders van deze imperialistische regeering. Doch wij willen slechts doen uitkomen, dat in deze ernstige tijden de burger-

lijke democratie zich niet ontziet, de ellende van het proletariaat te misbruiken voor een kleinzielige verkiezings-intrige, die alleen ten doel heeft andere personen op het kussen te brengen. Met het aan de kaak stellen van deze intrige beoogen wij, het proletariaat te waarschuwen, en tevens een nieuwe bedrage te leveren tot de kennis van de verhouding tusschen volk en parlement in dezen woeligen, met revolutionnaire tendenzen bezwangerden tijd.

* * *

Verkiezingspolitiek, — ziedaar ook de kortste karakteristiek van het optreden der S. D. A. P. in de levensmiddelen-kwestie. Verkiezingspolitiek van íetwat grooter stijl wellicht, maar daarom des te gevaarlijker.

Men weet, dat deze partij sedert het begin van den oorlog de trouwste steun is geweest van de levensmiddelen-politiek der regeering, die, ingezet in 1914 door Treub, door Posthuma op denzelfden voet is voortgezet. Tegen alle critiek, van revolutionnair-socialistische zijde op deze voedselpolitiek geoefend, heeft de S. D. A. P. zich steeds schrap gezet met de energie, de felheid en de polemische scherpte, die zij in haar goede jaren tegen de bourgeoisie placht aan te wenden. Wanneer de heer Troelstra bij dit debat verklaart:

> „Tot voor korten tijd hebben wij kunnen zeggen: de moderne arbeidersbeweging stelt niet als eerste programpunt dat er een andere Minister van Landbouw moet komen",

dan geeft hij daarmede een zeer zwakke uitdrukking aan de genegenheid en den steun, die van zijne kringen uit aan dien minister zijn ten deel gevallen. In werkelijkheid is er geen andere partij in den lande, die zich zooveel moeite heeft getroost om het doorwerken van de revolutionnaire critiek tegen te houden. En dit is zeer begrijpelijk, omdat de S. D. A. P. zich door die revolutionnaire critiek het eerst bedreigd gevoelde. Zoodra onder de groote arbeidersmassa's het revolutionnair-socialistisch beginsel verbreiding vindt, heeft een partij, die de arbeidersklasse in het burgerlijk gareel poogt te houden, afgedaan. Zucht tot zelfbehoud dreef de S. D. A. P. tot haar fellen strijd tegen de revolutionnaire stroomingen, en maakte haar daardoor steeds meer tot het beschermend schild van het kapitalisme.

Uit dezelfde motieven verklaren wij de vrij plotselinge wijze, waarop deze partij ten aanzien van Minister Posthuma overstag is gegaan. (Let wel: ten aanzien van Posthuma; niet ten aanzien van de voedselvoorziening.) De minister, van wien aanvankelijk niets dan goeds werd gezegd, moet nu plotseling verdwijnen. Vlak voor den aanvang van het Kamerdebat ensceneert deze partij met de „moderne" vak-

beweging straatbetoogingen; en in de door vele harer leden bij het parlementair debat gehouden redevoeringen is een climax van heftigheid waar te nemen. In den aanvang als Schaper als eerste spreker zijner fraktie optreedt, voelt men nog eenige onzekerheid in de conclusie:

„Wij doen niet mede aan een betooging tegen minister Posthuma ten faveure van minister Treub".

Maar Sannes spreekt zich reeds sterker uit; v. d. Tempel zegt den minister zijn vertrouwen op, en Duys stelt de vraag: Weet iemand een slechter minister dan Posthuma?

Wanneer wij voor deze oorlogsverklaring aan den heer Posthuma het voornaamste motief zoeken in de aanstaande verkiezingen, in verband met het veldwinnen van de revolutionnaire beweging in den lande, dan hebben wij daarvoor onze zeer goede redenen. De wijze waarop de heeren van de Arbeiderspartij thans aan Posthuma den nood der arbeidersklasse verwijten is, in de eerste plaats, hoogst onbillijk en zelfs onbeschaamd. Zij die met man en macht de gedurende den oorlog door het Nederlandsche kapitalisme gevolgde economische politiek hebben verdedigd, die al hun invloed hebben aangewend om te voorkomen, dat die politiek door het revolutionnaire proletariaat werd beïnvloed, zij zijn niet slechts medeschuldigen, maar hoofdschuldigen aan den nood, die als gevolg dezer politiek thans wordt geleden.

Dit is een moreele overweging, die de Arbeiderspartij had moeten weerhouden van hare in deze omstandigheden smakelooze critiek op den heer Posthuma. Doch het treft voor deze partij ongelukkig, dat, juist nu de verkiezingen naderen — de verkiezingen onder het algemeen kiesrecht, waarvan zij zich zooveel heeft voorgesteld —, de nood onder het volk zoo hoog stijgt, dat zij als helpster der bourgeoisie het gevaar ziet dreigen van onder den voet te worden geloopen. En daar men, als het getij verloopt, de bakens verzet, tracht zij hare positie te redden door zich openlijk en met veel nadruk los te maken van Posthuma.

Een bevestiging voor deze opvatting vinden wij in de wonderlijke beschouwingen, waarmede de heeren hunne zwenking hebben gemotiveerd. Menschen als Duys en Schaper houden zich met zulk getheoretiseer niet op, daar hebben zij „maling aan". Maar de heer Sannes, Marxist van huis uit, voelde zich toch gedrongen eenige verklaring te geven. En hij zocht die allereerst in hetgeen de Minister had gezegd in zijn Memorie van Antwoord, waar hij de aanvankelijk in uitzicht gestelde restitutie op de prijzen van het minimum-rantsoen huisbrandstof ongedaan maakte. Dit is stellig een

kwade streek geweest; maar wie de volksstemming kent zal niet kunnen tegenspreken, dat van alle tekortkomingen der distributie, deze niet de meeste verbittering heeft gewekt.

Wel schetste de heer Sannes ook in ander opzicht den moeilijken toestand, waarin de arbeidende klasse is geraakt; doch hij had toen nog niet den euvelen moed om dit zonder meer aan de regeering te verwijten; dien moed vond hij eerst op 16 April (na de hongeronlusten), toen hij van den nood eenvoudig de schuld gaf aan den Minister van Landbouw. Op 5 Maart evenwel kwelde hem blijkbaar nog te veel het besef van eigen schuld. En zoo kwam hij dien dag, tegen den heer ter Spill polemiseerende, tot de stelling, dat de levensmiddelenvoorziening is een zaak van algemeen belang, die buiten de klassentegenstellingen staat:

> „Als men echter een ruimeren blik heeft (dan de heer ter Spill) zal men erkennen, dat er algemeene belangen zijn, die staan buiten de klassentegenstellingen. Dat is het behoud van de volkskracht".

Men zal moeten erkennen, dat dat dit in den mond van iemand die gaarne als Marxist poseert, een zonderlinge theorie is, die geheel en al het karakter draagt van een verlegenheidsargument.

Blijkbaar werd de argumentatie dan ook onvoldoende geacht, en na twee weken debat achtte de chef der fractie het noodig, zelf in 't krijt te treden. „Tot nu toe — in deze woorden gaf mr. Troelstra zijn onvoldaanheid te kennen over het gevoerde debat — tot nu toe hebben wij in de ruimte staan dazen". Dat was niet vriendelijk voor zijn medeleden, inzonderheid voor zijn partijgenooten, aan welke hij ook nog eenige speciale hatelijkheden te slikken gaf. De heer Troelstra vond het noodig, klaren wijn te schenken; en inderdaad, wat hij zeide is voor een goed verstaander duidelijk genoeg. Ook hij klampte zich daarbij vast aan het reactionnaíre betoog van jhr. ter Spill — waarop wij nog terugkomen —, die gezegd had dat de arbeiders hun demonstraties maar moeten nalaten. Ja, antwoordde de heer Troelstra, maar:

> „Meent gij dat dan de 35.000 demonstreerende arbeiders zouden zeggen: De soc.-dem. Kamerfractie heeft zich wel laten oprollen, maar toch, leve de sociaal-democratie! Die beweging kunnen wij niet tegenhouden; weest gij, mijne heeren, blij, dat wij dien stroom binnen de bedding houden, zoodat hij niet in het zand verloopt, maar de akkers vruchtbaar kan maken".

Du glaubst zu schieben, und du wirst geschoben; dit gezegde maakt de heer Troelstra op zichzelf toepasselijk. De Arbeiderspartij demonstreert niet om het doel zelf; maar omdat zij gedreven wordt. Zij kan den stroom niet tegenhouden. en probeert nu hem „binnen de bedding" te houden.

Wat verstaat de heer Troelstra onder dien term? Wat bedoelt hij met het „in het zand verloopen", waarvoor hij de bourgeoisie meent te kunnen bewaren, waarvoor hij de burgerlijke politici opvordert hunne blijdschap — en te zijner tijd hunne waardeering! — te toonen? Hij laat ons omtrent deze vragen volstrekt niet in onzekerheid. Ziehier zijn antwoord :

„Wil men anarchie in Nederland? Wil men, dat het syndicalisme de baas zal zijn? De sociaal-democratie heeft gedurende 25 jaar de ontwikkeling en de organisatie der arbeiders geleid, die ook nu ons door den moeilijken tijd hebben geholpen. Laat men toch wat breed zien en niet zien van het kleine standpunt der partijpolitiek. Bolsjewisme kunnen we ook hier te zien krijgen, als men dat wil".

Men moet aan deze argumentatie niet te veel eischen van logica stellen, want dan ziet zij er bedroevend uit. Anarchie, Syndicalisme, Bolsjewisme worden in zenuwachtige haast dooreengesmeten, ofschoon de spreker toch zeker wel eenige notie zal hebben van de zeer onderscheiden begrippen, door deze termen aangeduid. Ondanks deze dooreenhaspeling van namen en begrippen is de bedoeling duidelijk.

Mr. Troelstra heeft hier openlijk tot de bourgeoisie gezegd : weest blij, dat wij de arbeiders afhouden van de revolutionnaire beweging. *Hij heeft zich en zijn partij openlijk aangeprezen als de eenige contrarevolutionnaire macht.* Het Bolsjewisme, d. w. z. de sociale revolutie, die op het geduldige papier nog steeds het einddoel heet van de S. D. A. P., wordt door haar leider gebezigd als het ergste schrikbeeld, waarvoor hij het kapitalisme wil bewaren. Lukt hem dit, dan heeft hij den stroom „binnen de bedding" gehouden, dan blijven „de akkers vruchtbaar", waarop de uitbuiting van het proletariaat de gouden winsten voor het kapitaal doet rijpen.

De bourgeoisie verstaat deze taal opperbest, zooals gebleken is uit een schriftelijke gedachtenwisseling, enkele weken later tusschen de regeering en de Eerste Kamer gevoerd. In haar Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting had de Eerste Kamer eenige opmerkingen gemaakt over de straatbetoogingen, door de S. D. A. P. en het N. V. V. georganiseerd aan den vooravond van het hier besproken parlementair debat. Hierop gaf de regeering in hare Memorie van Antwoord het volgende merkwaardige bescheid :

„De regeering heeft *reden om aan te nemen,* niettegenstaande heftige en revolutionnaire redevoeringen, dat in de straatbetoogingen geen revolutionnaire bedoeling en evenmin bedreiging of intimidatie tot uiting is gekomen. *Het is niet onmogelijk dat men te doen heeft met een poging om de kracht der helaas toenemende revolutionnaire en anarchistische stroomingen te breken* en de leiding der ontevreden arbeidersbevolking in handen te houden"

Wij kunnen slechts hopen, dat ook het proletariaat van Nederland zal toonen, mr. Troelstra's démasqué met evenveel scherpzinnigheid te hebben doorgrond.

* * *

Alvorens afscheid te nemen van de S. D. A. P.'sche fractie, moeten wij nu nog even het door haar ontwikkeld program onder de oogen zien. Bij de veelheid van sprekers, door haar in het debat gezonden, is het kort samenvatten eenigszins lastig geworden; doch mij meenen haar geen onrecht te doen door ons te bepalen tot de conclusiën, door de heeren Sannes en Troelstra geformuleerd. Den heer Sannes moeten wij eerst aanhalen, omdat hij de productie heeft besproken, en tot de volgende conclusie kwam:

> „Een heel ander stelsel is noodig; er moet komen één staatsbedrijf, waardoor men veel goedkooper kan werken.... Wij moeten komen tot een stelsel van productie naar behoefte op groote schaal, met daarnaast een distributie met algemeene prijsstelling. Dat houdt in zich, dat ook de aanvoer van grondstoffen in handen der regeering komt"....

En later, over de distributie sprekend:

> „Daarvoor is allereerst noodig een volledige inventarisatie en inbezitneming van alle levensmiddelen; met een sterk doorgevoerde rantsoeneering met meer maximumprijzen, ook voor den groothandel, meer artikelen moeten in de distributie worden betrokken en de lage prijzen moeten worden gehandhaafd....
> Men zegt dat dit is socialistisch. Welnu, als dat redding kan brengen, des te beter voor het socialisme".

De heer Troelstra, aan de hand der door van den Tempel verstrekte gegevens, somde nader op, voor welke artikelen de distributie moet worden verbeterd of uitgebreid: brandstoffen, schoenen en leder, kleeding en manufacturen, vet en margarine.

Bezien wij dit program nu eens nader, dit program waarvan de heer Sannes de kwalificatie „socialistisch" blijkbaar niet onjuist achtte. Dan vragen wij ons vol verbazing af, of deze „Marxist" inderdaad meent, dat de doorvoering van het socialisme een zóó simpele zaak is: de regeering neemt slechts alle voorraden, grondstoffen enz. in bezit; dan gelast zij den boeren, welke voedingsgewassen zij in bepaalde hoeveelheden moeten kweeken; de regeering verdeelt de verkregen producten volgens rantsoen, — ziedaar de socialistische „heilstaat" kant en klaar inéén getimmerd!

Men begrijpe goed: die taak wil de heer Sannes opdragen aan een „Staatsbedrijf", een orgaan dus van den kapitalistischen staat. Al zouden wij nu eens willen uitgaan van de onmogelijke onderstelling, dat dit kapitalistische staatsbedrijf een behoorlijke regeling van de

productie naar behoefte op papier zou samenstellen, — dan stuit men onmiddellijk op deze vraag: hoe zal die productie-regeling worden uitgevoerd? Hoe zal men gedaan krijgen, dat de landbouwers inderdaad de vereischte producten in de vereischte hoeveelheden produceeren? Dwangmaatregelen — de lijdensgeschiedenis van de laatste jaren bewijzen het voldoende — zullen hiervoor weinig baten. Neen, deze reusachtige taak kan alléén slagen indien men het middel vindt, om zich van de toewijding en aanhankelijkheid der landbevolking te verzekeren. De opmerkzame lezer zal reeds begrijpen dat wij hierbij denken aan het voorbeeld van Rusland, waar de revolutionnaire regeering een groot deel van haar economische kracht ontleent aan het feit, dat zij de ontzaglijke boerenbevolking aan zich, dat is aan de revolutie heeft weten te binden.

Een soortgelijk gebrek vertoont het S. D. A. P.'sche distributieplan. In het program staan enkele eischen, die aan de revolutionnaire beweging zijn ontleend, zooals: volledige inventarisatie en inbezitneming van alle levensmiddelen. Toch zullen de revolutionnairen er voor moeten passen, met dit program vereenzelvigd te worden. Want, zoo vragen wij ons af, wat zal het voor een algemeene rantsoeneering worden, die tot stand gebracht moet worden door een reusachtig kapitalistisch staatsbedrijf, *nadat men eerst de kracht der revolutionnaire beweging zou hebben gebroken?*

Het plan komt hierop neer, dat het proletariaat nog meer dan tot dusver zou zijn overgeleverd aan een reusachtig staatskapitalisme, dat heel het maatschappelijk leven in alle geledingen zou overheerschen, dat het rantsoen levensmiddelen, kleeding, schoeisel, brandstof enz. aan ieder burger zou toemeten. Werkelijk: de hemel beware het proletariaat voor deze ramp!

Aan beide deelen van het S. D. A. P.'sche plan kleeft dus hetzelfde gebrek. Zoowel het productie- als het distributieplan, doorgevoerd in en door den kapitalistischen staat, zouden voor het proletariaat slechts een vermeerdering beteekenen van zijn ellende en zijn knechtschap; het laatste vooral ook, omdat de staatsmacht op deze wijze een ontzaglijke versterking en uitbreiding zou krijgen. Het stelsel, door den heer Sannes als „socialistisch" geïntroduceerd, schijnt ons de afschrikwekkende verwezenlijking van de cauchemar-caricaturen die men vroeger vond in pamfletjes als „Allemaal Socialist".

Een stelsel van werkelijke productie naar behoefte en maatschappelijke verdeeling van het product, veronderstelt vóór alles: de omverwerping van het kapitalisme; de revolutionnaire opstand en dictatuur van het stedelijk en agrarisch proletariaat.

De volkerenhaat en de middelen ter zijner bestrijding.

(ANTWOORD OP DE ENQUÊTE VAN TURE NERMAN ALS BIJLAGE BIJ ZIJN BOEK „VOLKERENHAAT EN WERELDOORLOG.")

DOOR

H. ROLAND HOLST.

VRAAG I. *Wat is uw opvatting van den haat tusschen de volken en het verband van dezen haat met den wereld-oorlog?*

De haat tusschen volken die politiek onafhankelijk van elkaar zijn, is gewoonlijk kunstmatig gekweekt, hij is een maakwerk. Die haat wordt bewust *gemaakt* door de pers, voorzoover deze in dienst staat van het kapitalisme (dus ook door de sociaal-patriottische pers) door nationale vereenigingen, enz. Het geheele onderwijs — van de volksschool af tot de universiteit toe — wordt aan het kunstmatig opwekken van dien haat dienstbaar gemaakt. Behalve over het geschreven en het gesproken woord beschikt de propaganda van den haat tegenwoordig ook over het *beeld* (cinema's, foto's, gravures, etsen), dat op groote schaal onder de volken kan worden verspreid. En het beeld blijkt hier van buitengewoon belang, omdat het direkt op de zinnen inwerkt. Daarom ook hebben de propagandisten van den volkerenhaat in den wereldoorlog naast het gedrukte en gesproken woord, bij voorkeur gebruik gemaakt van het beeld (en niet zelden zelfs van het *vervalschte* beeld).

De haat tusschen politiek van elkaar onafhankelijke volken, heeft in onze dagen steeds een *kapitalistischen* (vaak *imperialistischen*) oorsprong, d.w.z. hij ontstaat door de belangentegenstelling tusschen de heerschende klassen der verschillende volken. Door de *sociaal-psychische* verschillen sterk in 't licht te stellen en de *historische* tegenstellingen op den voorgrond te brengen, worden de hartstochten opgezweept en de belangentegenstelling der heerschende klassen kunstmatig tot volkerenhaat verscherpt.

Dat deze haat niet waarlijk in de „volksziel" wortelt maar maakwerk is, daarvan getuigt o.a. het feit, dat hij vaak in een minimum van tijd weer spoorloos verdwenen is, wanneer de belangen der heerschende klassen hem niet langer noodig hebben. Voorbeeld: de plotselinge vervluchtiging van den franschen „volkshaat" tegen Engeland, een haat, die ten tijde van het Faschoda-vraagstuk kunstmatig werd opgewekt. Toen het fransche bank- en koloniale kapitaal zijn imperialistische belangen in gevaar gebracht zag door de engelsche koloniale politiek, slaagde het er in, door een krachtige agitatie een woedenden haat tegen de Engelschen te doen ontbranden. Deze bleek echter van korten duur: zoodra de koloniale geschillen tusschen Frankrijk en Engeland in der minne geschikt waren, luwde hij, en toen de imperialistische ontwikkeling den Driebond deed ontstaan, werd de „aartsvijand" weldra de „innig-geliefde vriend" (Entente cordiale). Franschen en Engelschen „ontdekten" spoedig hoe sympathiek zij elkander waren: de eeuwenoude haat tegen den „aarts-vijand" scheen dus slechts op een „misverstand" te hebben berust.

Komen de imperialistische belangen-tegenstellingen niet in het spel, dan kan de psychische tegenstelling tusschen volken, kunnen de verschillen in denk- en leefwijze tusschen hen, evengoed tot sympathie en genegenheid leiden als tot fanatieken haat. Geldt niet ten opzichte van individuen hetzelfde? Kontrasten trekken elkander even vaak aan als dat zij elkander afstooten. De aantrekking berust natuurlijk op het gevoel van elkaar wederkeerig noodig te hebben. Alles hangt af van de omstandigheden onder welke men met elkaar in aanraking komt. Juist zoo leiden de psychologische tegenstellingen tusschen volken slechts dan tot haat, wanneer de ekonomische (d.w.z. kapitalistische en imperialistische) belangen der heerschende klassen aan beide zijden met elkaar in botsing komen. In dat geval weten deze klassen al hun ideologische machtmiddelen, inzonderheid de pers, te gebruiken om de karaktereigenschappen van het vijandelijk volk aan de eigen natie verwrongen en afschuwelijk misvormd voor te stellen.

Hoe juist de bewering is dat bij volken evenals bij individuen kontrasten elkander vaak aantrekken, blijkt bijvoorbeeld uit de groote bewondering en de liefde die de moderne fransche kunst en literatuur in de jaren voor den wereldoorlog in Duitschland vonden, alsook uit de sterke belangstelling voor de duitsche wetenschap in Frankrijk. Franschen en Duitschers zijn in veel opzichten tegenvoeters en juist daarom in het belang van de beschaving sterk op elkaar aangewezen. Grootmoedige en ruimblikkende ideologen in Frankrijk en Duitschland, in de eerste plaats Romain Rolland, hebben er dan

ook onvermoeid naar gestreefd toenadering tusschen beide volken tot stand te brengen. Zij hadden echter de kracht der imperialistische strekkingen, der imperialistische belangentegenstellingen tusschen de heerschende klassen van Frankrijk en Duitschland onderschat.

In één geval kan in de kapitalistische maatschappij ook tusschen politiek van elkaar onafhankelijke volken een fellen haat ontstaan, die geen maakwerk is, en wel wanneer een volk, dat een hoogeren graad van techniek en industrieele organisatie bereikt heeft dan de naburige volken, daarvan gebruik maakt om deze ekonomisch uit te buiten. Een voorbeeld hiervan was de verhouding tusschen Duitschland en Rusland. Breede lagen van het russische volk leerden de Duitschers alléén kennen als — hun ekonomisch en wetenschappelijk de baas zijnde — uitbuiters die hen uitzogen, bedrogen, verachtten en brutaliseerden. In dergelijke gevallen exploiteeren de imperialistische klassen van beide volken dan de door het kapitalistische stelsel opgewekte, maar op een reeële basis berustende gevoelens der volksmassa's voor hun eigen doeleinden.

Nog minder maakwerk der heerschende klassen, nog meer werkelijk, is de haat die in onderdrukte nationaliteiten (of deelen van nationaliteiten) in staten als Oostenrijk, Duitschland, Engeland enz. tegen de overheerschende natie leeft. De politieke onderdrukkers zijn hier tevens de ekonomische uitbuiters, onder hun heerschappij lijdt het geheele onderdrukte volk; de massa der arbeiders, het proletariaat en de arme boeren, lijden evenwel het meest. Hier doorschokt de haat de geheele onderdrukte natie en met het intellekt zijn het de proletariërs, in wien hij het diepst wortel schiet. De haat die in de Ieren, de Elzassers en Lotharingers, de Polen, de Tsechen en de Zuid-Slaven leeft tegen hun beulen en onderdrukkers, die haat is geen maakwerk, maar is integendeel op absoluut reëele grondslagen gebaseerd, even reëel als de haat van het proletariaat tegen de bourgeoisie. Daarom is hij langlevend en taai, tientallen ja honderdtallen van jaren kan hij voortbestaan.

Evenwijdig aan dezen haat ontwikkelt zich in het onderdrukte volk een overspannen nationalisme, dat de klassetegenstellingen binnen het eigen land verdoezelt en zoodoende de ontwikkeling van het proletarische klassebewustzijn tegenhoudt.

* * *

Wij komen thans tot de beantwoording der tweede vraag: hoe deze volkerenhaat het beste te bestrijden valt. Feitelijk ligt het antwoord op deze vraag reeds in het voorgaande besloten.

Men kan den volkerenhaat tegengaan, ten eerste door bestrijding

en vernietiging van het geheel der ideologische machtsmiddelen van de heerschende klassen, haar pers in het bijzonder, door onafgebroken en onverbiddelijk openleggen van al de intriges, overdrijvingen, verdachtmakingen, leugenberichten, waarmee de ziel van het volk wordt vergiftigd, wanneer de belangen der heerschenden dit noodig maken. Verder door analyse van de imperialistische belangen van het groote kapitaal van het eigen land, door aan te toonen en te bewijzen hoezeer deze belangen, ten einde den mededinger op het gebied der wereldpolitiek te benadeelen, het aanwakkeren van den volkerenhaat noodig hebben.

Evenwijdig aan dezen kritischen arbeid, die door analyse den waan tracht te vernietigen, moet positieve arbeid worden verricht: het aankweeken van een internationalistische gezindheid in de arbeidende klassen. De volksmassa's zullen alleen dan immuun zijn geworden voor de bacil van den volkerenhaat (zoowel als voor nationalisme in het algemeen) wanneer het ideaal van den internationalen strijd voor de socialistische wereldorde hen geheel heeft doordrongen. De volkerenhaat is slechts de keerzijde van het nationalisme! Geen van beide kan uitsluitend overwonnen worden door het koude licht van het kritische verstand, omdat zij zelven gevoel en hartstocht zijn. Om hen te overwinnen is een sterker gevoel noodig, een grootere hartstocht, geestdrift voor de idealen van het revolutionaire internationale socialisme. De waarlijk-geestdriftige strijder voor deze idealen kent evenmin volkerenhaat als volkerenliefde, beide zijn voor hem tot verouderde, lege begrippen geworden. Zijn geheele haat richt zich tegen de onderdrukkers en de uitbuiters der massa's in alle landen; zijn geheele liefde gaat uit tot de massa's, tot de makkers die met hem lijden en strijden; zijn geestelijk vaderland is de Internationale; hij denkt en voelt niet meer in staten of in volken, hij denkt en voelt uitsluitend in klassen.

Maar zelfs deze liefde van den proletarier voor de eigen klasse behoeft niet te zijn en mag niet zijn de uiterste grens van zijn gevoel. Het arbeiders-socialisme, dat door opheffing van de klasseheerschappij en van de klassen zelven de maatschappij wil bevrijden van verscheurdheid en tot eenheid brengen, voert den strijd niet enkel voor de verlossing der eigen klasse, maar voor die der geheele menschheid uit den lagen, half dierlijken staat waarin zij nog verkeert. Achter de liefde tot de eigen klasse moet de liefde tot de menschheid opkomen gelijk de dageraad overgaat in den klaren dag. Enkel de liefde tot de menschheid, enkel het beseffen van elken mensch als een deel van haar — een besef, dat in de praktijk leidt tot eerbied voor elks rechten en ieders persoonlijkheid — kweekt de gezindheid aan, onont-

beerlijk tot het grondvesten der socialistische gemeenschap. En alléén deze gezindheid is het, die een volkomen waarborg biedt tegen het terugvallen in nationalistische verdwazing.

Het aankweeken van deze gezindheid — *de gezindheid van een klasse, die slechts internationaal de macht kan veroveren* — beteekent den volkerenhaat krachtdadig bestrijden, dien uitroeien met wortel en tak. Men kweekt deze gezindheid aan door het verspreiden van kennis, door agitatie, door kongressen en konferenties en door aesthetische propaganda. Wanneer de opkomende klasse zich geestelijk vrij wil maken van traditioneele denkvormen en burgerlijke ideologieën, dan moet zij nieuwe waarden scheppen. Het internationale socialisme moet strijden voor de geheele ziel van het proletariaat, zijn geheele ziel veroveren.

Maar kritiek en analyse zoowel als opwekking, hartstocht en verbeelding, het is alles nog te weinig. Het meest belangrijke blijft de daad. De daad die geen „gegeven omstandigheden" en geen versaagdheid kent, maar slechts zuivere, onverbiddelijke konsekwentie. De daad, die hoe ongunstig ook de uiterlijke omstandigheden mogen zijn, recht afgaat op haar doel, de bevrijding der onderdrukten van hun onderdrukkers, in andere landen zoowel als in het eigen land, de strijd tegen elk imperialisme, de vereeniging der arbeidende massa's tot een wereldmacht.

Deze daad geschiedt thans in Rusland en haar reusachtige, suggestieve invloed wordt reeds merkbaar door geheel Europa. Geen verklaringen en geen preeken, geen uitmuntende bewijzen of hartstochtelijke redevoeringen, geen schitterende schouwspelen of treffende uitbeeldingen, niets, niets ter wereld is in staat den volkerenhaat een zoo geduchten slag toe te brengen als de daden van de russische revolutionaire massa's en van de volkskommissarissen dit doen.

De invloed van den oorlogstoestand op geboorte en sterfte in ons land.

DOOR

W. VAN RAVESTEIJN Jr.

Dr. W. P. Ruysch geeft in het Tijdschrift voor Sociale Hygiëne de volgende statistiek:

	Geboorte.				Sterfte.				Zuigelingensterfte.			
	1910/14	1915	1916	1917	1910/14	1915	1916	1917	1910/14	1915	1916	1917
Het Rijk	28.17	26.18	26.48	26.—	13.—	12.45	12.89	13.13	103.40	86.78	84.53	87.11
Gemeenten + 10000 inw.	25.55	23.45	23.89	23.—	11.40	11.07	11.67	11.81	78.26	66.90	60.80	64.44
Gemeenten v. 20001—100000 inw.	26.71	24.74	24.97	24.70	12.48	11.81	12.43	12.76	101.28	82.25	79.59	82.15
Gemeenten van 5001—20000 inw.	29.70	27.36	27.98	27.60	13.41	12.82	13.31	13.47	109.41	90.89	90.58	93.89
Gemeenten tot 5000 inw.	29.58	28.04	28.—	27.76	14.15	13.63	13.76	14.09	115.85	100.16	97.65	98.48
Amsterdam	23.25	21.50	23.04	22.—	11.50	11.23	11.88	12.19	71.60	60 31	56.67	61.83
Rotterdam	29.26	26.45	25.81	24.—	11.08	10.68	12.13	11.63	83.11	74.35	65.44	71.49
's-Gravenhage	24.49	22.37	22.54	22.02	11.43	11.10	11.06	11.25	70.65	66.07	60.03	62.20
Utrecht	25.65	24.36	24.20	24.39	12.03	10.93	12.74	12.14	86.85	64.77	64.40	54.67

Indien de in vorenstaande rubrieken voor 1910/14 vermelde verhoudingen allen = 100 worden gesteld, zijn ze voor 1915, 1916 en 1917:

	Geboorte.			Sterfte.			Zuigelingensterfte.		
	1915	1916	1917	1915	1916	1917	1915	1916	1917
Het Rijk	92.9	94.—	92.5	95.8	99.—	100.1	84.—	81.7	84.2
Gemeente + 10000 inwoners	91.8	93.5	90.—	97.1	102.4	103.6	85.5	77.7	82.3
Gemeente van 20001—100000 inwoners	92.6	93.5	92.6	94.6	100.—	100.9	81.2	78.6	81.1
Gemeente van 5001—20000 inwoners	92.1	94.2	92.9	95.6	99.2	100 04	83 1	82.8	85.8
Gemeente van 5000 inwoners	94.4	94.6	93.9	94.9	95.8	98.2	86.7	84.3	84.9
Amsterdam	92.5	99 1	94.6	97.6	103.3	106.—	84.8	79.1	86.3
Rotterdam	90.4	98.2	92.—	86.4	109.5	104.9	89.5	78.7	86.—
's-Gravenhage	91.3	92.—	90.—	97.1	96.8	98.4	84.—	76.3	79.1
Utrecht	94.6	94.4	95.1	90.8	105.9	100.9	74.6	74.2	62.9

De eenige conclusie, die de Inspecteur der Volksgezondheid zich veroorlooft, hieruit te trekken, is dat voor de sterfte — zoowel de algemeene als de kindersterfte — deze cijfers niet onrustbarend zijn.

Dr. Ruysch voegt hieraan toe, dat ook in de laatste drie maanden de gezondheidstoestand in het algemeen tamelijk bevredigend was. Hij vervolgt echter met te zeggen, dat het de vraag blijft, of deze toestand even gunstig zal blijven, dan wel of bij het toenemen van de volksnooden, woningnood, schaarschte aan brandstoffen en vooral bij het dreigend gebrek aan goed en voldoend voedsel, het weerstandsvermogen en de veerkracht van ons volk niet zullen dalen".

Wij meenen, dat de bovenstaande cijfers, goed beschouwd, alles behalve een gunstig beeld leveren van den gezondheidstoestand van ons volk. Dat ze integendeel in sterke mate bevestigen hetgeen wij reeds wisten, maar wat hier opnieuw in 't licht is gesteld, namelijk, dat het met dien gezondheidstoestand snel bergaf gaat.

Niet alleen met den gezondheidstoestand, maar ook met de algemeene levenspositie van ons volk, voor zoover deze tot uitdrukking komt in de geboorte- en sterfte-cijfers.

Bij een beschouwing van de bovenstaande cijfers blijkt ons in de eerste plaats, dat de toeneming der bevolking door geboorte, zoowel in het heele land als in 't bizonder in de groote steden, gedurende de drie eerste oorlogsjaren *abnormaal* is gedaald.

Wij zeggen abnormaal.

Want de daling van het geboorte-cijfer in het huidige stadium van het kapitalisme is in zekeren zin een *normaal* verschijnsel te noemen. Een verschijnsel, dat door tal van omstandigheden wordt veroorzaakt, die het veel te ver zou voeren hier allemaal ook slechts te noemen. (Dat heeft bv. Kautsky beproefd in zijn werk: ,,Ontwikkeling en vermeerdering").

Maar een verschijnsel, dat op zichzelf geen aanleiding behoeft te geven tot pessimisme, omdat het volstrekt niet alleen of zelfs maar in hoofdzaak veroorzaakt wordt door het slechter worden der levensomstandigheden.

Doch, wanneer vrij plotseling de *regelmatige* daling van de geboortecijfers voor een *scherpere* plaats maakt, hebben wij wel degelijk het recht te zeggen, dat reeds dit verschijnsel op zichzelf een aanwijzing is voor een plotseling *ongunstiger* worden der levensomstandigheden.

En niemand, die de bovenstaande cijfers bekijkt, zal dat kunnen ontkennen.

Men lette maar eens op.

Het gemiddelde geboorte-cijfer voor het heele land, dat nog in het tijdvak 1910—14 bedroeg 28.17 (per duizend inwoners) is in drie jaar tijd gedaald tot *26* per duizend (na een kort herstel in 1916).

In verhoudings-cijfers bedraagt dit een daling met 7½ per honderd (wanneer men het gemiddelde cijfer in de jaren 1910—14 op 100 stelt).

Per duizend inwoners is de daling 2.17 in drie jaar tijds.

Maar wat deze cijfers beteekenen, komt, dunkt ons, pas in 't rechte licht te staan, wanneer men ze ontleedt, d. w. z. vergelijkt voor verschillende deelen des lands.

Want dan blijkt, dat deze dalingscijfers bedragen:

Voor de Groote Gemeenten (van 20.000—100.000 inw.)	7.4	(of per duizend inw. 2.01).
„ „ dorpen (tot 5000 inw.)	6.1	(„ „ „ „ 1.82).
„ Amsterdam	5.4	(„ „ „ „ 1.25).
„ Rotterdam	*8.—*	(„ „ „ „ *5.26*).
„ Den Haag	*10.—*	(„ „ „ „ 2.47).
„ Utrecht	4.9	(„ „ „ „ 1.26).

De *afneming* van het geboorte-cijfer is dus verreweg het grootst in Rotterdam, waar zij 8 per honderd bedraagt vergeleken met het gemiddelde geboorte-cijfer in het tijdvak 1910—14 en waar per duizend inwoners in 1917 5.26 minder geboorten voorkwamen dan in 1910—14.

Daarop volgt den Haag, waar de afneming van het geboortepercentage nog iets grooter was dan in Rotterdam, de (absolute) daling van het aantal geboorten per duizend inwoners ietwat kleiner, omdat den Haag reeds een lager geboorte-cijfer had (dit laatste natuurlijk als gevolg van een andere klasse-verhouding: relatief geringer proletariaat.

Het gunstigst is de toestand, wat de afneming der geboorte-cijfers betreft, in Utrecht (onder de groote steden) en in de dorpen tot 5000 inwoners.

Wij gelooven niet te boud te zijn, wanneer wij deze cijfers in verband brengen met het feit, dat de oorlogstoestand zich nergens scherper heeft doen gevoelen dan in Rotterdam, althans voor een zeer groot deel der arbeidende bevolking.

Treffender lijken ons echter de sterfte-cijfers.

Wij stellen voorop, dat ook bij de sterfte-cijfers *daling* het normale verschijnsel is.

De lofredenaars der kapitalistische maatschappij zien daarin een harer geweldige voordeelen.

En geen wetenschappelijk mensch zal ontkennen, dat het kapitalisme inderdaad, inzonderheid in de laatste 50 jaar ongeveer, tengevolge van den uitbouw der hygiënische wetenschappen en haar toepassing, een enorme daling van het sterfte-cijfer heeft tengevolge gehad.

Het kapitalisme heeft geen enkele reden zich hier bizonder op te beroemen, daar de daling van de sterfte, door voorkoming van epidemieën enz., in laatste instantie aan het stelsel als zoodanig, d. w. z. aan de winstvoortbrenging ten goede komt.

Bovendien heeft de uitbreiding der hygiëne weliswaar de sterfte doen dalen, maar niet verhinderd, dat de kracht en gezondheidstoestand van groote deelen des volks is gedaald.

De langzame daling van de sterfte-cijfers, *parallel* gaande met die der geboorten, is dus om zoo te zeggen een normaal begeleidingsverschijnsel van de kapitalistische ontwikkeling.

De boven gegeven cijfers toonen ons nu echter aan, dat de oorlogstoestand ook deze normale ontwikkeling heeft onderbroken, ja in haar tegendeel doen verkeeren.

Wij nemen enkel de algemeene sterfte-cijfers, niet die van kleine kinderen (zuigelingen) afzonderlijk. Bij de laatste werken bepaalde omstandigheden op een geheel andere wijze. Zoo is het bekend, dat, althans voor bepaalde groote klassen (en inzonderheid in bepaalde deelen des lands) heete zomers de zuigelingensterfte abnormaal doen toenemen. De zomer van 1911, die in het vergelijkingstijdvak van 1910—14 valt, is in dit opzicht berucht. Hij heeft, *dank zij de ellendige sociale omstandigheden*, duizenden kleine kinderen doen sterven.

Zien wij nu de algemeene sterfte-cijfers, dan bemerken wij, dat voor het geheele Rijk in 1917 *voor 't eerst* 't sterfte-cijfer is *toegenomen*, terwijl het normaliter had behooren te dalen.

De toeneming bedraagt 13 honderdsten per duizend inwoners, vergeleken bij het tijdvak 1910—14, zelfs *68* honderdsten vergeleken bij het jaar 1915, dat voor ons land in algemeene trekken, niettegenstaande de toeneming van de duurte der levensmiddelen, nog als een relatief normaal jaar zou kunnen gelden.

Wat dit beteekent zien we direct, wanneer we dit percentage uitdrukken in menschen.

Het wil zeggen, dat er in 1917 (gerekend op een bevolking van 6½ millioen) 845 menschen meer gestorven zijn dan gemiddeld in het tijdvak 1910—14 en *4420* meer dan er zouden gestorven zijn, indien het sterfte-percentage van 1915 slechts gehandhaafd ware.

Ongeveer *4500* menschen dus, die zeker reeds in dit jaar 1917 meer dan normaal gestorven zijn 1).

Wanneer men bedenkt, hoeveel er vooraf moet gaan, eer menschen sterven, eerder sterven dan zij in normale omstandigheden zouden hebben gedaan, dan is er, dunkt ons, reden om dit cijfer hoogst onbevredigend te noemen.

Want de oorzaken (die velerlei zijn, maar waaronder slechte of onvoldoende voeding, slechte woningtoestanden, zeker een groote rol

---

1) Een deel daarvan komt waarschijnlijk op het conto van den abnormaal strengen winter.

spelen), *zullen natuurlijk met elk jaar, dat de abnormale toestand duurt hun invloed meer en meer gaan oefenen.*

Zij zullen hun werking oefenen op de volwassen generaties, die er door getroffen worden, maar ook op de thans opgroeiende geslachten.

Een kind, dat thans ondervoed wordt — en het is zeker, dat tienduizenden, honderdduizenden kinderen in dit land reeds in normale tijden ondervoed werden, hoeveel meer nu! — sterft niet aan die ondervoeding, tenzij het overigens ook zwak van aanleg en gepraedisponeerd voor een acute ziekte is.

Maar wie zal zeggen, in hoe sterke mate het weerstandsvermogen van dat kind op lateren leeftijd wordt verzwakt door hetgeen het nu te kort komt?

Hel geldt hier een medisch of hygiënisch (sociaal-hygiënisch) vraagstuk, waar de officieele medische wetenschap zich helaas maar al te weinig aan laat gelegen liggen en waarin toch waarschijnlijk de kern van een der vreeselijkste problemen ligt opgesloten, dat de huidige ontwikkeling van het kapitalisme heeft gesteld.

Zeker is het, dat wij niet overdrijven, wanneer wij zeggen, dat de oorlogstoestand — d. w. z. de misdadige levensmiddelenpolitiek onzer Regeering — *nu reeds aan verscheidene duizenden menschen in ons land het leven heeft gekost* en in de toekomst aan nog veel meer duizenden het leven zal kosten.

Zoo zien wij eerst recht, hoe waar het is, wanneer wij deze Regeering een misdadige Regeering noemen.

Want zij, bepaalde personen zijn het, door wier schuld deze duizenden zijn omgekomen en nog zullen omkomen.

Ongerekend de onberekenbare schade aan toekomstige generaties toegebracht.

Het spreekt vanzelf, dat, om de ware beteekenis van deze *algemeene* stijging van het sterfte-cijfer in 1917 te zien, wij het, evenals bij de geboorte-cijfers, moeten oplossen in zijn componenten.

Wij zien dan, dat terwijl de stijging van het sterfte-cijfer voor het geheele Rijk bedraagt 0.13 per duizend, vergeleken met het tijdvak 1910—14, en 0.68 per duizend vergeleken met het jaar 1915, deze verhoudingscijfers bedragen:

Voor de groote Gemeenten	0.28	en	0.95
„ Amsterdam	0.69	„	0.96
„ Rotterdam	0.55	„	0.95
„ Den Haag	—0.18	„	0.15
„ Utrecht	0.11	„	1.21
„ Voor de kleine Gemeenten	—0.06	„	0.46

Hieruit blijkt dus, dat in de kleine gemeenten (dorpen tot 5000 inwoners) de ontwikkeling het gunstigst is geweest.

Hier is de daling van de sterfte, vergeleken met de periode 1910—14 voortgegaan, al is er een stijging vergeleken met 1915.

Ook voor den Haag zijn de cijfers relatief goed. Ook daar is de sterfte relatief in 1917 nog lager dan in de jaren 1910—14, al is er een stijging, vergeleken met 1915. Voor beide bevolkingsgroepen is dit uit haar klassen-samenstelling gemakkelijk te verklaren.

Zeer slecht zijn de cijfers daarentegen voor de twee grootste steden Amsterdam en Rotterdam, waar de werkeloosheid, nu reeds sinds 1914 relatief wel 't grootst zal zijn.

Dit blijkt ook zeer duidelijk uit de verhoudingscijfers, wanneer men de sterfte in het tijdvak 1910—14 op 100 stelt.

Het bovenstaande is, dunkt ons, reeds voldoende om aan te toonen, dat er voor de optimistische conclusies van Dr. Ruysch geen reden bestaat. Integendeel: hoe onbetrouwbaar ook de geboorte- en sterftecijfers zijn als aanwijzing voor den gezondheidstoestand, wanneer men ze niet in verband brengt met andere sociale verschijnselen, toch hebben wij dunkt ons, reeds thans het recht om uit deze cijfers over de drie eerste volledige oorlogsjaren een conclusie te trekken, als boven geformuleerd.

Een boek over de revolutionaire massa-aktie.

HENRIETTE ROLAND HOLST. *De revolutionaire massa-aktie.*

In het laatste tiental jaren is de massa-aktie in de arbeidersbeweging steeds meer naar voren gekomen. De groote stakingen in Belgie, Zweden, Spanje en vooral de reusachtige stakingsbeweging in Rusland, die in de revolutie van 1905 haar hoogtepunt bereikte, had de gedachten van de sociaaldemokratie steeds meer op dit tot nog toe verwaarloosde strijdmiddel gericht. Steeds duidelijker kwam in de volgende jaren de onvoldoendheid van de gewone parlementaire en vakstrijd voor den dag. Spontaân braken in allerlei landen groote bewegingen van de arbeidersmassa's uit, soms met geweld onderdrukt, soms door de leiders met diplomatieke middelen gedempt, schijnbaar meestal zonder resultaat, maar altijd als bewijs, dat deze massa's instinktief voelden, dat ze met de oude middelen niet tegen het nieuwe geweld van het imperialistische kapitalisme op konden. En in de sociaaldemokratie groeide, als weerslag van deze beginnende nieuwe praktijk, een nieuwe theoretische opvatting, die in herhaalde polemieken tegen de theoretici van de oude school de beteekenis van de massa-akties voor de vrijheidsstrijd van het proletariaat ontwikkelde en verdedigde. Maar zij beperkte zich er toe, de noodzakelijkheid van dit strijdmiddel voor de tegenwoordige periode en de beteekenis van het optreden van de massa's zelf voor de verwezenlijking van het socialisme aan te toonen.

Wat ontbrak, en wat nu door het nieuwe werk van onze partijgenoote tot stand gebracht is, was een onderzoek van de massa-bewegingen in de vroegere tijdperken en van hun beteekenis voor de historische ontwikkeling in het algemeen. De schrijfster gaat daarbij terug — hoewel slechts beknopt — tot de volksbewegingen in de middeleeuwen en de eerste burgerlijke revoluties; naarmate de optredende arbeidersmassa's meer karaktertrekken van het moderne proletariaat gaan vertoonen, wordt de behandeling breeder. Het algemeene resultaat van dit onderzoek is, dat in alle groote politieke omwentelingen de massa-akties de drijvende en de scheppende kracht zijn

geweest. Dit lijkt iets vanzelfsprekends, en het is, achteraf beschouwd, ook vanzelfsprekend. Maar het was het niet en wijkt ook sterk af van de te voren geldende opvattingen. De volksbewegingen in de groote revoluties werden in de gangbare geschiedenisbeschouwing soms kortweg behandeld als schadelijke onregelmatigheden, uitbarstingen van redelooze woede van het gepeupel, dat bij het wegvallen van de autoriteit uit zijn schuilhoeken te voorschijn komt en het goede revolutiewerk bevlekt. Of anders als bijkomstigheden, die hoogstens een oogenblik noodig zijn, om het wankelende oude regime een laatste stoot te geven, maar in beteekenis niet te vergelijken bij het opbouwende werk van de nieuwe wetgevers, de bekwame groote mannen van de nieuwe tijd. De historisch-materialistische opvatting had reeds geleerd, dat niet de spontane daad van deze groote mannen de geschiedenis opbouwde, maar de ekonomische ontwikkeling, waaraan de geheele menschheid in het arbeidsproces meewerkte. De ekonomische ontwikkeling, zoo leerde men, schiep de noodzakelijkheid van politieke revoluties en bracht dan ook de mannen voort, die deze revoluties tot stand brachten. Over de bijzondere wijze, waarop deze politieke omwentelingen tot stand kwamen, werd niet nader gesproken. Dat kwam ook daarvandaan, dat de tijd, waarin de marxistische denkwijze zich verbreidde en door bekwame theoretici toegepast werd, door eigen aanschouwing geen revoluties meer gekend had, of hoogstens zulke, waarin proletarische bewegingen door de bourgeoisie snel weer onderdrukt werden. De denkwijze van het achter ons liggende tijdperk van parlementairisme en geordende kleine strijd, waarin de gedachte van een vreedzame parlementaire en organisatorische verovering van de macht steeds vaster de geesten beheerschte, was ook niet gunstig voor het inzicht in de scheppende kracht van massale volksbewegingen.

Omgekeerd blijkt nu, hoe deze parlementaire periode, het tijdperk van de 2de Internationale, slechts een tijdelijke onderbreking van het normale politieke ontwikkelingsproces is geweest. Altijd zijn de politieke veranderingen, die door de ekonomische ontwikkeling voorgeschreven werden, het werk geweest van massa-akties. Altijd waren het de massa's, die diep in zich de noodzakelijkheid van de verandering voelden, die zwaar onder het oude regime of de tijd van overgang leden, en die door hun geweldig optreden de kracht van de oude heerschappij braken en de grondslagen der nieuwe maatschappij schiepen. Slechts nu en dan werden deze perioden van geweldige aktie afgewisseld door tijdperken, waarin de ekonomische ontwikkeling in haar nieuwe banen rustig voortschreed, nieuwe politieke konflikten langzaam voorbereidend. Zulk een tijd waren de

veertig jaren, die achter ons liggen; en de kortzichtige illusies van die periode beheerschen nog steeds de gedachten van de sociaaldemokratie, verzwakken de kracht van het proletariaat en houden de ontplooiing van een nieuw revolutionair tijdperk tegen. De groote beteekenis van het werk van Henriette Roland Holst voor de arbeidersbeweging ligt hierin, dat het deze valsche voorstellingen wil uitroeien, en bij de socialisten klare denkbeelden over de werkelijke krachten der politieke ontwikkeling wekken.

Als bijdrage tot de socialistische geschiedenis behoort het daarom ook tot een ander soort dan het meeste, wat tot nog toe bestaat. In de meeste geschiedeniswerken over de socialistische beweging wordt het hoofdgewicht gelegd op de socialistische ideeën, hun opkomen in het kapitalisme, hun formuleering door groote meesters, hun zegevierende verbreiding in steeds breeder kringen, hun politieke en organisatorische overwinningen. D.t was zeer natuurlijk in de eerste tijden, toen aan aanhangers en tegenstanders de onweerstaanbare kracht van de nieuwe leer moest getoond worden. Maar wij zijn nu wat verder. Niet op de erkenning van de socialistische denkbeelden komt het nu aan, maar op de strijd der massa's.

Het socialisme groeit nu uit propaganda van een partij op tot een groote massale beweging van het geheele proletariaat, die de maatschappij omkeert. Nu treedt de aktie der massa's op de voorgrond van onze belangstelling. Wij zien de maatschappelijke geschiedenis nu als een geschiedenis van het geheele volk, van het leven en de beweging der massa's, niet meer als een geschiedenis van enkele personen en van hun daden, niet meer als een geschiedenis van ideeën en vormen. Zulk een geschiedenis, die de klassen, hun opgroei, hun werk, hun strijd, als onpersoonlijk massaal proces behandelt — met de personen en ideologieën als bijkomstige vormen — bestaat nog niet. De geschiedenis van de revolutionaire massa-akties is een eerste fragment daarvan; het grijpt uit het geheel de oogenblikken, waarop de massa's in hoogste hartstochtelijke kracht de politieke verhoudingen omverstooten en nieuw opbouwen. Het stelt niet de gedachte op de voorgrond, maar de daad. Wel kan de gedachte de daad doen rijpen; maar in de oude socialistische beweging en wat daarvan over is, is de socialistische gedachte, de idee, de leuze tot een surrogaat voor de daad geworden, tot een frase, die de daad belemmert. Het nieuwe socialisme heeft de revolutionaire daad der massa's noodig. Voor dit socialisme heeft de schrijfster haar werk geschreven.

A. Pannekoek.

Groene blaadjes.

III.

Behalve romanschrijver is Herman Robbers ook criticus. En ook in die hoedanigheid heeft hij mij een dienst bewezen — door namelijk als volgt te schrijven over Van Moerkerken's „André Campo's witte rozen":

> „Ik heb zacht en innig genoten van André Campo's Witte Rozen, óók waar dat zoogenaamd verhaal allen inhoud scheen te verliezen, scheen te verloopen in lieflijk gedroom en stil gedweep. Maar ja, vraagt men mij een „oordeel" (o, akelig pedant woord,) een uitspraak van litterair criticus, dan ben ik wel gedwongen te zeggen, dat alléén het France-achtige eerste gedeelte mij recht-af geslaagd voorkomt, één van toon en houding, een prachtig stukje Nederlandsche cultuurhistorie op hoogst gedistingeerde wijze, licht spottend en toch zeer gevoelig, voorgedragen. Hoe zuiver onderscheidt deze auteur de talrijke oprechte wanen, zoowel als hun snobbistische nabootsingen, waaraan onze moderne samenleving lijdende, waardoor zij ook, in zeker opzicht, boeiend, ja bekoorlijk is. Zelden overdrijft van Moerkerken, maar als hij éven overdrijft — niet te veel — is hij op zijn charmantst, levert hij voortreffelijke, fijne caricaturen." 1)

Zonder een dergelijke introductie van een toonaangevend criticus, zou ik het niet goed durven wagen, Van Moerkerken's boek in dit reeksje artikelen te bespreken, dat immers slechts dan zin kan hebben, wanneer het aantoont, niet dat er in Nederland slechte romans worden geschreven, maar dat de romans van zeer gerenommeerde auteurs, van litteraire grootheden, slecht zijn. Zulk een grootheid nu is Van Moerkerken eigenlijk niet of nog niet, maar toch wou ik hem zoo graag in deze besprekingen betrekken, zoowel omdat zijn blaadje zoo erg groen is, als om iets anders!

Het geval-Van-Moerkerken is een Lord-Lister-geval. Van tijd tot tijd leest men in de kranten van jongens, die boevenstreken uithalen onder den invloed van boekjes als „Lord Lister." Welnu, op eenigszins gelijke wijze is onzen auteur de moderne danskunst

---

1) Het genoegen deze „critiek" te ontleden, moet ik mij ditmaal ontzeggen. Ik zou den lezer echter wel willen verzoeken, haar tegen het einde van mijn artikel nog eens weer te lezen.

naar het hoofd gestegen. Wat niet zeggen wil, dat er geen litteraire invloeden op hem gewerkt hebben. Ik althans zie zekere verwantschap tusschen Van Moerkerken en de vooze Duitsch-Oostenrijksche literatuur: Jakob Wassermann vooral, in wiens geest reeds de titel schijnt. De Hollander is veel minder bekwaam, maar eerlijker en heeft dit voor, dat af en toe wat nuchtere humor zijn opgeschroefde romantiek komt breken.

Was De Meester's Lex een berekende coquette en Helene Servaes een onbelangrijke erotisch aangelegde artistiekerige juffrouw — hier krijgen wij te doen met een meisje, waar eenvoudig een streep doorloopt, die in een gesticht thuishoorde, wat natuurlijk geen beletsel is om haar met het gebruikelijke aureool te omgeven, het aureool van morbide verfijning en onevenwichtige liefelijkheid. Ook daarom zijn zulke meisjes voor onze auteurs dankbare onderwerpen, omdat zij tot een aanmerkelijke hoogte vrijstellen van karakterteekening. Zij moeten mysterie, raadselachtig blijven en de schrijver kan dus volstaan met den buitenkant van haar wezen, zonder zich in het innerlijk te verdiepen. Van Moerkerken maakt van deze vrijheid een zeer ruim gebruik. Er worden ons van Lize Arnsberg enkele dingen verzekerd, die wij maar op goed geloof hebben aan te nemen, zij doet bepaalde daden, tot over alle grenzen van onwaarschijnlijkheid — maar hoe dat nu eigenlijk allemaal bij haar in zijn werk gaat, dat hooren we niet. Ze blijft een raadsel, dat de lezer maar moet oplossen. Onvriendelijke critici noemen dat: een schim.

In zijn eerste bladzijden probeert de schrijver haar te schilderen, maar komt geen stap verder dan dat zij van kind afaan groote voorliefde voor het tooneel (ten slotte meer voor de dans) had. Dit wordt er rijkelijk dik opgelegd:

> „Alleen de onmiddellijk-levende vorm van het drama boeide haar; epos en lyriek lieten haar onverschillig."

Zij wordt dan ook subiet een ster, natuurlijk in de rol van Salome, welk stuk weken achtereen voor „altijd-volle ademloos-aandachtige zalen" gegeven wordt. We gelooven hier niets van, zoo gemakkelijk gaat het maar niet in de tooneelwereld (Lize is 22), maar dat doet er betrekkelijk weinig toe. Doch dan komen al de ontaardingsverschijnselen: op een goeden dag „dacht zij over een ontspanningsreisje naar Zuid-Frankrijk; zij wilde het oude Romeinsche theater in Orange bezoeken, om te zien wat er wellicht van haar eigen openlucht-tooneel op De Peppelaar te maken zou zijn." 1) Voor dat reisje inviteert zij den acteur Asselijn, „gewezen bediende

1) Nogal vergelijkbare grootheden!

van den tooneelkapper," een ploertje, wiens beschaving niet boven de bioscoop uitgaat, gelijk zij weet. Behalve Orange, vanwaar zij gauw terugkeeren „omdat Asselijn zich verveelde"(!!), bezoeken zij samen Parijs, de frivoliteiten van Parijs, inclusief „Le Nu aesthétique," aan welke viezigheid de schrijver een halve pagina wijdt. Het spreekt vanzelf dat Asselijn zekere consequenties wil trekken, doch daarbij stuit hij op heftige verontwaardiging! Nadat zij haar halve kapitaal heeft weggesmeten, onverschillig weg, om in samenwerking met een onbestaanbaren gekken dominee een klungelig openluchtspel en bij haar directeur een Hebbel-opvoering te organiseeren, waarin zij mislukt, verhuist zij, nog altijd f 1200 rente rijk (krijgt zij als „nieuwe ster" geen honorarium?!) naar een allerarmoedigst kamertje en schaft alle luxe welgemoed af. Het is dan ook heelemaal niet uit nood, dat zij, als er op het tooneel niets voor haar te doen is, in een variété „de verrukking van haar melodieus gebarenspel in de oogen van het rookend en drinkend publiek" gaat „werpen." Die variété laat haar echter drie avonden in de week vrij 1) en deze besteedt zij.... neen het is zoo vreeselijk mal, dat ik me haast geneer dat ik 't over moet vertellen — deze besteedt zij met „arbeid voor het volk.... naar de mate van háár krachten en gaven," dat is: dansen, ongeroepen, in een kroeg op den Zeedijk.

> „Zij kwam in dit zeemanskafé drie avonden in de week dansen. Met de jongens en meiden sprak zij zelden. Als zij rustte bleef zij aan een tafeltje zitten en dronk het wrange bier. De waardin hield haar voor een Engelsche, om haar rank figuur, om de fijne lijnen van haar gelaat en haar rossige haren. 2) Zij sprak het niet tegen en liet zich Lizzy noemen, „Engelsche Lizzy" zooals na een paar weken de matrozen en jonge danskerels zeiden. Geen hunner viel haar lastig; in hun zuivere onbewustheid voelden zij dat dit meisje, te tenger en met andere begeerten dan zij, niet voor hén was; zij zagen het aan haar kleeding, lazen het in haar blik die hun vreemd bleef, die hen nooit tot zich trok. Toen eens een ruwe soeteneur haar onder de kin streelde, werd hij door de waardin uitgevloekt. Elke dier avonden was voor Lize een genotvolle bedwelming waarin zij de geestelijke bevrediging meende te ervaren. En soms ontlook in haar een vage behoefte, aan haar mondaine vrienden en vriendinnen der klub te vertellen, hoe heerlijk die arbeid was."

Dit zeldzaam staaltje van valsch gevoel, deze democratische hysterie, behoeft geen commentaar. Ik noemde Wassermann, maar hier gaat men aan een litterair zwendelaar als Max Brod denken! Van Moerkerken werkte echter, als ik mij niet vergis, naar nobeler

---

1) Bestaat niet!
2) Het wordt langzamerhand voor een romanschrijver die zich respecteert ondoenlijk, zijn heldin nog roode haren te geven!

voorbeeld: naar de oude fabliau „le tombeur Nôtre-Dame," het aandoenlijk verhaal van den kunstenmaker, die de heilige maagd op geen andere wijze weet te eeren, dan door zijn kunsten voor haar te vertoonen. Helaas, de onschuld der middeleeuwen hebben wij verloren, zelfs tooneelspeelsters en danseressen, zelfs het proletariaat! Een van de oorzaken, waardoor de schrijver van Lize een caricatuur heeft gemaakt is juist deze blijkbare bedoeling geweest: een wezen te scheppen, dat volkomen onbewust, zonder kennis van goed en kwaad, alleen leefde om schoonheid te geven. Zijn inconsequenties daarbij na te gaan, zou te ver voeren.

Deze erger dan half-zachte juffrouw, hoeft haar hoofd maar binnen de deur te steken bij den socialistischen propogandist Campo, om hem in te palmen, tot hij alras zinneloos verliefd wordt. Een schitterende verovering is het al evenmin als die van De Meester's Carmen! Campo is, zonder ooit de liefde gekend te hebben, getrouwd op zijn dertigste jaar, met een wat oudere vrouw, op wie hij nooit verliefd is geweest, wier „nonchalante japonnen elke bekoring van vorm en stof misten." Met jonge meisjes is hij sedert niet in aanraking gekomen, die schijnen in Amsterdam geen vergaderingen te bezoeken. En in zijn hofmakerij aan Lize doet hij mal, laf, weifelend.

Alleen reeds om de figuren van Campo en zijn vrouw, zou Van Moerkerkens boek in een socialistisch tijdschrift besproken dienen te worden, om de curieuse voorstelling, die een burgerlijk auteur zich van een socialistisch propagandist maakt, of liever om de brutaliteit waarmede hij schrijft over zaken, waar hij geen notie van heeft. Campo en zijn vrouw zijn niet anders te noemen dan caricaturen. Men versta mij wel, er is bijna geen soort van zot, of hij komt in de arbeidersbeweging wel voor. Maar deze menschen worden niet gegeven als buitennissigheden, doch als normale typen van den socialistischen propagandist, zij worden niet bespot, maar met zekeren eerbied geteekend en de heer Robbers komt aan de schilderij zijn zegel hechten, door te verklaren dat het gedeelte dat vooral over hun leven handelt „een prachtig stukje Nederlandsche cultuurhistorie" is.

In de eerste plaats hun levenswijze. „Bijna angstvallig-dogmatisch in den beginne, vermeden zij elken schijn van burgerlijk-aesthetisch genot.... Zij verkozen den kleurloozen rafelkant der stad, de schamele proletariërswijken die goor waren van den rook der fabrieksschoorsteenen, zwart van het stof der kolenstapels en sintels. Zij wilden de ellende niet verloochenen (!); zij wilden haar voor oogen hebben van morgen tot avond." Zij hebben „versleten stoelen," de japonnen van Emma zijn al ter sprake gekomen. „Socialisten" van

dit slag bestaan, maar hun levenswijze is niet „angstvallig-dogmatisch," doch veeleer anti-socialistisch, want het socialisme is geen ascetische beweging, maar juist een die het levensgenot vooropstelt. Van Moerkerken beschouwt het met het oog van die allerbenepenste bourgeois, die over elke luxe die een sociaal-demokraat zich veroorlooft, als onsocialistisch het hoofd schudden.

Erger is, dat deze „dogmatische" (dit woord beteekent voor v. M. hetzelfde als principieel) socialisten, in hun daden niet anders zijn dan toynbee-menschen, philantropen, en in hun denken burgerlijke, een beetje Hegeliaansche eclectici. Reeds als studente „gaf Emma haar vrije avonden aan de trage (!) ontwikkeling der arbeiders". „Zij zag het leven als den voedenden bodem voor de schoonheid der geestelijke geboorten. Zij zag den arbeid (welke?) zelf als een schoone genieting, en ook den opstand, de vernietiging der maatschappij van nu, den opbouw der rechtvaardige nieuwe wereld-organisatie". „Zij was, na haar promotie, naar Zuid-Duitschland en Zwitserland gereisd, om er de arbeidsvoorwaarden, werkuren en loonen te bestudeeren, en te vergelijken met die van Holland. In Zwitserland kreeg zij een aanstelling als inspektrice van arbeiderswoningen"(!). Later schrijft zij „in een ontwikkelingsblaadje (!) voor de arbeidersvrouwen". „Een enkele maal hield zij 's avonds een lezing" (!). Hij ziet zijn bezigheid als „maatschappelijk werk" — de welbekende philanthropenterm. Al hun werken in de beweging wordt gezien als een soort van neerbuigen tot de massa. En passant heeft de advocaat en schrijver van economische overzichten Campo de „zorg voor de instandhouding der vakbonden" (!!!).

Ziehier Campo's theoretisch inzicht:

> „Hij dacht dat de individu weinig veranderde, langzaam groeide, onmerkbaar langzaam, in de richting van het ideëel-volmaakte. De enkele mensch was machteloos; alleen de samenleving, de samenwerking der menschen, het groote huisgezin dat den aardbol bewoonde, kon iets bereiken. En hij duidde de theorieën aan van Kant en Hegel, Fichte en Feuerbach,.. hoe op zichzelf staand de menschelijke kracht beperkt is, maar vereenigd een oneindige kracht,.. hoe de wereldgeschiedenis de wording is van den op rede gegrondvesten Staat".

Het is bijna ongelooflijk, dat een ontwikkeld man nog in dezen tijd dergelijke holle frasen, uitloopend op een volstrekt anti-socialistisch Hegeliaansch standpunt, voor socialisme aanziet en het als zoodanig laat drukken! Het kan ons hierna niet meer verwonderen, dat deze Campo aan Lize de lectuur aanbeveelt van Nietzsche's „Geburt der Tragödie", dat Emma dit werk niet bestrijdt, maar alleen „trachtte te verklaren hoe die abstrakt-wijsgeerige overwe-

gingen en lyrische wetenschap velen in dezen tijd een weelde-arbeid der hersenen toeschenen", dat Campo „de zuivere rede verheerlijkte". Men ziet, de schrijver kent nog niet het onderscheid tusschen een sociaaldemokraat en een volgeling van Bolland! Van marxisme of historisch-materialisme heeft hij geen notie, wat hem niet belet over sociaaldemokraten een boek te schrijven 1). Op even onbenullige wijze brengt hij trouwens de orthodoxie te pas. Lize's broer is dominé op een orthodox Veluwsch dorp. Nog al goed in de leer dus! En deze man veroordeelt haar plan aan het tooneel te gaan als „dwaas, gevaarlijk, ongepast". Mis, geachte heer! Zoo oordeelt een nette, moderne bourgeoisvader, voor den dominee is het plan „zondig" — en daarmee uit.

Er is nog één ding in het boek van Van Moerkerken, waarop ingegaan moet worden, in verband met onzen titel wel het voornaamste: het motief van de naaktheid. Bij de moderne danskunst wordt van het vrouwelijk lichaam heel wat meer te zien gegeven dan waaraan de burgerlijke samenleving gewoon was — en dat heeft op den heer Van Moerkerken blijkbaar een diepen indruk gemaakt. En niet in de laatste plaats is zijn boek een poging, een mislukte poging, daartegenover een standpunt te vinden. Dat hij in die meerdere naaktheid een klaarblijkelijk behagen schept, dat hij ze eigenlijk ook wel zou willen uitgebreid zien tot volledige — ik zal de laatste zijn het hem kwalijk te nemen. Ik ga niet mee met degenen die vinden dat de danskunst geen sensueele bekoring mag geven, in tegenstelling met literatuur en muziek, al erken ik dat in de kapitalistische maatschappij zulke zinnelijke bekoring altijd een element van onzuiverheid in zich sluit. Maar weerzinwekkend is het aanhoudend gewurm van den schrijver over een betrekkelijk zoo eenvoudige en natuurlijke zaak als de naaktheid, dat altijd weer er op terugkomen, die mengeling van graag willen en erg vinden.

De bloed Campo, die blijkbaar ook van de moderne danskunst nooit had gehoord, heeft zich, na het zien van een schilderij al afgevraagd „of Lize. . . zóó, in dit luchtig omhulsel danste op het tooneel?" Later „bespeurde (hij) nu bij den wilden dans, dat Lize Arnsberg geen andere kleederen droeg onder het dunne, witte gewaad. De lijnen van haar lichaam lichtten telkens op met jonge, teedere zwellingen en hij meende zelfs, wanneer een stralende zonneschoof over haar gleed, de blankheid van haar huid te zien schijnen". Dat „zelfs" vooral is aardig! En weer komt hij op dat erge terug:

---

1) Ook over den oorlog weten de Campo's niets te zeggen dan banale nonsens.

„Hoe had zij geposeerd voor dien man? Had zij haar lichaam aan zijn blikken gegeven?” Eindelijk verzeilt hij in deze overpeinzing:

> En tegelijk begon het vrouwebeeld van de foto, de naaktheid van Judith, hem te kwellen. Hij herinnerde zich Lize's dansen als Pelagia, in het ijle gewaad. Doch wanneer zij, in haar rol van Judith, zich eens vertoonen wilde als de vrouw op Matsys' schilderij! Zij was, niet cynisch, niet uitdagend, maar naïef en ook trotsch genoeg tot zulk een zeldzaam optreden. Hij hoorde weer wat zij, in de veranda te Noordwijkerhout, tot dokter Noël had gezegd over het ideale naaktzijn; hoe hij reeds toen, niet gelachen had, zooals vroeger allicht, maar een smartelijken schrik had gevoeld” (enz.)

Men kan dit alles toch heusch niet anders noemen dan duf en vies. En belachelijk tevens, uit den tijd. Geen enkel jong meisje ziet er tegen op, zich aan ieders oogen te vertoonen in een badcostuum dat weinig meer verhult dan de sluiers der danseres en menigten zeer conventioneele moeders laten hun dochters in de daarbij behoorende kleeding de moderne danskunst beoefenen, desnoods in 't publiek! De Hollandsche auteurs vechten niet voor vrijere denkbeelden, wat in zekeren zin hun historische taak zou zijn, zij sjokken weifelend achter de geestelijke ontwikkeling der bourgeoisie aan!

Het malste hebben wij echter nog niet gehad. Er is met Lize iets geheimzinnigs ergs gebeurd. Iets dat haar zoo geschokt heeft, dat zij zegt „geen hart” te hebben. Ten slotte blijkt het te bestaan, in een onbeantwoorde liefde voor haar directeur Waling, waarvan de geschiedenis hierin bestaat, dat zij samen aan 't eenzame strand gebaad hebben en dat „Waling niet wilde dat zij zich weer kleedde. Hij had haar cape uitgespreid. Daar was zij op gaan liggen. Hij had haar niet aangeraakt. Hij zat naast haar, wel een kwartier lang, dacht zij....” Ik zal niet beweren, dat ik precies begrijp wat de schrijver, met dit tooneeltje, aangekleed met al de smakeloosheden van Duitsche neo-romantici, eigenlijk bedoelt. Het grievende van een sexueele versmading schijnt bij Lize niet voorop te staan: „Wat had zij eigenlijk gehoopt? Waling's vrouw te worden,.. met hem samen te werken, zijn sterke leiding te voelen,.. hem kinderen te geven en hem te troosten in zijn eenzame grootheid? Was dat alles bij elkaar wat men liefde noemde?.. Zij kon het niet in zich ontwaren en zweeg erover. Zij sprak alleen van de koude wreedheid van Waling's gelaat, toen zijn blik, in dien schemeravond, haar lichaam streelde”. Is de eenige bedoeling dus, te doen uitkomen dat Waling pervers is? Hij blijft te veel bijfiguur, dan dat het ons zou kunnen interesseeren. Denkt Van Moerkerken soms bij Waling dermate aan een werkelijken tooneeldirecteur, dat de figuur reeds daardoor interessant voor hem wordt? Ik geloof dat wij het misselijk

tafereeltje nog het meest danken aan een behoefte aan vooze romantiek, aan het modern-pathologische, en aan 's schrijvers vervuld zijn van die naaktheid.

Aan het slot komt Van Moerkerken er nog eens op terug, wel een bewijs dat hij dit scènetje als een hoofdmotief beschouwt:

> „Maar weet je wat 't gekste is bij Waling?.. Hij heeft een heele rare manie! Ik heb wel eens gehoord,.. onder ons gezegd en gezwegen, hè!.. dat hij zijn aanstaande vrouwen altijd eerst in 'r natuurstaat wou zien! Origineel hè! Hij had medikus moeten worden.."
>
> „Ja, verdomd origineel!" André Campo lachte, lachte luid en hard, uit vrees van anders te moeten schreien als een kind".

Het klopt niet erg, want Lize was niet een „aanstaande vrouw" van Waling en dokter Noël is een echte roddelaar, met zijn „hij *heeft* een manie" en „ik heb *wel eens gehoord*" — maar overigens, wat ter wereld is hier nu het maniakke en het origineele? Het ongezonde van den toestand, dat men trouwt zonder elkaar in den „natuurstaat" gezien te hebben, heeft Thomas Morus al voor vier eeuwen in het licht gesteld en ik vind het een raren minnaar, die Waling's wensch niet zou deelen.

In die wonderlijke en tegenstrijdige opvattingen, mengeling van bekrompenheid en overprikkeldheid, houd ik Van Moerkerken voor een slachtoffer van zijn roomsch verleden, iets waaraan weinigen zich geheel ontworstelen. Hij is in elk geval nog te jong om voor „oude bok" door te gaan — en het is misschien juist doordat hij zelf nog niet oud is, dat hij blijk geeft verband te zien tusschen klimmende jaren en belangstelling in.. overdrevene jonge meisjes:

> „Hij zag zich-zelf in dien man wiens begeerte greep naar een jongere vrouw. Hij was niet anders dan die bruut; niet anders en niet beter, ondanks zijn beschaving, zijn wetenschap, zijn verstand en verscherpt gevoel. Hij had immers ook genoeg van zijn vrouw, van Emma, wier grijze haren en beginnende rimpeltjes hij bespiedde, terwijl hij dacht aan het jonge dons van Lize's gelaat, aan Lize's jonge rooden mond, aan Lize's jonge zingende stem. Ook hij smachtte naar jeugd, naar de eerste sidderingen van een jong lichaam. Misschien was hij wat verfijnder dan die man, maar hij was niet anders,.. hij was ook een dier, een begeerend mannelijk dier..
>
> O, dat begeerende heimwee naar herleefde jeugd! Zou het waarlijk ook in hem ontwaakt zijn? Was het geen ziekte, geen psychische ziekte die sommige mannen op den top van hun leven kwelt?"

Deze verzuchtingen geven een schoone gelegenheid eens in het algemeen over de groene-blaadjeskwestie iets te zeggen. Vanwaar, als we nu alle gekheid even terzijdeschuiven, deze neiging bij een aantal auteurs, om jonge meisjes van een zekere erotische geraffineerdheid, van zekere excentriciteit, met zekere behoefte naar vrijheid

en zich-uitleven en dat alles met een min of meer duidelijken trek van ontaarding, zoo geweldig te overschatten en te idealiseeren?

In de eerste plaats doordat zij zijn mopperaars tegen de bestaande sexueele onvrijheid, bewust of onbewust ook tegen het monogame huwelijk. Dit gevoel van onvoldaanheid — het moge dan voortvloeien uit eigen gewaarwordingen, uit herinnering of uit waarneming aangaande anderen — maakt hen geneigd jonge vrouwen uit eigen klasse, die vrije opvattingen over het sexueele hebben, te overschatten. Vooral ook door een zekere contrastwerking. In hun jonge jaren waren zedigheid, zachtheid en ontwikkeling de hoogste idealen, die de intellectueele bourgeois in zijn aanstaande vrouw zocht. Een voorbeeld daarvan vindt men in Robbers' Bernard Bandt, waar ook het demi-viergetype reeds voorkomt, doch als grof en verwerpelijk. Maar deze fraaie eigenschappen kunnen toch op den duur geen vergoeding vormen voor het maar al te algemeene gemis aan temperament, aan leven. En ziet, nu komen er eenige typen van jonge-dames op, die zich onderscheiden doordat zij wel temperament hebben, doordat zij voor zich het recht op vrijheid en hartstocht eischen.. is het wonder dat deze hartige spijze een zekere gretigheid opwekt bij hen, wier jeugd met zoete koek is gevoed? Neen, neen.. maar hier zitten we toch al midden in de vergissing. Want het typeerende in de meisjes die onze drie auteurs bewonderen is niet, dat zij een krachtig temperament bezitten, maar dat zij met temperament coquetteeren (de vrouwen zijn altijd een beetje slimmer dan de mannen, en zoo hebben de jonge meisjes allang begrepen, dat er vraag naar het artikel temperament zou komen, voor de mannen zich de aantrekkelijkheid ervan, óók in huwelijkscandidaten, bewust werden), of een abnormale soort van temperament hebben.

De omstandigheden waaronder de bourgeois-meisjes opgroeien, zijn uiterst ongunstig voor een zuivere ontwikkeling van het gevoelsleven. De gang is ook hier dialectisch. Aan den eenen kant worden de condities beter door de meerdere studie en economische zelfstandigheid, aan den anderen ongunstiger door het toenemend verval van alle burgelijke idealen en dus van elk zedelijk houvast en door de steeds slechtere huwelijkskansen. Nu eenmaal het hek van de strenge zedigheid van den dam is, verleidt de concurrentiestrijd om den man tot tal van buitennissigheden, tal van wegen worden ingeslagen om interessant en pikant te zijn. Maar moeten nu heusch auteurs, die zich psychologen wanen, dat alles voor zuivere munt opnemen? Zijn zij absoluut niet in staat het te doorzien? Dan hebben zij hun geest toch al bijzonder weinig frisch weten te houden.

* * *

Laat mij het echter bekennen: die heele groene-blaadjeskwestie is voor mij iets bijkomstigs. Het was een grappige schoon teekenende toevalligheid, dat eenige vooraanstaande Nederlandsche romanschrijvers hun stof zochten in overeenkomstige richting, en ik maakte daarvan gebruik, om ze onder één hoedje te vangen. Doch hoofdzaak was voor mij niet deze vergissing van hun smaak, maar de, dunkt mij, in de bespreking afdoende aangetoonde onbelangrijkheid, ja onbenulligheid en onwaarheid van hun werk als geheel. Van hun werk gelijk dat van de overweldigende meerderheid hunner collega's, onder wie zij dan nog het groene hout vertegenwoordigen. Nu kan men natuurlijk de oorzaken dier minderwaardigheid geweldig diep gaan ophalen, maar dan vervalt men in een studie van de algemeene verhouding van kapitalisme en literatuur, zooals Gorter er indertijd een gegeven heeft. Mijn doel is meer de bizondere gebreken der Hollandsche schrijvers tusschen de erkende armoede der geheele literatuur in het licht te stellen. En daarvoor vinden wij als eerste oorzaken de kleinheid der Nederlandsche verhoudingen, de stijve burgerlijkheid van het leven hier en de traditioneele vervreemding der Nederlandsche schrijvers van wat er nog aan leven is. Dit belet hun machtige indrukken op te doen, groote lijnen te zien, iets te produceeren van werkelijke belangrijkheid.

Daarbij komt de economische positie der auteurs. Reeds in het algemeen kan de omstandigheid dat iemand van zijn pen moet leven, niet anders dan funest zijn voor het gehalte van zijn werk. Maar hoeveel te meer in Nederland waar — een enquête heeft het nog pas aangetoond — geen schrijver van zijn werk leven kan! Wie hier zich, zonder gefortuneerd te zijn, aan de literatuur wijdt, wordt óf gedrongen in de richting van veelschrijverij, waarbij hij natuurlijk als kunstenaar ondergaat, zonder er zelfs zoo in te slagen een redelijk bestaan te verwerven, óf hij moet een of ander redacteurschap aanvaarden, waarmede hij zijn onafhankelijkheid prijs geeft. Hij krijgt dan tot taak, hetzij een tijdschrift te vullen, waartoe hij allerlei prullaria moet aannemen, die hij weldra niet meer als zoodanig kan zien, en aan den anderen kant door het publiek gewaardeerde medewerkers ontzien, hetzij de literatuur van den dag te beoordeelen, waarin hij niet vrij staat, omdat „men" geen afbrekende critiek wil, en omdat hij als auteur niet gaarne beoordeeld wil worden door menschen, die hij zich eerst tot vijanden heeft gemaakt. Maar welken weg hij ook inslaat, het blijft ploeteren om er te komen, en in dat ploeteren moet de vrije, ruime kijk op het leven, als hij die al ooit gehad heeft, verloren gaan. Het is nog denkbaar, dat men op een kantoor of voor de klasse ploetert voor

zijn broodje en in de literatuur het hoofd hoog houdt — maar wie de literatuur zelf tot terrein van zijn geploeter maakt, moet als auteur ondergaan 1).

Een andere ongunstige factor is, dat de overgroote meerderheid der Nederlandsche auteurs uit de kleinere burgerij voortkomt, een klasse of liever een complex van klassen, dat noch de cultuurverfijning van een deel der hoogere bezit, noch een breede, onafhankelijke kijk op de levensverschijnselen, maar dat wel gekenmerkt wordt door een zeker strebertum en door een zurige ontevredenheid met het bestaande. Eerst door die zure onvoldaanheid om te zetten in bewust revolutionnair verzet, kan een auteur uit die klassen zich den breeden blik verwerven, die alleen aan zijn werk belangrijkheid kan verschaffen 2).

Want dat is ten slotte alpha en omega van onze grieven tegen de Nederlandsche literatuur: haar gemis aan belangrijkheid. Niet in de eerste plaats — het kan niet genoeg herhaald worden — van gegevens, van stof. Zeker, vaak is reeds het conflict zoodanig gekozen, dat het ons onmogelijk is, er iets voor te voelen. Voor menschen, die hun leven bederven door zotte vooroordeelen, kunnen wij ons moeilijk interesseeren. (Anders wordt het natuurlijk wanneer het vooroordeel uitdrukkelijk als vooroordeel wordt geschilderd). Maar daarnaast en daarboven ontbreken volslagen belangrijkheid van aandoening en belangrijkheid van aanschouwing. Deze auteurs zien, voelen, begrijpen ten slotte niet meer dan ieder beschaafd mensch en in menig opzicht minder. Nooit en nergens geven zij iets bijzonders, ook niet in beschrijvingen. Hun raisonneurs verkoopen oudbakken wijsheid 3). Hun auteurschap bestaat in zekere handigheid het uiterlijke van karakters weer te geven en fraaie zinnetjes te fabriceeren. En dat is ten slotte niets, dat mist van alle goede romankunst, die er ergens ooit geweest is, juist het essentieele!

---

1) Het is dan ook meer dan toevallig, dat Van Moerkerken, die geen beroeps-auteur is, al is zijn boek door zotheid van romantiek slechter dan die van De Meester en Robbers, in één opzicht boven beiden staat. De schrijverij van de beide laatsten is geheel manier geworden, alles is met eenzelfde sausje overgoten, terwijl Van Moerkerken tenminste het meeste wat hij schrijft, hoe gek het ook is, meent en voelt, in stijl en taal nog eenige frischheid heeft behouden.

2) Een van de oorzaken van de voortdurende genietbaarheid van de ook niet zeer belangrijke Engelsche literatuur, ligt ongetwijfeld in de financieele onafhankelijkheid of wel het voortkomen uit een milieu van oude cultuur van vele schrijvers. Daarnaast natuurlijk in het minder peuterige van cultuur en maatschappelijke verhoudingen in Engeland.

3) Bijvoorbeeld Dr. Noël. Overigens is dit type van den eigenlijk erg gevoeligen cynicus, die een groot verdriet heeft gehad, wel wat al te conventioneel.

Een jaarlijksche productie van meesterwerken te willen, zou onzinnig zijn. Maar een literatuur, die geen verheuging, geen ontroering weet te geven, heeft geen recht van bestaan. Laat ons bekennen, dat er wel ook iets beters geschreven wordt. Emants, die vaak heel gek doet, weet in zijn hoekig werk soms een overtuigdheid te leggen, die indruk maakt 1); mevrouw Scharten-Antink is doorgaans weinig belangrijk, maar altijd zuiver, waar en beschaafd, en een niet onbelangrijke mate van innigheid in klein werk gaf mevrouw Goedhart-Becker in haar zeer zuiveren roman Martje Vroom 2). Wat de romanliteratuur der laatste jaren betreft, valt hier niets aan toe te voegen 3).

De Nederlandsche literatuur biedt nog andere kleurschakeeringen dan groene blaadjes. Daarover later eens.

Sp.

1) Emants heeft eigenlijk veel van een monomaan, maar ten aanzien van dat eene thema bereikt hij dan ook een weldadige intensiteit van waarneming en uitbeelding.

2) Teekenend is de reserve waarmee dit werk door de critiek is ontvangen, vergeleken bijvoorbeeld bij de uitbundige lof die men over heeft voor het uiterst mediocre werk van Ida Boudier-Bakker, dat wel een van de meest typische staaltjes oplevert van het kleinburgerlijke in de Nederlandsche literatuur. Wanneer bescheidenheid ten opzichte van de plaatsruimte niet geboden was, zou het wel aardig zijn ook deze auteur (en nog andere!) eens te analyseeren.

3) Gerard van den Hoek, die niet veel te vertellen had, maar ook van geen fratsen wist, heeft het niet tot een roman gebracht, over Van Oudshoorn schreef ik verleden jaar in een kantteekening.

Boekbespreking.

B. de Ligt. *Soldaten en Arbeiders, staakt!* Christen-Socialist. Vlugschriften XIV. J. P. Honnef, Rotterdam 1918.

(W. W.) Veel woorden van lof te spreken naar aanleiding van een propaganda-geschrift onzer christen-socialistische strijdmakkers, van een brochure van de Ligt in het bijzonder, mag wel overbodig heeten. Wij weten, wat wij aan de strijdende christen-revolutionairen hebben. Het voor den werkelijken strijd niet slechts onvruchtbare, maar ook remmende beginsel, dat elke revolutioneering van de bestaande maatschappij met de goddelijk-zedelijke omkeering van 's m e n s c h e n innerlijk heeft aan te vangen, heeft voor hen afgedaan. Het verschil tusschen de Ligt en een van den Berg van Eysingha b.v., wier levensbeschouwingen uit nagenoeg denzelfden filosofisch-theologischen bodem zijn opgegroeid, is een verschil van hemel en aarde geworden. Voor de Ligt is niet meer de zedelijke wedergeboorte van het individu, maar het maatschappelijke en politieke revolutionaire verzet van het proletariaat als k l a s s e de allereerste voorwaarde voor de geboorte eener werkelijke zedelijke, dat beteekent voor hem: christelijke, menschen-gemeenschap. Men mist in zijn geschriften, althans in die van den lateren tijd, het uit de vroegere christen-socialistische litteratuur welbekende beroep op de „christelijke" bourgeoisie, naar de inspraken van haar christelijk geweten te luisteren en te handelen. Zij hebben meer en meer tot uitgangspunt de erkenning gekregen, dat de sleutel tot de revolutionaire oplossing van de sociale, politieke en zedelijke vraagstukken van onzen imperialistischen tijd, in de reëele, zichtbare en tastbare klassenverdeeling der kapitalistische maatschappij ligt. Ook in deze brochure begint de Ligt het feit dezer klassenscheiding en klassentegenstelling voorop te stellen. „Dat het maatschappelijk leven steeds meer in twee polen uiteengaat: groot-kapitalisten en proletariërs-massa, staat vast," schrijft hij op pag. 2. „En wederom algemeen bekend is het feit, dat de bezitters der grootste kapitalen het maatschappelijk proces geheel en al beheerschen...., en dat voornamelijk hùn belangen door millioenen aardebewoners in zwoegenden arbeid dag en nacht worden gediend. Hebben sommigen dezer laatsten het betrekkelijk goed...., de groote meerderheid leeft in natuurlijke èn geestelijke ellende: de nooden van het internationale proletariaat zijn eindeloos." — En de praktische strekking van zijn betoog, gelijk de titel trouwens aanduidt,

is: de weigering van allen dienst aan het Imperialisme door de gewapende zoowel als door de ongewapende arbeidersmassa's, de revolutionaire staking van arbeiders en soldaten!

Meer en meer, zeggen wij, hebben de Ligts geschriften dit sociaal-empyrische gezichtspunt tot grondslag. Dat wil in het kort zeggen, dat de realistische klassenstrijd-leer druk bezig is, bij hem het terrein aan ideologische beschouwingswijzen te betwisten. Deze laatsten hangen reeds half en half te zweven tusschen hemel en aarde, maar nog altijd handhaven zij zich. De universeele wereldstrijd, waarvan de revolutionaire kamp tegen deze imperialistische maatschappij een der geweldigste fazen is en meer en meer worden zal, is nochtans in laatster instantie een strijd tusschen goed en kwaad, tusschen de lage, dierlijke driften van zelfzucht, angst, nood en begeerte in den mensch in het algemeen, en zijn onverwoestelijke liefde-drift, die hem in staat stelt, drukkende omstandigheden stuk te breken, en in zijn worsteling de wereld met zich naar Boven te stuwen (pag. 16).

Dan moet de kritiek van den revolutionairen marxist een woordje op zijn pas spreken. Zij moet allereerst den christen-socialist toegeven, dat de verlossing der menschheid uit de boeien van het kapitalisme zonder de kracht van hooge zedelijke drijfveren onmogelijk is, maar zij moet hem er tevens voor waarschuwen, zich aan ,,Ueberschwenglichkeiten" te buiten te gaan en den vasten grond der klassenmaatschappij onder de voeten te verliezen.

,,Hoe kan de betrekkelijk kleine kring van politiek-oeconomische machthebbers de groote massa, die ver in de meerderheid is, steeds maar behandelen.... als één grauwe slavenbende, en haar op de meest genadelooze wijze gebruiken als werkmachine in vredes-, als moordtuig in oorlogstijd?" — wordt op pag. 3 gevraagd. Het antwoord is drieledig. In de eerste plaats is het de *nood*, uit zijn ekonomische afhankelijkheid van de bourgeoisie ontstaan, die het proletariaat noopt, zich onder het slavenjuk te buigen. In de tweede plaats is er de *angst*, de zucht tot zelfbehoud, egoïsme en groeps-egoïsme, ook wel partij- en nationale zelfzucht. En eindelijk wordt ook het proletariaat door dezelfde mammonistische *begeerten*, die ook de bourgeoisie drijven, in den dienst van het nationale kapitalisme geprest. Wij willen er allereerst op wijzen, dat men in zake de ineenstorting van het proletariaat als klasse nog niets verklaart, door haar aan het bestaan en de werking van *algemeen-menschelijke* ondeugden of lagere driften toe te schrijven, en dat men met de verklaring van het lotgeval eener klasse niet veel verder komt door haar geestelijke en zedelijke gesteldheid met die van haar maatschappelijke en politieke vijandin in één pot te werpen. Immers staat men juist voor de vraag, hoe het kwam, dat het proletariaat, door deze elementaire driften gedreven, wegen en middelen koos, die zijn slavernij onder het juk der bourgeoisie verzwaarden, zijn ellende verergerden, zijn nood ondragelijk maakten, zijn angst onhoudbaar, en zijn begeerten smoorden. Dit is natuurlijk pas het werkelijke probleem, dat enkel het historisch materialisme kan oplossen, dat bij dit vraagstuk ook weer allereerst de ontwikkeling der klasseverhoudingen in het overgangstijdvak naar het Imperialisme in het oog vat.

En wanneer wij dan zien, door welke krachten bewogen de Ligt zich de

revolutionaire wederopstanding van het proletariaat voorstelt, dan wordt het duidelijk, waarom hij als oorzaken zijner politieke en zedelijke ineenstorting algemeen-menschelijke „dierlijke" driften aangeeft. 1) Het is nl. de Perzisch-Hebreeuwsch-Christelijke metafysika-van-goed-en-kwaad, die hem voortdurend in het hoofd rondspookt en hem tot allerlei ondialektische „Ueberschwenlichkeiten" verleidt, welke met de realistische gezichtspunten van de bldz. 1 en 2 niet wel vereenigbaar schijnen. Voor de Ligt zijn deze „lage" neigingen en driften absoluut verwerpelijk. Zijn gansche verdere betoog wordt gedragen door de idee, dat de menschheid — meestentijds verliest hij natuurlijk hier het proletariaat uit het oog —, gesterkt door de liefde, deze driften moet overwinnen, den nood en den angst niet achten, de begeerten van zich afschudden, deze dierlijke sfeer ontstijgen en, zuiver liefde en zelfopoffering, de menschheid door hoogere kracht verlossen.... Betoom uw vaart een weinig, zouden wij willen opmerken. Hoe zegt Mefisto ook, deze geniale kritikus aller „Ueberschwenglichkeit"?

„Al zet gij pruiken op van millioenen lokken,
Al stelt g' uw voet op ellenhooge blokken,
Gij blijft toch altijd wat gij zijt."

De zucht tot zelfbehoud, de zucht aan den materieëlen nood te ontkomen, is evenzeer een drift van hoogere als van lagere orde. Het hangt maar van de omstandigheden af. Zoo zeer hij eenmaal het proletariaat tot onderwerping aan de bourgeoisie dreef, zoo noopt hij in zijn scherpste gedaante deze klasse tot een revolutionair verzet, dat in inhoud en vormen de kiemen van de wereldbevrijdende revolutionaire bewegingen der toekomst in zich draagt. En de begeerte? Naarmate in de revolutie het machtsbewustzijn en het inzicht in de werkelijkheid bij het proletariaat toenemen, naar die mate zal zijn begeerlijkheid stijgen, zijn begeerlijkheid naar alle materieële èn alle geestelijke goederen, waarvan deze aarde vol is, en het zal uit dit in-zicht en dit bewustzijn ook de zedelijke krachten putten, deze schatten voor de gansche menschheid te veroveren en te behouden.

Op meerdere plaatsen keert de Ligt op den beganen grond terug. Wij stemmen het gaarne toe. Ook als revolutionair-der-werkelijkheid immers beweegt hij zich met vaste schreden op deze harde aarde, te midden van het proletariaat, gelijk het werkelijk is en niet anders zijn kan. Zijn jongste brochure, intusschen, is het bewijs, hoe zijn revolutionaire levensbeschouwing nog die konsekwentie, die eenheid en geslotenheid mist, welke hij zelf als ernstig denker moet verlangen.

Wij mochten deze opmerkingen niet terughouden, die de verdiensten dezer uitstekende brochure, in zoover zij in de hoofden van bepaalde groepen van religieus denkenden goed werk zal verrichten, niet bedoelen te verkleinen.

---

1) De Ligt schrijft op pag. 5, dat Engels en Tolstoi beiden beweerden, dat de menschheid in politiek-ekonomisch opzicht in de sfeer der dieren leeft, Van Tolstoi weten wij het. Maar waar heeft Engels dit geschreven?

Overzicht der Tijdschriften.

Over de hel in Amerika, deelt de „Tribune", het Rev. Soc. Volksblad nu-en-dan staaltjes mede, waardoor wij eenig denkbeeld kunnen krijgen van de terreur, waaronder de revolutionaire arbeiders in Amerika in het algemeen en de leden van de onafhankelijke arbeidersbeweging, de Industrial Workers of the World (I. W. W.) in het bijzonder, vooral nadat de Yankees ook aan den oorlog deelnemen, leven.

Vóór de Ver. Staten in den oorlog waren gewikkeld, hebben wij in deze rubriek herhaaldelijk met overzichten uit de „Int. Socialist Review" laten zien aan welke „russische" en „pruisische" vervolgingen de leden van de I. W. W. voortdurend bloot stonden. Thans, nu ook dáar de nationale furiën woeden, spreekt het van-zelf dat er een ware „raid" van de groote Amerikaansche trusts op de revolutionaire arbeiders-vereenigingen plaats heeft.

Ofschoon er weinig of geen revolutionaire lektuur van over de groote plas hierheen komt, bereiken ons toch altijd nog enkele „losse" blaadjes als drukwerk in den vorm van mededeelingen, brieven enz. Zoo is o.a. in ons bezit gekomen een kleine brochure getiteld *„the Truth about the I. W. W."* een overdruk van een artikel van Harold Callender uit het bekende Tijdschrift *„Masses"*. Hierin worden de gruwelijke geweldplegingen bloot gelegd, waaronder de revolutionaire onafhankelijke arbeiders. vooral in de noordwestelijke Staten, als in de kopermijnen van Montana, en in de hout-(lumber)-industrie in de groote bosschen van de Cascade-bergen in den Staat Washington, momenteel te lijden hebben, bij stakingen van zuiver ekonomischen aard, als voor het verkrijgen van den achturen-arbeid, van behoorlijke rust- en slaapplaatsen, van beveiliging tegen mijn-ongelukken enz.

Stakers worden dáar in het „far West" naar brandend-heete woestijnen gedeporteerd en aan den hongersnood prijsgegeven, arbeiders worden met stokslagen gedood of wel neergeschoten. Tegen ongeveer 160 leden van de I. W. W., waarvan een 30-tal der meest bekende organisators als William Haywood, de algemeene secretaris-penningmeester, James Thompson, Joe Graber, Ralph Chaplin, uitgever van de „Solidarity". Carlo Fresca en vele anderen voorloopig in den kerker zijn geworpen, is een aanklacht ingediend wegens beschuldiging van samenzwering.... om te staken, en van samenzwering.... om het kapitalisme omver te werpen. Teekenend is, dat naast een algemeen „Komité van verdediging of verweer" (General Defense Committee) van de I. W. W., zelfs een „Komité voor de Gevangenen" is opgericht. Aangezien geen cent, zoo verklaart een oproep, door „the Kaiser" is gecontribueerd aan de I. W. W., en er veel steun voor de kostbare verdediging der beschuidigden noodig is, neemt de administratie van het dagblad „de Tribune" Amstel 851 te Amsterdam gaarne gelden voor dat doel in ontvangst om die gezamenlijk aan den penningmeester Haywood van het „General Defense Committee" te Chicago op te zenden.

Uit dit geschriftje blijkt verder, dat in verschillende industrieele middenpunten de leden van de door-en-door fatsoenlijke A. F. L. (American Fede-

ration of Labor) — de groote vereeniging van den bekenden sociaal-patriot Gompers — reeds met den strijd van de I. W. W. sympathiseeren.

Deze onafhankelijke organisatie, van grootendeels „unskilled", niet-geschoolde arbeiders, omvat ongeveer een dozijn van de grootste industrieele bedrijven in Amerika, als de transport-, metaal en machine-, spoorweg-, mijnwerk-, bouwwerk-, haven-, textiel-, hout- en groote landbouw-bedrijven.

De leden zijn, behalve ongeschoold, meestal geimmigreerde arbeiders, die door de gewone trade-unions" niet kunnen bereikt worden. De I. W. W. organiseert de mannen die tunnels graven, spoorwegen aanleggen, boomen in de wouden vellen; mannen die het slechtst betaald en behandeld worden en door de maatschappij worden veracht.

Het zijn overal-heentrekkende arbeiders, voor wie een vast woonhuis een ongekende en meestal onmogelijke luxe is. Uiteraard is dus het ledental aan ebbe en vloed onderhevig, doch neemt gestadig toe, de leden zijn te vergelijken met deposito's op een bank, zij komen en gaan, voegen zich bij een werkstaking om daarna vaak weer te verdwijnen.

Ieder lid is een propagandist en organisator, geeft diploma's aan nieuwe leden af, int contributie-gelden en zendt deze zeer nauwgezet aan zijn eigen „Union" op. Er zijn, zooals gezegd, slechts een klein aantal „unions", nl. een dozijn; iedere „union" omvat een industrie. Het ideaal van de „Industrial Worker" is één groote vereeniging, „one big Union."

Iedere unie is verdeeld in districtsafdeelingen, volgens geographische grenzen, en ieder district heeft een uitvoerend Komité en een secretaris-penningmeester. Andere beambten kent de I. W. W. niet; uitgezonderd het nationaal uitvoerend Comité en het secretariaat en de enkele beambten in elke industrieele „Union."

De leiders en voorgangers onder de „Industrial Workers" zijn bekwame mannen — en vrouwen, — die de revolutie propageeren.

Het program van de I. W. W. is gebaseerd, op een organisatie, die zoo in elkaar is gezet dat al haar leden in de een of andere „union" of zoo noodig in alle „unions" (groot-industrieën) het werk staken, zoodra er een staking of een uitsluiting is in eenig onderdeel daarvan, op deze wijze het onrecht aan één bedreven, makende tot een onrecht aan allen.

In plaats van de conservatieve leus: „een goed loon voor een goede dag werk" plaatsen zij in hun vaandel de leuze: afschaffing van het loonstelsel, want het is de historische taak van de arbeidende klasse, om het kapitalisme te vernietigen. Het leger van de producenten moet georganiseerd worden; niet alleen voor den dagelijkschen strijd met de kapitalisten, maar eveneens om de produktie voort te kunnen zetten, als het kapitalisme is omvergeworpen.

Door onze industrieele organisatie, zoo eindigt hun program, vormen wij de structuur van de nieuwe samenleving binnen het raam van de oude.

Men ziet, de I. W. W. is een lichtend voorbeeld voor de onafhankelijke vakbeweging der syndicalisten ten onzent, — welke zoo ongeveer op dezelfde leest is geschoeid. —

* * *

Het Februari-nummer van „Demain" vangt aan met een artikel van Henri Guilbeaux over „Contre-révolution et révolution", waarin de schrijver

aan de hand der politieke feiten in Frankrijk de vrijbuiterij van de sociaalpatriotten, de laagheden van het sociaal-opportunisme en de „crétins" van het sociaal-confusionisme op zijn eigen scherpe wijze aan de kaak stelt. Daarop volgen echter de navolgende fanfares „in 's Blaue hinein":

„Deze ellendelingen beschouwen nog steeds het internationale socialisme en de besluiten van de internationale congressen als vodjes papier.

De manifesten aan Stuttgart en Basel hebben immers vastgelegd, dat in geval een oorlog mocht uitbreken, ondanks alles, de socialisten de plicht hebben met al de kracht die in hen is, de ekonomische en politieke crisis hebben te benutten om den val van het kapitalistische stelsel te verhaasten."...

„Wij zijn gezworen vijanden van de „balance of power", van die jammerlijke europeesche evenwichtspolitiek, waardoor deze oorlog is ontstaan (sic)....

„Wij willen een entente van alle volken.... daarom bestrijden wij M. Caillaux, die ons minder interesseert dan Lénin, Liebknecht en onze fransche Zimmerwalders, die achter de kerkermuren zijn opgesloten."....

„Te Brest-Lestowsk heeft de Bolschewik Trotzky, de vertegenwoordigers van het imperialisme en van het militarisme overwonnen (?). Trotsky verpersoonlijkt niet de *russische* revolutie, maar *de* revolutie en het internationale socialisme"....

„Door haar egoïsme, door haar hebzucht heeft de bourgeoisie den oorlog in het leven geroepen, door haar fout (?) wordt reeds drie jaar lang het vleesch van millioenen in stukken gereten, gehakt, gerookt enz., heerscht overal de meest afschuwelijke ellende. Dat haar regeering verdwijne, dat overal het volk overwinne en op voet van gelijkheid het heelal (?) (l'univers) worde georganiseerd: Alle macht aan de Sovjets, vertegenwoordigende de vereenigde Volken!"

Dit is mooi en wel, maar wij vragen of dergelijke bespiegelingen eigenlijk wel veel beteekenis hebben voor den harden en praktischen strijd van de fransche arbeiders, van het fransche proletariaat, in de politieke omstandigheden waarin zij thans geplaatst zijn, tegen hun eigen imperialisme? De arbeiders hebben hun politieken strijd te voeren op de basis van de werkelijkheid, vaak tastende na te gaan op grond van de proletarische wetenschap (het marxisme), op welke wijze in elk land de proletarische revolutie is te bereiken en door te voeren. Dat is de politiek, zooals wij die van Marx hebben geleerd, en waaraan het proletariaat van alle landen heeft vast te houden ten einde zijn hoogste doel te kunnen bereiken. Het proletariaat heeft *thans* met de besluiten van vroegere internationale congressen niets meer te maken, omdat gebleken is, dat de grondslagen voor de proletarische Internationale op drijfzand waren gelegd, en dat deze op een geheiden bodem van den meest scherpen revolutionairen strijd in ieder land afzonderlijk moeten rusten.

Zoolang die fundamenten in eigen land niet stevig zijn gelegd, behoort een werkelijke Internationale en zeker een „République Universelle des Soviets" (waarmede Guilbeaux zijn antwoord eindigt in het Maart-nummer van „demain" aan kaptein Bouchardon, die hem volgens de dagbladen voor de Militaire Rechtbank te Parijs moet hebben gedagvaard) *nog* tot het rijk der utopieën en *niet* tot dat der wetenschap.

Het doet ons smartelijk aan, bij het herdenken van den 100sten geboorte-

dag van Marx, revolutionaire idealisten nog in dezen tijd te moeten ontnuchteren. Zonder ooit in die ellendige „realpolitik" te vervallen, waardoor thans de geheele europeesche arbeidersbeweging in het stof moet bijten, grondvestte Marx zijn maatschappelijke leer, met zijn revolutionaire ideeën; steeds op de politieke realiteit.

In de nummers van Februari en Maart treffen wij verder aan een memorandum over de Servische sociaal-demokratie van Duchan Popovitch, secretaris van de Servische soc. partij en T. Katzlerovitch, waarin een onmiddellijke vrede voor Servië wordt gevraagd. om daarna de nationale Servische- en de geheele Balkan-kwestie, ja zelfs alle europeesche nationale kwestie volgens hun idee op te lossen. Het memorandum is blijkbaar gebaseerd op den vrede door de overwinning van de russische revolutie. — Voorts een niet uitgesproken rede van den russischen partijgenoot Holzmann, de eerste „courrier diplomatique" van de russische regeering van arbeiders, boeren en soldaten, welke rede hij te Genève zou houden, wat door de Zwitschersche regeering werd verboden. — De vredesonderhandelingen met het duitsche imperialisme waren toen nog niet afgeloopen en Holzmann had klaarblijkelijk nog eenige verwachting omtrent een algemeene vrede, welke hij natuurlijk afhankelijk achtte van een revolutionaire beweging in Europa.

De nu gesloten afzonderlijke vrede en het daarop gevolgde offensief van het duitsche imperialisme zal hem thans duidelijk gemaakt hebben, dat wij zoover nog niet zijn.

Een artikel van Léon Kameneff over de duitsche vredesvoorwaarden en over het program van het revolutionaire proletariaat van Rusland is eveneens geschreven vóór dat Trotzky had geweigerd de duitsche vredesvoorwaarden te teekenen, zoodat hij de noodzakelijkheid van den revolutionairen oorlog tegen Duitschland nog verdedigde.

Hij komt tot de conclusie, dat er voor het russische proletariaat niets anders overblijft dan te *weigeren* zijn zegel te hechten aan zulk een duitschen vrede, die onaannemelijk is voor de proletarische communistische partij en voor de regeering, die de macht in handen heeft in naam van het internationale socialisme.

Noemen wij nog de geestdriftige rede van Lénin bij gelegenheid van de ontbinding van de Constituante door de regeeringscommissarissen; een brief van Emile Verhaeren aan Guilbeaux over diens studie over het „lyrisme allemand", een artikel van Guilbeaux over „Rodin en de fransche kunst" en ten slotte de gewone overzichten van „la vie politique et sociale" en „faits et documents", waaronder een repliek van „Citoyen." P. Endt aan Dr. van Ravesteyn en aan ondergeteekende over de „scandaleuse" kronieken, die deze snuiter over de revolutionair-socialistische en syndicalistische beweging in Holland gelieft te leveren. Uit dit laatste stukje blijkt nog eens duidelijk hoe juist van Ravesteyn hem in de Tribune van 4 December l.l. heeft gekarakteriseerd door hem „een ezeltje of een schavuitje" te noemen.

Ter wille van onze internationale kameraden, die lezers van „demain", zijn, zullen wij eenige ruimte in een der eerstvolgende nummers van dat tijdschrift vragen om hem van antwoord te dienen.

OPMERKER.

Verzen

DOOR

C. J. KELK.

ARBEID'S LENTE.

Zooals de boomen, die weerloos leunen
tegen de lucht, moe van knoppendracht
en de zaden-torsende landen, die kreunen
als de zieke moeder, die schreiend wacht.

Zóó zwaar en moe is de wereld geworden:
moe van de dingen, die nog niet zijn,
moe van de daden der ongeboren horden,
die in haar rusten, en moe van pijn.

Maar óók als de boomen, die immer zwellen,
wier bloei nooit eindigt, door zon gespierd;
en als de vrucht ook, in wier zachte cellen
het bloed der geslachten zijn stormloop viert.

Zooals de boomen, die in 't licht gelaten
de zon willen vóelen aan hun knoppendracht
en dan opengolven in bloedende gaten:
Zóó slaat de lente van een nieuw geslacht.

REI.

„Steden en dorpen onder Arbeids roepen
— ver in de wijdheid van hun zonnig doel —
vallen tezamen tot vlammende groepen
en houden Dag's hijgende kraters koel.

„Arbeid legt zegeningen op vervloekte hoofden,
Arbeid legt vrucht diep neer in het zaad.
O! Arbeid rédt ons — omdat wij geloofden
in de zachte gerustheid van zijn daad.

„. . . Nu kunnen wij stil zijn, want de kraters verdooven
en de kerven zullen slijten in Tijds Almacht.
Zacht zullen onze harten in Tijd gaan gelooven
want Arbeid gaat torsen der eeuwen dracht."

October 1916.

Franz Mehring over Marx

DOOR

W. VAN RAVESTEIJN Jr.

Wij meenden den 100-jarigen geboortedag van onzen grootmeester niet beter te kunnen gedenken dan door den lezers van „De Nieuwe Tijd" een proeve aan te bieden van hetgeen zijn en Engels' grootste nog levende leerling bij deze gelegenheid aan de Duitsche en internationale revolutionnaire arbeidersklasse aanbiedt, namelijk de eerste wetenschappelijke levensbeschrijving van den 5 Mei 1818 geboren geestesheros.

De verschijning der biografie: *Karl Marx*, Geschichte seines Lebens, van Dr. Franz Mehring is vertraagd tengevolge van de kwellingen, den grooten geleerde en strijder aangedaan door de brutale beulen, die ook thans nog over Duitschland even onbeperkt regeeren als in de dagen, toen Marx het stof van zijn „vaderland," dat den grootsten zoon in de verbanning en de ellende zond, van de voetzolen schudde. Het heeft wellicht weinig gescheeld, of de militaire onderofficiershiel zou den grijzen schrijver, den grootsten historicus, die in Duitschland uit de school der grondvesters van het moderne wetenschappelijke Communisme is voortgekomen, en die evenmin voor de machten van behoud en reactie heeft gecapituleerd als zijn leermeesters, de voltooiing van zijn meesterwerk nog onmogelijk hebben gemaakt. Zoo mogen wij ons dubbel gelukkig prijzen, dat het werk thans gereed is en, op het moment waarop wij dit schrijven, wellicht reeds het licht heeft gezien.

Beter herdenking van Marx' grootheid en beteekenis dan Mehring thans heeft voltooid, is niet mogelijk — wij hopen, dat de lezer dit met ons zal beämen na lezing der proeven er van, de twee hoofdstukken, die wij vertaalden uit de „Leipziger Volkzeitung" van 4 Mei j.l., waarin zij met een artikel, mede van Mehring, ter herdenking van Marx' honderdjarige geboorte zijn opgenomen.

Wat ons ook in dit land, ter gelegenheid van die gebeurtenis

het meest noodzakelijk lijkt, is opnieuw of misschien wel voor het eerst goed den indruk te wekken van Marx' werkelijke grootheid. En dit kan zeker niet beter geschieden dan door lezing van Mehring's biografie, waarvan wij hopen, dat zij ook binnen niet te langen tijd in onze taal moge worden overgezet, opdat de Nederlandsche revolutionnaire arbeider, die tot nog toe van Marx' persoonlijkheid niets of slechts een karikatuur kent, hem eindelijk moge leeren kennen.

De revolutionaire arbeider kan Marx niet kennen, zonder hem te begrijpen als mensch, als karakter, als strijder en lijder, daar zijn beteekenis als denker en als man van wetenschap hem nooit geheel onthuld kan worden Doch Marx — en wij voegen er natuurlijk onmiddellijk aan toe zijn evenknie Engels — Marx als strijder, als groot mensch, een der edelste, zoo niet de edelste figuur, die de menschheid ooit heeft opgeleverd, hem te kennen, daarop heeft de revolutionaire arbeider aller landen een recht. Een recht, dat te sterker spreekt en te dringender voldoening eischt, waar de strijd voor een andere wereldorde, het socialisme, en de leer van de grootmeesters gedurende dezen Wereldoorlog in de goot gesleurd en bemodderd is op een wijze, waarvan zelfs het Christendom in de eerste eeuwen na zijn ontstaan geen voorbeeld heeft geboden, door lieden, wier verderfelijke invloed niet in de eerste plaats of zelfs maar in belangrijke mate aan gemis aan kennis, maar wel aan slechte eigenschappen van karakter en laaghartigheid is toe te schrijven. De stichters van het moderne Communisme te leeren kennen als mensch en karakter is slechts mogelijk voor wie hun briefwisseling kan bestudeeren, iets, wat voor den proletariër een onmogelijkheid is. Daarom vooral zal de biografie, die nu gereed is, en die voor 't eerst van die briefwisseling heeft kunnen gebruik maken, mede voor 't eerst in staat zijn Marx en Engels aan de arbeiders te doen kennen, zooals zij werkelijk waren, en niet in de gedaante, waartoe tegenstanders hun gestalte hebben misvormd.

Die misvorming en vooral het niet toegankelijk zijn van de gestalten der beide groote ouden is, wil het ons toeschijnen, tot nog toe een van de zwakke zijden der propaganda geweest van die partijen of groepen in de arbeidersbeweging, die het zich een eer rekenen naar hun voorbeeld te strijden en hun levenswerk en strijd voort te zetten. Geen beweging, die de wereld wil veroveren, kan voorgangers, stichters ontberen, die in elk opzicht — ook zedelijk, ook als karakter, — tot de hoogste toppen der menschheid behooren. Slechts van zulke gestalten kan die bezieling uitgaan, welke, voorzeker, aan het moderne Communisme nooit heeft ontbroken, maar wel aan zekere zoogenaamde volgers en interpreten ervan.

De poging om Marx' en Engels' beteekenis voor de wetenschap den strijdenden, revolutionnairen arbeider volkomen duidelijk te maken, moet, merkten wij reeds op, in een maatschappij, gebaseerd op loonslavernij en arbeidsdeeling, steeds falen. De universaliteit van hun kennis was zoo groot, dat, zooals Mehring ergens opmerkt — bij de prachtvolle bespreking, die hij voor 5 jaar aan de pas verschenen briefwisseling mede in de kolommen der „Leipziger Volkszeitung" heeft gewijd — ook de vakgeleerde niet meer in staat is die briefwisseling in alle bizonderheden kritisch te overzien: vele generaties van Marxkenners vinden daar nog stof te over.

Heden ten dage is het met de kennis van het „Marxisme," van Marx' en Engels' denkmethode en resultaten in dit land echter ook onder de zoogenaamde „intellectueelen" al even treurig gesteld als met het begrip van Marx' strijdersfiguur en karakter onder de arbeiders.

In een ander artikel in dit tijdschrift wordt aan een voorbeeld getoond, hoe het met de kennis van het Marxisme in het kamp der burgerlijke economen van professie gesteld is. Het tijdschrift van de Arbeiderspartij, waar het herdenkingsartikel der honderdjarige geboorte is overgelaten aan een zoo verwarden en vooral ook karakterloozen man als de Hof-Marxist van Mr. P. J. Troelstra, door dezen steeds als hof-nar behandeld en die in de dagen, toen er nog sprake was van „Marxisme" en „Marxisten" in de Arbeiderspartij terecht tot de tegenstanders ervan werd gerekend, levert naast „De Economist" een treffend beeld van de achting en waardeering, die Marx thans in burgerlijke kringen geniet. Er is misschien nog wel aanleiding om ook op dit „herdenkingsartikel," dat trouwens nog niet voltooid is, terug te komen. Zooals het daar ligt, levert het een juist beeld van een der karikaturale vormen, als in een grijnsspiegel gezien, waartoe Marx' reusachtige gestalte enkele tientallen jaren na zijn dood reeds is vervormd door lieden, die hem notabene zeggen te bewonderen.

Deze en dergelijke „bewondering" trouwens is het ergste, wat Marx en zijn strijd in deze dagen ten deel kon vallen. Wij mogen de groote burgerlijke pers van alle gading — het orgaan der Arbeiderspartij incluis — waarlijk wèl dankbaar zijn, dat zij ons tenminste dit beschamende schouwspel hebben bespaard. Marx is hier te lande door deze lieden niet „gehuldigd," zelfs niet in zijn kwaliteit als „econoom," al weet iedere professor en iedere student van het eerste jaar thans wel, dat hij tot de „groote mannen" van dat „vak" heeft behoord.

De figuren van Marx en Engels als reuzen der wetenschap en

gedachte, als reuzen, wier geweldige hoogte slechte degene kan bevroeden, die hen in den loop van lange jaren van strijd en kennisverwerven naar de mate van zijn zwakke krachten eenigszins heeft trachten te benaderen, — gelijk de geweldigheid van hooge bergen, den reiziger eerst na vele dagen moeizaam zwoegen in de voetheuvels opengaat — deze figuren weer in den gezichtskring te brengen van het huidige geslacht, ziedaar een taak, die naast de eerste, zeker mede op de schouders rust van de weinigen, die zich in dit land, na zooveel renegatie, nog naar de grootmeesters durven noemen. En hoe zou die taak mede beter te vervullen zijn dan door ook de intellectueelen aan het voorbeeld van Mehring te toonen, wat geschiedschrijven naar de methode van Marx en Engels werkelijk is? Hier kunnen zij die souvereine beheersching van stof en vorm vinden, die alleen de grootste schrijvers bereiken, maar waartoe slechts het Marxisme in staat stelt, omdat het, alleen, de maatschappelijke werkelijkheid tot op den bodem verlicht.

I. Genie en Maatschappij

DOOR

Dr. FRANZ MEHRING.

Had Marx in Engeland ook al een tweeden geboortegrond gevonden, zoo is het toch niet geoorloofd het begrip geboortegrond te ver uit te breiden. Hij is nooit wegens zijn revolutionnaire agitatie, die zich niet in de laatste plaats tegen den Engelschen staat richtte, op Engelschen bodem lastig gevallen. De Regeering van het „hebzuchtige, boosaardige kramervolk" 1) bezat een grootere mate van eigenachting en zelfbewustzijn dan die continentale regeeringen, welke in de benauwdheid van het booze geweten met stok en speer hun tegenstanders achterna zitten zelfs wanneer dezen zich slechts op het gebied van discussie en propaganda bewegen.

Doch Marx heeft wel in een anderen en dieperen zin geen geboortestee meer gevonden, sinds hij met genialen blik de burgerlijke maatschappij tot in hart en nieren had doorzien. Het lot van het genie in deze maatschappij is op zichzelf een uitgebreid onderwerp, waarover de meest verscheiden meeningen verkondigd zijn, van het onnoozele godsvertrouwen van den philistijn af, hetwelk ieder genie ten slotte de zege profeteert, tot Faust's zwartgallige woorden:

De enkelen, die iets ervan bevroedden,
Die dwaas genoeg hun hartsgrond niet behoedden,
Die hun gevoel, hun wijsheid aan 't gepeupel openbaarden,
Die zijn van ouds gekruisigd en verbrand.

De historische methode, die Marx ontwikkeld heeft, staat ons ook bij dit vraagstuk toe een dieper blik te slaan in den samenhang der dingen.

De philistijn profeteert ieder genie ten slotte de zegepraal, juist omdat hij een philistijn is; wordt echter een genie eens niet ge-

---

1) Men weet, dat dit de qualificatie is door de Duitsche imperialisten van nu bij voorkeur toegepast op hun Engelsche tegenstanders. Noot van den vertaler.

kruisigd of verbrand, dan geschiedt dit toch slechts, omdat het zich ten slotte erbij neerlegt, een philistijn te worden. Zonder het pruikstaartje, dat hun op den rug hing, zouden een Goethe en een Hegel nooit erkende grootheden der burgerlijke maatschappij geworden zijn.

De burgerlijke maatschappij, die in dit opzicht slechts de meest geprononceerde vorm van alle klasseheerschappij is, moge overigens verdiensten hebben zooveel zij wil, maar een gastvrij vaderland voor het genie is zij nooit geweest. Zij kan het ook niet zijn, want juist daarin bestaat immers het meest innerlijke wezen van het genie, dat het den scheppingsdrang van een origineele menschenkracht in 't spel zet tegenover de overgeleverde traditie in, en dat het aan de perken rukt, binnen welke de klasseheerschappij slechts bestaan kan. Het eenzame kerkhof op het eiland Sylt, dat de onbekende dooden herbergt, die de zee op strand spoelt, draagt het vrome opschrift: Het kruis op Golgotha is een vaderstee voor die ze ontberen. Daarin is onbewust, maar daarom niet minder treffend het lot van het genie in de klassemaatschappij geteekend: zonder tehuis gelijk het in die maatschappij is, vindt het zijn tehuis slechts in het kruis op Golgotha.

Behalve, wanneer het genie op deze of gene wijze met de klasseheerschappij pacteert. Stelde het zich in dienst der burgerlijke maatschappij om de feodale omver te werpen, dan verwierf het schijnbaar een onmetelijke macht, doch deze macht vervloeide in het moment, waarop het autonoom wilde handelen: het mocht dan op de rots van St.-Helena zijn einde vinden. Of wel het genie trok den staatsierok van den philistijn aan en mocht het dan tot Groothertogelijk Saksisch Minister van Staat in Weimar of tot koninklijk Pruisisch Professor in Berlijn brengen. Doch wee het genie, dat zich in trotsche onafhankelijkheid en ongenaakbaarheid tegenover de burgerlijke maatschappij plaatst, dat uit haar innerlijkst samenstel haar naderenden ondergang weet aan te toonen, dat de wapenen smeedt, die haar den doodsstoot zullen brengen. Voor zulk een genie heeft de burgerlijke maatschappij slechts folteringen en smarten over, die, mogen ze ook uiterlijk minder ruw schijnen, innerlijk wreeder zijn dan het martelhout der antieke en de brandstapel der middeleeuwsche maatschappij was.

Van de geniale persoonlijkheden der 19e eeuw heeft niemand zwaarder onder dit lot geleden dan de geniaalste van allen, dan Karl Marx. Reeds in het eerste tiental jaren van zijn publieke werkzaamheid moest hij met de dagelijksche misère worstelen, en met zijn verhuizing naar Londen had de ballingschap hem ontvangen met al haar verschrikkingen, doch datgene, wat men zijn werkelijk Prometheïsch lot mag noemen, begon toch eerst, toen hij nu, na een moei-

zame opstijging naar de hoogte, in de volheid van zijn mannelijke kracht, jaren, ja tientallen van jaren met elken nieuwen dag door de gemeene nooddruft des levens, de neerdrukkende zorg voor het dagelijksche brood werd gepakt. Tot zijn sterfdag toe is het hem niet gelukt, zich een, zij 't ook nog zoo bescheiden bestaan op den bodem der burgerlijke maatschappij te verzekeren.

Toch was datgene, wat de philistijn in de ordinair-liederlijke beteekenis een „geniale levenswijs" noemt, hem verre. Aan zijn reusachtige kracht beantwoordde gigantische vlijt; het overwerken bij dag en nacht begon reeds vroeg zijn van oorsprong ijzersterke gezondheid te vernielen. Hij noemde het ongeschiktzijn tot arbeiden het doodvonnis voor ieder mensch, die geen stuk vee is, en dit woord was hem bittere ernst; toen hij eens verscheidene weken lang zwaar ziek was geweest, schreef hij aan Engels: „In dien tijd, waarin ik heelemaal onbekwaam was tot werken, las ik: Carpenter's Physiology, Lord dito, Kölliker Gewebelehre, Spurzheim Anatomie des Hirns und Nervensystems, Schwann und Schleiden over de „Zellenschmiere". En met al zijn onverzadelijken drang om te vorschen, bleef Marx zich toch steeds bewust van wat hij reeds als jongeling gezegd had, dat de schrijver niet mag werken om te verdienen, maar dat hij moet verdienen om te werken; nooit heeft Marx de „gebiedende noodzakelijkheid van arbeiden om te verdienen" miskend.

Maar al zijn inspanning leed schipbreuk op den argwaan of den haat of in het gunstigste geval de angst eener vijandige wereld. Ook die Duitsche uitgevers, die anders zich nog al wat plachten te laten voorstaan op hun onafhankelijkheid, deinsden voor den naam van dezen beruchten demagoog terug. Alle Duitsche partijen belasterden hem gelijkelijk, en waar soms de zuivere omtrekken zijner gestalte te voorschijn schemerden uit de kunstmatige nevels, daar verrichtte de boosaardige arglist van een systematisch doodzwijgen haar schandelijk werk. *Zoo lang en zoo volslagen is nooit ofte nimmer de grootste denker van een natie uit haar gezichtskring verdwenen, als in dit geval.*

De eenige verbinding, waardoor Marx zich in Londen een ten halve veiligen bodem onder de voeten zou hebben kunnen scheppen, was zijn werk voor de „New-York Tribune", dat van 1851 af ruim een tiental jaren duurde. De „Tribune" was met haar 200.000 abonné's toen het meest gelezen en rijkste blad der Vereenigde Staten en had zich door haar agitatie voor het Amerikaansche Fourierisme in ieder geval verheven boven de ordinaire duitenplaterij van een zuiver kapitalistische onderneming. Op zichzelf beschouwd waren de voorwaarden, waaronder Marx voor het blad zou werken, ook niet bepaald ongunstig; hij zou iedere week twee artikelen schrijven en ieder artikel

zou met 2 pond sterling gehonoreerd worden. Dat zou een jaarlijksch inkomen van 200 pond beteekend hebben, waardoor Marx zich ook in Londen net even boven water had kunnen houden. Freiligrath, die zich in ieder geval toch nog er op beroemde, het „beefsteak der verbanning" te eten, kreeg voor zijn werk als koopman in den beginne ook niet meer.

Het spreekt vanzelf, dat het in het geheel niet de vraag was, of het honorarium, dat Marx van het Amerikaansche blad genoot, ook maar eenigszins beantwoordde aan de literaire en wetenschappelijke waarde zijner bijdragen. Een kapitalistische krantenonderneming houdt slechts rekening met marktprijzen, en dat is in de burgerlijke maatschappij haar goede recht. Op meer heeft Marx ook geen aanspraak gemaakt, maar waar hij zelfs in de burgerlijke maatschappij aanspraak op had kunnen maken, was dat het eenmaal gesloten arbeidscontract ook zou worden in acht genomen, en misschien ook, dat men voor zijn werk eenige achting hadde betoond. Hierin echter schoten de „New-York Tribune" en haar directeur volkomen te kort. Dana was weliswaar theoretisch een aanhanger van Fourier, maar in de practijk een hardgekookte Yankee; zijn socialisme kwam ten slotte neer op de meest verdoemde kleinburgerlijke afzetterij, schreef Engels in een toornige bui. Ofschoon Dana zeer goed wist, wat hij in een medewerker als Marx bezat en zich daarop niet weinig liet voorstaan bij zijn abonné's, — wanneer hij de brieven, die Marx hem schreef, niet zelfs eskamoteerde als eigen werk der redactie, wat tot gerechtvaardigde ergernis van hun schrijver maar al te vaak geschiedde — liet hij het toch aan geen enkele onbeschoftheid ontbreken, waarvan zich te bedienen een kapitalistische uitbuiter tegenover een door hem uitgebuite arbeidskracht den moed toe vindt.

Niet slechts zette hij, wanneer de zaken wat slapper gingen, Marx direct op halfloon, maar hij betaalde slechts die artikelen, die hij werkelijk afdrukte en hij ontzag zich geen oogenblik alles in de prullemand te smijten, wat hem toevallig niet in zijn kraam paste. Het kwam voor, dat de opstellen, die Marx zond, drie, ja zes weken lang onder de tafel vielen. Het is waar, dat de paar Duitsche bladen, waarin Marx voor korten tijd een onderkomen vond, evenals de Weensche „Presse" het niet beter maakten. Zoo kon hij met recht zeggen, dat hij bij zijn werk voor kranten er slechter aan toe was dan de eerste beste penny-a-liner!

Reeds in het jaar 1853 smachtte hij naar een paar maanden eenzaamheid om wetenschappelijk te kunnen arbeiden: „Het schijnt wel, dat ik er niet toe zal komen. Dat voortdurende krantengeschrijf verveelt me. Het neemt veel tijd in beslag, versplintert iemands krachten

en is toch niets. Onafhankelijk is men zoogenaamd — maar inderdaad is men aan het blad en zijn publiek gebonden, speciaal wanneer men bare betaling krijgt zooals ik. Zuiver wetenschappelijk werk is iets totaal anders". En in een nog heel wat anderen toon klonk het, toen Marx eenige jaren langer onder Dana's milden scepter gewerkt had: „Walgelijk is het inderdaad, dat men gedoemd is, het nog als een geluk te beschouwen, wanneer zoo'n pleepapier iemand wel wil meenemen. Beenderen stampen, malen en soep daaruit koken, gelijk de paupers in het armhuis, daar komt het politieke werk op neer, waartoe men bij zoo'n onderneming gedoemd is". Niet slechts in de karigheid van zijn levensonderhoud, maar vooral ook wat betreft de volslagen onzekerheid van bestaan heeft Marx het lot van het moderne proletariaat gedeeld.

Wat men vóór dien toch slechts zeer in 't algemeen wist, toonen zijn brieven aan Engels in den meest aangrijpenden vorm: hoe hij den eenen keer binnenshuis moest blijven, omdat hij geen jas of geen laarzen geschikt voor de straat meer bezat, hoe hij een anderen keer de paar pennies ontbeerde, noodig om schrijfpapier te koopen of kranten te lezen, hoe hij nog weer een anderen keer op jacht moest naar een paar postzegels om copy naar den uitgever te kunnen zenden. Daarbij kwam het eenwige gezanik met kleinhandelaars en kruideniers, wanneer hij de rekeningen voor de noodzakelijkste levensmiddelen niet kon betalen, om maar te zwijgen van den huisbaas, die hem ieder oogenblik een deurwaarder in huis dreigde te sturen, en als bestendige toevlucht het pandjeshuis, welks woekerrente dan nog het laatste opslokte, waardoor de sombere gestalte van Vrouw Zorg van den drempel zijner woning verjaagd hadde kunnen worden.

En zij hurkte niet slechts aan den drempel, doch zat ook mee aan zijn disch. Van haar vroegste jeugd af gewend aan een zorgeloos leven, moest zijn hooggezinde vrouw wel wankelen onder de pijlen en slingersteenen van een zoo verwoed lot en zich met haar kinderen liever in 't graf wenschen. In zijn brieven ontbreken de sporen van huiselijke scènes geenszins, en Marx zei wel soms, dat er geen grootere ezelachtigheid voor mannen, die publieke aangelegenheden nastreven, mogelijk is, dan te huwen en zich op die manier over te leveren aan de kleine rampspoeden van het particuliere leven. Doch, wanneer haar klachten hem ongeduldig maakten, verontschuldigde en rechtvaardigde hij haar steeds weer: want had zij niet in ongelijk zwaardere mate mee te torschen aan de onbeschrijfelijke vernederingen, kwellingen en verschrikkingen, die zij in hun situatie hadden te doorstaan? Te meer daar haar immers de toevlucht in den tempelhal der wetenschap ontzegd was, die hem toch steeds weer redde. Te zien, hoe ook

hun kinderen aan de onschuldige genietingen der jeugd te kort kwamen, dat was het, wat beide ouders gelijkelijk diep trof.

Treurig als dit lotgeval van een zoo grooten geest was, zoo werd het toch slechts tot een tragische hoogte verheven door het feit, dat Marx de kwellende martelingen gedurende eenige tientallen van jaren vrijwillig op zich nam en iedere verzoeking van de hand wees, om in de haven van een burgerlijk beroep een toevluchtsoord te vinden, dat hij met alle eer had kunnen opzoeken. Wat daarover te zeggen is, zei hij zelf eenvoudig en wel, zonder alle hoogdravende woorden: „Ik moet mijn doel door dik en dun najagen en mag de burgerlijke maatschappij niet toestaan, mij in een geldmakende machine te veranderen". Dezen Prometheus smeedde geen Hephaistos aan de rots, doch zijn eigen ijzeren wil, die met de vastheid van een magneetnaald naar de hoogste doeleinden der menschheid wees. Heel zijn wezen is als buigzaam staal. Niets is bewonderenswaardiger dan, hoe hij vaak in één en denzelfden brief, schijnbaar neergeperst door de beklagenswaardigste misère, met wondervolle elasticiteit zich opricht om de moeilijkste problemen te doorvorschen met al de zielsrust van een wijze, wiens peinzend voorhoofd ook maar niet de geringste zorg doet rimpelen.

Maar het is waar — *gevoeld* heeft Marx de slagen, waarmee de burgerlijke maatschappij hem vervolgde. Het zou al een heel dwaas stoïcisme zijn, indien men wilde vragen: Wat beteekenen zulke kwellingen, als Marx ze heeft moeten dulden, juist voor het genie, dat het hem toekomend recht toch eerst van de nakomelingschap ontvangt? Zoo misselijk als dat ijdele literatentuig is, dat zijn naam zoo mogelijk iederen dag in de krant gedrukt wil zien, zoo noodzakelijk is het voor iedere productieve kracht, de noodige speelruimte voor haar ontplooiing te verwerven en uit de echo, die zij wekt, nieuwe kracht voor nieuwe scheppingen te putten. Marx was geen op deugdstelten rondstappende kletser, zooals ze in slechte drama's en romans rondloopen, doch een mensch, die vreugde had in de wereld, zooals ook Lessing er een was, en zoo is hem ook de stemming niet vreemd gebleven, waarin de stervende Lessing aan den oudsten vriend zijner jeugd schreef: Ik geloof niet, dat ge mij als iemand hebt leeren kennen, die hongert naar roem. Maar de koude, waarmee de wereld sommige menschen weet te betuigen, dat zij haar in 't geheel niets naar den zin doen, is, zij 't ook niet doodelijk dan toch verstijvend." Dat is dezelfde bitterheid, waarmee Marx kort voor zijn vijftigsten geboortedag schreef: Een halve eeuw op mijn rug en nog steeds een pauper! Zoo wenschte hij zichzelf eens liever honderd vadem diep onder de aarde dan zoo voort te vegeteeren, of drong de kreet der

vertwijfeling hem uit het hart, zijn ergsten vijand wenschte hij niet toe, door het moeras te waden, waarin hij nu reeds 8 weken weer zat en dat met de grootste woede, wijl zijn intellect door die luizige nesterijen kapot ging en zijn arbeidskracht gebroken werd.

Zeker is Marx daarom nog geen „verdoemde droefgeestige hond" geworden, zooals hij wel eens spotte en in zooverre kon Engels met recht zeggen, dat zijn vriend nooit den hoorn der droefgeestigheid had geblazen. Maar waar Marx zich met voorliefde een harde natuur noemde, is de waarheid deze, dat hij in de smidse van het ongeluk steeds harder en harder is gehamerd. De heldere hemel, die zich over zijn jeugdwerken welfde, werd meer en meer met zware onweerswolken bedekt, waaruit zijn gedachten als verzengende bliksemstralen te voorschijn schoten, en zijn oordeelvellingen over vijanden, en vaak genoeg ook over vrienden, verkregen een snijdende scherpte, die niet alleen zwakke zielen krenken kon.

Degenen, die hem daarom voor een ijzig kouden demagoog schelden, hebben 't niet minder, — zij 't ook niet meer — bij 't verkeerde eind dan die wakkere onderofficierszielen, die in dezen grooten strijder slechts een blinkend teeken voor het paradeveld zien.

II. Een bond zonder voorbeeld.

Edoch: Marx dankte de zegepraal zijns levens niet alleen aan zijn geweldige kracht. Naar alle menschelijke berekening zou hij ten slotte toch zijn bezweken, op de eene of de andere manier, ware hem in Engels niet een vriend beschoren geweest, van wiens opofferende trouw men zich eerst sinds de openbaarmaking van hun briefwisseling een behoorlijk beeld kan vormen.

Een beeld, dat zijns gelijke niet heeft in heel de geschiedenis, die ons is overgeleverd. Nooit hebben historische vriendschapsparen ontbroken, — ook niet in de Duitsche geschiedenis, — wier levenswerk zoo nauw versmolten is, dat het zich niet laat scheiden in een mijn en een dijn, doch steeds bleef daar een weerstrevende rest van eigenwil of eigenzin, of zelfs maar een geheim tegenstreven over. van verzet om de eigen persoonlijkheid op te geven, die volgens het woord des dichters „het hoogste geluk der stervelingen" is. Luther zag in Melanchthon ten slotte toch slechts den zwakmoedigen geleerde en Melanchthon in Luther ten slotte slechts den ruwen boer, en men moet al aan stompzinnigheid laboreeren, om in de briefwisseling van Goethe en Schiller niet den verborgen wanklank te

hooren tusschen den „grooten" „Geheimraad" en den kleinen „Hofrat." Aan de vriendschap, die Marx en Engels verbond, ontbrak dit laatste spoor van menschelijke ontoereikendheid: hoe meer hun denken en werken zich samenvlocht, des te meer bleef ieder van hen toch een volledig mensch.

Reeds in het uiterlijk onderscheidden zij zich. Engels, de blonde Germaan, hoog van gestalte; met Engelsche manieren, zooals een opmerker van hem getuigde; steeds zorgvuldig gekleed; correct en stram zich in bedwang houdend in de discipline niet slechts van de kazerne, maar ook van het kantoor; hij beweerde met zes kantoorbedienden een bestuurstak duizendmaal eenvoudiger en overzichtelijker in te kunnen richten dan met zestig ambtenaren, die niet eens leesbaar konden schrijven en alle boeken verknoeiden, zoodat geen duivel er uit wijs kon worden, Met alle „respectabiliteit" als lid van de Beurs te Manchester en de zaken en genoegens der Engelsche bourgeoisie, haar vossejachten en kerstmalen, toch tevens de werker en strijder met den geest, die in een huisje ver weg aan het eind der stad zijn schat borg, een Iersch meisje uit het volk, in wier armen hij rust vond, wanneer hij het menschelijk canaille al te moe werd.

Daartegenover Marx, kort en ineengedrongen van gestalte, met fonkelende oogen en den baard zoo zwart als ebbenhout, die zijn Semitischen oorsprong niet verloochenden: slordig in zijn uiterlijk, een afgejakkerde huisvader, die ver van alle maatschappelijk verkeer der wereldstad leefde, aan verterenden geestelijken arbeid verslaafd, welke hem nauwelijks toestond, een snel middagmaal te gebruiken en tot diep in den nacht ook zijn lichaamskracht sloopte; een rusteloos denker, wien denken het hoogste genot was; daarin de rechte erfgenaam van een Kant, een Fichte en vooral van een Hegel, wiens woord hij gaarne herhaalde: „Zelfs de misdadige gedachte van een booswicht is verhevener en grootscher dan de wonderen des Hemels," met dit verschil, dat zijn denken onophoudelijk naar de daad drong; onpractisch in het kleine, maar practisch in groote dingen; veel te onbeholpen om een kleine huishouding te ordenen, maar onvergelijkelijk in de bekwaamheid, een leger aan te werven en aan te voeren, dat een wereld moet omwentelen.

Daar immers de stijl de mensch is, zoo onderscheiden zich beiden ook als schrijvers. Ieder was op zijn manier een meester der taal en ieder van hen ook een taalgenie, dat vele gebieden van vreemde talen en zelfs dialecten beheerschte. Engels praesteerde in dat opzicht nog meer dan Marx, maar wanneer hij in zijn moedertaal schreef, beheerschte hij zich, zelfs in zijn brieven, om maar te zwijgen van

zijn werken, streng en hield haar kleed vrij van alle vezels en vezeltjes uit het buitenland, zonder daarom te vervallen in de zotte grollen der taalreinigers. Hij schreef gemakkelijk en licht, zoo doorzichtig en helder, dat men in den stroom zijner bewogen redeneering steeds tot op den grond kan zien.

Marx schreef tegelijk slordiger en moeielijker. In zijn jeugdbrieven is, evenals in die van Heine, een worstelen met de taal nog duidelijk te bespeuren en in de brieven van zijn rijpere jaren, vooral sinds zijn woonstede in Engeland lag, koeterwalschte hij Duitsch, Engelsch en Fransch door elkaar. Ook in zijn geschriften vindt men meer vreemde woorden dan bepaald noodig zijn en ontbreekt het noch aan anglicismen noch aan gallicismen, maar hij is zoozeer meester der Duitsche taal, dat men hem niet zonder groot verlies in een andere kan overbrengen. Toen Engels een hoofdstuk van zijn vriend in een Fransche vertaling las, waaraan Marx zelf moeizaam geveild had, uitte hij toch als zijn meening, dat kracht en pit naar den duivel waren. Waar Goethe eens aan Frau von Stein schreef: „In beelden loop ik om 't hardst met Sancho Pansa's spreekwoorden," daar kon Marx in treffende beeldrijkheid der taal met de grootste „beeldvormers," een Lessing, een Goethe, een Hegel wedijveren. Hij had Lessing's woord begrepen, dat in een volmaakte woordvoorstelling begrip en beeld samenpassen, gelijk man en vrouw, voor welk feit de academische wijsheid, van den ouden meester Wilhelm Roscher tot den jongsten privaatdocent, hem dan ook hehoorlijk gestraft heeft door het verpletterende verwijt, dat hij zich in slechts zeer onbepaalde „met beelden samengeflikte manier" verstaanbaar heeft kunnen maken. Marx putte de vraagstukken, die hij behandelde, steeds slechts in zooverre uit, dat den lezer het vruchtbaarste nadenken overbleef: zijn redeneering is het spel der golven op de purperen diepte der zee.

Engels heeft in Marx steeds de grootere genialiteit erkend; naast hem beweerde hij steeds slechts de tweede viool gespeeld te hebben. Toch is hij nooit slechts zijn uitlegger en helper geweest, maar zijn zelfstandige medewerker, een geest, hem niet gelijk, maar wel evenwaardig. Gelijk Engels bij den aanvang van hun vriendschap op een beslissend gebied meer gegeven dan ontvangen heeft, zoo schreef Marx hem twintig jaar later: „Je weet, dat alles in de eerste plaats bij mij laat komt en dat ik verder steeds in jouw voetstappen volg". In zijn lichtere rusting bewoog Engels zich gemakkelijker, en was zijn blik ook scherp genoeg om het beslissende punt van een vraagstuk of situatie te erkennen, zoo drong hij niet diep genoeg

door om onmiddellijk elk voor en tegen te overzien, waarmee ook de noodzakelijkste beslissing beladen is. Het is waar, dat dit gebrek voor den handelenden mensch een groot voordeel is, en Marx nam geen politieke beslissing, zonder vooraf Engels te raadplegen, die onmiddellijk den spijker op den kop placht te treffen.

Het was met deze verhouding in overeenstemming, dat de raad, dien Marx ook in theoretische kwesties bij Engels inwon, niet even vruchtbaar bleek als in politieke zaken. Hier was Marx gewoonlijk reeds een stap vooruit. En volkomen doof was hij voor een raad, dien Engels hem vaak gaf, om hem aan te sporen zijn wetenschappelijk hoofdwerk sneller te beeindigen. „Wees toch eindelijk eens wat minder conscientieus tegenover je eigen schrijverij: het is immers toch nog veel te goed voor het publiek. *Dat* het boek geschreven wordt en verschijnt, is de hoofdzaak; de zwakheden, die jou in 't oog vallen, vinden de ezels toch niet". Deze raad was echt Engels, evenals het in den wind slaan ervan echt Marx.

Uit dit alles is het klaar, dat Engels voor het publicistische dagwerk beter toegerust was dan Marx; „een ware encyclopaedie", zooals Marx hem aan een gemeenschappelijken vriend afschildert, „ieder uur van dag en nacht tot werken in staat, dronken of nuchter, vlug in 't schrijven en begrijpen als de duivel". Het schijnt ook, dat beiden na het ophouden der „Neue Rheinische Revue" in den herfst van 1850 eerst nog een gemeenschappelijke onderneming in Londen op 't oog hebben gehad; Marx schreef ten minste in December 1853 aan Engels: „Hadden wij — jij en ik — te rechter tijd in Londen het Engelsche correspondentie-zaakje begonnen, dan zat jij niet in Manchester, met het kantoor gekweld, en ik niet met schulden beladen". Dat Engels boven de vooruitzichten van deze „zaak" de voorkeur gaf aan de plaats als bediende in de firma zijns vaders, is zeker gebeurd met 't oog op de troostelooze situatie, waarin Marx zich bevond, en in 't vooruitzicht van betere tijden, doch wel niet reeds met de bedoeling zich duurzaam aan den „vervloekten handel" over te leveren. Nog in het voorjaar van 1854 heeft Engels de gedachte overwogen naar Londen terug te keeren om zich weer aan het schrijven te wijden, doch toen voor de laatste maal; omstreeks dezen tijd moet hij de beslissing hebben getroffen, voorgoed het gehate juk op de schouders te nemen, niet slechts om zijn vriend te helpen, maar ook om voor de Partij haar grootste geestelijke capaciteit te bewaren. Slechts op dezen grond kon Engels het offer brengen en Marx het aanvaarden; om het aan te bieden en het te aanvaarden was evenveel zielegrootheid noodig.

Eer Engels in den loop der jaren tot deelhebber der firma avan-

ceerde, sliep hij als eenvoudig bediende ook niet bepaald op rozen, doch van den eersten dag van zijn verhuizing naar Manchester heeft hij geholpen en is nooit moede geworden te helpen. Onophoudelijk gingen nu de één-, vijf-, tien-, later ook de honderdpondsnoten naar Londen. Engels verloor nooit het geduld, ook wanneer dit dóor Marx en zijn vrouw, wie huishoudelijke zin nu niet bepaald overmatig toebedeeld schijnt te zijn geweest, telkens weer op een hardere proef gesteld werd dan noodzakelijk ware geweest. Hij schudde nauwelijks het hoofd, wanneer Marx eens het bedrag van een wissel vergeten had, die op hem liep, en nu op den vervaldag onaangenaam verrast werd. Of wanneer mevrouw Marx bij gelegenheid van de zooveelste liquidatie der huishoudkosten een zwaren post uit valsche schaamte verzweeg om dit bedrag van haar huishoudgeld langzamerhand in te sparen en zoo bij alle goede voornemens de oude misère opnieuw te beginnen, liet Engels zijn vriend maar het eenigszins fariseesche genoegen over, te schelden op de „zotheid van de wijven", die „blijkbaar steeds voogdij noodig hebben", en vergenoegde hij zich met de goedmoedige vermaning: Zorg er nu maar voor, dat zoo iets in de toekomst niet meer voorkomt.

Doch niet slechts overdag zwoegde Engels voor zijn vriend op kantoor en beurs, maar hij offerde hem ook voor 't grootste deel zijn vrije avonduren tot diep in den nacht. Geschiedde dit eerst om voor Marx, zoolang deze het Engelsch nog niet genoegzaam beheerschte om er artikelen in te schrijven, de brieven voor de „New-York Tribune" te schrijven of te vertalen, zoo bleef toch deze stille meewerking bestaan, ook toen haar oorspronkelijke reden vervallen was.

Doch dat alles schijnt toch nog maar een kleinigheid tegenover het grootste offer, dat Engels gebracht heeft: afstand te doen van die mate van wetenschappelijke werkzaamheid, die hem met zijn onvergelijkelijke arbeidskracht en groote bekwaamheden ten deel had hooren te vallen. Ook hiervan krijgt men een juist begrip toch eerst uit de briefwisseling tusschen beide mannen, zelfs wanneer men zich beperkt tot de taalkundige en militairwetenschappelijke studiën, waarmee Engels zich met bizondere voorliefde bezighield, zoowel uit „oude liefde", als ook wegens de practische behoeften van den proletarischen bevrijdingsstrijd. Want hoezeer hij alle „autodidaktendom" haatte — dat is overal onzin, schreef hij vol verachting — en hoe grondig hij ook methodisch wetenschappelijk arbeidde, was hij toch evenzoomin als Marx een kamergeleerde en iedere nieuw verworven kennis was hem dubbel waardevol, wanneer zij onmiddellijk ertoe kon bijdragen, de ketenen van het proletariaat te verlichten.

Zoo begon hij de studie der Slavische talen „overwegende", dat

„toch minstens een van ons beiden" bij de eerstvolgende „groote actie" de taal, de geschiedenis, de literatuur, de maatschappelijke inrichtingen behoorde te kennen juist van die naties, waarmee men dadelijk in botsing zal komen". De Oostersche verwikkelingen brachten hem op de Oostersche talen; voor het Arabisch met zijn 4000 wortels deinsde hij terug, maar „het Perzisch is een echt kinderspelletje van een taal": daarmee zou hij in drie weken klaar zijn. Vervolgens kwamen de Germaansche talen aan de beurt: „ik zit nu diep in Ulfilas, ik moest toch eindelijk eens met dat verdoemde Gotisch klaar komen, dat ik steeds maar zoo'n beetje bij wijze van spel had behandeld. Tot mijn verbazing zie ik, dat ik veel meer weet dan ik dacht; als ik nog maar een hulpmiddel krijg, denk ik in veertien daag er compleet mee klaar te zijn. Dan gaat 't op 't Oudnoorsch en 't Angel-Saksisch af, waarmee ik ook steeds maar zoowat op halven voet heb gestaan. Tot nu toe werk ik zonder lexicon of andere hulpmiddelen, alleen maar den Gotischen text en Grimm; die oude kerel is werkelijk prachtig". Toen de Sleeswijk-Holsteinsche kwestie in de jaren na '60 aan de oppervlakte kwam, hield Engels zich met „wat friesch-engelsch-jutlandsch-skandinavische filologie en achaeologie" bezig; bij het opnieuw opvlammen der Iersche kwestie met „wat Keltisch en Iersch", enz. In den Generalen Raad der Internationale is hem later zijn veelomvattende taalkennis voortreffelijk te stade gekomen: „Engels stottert in twintig talen", zei men wel, daar hij in oogenblikken van opgewonden praten een beetje met de tong aansloeg.

Zoo verdiende hij zich ook den bijnaam van „de generaal" door zijn nog ijveriger en dieper studie van de oorlogswetenschappen. Ook hier werd een „oude liefde" door de praktische behoeften van de revolutionnaire politiek gevoed. Engels hield rekening met „het enorme belang, dat la partie militaire bij de eerstkomende beweging moest verkrijgen". Met de officieren, die in de revolutiejaren aan de zijde des volks gevochten hadden, had men niet de beste ervaringen opgedaan. „Dat soldatentuig", schreef Engels, „heeft een onbegrijpelijk vuilen korpsgeest. Ze haten elkaar doodelijk, benijden elkaar van weerszijden als schooljongens de kleinste onderscheiding, maar tegenover de „civielen" zijn ze allemaal eens". Engels wilde het nu zoover brengen, dat hij theoretisch eenigszins kon meespreken zonder zich al te zeer bloot te geven.

Hij was in Manchester nog maar een blauwen Maandag, toen hij reeds begon „militaria te vossen". Hij begon met het allerplatste en ordinairste, wat bij het vaandrigs- en luitenantsexamen geëischt wordt en wat juist daarom overal als bekend verondersteld wordt. Hij bestudeerde het geheele militaire stelsel tot in alle technische

bizonderheden: elementaire taktiek, de vestingbouw van Vauban tot het moderne stelsel der gedetacheerde forten, bruggenbouw en veldverschansingen, wapenkunde tot de verschillende instructie der veldlafetten toe, het verplegingssysteem der lazaretten en zoo meer, eindelijk ging hij over tot de algemeene krijgsgeschiedenis, waarbij hij den Engelschman Napier, den Franschen Jomini en den Duitschen Clausewitz op 't vlijtigst doorwerkte.

Verre van, in den geest eener oppervlakkige verlichting, tegen de moreele dwaasheid der oorlogen te ijveren, trachtte Engels veel meer hun historischen zin en beteekenis te doorgronden, waardoor hij meer dan eens den geweldigen toorn der declameerende democratie heeft gewekt. Waar eens een Byron de fiolen van zijn gloeienden toorn uitstortte over de beide legeraanvoerders, die in den slag bij Waterloo als banierdragers van het feodale Europa den erfgenaam der Fransche Revolutie den doodsstoot gaven, daar was een kenmerkend toeval, dat Engels in zijn brieven aan Marx zoowel van Blücher als van Wellington historische beelden ontwerpt, die in een klein bestek zoo helder en scherp belijnd zijn, dat zij zelfs bij den huidigen stand der krijgswetenschap nauwelijks een streek veranderd behoeven te worden.

Ook op een derde gebied, waar Engels gaarne en veel werkte, het gebied der natuurwetenschappen is het hem niet beschoren geweest, de laatste hand aan zijn onderzoekingen te leggen in die tientallen van jaren, gedurende welke hij zich in handelsslavernij schikte, om aan den wetenschappelijken arbeid van een nog grootere speelruimte te verschaffen.

Dat alles was ook een tragisch lot. Maar Engels heeft er nooit over gejammerd, want alle sentimentaliteit was hem evenzeer vreemd als zijn vriend. Hij heeft het steeds als het grootste geluk zijns levens beschouwd, veertig jaren naast Marx te staan, ook tegen den prijs, dat diens machtige gestalte hem overschaduwde. Hij heeft het niet eens als een late genoegdoening gevoeld, dat hij, na den dood van zijn vriend nog tien jaar lang de eerste man der internationale arbeidersbeweging, onbestreden de eerste viool daarin mocht spelen; hij schreef integendeel, dat hem grootere verdienste werd toegeschreven dan hem eigenlijk toekwam.

Terwijl ieder dier beide mannen geheel en al in de gemeenschappelijke zaak opging en ieder van hen niet hetzelfde, maar een even groot offer bracht, zonder eenigen pijnlijken droesem van morren of pralen, werd hun vriendschap een bond, die in heel de geschiedenis zijns gelijke niet heeft.

De jongste Nederlandsche Marxkritiek

DOOR

J. HOOGCARSPEL.

Het tijdschrift der burgerlijke staathuishoudkunde in ons land „De Economist" opent haar zeven-en-zestigsten jaargang met een artikel van Mr. Dr. J. A. Eigeman, getiteld „Marxisme, materialisme en revisionisme"; een artikel dat in de Februari- en Maart-aflevering wordt voortgezet.

De reden, waarom wij meenen, hierover het een en ander te moeten zeggen, is niet zoozeer te zoeken in de nieuwe gezichtspunten die deze verhandeling over de verhouding van Marxisme en Materialisme, van Marxisme en Revisionisme of van Materialisme en Revisionisme, zou brengen.

Integendeel, juist in het ontbreken daarvan vinden wij aanleiding, aan te toonen, hoe 35 jaar na den dood van Marx, in Nederlands grootste economische tijdschrift nog zonder eenige werkelijke kennis, zonder eenig begrip van zijn methode vooral, over zijn werk geschreven wordt.

Want het artikel is niet de uiting van een enkeling.

Neen! de redactie van „De Economist" waarin we de twee professoren in de Economie, C. A. Verrijn Stuart en D. van Blom, aantreffen, dekt dit artikel met haar autoriteit en heeft het waardig gekeurd, om in de rij van artikelen waarmede het tijdschrift zijn zeven-en-zestigste jaar begint, voorop te loopen.

Het typeert dus tevens den stand der kennis van het Marxisme bij de Nederlandsche burgereconomen.

En daarmede den stand van de economische kennis in ons land in het algemeen. Vooral en juist onder haar officieele vertegenwoordigers.

Dezelfde nummers van „De Economist" leveren het bewijs voor deze stelling, in de artikelen over de geld- en goudkwestie, waarbij de heeren stuurloos op de zee der economische verschijnselen ronddobberen, en op genade of ongenade aan den stroom der bedriegelijke dagelijksche verschijnselen zijn overgeleverd.

* * *

Onze auteur stelt zich ten doel te bewijzen dat Marx „onvoorwaardelijk" de „wereldbeschouwing" van het „monistisch-materialisme" huldigt waarna „de consequente doorvoering van deze levensleer ook op het gebied van het maatschappelijk zijn" zal worden aangetoond.

Laten we eerst eens zien wat hier onder het „monistisch-materialisme" verstaan wordt.

We moeten ons hierbij bepalen tot het aanhalen van enkele uitspraken. Alles is echter zoo verward, verdoezeld en vaag dat het niet makkelijk, of liever onmogelijk is één bepaalde meening uit dezen warboel op te diepen.

De meest vijandig tegenover elkander staande en elkander uitsluitende meeningen dienen hier heel broederlijk om aan te toonen wat nu eigenlijk „monistisch-materialisme" is.

Ziet hier eenige voorbeelden.

Het monistisch-materialisme is:

„De levensbeschouwing, die als monisme der materie uitgaat van de opvatting, dat er geen voor zich zelve bestaande werkelijkheid is dan stof, geen weetbare waarheid dan in den vorm van oorzaakbeschrijving: alles wat wij als geestelijk gebeuren ervaren, en wat zich als zoodanig in ons bewustzijn afspeelt, zou inderdaad niet anders zijn dan een werking der materie, der organen, in het bijzonder der hersenen en zenuwen; zóó als de stoffelijke buitenwereld op den mensch inwerkt, zóó zal zijn innerlijke wereld, zullen zijn denkbeelden en opvattingen zijn".

We zullen „de levensbeschouwing, die als monisme der materie" van een opvatting „uitgaat", de „voor zichzelf bestaande werkelijkheid" en de „weetbare waarheid" „in den vorm van oorzaakbeschrijving", dit staaltje van heldere en duidelijke wijze van uitdrukken, zullen we laten rusten, om er den lezer op attent te maken dat, in zooverre hier iets uit wijs te worden is, in deze éene zin reeds twee wereldbeschouwingen staan. Hetgeen den schrijver schijnt te ontgaan!

Verder „hersenen en bewustzijn zouden tot elkaar in dezelfde verhouding staan als een orgaan tot zijn physiologische functie"; „psycho-

logie is voor den monistischen materialist niets anders dan hersenphysiologie".

„Het beweren van het bestaan eener ziel, een geestelijk iets, afgescheiden en onderscheiden van het lichaam, en met een eigen levensgrond, welke als *zelfstandige* draagster van bewustzijnsverschijnselen zou functionneeren", is, aldus de schrijver, volgens de materialisten „onwetenschappelijk" enz.

Zoo moeten „de dierlijke en menschelijke lichamen beschouwd worden" als „uiterst fijn geconstrueerde machines" op „*volmaakt dezelfde wijze* 1) reageerend op „natuurstoffen en natuurkrachten, aan wier werking zij worden blootgelegd"(?)

De woorden „ziel, levenskracht, ziektestof e. a. zijn woorden, die in een wetenschappelijk betoog alle beteekenis missen, immers nooit als *verklarende* 1) *grond*begrippen". „beschouwd kunnen worden". „Alle levensopenbaringen", kunnen „tot op hun laatste rest teruggebracht worden tot *mechanische* 1) processen".

Het lust ons niet, dit nader te ontleden, de lezer ziet zelf wel dat ook hier weer alles door elkaar gehaald wordt.

Duidelijk is dat tegenover elkaar gesteld worden de z.g.n. ideologische en de mechanische materialistische opvatting.

Tevens kunnen we eruit afleiden wat de schrijver onder monistisch-materialisme verstaat.

Als psychologie in deze opvatting gelijk is aan hersenphysiologie bedoelt hij het plat-burgerlijke materialisme van Karl Vogt e. a., naar wiens meening de gedachten in dezelfde verhouding staan tot de hersenen, als de urine tot de nieren. Of zooals de heer E. het zegt: „hersenen en bewustzijn zouden tot elkander staan als een orgaan tot zijn physiologische functie".

Dat alle citaten deze opvatting dekken, zullen wij niet beweren, maar hier geldt wat Mehring over de materialisten na de Maart-revolutie zegt: „Sie verstanden nicht einmal, die philosophischen Begriffe richtig zu unterscheiden".

Dat de schrijver dat inderdaad niet kan, moge blijken uit hetgeen hij verder in zijn tweede artikel, altijd nog over dat „monistisch-materialisme", zegt: „Treub noemt als kenmerk van het natuurwetenschappelijk materialisme, dat de gedachten een afscheiding der hersenen zijn, gelijk b.v. het speeksel eene afscheiding is van de speekselklieren" en dan komt, na de hierboven gegeven citaten ter definieering van het „monistisch materialisme", de verrassende mededeeling dat de schrijver „deze omschrijving wat „eng" vindt! Als

---

1) Cursiveering van ons.

hier al zoo groote verwarring heerscht, voorspelt dat niet veel goeds voor wat over Marx gezegd zal worden.

Hoe het zij, dat dit monistisch materialisme „onvoorwaardelijk" door Marx wordt gehuldigd is de stelling die bewezen zou worden.

Maar, zegt onze auteur, na zijn uiteenzetting (zoo zullen we het maar noemen) van wat hij onder monistisch materialisme verstaat: „Hoe Marx zelf dacht over de wijze, waarop hersenprocessen en bewustzijnsverschijnselen met elkaar verband houden, blijkt uit zijn arbeid in geenen deele: wanneer hij zegt dat „het ideëele niets anders is dan het in het menschelijk brein omgezette materieele" aanvaardt hij dit als een feit, aan welks juistheid en strekking nict de minste twijfel bestaat".

„Bovendien (2de stuk blz. 142) is, voor zoover ik heb kunnen nagaan, in de werken van Marx niets te vinden wat er op zou wijzen, dat hij een aanhanger van deze „afscheidingstheorie", of van eenige andere psychophysische hypothese zou zijn."

Maar toch, ondanks het feit dat er in de werken van Marx *niets* te vinden is wat er op zou *wijzen*", enz., toch huldigt naar de meening van den heer E. Marx *„onvoorwaardelijk"* het monistisch materialisme!

Als de heer E. hier iets bewijst, is het het tegendeel van wat hij bewijzen wilde. Wij kunnen dat alleen hieruit verklaren dat hij in het 2de stuk vergeten was wat hij in het eerste schreef!

Hetgeen nu juist geen blijk is van een gevestigde overtuiging.

We zullen nu even zien, hoe verder getracht wordt aan te toonen dat Marx het monistisch materialisme onvoorwaardelijk huldigde.

„Voor Marx is de mensch als het ware een natuurkracht, zij het een met bewustzijn toegeruste kracht: hij is eigenlijk niets anders dan een hoeveelheid stof van bepaalde mechanische, physische en chemische samenstelling, welke als gevolg van de natuurlijke stofwisseling, voortdurend verandert en in welk proces ook bewustzijn wordt voortgebracht, hetwelk dan meer bepaaldelijk als een product der hersenen of zenuwen moet worden beschouwd".

Dit natuurlijk te lezen in verband met „psychologie is voor den monistischen materialist niets anders dan hersenphysiologie".

Slechts „in het kader van deze denkbeelden" zijn voor den heer E. verschillende uitdrukkingen in „das Kapital" te begrijpen.

B.v. „omschrijft hij (dit is één van de uitdrukkingen) den arbeid in de eerste plaats als een proces tusschen mensch en natuur, een proces, waarin de mensch zijn stofwisseling met de natuur door zijn daad teweeg brengt, regelt en kontroleert. *Tegenover de natuurstoffen treedt hij op als zelf een natuurmacht.*"

Daar hebt ge nu het monistisch materialisme of wat de heer E. daarvoor houdt, toe noodig, lezer, om het te begrijpen!

Ook beeldspraak van Marx doet dienst: „staat de machine, nevens de stoffelijke, ook nog bloot aan een zoo te zeggen *zedelijke slijtage*, terwijl hij ten aanzien van de machine de uitdrukking gebruikt: hoe *jong en levenskrachtig* zij overigens ook nog zijn moge".

Ook dit begrijpt ge niet lezer, als ge niet eerst goed op de hoogte zijt van het „monistisch materialisme"!

Is het niet meer dan ridicuul, dat in een ernstig tijdschrift een dergelijk artikel kan worden opgenomen? Het toont aan, dat ten slotte alles goed genoeg is om het Marxisme te bestrijden. Maar de kennis van het Marxisme zelve moet wel beneden nul zijn gedaald, anders zou noch de heer E. zoo kunnen of durven schrijven, noch de redactie zijn product durven opnemen.

Dus, concludeert onze Marxkenner hierop, „de beteekenis van het geestelijk leven in den materialistischen gedachtengang is duidelijk."

We moeten eerlijk bekennen dat het geestelijk leven in den gedachtengang van den heer E. ons nièt duidelijk is!

Want, na als zijn meening gegeven te hebben, dat voor een materialist, (dus ook voor een Marxist) niet van een *zelfstandig, uit innerlijke kracht* werkend geestelijk leven kan worden gesproken, vervolgt hij later: „inderdaad zijn zij („de producten van het menschelijk brein") voor Marx, „niets anders dan *bijkomstige mechanische processen,* die tot op hun laatste rest langs natuurwetenschappelijken weg „verklaard" kunnen worden."

Als we hieruit halen, wat er zeer waarschijnlijk mede bedoeld wordt, stelt de schrijver dus op één lijn, de opvatting dat de geest niet zelfstandig uit innerlijke kracht, (onbeinvloed door de stof zal wel bedoeld zijn) werkt of bestaat, en deze dat de werking van den geest een mechanisch proces is, physiologisch zooals die van de lever of andere organen.

D. w z. twee opvattingen, waarvan de aanhangers van de eene de volgelingen van de andere fel bestrijden, weet onze auteur niet uit elkander te houden!

We zouden met zoowat alle citaten hetzelfde kunnen constateeren, maar willen nu nog even iets anders aantoonen.

De schrijver richt zich vooral tegen het door Marx herhaaldelijk gebruikte woord „weerspiegelen." Hij heeft wat citaten bij elkaar gehaald waarin Marx deze uitdrukking gebruikt om daaruit weer te concludeeren dat Marx een zeker verband ziet tusschen „denken en zijn."

Iets wat we reeds wisten, maar wat in het betoog van den heer E.

de onzinnige beteekenis krijgt van mechanische hersenprocessen, vergelijkingen met lever etc.

„Het onderzoek" zegt Marx in de Voorrede voor de 2de Uitgave van „Das Kapital", moet zich van de stof in onderdeelen meester maken, hare verschillende ontwikkelingsvormen ontleden en hun inwendig verband opsporen. Eerst nadat deze arbeid volbracht is, kan de beweging overeenkomstig de waarheid worden voorgesteld. Gelukt dit en *weerspiegelt zich nu het leven van de stof in de ideeën,* dan kan het er uitzien, alsof men met een constructie a priori te doen heeft."

De heer E. vat hier stof als materie in natuur-wetenschappelijken zin op!

Bij Marx gaat aan dezen zin vooraf: „De wijze van uitdrukken evenwel moet van de wijze van onderzoek formeel verschillend zijn" en dan volgt zijn bespreking van „Darstellungsweise" en „Forschungsweise."

We zouden hier den heer Eigeman willen toevoegen wat Engels in de Voorrede voor het 3de deel van „Das Kapital" aan het adres van Dr. Stiebeling zegt; „wanneer men zich met wetenschappelijke vragen wil bezig houden, moet men voor alles leeren, de geschriften die men gedruiken wil, zoo te lezen, als de auteur ze geschreven heeft, en vooral zonder daarin dingen te lezen, die er niet instaan."

Want het is toch wel voor een ieder, die lezen kan en wil, duidelijk, dat Marx hier met stof, het onderwerp van studie bedoelt.

Over de critiek van den heer E. op die weerspiegeling kunnen we alleen dit zeggen dat ook hieruit blijkt, hoe dat „monistisch-materialisme" niet bij Marx, doch slechts in de verbeelding van den heer E. bestaat.

Wat zegt die weerspiegeling over het denkproces, hersenwerkzaamheid, tot stand komen van bewustzijn enz? Niets.

„Hij (Marx) gaat eenvoudig van het natuurwetenschappelijk materialisme uit, dat het denken aanvaardt als een uiting van stoffelijke beweging in de hersenen, en in het geestelijk leven niets meer ziet dan een terugslag op, een weerspiegeling van het materieele leven."

Dan wordt Woltmann te hulp geroepen: „der Geist wird wie eine Last nachgeschleppt, passiv und ohne eigene Schaffenskraft und Eigeninteressen — immer nur Produkt und nie Produzent. Das ist die litterarisch nachweisbar richtige Darstellung und Auslegung der materialistischen Geschichtsauffassung."

We willen hier even wijzen op het verschil in wijze van uitdrukking. Woltmann geeft in dezen zin een gesloten meening waarmede men het eens kan zijn, waarvan men kan trachten aan te toonen dat ze niet in overeenstemming met het Marxisme is.

De zin van den heer E., die een samenvatting van Marx' meening moet zijn, is onduidelijk: het eind staat niet in verband met het begin.

Men kan van meening zijn dat het geestelijk leven een weerspiegeling is van het materieele leven, zonder de gedachten te beschouwen als een afscheiding van de hersenen, zooals de gal is van de lever.

Ondanks zijn pogen is het den heer E. niet gelukt aan te toonen dat Marx bovengenoemde meening zou zijn toegedaan.

Alles wat daartoe aangehaald wordt, is of niet begrepen of toont alleen aan dat er naar Marx' meening een zeker verband tusschen denken en zijn bestaat.

Hetgeen voor onzen scribent (die nogal gauw tevreden schijnt) reeds voldoende is daaruit te besluiten, dat Marx dus een aanhanger van het monistisch-materialisme is.

En dat alles ondanks het feit dat de schrijver-zelf moet erkennen dat Marx zich over deze kwestie nergens uitlaat. Integendeel, in de inleiding tot „Zur Kritik enz." zegt Marx, in een opsomming van punten die hij van plan was te behandelen, waartoe het echter niet gekomen is, als punt 4. „Vorwürfe über Materialismus dieser Auffassung. Verhältnis zum naturalistischen Materialismus".

Als Marx nu het mon. mat. tot grondslag van zijn systeem had genomen, zou het niet noodig zijn geweest dat hij de *verhouding* tot dit materialisme nader besprak. Dan zou het uit zijn betoog wel gebleken zijn. En zeker zou hij er dan niet aan denken „Vorwürfe über M. dieser Auffassung" te weerleggen. De schampere uitdrukking „dieser Auffassung" zegt genoeg.

Marx is echter op dit punt duidelijk, voor wie hem goed lezen.

Kort samengevat, meent Marx dat het menschelijk bewustzijn bepaald wordt door het maatschappelijk zijn. D. w. z. dat de bepaalde maatschappijvorm, waarin de menschen leven en de positie die ze daarbij innemen den *inhoud* van hun denken en dus ook de richting van hun maatschappelijk streven bepaalt.

Om dit met enkele eenvoudige voorbeelden uit de bovengenoemde inleiding te bewijzen. Marx zegt daar een en ander over kunst:

„Ist die Anschauung der Natur und der gesellschaftlichen Verhältnisse, die der griechischen Phantasie und daher der griechischen Kunst zugrunde liegt, möglich mit Selfaktors und Eisenbahnen und Lokomotiven und elektrischen Telegraphen? Wo bleibt Vulkan gegen Roberts & Co., Jupiter gegen den Blitzableiter und Hermes gegen den Credit mobilier? Alle Mythologie überwindet und beherscht und gestaltet die Naturkräfte in der Einbildung und durch die Einbildung, verschwindet also mit der wirklichen Herrschaft über dieselben".

Iemand die daarin leest, dat de geest op mechanische wijze door een of ander chemisch hersenproces ontstaat, of: dat de geest slechts „passiv und ohne eigene Schaffenskraft" — „immer nur Product und nie Produzent" is, moet eerst eens lezen leeren.

Ander voorbeeld dat de bedoeling van Marx nog duidelijker maakt: „Ist Achilles möglich mit Pulver und Blei? Oder überhaupt die Iliade mit der Druckerpresse und der Druckmachine? Hört das Singen und Sagen und die Muse mit dem Preszbengel nicht notwendig auf, also verschwinden nicht notwendige Bedingungen der epischen Poesie?

Blijkt hieruit op welke wijze Marx verband legt tusschen denken en zijn, het is onjuist wanneer de heer E. beweert dat Marx zich over het natuurwetenschappelijk materialisme nooit zou hebben uitgelaten. Al is dit niet het materialisme van Vogt, Büchner e. a., toch blijkt uit hetgeen Marx over Feuerbach zegt, hoe hij denkt over de werkzaamheid van den geest, over de opvatting van passiviteit die de heer E. hem door zijn weerspiegelingscitaten 1) wil ten laste leggen.

„Die materialistische Lehre, dasz die Menschen Produkte der Umstände und der Erziehung, veränderte Menschen also Produkte anderer Umstände und geänderter Erziehung sind, *vergiszt, dasz die Umstände eben von den Menschen verändert werden,* und dasz der Erzieher erzogen werden musz".

Hier zegt Marx dus duidelijk dat de menschen handelend tegenover de omstandigheden optreden.

Verder: „Die Philosophen haben die Welt verschieden interpretirt, es kommt aber darauf an, *sie zu veränderen*".

De ruimte gedoogt niet dat wij deze stellingen van Marx nader uitwerken.

Voldoende is hier, daarmede aangetoond te hebben dat naar Marx' meening 's menschen geest niet passief is.

Dat naar Marx' opvatting de geest juist passief en actief, product en producent is.

Dat om het spiegelbeeld te gebruiken, het materieele zich in den geest en de geest zich in het materieele weerspiegelt.

Als wij deze beeldspraak van Marx gebruiken bedoelen wij natuurlijk

---

1) Die weerspiegeling begint nu toch heusch wat afgezaagd te worden. Er zijn buitenlandsche Marx-critici bij tientallen die zich al aan die „weerspiegeling" gespiegeld hebben. Het beeld dat zich daarbij vertoonde zal wel afwisselend een ezel of een papegaai geweest zijn. Ook Treub komt daarmee aandragen. En nu ten laatste ook nog de heer Eigeman. Hebben de heeren wel eens overwogen wat „weerspiegelen" is?

De bedoeling van Marx is daarbij, zooals nu bijna wel iedereen weet, *slechts* op het gedetermineerde van 's menschen bewustzijnsinhoud te wijzen.

evenmin als hij, dat de geest een spiegeltje zou zijn, dat de buitenwereld opvangt en terugkaatst.

Na alles wat we nu van den heer E. geciteerd hebben, zou men verwachten dat deze zich dan tegen deze opvatting der passiviteit zal gaan te weer stellen. Dat kunt ge denken! Na eerst nog (op blz. 140 en 142) den bekenden zin uit de voorrede van „Zur Kritik" te hebben aangehaald, en na op grond daarvan tot het resultaat te zijn gekomen, dat Marx geen waarde hechtte aan 's menschen persoonlijkheid, spreekt de heer E. daar, als de klap van een vuurpijl, van „degradeering des geestes" als een qualificatie die „zeker niet te kras" is.

Niet zoozeer de uitdrukking als wel de conclusie is kras!

Krasser echter nog is als op blz. 144 de heer E. „unverfroren" vervolgt „men zij er intusschen gedachtig aan, dat hiermede allerminst bedoeld is het *ontstaan* 1) en de werking van ideëele factoren als drijfveeren van de handelingen der menschen te ontkennen". En dit wordt met citaten uit Marx en uit de anti-Feuerbach van Engels nader toegelicht.

Waar is nu die passieve, nooit produceerende geest ineens gebleven!?

Het citaat uit een brief van Engels: „Wanneer nu iemand dit zoo verdraait, dat het economisch moment het *uitsluitend, het eenig bepalende moment* zou zijn, verandert hij onze grondstelling in een nietszeggende, abstracte, ongerijmde phrase", richt zich rechtstreeks tegen de opvattingen van den heer E. en de door hem met instemming aangehaalde meening van Woltmann.

In een anderen brief, eveneens geciteerd door den heer E., zegt Engels: „De politieke, rechtskundige, godsdienstige, litteraire, artistieke, enz. ontwikkeling berust op de economische. *Maar deze alle reageeren op elkaar en op de economische basis.* De opvatting is onjuist, volgens welke de ecomische toestand *alleen oorzaak, en alleen bepalend, actief* zou zijn, en dat alle andere factoren slechts een *passieve* 1) werking zouden hebben. Maar er is een wederkeerige werking op den grondslag der, *in laatste instantie* steeds zich doorzettende economische noodzakelijkheid."

De heer E, komt dan vervolgens tot de volgende vreemdsoortige conclusie: „Er gaat dus volgens de leer van Marx wel degelijk een invloed uit van ideëele momenten op de economische basis, maar dit geestelijk leven heeft geen kracht en beteekenis *in zichzelf*, en het kan niet *uit zichzelf* tot actie komen: *ten slotte, op de punt van de naald bezien, kunnen al deze ideëele drijfkrachten zonder rest, tot economische verhoudingen en oorzaken teruggevoerd worden.*"

---

1) Cursiveering van ons.

Hier is het den heer E. inderdaad gelukt „onze grondstelling in een nietszeggende, abstracte, ongerijmde phrase" te veranderen.

Hetgeen onze auteur zegt over het verband dat er bestaat tusschen Marx en Hegel, gaan we hier voorbij, omdat ons dat niets nieuws brengt, slechts in herhalingen van dezelfde mechanische opvattingen vervalt. Uiting van dezelfde gedachte is ten slotte hetgeen ons als 'schrijvers meening gegeven wordt over het systeem van Marx, over de persoonlijkheid en haar waarde. Hierin komt hij wonderwel met den heer P. J. Troelstra overeen.

De wijze, waarop Marx de maatschappij onderzocht en hare bewegingswetten vaststelt, is hem te natuurwetenschappelijk.

Waarmee bedoeld wordt, dat die wetmatigheid, die zich doorzet met „ijzeren noodzakelijkheid," den heer E. hindert.

Als dat alles volgens vaste wetten gaat, wat beteekent dan de persoonlijkheid, „als drager van geestelijke waarden?"

Het is de gewone fout van alle niet-marxisten dan ze, en dat maakt het hen onmogelijk het marxisme te begrijpen, de begrippen absoluut scheiden.

Wat is de ontwikkeling van de maatschappij? de economische noodzakelijkheid?

Is die maatschappij een stelletje machines en andere materieele productieinstrumenten, waartegenover de menschen als iets afzonderlijks staan?

Wat zijn die „productieverhoudingen die de economische structuur van de maatschappij vormen," die „werkelijke basis, waarop zich een juridische en politieke bovenbouw verheft, en waarmede bepaalde bewustzijnsvormen overeenkomen?"

Wat is die ‚productiewijze van het materieele leven?"

Wordt daarin „aan alle geestelijk leven" bestaan ontzegd?

Is dat alleen materieel? alleen geestelijk?

Het is noch alleen materieel, noch alleen geestelijk!

Maar de heer E. heeft groot gelijk wanneer hij zegt dat „voor de idee der persoonlijkheid, zooals deze tot openbaring komt in het handelen naar *zelf gestelde of zelf erkende* doeleinden" geen plaats is den marxistischen gedachtengang.

Als hij met „zelf gestelde," onafhankelijk van de materieele verhoudingen „gestelde" bedoelt. D. w z. als de heer E. terugwil naar de zelfstandigheid van den geest in dien zin dat hij los van alles, uit zichzelf, een bepaald doel zou kunnen stellen! En dat wil de heer E. Het systeem van Hegel is hem al even „zuwieder" als het Marxisme. Ook daar vindt hij geen troost. Daar wel zelfstandige werkzaamheid van den geest maar hetzelfde als bij het

Marxisme, het is een gesloten, logisch systeem en dat wil de heer E. niet!

Dat is zoo leelijk, zegt hij, dat de loop der geschiedenis zelve beheerscht wordt door inwendige, algemeene wetten.

Wat blijft er dan van de persoonlijkheid over?

Dus geen algemeene wetten, wel persoonlijkheden!

D. w. z. terug naar de middeleeuwen, weg met de wetenschap der maatschappij, leve de persoonlijkheid en het toeval!

De heer E. is hier het levend bewijs voor de juistheid van de door hem gecritiseerde theorie!

Want deze gedachtengang is, hoe paradox het moge klinken, slechts in deze tegenwoordige verhoudingen mogelijk, n.l. de imperialistische.

Persoonlijkheden heeft ze noodig, die haar groote doelen helpen verwezenlijken. Dat deze daarbij dienst doen als instrumenten voor de imperialistische ontwikkeling is dezen persoonlijkheden natuurlijk niet bewust.

Persoonlijkheden ook, om alle tegenwerkende persoonlijkheden neer te trappen, de baan vrij te maken voor de ontwikkeling.

Persoonlijkheden zullen den doorslag geven; daarmede is de wetmatigheid opgeheven, het toeval datgene wat de ontwikkeling bepaalt; zij zullen die „fatale" wetmatigheid tegenhouden, en daarmede den ondergang, door de bourgeoisie onbewust voorvoeld, bij het ontwaren van de geweldige krachten die in de maatschappij door haar ontketend zijn maar welke niet door haar worden beheerscht, tegenhouden! De tijd, dat de bourgeoisie werkelijk wetenschappelijk de maatschappij onderzocht en haar bewegingswetten trachtte te ontdekken, is voorbij. Ze heeft van deze wetenschap niets meer te verwachten, (zooals toen ze nog in haar opkomst was) maar alles te vreezen. Het is de angst, die den heer E. waarschijnlijk niet bewust, in zijn artikel om den hoek kijkt, de angst voor het naderend einde. Een einde, dat zich in de maatschappij voorbereidt en waarvan de „weerspiegeling" in het artikel van den heer E. te vinden is.

Angst, ook in het zich vastklampen aan het revisionisme, dat wel „eigen" doelen stelt, niet „amoreel" en „fataal" is, plaats biedt voor „persoonlijkheden," maar dan ook moet inzien dat de wetmatigheid in de maatschappelijke ontwikkeling een fictie is.

* * *

Ten slotte haalt de schrijver Mevr. Holst aan om over de „ontreddering" der denkbeelden op socialistisch gebied het zijne te zeggen.

Naar onze meening moest, wie zooveel boter op zijn hoofd heeft, niet in de zon gaan staan.

Denkbeelden op socialistisch gebied, is vrij vaag en deze ontreddering bewijst tegen Marx niets.

Maar ook wat de schrijver van Mevr. Holst aanhaalt, bewijst niets.

Hij citeert uit de voorrede dic Mevr. Holst schreef bij het boek „de Wereldoorlog" van van Ravesteijn : „de overtuiging zal in hem gesterkt worden, dat enkel de socialistisch gerichte aktie der massa's, in staat is om de aarde van het anti-menschelijk ekonomisch-politiek stelsel, dat het imperialisme is, te verlossen. En het ruimer begrip zal bij hem samengaan met opwekking van zijn strijdwil, versterking zijner aktiviteit in dienst der revolutionnair-socialistische massabeweging." Dat is ideologisch zegt de heer E., niet ekonomisch-deterministisch: „door te gelooven in opvoeding van den wil, als tusschen de andere factoren van het levensproces op zijn beurt de richting hiervan bepalende, aanvaardt men de werking van ideëele beweegredenen als *zelfstandige* 1) „motoren" van menschelijk handelen." Een „verklaring der maatschappelijke verschijnselen" bevredigt dan niet. „Dat is dan weer in strijd met de leer van Marx, volgens wien „de arbeidende klasse geen ideaal heeft te verwezenlijken."

Mevr. Holst zegt niet, dat de wil een *zelfstandige* motor is, of dat er *zelfstandige* ideëele beweegredenen zijn.

En als ze zich richt tegen de fataliteit, richt ze zich tegen de absurde opvatting, die de heer E. van het Marxisme heeft. De opvatting dat alles wel van zelf gaat. Maatschappelijke ontwikkeling is volgens die opvatting een woord, een woord zonder inhoud, waarbij waarschijnlijk nooit doordacht is wat het beteekent.

„Unverfroren" wordt hier ook weer verklaard, dat de opvatting hier door mevr. Holst gegeven, in strijd met de leer van Marx zou zijn, niettegenstaande, in het tweede stuk op blz. 144, hierboven geciteerd, nadrukkelijk door den schrijver wordt verklaard: „dat (hiermede) (d. i. door Marx) allerminst bedoeld is het *ontstaan en de werking* van ideëele factoren als *drijfveeren* van de handelingen der menschen te ontkennen".

Als de schrijver iets van het werken van Marx en Engels, benevens van dat van zijn aanhangers kent, moet hij ze in gedachten wel krankzinnigen of idioten noemen.

Volgens hem gaat naar de leer van Marx alles van zelf, mechanisch: wat zal men zich dus druk maken, kennis te verspreiden, de wil der arbeiders te sterken, juist door die kennis, organisaties op te richten, daarvoor te werken? Waarom heeft Marx zich toch altijd voor de

---

1) Cursiveering van ons.

„Internationale" zoo druk gemaakt? Waarom heeft Engels met het geweer in de hand in de Duitsche revolutie, in de Pfalz, meegevochten? Dat was toch immers niet noodig: het ging immers toch wel! Neen, idealen hadden de arbeiders daarbij niet te verwezenlijken, geen vrijheid, gelijkheid en broederschap, geen utopistisch „Hirngespinst" van Fourier, St. Simon of Proudhon.

Hun werk moest practisch zijn, „umwaelzende Praxis". Das *Zusammenfallen* des *Aenderns* der *Umstände* und der *menschlichen Tätigkeit* kann nur als Umwälzende Praxis gefaszt und rationell verstanden werden".

En daarmede, waarde heer E., door zijn Umwälzende Praxis stelt het Marxisme, ondanks uw zeer onpersoonlijke kritiek, haar aanhangers niet alleen den eisch persoonlijkheden te zijn, maar ontwikkelt en versterkt ze die persoonlijkheden in hun practische „Tätigkeit".

Een kritiek op het verkiezingsprogram van de S. D. P.

DOOR

B. LUTERAAN.

Dit program waarmee de S. D. P. den kiezer zal opgaan schijnt op den eersten blik wat zonderling. Of op dit program en om deze reeks eischen men eventueel zal slagen om de Tweede Kamer binnen te dringen schijnt aan redelijken twijfel onderhevig. Gelukt de poging om op het Binnenhof te komen, dan zal de factor van het program zeker het laatst worden genoemd. In den regel wordt een partij beoordeeld naar hare daden en minder naar de uitstalling van wenschen die zij pleegt te houden tegen den tijd, dat de verkiezingen voor de deur staan. Op dien grond was dus de extra etalage van wenschen niet noodig. Beschouwt men echter dit program als een handleiding voor het proletariaat, dan moet gezegd worden, dat zij niet alleen op den eersten blik, maar zelfs bij nadere kennismaking vreemd aandoet.

* * *

Van welke veronderstellingen gaat dit program uit? Ons dunkt dat men dit ongeveer zou kunnen afleiden uit het eerste punt van het program. Volgens „De Tribune" van den 15den Februari luidt het eerste punt: Verzekering van een gelijke minimumuitkeering aan alle arbeiders en daarmede gelijk te stellen personen, ook voor de werkloozen, zieken, tijdelijk of duurzaam invaliden, vrouwen, jeugdige arbeiders en ouden van dagen (60 jaar en daarboven.)

De rest van deze paragraaf schrijf ik niet af omdat het voor dit betoogje niet noodig is. Waar eischt men een „verzekering van een gelijke minimumuitkeering." Misschien in een maatschappij waar bestaans-zekerheid is, bijvoorbeeld in de socialistische maatschappij?

Ik geloof het niet. Of soms in een overgangstijdperk, als het socialisme nog niet, maar wel de macht van de arbeiders heeft gezegevierd? Ook dit kan men niet in ernst beweren. Een revolutionair bewind, een dictatuur van het proletariaat zal niet „een gelijke minimumuitkeering" verzekeren, maar wel arbeid voor allen garandeeren, zelfs moeten invoeren. Behoudens

voor hen die niet kunnen. Baar geld echter zonder werk zal wel de maatregel zijn voor een crisis, ontstaan uit den oorlog, waaronder het proletariaat het meest lijdt, maar niet een maatregel van het tot macht gekomen proletariaat. De bedoeling moet dus zijn, dat dit punt van het program onder het kapitalisme wordt uitgevoerd en wel door den staat en zijne organen. Als eisch aan den kapitalistischen staat gesteld, heeft het een wijdere strekking dan het volle loon geeischt door het Revolutionair Comitee; het volle loon is slechts de kiemcel van een gelijke minimumuitkeering. Het omvat meer dan de werkloozen alleen; ,,ook" werkloozen heet het in het program, dus aan alle arbeiders een bestaansminimum als uitkeering. De categorie van ,,de daarmee gelijk te stellen personen", die in paragraaf 1 voorkomen, laat geen ruimte over voor twijfel. Het is thans, dat wij de ,,minimumuitkeering" moeten zien te krijgen. Maar de burgerlijke maatschappij kan dat niet verzekeren; de socialistische maatschappij heeft het echter niet noodig: de dictatuur van het proletariaat zal allen aan den arbeid zetten. Het radicalisme van het verkiezingsprogram, van de alomvattende verzekering van een bestaansminimum aan Jan, Piet en Klaas onder het loonstelsel, dunkt ons niet zeer gelukkig. Zeker niet in een partij die er gaarne aanspraak op wil maken marxistisch te zijn.

In dit verband zou ik er nog op willen wijzen, dat indien het ooit gelukken zou, afgescheiden van de bezwaren, zulk een uitkeering in het leven te roepen onder de bestaande maatschappijorde, deze heele bende van minimumuitkeering-genietende-arbeiders voor den strijd zou verloren zijn. Een betere witte garde voor de permanente terreur van het bloedige imperialisme zou men zich niet kunnen denken. De betaalde gendarmerie der contrarevolutie zou steeds aanwezig zijn. Erger dan de gevangenis, dan het machinegeweer en het executiepeleton zouden deze arbeiders alle revolutie in de kiem verstikken. Hoe men dit punt van het verkiezingsprogram ook wendt of keert: zin heeft het niet. Of de categorieën van loonarbeid en kapitaal blijven bestaan en dan komt het niet, óf deze wederkeerig elkaar veronderstellende categorieën worden opgeheven en dan is het niet meer noodig.

* * *

Bezien wij thans punt 2. S t e r k e p r o g r e s s i e v e b e l a s t i n g u i t s l u i t e n d o p d e h o o g e i n k o m e n s, h e t k a p i t a a l e n d e k a p i t a a l s v e r m e e r d e r i n g, m e t o v e r g a n g n a a r h e t s t a a t s e r f r e c h t. (Lees: afschaffing van het erfrecht.) A n n u l e e r i n g d e r s t a a t s s c h u l d e n. C o n f i s c a t i e v a n d e o o r l o g s w i n s t e n. Voordat ik verder ga met deze paragraaf, zou ik bij deze punten reeds eenige opmerkingen willen maken. Tot op dit oogenblik beschouw ik deze eischen alleen van belang en van zeer veel belang als aanwijzing van de route, die een arbeidersregeering moet volgen. Inzonderheid geldt dit voor de eischen van nietigverklaring van de staatsschulden en verbeurdverklaring van de oorlogswinsten. Als zoodanig zijn deze eischen o.a. door de S. D. P. naar Kienthal gezonden; de afgevaardigde van de S. D. P. voor de tweede Zimmerwaldconferentie kon deze bijeenkomst niet bereiken om deze eischen toe te lichten; één van deze eischen is toegelicht door de Soviët te Petrograd.

Maar als morgen aan den dag een imperialistische regeering uit financieelen nood deze twee eischen zou verwezenlijken, stel in Nederland, dan zou een eventueel afgevaardigde van de S. D. P. in de Kamer moeten tegenstemmen. Aan den bestaanden staat, voor den huidigen staat geen cent en geen spijker, ook niet in den vorm van directe heffingen of confiscaties. Ik hoop tenminste dat een kamerlid van de S. D. P. zoo doctrinair zal zijn; of echter de gemiddelde kiezer dit wel zoo begrijpen zal, meen ik te mogen betwijfelen. Want, zouden wij willen zeggen, indien de revolutie niet voortschrijdt en de oorlog niet wordt omgezet in een revolutie, indien dus de contra-revolutionaire imperialismen zegepralen, dan steunen wij die niet, noch in de groote, noch in de kleine landen. Elk crediet moet de regeering worden geweigerd. Een radicaal program op dit stuk mag niet inhouden, dat wij geld toestaan aan den staat.

De eerste eischen van punt 2, te weten: de sterk opklimmende belasting op de hooge inkomens en wat verder volgt, daarvan geldt hetzelfde: de belastingen mogen wij niet beschouwen van technisch of van wenschelijkheidsstandpunt of van hct standpunt van het kleinste kwaad.

Wat ons standpunt bepaalt is het geheel van de politiek, die gevoerd wordt door den staat. De politiek als geheel en niet een onderdeel daarvan, geeft den doorslag bij de weigering om den staat aan geld te helpen.

Maar wat deze punten zelve aangaat, als punten die de belastingpolitiek aangeven, speciaal van de S, D. P. in een verkiezingsprogram, anders geformuleerd dan in het gewone program, is het nut daarvan vrijwel problematisch. Het gewone program voor huisgebruik geeft op belasting-politiek gebied de volgende dingen:

Sterk opklimmende belasting op de inkomsten, (op de hooge inkomens luidt het thans, dus een redactieverbetering), en het vermogen (in het gewone program; het kapitaal en de kapitaalsvermeerdering in het verkiezingsprogram). De rest van het gewone program heeft men weggelaten. Dus dit belastinglijstje van het verkiezingsprogram is duidelijker, dus beter. Maar als men toch op eigen initiatief aan het wijzigen was, is dan de vraag niet opgekomen of de belastingeischen der burgerlijke democratie wel thuis hooren op een program van een socialistische partij in het tijdperk van het imperialisme? Of blijft zulk een kwestie ter overweging over aan de eventueel door het congres bedoelde commissie, te benoemen door het P. B.? Deze belastingformules hebben nog geen sacramenteel karakter al staan ze in een verkiezingsprogram. 1)

Nieuw zijn dus deze eischen niet; de vraag is alleen of ze nog wel op een program moeten voorkomen in dezen tijd. De belastingpolitiek van het imperialisme

---

1) Hebben de ontwerpers van dit program wel eens gedacht aan de woorden van Marx uit het jaar 1850 in de „Neue Rheinische Zeitung"? Zij luiden:

„De hervorming der belasting is het stokpaardje van alle radicale bourgeois, het specifieke element van alle burgerlijke hervormingen van economischen aard. Van af de oudste middeleeuwsche spitsburgers tot de moderne vrijhandelaars gaat de strijd hoofdzakelijk om de belastingen. De distributieverhoudingen berusten onmiddellijk op de burgerlijke productieverhou-

weert men volstrekt niet met de traditioneele belasting op de hooge inkomens er tegenover te stellen, noch draagt men er ook maar iets toe bij, hoe weinig ook, om de hoofden der arbeiders te verhelderen. Hoe moet onze positie zijn als, voor welke doeleinden dan ook, het imperialisme het noodig acht, één van deze eischen in vervulling te doen gaan om de tekorten te dekken? Moet het niet het voornaamste zijn, dat men ons standpunt kan opmaken uit ons program?

* * *

De paragraaf 2 van het verkiezingsprogram is langer, ze bevat meer. Het is om zoo te zeggen het kernpunt, de clou. Nationalisatie van den grond; ook om de mogelijkheid te scheppen van woningbouw op groote schaal. We gaan de distributie van overtollige woningruimte even voorbij, en lezen dan: bevordering van de productieve landbouw-associatie, door landarbeiders-organisaties, gemeenten enz. (sic!)

Dat zulke punten in een program van een marxistische partij voorkomen zou men niet verwachten. Want dit program veronderstelt, ondanks zijn hybridesch karakter, de bestaande maatschappijvorm, zie de belastingen, de uitkeeringen aan de arbeiders! Zulk een programpunt zou men eer verwachten van de engelsche arbeiderspartij of van een of andere ethisch-aesthestische richting van het „Allerwelts socialismus,"

De „nationalisatie van den grond" thans, brengt de grond in handen van den staat. Wat wil dat zeggen? Dat de grondrente aan den staat komt. De staat is geen filantropisch instituut, dus wordt de staat de grondeigenaar, die alle grond verhuurt, verpacht en daaruit reusachtige inkomsten trekt. Het punt: bevordering van de productieve landbouwassociaties door landarbeiders, doet de vraag stellen: wie moet deze associaties bevorderen? De S. D. P.? Neen toch. Deze „bevordering" — helaas blijft dit in het duister — zal wel door den grondeigenaar moeten plaats hebben n.l. den staat. Dit leid ik er uit af. Want als men zegt: bevordering van de industrie, of van den handel, dan moet dat een corporatie doen die in den regel wordt aangeduid. Want nationalisatie van den grond wil niet zeggen dat de arbeiders den grond bezitten. Dus bevordering van de productieve landbouwassociatie door landarbeidersorganisaties.... met staatshulp. Want de „landarbeiders-organisaties" die bestaan, hebben geen geld om groote bedrijven op landbouwgebied in het leven te roepen, zoo dit al de taak ware van „landarbeidersorganisaties." Trouwens de „gemeenten", die ook genoemd worden, doen ons wel begrijpen wat men wil met dezen eisch. De gemeente Amsterdam heeft zulk een landbouwbedrijf, als wij ons niet vergissen. De heeren

---

dingen; de verhoudingen tusschen arbeidsloon en winst, winst en rente, grondrente en winst kunnen door de belastingen slechts op ondergeschikte punten worden gewijzigd, maar niet worden aangetast in hunne grondslagen. Alle onderzoekingen en debatten over de belasting veronderstellen het eeuwig bestaan der burgerlijke verhoudingen. De opheffing der belastingen zou de ontwikkeling van den burgerlijken eigendom en zijn tegenspraken slechts bespoedigen."

Oudegeest en Miranda waren de voorstellers. Dit programpunt nl. van de productieve landbouwassociaties met hulp van den staat van thans, te geven aan de landarbeidersorganisaties, doet Lassalle alle eer aan.

Dit Lassalleaansche standpunt is dus nog niet overwonnen. Dat wij aan den staat nimmer den grond zullen in handen spelen, evenmin als andere monopolies (de grond zou het monopolie bij uitnemendheid zijn) behoeft na het betoog over de belastingen niet weer te worden herhaald. Zegt men: de landarbeidersorganisaties krijgen de grond in gebruik; de staat geeft meststoffen, gereedschappen, bemoeit zich met den afzet, dus blijft alles aan den staat, ergo deze associaties zijn geen lichamen op zich zelf — dan zeggen wij: dan verschaft men den staat een nieuw uitbuitingsgebied. Dit punt is verkeerd. Blijkbaar heeft dit punt iets te maken met de levensmiddelenvoorziening in oorlogstijd en na den oorlog. Het verkiezingsprogram der S. D. A. P eischt een levensmiddelendepartement met toebehooren. De S. D. P, eischt meer.... landnationalisatie en associaties op landbouwgebied door organisaties van landarbeiders gedreven. Kan het radicaler? zou men geneigd zijn op den eersten blik te vragen. Maar het zou meer ad rem zijn om te vragen: kan het reactionairder?

Den staat reusachtige inkomsten te verschaffen en de strijdorganisaties der landarbeiders een taak te geven die met den klassenstrijd niets te maken heeft, kan moeilijk anders worden genoemd dan reactionair. Want onder het kapitalisme is dit mogelijk, maar zeker niet bevorderlijk voor het voeren van den klassenstrijd. Het agrarisch stelsel dat op de samenwerking der arbeiders berust, rationeel bedreven in samenhang met de industrie, komt eerst na de consolideering van de macht der arbeiders; niet onder het imperialisme. Zoo het bevorderen van den kleinen landbouweigendom voor de arbeiders niet goed is van ons standpunt, evenmin als het in gebruik geven van den grond aan landarbeiders individueel, zoomin deugt voor ons de bevordering van de associaties. Later hoop ik in de gelegenheid te zijn een poging tot kritiek te doen op de andere deelen van het verkiezingsprogram.

25—2. 1918,

Overzicht der Tijdschriften.

Het is uiteraard niet mogelijk in een maandelijksch overzicht een eenigszins volledige revue te geven van de artikelen, welke in de *Neue Zeit*, het weekblad van de duitsche zoogenaamde sociaal-demokratie, onder leiding van den sociaal-imperialist Cunow, verschijnen. Voor de lezers van de *Nieuwe Tijd*, waarin toch vooral de revolutionaire beteekenis van het marxisme voor het proletariaat naar voren wordt gebracht, is het trouwens ook niet noodig, wijl de revolutionaire marxistische leer in de meeste artikelen wordt geradbraakt en ontmand, om alsdan te kunnen dienen als theorie en leer voor het ekonomisch imperialisme in het algemeen en voor de stichting van een groot pruisisch-duitsch imperium in het bijzonder, welker grenzen worden bespoeld door de wateren van Noord-, Oost-, Witte-, Zwarte- en Middellandsche Zee. Cunow is de Mahomet, die met vuur en zwaard dit imperialistisch millennium voor het Duitsche proletariaat zal stichten.

Het is opmerkelijk dat de staf van sociaal-patriottische medewerkers van dit tijdschrift hoofdzakelijk uit de meest bekende duitsche revisionisten bestaat. Noske, Hugo Heimann, Max Schippel, Otto Hue, Paul Hirsch, Ludwich Quessel, J. Meerfeld, Philipp Scheidemann representeeren er de duitsche sociaal-demokratie. Het imperialistische marxisme van Cunow blijkt zich dus te ontpoppen in het gewone huis- of tuin-revisionisme.

Drie onzer meest bekwame volksekonomen, Heinrich Cunow, Otto Hue en Max Schippel, schrijft *George Beyer* in afl. 22 over *„het Monopolievvaagstuk"* hebben in samenwerking met Wilhelm Janson in het vorige jaar een boek uitgegeven *„Monopolfrage und Arbeiterklasse"* (Vorwärts-Verlag) waarin de duidelijke lijn van het nieuwe sociale worden is voorgeteekend en aangetoond, dat de oprichting van staats-monopolies in bet belang der arbeiders eenvoudig geen vraag meer mag zijn, maar een eisch des tijds is geworden. De vraag is slechts meer, welke takken van industrie en handel, met het oog op de staats-schulden, *ten bate van de groote massa* het eerst in aanmerking zullen komen.

Deze staats-monopolies zullen alsdan ongewild (?) de wegen effenen voor de socialistische ekonomische organisatie. De gebraden vogels komen de in moderne vakvereenigingen en in patriottisch sociaal-demokratische partijen georganiseerde arbeiders van zelf — en zelfs ongewild — in den mond vliegen.

Ludwich Quessel vestigt in een leerzaam artikel de aandacht op de groote

beteekenis van de *buitenlandsche politiek van Japan* (afl. no. 23). Hij wijst op den buitengewonen invloed en macht, die Japan tegenwoordig in Noord en Midden-China bezit, hoofdzakelijk in Zuid-Manschoerije, Oost-Mongolië, Shangtoeng en Foekien. Niet alleen dat Japan in dat deel van China beslag legt op de kolenmijnen en de ertslagen, maar het eischt ook dat Japansche ambtenaren invloed op de regeerings-macht uitoefenen. De eischen zijn omschreven in het Verdrag van 26 April 1915, tot welker aanneming China ten slotte gedwongen werd door het ultimatum van 7 Mei 1915.

De op 26 April 1915 begonnen Japansche Chinapolitiek van „vreedzame penetratie", welke hoofdzakelijk was gericht tegen Amerika en Engeland, had een geheim verdrag met het Czarisme van Rusland ten gevolge, met de bedoeling later een combinatie Duitschland—Rusland—Japan tegen Amerika—Engeland te vormen.

De russische revolutie heeft dit plan evenwel in duigen doen vallen. De Japansche diplomatie begreep toen al heel spoedig dat zij haar Chinapolitiek met de wapens tegen Engeland—Amerika gekeerd, op den duur niet zou kunnen voortzetten en kwam er, gedwongen door de macht der omstandigheden, ter voorkoming van katastrophen-politiek, een overeenkomst met de Vereenigde Staten tot stand, dat op 2 en 3 Novembar 1917 te Washington tusschen de Amerikaansche Staats-secretaris en Vicomte Ishii door middel van nota's werd afgesloten. Deze schikking stelt zich ten doel den drang der expansie van Japan in China af te leiden naar de russische kustprovincies in Oost-Azie, in het belang van Amerika en Engeland. Gedurende den oorlog is toch Japan reeds de grootste concurrent van Engeland in het Jangtze-dal geworden. De plaats die eertijds Duitschland innam, is thans in handen geraakt van Japan. Te Hankow, eenige jaren geleden nog een stad van weinig beteekenis voor den japanschen handel, hebben zich reeds verscheidene firma's van japansche nationaliteit gevestigd. Op allerlei wijzen wordt de chineesche industrie gesteund met japansch geld, een combinatie uit Japan ging reeds een contract aan met de Chineesche regeering voor den aanleg van een telefoonnet in de drie vlak tegenover elkaar gelegen steden Hankow, Hanjang en Woetsjang, die een gezamenlijke bevolking van 1,5 millioen zielen hebben, terwijl in de smelterijen te Hanjang, de kolenmijnen te Pingsjang en de ijzermijnen te Tajeh reeds voor 15 miljoen japansch kapitaal is gestoken.

Door de overeenkomst moet Amerika dezen drang van Japan in China trachten af te leiden naar de russische provincies in Oost-Azië. Japan zal natuurlijk niet aan het „bevriendde" Rusland den oorlog verklaren, maar evenals Duitschland aan de Westzijde, tot zijn groot leedwezen genoodzaakt zijn de russische kust-provincies militair te bezetten, ten einde in Oost-Azië de orde te herstellen. De vijandschap van Japan tegen Duitschland, zegt Quessel, is hierdoor wederom gegroeid en zal het ook wel den druk van Japan zijn geweest, die China dwong den oorlog aan Duitschland te verklaren. Een machteloos Rusland, concludeert de schrijver, beteekent voor Duitschland een vijandelijk, met Amerika en Engeland hand-in-hand gaand Japan. Voor dit feit mogen wij de oogen niet sluiten, maar hebben ons ernstig de vraag voor te leggen of het inderdaad in het belang van

Duitschland is een politiek te voeren die de macht van het nieuwe Rusland naar buiten nog meer moet verzwakken.

Opmerkelijk is dat *Heinrich Cunow* in een artikel „*Japans Absichten in Ostsibirien*" (afl. 1 *Neue Zeit* van 5 April), ofschoon hij zijn instemming betuigt met de instructieve beschrijving van de buitenlandsche politiek van Japan door Dr. Quessel, juist tot een tegenovergestelde conclusie komt, n.l. dat de in Duitschland onder de vrijzinnigen veel voorkomende argumentatie, als zoude de bevordering van de zelfstandigheid (?) der volken van het vroegere West-Rusland en de daarmede gepaard gaande verzwakking vat het russische rijk, Duitschland zich voor altijd de gelegenheid zou ontnemen een verbond met Japan tegen de Angelsaksische machten te sluiten, totaal verkeerd is.

Deze argumentatie zou innerdaad eenigen grond kunnen hebben als werkelijk het Ishii-verdrag eenige beteekenis had. Veeleer kan men zeggen dat door den teruggang van de macht van Rusland, Japan tot een verbond met Duitschland wordt gedrongen, want om zijn plannen door te kunnen voeren, heeft Japan een sterke ruggesteun noodig en die steun is alleen het duitsche imperium. Het is de bedoeling van Japan, van het Oost-Siberische kustgebied een tweede Koréa te maken. De Engelsche diplomatie spreekt wel van een beveiliging van de amerikaansche en engelsche handelsbelangen in Siberië en het is mogelijk dat Japan voorloopig van een uitvoering van zijn plannen afziet, maar uitstel is ook hier geen afstel. Op de beslissing daarvan zal ongetwijfeld van grooten invloed zijn het resultaat van het offensief op het Westfront.

* * *

In een artikel „*der Russische Staatsbankrott*" (*Neue Zeit* no. 20) van Max Grunwald, wordt er op gewezen dat de staking van de rente-uitkeeringen van alle schulden van den Staat, van Banken en Spoorwegen. op bevel van de tegenwoordige russische maximalistische regeering een revolutie voor de kapitalistische wereld beteekent, doch dat van den anderen kant deze ekonomische maatregel ook niet te overschatten is en meer is te beschouwen als politieke- en ekonomische voorzichtigheids-maatregel. De tegenwoordige revolutionaire regeering van arbeiders en boeren wil Rusland eenerzijds emancipeeren van de exploitatie door het buitenlandsch kapitaal, hoofdzakelijk Entente-kapitaal, en van den anderen kant tegelijk door opheffing van een bepaald deel van het privaat-eigendom de russische uitgaven door zich zelf doen dekken. Deze beide zaken staan in een oorzakelijk verband met elkaar en is, zoo gezien, de bewering van een werkelijk bankroet van het russische staats-wezen onjuist. Alles hangt er van af, of de tegenwoordige revolutionaire regeering de macht in handen kan houden en of zij de technische bekwaamheden zal bezitten het russisch gebied ekonomisch te organiseeren. Het blijft de vraag of en op welke wijze een zoodanig revolutionair georganiseerd Staatswezen zich zal kunnen aanpassen aan de andere kapitalistisch georganiseerde staten.

Over de finantieele en ekonomische afhankelijkheid van Rusland van *de Entente*, d.w.z. van Engeland. Amerika en Frankrijk, welke vooral tijdens den

oorlog is ontstaan, althans wat de beide eerstgenoemde landen betreft, geeft prof. Brentano, in een brochure „die Staaten im Weltkrieg" (München, George Müller), waardevolle gegevens. De afzet van engelsche waren naar Rusland en de uitvoeren van groote bedragen engelsch en amerikaansch kapitaal om de natuur-schatten, waaraan Rusland zoo rijk is, te exploiteeren, namen nà den oorlog spoedig enorm toe. Engeland vooral nam de plaats van Duitschland in. Reeds vóór de russische revolutie van 10 en 11 November 1916 zijn te Jekaterinenburg de voornaamste goud- en platinamijnen door middel van aandeelen aan een engelsch-amerikaansch syndicaat overgegaan, 50 pCt. van het koper en 30 pCt. van het goud in Rusland wordt door engelsch-russische maatschappijen geproduceerd, ¾ van de Siberische goudvelden, een aanzienlijk deel van de aan mineralen zoo rijke Altaï-bergen, alsmede van de ijzer- en kolenbeddingen in het Donetz-gebied behooren aan engelsche en amerikaansche maatschappijen of hebben belangrijke concessies afgesloten van ijzer, lood, koper en kolen-mijnontginningen en bezitten daarnaast contrôle op spoorwegen en het gebruiksrecht op niet naar waarde te schatten bosch-bezittingen. Talrijke engelsche bank-instituten stellen zich ten doel de engelsche ondernemingen in handel en industrie te financieren; zelfs de echt-russische weefindustrie in het gebied van Moskou staat onder engelsch toezicht. Amerikaansche ingenieurs, ondernemers en fabrikanten hebben zich over geheel Rusland gevestigd, „The American international Corporation" werkt met een kapitaal van 50 millioen dollar voor aanleg van spoorwegen en mijnwerken, een consortium van Amerikaansche financiers hebben 100 millioen dollar beschikbaar gesteld voor den bouw van spoorwegen in Siberië, enz.

Naast deze privaat-rechterlijke finantieele afhankelijkheid van het ekonomisch Rusland van Engeland en Amerika, komen nog de staatsschulden aan Frankrijk, welke op 24 milliard mark kunnen geschat worden, aan Engeland voor 12 tot 14 milliard en aan Amerika 8 tot 10 milliard mark. De russische staats-papieren aan het duitsche kapitalisme verschuldigd bedragen echter niet meer dan 2 millioen mark.

Een *kapitalistische* russische regeering zou dus onmogelijk zich zelf kunnen helpen en bleef op de internationale kapitaal-markt aangewezen, wilde zij haar schulden en renten blijven betalen. Geheel anders is de toestand voor een revolutionaire regeering, die de opheffing van het kapitalisme en de automatische tegenstelling tot het internationale kapitalisme als haar laatste doel beschouwt. Deze regeering van arbeiders en boeren heeft noch politieke, noch ekonomische „Ruecksichten" tegenover het internationale kapitalisme en moet trachten door opheffing van het groote privaat-bezit, ontzaggelijke ekonomische krachten vrij te maken, uit welker opbrengsten zij zich zelf kan in-stand-honden. Natuurlijk betreft het hier experimenten van zulk een groote draagwijdte dat thans nog moeielijk kan worden beoordeeld of deze gelukken zullen. In ieder geval berust de synthese van annuleering der russische staatsschulden en opheffing van het russisch kapitalistisch privaat-bezit op een innerlijk logisch beginsel en is zij naar alle waarschijnlijkheid de eenige weg, waarop een oplossing der tegenstellingen mogelijk is.

Men moet niet vergeten dat Rusland kan beschikken over onuitputtelijke

natuur-schatten welke, geexploiteerd in het belang van het algemeen, reeds voldoende zijn om den russischen staat van de internationale geldmarkt onafhankelijk te maken, terwijl een regeering met het program der Maximalisten dadelijk een reeks van uitgaven spaart die aan de overige staatslichamen der wereld als een vampier zuigen. Men behoeft slechts aan de afschaffing van het militaire stelsel, van een staand leger en vloot te denken; dat ook op hun program staat, men behoeft zich slechts te herinneren dat de russische Kerk niet alleen enorme schatten aan grond en landerijen bezit, welke reeds zijn geannexeerd, maar ook aan goud, zilver en edelsteenen, die eveneens in het bezit van den Staat kunnen gebracht worden. Blijkt het, dat het russische volk reeds die historische trap bereikt heeft dat de bestaande regeering mogelijk blijft en zij orde en rust kan brengen, dan kan zij overgaan tot een geweldige ontplooiing der produktieve krachten.

Of de nog kapitalistisch geregeerde landen zich de annuleering der schulden zullen blijven laten aanleunen, is een andere vraag. De schrijver van bovenstaande beschouwingen is van meening dat geen nieuwe katastrophale maatregelen tegen Rusland zullen genomen worden, maar houdt het voor mogelijk dat een revolutionaire regeering al zeer gauw zich aan een privaat-rechtelijk accoord zal aanpassen, ten einde met haar schuldeischers tot „rust en vrede" op ekonomisch gebied te kunnen komen.

* * *

Thans nog iets over het zoogenaamde zelfbeschikkingsrecht der naties, dat met den wereldoorlog weer in de mode is gekomen en waarover allerlei dwaze en allerzotste opvattingen, voornamelijk ook in de socialistische pers, gangbaar zijn, welke „wirwar" een Cunow. — en in zijn nasleep een russische sociaal-patriotje, genaamd Verow — uitbuit om er een antimarxistisch beginsel van te maken.

Cunow tracht in een paar artikelen over *Marx und das Selbstbestimmüngsrecht der Nationen*" (no. 25 en 26 *Neue Zeit*) met een groot aantal citaten uit de werken van Marx en Engels aan te toonen, dat voor de beide grootmeesters dit recht niets anders dan een onhoudbare en dwaze fiktie was; duidelijk met de bedoeling dat her zeer „marxistisch" is als het duitsche imperium, door de physische en intellectueele kracht van de duitsche natie, zijn oostelijke naburen, onverschillig tot welke volken zij behooren, absorbeert en zich er mede assimileert.

Bij nauwkeurig onderzoek blijken deze citaten steeds betrekking te hebben op overblijfselen van volken, die hier en daar verspreid wonen en voor een nationaal zelfstandig bestaan niet meer geschikt zijn. Bovendien zal niemand onzer toch ook willen beweren dat de kaart van Europa niet in dien zin kan gewijzigd worden, dat groote en levensvatbare europeesche volken zooveel mogelijk hun natuurlijke grenzen verkrijgen, grenzen „die door taal en sympathien moeten worden bepaald." (Engels Po und Rhein), indien mogelijk, zouden wij willen bijvoegen, door de betrokkenen zelf. Dat ook voor ons, evenals voor Marx en Engels, het zelfbeschikkingsrecht der volken, of, zooals men het in de 2e helft van de vorige eeuw noemde, het „nationaliteitsprincipe" geen *rechts*-, maar hoofdzakelijk een *politiek* beginsel is,

mogen wij wel als bekend veronderstellen. Zoo goed als Marx destijds b.v.b. de herstelling van een zelfstandig Polen eischte, omdat dit de reaktionaire russische invloed in Europa zou verzwakken en de demokratische ontwikkeling van Middel- en West Europa zou bevorderen, zoo ligt het thans op den weg van het revolutionaire proletariaat van Europa mede te werken tot de stichting van een republiek Rusland tot zijn vroegere grenzen, desverlangd met een afzonderlijke republiek Polen, en van een federatieve Balkan-republiek, omdat dit de reaktionaire invloed van het pruisisch-duitsche imperialisme ten zeerste zou verzwakken, en de onderdrukking en uitbuiting van het proletariaat van Middel- en Westeuropa ontzaggelijk zou verminderen.

Maar de revolutionaire marxisten — Mahomet Cunow noemt ze soms ook wel vulgair-marxisten — zijn niet zoo vulgair als hij insinueert, op grond van het zelfbeschikkingsrecht der volken te eischen dat de Duitschers in Zwitserland of de Franschen in België en in Zwitserland, desgewenscht wederom met hun oude hoofdstammen zoude vereenigd moeten worden, of wel dat de „Gaelen" op het eiland Mann in de Iersche Zee een zelfstandigen staat moeten kunnen vormen, als zij dat willen. Het zelfbeschikkingsrecht der volken in de kapitalistische maatschappij is immers, zooals elk recht in die maatschappij, ten slotte een kwestie van *macht* der heerschers. Evenmin als een ieder arbeider in die maatschappij het recht bezit over zich zelf te beschikken, bezit een onderdrukt volk dit recht. De grondslag van dat recht, als zoodanig, kan niet gelegd worden door diplomatische dialogen der kapitalistische regeeringen, noch door overleg van sociaal-patriotten op de een of andere ineengetimmerde conferentie, slechts onder het proletarisch regiem verkrijft een natie het recht over zich zelf te gaan beschikken.

Wat de sociaal-patriot *Verow* schrijft (no. 22 en 23 der *Neue Zeit*) over de opvatting der Bolschewiki over meergenoemd recht is in één woord ploertig. Ofschoon niet ieder revolutionair socialist het met opvattingen van Lenin en Trotzki en anderen over de toepassing van het zelfbeschikkingsrecht der Volken, tijdens de diktatuur van het proletariaat van stad en land, ééns zal zijn, — zijn niettemin de denunciaties van Verow in beide artikelen aan het adres van Lenin en van de leidende Bolschewiki onder de ontzettend moeielijke omstandigheden, waarin zij thans in Rusland moeten regeeren, beneden alle kritiek. Die mijnheer eindigt zijn pamflet tegen de Bolschewiki aldus: de overvloed van macht waarvan de Bolschewiki tegenwoordig nog genieten, heeft hen dronken gemaakt en toch kan het hen ook gaan als die ganzen, die in hun roes niet bemerkten, hoe hen de veeren werden uitgeplukt en tot bezinning gekomen. zoo kaal als zij waren, onder geweldig gesnater in de wijde wereld moesten vluchten."

Dergelijk snobbisme, of wel ploertigheden, kan men tegenwoordig lezen in het wetenschappelijk orgaan van de duitsche zoogenaamde sociaal-demokratie.

* * *

Noemen wij ten slotte nog een zeer levenswaardig artikel van *Heinrich Cunow* over „*Grundlagen der Hegel-Marxschen Geschichtsauffassung*" (no. 19/20 *Neue Zeit*). De ruimte ontbreekt ons daarvan een goed overzicht te geven.

De belangstellende lezer doet ook beter deze zelf te lezen.

In dit verband is het echter niet onaardig er op te wijzen hoe Marx zelf over de methode van Hegel dacht. In zijn brief aan Dr. L. Kugelmann, gedateerd 27 Juni 1870 (*Neue Zeit* 1901/2 2e deel) schrijft hij o.m.: „Wat dezelfde Dr. Lange over de methode van Hegel en mijn toepassing daarvan zegt, is waarlijk kinderachtig. Ten eerste begrijpt hij „*rien*" van Hegel's methode en daarom ten tweede nog veel minder van mijn kritische wijze, haar toe te passen. In één opzicht herinnert hij mij aan Mozes Mendelssohn. Deze oer-type van een blaaskaak schreef namelijk aan Lessing, hoe het in hem kon opkomen „den dooden hond Spinoza" *au serieux* te nemen! Evenzoo verwondert de heer Lange zich, dat Engels, ik, enz. den dooden hond Hegel *au serieux* nemen, nadat toch Büchner, Lange, Dr. Dühring, Fechner, enz, reeds lang zijn overeengekomen, dat zij — *poor deer* — hem sedert lang begraven hebben. Lange is zoo naïf te zeggen, dat ik mij in de empirische stof, met „zeer zeldzaam voorkomende vrijheid beweeg," Hij heeft geen „Ahnung" er van, dat deze „vrije beweging in de stof" niets anders dan een paraphrase is voor de *methode*, de stof te behandelen, — namelijk de „*dialektische methode*."

OPMERKER.

De Voedselvoorziening in het Parlement.

II (*Slot*).

DOOR

B. COLTOF.

Ons rest thans nog eene bespreking van de richting-Treub in het distributie-debat, de richting die wij in ons vorig artikel als reactionnair hebben aangeduid. Het woord „reactie" heeft in 't algemeene spraakgebruik een slechten klank. Toch hebben wij — hetzij tot zuiver begrip hier opgemerkt — met deze aanduiding niet bedoeld, op de groep-Treub een bijzonder odium te werpen wegens haar speciale verwerpelijke gezindheid. Men zal reeds begrepen hebben dat wij van de zoogenaamd „vooruitstrevende" richtingen evenmin iets goeds verwachten ; en er schuilt nog steeds een groote dosis waarheid in de stelling, dat een openlijk vijand beter is dan een valsche vriend. Beter, niet alleen in moreelen zin, meer achtenswaardig ; maar ook minder gevaarlijk. Het proletariaat, met andere woorden, heeft minder gevaar te duchten van Treub dan van Troelstra.

De buitengewone omstandigheden zijn oorzaak dat, meer dan ooit te vOren, alle kapitalistische en burgerlijke partijen thans samenvloeien tot ééne reactionnaire, arbeiders-vijandige massa. Het wereldtekort aan voedsel, drijft alle groepen der bourgeoisie tezamen met het gemeenschappelijke doel, van de beschikbare voedingsmiddelen een zoo groot mogelijke hoeveelheid voor de heerschende, — een zoo klein mogelijk deel voor het proletariaat te bestemmen. Alle burgerlijke partijen en groepen voeren tegenover het proletariaat eenzelfde politiek ; een hongerpolitiek.

En evenzeer vinden alle burgerlijke richtingen elkaar in hun gemeenschappelijk verweer tegen het dreigend spook der proletarische revolutie. Nog steeds wordt de revolutionnaire klassenstrijd in Middel- en West-Europa gedempt door alle machtsmiddelen van het kapitaal : door de militaire organisatie en censuur, de justitie, pers, kerk en school,

die met kunst- en vliegwerk den nationalistischen volken-roes pogen te cultiveeren ; maar met ernstige vrees ziet de gansche bourgeoisie het tijdstip naderen, dat de thans bloedig uiteengerukte proletarische massa's weder verzameld zal zien tot uitgehongerde, opstandige en onweerstaanbare revolutielegers. Ondanks alle onderdrukking laait nu hier, dan ginds het verzet op. Meer dan ooit beseffen de heerschende machten de waarheid van het Mene Tekel, waarmede het Communistisch Manifest aanvangt ; zij voelen zich bedreigd door het onzichtbaar rondsluipend revolutie-spook.

Waarschijnlijk is de angst der bourgeoisie grooter, dan feitelijk met de machtsverhoudingen van thans en van de naaste toekomst overeenstemt. Wij althans meenen ons te moeten wachten voor te groote illusiën omtrent de revolutionnaire macht, die het proletariaat onmiddellijk na den oorlog zal weten te ontplooien. Doch desniettemin staat vast, dat met dezen oorlog een tijdperk in den proletarischen klassenstrijd is afgesloten, en dat de Russische revolutie een nieuw tijdperk heeft ingeluid, dat van den revolutionnairen massastrijd om de macht.

Natuurlijk heeft deze verandering in de verhouding der strijdende klassen een grooten invloed op de taktiek van bourgeoisie en proletariaat beide. Bij de bourgeoisie spreekt hierin bovendien nog een andere factor mede, namelijk de toenemende overheersching, binnen haar eigen rijen, van het bankkapitaal en de „zware" industrieën. Hoezeer de invloed van deze kapitaalmachten ook in Nederland groeit, daarvoor hebben wij een bijdrage geleverd in onze artikelen over de Export-Centrale 1). Deze machten vormen het meest stuwende element in het imperialisme ; zij zijn agressief naar buiten en naar binnen. Van deze groepen is de Economische Bond één der uitingsvormen, — Treub de bekwaamste organisator en promotor.

Reactionnair, altans in dit verband, hebben wij deze richting genoemd, omdat zij wil reageeren tegen de tot dusver door Posthuma gevolgde levensmiddelen-politiek, en vooral tegen de schijn-democratie, waarmede de regeering der heeren Cort van der Linden c.s. deze politiek hebben ontvangen. Het is niet in de eerste plaats de vraag — aldus betoogde de heer ter Spill — wat de bevolking aangenaam vindt of niet. En het systeem van de regeering karakteriseerde hij als „een verwennen en een bederf van het volk". In rond Hollandsch omgezet, zeggen de heeren tot de regeering : „Wat drommel, houd toch op met al die mooie praatjes van zorg voor het volk ; zeg liever ronduit, dat wij kapitalisten niet van zins zijn om iets voor het volk te doen".

---

1) De oorlogswinst, de bankiers en de Staat.

Men begrijpt; dat de kapitalistische regeering niet zoo rondborstig zal worden. Zij heeft een zekere hoeveelheid schijn-democratie en volksbedrog noodig en zij zal dus steeds met een min of meer verontwaardigd air de theorieën der „Scharfmacher" afwijzen. Het *woord* blijft aan de Troelstra's en de Marchant's; maar de *daad* komt meer en meer onder den invloed van de Treub's en ter Spill's.

Een ontleding dus van de theoretische en praktische beschouwingen van die heeren, doet ons de denkwijze en de inzichten kennen van de toonaangevende imperialistische strooming, de richting wier feitelijke invloed reeds veel grooter is dan oppervlakkige toeschouwers vermoeden. En wat bij zulk eene ontleding ons het meeste treft is niet de staatsmanskunst, maar wel de brutaliteit, de stemming van vijandigen overmoed tegenover het proletariaat.

Voor de theoretische inzichten van deze richting kunnen wij ter school gaan bij jonkheer ter Spill, die, vooropstellend dat voor het bewaren van de volkskracht en het bestrijden van ondervoeding „geen offer te groot" mag zijn, daarop liet volgen:

> „Maar de vraag is: Is het noodig? Is er bij het volk als geheel ondervoeding? Is er vermindering van volkskracht, en zoo ja, in welke mate? Om zich heen ziende meent spr. waar te nemen een betrekkelijke welvaart. De loonen op het platteland zijn aanmerkelijk gestegen. De volksgezondheid wijst in de laatste dagen niet in die richting."

En dan voert de redenaar de afgezaagde argumenten ten tooneele: toenemende drankaccijns, druk bioscoop-bezoek, en vermeerdering der inlagen op de spaarbank; ofschoon hij zelf dergelijke argumenten „een beetje kleinlich" noemt, maakt hij er toch dankbaar gebruik van.

Het is wel een zeer eigenaardige, tendentieuze economie waarvan deze heeren zich bedienen. Zij willen de volkswelvaart afmeten naar eenige statistische cijfers, zonder nader onderzoek naar de beteekenis van die cijfers. Ieder, die van economie en statistiek zelfs maar een flauwe notie heeft, kan het absoluut onwetenschappelijke van deze methode aanstonds inzien. De cijfers der statistiek zijn de resultante van verschillende gegevens en factoren, die in de statistiek niet of zeer onvolledig tot uiting komen. Het klakkeloos toepassen van een statistisch gegeven, zonder onderzoek naar de samenstellende factoren, is daarom eenvoudig onzinnig te noemen.

Zoo heeft v. R. reeds in een vorig nummer aangetoond, op welke lichtzinnige manier men de cijfers over de volksgezondheid moet vervalschen, om tot de optimistische conclusie van den heer ter Spill te komen. Bovendien mag de vraag wel eens gesteld worden, of deze heeren zich voorstellen, dat de invloed van de ondervoeding op de volksgezondheid, d. i. op de statistieken van geboorte en sterfte,

binnen één jaar merkbaar zou zijn? Dat zou natuurlijk slechts het geval zijn, wanneer de voedselschaarschte plotseling, als aan acute hongersnood, ware opgetreden; dan zou zijn invloed zich met groote schokken hebben afgeteekend in de lijn van de sterftestatistiek. Maar het moderne kapitalisme tracht zulke calamiteiten, die de volkswoede te veel zouden opwekken en die dus voor de heerschende klassen gevaarlijk zouden worden, zooveel mogelijk te voorkomen. Het organiseert den hongersnood; het vervangt den acuten scherpen nood door de langdurige, geleidelijke ondervoeding-door-rantsoeneering; het heeft het elastische menschelijke aanpassingsvermogen in zijn dienst gesteld. En op deze wijze zal wellicht eerst na jaren, en ook dan nog onzuiver, wijl door vele andere factoren gekruist, het resultaat van dezen lijdenstijd in de sterftestatistieken tot volle uitdrukking komen.

Even onzinnig is b.v. het beroep op de bioscoop-cijfers. Naast de statistiek moet hier de psychologie een woordje meespreken. Men moet zoo'n volksbioscoop eens bezocht hebben, of, liever nog, op een Zondagmiddag de schare der bezoekers aanschouwen, die zoo'n instelling verlaten. Dan ziet men, dat het vooral de proletarische jeugd, de kinderen en de half of driekwart volwassen jongelieden zijn, die de groote massa der bioscoop-bezoekers leveren. En men kan heusch niet als iets prijzenswaardigs op de rekening van het kapitalisme schrijven, dat het de opgroeiende generatie tot de trouwe bezoekers van deze inrichtingen voor wansmaak opvoedt. De bioscoopwoede is een echt product van de kapitalistische maatschappij; zij is de met alle kunstmiddelen, ten bate van de kapitaalwinst, opgevoerde exploitatie van de intellectueele en ideëele armoede van het proletariaat. Doch dat iemand als de heer ter Spill er toe kan komen, de ondervoeding van het volk te willen weg-redeneeren met het feit, dat de kinderen en opgeschoten jongens nog genoeg zakgeld hebben om de luttele, bioscoop-centen te betalen, dat bewijst wel hoe zwak en tendentieus zijn betoog is.

De heer ter Spill had deze tendentieuse voorstelling voor een bepaald doel noodig. Hij wilde er nadruk op leggen, dat *nu* de toestand van het volk nog niet zoo ernstig is; dat 't thans nog niet gaat om ondervoeding, maar alleen, gelijk hij met de aan zijn kring eigen arrogantie beweerde, omdat de bevolking „haar levensgemak bedreigd ziet". En hij gaf van den tegenwoordigen toestand een veel te schoon gekleurd beeld, om daartegen des te scherper te doen afsteken het sombere toekomsttafreel:

> „Hier is pessimisme gerechtvaardigd, want de toestand zal hoogst ernstig worden. Bij het steeds meer ontbreken van grondstoffen staat ons werkloosheid voor tienduizenden te wachten".

En daarom moet de Minister „zijn kracht en de millioenen bewaren totdat die ernstige tijden aanbreken".

Men zou, een dergelijke zwarte toekomst voorziende, ook een anderen gedachtengang kunnen volgen. Men zou kunnen denken : laat de regeering thans reeds het mogelijke doen voor de volksvoeding, opdat het volk straks, als de tijden van nog grooteren nood aanbreken, zoo krachtig mogelijk zij, en zijn weerstandsvermogen zoo sterk mogelijk. In dezen gedachtengang ligt er een opgaande lijn in de geheele economische politiek. Doch dit is juist het vraagstuk, welks oplossing den heer ter Spill een duister raadsel is :

> „Hoe — zoo vraagt hij — zal er nog sprake kunnen zijn van kracht bij het volk, als het gedurende jaren gewend is om op Staatskosten leven, alsof dat de natuurlijke toestand was? Hoe zal de bevolking leeren weer tot het natuurlijke stelsel terug te keeren, als niet de Regeering, in haar groote liefde en zorg voor het volk de waarheid durft voorhouden, als zij niet in zekeren zin is als een voorganger in de gemeente".

Die sentimentaliteiten over de lieve en bezorgde regeering laten wij nu maar zwemmen; meer interesseert ons de vraag, door den spreker hier aangeroerd ; hoe komen wij weer terug tot het natuurlijke stelsel?

Het natuurlijke stelsel, dat is voor den heer Spill, gelijk voor alle burgerlijke politici, de uitbuiting van het gansche volk — als consumenten — ten bate van de winst. Op dit „natuurlijke stelsel" maakt de distributie in enkele opzichten inbreuk. Bruinbrood, braadvet en kleiaardappelen worden van regeeringswege verstrekt tegen prijzen, die niet alleen lager zijn dan de huidige kostprijzen, maar ook lager dan de vermoedelijke kostprijzen na den oorlog. En als dus na den oorlog het particuliere kapitaal de zaak der levensmiddelen-voorziening weer in handen zal nemen, dan zal het staan voor de moeilijke keus : of met verlies te werken, of de prijzen van eenige levensbehoeften aanmerkelijk te verhoogen. Niemand twijfelt er aan, dat het kapitalisme van deze twee mogelijkheden de laatste zal kiezen ; maar het is duidelijk, dat in dit opzicht de terugkeer tot de winstmakerij hooge eischen zal stellen aan de staatsmanswijsheid der kapitalisten en aan het aanpassingsvermogen van het volk.

Inderdaad moet dit vraagstuk voor de burgerlijke politici, voor zoover zij althans iets verder trachten te zien dan den dag van heden, uiterst lastig zijn. Doch deze gansche moeilijkheid bestaat slechts voor degenen, die in de productie-om-de-winst het eenige „natuurlijke stelsel" zien. Voor hen staat vast, dat men zoo spoedig mogelijk zal moeten terugkeeren tot zoodanige prijzen voor ieder artikel, dat boven de productiekosten een winstmarge blijft. Voor de socialistische economie ligt hier geenerlei bijzondere zwarigheid.

Wie de productie omvormen wil tot een harmonisch geheel, uitsluitend ten bate van de instandhouding der samenleving, kan er volstrekt geen bewaar in zien dat, desnoods geruimen tijd achtereen, sommige productietakken in het belang van de volksvoeding met verlies worden gedreven. Het zou ons veel te ver voeren, dit punt hier nader uit te werken; doch het aangestipte zal reeds voldoende zijn om den lezer te doen inzien, dat hier een breed terrein zich opent voor praktische kritiek op de burgerlijke en opbouw van de socialistische economie. De heeren Sannes, Troelstra c. s. hebben zich op dit terrein echter niet gewaagd!

Wij moeten nu nog even terugkeeren tot den vrij-liberalen redenaar, die nog een andere pijl op zijn boog had:

> „Spr. heeft gezegd: zoo doorgaande komt men over drie jaar tot 800 millioen, dat is 10 pCt. van het volksvermogen. Houdt men rekening met de verhoogde grondwaarde, dan wordt het 8 pCt., wat verdwijnt in het liquide deel van het volksvermogen".

Wij willen dit cijfer, ofschoon o. i. vaststaat dat het zeer geflatteerd is, even laten voor wat het is, om eerst eens de vraag onder de oogen te zien: of dit zoo erg, zoo hemeltergend zou zijn? Men kan immers ook deze vraag van twee kanten bekijken. Men kan zeggen, dat wanneer in nog drie lange jaren het volk althans eenigzins kan ondersteund worden door opoffering van slechts één tiende gedeelte of waarschijnlijk nog minder- van het „nationaal vermogen", dat dan de kapitalistische klasse er op 'n koopje afkomt. Men kan uit dit cijfer de gevolgtrekking maken, hoe ontzettend karig en schriel de levensmiddelenvoorziening thans plaats vindt.

Maar jonkheer ter Spill is een echt vertolker van de gevoelens onzer imperialisten, als hij over deze „hooge" kosten jammert:

> „Het stelsel heeft tot gevolg, dat onttrokken wordt aan het volksvermogen wat straks beschikbaar zou moeten zijn voor de verhooging van ons productief vermogen. En hoe ernstig, hoe bedenkelijk uit een politiek, financieeel en economisch oogpunt een dergelijke politiek is, beseft men nog nader als men over die reconstructie onzer volkswelvaart — met alles wat er aan vastzit — nadenkt. We zullen alle kapitaal, alle kunde en energie dan noodig hebben".

Hier ligt inderdaad het voornaamste motief dezer oppositie. Wanneer onze bourgoisie jeremieert over de naar haar zin veel te hooge distributiekosten, dan is dat niet alleen wegens haar traditioneele zuinigheid en krenterigheid — wereldvermaarde Hollandsche burgerdeugden! —, maar vooral omdat zij de vóór en tijdens den oorlog opgestapelde rijkdommen angstvallig wil bewaren om in den later volgenden economischen strijd sterk te staan. Vóór den oorlog heeft het Nederlandsche kapitalisme een gouden tijd doorleefd, en in den

oorlog heeft haar uitvoerpolitiek, gecombineerd met — ten deele zelf grondslag van — binnenlandsche woekerprijzen, den geldvoorraad in het land nog enorm doen aanzwellen. Een paar cijfers, aan een Kamerbebat ontleend (rede van J. ter Laan, 17 April 1918), zijn in dit verband welsprekend.

Het totale belastbaar inkomen bedroeg in het belastingjaar 1915—16 *f* 1296 millioen. In het volgend jaar 1916—17, was dit bedrag geklommen tot *f* 1724 millioen; een stijging dus in een jaar met *f* 428 millioen of bijna 34 pCt. In datzelfde jaar bedroeg de vermogensvermeerdering *f* 531 millioen; hiervan kwam bijna 68 pCt., namelijk *f* 361 millioen, ten goede aan de bezitters van meer dan een ton. De concentratie der rijkdommen, die uit dit laatste gegeven blijkt, wordt ook nog door het volgende belicht. Terwijl het totaal aantal aangeslagenen in de vermogensbelasting in dat jaar steeg met bijna 7 pCt., nam het aantal millionnairs toe met bijna 10 pCt.

Deze cijfers spreken duidelijke taal; helder toonen zij de richting aan, waarin het geldbezit in Nederland zich tijdens den oorlog heeft bewogen. De enorme toevloeiing van geld heeft het aantal welgestelden eenigzins doen toenemen; maar deze vermeerdering van het aantal bezitters houdt volstrekt geen gelijken tred met den aangroei van het totale vermogen. Het grootste gedeelte van deze kapitaalsvermeerdering is geusurpeerd door hen, die reeds een aanzienlijk vermogen bezaten. Bij de bezitters van meer dan een ton, die 68 pCt., meer dan 2/3 van de vermogensvermeerdering tot zich namen, zijn natuurlijk wel een aantal „nouveaux riches"; maar men moet aannemen dat slechts een betrekkelijk gering aantal van deze nieuwgevormde kapitalen in één jaar tijds de *f* 100.000 zullen overschreden hebben. Een aanzienlijk deel, stellig de helft van de vermogensvermeerdering is dus ten deel gevallen aan hen die reeds vermogend waren: en dit is te meer opmerkelijk, omdat aan den winstgevenden exporthandel en wat daaraan annex was, vele duizenden kleine en middelmatige land- en tuinbouwers, handelaren, vervoerders enz. hebben deelgenomen, De oorlogswinst is in vele kleine sommetjes, over een breede schaar van rechthebbenden verdeeld, het land binnengekomen; zij is te vergelijken met rivieren: aan de bronnen bestaand uit tallooze kleine stroompjes, die echter langzamerhand in enkele breede beddingen samenvloeien.

De aangevoerde cijfers brengen in beeld het snelle tempo, waarin de rijke bourgeoisie van ons land, het financieele kapitaal in 't bijzonder, de oorlogswinst uit de zakken van talrijke kleine O.W.'ers in hare brandkasten heeft overgeheveld; de methoden van dit onteigeningsproces hebben wij vroeger beschreven.

Onze bourgeoisie nu, bewaart de op deze wijze bijeengegaarde schatten met afgunstigen naijver. En van uit háár economisch gezichtspunt bestaat voor die zuinigheid reden. Ieder kind weet nu wel reeds, dat op den strijd met de wapenen een economische oorlog zal volgen. *Voor dien economischen strijd rust het Hollandsche kapitalisme zich toe*, politiek en economisch.

Zijn politieke uitrusting bestaat in hoofdzaak uit algemeen kiesrecht, evenredige vertegenwoordiging en onderwijs-,,pacificatie", de vruchten der jongste grondwetsherziening.

De economische uitrusting omvat nieuwe havenwerken voor Rotterdam en Amsterdam en Dordrecht; het hoogovenbedrijf, uitbreiding van vak-, handels- en middelbaar onderwijs, en om dit alles met vrucht te kunnen gebruiken, een overvloed van geld. Dit laatste vooral achten de vooruitziende burgerlijke politici en economen dringend noodig. Om dit te doen zien, willen wij een zinsnede citeeren uit de groote rede van Minister Treub (18 Maart):

> ,,....Er is een te veel aan geld en een te weinig aan goederen. Dat is de eigenaardig niet alleen in Nederland, maar in elk geval van Nederland.
>
> Dat te weinig aan goederen is niet alleen een te weinig aan verbruiksartikelen, maar ook aan grondstoffen en hulpstoffen voor de industrie, van meststoffen en zaden voor den landbouw. In dat opzicht bestaat er een algemeene opinie, dat er na den oorlog een algemeene run zal zijn om zich van de goederen meester te maken. Het gevolg daarvan zal zijn, dat het thans dood liggende kapitaal, dat ligt bij de banken, in beweging zal komen."

De Nederlandsche bourgeoisie voedt de hoop, dat zij, als neutrale tusschenschakel tusschen Duitschland en Engeland, of liever tusschen de onder de hegemonie dezer landen staande geweldige wereldrijken, den wederzijdschen boycot dezer vijandige machten tot haar voordeel zal kunnen uitbuiten. Daartoe bereidt zij zich voor en spant zij zich in; na den oorlog moeten handelsvloot, havens, spoor- en waterverkeer en fabrieken gereed zijn om de capaciteit hunner winstmakerij tot de uiterste grens op te voeren. En het thans verzamelde geld zal de albeheerschende zenuw zijn van dezen economischen oorlog.

De heer Treub heeft in zijne zooeven geciteerde rede ditzelfde motief met groote virtuositeit uitgewerkt. Zijn Excellentie pleegt bij dergelijke debatten een taktiek te volgen, die te vergelijken is met de methode van een Duitsch offensief: de eigenlijke aanval, de ontplooiing van de troepen (i. c. de argumenten) wordt voorafgegaan door een geweldige kanonade, een roffelvuur van millioenen-cijfers. Getrouw aan die methode, trok hij ook nu van leer, totdat de Kamer duizelde van al die cijfers, waarna hij de conclusie trok:

„Als men niet voorzichtig is en we op dezen weg doorgaan, zijn we op een hellend vlak, waarop we hollend achteruitgaan."

Hetgeen hij met een breed gebaar schoof op de rekening van de „improductieve uitgaven" voor de levensmiddelen-voorziening. Wij willen over die cijfers niet heel veel zeggen; wij hebben geen aanleiding, er ons druk over te maken; want van ons standpunt kan het ons absoluut niets schelen, of de bourgeoisie van haar overvloedigen rijkdom iets zal moeten interen ten bate van de voedselvoorziening; het deert ons niet, of de Hollandsche kapitalisten in den economischen wereldstrijd van het imperialisme dan wellicht iets minder paraat zullen zijn tot nieuwe geldmakerij. Maar omdat de heer Treub met deze becijfering de kennelijke bedoeling had, de levensmiddelen-voorziening nog meer in discrediet te brengen dan zij reeds is, willen wij de hoofdmomenten zijner argumentatie nader ontleden. Een verzameling van de in zijn betoog kwistig rondgestrooide cijfers geeft het volgend merkwaardig resultaat:

UITGAVEN VOOR:	1917.	1918.
Leger en vloot	*f* 297.000.000	*f* 340.000.000
Levensmiddelen	„ 108.000.000	„ 260.000.000

De cijfers voor 1918 berusten natuurlijk slechts op een raming. Na berekening van alle inkomsten uit bestaande en nieuwe belastingen becijferde de heer Treub dan een tekort van minstens 50 millioen per jaar en een ongedekt totaal-bedrag der crisis-uitgaven van 400 millioen. Bij dekking daarvan door een leening op langeren termijn, is bovendien te rekenen op 25 millioen per jaar voor annuïteit, waardoor het jaarlijksch tekort stijgt tot 75 millioen.

Een volgende reeks becijferingen bracht den spreker tot de slotsom dat, na aftrek van verschuldigde belastingen en uitgaven voor de verteringen van de bezitters en hun aanhang, in 1918 voor kapitalisatie overblijft ongeveer *f* 350 millioen. En daarop volgde de verbluffende slotsom:

„Deze zeer optimistische berekening nu bewijst, dat het totaal aan kapitalisatie niet zoo groot is als de totale improductieve crisisuitgaven, die niet reeds door belastingen zijn gedekt".

Verbluffend noemen wij deze berekening, omdat zij eenvoudig *met dubbel krijt is geschreven*. En zelfs na deze ongehoorde vaardigheid in „l'art de grouper les chiffres" rechtvaardigt het resultaat

der rekensom nog volstrekt niet de conclusie van den Minister. Wij zullen een en ander aantoonen.

Dubbel gerekend zijn in de eerste plaats de belastingen. Want deze dienden in 's Ministers betoog eerst om het schrikaanjagend jaarlijksch tekort van ƒ 75 millioen te berekenen; en daarna werden zij van het nationaal inkomen in mindering gebracht. Wel zegt de heer Treub, dat het bedrag der kapitalisatie minder is dan de *niet door belastingen gedekte* crisisuitgaven; maar dit is een vergelijking van twee absoluut ongelijkwaardige grootheden, zooals wij onmiddellijk zullen zien. Die vergelijking immers zou alleen opgaan, indien de heer Treub de crisis-uitgaven beschouwde als een jaarlijks terugkeerenden post, die ieder jaar opnieuw uit het belastbaar inkomen moet worden gedekt. Dit nu is volstrekt onjuist. De crisis-uitgaven zijn kapitaals-uitgaven, die met de crisis te eeniger tijd zullen eindigen.

De heer Treub beging derhalve de enormiteit om *kapitaals-uitgaven* te vergelijken met opgespaard inkomen, d.i. met *geaccumuleerde rente.* Hij rekende als een kapitalist, die de volle 100 pCt. van zijn inventaris in één jaar afschrijft. En hij deed dit willens en wetens, daar hij aanvankelijk de kapitaals-uitgaven reeds had omgerekend in een jaarlijksche annuïteit van 22, afgerond tot ƒ 25 millioen. Hiermede rekening houdend had hij dus zijn vraag zóó behooren te stellen: Kan een jaarlijksche annuïteit van 25 millioen, benevens een tekort op den gewonen dienst ad 50 millioen, dus te zamen ƒ 75 millioen, bestreden worden uit een jaarlijksche besparing van ƒ 350 millioen? Op de aldus geformuleerde vraag kan het antwoord niet twijfelachtig zijn; maar, omdat dit noodwendig bevestigend antwoord niet in zijn kraam paste, vergat de heer Treub weder de door hemzelf juist te voren berekende jaar-annuïteit, en stelde plompverloren de volle 400 millioen aan crisis-uitgaven tegenover de 350 millioen besparing.

Wij nemen, zoo men ziet, aan dat Zijn Excellentie zijne voorstelling welbewust aldus heeft geflatteerd. Want de onderstelling van zulk een „noch nie dagewezen" blunder bij een financieelen raadsman der Kroon, tevens econoom van naam als Mr. Treub, is ons waarlijk te machtig. De fout wordt trouwens nog gekker indien men bedenkt, dat de meer bedoelde 400 millioen niet ontstaan zijn alleen in 1918, maar het ongedekt restant zijn van de crisisuitgaven sedert 1914! En daartegenover stelt de heer Treub alleen de geaccumuleerde winst over 1918, een betrekkelijk ongunstig jaar! Had hij de opgespaarde winsten van den ganschen oorlog berekend, dan zou de uitkomst nog een geheel ander beeld hebben vertoond!

Doch zelfs indien men zijn volkomen valsche cijfermethode eens voor een oogenblik zou willen accepteeren, dan zou nog de slotsom anders moeten luiden dan de Minister wenschte. Uit de cijfers blijkt, dat het ruimschoots mogelijk is, de uitgaven voor de levensmiddelen-voorziening ieder jaar onmiddellijk te dekken uit de opgespaarde winst. Men oordeele : De levensmiddelen-voorziening wordt voor 1918 begroot op 260 millioen gulden ; de winstbesparing op 350 millioen. In 't licht van deze cijfers kan men toch moeilijk beweren, dat door de uitgaven voor de voedselvoorziening „het „volkskapitaal hollend achteruitgaat". Dit is alleen het geval, doordat naast de 260 millioen voor de levensmiddelen, staat de veel zwaardere post van 340 millioen voor leger en vloot,

Men kan dus vaststellen, dat het Hollandsche kapitalisme zoo groote oorlogswinsten maakt, dat het daaruit de kosten der levensmiddelen-voorziening ten volle, zonder leening met jaarlijksche annuïteiten, zou kunnen betalen en dan nog wel een 100 millioen gulden per jaar zou overhouden voor kapitalisatie. Doch hier staat het militarisme in den weg ; de militaire uitgaven zijn aanzienlijk hooger dan die voor de volksvoeding ; doch daaraan tornt de keer Treub niet ; en dus moet er op de levensmiddelen bezuinigd worden,

* * *

Hoe denken nu de heeren Treub c. s. zulk een bezuiniging te bereiken ? De heer ter Spill maakt zich daarvan wel wat gemakkelijk af. „Individualiseering van den steun," of anders uitgedrukt: „het zoeken van personen die voor ondersteuning in aanmerking komen," — ziedaar zijn recept. Het is te begrijpen, dat deze al te platte terugkeer tot armenzorg- en bedeelingspraktijken bij de heeren van het parlement, in 't gezicht van de naderende verkiezingen, geen instemming kon vinden. Den heer Treub was de taak overgelaten, met een meer uitgewerkt plan voor het voetlicht te verschijnen. En het door dezen minister daartoe ontwikkeld stelsel is zoo merkwaardig, geeft een zoo scherpen kijk op de geestesgesteldheid van het door hem vertegenwoordigde imperialistische kapitaal, dat het nog wel even onze aandacht verdient. Ziehier de hoofdtrekken van het stelsel:

> Spr. is van oordeel, dat een distributie beneden kostprijs geheel moet worden verlaten. Men zal echter voor een groot deel van de kosten een bijslag moeten geven."

Men zal daarvoor noodig hebben twee welstandsgrenzen, een absolute (niet te laag te stellen, misschien wel ƒ 5000) en een relatieve. Wie boven de absolute welstandsgrens valt krijgt in dit stelsel absoluut

geen bijslag. Heel groot kan de dáárdoor verkregen besparing niet zijn; in zijn financieele becijferingen had de minister juist medegedeeld, dat het aantal inkomens van ƒ 4000 en meer slechts 68.000 bedroeg, zoodat wij het aantal der inkomens boven de ƒ 5000 veilig op niet meer dan 50.000 kunnen ramen. Door deze groep ten koste van een omvangrijke administratie van den distributie-bijslag uit te sluiten, zal men waarlijk geen millioenen sparen. Men bereikt daarmede echter een ander doel: men drukt op de overblijvenden, die wel voor bijslag in aanmerking komen, het stigma van bedeeling; men werkt op het „fatsoen" van den middenstander en den „netten" arbeider, die met hun bonkaart 1) niet goed voor de toonbank van den kruidenier durven verschijnen. Men vernedert en demoraliseert het volk; en dit is voor de imperialistische bourgeoisie wellicht nog meer waard dan de geld-besparing.

Hoe komt nu de heer Treub aan zijn relatieven welstandsgrens? Hij wil hulp verleenen aan degenen wier levenspeil door den oorlog relatief is gedaald. Aannemend, dat alle prijzen thans gemiddeld 60 pCt. hooger zijn dan vóór den oorlog, is het in dit stelsel niet noodig, bijslag te geven aan hen, wier inkomen tijdens den oorlog met 50 pCt. of meer is gestegen.

> „Uitgaande van dat cijfer van 50 pCt, wil spr. een vollen bijslag geven aan al degenen, wier inkomen niet is gestegen met 25 pCt.; halven bijslag aan degenen, wier inkomen steeg met 25 tot 50 pCt., en aan de lieden met hooge inkomens (lees: grootere stijging) geen bijslag."

Het zal ieder lezer onmiddellijk duidelijk zijn, welk een bijzonder aangenaam gevolg voor de kapitalisten dit stelsel zou hebben. Het heeft namelijk de strekking om iedere loonsverhooging, door arbeiders veroverd, door vermindering van den bijslag automatisch in de staatskas te doen vloeien. Het zou dus op de vakactie een absoluut verlammenden invloed uitoefenen. Met brutaal cynisme erkende de heer Treub dit trouwens:

> „Men kan er zeker van zijn, dat als een dergelijk stelsel wordt ingevoerd, de vakvereenigingen hierin allesbehalve een ideaal zullen zien en dat deze wel alles zullen doen om loonsverhooging te krijgen. Want het goede in dit stelsel is, dat het een crisismaatregel is. Het heeft zoo sterk het karakter van noodmaatregel, dat het niet kan blijven als eenmaal de nood voorbij is. *Een van de grootste voordeelen van het stelsel is juist de noodzakelijkheid om het af te schaffen, zoodra het mogelijk is.*"

Wij willen onze karakteristiek van dezen politieken promotor van

1) De bijslag zou worden verleend niet in geld, maar in bons voor goedkoopere levensmiddelen.

het Hollandsche imperialisme besluiten met de mededeeling van een staaltje van hetzelfde cynisme, doch thans naar de andere zijde gericht, naar de zijde namelijk van hen, die boven de welstandsgrens vallen en dus geen bijslag zouden krijgen. Met dezen heeft de heer Treub innig medelijden. Te hunnen behoeve heeft hij in zijn stelsel een pracht-uitvinding gedaan. Hij wil aan de boeren en andere producenten niet meer de verplichting opleggen om hun geheele productie in te leveren. B.v. niet meer inlevering van den ganschen oogst van granen, peulvruchten, aardappelen. Een gedeelte wordt vrijgelaten voor verkoop boven maximum-prijzen, „natuurlijk onder behoorlijke contrôle."

En waartoe moet nu die „behoorlijke contrôle" dienen? Om te zorgen, dat dit product uitsluitend voor de bourgeoisie beschikbaar zal blijven! Men moet:

> „aan de winkeliers de bevoegdheid geven te verkoopen boven de maximum-prijzen *aan al degenen die een kaart hebben, waaruit blijkt dat zij boven de relatieve welstandsgrens vallen.*
>
> Dan zal men zeggen: maar dat is ongelijk, want de rijkeren zullen boven hun rantsoen kunnen komen. Doch dat geschiedt op het oogenblik ook al."

* * *

Het geciteerde dunkt ons voldoende als karakterschets van de economische politiek van het imperialisme. Reeds hebben wij in den aanhef van dit artikel opgewekt, dat niet licht een imperialistische regeering deze woorden en stelsels openlijk tot de hare zal kunnen maken, wegens de mate van schijn-democratie, die de politiek van dit tijdperk voorschrijft. Doch, ofschoon in schijn en woorden afgewezen, is de wezenlijke en feitelijke invloed dezer Scharfmacher niet te onderschatten. Met hun kritiek dringen zij de regeeringen stap voor stap in de door hen gewenschte richting, en dit te eerder omdat — dit moge het proletariaat vooral inzien — iedere kapitalistische regeering van dezen tijd met de Treub's en hun aanhang één van zin en één van ziel is.

Rood Rusland

DOOR

JOHN REED.

I. De triomf van de Bolsjewiki 1).

De werkelijke revolutie is begonnen. Al de snel opvolgende gebeurtenissen van de laatste acht overkropte maanden — de plotselinge ineenstorting van het Czarisme in Februari, de korte weinig roemrijke poging van Miljoekof om een veilige en gezonde bourgeois-republiek te stichten, de opkomst van Kerensky en de precaire structuur van een haastig compromis, dat de voorloopige Regeering constitueerde, dit alles vormde enkel maar de proloog van het groote drama van den naakten klassenstrijd, dat nu begonnen is. Voor het eerst in de historie heeft de arbeidende klasse de staatsmacht gegrepen, voor haar eigen doeleinden — en ze zal ze vasthouden.

Op heden zijn de Bolsjewiki oppermachtig in Rusland. De onheilspellende opmarsch van Kaledin, die zichzelf proclameerde tot militair dictator en hersteller van de heerschappij der middenklasse, is gestopt — zijn eigen kozakken keeren zich tegen hem. Gisteren is Kerensky na zijn nederlaag en de overgave van zijn staf te Galchina vermomd gevlucht.

Juist is het nieuws gekomen dat Moskou na een bloedigen slag, die het Kremlin beschadigde en duizenden levens vernielde, onbetwist in het bezit is van het Militaire Revolutionaire Comité. Zoo ver men kan zien is er geen macht in Rusland die het kan opnemen tegen de macht der Bolsjewiki. En toch, terwijl ik dit schrijf in de roes

---

1) Wij bieden hierbij een vertaling van het relaas, dat een ooggetuige en sympathiseerende toeschouwer, de Amerikaan John Reed, van de October-Revolutie te Petrograd gegeven heeft in het uitmuntende Amerikaansche tijdschrift: *The Liberator,* van Maart 1918. *The Liberator,* onder redactie van Max Eastman, is de opvolger van het onderdrukte maandschrift: *Masses.*

van haar succes, is de jonggeboren revolutie van het proletariaat omringd door groote vrees en haat.

Gisterenavond marcheerden tweeduizend Roode Gardes — de proletarische militie georganiseerd en gewapend door Trotzky juist voor de eindbotsing, — in triomf langs de Zagarodny. Voorop speelde een militaire muziekcorps de Marseillaise — en nooit klonk zij zoo toepasselijk. Bloedroode vlaggen hingen neer boven de donkere rijen der marcheerende werkers. Zij gingen de redders van de nieuwe proletarische revolutie tegemoet om ze welkom te heeten in „Rood Petrograd", de troepen die juist zoo wanhopig en met zooveel succes hadden gevochten tegen Kerensky en zijn kozakken.

In de schemering stampten zij voort, zingende, mannen en vrouwen, zwaaiend hunne groote bajonetten door flauw verlichte straten, glibberig van de modder. En terwijl zij marcheerden, gingen ze voortdurend door volksmassa's, vol vijandigheid, minachting en vrees.

De proletarische revolutie heeft geen vrienden buiten het proletariaat. De bourgeoisie — zakenmenschen, winkeliers, studenten, grondeigenaars, officieren, politieke ambtenaren en hun nasleep van klerken, bedienden en aanhangers, zijn eensgezind in hunne oppositie tegen de nieuwe orde. De gematigde socialistische partijen, — al zijn ze soms door de omstandigheden genoodzaakt om samen te werken met de Bolsjewiki — haten hen bitter. Maar deze elementen zijn als zoodanig machteloos. Hun militaire kracht wordt alleen vertegenwoordigd door een deel der kozakken en de jonkers, cadetten van de officiers-scholen. Terwijl zich aan de zijde der Bolsjewiki de massa van de arbeiders en de arme boeren scharen; en de soldaten en zeelieden ook met en van hen zijn. Aan de eene zijde de arbeiders, aan de andere zijde, alle anderen. Voor het oogenblik vertoont de klove al de heldere en schoone duidelijkheid van de ons zoo bekende theorie....

En op dezen datum — ik schrijf 4 November — hebben de arbeiders volledig de overhand. Niemand kan weten wat de eerstvolgende dagen zullen brengen. Als zij de andere socialistische partijen kunnen overtuigen om zich bij hun te voegen ter verwezenlijking van hun reusachtig strijdprogram van Brood, Vrede en Grond voor de boeren, zal dit proletarische gouvernement waarschijnlijk aanblijven tot de constitueerende vergadering — en daarna, in de historie, voor eeuwig als een zuil van vuur voor de menschheid.

Dit is het moment, waarnaar alle revoluties streven. De gang van elke revolutie is naar links gericht, in steeds sneller tempo. En het Gouvernement dat de macht wil behouden in revolutionaire tijden

moet den wil doen van de revolutionaire massa's — of ze met kanonnen vernietigen. De Voorloopige Regeering deed geen van beiden.

Sinds den laatsten Februari, toen de brullende stroomen arbeiders en soldaten optrokken naar het Taurische paleis en de verschrikte Doema dwongen de oppermacht in Rusland tot zich te trekken is het de massa van het volk — werklieden, soldaten en boeren — die elke verandering in den loop der revolutie geforceerd hebben. Zij waren het die het ministerie Miljoekof omver haalden. Het waren hunne soviets — hun Raden van Arbeiders en Soldaten — die der wereld de Russische vredesvoorwaarden verkondigden — „geen annexaties, geen schadeloosstellingen, zelfbeschikkingsrecht voor de volken". En in Juli weer was het de spontane opstand van de ongeorganiseerde massa's, die weer het Taurische paleis bestormden die de Soviets dwongen de macht aan zich te trekken in naam van het proletariaat.

De partij der Bolsjewiki was de uiterste politieke uitdrukking van dezen wil van het volk. Het was nutteloos op de Bolsjewiks jacht te maken als oproerlingen en ze gevangen te zetten — zooals dat gebeurd was na de oproeren die het gevolg waren van de Julidemonstraties. Nutteloos ook, hun de door provocateurs en reactionairen gefabriceerde beschuldiging, dat zij betaalde agenten van Duitschland waren, naar het hoofd te slingeren en ze te herhalen tot de heele wereld het geloofde. Niet in staat om de beschuldigingen tegen de gearresteerde Bolsjewiks vol te houden, was de Voorloopige regeering verplicht ze los te laten, een voor een, zonder onderzoek tot er van de honderd minder dan twintig in de gevangenis bleven.

Middelerwijl groeide de macht der Bolsjewiki dag aan dag. Ze moest groeien. Want het geheele program der Bolsjewiks was eenvoudig een formuleering van de wenschen der massa's van Rusland. Ze riepen om een algemeenen, demokratischen onmiddellijken vrede (dit pakte het leger, strijdensmoe); het land onmiddellijk ter beschikking van de Boerenraden (dit pakte de boeren); en controle op de industrie door de arbeiders (dat pakte de werklieden). De eisch dat de regeering eenvoudig zou bestaan uit de Raden van arbeiders en soldaten, zonder deelname van de bezittende klassen tot de bijeenroeping van de constitueerende vergadering op einde November, waar de politieke vorm van het nieuwe Rusland definitief zou worden beslist — dit maakte haar program volledig. En het is de moeite waard op te merken, dat, toen de Bolsjewiks 't eerst vroegen, dat alle macht zou worden gegeven aan de Soviets, de meerderheid van de Soviets nog sterk anti-Bolsjewik was. Het is een teeken, zoowel van hunne buitengewone standvastigheid als van hun volledig ver-

trouwen in den naderenden triomf van hun zaak. Hun kreet „Alle macht aan de Soviets!" was de stem van de Russische massa's en tegenover de aangroeiende impotentie en besluiteloosheid van de steeds veranderende Voorloopige Regeering, werd ze dag aan dag luider.

Zoo kwam het dat, terwijl de socialistische partijen van het centrum, de Mensjewiks en de Sociaal-revolutionair gematigden zich verwikkelden in een compromis met de bourgeoisie, de Bolsjewiki snel vat kregen op de Russische massa's. In Juli waren ze opgejaagd en veracht; tegen September waren de arbeiders van de hoofdstad, de zeelieden van de Oostzeevloot en het gros van het leger bijna geheel voor hun zaak gewonnen.

Het was het noodlot van de aarzelende opvolgende ministeries van de Voorloopige Regeering blind te zijn voor dezen onverbiddelijken gang van zaken. Op den roep der soviets om vrede zonder annexaties en schadeloosstellingen, antwoordde het Gouvernement door het Juni-offensief in Oostenrijksch Galicië te bevelen. In antwoord op het verlangen naar vrede van het geheele land stond het Gouvernement de geallieerden toe de conferentie over de oorlogsdoeleinden uit te stellen en nog eens uit te stellen en ten slotte te verkondigen dat de oorlogsdoeleinden in 't geheel niet zouden worden besproken. Wat betreft de grondkwestie was de houding van het gouvernement even besluiteloos. In den zomer waren er boerencomité's benoemd met het doel tijdelijk over de groote landgoederen te beschikken; maar toen zij begonnen te werken, werden zij gearresteerd en in de gevangenis gestopt. Op de agrarische opstootjes die voortvloeiden uit het terughouden van den lang beloofden grond antwoordde de regeering met het zenden van kozakken om de „anarchie" neer te slaan. Het leger was gedemoraliseerd door dc verdenking, waaronder de offficieren stonden; de regeering, in plaats van te trachten de reactionaire staven te demokratiseeren, stuurde aan op onderdrukking van de soldatenraden en herstelde de doodstraf ten behoeve van de discipline. De industrie was in een vreeselijken staat van desorganisatie, een strijd op leven en dood tusschen fabrikanten en de arbeiders, maar in plaats van een of andere controle in te stellen op de fabrieken door gebruik te maken van de ontzaglijk waardevolle demokratische arbeidersorganisaties trachtte de Minister van Arbeid Skobelef de Fabrieksraden af te schaffen.

Maar de uiteindelijke ineenstorting van de Voorloopige regeering moet voor alles toegeschreven worden aan drie kolossale blunders, het Galicisch offensief in Juni, de zaak Kornilov, en de coalitie met de bourgeoisie.

Na den oproep van de Soviets aan de gansche wereld om vrede

zonder annexaties en schadeloosstellingen hadden zich de Russische en Duitsche legers maanden lang verbroederd, zoodat, volgens getuigenis van Rosa Luxemburg de Duitsche troepen volslagen onwillig waren om te vechten. In Juni werden de Russen door listen, waarschuwingen en leugens overgehaald om aan te vallen — de heele beweging stortte in een en werd bij Kalusz en Tarnopol tot een ramp; en het resultaat was dat het moreel der Russische legers en het geloof in hunne officieren onherstelbaar vernietigd waren.

Toen, na den val van Riga, kwam de aanslag van Kornilov die naar Petrograd opmarcheerde om een militaire diktatuur te vestigen. Alle details van die geschiedenis zijn nog niet bekend, maar het is duidelijk dat Kerensky en andere leden van de regeering in het plan betrokken waren. Wat ook de geheime feiten mogen zijn, er is genoeg uitgelekt om de massa's het vertrouwen in Kerensky als vriend van de revolutie te doen verliezen. Na die gebeurtenis was de voorloopige regeering veroordeeld.

Toen kwam nog de Coalitie, het laatste hoofdstuk van de voorbereiding voor den eindstrijd. Ten tijde van den aanslag van Kornilov stelde het Centrale Uitvoerend Comité van de Soviets voor, dat een al-russisch congres zou worden bijeengeroepen te Petrograd om de basis van de Voorloopige Regeering te verbreeden en een soort van tijdelijke instelling of Voorparlement te stichten, waaraân het ministerie verantwoordelijk zou zijn tot de constitueerende vergadering. De basis van het nieuwe lichaam behoorden natuurlijk de Soviets te zijn; maar toen de macht der Bolsjewiks begon te groeien, werd het Centrale Comité angstig en begon alle mogelijke soorten van niet-politieke — en conservatieve — organisaties zooals de cooperaties uit te noodigen om deel te nemen. Met hetzelfde doel, het voorparlement te behoeden voor een Bolsjewiksche meerderheid werd het ledental van de soviets verlaagd en in de laatste paar dagen de vertegenwoordiging van de bourgeoisie vergroot, tot zelfs, ofschoon de bezittende klassen nadrukkelijk uitgesloten geworden, de meerderheid van de vergadering stellig „secuur" was.

Het was een vòòrparlement dat zorgvuldig berekend was om te stemmen voor deelname van de liberale bourgeoisie aan de regeeringsmacht. In zooverre plannen iets konden uitwerken was 't zelfs met de pretentie van een socialistisch regiem gedaan.

Maar deze plannen waren niet gemakkelijk uit te voeren. Rusland was geschokt en opgeschrikt door de zaak Kornilov, met zijn onheilspellende bedreiging tegen het bestaan zelf van de Republiek.

Een nauwkeurig onderzoek had aangetoond hoe ver verspreid de verantwoordelijkheid voor die zaak was en er was een diep wantrouwen in de bourgeois-politici. Ten spijt van Kerensky's hartstochtelijke rede ter zelfverdediging, bleek de vergadering in groote meerderheid tegen zijn project van Coalitie te zijn. Maar op het pleidooi van de regeering dat het nationale gevaar dit eischte werd de coalitie doorgezet met een kleine meerderheid. Het compromis had gewonnen. De Bolsjewiks verlieten de vergadering. „Het nieuwe vertegenwoordigend raadgevende" lichaam, de Raad van de Russische Republiek met zijn onevenredig aantal zakenmenschen en cadetten, was officieel tot stand gekomen.

Van den beginne af weigerden de Bolsjewiks het bestaan van den Raad te sanctionneeren. Bij zijn eerste bijeenkomst in het Paleis Marinsky beklom Trotsky de tribune in naam van de Bolsjewiks en hield een rede, die de grondstellingen bevat van het Bolsjewiksche oproer. En toen het duidelijk werd dat er tot de voorstanders van het compromis niets meer te zeggen viel, maar alleen wat te doen verlieten de Bolsjewiks den Raad der Russische Republiek en bloc.

Dit gebeurde op den vijfden October.

II. De ware revolutie.

Op dien dag mag men zeggen dat de werkelijke revolutie begon. Want het terugtrekken der Bolsjewiks was een teeken dat de geheele massa van het Russische volk haar vertrouwen ontzegde aan het Gouvernement. Die achterbleven, de vijandige Kadetten, Mensjewiks en Sociaal-revolutionairen beseften wat het beteekende en er waren veel bleeke gezichten. Kreten, vloeken, verwenschingen en smeekend geroep van „Kom terug"! volgden de vertrekkende Bolsjewiki. Maar zij kwamen niet terug. En het was een slag waarvan de Raad zich nooit herstelde. Hij moest drie weken lang doorgaan met besprekingen en redevoeringen houden, te midden van slaperig stilzwijgen en oproerig tumult — commissies aanwijzend voor de Agrarische kwestie, voor buitenlandsche zaken; Terestchenko kwam en gaf een suf, niet vertrouwelijk overzicht der internationale politiek, Kerensky kwam tweemaal om met tranen in de oogen een beroep te doen op de nationale eenheid en eenmaal om de Bolsjewiks tegelijk met de reactionairen te vervloeken als verraders, er kwamen illusoire konflikten tusschen de Rechter en Linkerzij en hoopen woorden werden gevoegd bij de ontzaglijke stroom van Russisch heethoofdig geredeneer, die aldoor vloeide, onstuimig en eindeloos. Pas in de laatste dagen van zijn bestaan nam de ontaarde Raad inderhaast

een resolutie aan om de grondquestie ineens op te lossen en een energieke buitenlandsche politiek te voeren ter verkrijging van vrede. Maar toen was het te laat. En toch bleven zij door praten tot den kouden grijzen morgen, drie weken na het vertrek van de Bolsjewiks, toen zij onderbroken werden — alle deuren van de groote zaal van de Keizerlijke Raadkamer waren plotseling gevuld met ruwe groote soldaten en matrozengestalten, starden van bajonetten, en een matroos riep: „Geen Raad meer, Ga maar naar huis".

Ik had de Bolsjewiks de vroegere vergadering zien verlaten. In den gang hield ik Volodarski staande. „Waarom gaat jullie nu weg?" vroeg ik. „Wij kunnen niet werken met die contrarevolutionaire bende" antwoordde hij. „Zij hebben de zaal volgepakt en nu hebben ze een combinatie aangegaan met de aanhangers van Kornilov, om de revolutie te breken." Wat gaan jullie beginnen? vroeg ik.

„We zullen een nieuwe Al-russische conventie van Soviets bijeenroepen. Daar ligt de werkelijke revolutionaire kracht. Daarna nemen wij het bewind over. Alle macht aan de Soviets, waar ze behoort!"

Dit Al-russische congres van Soviëts hing nu als een donderwolk boven Rusland. Iedereen erkende dat het het begin was van het regime der Bolsjewiks, en door de bourgeoisie, de Mensjewiki van het Centrum en de Sociaalrevolutionairen, de centrale leger- en vlootraden, de Boeren-soviets en speciaal door het Centrale uitvoerend comité van de al-russische Soviets zelf, werd geen moeite gespaard om te trachten het te voorkomen. Plechtige resoluties, verklaringen in de pers, delegaties van het front, de vloot, van fabrieken, de Boerenvereeniging (reactionair) de Vereeniging van Kozakken, de Ridders van St. George, de bataillons des Doods.

. . .In de *Isvestia*, het officieele orgaan van het Centrale Uitvoerend comité der soviets werd beslist een campagne gevoerd tegen het congres. De Mensjewiks van het centrum en de Sociaal-revolutionairen, geleid door de „Lieber-Dans", zooals ze genoemd worden, zonden wijd en zijd instructies aan hunne partijleden om de plaatselijke soviets te influenceeren tot het weigeren om afgevaardigden te zenden. Maar stijfkoppig hield de Soviet van Petrograd vol. Op den bepaalden datum, den 20sten October, waren er maar vijftien van de mogelijke 900 gedelegeerden aangekomen, de Soviet in Petrograd stelde daarop alleen maar de vergadering uit tot 25 October, en zond een nieuwen oproep. Den volgenden dag waren er meer dan honderd aangekomen, waaronder velen, die onregelmatig afgevaardigd waren, met voorbij gaan van vijandelijke uitvoerende comité's. Vertrouwend op een meerderheid, zond de Bolsjewiksche Soviet van Petrograd bericht

dat zij een grootere vertegenwoordiging zou toestaan aan kleine Soviets en dat alle afgevaardigden zouden zitting nemen. Het Centrale Uitvoerend Comité besefte nu dat het geslagen was en zond razende oproepen door het land aan de Soviets om Mensjewiksche of sociaal-revolutionaire afgevaardigden te kiezen — een wanhopige poging om een meerderheid van rechts en centrum te krijgen.

Middelerwijl waren er meer onheilspellende teekenen van verzet tegen den wil van de massa. Het gouvernement maakte aanstalten om Petrograd te ontruimen; en Rodzianko, vroeger voorzitter van de Doema en een der leiders van de Kadetten, verklaarde voor een conferentie van zakenmenschen in Moscou dat het verlies van Petrograd geen ernstige slag zou zijn; want in de eerste plaats zouden de revolutionaire Petrograder arbeiders geen last meer veroorzaken en in de tweede plaats zou men ontslagen zijn van de revolutionaire Oostzee-vloot. En toen kwam de verklaring van het nieuwe gouvernement: onderdrukking met geweld van muiterij aan het front en anarchie in het land en de overdracht van de macht van „verantwoordelijke organisaties" (d. w. z. de Soviets) op de Doema's en Zemotwo's.

De atmospheer was zwanger van gepraat over de Bolsjewiksche „demonstratie" — de vistuplennie of staking van de arbeiders en soldaten. Bolsjewiksche agitators gingen de Petrograder barakken en fabrieken rond en toonden aan, dat het contra-revolutionaire gouvernement het front wilde openen voor de Duitschers, de Constitueerende vergadering wilde doen mislukken, de Revolutie te niet doen. Lenin verscheen op het tooneel — in druk in de kolommen van de Bolsjewiksche courant *Rabotchi Poot* — en predikte den gewapenden opstand. De reactionaire bladen *Novaia Rus* en *Jivoe Slovo* van de uiterste rechterzijde drongen aan op een bloedige onderdrukking van de linksche elementen, een medoogenloos militair dictatorschap. Het blad van Boertsef *Oshee Dielo* pleitte voor een sterk patriotisch gouvernement van Kornilov, Kaledin en Kerensky!

Klaarblijkelijk waren sommige van de voormannen der Bolsjewiks zelf gekant tegen het denkbeeld van een opstand omdat zij er de voorkeur aan gaven te wachten op de konstitueerende vergadering — maar de groote stem van Lenin bulderde onophoudelijk, „Of gewapend verzet of het program van „Alle macht aan de Soviets" opgeven! De contra-revolutionairen bereiden de vernietiging voor van het „Al-Russisch Congres en de Revolutie!" Volodarsky vertelde mij in de gangen van Smolny dat het de wil was van de massa in heel Rusland dat de macht onmiddellijk zou worden gegeven aan de Soviets. „De Lieber- Dan- bende saboteert dit congres," zei hij. „Maar als ze er

in slagen, te voorkomen, dat er genoeg afgevaardigden komen om een quorum te vormen, welnu, dan zijn we realist genoeg om het daarvan niet te laten afhangen!" Kamenef was van opinie, dat zoo gauw als de Al-Russische Soviets zich verklaard hadden, de voorloopige regeering gedwongen zou zijn toe te geven....

Tenslotte werd de bedoeling der Bolsjewiks in 't algemeen, dunkt mij, het best uitgedrukt door Trotzky, die een publieke categorische verklaring aflegde dat de arbeiders en soldaten geen *vistuplennie* zouden houden tenzij gedwongen of tenzij een contra-revolutionaire aanslag gepleegd werd. Naar zijn overtuiging was het volkomen helder, dat de massa's van Rusland, zooals ze vertegenwoordigd waren in het congres der soviets met een groote meerderheid zou eischen dat de macht moest overgaan op de Soviets; en zeer zeker als de regeering weerstand bood!

Op de meeting van de Petrograder Soviet in Smolny, den avond van den 17en October, brandmerkte Trotzky de beweringen van de bourgeoispers, dat de Bolsjewiks over gewapend verzet dachten, als een aanslag van de reactionairen om het Congres der Soviets te doen mislukken en in discrediet te brengen.... „De Soviet van Petrograd," verklaarde hij, „heeft geen enkele straatdemonstratie bevolen. Als het noodig is zullen we het doen en we zijn er zeker van dat wij den steun zullen hebben van de arbeiders en het garnizoen in Petrograd.... Zij (de regeering) bereidt een contra-revolutie voor, en we zullen antwoorden met een offensief, dat tot het einde toe zonder genade zal worden doorgevoerd.

Een interview met Trotzky.

Dienzelfden dag stond Trotzky mij een interview toe omtrent de plannen van de nieuwe macht — „de dictatuur van het proletariaat" — die Volodarsky mij had beschreven als te zijn in vorm „een losse regeering, gevoelig voor den wil des volks, die aan de plaatselijke krachten vrij spel geeft." Hij zeide:

„Het Voorloopig Bewind is absoluut machteloos. De bourgeoisie heeft de overhand, maar dit wordt gemaskeerd door een fictieve coalitie met de *gematigde* partijen. Nu, gedurende de revolutie ziet men opstanden van boeren, die moe zijn van 't wachten op den beloofden grond en het heele land door treedt bij de arbeidende klassen, een zelfde afkeer aan 't licht. De overheersching van de bourgeoisie is alleen mogelijk door burgeroorlog. De methode van Kornilov is de eenige wijze, waarop de bourgeoisie kan overheerschen. Maar het ontbreekt de bourgeoisie aan macht. Het leger is op onze

hand. De „bemiddelaars" en „bevredigers," de Sociaal-revolutionairen en de Mensjewiks, hebben alle autoriteit verloren — omdat de strijd tusschen de boeren en de landeigenaars, tusschen de arbeiders en de bankiers, tusschen de soldaten en de Kornilovistische officieren bitterder en onverzoenlijker is geworden dan ooit. Alleen door den strijd van deze volksmassa, alleen door de overwinning van het proletarische dictatorschap, kan de revolutie worden voltooid en het volk gered! De Soviets zijn de meest volmaakte vertegenwoordigers van het volk, volmaakt in hun revolutionaire ondervinding, in hunne denkbeelden en bedoelingen. Direkt gebaseerd op het leger in de loopgraven, de arbeiders in de fabrieken, en de boeren op het veld, zijn zij de ruggegraat van de Revolutie.

„Men heeft getracht een macht te scheppen, die de Soviets minacht, en men heeft slechts machteloosheid voortgebracht. Contra-revolutionaire plannen van alle mogelijke soort worden nu georganiseerd in de gangen van den Raad der Russische republiek. De partij der Kadetten vertegenwoordigt de militante contra-revolutie. Aan den anderen kant vertegenwoordigen de Soviets de zaak van het volk. Tusschen die twee kampen zijn er geen ernstige groepen. Het is de onvermijdelijke „lutte finale." De burgerlijke contra-revolutie organiseert al hare krachten en wacht een oogenblik af om ons aan te vallen. Ons antwoord zal beslissend zijn. Wij zullen het werk dat in Februari nauwelijks begonnen is en dat voortgang nam gedurende de Kornilof zaak, voleindigen...."

Hij beschreef me hoe het nieuwe gouvernement samengesteld zou zijn; in plaats van een ministerie zouden de verschillende departementen van den staat bestuurd worden door een reeks colleges, met aan 't hoofd Commissarissen, die verantwoording schuldig zouden zijn aan het Centrale uitvoerend comité van de Al-russische soviets — het nieuwe parlement. Ik vroeg naar de buitenlandsche politiek van de nieuwe regeering.

„Onze eerste daad," zei Trotzky, „zal zijn een onmiddellijken wapenstilstand aan te vragen voor alle fronten en een conferentie van de volken om demokratische vredesvoorwaarden te bespreken. De hoeveelheid demokratie, die we in de vredesvoorwaarden zullen verkrijgen hangt af van de hoeveelheid revolutionair besef dat er in Europa is. Als wij hier een regeering van de Soviets stichten, zal dat een machtige factor zijn voor onmiddellijken vrede in Europa, want dit gouvernement zal zich onmiddellijk en direct wenden tot de volken en over de hoofden van hunne regeeringen een wapenstilstand voorstellen. Als het oogenblik van vredesluiten gekomen zal zijn zal de druk dien de Russische revolutie zal uitoefenen, gericht zijn op:

geen annexaties, geen schadeloosstellingen, zelfbeschikkingsrecht der volken en een Federatieve Republiek van Europa.

„Aan het einde van dezen oorlog zie ik Europa herschapen, niet door diplomaten, maar door het proletariaat. De Federatieve Republiek van Europa — de Vereenigde Staten van Europa — die moet er komen. Nationale autonomie is niet meer voldoende. De economische evolutie vordert de omverhaling van de nationale grenzen. Als Europa verdeeld moet blijven in nationale groepen dan zal het Imperialisme opnieuw zijn werk beginnen. Alleen een federatieve republiek kan vrede geven aan Europa — en aan de wereld." Hij glimlachte, met dien zonderling fijnen en eenigszins melankolieken glimlach die hem eigen is. „Maar zonder de actie van de Europeesche massa's, kunnen die doeleinden nu niet gerealiseerd worden."

Het is in bourgeois-kringen de mode om over den Bolsjewikschen coup d'état te spreken als over een „avontuur." Een avontuur is het en een van de schoonste, waarin de menschheid zich ooit begeven heeft, schoon schip makend in de historie aan het hoofd van de zwoegende massa's, en alles zettend op hun grootsche en eenvoudige eischen. Vrede, grond, brood. Waarom niet? De werktuigen waren reeds geschapen, die den grond van de groote bezittingen konden overnemen en distribueeren onder de boeren, ieder naar zijn krachten. De fabrieksraden waren al gereed om de controle van de arbeiders over de industrie in handen te nemen. De verschillende nationaliteiten van Rusland waren al maanden klaar om de administratie van hun eigen volk tot zich te trekken. In ieder dorp, stad, district en gouvernement waren de Raden van Arbeiders, soldaten en boeren er op voorbereid om de plaatselijke regeeringsmacht aan zich te trekken. De lokale krachten van Rusland vrijmaken — hoe eenvoudig en hoe geweldig! Wat de vrede betreft—welnu, tenzij alle teekenen logen, waren de volken der wereld teleurgesteld en den oorlog moede. Het beteekende eenvoudig de vrijmaking van de lokale krachten in de wereld!

Als de Bolsjewiki niet gewonnen hadden.

Op die zelfde meeting van den Soviet van Petrograd, den 17en October, spraken sommige soldaten, werklieden en boeren die zeer duidelijk naar voren brachten wat de massa's bezielde, en sommige officieren, leden van Centrale comités van het leger, het centrale comité van Soviets, enz. opponeerden. Wat die laatsten betreft, zij het voldoende op te merken dat zij zich met alle macht verzetten tegen „Alle macht aan de Soviets" — en onder hen was niet één proletariër, evenmin als er een bourgeois was onder de vertegenwoordigers van de massa's. De verdeeling was zuiver.

De boer beschreef de agrarische opstootjes in het gouvernement Kaloega, die naar hij zeide veroorzaakt waren doordat de regeering leden van de grondcomités liet arresteeren, die trachtten de braakliggende velden van de lokale groote bezittingen te distribueeren. „Die Kerensky is niets anders dan een vriend van de pomjestchiks (de groot-grondbezitters)" riep hij uit. „En zij weten dat wij op de Constitueerende vergadering den grond toch nemen en daarom probeeren zij de Constitueerende vergadering te doen mislukken !"

Een werkman van de Obukovsky Zavod, een Staatsfabriek, beschreef hoe de superintendenten en de directeuren trachtten zekere afdeelingen een voor een te sluiten, klagende over gebrek aan materiaal, aan brandstof enz. en hoe de fabrieksraad ontdekt had dat er geen bepaalde oorzaak was om te sluiten. „Zij trachten de revolutionaire Petrograder arbeiders uit de stad te jagen", verklaarde hij. „Het is provokatie — zij willen ons doodhongeren of ons tot gewelddaden aanzetten......"

Onder de soldaten begon er een : „Kameraden ! Ik breng u de groeten van de plaats waar menschen hun eigen graven delven die ze dan loopgraven noemen ! Wij moeten vrede hebben !"

Een ander vertelde van de verkiezingscampagne voor de Constitueerende Vergadering, die nu gevoerd werd in het vijfde leger. „De officieren, en speciaal de Mensjewiks en de Sociaal Revolutionairen, trachten openlijk de Bolsjewiksche campagne te fnuiken. Onze bladen worden niet doorgelaten tot de loopgraaf, Onze sprekers worden gearresteerd. Onze post gecensureerd".

„Waarom spreek je niet over het gebrek aan brood ?" riep een stem. „Zij saboteeren de voedselvoorziening. Zij willen Rood Petrogad uithongeren !"

En zoo ging het voort. Is er nu eenige waarheid in de beschuldiging dat de bourgeoisie bezig was om de Revolutie te doen mislukken ? Bij toeval had ik, nauwelijks twee weken tevoren, een uiterst belangrijk gesprek met een van de Russische grootkapitalisten Stephan Georgevitch Lianosov — „de Russische Rockefeller" bijgenaamd.

„Wij fabrikanten", zei hij onder meer, „zullen er nooit in toestemmen de arbeiders, door hunne vakvereenigingen of op andere wijze, eenigen invloed, welken dan ook, toe te staan op de administratie of de controle van de productie in onze zaken.... In de toekomstige regeering zal er geen coalitie mogelijk zijn met de democratische partijen — het zal een ministerie zijn van uitsluitend Kadetten....

„Hoe zal deze nieuwe regeering tot stand komen ?" Dat zal ik u uitleggen. De Bolsjewiks dreigen met een opstand op twintig October.

Wij zijn voorbereid. Dit oproer zal neergeslagen worden met militaire macht, en uit die militaire macht zal de nieuwe regeering voortkomen... Kornilov is nog niet dood; hij faalde, maar hij heeft nog aanhang genoeg onder het volk om te slagen.... En als de Bolsjewiks niet opstaan, zal de bezittende klasse een coup d'état uitvoeren tegen de Constitueerende Vergadering! Neen, wij vreezen de Bolsjewiks niet. Het zijn lafaards, die bij het eerste het beste schot van de troepen op den loop zullen gaan. Zij zullen onderdrukt worden door de militairen.... Daar heb je de kozakken, verscheidene garderegimenten, en de jonkers. Dat zal meer dan voldoende zijn.... Het is mijn persoonlijke overtuiging dat de republiek niet lang zal standhouden in Rusland. Er zal één monarchie komen".

Op de laatste vergadering van den Raad der Russische republiek liep ik door de gangen en liep tegen Professor Shatsky aan, een klein, kregel mannetje, dat veel invloed heeft op de vergaderingen der Kadetten. Ik vroeg hem hoe hij dacht over de veel besproken Bolsjewiksche *vestuplennie*. Hij haalde schouders op en hoonde:

,,'t Is vee — canaille", antwoordde hij. ,,Zij durven niet, of als zij durven zullen zij spoedig op de vlucht worden gejaagd. Van ons gezichtspunt uit zou het niet kwaad zijn, want dan zouden ze zichzelf schade doen en geen macht hebben in de Constitueerende vergadering. Maar, waarde heer, sta mij toe dat ik u mijn plan omlijn voor een regeeringsvorm dat onderworpen zal worden aan de Constitueerende Vergadering. U moet weten, ik ben voorzitter van een commissie, benoemd uit dit lichaam om in verbinding met de regeering een constitutioneel projekt uit te werken.... Wij willen een wetgevend lichaam hebben, bestaande uit twee Kamers, veel gelijkend op wat u heeft in de Vereenigde Staten. In de Tweede Kamer zullen zitting hebben de vertegenwoordigers van het leger en in de Eerste die van de vrije beroepen, zemstwo's, vakvereenigingen, coöperaties....

— Den zestienden October fabriekten een speciale commissie van den Raad van de Russische Repúbliek en het Ministerie haastiglijk twee projekten om tijdelijk land te geven aan de boeren en een energieke op vrede gerichte buitenlandsche politiek te voeren. Den zeventienden hief Kerensky de doodstraf in het leger op. Te laat. Ik ging naar het Cirque Moderne, naar een van de Bolsjewiksche meetings die iederen dag menigvuldiger werden. In het naakte, sombere houten amphitheater, met zijn vijf kleine lichten die aan een dunnen draad hingen, waren de steile rijen vuile banken van de arena tot het dak volgepakt — soldaten, matrozen, arbeiders, vrouwen, luisterend alsof hun leven ervan afhing, en daverend applaus.

Een soldaat sprak — van de 548e divisie: „Kameraden!" riep hij en er was angst in zijn vertrokken gelaatstrekken en zijn wanhopige gebaren. „De menschen die aan 't roer zijn doen steeds een beroep op ons om meer offers, steeds meer offers te brengen, terwijl zij die alles hebben, ongemoeid blijven.... Wij zijn in oorlog met Duitschland en we zouden geen Duitsche generaals uitnoodigen om in onzen staf te dienen. Welnu, wij zijn in oorlog met de kapitalisten, en toch noodigen we kapitalisten uit in onze regeering.... De soldaat zegt, „Laat mij zien waarvoor ik vecht.... Is het om de Dardanellen, of voor een vrij Rusland? Is het voor de demokratie of voor de kapitalisten? Als ge nu kunt bewijzen dat ik vecht voor de Revolutie dan zal ik gaan vechten al bestaat de doodstraf".

„Als de grond aan de boeren is, en de fabrieken aan de arbeiders, en de macht aan de Soviets, dan weten we dat we ergens voor vechten en dan zullen wij er voor vechten!"

De laatste dagen.

Onder den datum 16 October vind ik in mijn notitieboek het volgende nieuws verzameld, geknipt uit diverse bladen:

Mogilef (Hoofdkwartier van den Staf). Hier is concentratie van kozakken, de „Wilde Divisie," verscheiden garderegimenten en de Doodsbataljons — om te ageeren tegen de Bolsjewiks. Den jonkerregimenten van de officiersscholen te Pawlofsk Tsarkoe Selo, Peterhof werd bevolen om gereed te staan naar Petrograd te gaan. De Jonkers van Oranienbaum kwamen in de hoofdstad.

Een gedeelte van de Divisie gepantserde auto's van het Petrograder garnizoen stationneerde in het Winterpaleis.

Op een meeting van de stadsmilitie van het Beneden Liteincy district werd een resolutie aangenomen, die eischte dat alle macht moest worden gegeven aan de Soviets.

Op bevelen, geteekend door Trotzky, zijn vele duizenden geweren afgeleverd door de staatswapenfabriek van Sestroretzk. De arbeiders van Petrograd worden gewapend en in regimenten ingedeeld. (Dit was de stichting van de beroemde Roode Garde).

In Smolny, wordt voor het eerst sinds Kornilofs optreden een meeting gehouden van het comité tot bestrijding der contra-revolutie.

In Smolny, meeting van afgevaardigden van het Petrograder garnizoen en formeering van het Militaire revolutionaire comité van den Soviet van Petrograd.

Dit is een typeerend staaltje van de verwarde hevige gebeurtenissen van die koortsige dagen toen iedereen voelde, dat er iets ging gebeuren, maar niemand precies wist wat. Op Zondag den 22sten hadden

de Kozakken plan een „Chrestni Chod" — processie van het Kruis — te houden ter eere van den Ikon van 1624, door welks kracht Napoleon uit Moscou verdreven werd. Het Petrograder Soviet publiceerde wijd en zijd een proclamatie, die begon met „Broeders — Kozakken!"

„Kozakken, men wil u gebruiken tegen ons, arbeiders en soldaten. Dit Kaïnsplan is gesmeed door onze gemeenschappelijke vijanden — de onderdrukkers uit de bevoorrechte klassen, generaals, bankiers, grondeigenaars, vroegere ambtenaren, vroegere dienaren van den Czaar.... Alle rijken, prinsen, adel, generaals, ook uwe kozakken-generaals haten ons. Elk oogenblik zijn ze bereid den Raad van Petrograd te vernietigen en de revolutie te fnuiken. Den twee en twintigsten October organiseert iemand een religieuse processie voor de Kozakken. Het is een questie van vrijheid van geweten van ieder individu of hij al of niet wil deelnemen aan die processie. Wij komen in deze materie niet tusschenbeide en doen niemand geweld aan.... Maar, we waarschuwen u, Kozakken! Kijk uit en pas er op dat onder het voorwendsel van een Chrestni Chod, uwe Kaledins u niet ophitsen tegen arbeiders, tegen soldaten...."

De militaire commandant van district Petrograd gelastte haastig de processie af. Den 19en stond in alle dagbladen en op alle muurvlakten in Petrograd een proclamatie van de regeering, geteekend door Polkovnikof, Commandant van Petrograd, die de arrestatie gebood van alle lieden die de soldaten aanzetten tot gewapende manifestaties. Alle straatmeetings, demonstraties en processies werden verboden, den soldaten en de burgerwacht werd order gegeven door militaire macht alle niet geautoriseerde inhechtenisnemingen en huiszoekingen te voorkomen. Als door een wonder waren alle muren bedekt met proclamaties, bevattend een beroep, een waarschuwing van alle centrale comité's, van de uitvoerende comité's van de gematigde en conservatieve partijen, de arbeiders en soldaten bezwerend niet te staken, den Petrograder Soviet niet te gehoorzamen. Bijvoorbeeld dit van de militaire sectie van het centrale comité van de sociaalrevolutionaire partij.

„Weer doen geruchten de ronde van een voorgenomen vistuplennie. Wat is de bron van deze geruchten? Welke organisatie machtigt deze agitatoren, die spreken over den opstand? De Bolsjewiks antwoordden in negatieven zin op een vraag tot hen gericht in het centrale uitvoerend Comité van de Soviets.... Maar die geruchten zelf brengen een groot gevaar met zich mee. Het kan gemakkelijk gebeuren, dat de heethoofden een deel van de arbeiders en soldaten tot staking brengen, en ze ophitsen tot verzet, niet in aanmerking nemend hoe de meerderheid van de soldaten, arbeiders en boeren

erover denkt.... In dezen vreeselijk harden tijd die het revolutionaire Rusland doormaakt kan die opstand gemakkelijk overgaan in een burgeroorlog en daar kan de vernietiging van alle organisaties van het proletariaat, die met zooveel moeite gesticht zijn, uit voortvloeien.... De contra-revolutionaire samenzweerders zijn van plan van dezen opstand te profiteeren om de revolutie te niet te doen, het front te openen voor Wilhelm en de constitueerende vergadering te doen mislukken.... Blijft hardnekkig op uw post! Staakt niet!....

Intusschen werd de situatie van dag tot dag meer gespannen. De Bolsjewiksche bladen gaven steeds den raad dat de Al-russische Soviets de macht tot zich moesten trekken, een eind aan den oorlog maken en het land aan de boeren geven. Aan de uiterste rechterzijde bepleitten organen als *Purisjkewitch's Narodny Tribun*, het onwettige monarchistische blad — en de *Novaia Rus, Jivoe Slovo'* openlijk pogroms — den moord op de Joden en de Soviets. Geheimzinnige individuen gingen rond bij de lange rijen van lompenproletariers die queue maakten uren lang voor melk en brood, fluisterend dat de Joden de voedselvoorziening gestopt hadden — en dat, terwijl het volk van honger stierf, de leden van den Soviet weelderig leefden in Smolny. Maar de bladen der Bolsjewiks spraken, en de massa's luisterden en hielden zich stil, — wachtend.

Een beeld van Petrograd.

Petrograd bood een wonderlijk schouwspel in die dagen. In de fabrieken waren de Comité-ruimten vol wapens, koeriers kwamen en gingen, de Roode Garde werd gedrild.... In alle barakken elken elken avond vergadering en den heelen dag oneindig heethoofdig geredeneer. Op de straten groeiden de menigten tegen den avond aan en bewogen zich langzaam en druk pratend den Nevsky op en neer, aanzwellend tot honderden rondom de een of andere nieuwe proclamatie die op een muur geplakt was en vechtende om de kranten..... In Smolny was de wacht verscherpt bij de deuren zoowel binnen als buiten, ieder werd om zijn pas gevraagd. Binnen de vergaderlokalen gonsde en dwarrelde het dag en nacht, honderden soldaten en gewapende arbeiders sliepen op den vloer, waar zij maar plaats konden vinden. Boven in de groote zaal, vroeger de balzaal van de toenmalige kloosterschool voor aristocratische meisjes, verdrongen zich duizenden soldaten en arbeiders op de rumoerige vergaderingen van den Petrograder Soviet die avond aan avond gehouden werden. Van duizend mijlen slagfront stortten de twaalf millioen manschappen van Ruslands' legers, zwiepend onder den storm van den opstand, hun honderden bij honderden afgevaardigden over de hoofdstad uit

met den kreet „Vrede! vrede!" Er was een Conventie van de Al-russische fabrieksraden in Smolny die vurige resoluties aannam omtrent de controle van de arbeiders op de industrie. De boeren kwamen binnen en beschuldigden het centrale comité van de boeren-soviets van verraad en eischten dat alle macht zou gegeven worden aan de Soviets....

En in de stad waren alle schouwburgen geopend, het Russische ballet vertoonde nieuwe buitensporige spektakels, Chaliapine zong in den Narodny Dom. Honderden speelholen waren koortsachtig heel den nacht in functie, waar de champagne als water vloeide en de inzetten in de 20000 roebels liepen. Millionnairsspeculanten, die voor fabelachtige prijzen voedsel, munitie en kleeren kochten en verkochten, gaven particuliere Soirées. Op de Nevsky wandelden elken avond de prostituées bij duizenden op en neer, vol juweelen en in kostbaar bont, en vulden de cafés... Monarchistische complotten, Duitsche spionage, smokkelaars, plannen beramend...... En in den regen, de nijpende kilte, zoemde de groote hijgende stad onder grijze luchten in steeds grooter vaart voort naar— ja waarheen?

III.

En nu, terwijl iedereen afwachtte, of de Bolsjewiks op een morgen plotseling de straat op zouden gaan en de menschen met witte boorden neerschieten, greep de werkelijke opstand heel natuurlijk en openlijk plaats.

Een van de jongste stommiteiten van het Voorloopig Bewind was geweest, het garnizoen van Petrograd naar het front te zenden met het doel ze te vervangen door loyale troepen. Tegen dit bevel protesteerde de Petrograder Soviet, aantoonend, dat het de bedoeling van het gouvernement was de revolutionaire troepen te verwijderen van de revolutionaire hoofdstad die ze verdedigden. De generale staf bleef er bij. Waarop de Petrograder Soviet in beginsel toegaf, maar terzelfder tijd de voorwaarde stelde dat het hem veroorloofd zou zijn een delegatie naar het front te zenden om met den opperbevelhebber Tcheremissov te confereeren en zich met hem te verstaan over de troepen die in Petrograd zouden komen. Het garnizoen van Petrograd benoemde ook een delegatie; maar een bevel van den Generalen Staf verbood de afgevaardigden de stad te verlaten. Tegenover de delegatie van den Soviet hield Generaal Tcheremissov vol, dat het garnizoen van Petrograd zijn bevelen stipt moest opvolgen en dat de Generale staf naar Petrograd de troepen zou zenden, die hij geschikt achtte.

Tezelfdertijd begon de staf van het district Petrograd kalmpjes te handelen. De jonker-artillerie werd naar het Winterpaleis gebracht. Patrouilles Kozakken verschenen voor de eerste keer sinds Juli op het tooneel, en groote, zware gepantserde auto's gewapend met machinegeweren bewogen zich langzaam de Nevsky op en neer . . . De militaire sectie van den Soviet zou worden toegelaten tot de vergaderingen van den Staf. Geweigerd. De Soviet van Petrograd vroeg dat er geen bevelen zouden uitgaan zonder goedkeuring van de militaire sectie. Geweigerd. Den 16en hielden vertegenwoordigers van alle regimenten van het garnizoen van Petrograd een vergadering in Smolny, waar zij het beroemde Militair-revelutionaire comité vormden en formeel verklaarden: „Het garnizoen van Petrograd erkent het voorloopig bewind niet langer. De Soviet is onze regeering. We zullen alleen de bevelen volgen van den Soviet van Petrograd door middel van het militaire revolutionnaire comité".

Den 23en kondigde de regeering aan. dat zij over voldoende macht beschikte om elke poging tot opstand te onderdrukken. Dien nacht beval Kerensky zoowel schorsing van de bladen der uiterste rechterzijde *Novaia Rus* en *Jivoe Slavo* als van de Bolsjewiksche bladen *Sabotchi Poot* en *Soldat*. Een uur, nadat de jonkers de kantoren en drukkerijen gesloten hadden en de deuren verzegeld waren, verbrak een troep soldaten van een der garderegimenten de zegels in naam van het Militair revolutionaire Comité. Tezelfder tijd namen andere troepen van Smolny het drukmateriaal van de *Rousskaia Volia*, een bourgeois blad en begonnen de *Rabotchi Poot* te drukken. Toen hij dit trachtte te verhinderen werd Mayer, Chef van de burgerwacht, door de Roode Garde doodgeschoten.

Gedurende den nacht kwamen er verscheidene transporten vol Bolsjewiksche matrozen van Cronstadt met den kruiser „Aurora". Het gouvernement gaf order de bruggen over de Neva op te halen, opdat de regimenten van over de rivier en de werklieden van het district Wiborg de rebellen niet te hulp konden komen. De matrozen van Cronstadt deden een landing onder vuur, waarin velen werden gedood en sloten de bruggen. In den avond stationneerden zich benden jonkers op de hoeken van de straat bij het Winterpaleis en begonnen automobielen op te vorderen, en na eenige uren deden de Bolsjewiksche troepen eveneens.

De arbeidersklasse trekt de macht aan zich.

Toen Dinsdagmorgen, den 24en, de bevolking van Petrograd ontwaakte vond ze de stad volgeplakt met proclamaties geteekend

door het Militair-Revolutionair Comité van den Petrograder Soviet van Arbeiders en Soldaten.

„Aan de bevolking van Petrograd. Burgers! De contra-revolutie heeft haar misdadigen kop opgestoken. De aanhangers van Kornilof mobiliseeren hunne strijdmacht om het Alrussisch Congres van Sovjets den kop in te drukken en de Constitueerende Vergadering te verhinderen. Tezelfder tijd doen de pogromisten moeiten om het volk van Petrograd tot oproer en bloedvergieten te brengen. De Sovjet van arbeiders en soldaten te Petrograd stelt zich tot taak de revolutionaire orde in de stad te bewaren tegenover de contra-revolutionaire en pogromistische pogingen. Het garnizoen te Petrograd zal geen geweld of wanorde dulden. De bevolking wordt uitgenoodigd om gespuis en agitators van de Zwarte Honderd te arresteeren en ze te brengen naar de Sovietcommissarissen in de naastbij gelegen barakken. Bij de eerste poging van de duisterlingen om beroering te brengen in de straten van Petrograd, hetzij door roof of gevecht, zullen de misdadigers van de aarde weggevaagd worden.

Burgers. Wij doen een beroep op u om u kalm te houden en uw zelfbeheersching te bewaren. De zaak van Orde en Revolutie is in sterke handen."

In Smolny was dien avond een meeting van het oude Centrale uitvoerend comité van de Al-Russische soviets — de laatste — om de gedelegeerden naar de nieuwe vergadering te verwelkomen. Onbeduidende resoluties tegen de demonstratie ten gunste van volledige onderwerping aan het Voorloopig Bewind ... In den Raad van de Republiek donderde Kerensky dat de regeering elken opstand zonder genade zou onderdrukken .... In het Winterpaleis heethoofdige conferenties, uitstooting van den impotenten kolonel Polkovnikov als Commandant van Petrograd, benoeming van een speciaal comité, aan welks hoofd Kishkin om de orde te herstellen .... Oproep tot de jonkers van Pawlofsk en van Tsarskoje om te komen — en antwoorden dat zij niet durfden, omdat Bolsjewiksche troepen hun den weg versperden .... oproep tot de Kozakken — die antwoorden dat zij niet zullen komen, tenzij zij ondersteund worden door infanterie.

Te middernacht hooren soldaten van het regiment van Pawlofsk die zich verborgen hebben in de vergaderzaal van den Generalen Staf van de plannen die gemaakt zijn om de leiders der Bolsjewiki te arresteeren, Smolny te nemen en de All-Russische vergadering te verstrooien. Onmiddellijk zetten ze posten uit aan de ingangen van de Staf en beginnen officieren en leden van het Ministerie te arresteeren en mee te nemen naar Smolny, — waar niemand weet wat

er mee te beginnen. Zij worden met verontschuldigingen weer losgelaten. En dan, twee uur later, als de Jonkers de voornaamste punten van de stad bezetten, treedt het Militair Revolutionair comité in actie. Ministers en Stafofficieren worden gearresteerd, gepantserde auto's word bevolen de hoeken van de straten te verdedigen. Bolsjewiksche troepen, uitgezonden om de Staatsbank en het Telefoonstation te bezetten, drijven de Jonkers uit het Telegraafstation en trekken een cordon om het Winterpaleis . . . Maar Kerensky is al gevlucht.

De massa heeft de overhand . . . En 's morgens den 31en October, na de nederlaag van het Kozakkenleger van Kerensky zenden Lenin en Trotzky door mij aan het revolutionair proletariaat van de wereld deze boodschap:

„*Kameraden! Groet van de eerste proletarische republiek ter wereld. Wij roepen u te wapen voor de internationale sociale revolutie.*"

Over den Ongelukkigen Vrede

DOOR

N. LENIN.

(Vertaling van H. Gorter).

De volgende stellingen zijn door Lenin verdedigd voor een groep militanten te Petrograd. Zij vormen een krachtige rechtvaardiging van den te Brest Litovsk gesloten vrede en toonen ten duidelijkste aan dat de republiek der Soviets door hem te aanvaarden, het internationale socialisme niet heeft verraden.

1. De toestand der russische revolutie is op het oogenblik zoodanig — gegeven dat bijna alle arbeiders en de groote meerderheid der boeren aanhangers zijn van de handhaving der macht der Soviets, en van de sociale revolutie door de Soviets begonnen, — dat het welslagen der sociale revolutie in Rusland verzekerd schijnt.

2. Terzelfder tijd heeft de burgeroorlog, in het leven geroepen door den dollen tegenstand der bezittende klassen, welke zeer goed weten dat het gaat om den laatsten en beslissenden strijd voor het behoud van het privaatbezit aan land en productiemiddelen, nog niet zijn hoogtepunt bereikt. In dezen strijd is de zege der Soviets zeker, maar gedurende eenigen tijd nog zijn zekere pogingen absoluut noodzakelijk. Een periode van desorganisatie is onvermijdelijk, — dit is bij alle oorlogen het geval, hoeveel te meer dan bij een burgeroorlog — eer de weerstand der bourgeoisie gebroken zal zijn.

3. Bovendien vertoont zich deze weerstand door lijdelijke manifesties, niet door militair geweld: door sabotage, omkooping van vagebonden, omkooping van de agenten der bourgeoisie, die doordringen in de rijen der socialisten, om hun zaak te compromitteeren etc. etc. Die weerstand is zoo hardnekkig, en uit zich op zoo verschillende manieren, dat de strijd nog eenigen tijd zal duren, en niet dan na eenige maanden afgeloopen zal zijn, terwijl de zege van het socialisme niet mogelijk is vóór al die hinderpalen uit den weg geruimd zijn.

4. Ten slotte is de taak der socialistische reorganisatie van Rusland zoo groot en zoo moeilijk, — ook door de klein-burgerlijke elementen die aan de proletarische beweging deelnemen, en door het onvoldoende niveau van het proletariaat, — dat de oplossing er van nog veel tijd vereischt.

5. Uit dit alles volgt dat het welslagen van de russische revolutie eischt dat de russische regeering — tenminste gedurende eenige maanden — de handen geheel vrij heeft, om over de bourgeoisie in het eigen land te kunnen zegevieren, en om dan het groote werk van organissatie te ondernemen.

6. De internationale politiek der Soviets moet zijn kracht putten uit de toestanden van de revolutie in Rusland, want de internationale toestand in dit vierde jaar is zoodanig, dat men in het geheel niet voorzien kan het tijdstip van het omverwerpen van de imperialistische machten (van de duitsche regeering onder andere). Het lijdt geen twijfel of de revolutie moet, en zal uitbreken in Europa. Al onze hoop op een BESLISSENDE ZEGE van het socialisme is gegrond op die overtuiging en op die wetenschappelijke vooronderstelling. Onze propaganda in het algemeen, en die van de verbroedering in het bijzonder, moeten verdiept en ontwikkeld worden. Maar het zou een vergissing zijn, de taktiek van de socialistische regeering te gronden op het vooruitzicht dat de europeesche revolutie, en de duitsche vooral, in de komende maanden plaats zal vinden. Daar het absoluut onmogelijk is haar te voorzien, zouden alle pogingen in die richting op een kansspel neerkomen.

7. De onderhandelingen over den vrede te Brest Litovsk hebben nu (7 Januari 1918) bewezen, dat in de duitsche regeering de militaire partij de overhand heeft gekregen, en dat die partij met de regeeringen der andere landen van den Vierbond doet wat zij wil. De militaire partij heeft werkelijk reeds een ultimatum aan Rusland gesteld, binnen eenige dagen kan men de officieele formuleering ervan verwachten. Dat ultimatum beteekent: voortzetting van den oorlog, of het sluiten van een annexatie-vrede, dat wil zeggen dat de duitschers alle streken behouden die ze bezet hebben, terwijl wij terug zullen moeten geven de streken die de russische troepen bezet hielden, en dat men ons een schatting oplegt, (onder het mom van vergoeding voor het onderhoud der gevangenen), van bijna drie milliard, in een paar jaar te betalen.

8. De russische regeering heeft dus dit dringende probleem op te lossen: Moet deze annexatie-vrede onmiddellijk worden aangenomen, of moet de revolutionnaire oorlog onmiddellijk gevoerd worden? In deze kwestie bestaat er geen middenweg. De oplossing kan niet uitgesteld

worden, daar wij reeds alles gedaan hebben wat wij konden om tijd te winnen en de zaak te rekken.

9. Onder de argumenten waarvan men zich bedient om te bewijzen dat er onmiddellijk een revolutionnaire oorlog moet worden gevoerd, zien wij in de eerste plaats het volgende: een onmiddellijke, afzonderlijke vrede zou, buiten den wil van hen die hem zouden moeten sluiten, een vergelijk beteekenen met de duitsche imperialisten, zulk een vrede zou dus een breuk zijn met de beginselen van het internationale socialisme.

Deze redeneering is geheel valsch. Arbeiders die een staking verliezen door voorwaarden aan te nemen die voordeelig zijn voor den kapitalist, en onvoordeelig voor hen zelf, verraden niet het socialisme. Slechts zij verraden de belangen van het proletariaat, die het socialisme verraden, en onaannemelijke voorwaarden aannemen.

Zij, die den oorlog tegen Duitschland een rechtvaardigen en verdedigenden oorlog noemen, zij verraden het socialisme, daar zij in werkelijkheid steunen op de fransche en engelsche imperialisten en voor het volk de geheime verdragen verbergen. Zij daarentegen, die niets voor het volk verbergen en geen geheim verdrag met de kapitalisten sluiten, verraden het socialisme niet in het minst wanneer zij een vrede sluiten, onvoordeelig voor een zwak volk, en voordeelig voor de imperialisten van één groep, op een oogenblik dat er geen middel bestaat om oorlog te voeren.

10. In de tweede plaats werpt men ons tegen, dat wij door den socialistischen vrede te sluiten, tegen onzen wil agenten worden van de duitsche regeering, in zoover wij haar de mogelijkheid geven troepen van ons front terug te trekken en millioenen krijgsgevangenen bevrijden. Maar ook dit argument bewijst niets, omdat een revolutionnaire oorlog (tegen Duitschland) ons op dit oogenblik tot agenten voor het fransch-engelsche imperialisme zou maken. De Engelschen hebben rechtuit aan den kommandant van ons leger Krilenko voorgesteld honderd roebels per maand voor elken soldaat in geval wij den oorlog blijven voeren. Zelfs als wij geen cent van de Entente aannamen, zouden wij, wat het praktisch resultaat betreft, haar agenten worden, doordat wij een deel van duitsche troepen vasthouden.

Wat dit punt betreft: wij kunnen ons, zoomin in het eene als in het andere geval, geheel losmaken van den imperialistischen band, wat trouwens ook onmogelijk is zonder de vernietiging van het wereldimperialisme. Daaruit volgt dus, dat men, na de zegepraal van het socialisme in een land, deze vraagstukken niet moet beslissen van het standpunt van een voorkeur voor één imperialisme, maar van het standpunt van de voor de ontwikkeling en versterking der reeds begonnen socialistische revolutie meest gunstige voorwaarden.

Om kort te gaan, wij moeten onze politiek baseeren niet op de keus tusschen de twee imperialismen, maar op de mogelijkheid om de socialistische revolutie te versterken, of, ten minste, op de mogelijkheid om haar te helpen weerstand te bieden, totdat de andere landen zich bij de revolutionnaire beweging aansluiten.

11. Men beweert dat de duitsche socialistische minderheid ons verzocht heeft niet voor het duitsche imperialisme te wijken. Maar wij keuren deze opvatting niet goed. Wij hebben altijd gestreden tegen ons eigen imperialisme, maar de overwinning op het imperialisme van een land door middel van een verbond met een „bevriend" imperialisme, dat is een handelwijze die wij verwerpen om redenen van beginsel en omdat wij haar voor ontoelaatbaar houden. Dit argument is dus, in 't groot gezien, niets dan de herhaling der vorige argumenten. Indien de internationalistische socialisten van Duitschland ons vroegen om het sluiten van den vrede eenigen tijd uit te stellen, en ons waarborgden dat de revolutionnaire beweging in Duitschland op een bepaald tijdstip zou uitbreken, dan zouden wij *eventueel* dit punt in overweging kunnen nemen. Maar de duitsche internationalistische socialisten zeggen ons dit niet alleen niét, maar zij zeggen integendeel formeel: Biedt zooveel mogelijk weerstand, maar beslist over het punt in overeenstemming met de belangen der *russische* revolutie, want het is onmogelijk iets positiefs te beloven ten opzichte van de duitsche revolutie.

12. Men beweert dat wij den revolutionnairen oorlog beloofd hebben, en dat het sluiten van den afzonderlijken vrede een verraad van eigen belofte zou zijn. Dit is niet juist. Wij hebben gesproken van *de noodzakelijkheid om den revolutionnairen oorlog voor te bereiden en te voeren* in het tijdperk van het imperialisme. Dit zeiden wij om de theorie van het abstracte pacifisme, de totale negatie der „nationale verdediging" te bestrijden in het tijdperk van het imperialisme; en wij zeiden het om de alleen physieke instincten van een deel der soldaten te bestrijden; maar wij hebben niet de verplichting op ons genomen om den revolutionnairen oorlog te beginnen zonder ons af te vragen of het mogelijk was hem op een gegeven oogenblik te voeren.

Ook nu is het onze plicht den revolutionnairen oorlog voor te bereiden. Wij handhaven deze belofte, zooals wij alle andere beloften hebben gehandhaafd die het ons mogelijk was terstond te handhaven: wij hebben de geheime verdragen gepubliceerd, wij hebben aan alle volken een rechtvaardigen vrede voorgesteld, wij hebben de vredesbesprekingen gerekt om aan alle volken den tijd te geven zich er bij aan te sluiten. Maar de vraag of men terstond den revolutionnairen oorlog voeren kan, moet uitsluitend beslist worden van het gezichtspunt van zijn materi-

eele mogelijkheid, en van het gezichtspunt der belangen der russische revolutie die reeds begonnen is.

13. Wanneer men de argumenten ten gunste van een onmiddellijken revolutionnairen oorlog te zamen beschouwt, dan ziet men dat zij een politiek vormen die misschien beantwoordt aan een verlangen naar schoone gebaren, maar die absoluut geen rekening houdt met de materieele en klasse-voorwaarden van het tegenwoordig oogenblik.

14. Het staat buiten twijfel dat ons leger, noch nu, noch in den loop der eerste weken en waarschijnlijk maanden, het duitsche offensief kan weerstaan en terugdringen, in de eerste plaats om de moeheid en uitputting van het meerendeel onzer soldaten en de totale desorganisatie der levensmiddelenvoorziening, in de tweede plaats om de absolute ontoereikendheid der paarden (die onze artillerie tot de nederlaag doemt), in de derde plaats omdat het onmogelijk is de kust van Riga te verdedigen, wat dan den vijand de mogelijkheid verschaft de rest van Lijfland te veroveren en ten slotte de inneming van Petrograd gemakkelijk maakt.

15. Vervolgens: er bestaat geen twijfel dat de meerderheid der boeren in ons leger zich nu voor een vrede met annexaties (door de Duitschers) zou uitspreken en niet voor den revolutionnairen oorlog, terwijl de organisatie van een socialistisch leger en de vorming van de roode garde nog nauwelijks begonnen is.

Het zou geen ernstig werk zijn, den oorlog te voeren tegen den wil van de meerderheid onzer soldaten, nu het leger geheel en al gedemoraliseerd is, terwijl er vele maanden noodig zijn voor de vorming van een waarlijk proletarisch en door en door socialistisch leger.

16. Het armste deel der russische boeren zou bereid zijn om een revolutie, die geleid werd door de arbeidende klasse, te steunen, maar het is niet bereid om terstond een revolutionnairen oorlog te ondernemen. Het zou een ernstige dwaling zijn geen rekening met dezen staat van zaken te houden.

17. Het staat dus op dit oogenblik met den revolutionnairen oorlog aldus:

Als de revolutie in Duitschland in den loop der eerste drie of vier maanden uitbarstte, dan zou de taktiek om den revolutionnairen oorlog nu onmiddellijk te beginnen, niet noodlottig zijn voor onze russische revolutie.

Indien de duitsche revolutie in den loop der eerste maanden niet plaats had, dan zou de voortzetting van den oorlog ten gevolge hebben, dat nog grootere nederlagen Rusland zouden dwingen een nog nadeeliger vrede te sluiten; die vrede zou dan bovendien niet gesloten worden

door een socialistische, maar door een gemengde regeering, bijvoorbeeld door een coalitie tusschen de aanhangers van Tchernoff en van de burgerlijke Rada, of iets dergelijks, omdat het leger der boeren, den oorlog totaal moe, de socialistische regeering na eenige weken zou omverwerpen.

18. Deze staat van zaken gegeven, is het ontoelaatbaar het lot der russische revolutie op het spel te zetten.

19. De duitsche revolutie zal volstrekt niet moeilijker gemaakt worden door het sluiten van een afzonderlijke vrede. Zij zal waarschijnlijk eenigen tijd verzwakt worden door het chauvinisme, maar de toestand van Duitschland zal zeer kritiek blijven. De oorlog met Amerika en Engeland zal lang duren en het imperialisme zal ten slotte geheel ontmaskerd worden — aan beide kanten. Het voorbeeld van de russische socialistische republiek zal voortgaan de volken der geheele wereld te bezielen en haar invloed zal enorm zijn. Aan den eenen kant zal men zien het burgerlijk stelsel en de veroveringsoorlog van twee imperialistische groepen, aan den anderen den vrede en de socialistische republiek.

20. Door een afzonderlijken vrede te sluiten bevrijden wij ons, voorzoover de *tegenwoordige* omstandigheden het veroorloven, van de twee imperialistische coalities; voordeel trekkend van hun oorlog en hun wederzijdsche vijandschap, hen verhinderend zich tegen ons te vereenigen, profiteeren wij van dezen tijd om de socialistische republiek in Rusland te versterken. De reorganisatie van Rusland, gebaseerd op de dictatuur van het proletariaat, de nationalisatie der banken, en van de groote industrie, de ruil van de producten der steden met de cöoperaties der kleine boeren van het land, is in ekonomisch opzicht mogelijk, mits men eenige maanden rustig werken kan. Een dergelijke organisatie zal het socialisme onoverwinnelijk maken in Rusland en zal een stevige basis vormen voor de vorming van een machtig rood leger van boeren en arbeiders.

21. Een waarlijk socialistische oorlog zou op dit oogenblik niet anders kunnen zijn dan een oorlog van de socialistische republiek tegen de burgerlijke landen, met de directe bedoeling, goedgekeurd door het socialistische leger, om de bourgeoisie in de andere landen omver te werpen.

Maar wij kunnen ons voor het oogenblik dit doel niet stellen. In werkelijkheid zouden wij nu voor Lijfland en Koerland strijden. Geen marxist, geen socialist in 't algemeen, kan, zonder de grondbeginselen van het socialisme te verloochenen, bestrijden, dat de belangen van het socialisme het zelfbeschikkingsrecht van een natie te boven gaan. Onze republiek heeft gedaan en gaat voort te doen alles wat zij

kan doen voor het recht van Finland, de Ukraine om ons eigen lot te beslissen. Maar, gegeven het feit, dat het bestaan der socialistische republiek bedreigd wordt door de schending van het recht van Polen, Littauen en Finland om het eigen lot te regelen, spreekt het van zelf dat de belangen van de socialistische republiek boven alles gaan.

Dit is waarom hij, die zegt: „wij kunnen niet den schandelijken, onteerenden vrede teekenen, Polen verraden" enz., niet bemerkt dat hij, den vrede, berustend op de bevrijding van Polen, aannemend, niet anders zou doen dan het duitsche imperialisme *sterker* maken tegenover Engeland, België, Servië enz. De vrede berustend op de bevrijding van Polen, Littauen en Koerland zou een patriottische vrede zijn van het standpunt van Rusland, maar het zou er niet minder een vrede om zijn met de duitsche annexionisten en imperialisten.

* * *

Tot zoover Lenin's stellingen.

Wij laten hier nog op volgen, hetgeen onze medewerker D. C. van der Poel, die ons gelijktijdig een vertaling van bovengenoemde stellingen uit het Bulletin der Soc. Intern. Commissie te Stokholm deed toekomen, hieraan toevoegt:

Het 39e Bulletin van de Intern. Soc. Commissie te Stockholm, geeft mede den hoofdinhoud weer van een verklaring tegen het sluiten van den vrede, welke verklaring door 58 partijgenooten — van wie 10 op het sovietcongres stemrecht hadden — werd onderteekend. In denzelfden geest hebben ook Radek, Bucharine en anderen in verschillende artikelen tegen het sluiten van den vrede geageerd.

„Het imperialisme van alle landen mobiliseert tegen de Russische boeren en arbeidersmassa, welke voor de eerste maal het vaandel van de socialistische omwenteling omhoog geheven hebben. En hoewel er op het oogenblik nog geen formeel verdrag tusschen hen bestaat, is het toch duidelijk dat hun belangen gemeenschappelijk zijn. Onder deze omstandigheden blijft den Russischen massa's niets anders over dan den strijd met de internationale veroveraars, daar anders alle resultaten van de Octoberrevolutie weer verloren gaan.

Dit blijkt ook uit de vredesvoorwaarden der duitsche veroveraars, welke zich op het weerlooze Rusland geworpen hebben. Deze voorwaarden berooven den Russischen proletariër niet slechts van zijn brood en van zijn dak; zij breken ook de kracht van het proletarisch front. Het gezag der soviets zal gedwongen worden in zijn binnenlandsche politiek concessies te doen.

Tegelijkertijd wordt aan de vijanden der Duitsche arbeidersklasse de mogelijkheid gegeven, deze wijs te maken dat men zich door een bandietenoorlog vrede en brood kon veroveren. Anderzijds geeft men aan de politici der Entente de gelegenheid het volk tegen het Russische proletariaat op te hitsen, en men versterkt den godsvrede.

De ondergeteekenden verklaren uitdrukkelijk dat zij geen deel willen nemen aan de kritiek, welke de Menschewiki en de sociaal-revolutionnairen op de soviet republiek oefenen. Maar zij zijn van meening dat het de plicht der soviets is een socialistisch leger in Rusland te organiseeren, de arbeiders in alle landen tot toetreding tot dat leger op te roepen en deze idee over de geheele wereld te propageeren.

Wij moeten niet het vredesverdrag goedkeuren, maar wij moeten ons klaar maken voor den strijd tegen het imperialisme van alle landen.

Daar een splitsing in de partij slechts schadelijk voor de revolutie zou zijn, onthouden de onderteekenaars zich bij de stemming over de goedkeuring van het vredesverdrag."

Bovenstaande documenten geven in hun tegenstelling een beeld van de ontzaglijke moeilijkheden waarmede de socialistische regeering te kampen had. Moeilijkheden waarmee allen, die zoo heel gemakkelijk hun oordeel en veroordeeling over haar daden uitspreken, rekening te houden hebben.

Met sobere woorden schildert Lenin den toestand, die geen anderen uitweg dan den vrede, overlaat, en de oppositie geeft in even eerlijke woorden de gevaren, welke het sluiten van dezen vrede meebrengt, aan.

De geschiedenis heeft reeds geleerd, dat zelfs het aanvaarden van het Duitsche ultimatum Rusland niet van de aanvallen van het Duitsche imperialisme bevrijd heeft; en de dagelijks wederkeerende gebeurtenissen maken de boven weergegeven argumenten van beide partijen steeds weer opnieuw belangrijk.

Maar er is nog iets anders wat wij uit de geschiedenis van den ongelukkigen Duitsch-Russischen vrede hebben te leeren.

Niet de les die de opportunisten en sociaal-patriotten zoo gemakkelijk hebben gevonden; namelijk dat de tijd voor een revolutionnaire omwenteling nog niet daar is, omdat wij nog niet op het internationale proletariaat kunnen vertrouwen.

Neen, zoo gemakkelijk maken wij ons niet van onze revolutionnaire taak af. De geschiedenis van Brest-Litowsk legt ons integendeel een nieuwe taak op. Wij moeten de wapening van het proletariaat krachtig organiseeren. Reeds nu. Niet alleen voor den gewapenden strijd tegen de gewapende bourgeoisie, in de revolutie dagen, maar ook om onmid-

dellijk daarna weerstand te kunnen bieden aan de aanvallen van het internationale — zich tot het uiterste verdedigende — kapitalisme en imperialisme.

Een socialistische omwenteling is niet alleen een aanval op de bourgeoisie en het kapitalisme in het betrokken land; het is een aanval op het wereld-kapitalisme, en het wereld-kapitalisme zullen wij in dat geval tegenover ons vinden.

Dat wij ook in dit opzicht de internationale organisatie van het proletariaat niet genoeg kunnen bevorderen spreekt van zelf.

Boekbespreking.

Het proces Sneevliet. De sociaal-demokratie in Nederlandsch-Indië, door A. BAARS en H. SNEEVLIET. Uitgegeven door de schrijvers.

„Tweeërlei overwegingen," — aldus de beide schrijvers in het voorwoord van hun boek — „hebben ons tot de uitgifte van dit werk geleid. Wij meenden, dat de Indische beweging, wil zij voor den vooruitgang en de emancipatie van de volksmassa strijden, gebruik zal kunnen maken van het hier verzamelde materiaal, hetwelk belicht van socialistisch standpunt, de beteekenis van het koloniaal beheer over deze landen aangeeft. Daarnaast meenden wij, dat dit proces zijn nut kan hebben voor schrijvers — speciaal Indische schrijvers — die hun arbeid verrichten onder de voortdurende bedreiging der haatzaaiartikelen.

Baars en Sneevliet hebben dus bij deze uitgave in de eerste plaats gedacht aan europeesche en inlandsche revolutionairen als lezers. Wij echter hopen, dat hun boek ook door vele revolutionnaire socialisten in ons eigen land gelezen zal worden, vooral door de voormannen in de politieke en de ekonomische beweging. Zij zullen er niet alleen veel uit kunnen leeren over de werking van het kapitalisme in de koloniën, maar ook kracht en bezieling uit putten

Het boek bevat al de voornaamste stukken en bescheiden die betrekking hebben op het geruchtmakende proces Sneevliet, dat met de vrijspraak van onzen partijgenoot door het Hof te Batavia in April eindigde: het „Zegepraal"-artikel, waardoor de vervolging werd uitgelokt, het verhoor van den beklaagde en de getuigen, het requisitoir van den officier van justitie, de verdedigingsrede van Sneevliet enz. Van de ruim 350 bladzijden waaruit het boek bestaat neemt deze verdediging er bijna 300 in beslag. Zij is een dokument van historische beteekenis: de eerste uitvoerige samenhangende sterk-gedokumenteerde aanklacht tegen het nederlandsche koloniale kapitalisme in Indië uitgesproken. Elk revolutionair socialistisch propagandist zal in die rede een schat van uitstekend materiaal. voorzichtelijk gerangschikt, voor het grijpen vinden, wanneer hij, wat in onzen tijd algemeen behoort te geschieden, het nederlandsche kapitalisme wil blootleggen en bestrijden in zijn imperialistische gedaante. En tevens zal hij — wat van even groote waarde is — in deze verdedigingsrede vinden de moedige getuigenis van een onverschrokken en onvermoeid strijder voor

het socialisme, een getuigenis ingegeven door dat machtige levensbesef, waarin haat tegen de verdrukkers en liefde voor de verdrukten, vertrouwen in de toekomst en brandend verlangen, die toekomst door eigen daden te helpen bouwen, verbonden zijn tot onverbrekelijke eenheid.

De prijs van het boek — wij meenen voor Nederland *f* 4.— — is helaas te hoog voor de arbeiders en ook voor vele anderen. Maar laten alle partijgenooten en geestverwanten, die dien prijs kunnen betalen, het als een plicht beschouwen der solidariteit met hen die in Indië onder zoo moeilijke omstandigheden den strijd tegen het imperialisme strijden om het boek van Baars en Sneevliet te bestellen. Het is bij den boekhandel J. Fortuyn verkrijgbaar.

H. R. H.

De aanvang van een nieuwe periode.

(Eenige opmerkingen naar aanleiding van de verkiezingen).

DOOR

D. J. WIJNKOOP.

Op het moment dat deze woorden worden neergeschreven, 17 Aug., dus zes-en-een-halve week na de verkiezingsdag, zetelt het Ministerie Cort van der Linden, het eerste zuiver-imperialistisch Kabinet dat Nederland bezeten heeft, nog steeds in al zijn glorie, zullen we niet zeggen, maar dan toch in al zijn onbeschaamdheid, alsof de 3de Juli heelemaal niets gedaan had om dit regiem de genadeslag toe te brengen.

En toch zijn de verkiezingen van revolutionaire zijde, dus van de zijde der S. D. P., B. C. S. en S. P., — en niet enkel van deze zijde, maar ook wel door ontevreden burgerlijken, o. a. van het Staalman- en Telegraaf-type — o. m. onder de leuze gevoerd van: *Het Ministerie Cort-Posthuma moet in staat van beschuldiging worden gesteld.*

Heeft dan die verkiezingsdag zóó weinig aan het licht gebracht omtrent wat er leeft in Nederland, dat de hooge militaire, financiëele en koloniale autoriteiten, die immers het heft in handen hebben, het aandurven, een Ministerie dat ons zelfs zonder de oorlog reeds de zwartste honger bracht, en dat uit angst voor zijn eigen misdaden reeds op de verkiezingsdag zijn mandaat had neergelegd, — dat die autoriteiten het aandurven, zeggen wij, zulk een Ministerie nog weken, ja haast maandenlang, op gezag van het Duitsche Imperialisme te laten schalten und walten, alsof er niets gebeurd was?

Of is er inderdaad op de verkiezingsdag in Nederland niets aan het licht gekomen, of althans niets anders dan de wereldbefaande Hollandsche lamlendigheid?

Wij voor ons zijn van meening, dat diegenen gelijk hebben, die van oordeel zijn dat het arbeidende volk van Nederland wel degelijk

op 3 Juli begonnen is van een krachtige wil tot iets anders, dan het tot dusverre beleefd heeft, blijk te geven, en dat dit nieuwe inzicht, dat door allerlei omstandigheden, waarop ook reeds elders gewezen (o. a. in het dagblad „De Tribune", dadelijk na de verkiezingen), eer grooter dan kleiner *is* dan het in de verkiezingen verscheen, terdege zijn invloed zal doen gelden in de komende tijden.

Men moet niet vergeten dat de molen van het wereldgericht, hetwelk de historie stellig in deze wereldoorlog is geworden, langzaam maalt, en zeker in het land, dat in zijn bewegingsgang achterlijker is dan het Aziatische China, in Holland.

Men moet ook niet vergeten, dat Nederland wel alle demoraliseerende en degenereerende gevolgen van Imperialisme en Wereldoorlog, en alles op zijn ergst in dit kleine stilstaande moederland met zijn konservatieve „tendenzen", heeft genoten, maar dat niet ééne van de groote driften en hartstochten die het Imperialisme zoowel bij de burgerlijken als bij de revolutionairen in andere landen ontketend heeft, hier door het land is kunnen gaan.

Het is niet waar, wat — vergissen wij ons niet — in „De Telegraaf" stond, dat in de achter ons liggende verkiezingsstrijd géén der politieke partijen de strijd van een ander standpunt uit bekeken heeft dan van uit het oogpunt van het eet-vraagstuk.

Op zichzelf zou dit in dit hongerland en in deze hongertijd niet anders zijn dan het gevolg van de heerschende politiek, en ook overigens is er — mits goed verstaan — trouwens nog veel waar van de praegnante paradox: Man ist was man isst.

Maar „De Telegraaf" vergat — wat deze krant én anderen bladen wel meer overkomt — te denken aan de revolutionairen.

En één ding is gewis, de revolutionairen, in het bizonder de S. D. P. en de B. C. S., hebben zeker het levensmiddelen-vraagstuk de noodige, belangrijke plaats gegeven, maar nooit anders dan nà en in verband met de buitenlandsche, de wereld-politiek, die in interesse voor het leven der menschheid zoo vóór als sinds de wereldoorlog de binnenlandsche kwesties niet alleen verre overschaduwt maar ze óók bepaalt.

Er blijft dus van het aangehaalde verwijt dit over, en wij geven toe, dat dit ondanks alles niet weinig is, dat de burgerlijke partijen — de S.D.A.P. inkluis, die niet anders dan een kleinburgerlijke arbeiderspartij is — de verkiezingsstrijd enkel gevoerd hebben om min of meer belangrijke binnenlandsche kwesties, en dat daardoor alleen — dus ook weer met voorbijzien van de revolutionairen — de „Nieuwe Rott. Courant" kon verklaren, dat er ten opzichte van de neutraliteits-politiek van de Regeering eigenlijk niemand was die een andere dan deze zou wenschen.

Als er nu eene opmerking onjuist is onder de vele, die al over de verkiezingen zijn gevallen, dan is het zeker deze.

En als wij dit zeggen schakelen wij „De Telegraaf", die eigenlijk niets georganiseerd achter zich heeft, uit.

Maar de revolutionairen — en er zijn nu 50,000 stemmen op ze uitgebracht, wat niet zeggen wil dat er niet meer reeds tot dit inzicht zijn gekomen — zijn juist van oordeel, dat de politiek van het Ministerie Cort van der Linden in geen enkel opzicht neutraal is geweest.

Onder neutraal verstaan wij namelijk niet het feit, dat dit land nog steeds niet in de oorlog is gesleept, ondanks de taktiek van het aftredend Ministerie. Het dringt tot menig burgerlijke thans zelfs reeds door, dat, indien de Centralen of Geallieerden het gewild hadden, dit land in de oorlog *was* gesleept, n'en déplaise de diplomatery van de veelgeprezen Loudon.

Onder neutraal verstaan wij evenmin de lafhartigheid waarmee het Ministerie Cort alle trappen die het Duitsche Imperium uitdeelde wel geliefde te accepteeren, of de buigzaamheid — patriottische deugd uit de koloniale historie der Nederlanders vooral op Decima wel bekend — beter wellicht als laaghartigheid te kwalificeeren, welke dit Ministerie betoonde in zijn onderhandelingen met de Centrale Mogendheden, waar het betrof met Nederlandsche goederen de oogenblikkelijke en duurzame belangen van het Centrale Imperium, waarin die heeren zich à la Troelstra thuis gevoelen, te diênen.

De revolutionairen verstaan onder neutraliteit, onzijdigheid, zich er buiten houden, iets anders. Iets anders, dat op zijn tijd nog wel erger „anti-Duitsch" kan schijnen en reeds geweest is — men zie de felle kritiek van S. D. P. en „Tribune" in de zaak der door Amerika gerekwireerde schepen, toen zelfs de „Telegraaf" lof had voor het beleid van buitenlandsche zaken! — dan zelfs de minst vaderlandslievende burgerman durft denken.

De revolutionairen verstaan onder neutraliteit: zich houden buiten het Imperialisme, buiten elk Imperialisme, zoowel van binnen als buitenland.

Er is dezerzijds genoeg op gewezen, dat geen Imperialisme onafhankelijk staat van het andere, en dat waar in de Wereld-Oorlog de groote tegenstelling in het Imperialisme zelf zich op gewelddadige wijs baan gebroken heeft, — een tegenstelling die alleen door de revolutionaire strijd voor het Kommunisme internationaal kan worden overwonnen — elk *Imperialisme,* dus ook het „vaderlandsche", in die tegenstelling met opzet of zijns ondanks partij kiest, dus niet neutraal is.

Het Nederlandsche Imperialisme nu heeft onder de Regeering van Cort van der Linden velkomen bewust en met medeweten en goedkeuring van het Hof, de militaire macht, de diplomatie, de bureaukratie, de finantiën, de koloniale belangen, de burgerlijke partijen, de vaderlandsche arbeiders-partij (S.D.A.P), de burgerlijke pers (op „De Telegraaf" na, maar inklusief „Het Volk") en een goed deel van handel en nijverheid, de partij gekozen van het Duitsche Imperialisme.

Dit is niet in oorlog, maar in vrede geschied, al kon deze „vredes"-politiek telkens tot oorlog leiden.

Het is geschied door een politiek die vóór Posthuma reeds door Treub is ingeleid, en die onzerzijds reeds in het eerste oorlogsjaar is gekarakteriseerd (zie o.a. het vlugschrift: „Onze Eischen" in 1914 uitgegeven door de voorganger van het Revolutionair Socialistisch Komitee tegen de Oorlog en zijn Gevolgen, de zgn. Samenwerkende Arbeiders-Vereenigingen, S.A.V., — overgenomen in de brochure „De S.D.P., haar geschiedenis en haar beginselen", door schrijver dezes bij de Hollandia-Drukkerij te Amersfoort uitgegeven in 1918).

Het is geschied door een honger-politiek, die zich notabene onder leiding van Treub en Troelstra tot motto had gekozen het befaamde „Er zal geen honger worden geleden in Nederland" en die tegelijkertijd de uitvoer van onze levensmiddelen financierde en organiseerde.

Neutraal was het geweest, indien van den beginne af onder dit motto de Regeering de levensmiddelen-politiek had opgevat als de zorg voor het werkende volk in het eigen land in de eerste plaats, zonder zich te bekommeren om de oorlogswinst van de eigen of de imperialistische belangen van de buitenlandsche bezittende klasse.

Wij hebben van den aanvang af en met de oorlogsjaren in klimmende mate er op gewezen, dat dit voorshands beteekent: algemeen uitvoerverbod van levensmiddelen; en hebben ook geen oogenblik vergeten, dat een regeering van de bezittende klasse hiertoe niet licht zal overgaan, zonder de uiterste strijd van het proletariaat.

Maar dat vermindert haar misdaad niet, zoomin als het feit, dat het Duitsche Imperialisme achteraf bezien meer dan het Geällieerde misschien geschaad zou zijn bij het stopzetten van de Nederlandsche uitvoer, had mogen beletten dat die uitvoer *van den aanvang af* wàs stopgezet.

Van den aanvang af! Dit immers had reeds op zichzelf het dwaze argument van benadeeling van het een of het andere Imperialisme direkt de kop ingedrukt.

Het is niet wat de een of ander zich verbeeldt, wat hier van belang is.

De Entente in haar hebzuchtige verblindheid verbeeldt zich wel, dat de Bolsjewiki, die enkel de belangen van de eene klasse op wie de nieuwe maatschappij gebouwd zal worden, in het oog houden, dat deze Bolsjewiki pro-Duitsch zijn.

Zoo mogen de Centralen en onze sociaal-patriotten zich verbeelden dat de revolutionairen hier „anti-Duitsch" zijn, omdat zij enkel voor de proletarische belangen opkomen, die een direct en algemeen verbod van uitvoer der levensmiddelen eischen, en daarop gebaseerd in de eerste plaats een invoer-politiek, die de grondstof voor het brood daar haalt waar die te halen is, nl. in Amerika.

Niet deze al te doorzichtige verbeeldingen, maar haar proletarische ondergrond kenmerken de politiek der revolutionairen als wat ze is, een staatkunde die met het klassebelang en de versterking van het arbeidende volk, dus van de groote massa als onmiddellijk doel, de bevrijding der menschheid van het Imperialisme tot einddoel heeft.

Welnu, evengoed als de Bolsjewiki een Soechomlinof c.s. persoonlijk verantwoordelijk hebben gesteld voor hun ministerieële daden, die het volk in de oorlog hebben gevoerd en in al de ellende die daaraan vastzit, en zeker evengoed als de Roemenen hun Bratianu en de Franschen hun Malvy in staat van beschuldiging stelden — zonder dat wij ons hier nu over het *vonnis* over Malvy uitlaten — maar *evengoed* zeggen wij, hebben wij hier na de 3e Juli zeker de plicht de instaatvanbeschuldigingstelling niet alleen van Posthuma, maar van zijn voornaamste medewerkers — Cort, die zich solidair met hem heeft verklaard, vooraan — te eischen.

Vijftigduizend kiezers, één twintigste van *het stemmende* volk, hebben de revolutionairen reeds in hun aanklacht gesteund.

Maar hoevelen van de kiezers zitten nog aan de oude partijen, vooral aan de S.D.A.P. en de Katholieken vast, die toch reeds *in dezen* met de revolutionairen volkomen sympathiseeren!

En hoevelen, die door het „demokratische" kiesrecht van Cort buitengesloten zijn, denken er evenzoo over als wij!

Het is vast een véél grooter percentage dan één op de twintig.

En de onwaarde-stemmen, die helaas grootendeels uit de arbeidersklasse stemmen, en de anti-parlementairen die thuis blijven — hoe verkeerd dit dan ook voor de revolutionaire strijd moge wezen — zij allen zullen het ongetwijfeld toejuichen als de misdaad van Posthuma-Cort en de zijnen door een openbaar onderzoek wordt opengedekt in zijn volle naaktheid.

Want, vergeten wij het niet, — al is overdrijving verre van ons — hun misdaad is grooter dan die zelfs een Soechomlinof of Bratianu ten laste kan worden gelegd.

Soechomlinof en Bratianu hebben hun volk in den oorlog gestort; Malvy zou de „misdaad" hebben begaan de oorlogvoering niet van ganscher harte te hebben gesteund, maar Cort-Posthuma hebben principieel door hun buitenlandsche politiek het land evengoed in oorlogsgevaar als Bratianu het zijne (wij gelooven waarlijk niet ver van de waarheid te zijn als wij ondanks alle verschillen toch een groote overeenkomst zien tusschen de Roemeensche en de Hollandsche Minister-President), en bovendien heeft het Hollandsche tweetal, wat in géén land den oorlogswoekeraars zóózeer gelukt is, alle oorlogsellende reeds gebracht zonder dat de oorlog er was.

Het moge een belangrijk onderscheid schijnen dat Bratianu met zijn politiek de oorlog gebracht heeft maar Cort met de zijne *nog niet*, dit onderscheid — voor wie het ten gunste van het Hollandsche regiem willen laten gelden, al weten *wij* dat Cort c.s. wèl aansprakelijk is voor het oorlogsgevaar, maar onschuldig staat aan het feit dat Centralen zoowel als Geassocieërden ons land niet in de oorlog wilden betrekken — dit onderscheid wordt geneutraliseerd door de waarlijk alles overtreffende misdaad, dat dit land door de militaire, diplomatieke, ekonomische binnen- en buitenlandsche politiek een oorlogsellende leidt, die alléén met de Duitsche te vergelijken valt.

Dat de revolutionairen de plicht hebben de in staat van beschuldigingstelling te eischen staat vast, maar dat zij het ook zullen doen onder de goedkeuring van een toenemend deel der bevolking is na 3 Juli onze vaste overtuiging.

Als nu „Maasbode", „Volk", „Vaderland" en de „Streber" De Vooys in „De Beweging" — als dus Katholiek, S. D. A. P., Kröller en de „demokraten" eendrachtiglijk maar ernstig tegen het gevaar van het nieuwe verschijnsel, de revolutionairen in het Parlement, waarschuwen, dan is dit — daarvan zijn wij zeker — voornamelijk om twee redenen.

Zij vreezen nog niet zoozeer onze macht, die wij zelven niet gaarne overschatten zouden.

Zij weten wel, dat zoolang het West- — maar vooral het Midden-Europeesche proletariaat nog aanloopt achter het Imperialisme, er voor hun direkte macht geen gevaar bestaat.

Maar zij vreezen twee dingan: de propaganda voor onze Koloniale leuze „Indië los van Holland" en die voor het gerechtelijke onderzoek.

Over het eerste willen wij het nu niet hebben.

En van het tweede is het na het reeds gezegde duidelijk, dat niet alléén Cort-Posthuma te vreezen hebben. En zelfs niet enkel Kröller en zijn kornuiten. Maar dat een gansche staf van diplomaten, bureaukraten, parlementariërs (de S. D. A. P.'ers inkluis), persridders, han-

delaars en woekeraars en misschien zelfs het Hof bij dit Hollandsche Panama betrokken zijn.

En de heeren kennen ons genoeg om te weten dat het onze taak zal zijn niet enkel op openbaar onderzoek aan te dringen, maar tevens — en dit is wel het voornaamste — van deze eisch en van dit onderzoek, dus van de levensmiddelen- en buitenlandsche politiek de hefboom te maken voor een opleving van de massa.

Dat is wat de heeren vreezen van de nieuwe periode, die door de revolutionaire stem van 3 Juli is ingeluid.

* * *

Om te besluiten geven wij het *verkiezings-program 1918 van de S.D.P.*, dat vele lezers van dit tijdschrift — ondanks de hier erop uitgeoefende kritiek — wellicht nog niet onder de oogen is gekomen en dat door de verkiezing van twee der S.D.P.'ers in het Parlement in elk geval niet minder beteekenis heeft gekregen:

1. Verzekering van een gelijke minimumuitkeering aan alle arbeiders en daarmee gelijk te stellen personen, ook voor de werkloozen, zieken, tijdelijk of duurzaam invalieden, vrouwen, jeugdige arbeiders en ouden van dagen (60 jaar en daarboven).

Extra-uitkeering aan vrouwen met kinderen beneden 18 jaar, en aan zwangere vrouwen, te beginnen minstens 3 maanden vóór de geboorte van het eerste kind.

2. Sterk progressieve belasting uitsluitend op de hooge inkomens, het kapitaal en de kapitaals-vermeerdering, met overgang naar het Staats-erfrecht.

Annuleering der Staats-schulden.

Konfiscatie van de Oorlogs-winsten.

Nationalisatie van den grond; óók om de mogelijkheid te scheppen van woningbouw op groote schaal.

Inbeslagneming van de overtollige woningruimte, en distributie daarvan onder hen, die hieraan gebrek lijden.

Bevordering van de productieve landbouw-associatie door land-arbeiders-organisaties, gemeenten, enz.

3. Algemeene Staatszorg voor de lichamelijke en geestelijke opvoeding van het kind op den grondslag van het verplichte neutrale, kostelooze openbare onderwijs tot het 18e jaar met vrije leermiddelen, voeding, kleeding en verzorging.

In het algemeen kostelooze openstelling van alle inrichtingen van openbaar onderwijs, met verstrekking van financiëelen steun wegens derving van loon.

4. Maximum arbeidsdag van 8 uur om te komen tot de zesurendag; 1 1/2 rustdag per week.

Verbod van loonarbeid voor kinderen tot het 18e jaar.

5. Grondwets-herziening om te geraken tot onmiddellijke invoering van gelijke politieke rechten voor alle mannen en vrouwen van het 18e jaar af.

Demokratiseering van alle vertegenwoordigende, besturende, beheerende en rechterlijke lichamen.

Republikeinsche regeeringsvorm.

Afschaffing van de Eerste Kamer.

Afschaffing van alle standsverschillen.

Invoering van het volks-initiatief, het volks-referendum en het recht tot onmiddellijke terugroeping van alle lasthebbers.

Scheiding van Kerk en Staat.

6. Volledige openbaarheid der buitenlandsche betrekkingen.

Vervanging der beroeps-diplomatie door konsulaire agentschappen en arbeidersdelegaties.

Zoo nauw mogelijke aaneensluiting van alle demokratische machten tot bevordering van samenwerking tusschen de volken en wegneming van de oorzaken, die tot den oorlog voeren.

7. Afschaffing van het militaire stelsel.

Volkswapening tegen het Imperialisme.

Opheffing van de militariseering van alle verkeer en bedrijf.

8. Indië los van Holland.

Volledig en vrij zelfbeschikkingsrecht voor alle overzeesche bezittingen en koloniën.

9. Volledige opheffing van alle wetten en bepalingen, die de vrijheid van drukpers, het recht van vereenigingen, vergaderen en de stakings-vrijheid beperken of belemmeren, ook voor militairen en personen in dienst van openbare lichamen.

10. Algemeen verbod van uitvoer van de noodige levensmiddelen voor mensch en dier.

Inventarisatie en inbeslagneming der levensmiddelen en beschikbaarstelling hoogstens tot de prijzen van Juli 1914.

Distributie door de klasse-organisaties van het proletariaat.

De grondwet der Russische Soviet-Republiek.

Het onderstaande is de vertaling uit het Duitsch van het Ontwerp-Grondwet der Russische Soviet-Republiek, zooals de Iswestia het heeft gepubliceerd en hetwelk volgens de berichten in de dagbladen door het 5de Al-Russische Soviet-Congres begin Juli te Moskou ongewijzigd is aangenomen. Er is eenige reden om aan te nemen dat de publikatie van het ontwerp in het andere officieele orgaan der Russische regeering van Volkscommissarissen eenige geringe afwijkingen van onderstaanden tekst vertoont. O. a. is dit wellicht het geval met de *volgorde* der hoofdstukken en de „Verklaring van de rechten en plichten der arbeidende menschheid", die in de Iswestia mankeert en in de andere publicatie schijnt te zijn opgenomen. Deze verklaring is indertijd door de *Tribune* gepubliceerd.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

De voor den tegenwoordigen overgangstijd berekende hoofdvereischte, waaraan de grondwet der Russische Socialistische Federatieve Soviet-Republiek moet voldoen is de omschrijving van de instelling der diktatuur van het stads- en dorpsproletariaat en de arme boeren, met het doel de bourgeoisie volledig te onderwerpen, de uitbuiting van den eenen mensch door den anderen op te heffen, en het Socialisme in te voeren. Het socialisme, waarin scheiding in klassen en staatsgeweld niet zullen bestaan.

1. De Russische Republiek is eene vrije socialistische gemeenschap van de arbeidende bevolking van Rusland, die in stedelijke en korpssoviets vereenigd is.
2. De soviets van landstreken, die overeenkomstig de nationaliteit der bewoners en den aard hunner zeden te zamen hooren, worden

vereenigd tot autonome provinciale verbonden aan welker hoofd de provinciale congressen der Soviets en hunne Centrale bestuursorganen staan.

3. De provinciale sovietsverbonden sluiten zich op federatieven grondslag aaneen tot Russische Socialistische Republiek, aan het hoofd waarvan het Al-Russische Soviet Congres en gedurende den tijd, tusschen de zittingen van deze, het Al-Russische Centrale Uitvoerende Comité staan.
4. Ten einde den arbeiders werkelijke gewetensvrijheid te waarborgen wordt de kerk van den Staat en de school van de kerk gescheiden. De vrijheid tot het voeren van godsdienstige en anti-godsdienstige propaganda wordt aan alle burgers toegekend.
5. Ten einde den arbeiders eene werkelijke vrijheid van meeningsuiting te waarborgen schaft de Soviet-Republiek de afhankelijkheid der Pers van het kapitaal af en stelt ze alle technische en materieele middelen voor de uitgave van kranten, brochures, boeken en alle andere pers-publicatiën in handen van de arbeidersklasse en van de bezitlooze boeren. Tevens waarborgt zij de vrije verspreiding in het geheele land.
6. Ten einde den arbeiders de werkelijke vrijheid van vergadering te waarborgen, erkent de Soviet-Republiek het recht van iederen burger tot het houden van vergaderingen, straatdemonstraties enz. en stelt zij alle voor het houden van volksvergaderingen geschikte lokalen, verlichting en verwarming inbegrepen, ter beschikking van de arbeidersklasse en de bezitlooze boeren.
7. Ten einde den arbeiders de werkelijke vrijheid van vereeniging te waarborgen, breekt de Soviet-Republiek de economische en politieke macht der bezittende klassen en ruimt zij zoodoende alle hindernissen op, die tot nu toe in de burgerlijke samenleving de arbeiders en boeren belet hebben, het volle gebruik hunner vrijheid van handelen en organisatie te maken. Zij zal den arbeiders en bezitlooze boeren hierbij alle mogelijke hulp van materieelen en anderen aard bewijzen.
8. Ten einde aan de arbeiders den werkelijken toegang tot de wetenschap te waarborgen, stelt de Soviet-Republiek zich tot taak den arbeiders en bezitloozen boeren kosteloos volledig en alzijdig onderwijs ter beschikking te stellen.
9. De Soviet-Republiek verklaart *arbeid* tot een plicht van alle burgers der Republiek, en zij verkondigt de leuze: Die niet werkt, die zal niet eten.
10. Met het oog op de alzijdige bescherming van de resultaten der groote Revolutie van arbeiders en boeren, erkent de Soviet-Re-

publiek den plicht van alle burgers het socialistische vaderland te verdedigen en voert zij daarom *den algemeenen dienstplicht* in. Het recht op de eer de Republiek met het wapen in de vuist te mogen beschermen en verdedigen komt slechts toe aan de arbeiders. Degenen, die niet arbeiden, hebben andere militaire verplichtingen.

11. Uitgaande van de solidariteit tusschen de arbeiders van alle landen, staat de Soviet-Republiek alle politieke rechten van den Russischen burger toe aan den zich met arbeids-doeleinden in het gebied van de Russische Republiek ophoudenden *buitenlander* mits hij tot den arbeidersklasse of den boerenstand behoort en niet anderer arbeid uitbuit; de plaatselijke Soviets hebben het recht zulken buitenlanders de rechten van de Russische Staats-onderhoorigheid zonder het vervullen van bemoeielijkende formaliteiten toe te staan.

12. De Soviet-Republiek geeft aan alle buitenlanders, die om politieke of godsdienstige redenen vervolgd worden, het *asylrecht*.

13. De Soviet-Republiek verklaart dat alle burgers dezelfde rechten hebben. Deze zijn onafhankelijk van den aard van het ras of het volk, waartoe zij behooren. De instelling van privilegiën op grondslag van ras of volksverschillen, maar eveneens van den een of anderen vorm van onderdrukking van nationale minderheden of beperking van de gelijkheid van rechten, worden verklaard in strijd te zijn met de grondslagen der Republiek.

14. In het belang van de arbeidende klassen ontneemt de Soviet-Republiek aan sommige personen en aan enkele groepen de rechten, die zij tot schade aan de belangen der Socialistische Revolutie benutten.

Samenstelling van het Soviet-gezag.

A. Organisatie van het Centrale gezag.

I. Het Al-Russische Soviet-congres.

15. Het Al-Russische Soviet-Congres is de hoogste bevoegde macht van de Russische Socialistische Federatieve Soviet-Republiek.

16. Het Al-Russische Soviet-Congres bestaat uit de vertegenwoordigers der stedelijke soviets, die op iedere 25,000 kiezers *één* afgevaardigde zenden en uit de vertegenwoordigers van de Gouvernements-Soviet-congressen, die op iedere 125,000 inwoners een vertegenwoordiger afvaardigen.

17. Het Al-Russische Soviet Congres moet door het Al-Russische Centrale Uitvoerende Comité (C. U. C.) minstens tweemaal per jaar uitgeschreven worden.
18. Het C. U. C. schrijft een Al-Russisch Soviet-Congres uit indien het dat noodig acht, alsook op verlangen van Soviets, die gebieden met minstens een derde der totale landsbevolking vertegenwoordigen.
19. Het Al-Russische Soviet Congres kiest het C. U. C., dat uit hoogstens 200 leden bestaat.
20. Het C. U. C. is aan het Al-Russische Congres volledige verantwoording schuldig,
21. Het Al-Russische Soviet Congres is de hoogste bevoegde macht in de Republiek. Gedurende den tijd die verloopt tusschen twee zittingen is het het C. U. C. dat die hoogste bevoegde macht vertegenwoordigt.

II. Het Al-Russische Centrale Uitvoerende Comité.

22. Het C, U. C. is het hoogste wetgevende-, bestuurs- en contrôle-orgaan der Republiek.
23. Het C. U. C. bepaalt de algemeene richting van de werkzaamheid der arbeiders- en boerenregeering en van alle organen van Soviet-gezag in het land; het zorgt voor de eenheid en de overeenstemming tusschen bestuur en wetgeving en controleert de doorvoering van de bepalingen der Grondwet, van de besluiten der Al-Russische Congressen en de Centrale organen van het Soviet-gezag.
24. Het C. U. C. onderzoekt en bekrachtigt de ontwerpen van decreten en voorstellen, die het worden voorgelegd en vaardigt ook eigen decreten en besluiten uit.
25. Het C. U. C. schrijft het Al-Russische Soviet Congres uit; het brengt daar verslag uit omtrent zijne daden, de algemeene politiek en bijzondere vraagstukken.
26. Het C. U. C. benoemt den Raad van Volkscommissarissen, die zorgt voor het algemeene bestuur en beheer van de aangelegenheden der Republiek en stelt afdeelingen (Volkscommissariaten) in voor de leiding van bepaalde takken van bestuur.
27. De leden van het C. U. C. zijn werkzaam in de afdeelingen (Volkscommissariaten) of voeren bijzondere opdrachten van het C. U. C. uit.

III. De Raad van Volkscommissarissen.

28. De algemeene zorg voor de aangelegenheden der Soviet-Republiek wordt opgedragen aan den Raad van Volkscommissarissen.
29. Voor de vervulling dezer taak vaardigt de Raad van Volkscommissarissen decreten, besluiten en instructies uit en neemt zij in het algemeen alle voor de juiste en snelle bevordering van het staatsleven noodzakelijke maatregelen.
30. De Raad van Volkscommissarissen stelt het C. U. C terstond in kennis van hare besluiten en regelingen.
31. Het C, U. C. heeft het recht een besluit van den Raad van Volkscommissarissen op te heffen of de uitvoering daarvan op te schorten.
32. Alle besluiten en beslissingen van den Raad van Volkscommissarissen, die eene belangrijke algemeen-politieke beteekenis hebben, moeten aan het C. U. C. ter onderzoek en bekrachtiging voorgelegd worden. Maatregelen, die terstond moeten worden doorgevoerd, kan de Raad van Volkscommissarissen rechtstreeks tot uitvoering doen brengen.
33. De leden van den Raad van Volkscommissarissen staan aan het hoofd van de Volkscommissariaten.
34. Er worden 18 Volkscommissariaten gevormd: *a.* buitenlandsche zaken; *b.* leger; *c,* vloot; *d.* binnenlandsche zaken; *e.* justitie; *f.* arbeid; *g.* sociale verzorging; *h.* onderwijs en volksontwikkeling; *i.* post en telegraaf; *j.* nationale aangelegenheden; *k.* finantiën; *l.* verkeer; *m.* landbouw; *n.* handel en industrïe; *o.* volksverzorging; *p.* beheer van de bezittingen der republiek; *q.* contrôle; *r.* opperste raad van productie en consumptie; *s.* hygiëne.
35. Aan ieder Volkscommissariaat wordt een college toegevoegd, waarvan de leden door de Volkscommissarissen worden erkend.
36. De Volkscommissaris heeft het recht om in alle kwesties, die tot de competentie van zijn commissariaat behooren, naar eigen goeddunken eene beslissing te nemen; hij moet zijn college hiervan terstond in kennis stellen. Indien dat college het niet eens is met eene beslissing van den Volkscommissaris, kan het, zonder de geldigheid der beslissing op te schorten, zijne bezwaren daartegen indienen bij den Raad van Volkscommissarissen of bij den Voorzitter van het C. U. C. Dit recht heeft ook ieder lid van het college afzonderlijk.
37. De Raad van Volkscommissarissen is verantwoordelijk aan het Al-Russische Soviet Congres en aan het C. U. C.

38. De Volkscommissarissen en de Colleges bij de Volkscommissariaten zijn verantwoordelijk aan de Raad van Volkscommissarissen en aan het C. U. C.

39. De titel van Volkscommissaris wordt alleen gevoerd door de leden van den Raad van Volkscommissarissen, die de algemeene aangelegenheden der Republiek leidt en kan aan niemand anders worden verleend.

IV. De bevoegdheden van het Al-Russische Soviet-Congres en van het Al-Russische Centrale Uitvoerende Comité (C. U. C.)

40. Tot de bevoegdheid van het Al-Russische Soviet Congres en van het C. U. C. gedurende den tijd tusschen de bijeenkomsten van dat congres, behooren alle vraagstukken van algemeen-staatkundige beteekenis, in het bijzonder die van de: *a.* Aanneming, verwerping en aanvulling der grondwet; *b.* Algemeene leiding van binnen- en buitenlandsche politiek; *c.* Vaststelling van bevoegdheidsgrenzen, afstand van deelen van het gebied der Republiek of van haar toekomende rechten; *d.* Vaststelling van de grenzen en de bevoegdheden der Districts-Soviets-verbonden en oplossing van geschillen tusschen deze; *e.* Opname van nieuwe leden in het Republikeinsch verbond van Soviets en erkenning van de uittreding van afzonderlijke deelen der Federatieve Republiek; *f.* Algemeene administratieve indeeling van het gebied der Republiek; *g.* Bepaling van maat, gewicht en geld in het gebied der Republiek; *h.* Betrekkingen met vreemde mogendheden, verklaring van oorlog en sluiten van vrede; *i.* Sluiten van leeningen, handels- en tolverdragen en finantiëele overeenkomsten; *k.* Vaststelling van de grondslagen en het algemeene plan van productie, distributie en consumptie en van de bijzonderheden betreffende de deelen daarvan; *l.* Vaststelling van het budget; *m.* Bepaling van de belastingen en de heffingen ten behoeve van den Staat; *n.* Vaststelling van de grondslagen van de organisatie der gewapende macht; *o.* Samenstelling van de algemeen geldige wetten, jurisdictie, civiel en strafrecht enz.; *p.* Vorming eener arbeiders- en boeren-regeering, benoeming en ontslag van de leden van den Raad van Volkscommissarissen zoowel als van den geheelen Raad; goedkeuring van de verkiezing van den Voorzitter der Raad van Volkscommissarissen; *q.* Uitvaardiging van algemeene bepalingen betreffende het verkrijgen en het verlies van het recht

van Russische staatsonderhoorigheid en betreffende de rechten der buitenlanders binnen het gebied der Republiek; *r*. het recht van amnestie,

41. Bovendien behooren nog tot de bevoegdheid van het Al-Russische Soviet-Congres en van het C. U. C. al de kwesties, die zij zelf achten hiertoe te behooren.

42. Tot de uitsluitende bevoegdheid van het Al-Russische Soviet-Congres behooren: *a*. de vaststelling der grondwet als ook de aanvullingen en veranderingen van deze; *b*. de ratificatie der vredesverdragen.

43. Tot de beslissende kwesties, vallende onder *c* en *d* van art. 40 is het C. U. C. alleen dan bevoegd, indien het Al-Russische Soviet-Congres niet kan worden bijeen geroepen.

B. Organisatie van de locale instituten van het Soviet-gezag.

V. De Provinciale Soviet-Congressen.

44. Het Provinciale Soviet-Congres bestaat uit de vertegenwoordigers van de Stadssoviets en der kring-congressen. De steden zenden voor iedere 25,000 inwoners en de „kringen" voor iedere 5000 kiezers een afgevaardigde. Het totaal der afgevaardigden van eene provincie mag het getal van 500 niet te boven gaan.

45. Het Provinciale Congres wordt door zijn Uitvoerend Comité minstens tweemaal per jaar uitgeschreven.

46. Een buitengewoon provinciaal congres wordt door het Uitvoerend Comité (U. C.) uitgeschreven hetzij op eigen initiatief, hetzij indien Soviets die minstens een derde van het aantal inwoners der provincie vertegenwoordigen, dit verlangen.

47. Het Provinciale Congres kiest een U. C. van minstens 25 leden.

48. Dit U. C. is verantwoordelijk aan het Provinciale Congres.

49. Binnen de grenzen van zijn ressort is het Provinciale Congres de hoogste bevoegde macht. Gedurende den tijd tusschen zijne bijeenkomsten is het het U. C. dat die macht vertegenwoordigt.

Hoofdstuk VI (art. 50—54) omschrijft de bevoegdheden van de Provinciale Congressen en de Uitvoerende Comité's.

VII. De Gouvernements-Soviet-Congressen.

55. Het Gouvernements-Congres bestaat uit de vertegenwoordigers der kring-congressen, waarbij op iedere 10,000 inwoners en in de steden op iedere 2000 kiezers een afgevaardigde wordt benoemd;

in totaal evenwel voor het geheele gouvernement hoogstens 300 afgevaardigden.

56. Het Gouvernements-Congres wordt door zijn U. C. minstens eenmaal in de drie maanden bijeengeroepen.

57. Een buitengewoon Gouvernements-Congres wordt door zijn U. C. uitgeschreven, hetzij op eigen initiatief, hetzij op verlangen van minstens een derde van het aantal inwoners in het Gouvernement.

58. Het Gouvernements-Congres kiest een U. C. van hoogstens 25 leden.

59. Het U. C. is verantwoordelijk aan het Gouvernements-Congres.

60. Binnen de grenzen van zijn ressort is het Gouvernements-Congres de hoogste bevoegde macht. Gedurende den tijd tusschen zijne bijeenkomsten is dit zijn U. C.

Hoofdstuk VIII (art. 61—63) omschrijft de bevoegdheden van de Gouvernements-Congressen en hunne Uitvoerende Comité's.

IX. Kring-Soviet-Congressen.

64. Het Kring-Congres bestaat uit de vertegenwoordigers der dorpssoviets, waaarbij op iedere 1000 inwoners een afgevaardigde komt; in totaal evenwel hoogstens 300 afgevaardigden voor den geheelen kring.

(De dorpssoviets van plaatsen die minder dan 1000 inwoners hebben worden voor de verkiezing van afgevaardigden vereenigd).

In de kring-soviets nemen de vertegenwoordigers plaats van de steden, die minder dan 10,000 inwoners hebhen.

65. Het Kring-Congres wordt minstens eenmaal in de drie maanden door zijn U. C. bijeengeroepen.

66. Een buitengewoon Kring-Congres wordt door zijn U. C. uitgeschreven hetzij op eigen initiatief, hetzij indien een aantal Soviets, een gezamenlijk inwonertal van minstens een derde der geheele bevolking vertegenwoordigende, zulks verlangen.

67. Het Kring-Congres kiest een Uitvoerend Comité van hoogstens 20 leden.

68. Het U. C. is verantwoordelijk aan het Kring-Congres.

69. Binnen de grenzen van zijn ressort is het Kring-Congres de hoogste bevoegde macht. Gedurende den tijd tusschen zijne bijeenkomsten is dit zijn U. C.

Hoofdstuk X (art. 70—71) omschrijft de bevoegdheden van de kring-congressen en hunne Uitvoerende Comité's.

XI. De Stads-Soviets.

72. Deze worden zoo samengesteld dat op iedere 1000 inwoners een afgevaardigde komt; het totaal mag niet minder dan 50 en niet meer dan 1000 bedragen.
73. De Stads-soviet kiest uit zijn midden een U. C. en wel een lid op iedere 50 leden; dit U. C. moet evenwel uit minstens 3 en uit hoogstens 16 leden bestaan.
    (Variant op dit art.). De Stads-soviet kiest uit zijn midden een U. C. en wel een lid op iedere 25 leden; dit U. C. moet evenwel uit minstens 5 en uit hoogstens 40 leden bestaan.
74. De leden der Stads-soviets worden gekozen voor 3 maanden.
75. De Stads-soviet wordt door zijn U. C. minstens eenmaal per week bijeengeroepen.
76. Eene buitengewone zitting wordt gehouden hetzij op initiatief van het U. C. hetzij indien een derde der leden dit verlangen.
77. Het U. C. is verantwoordelijk aan de Stads-soviet
78. Binnen de grenzen van zijn ressort is de Stads-soviet de hoogste bevoegde macht; tusschen de zittingen is dit zijn U. C.

Hoofdstuk XII (art. 79—81) omschrijft de bevoegdheden van de Stads-soviet.

XIII. District-Soviet-Congressen.

82. Het district-congres bestaat uit de afgevaardigden van alle dorps-soviets in het betreffende district (Wolost). Op iedere 10 soviet-leden wordt een afgevaardigde gekozen. (Soviets, die minder dan tien leden hebben, zenden ook ieder een afgevaardigde).
83. Het district-congres wordt door zijn U. C. minstens eenmaal per maand uitgeschreven.
84. De buitengewone district-congressen worden door het U. C. hetzij op eigen initiatief alsook indien een derde van de leden der districts-soviets dit verlangen, bijeengeroepen.
85. Het districts-congres kiest een U. C. van hoogstens 10 leden.
86. Het U. C. is verantwoordelijk aan het Congres.
87. Binnen de grenzen van zijn ressort is het distriet-congres de hoogste bevoegde macht. Tusschen de zittingen is zulks het U. C.

Hoofdstuk XIV (art. 88—89) omschrijft de bevoegdheden der district-congressen en hunne U. C.

XV. Dorps-Soviets.

90. In nederzettingen (dorpen, kozakken-dorpen, vlekken, gehuchten enz.) worden de Soviets zoo samengesteld dat op iedere 100 inwoners een afgevaardigde komt; er mogen evenwel in eenige dorps-soviet niet minder dan drie en niet meer dan 50 leden zijn. Daar waar dit doorgevoerd worden kan, moeten de bestuurskwesties regelrecht door algemeene vergaderingen der kiezers beslist worden.
91. Deze Soviets kiezen uit hun midden een U. C. dat uit hoogstens 5 leden bestaat.
92. De verkiezing dezer Soviets geldt voor 3 maanden.
93. De dorps-soviet wordt door zijn U. C. minstens tweemaal per maand bijeengeroepen.
94. Eene buitengewone zitting vindt plaats hetzij op initiatief van het U. C., hetzij op verlangen van minstens een derde der sovietleden.
95. Het U. C. is verantwoordelijk aan de dorps-soviet.
96. Binnen de grenzen van zijn ressort is de dorps-soviet de hoogste bevoegde macht. Daar waar bestuurskwesties onmiddellijk door de algemeene vergadering der kiezers worden uitgemaakt, is deze de hoogste bevoegde macht.

Het kiesrecht in de Soviet-Republiek.

Het recht om te kiezen en om verkozen te worden, hebben alle burgers van beiderlei geslacht, die op den dag der verkiezingen 18 jaar zijn en die:

I. in hun levensonderhoud voorzien door productieve of voor de samenleving nuttigen arbeid en leden van vakvereenigingen zijn en dus:
   A. arbeiders en bedienden van alle soorten, die werkzaam zijn in industrie, handel of landbouw.
   B. Boeren en kozakken-landarbeiders, die geen gebruik maken van gehuurden arbeid.
   C. Beambten en arbeiders in dienst van de Sovietregeering.

II. Soldaten in het leger of bij de marine.

III. Burgers, die behooren tot de categoriën *A* en *B* en hun vermogen om te arbeiden verloren hebben.

Noch het actieve, noch het passieve kiesrecht hebben, ook al behooren ze tot een van bovenstaande categoriën, de volgenden:

I. Zij, die gebruik maken van loonarbeid, ten einde daaruit winst te trekken.
II. Zij, die een inkomen hebben zonder arbeid te verrichten, bijv. rente van kapitalen, inkomsten uit eigendommen enz.
III. Kooplieden en tusschenpersonen in den koophandel.
IV. Ambtenaren bij godsdienstige genootschappen.
V. Ambtenaren en agenten van het vroegere Gendarmerie-politiecorps en de Ochrana, alsook de leden van de vroeger in Rusland regeerende dynastie.
VI. Zij, die op wettige wijze krankzinnig of geestelijk minderwaardig zijn verklaard en eveneens doofstommen.
VII. Zij, die eene veroordeeling wegens een onteerend misdrijf hebben ondergaan.

Een bezoek aan het Russische Leger[1])

DOOR

JOHN REED.

Drager dezes, John Reed, bekend bij het perskantoor van het politieke departement van het Ministerie van Oorlog als lid van de Amerikaansche Socialistische partij, wordt gemachtigd om naar het actieve leger te gaan om inlichtingen te verzamelen voor de Noord-Amerikaansche pers....

„Opmerking: Aan den kommissaris wordt het recht toegekend agitatoren en propagandisten terug te roepen."

Zeker bracht nooit een vreemder paspoort een correspondent naar het front, opende alle deuren, zorgde dat een afzonderlijke eerste klas coupé werd gereserveerd door den chef van het Baltische station voor de „Amerikaansche Missie" zooals hij ons noemde. Een orthodox priester, bestemd voor vrijwillige herderlijke diensten in de loopgraven, vroeg nederig om de eer in ons gezelschap te reizen. Hij was een groote gezonde man, met een open eenvoudig russisch gezicht, een zachte glimlach, een enorme roodachtige baard en een onverzadigbare lust tot converseeren.

„Eto Vierno! 't Is zoo!" zei hij, en men zou zeggen dat hij even zuchtte. „De revolutie heeft den invloed van de kerk op de massa van het volk verminderd. Sommigen zeggen dat we het oude regiem dienden, dat we de galgen gezegend hebben van de revolutionaire martelaars.

Maar ik herinner me dat er in 1905, toen er dertien sappeurs geëxecuteerd werden voor muiterij, geen priester te vinden was om ze in de laatste oogenblikken bij te staan. Hoe konden we woorden van troost spreken tot iemand die zoo vermoord zou worden?

„Sommigen hebben alle geloof verloren, maar de groote massa's

---

1) Uit The Liberator van Maart 1918.

zijn nog zeer godsdienstig, zelfs al zijn het volbloed revolutionairen. Op de petten van de reserve stond altijd een kruis met de woorden: Za verou, tsaria, i otechestvo'. Voor geloof, tsaar en vaderland. Welnu met de rest hebben ze ook het geloof uitgeschrapt...." Hij schudde zijn hoofd. In de oude tekst van de kerkgebeden werd over God gesproken als de Tsaar des Hemels en over de Heilige Maagd als de Tsarina. Dat hebben we er uit moeten laten; het volk zei dat ze niet wilden hebben dat God beleedigd werd....

We gingen voort met hem te praten over zijn werk in het leger, en zijn gezicht nam een oneindig zachte uitdrukking aan.

„Bij het regimentsgebed bidt de priester voor vrede aan alle naties. Waarop de soldaten uitroepen, „Voeg er aan toe zonder annexaties of schadeloosstellingen!" Dan bidden we voor allen die reizen, voor de zieken en lijdenden, en de soldaten schreeuwen, „bid ook voor de deserteurs!" Eenvoudige kinderen! Zij denken dat God alles moet toestaan als het maar opgenomen is in een regulier gebed van een gewijde priester.

Wee den priester die weigert het soldatengebed te bidden. Hij peinsde een oogenblik.

„Maar de soldaten zijn niet vroom als zij niet in gevaar zijn. Alleen voor een aanval komen ze met hoopen naar ons toe om te biechten, dikwijls schreiend en smeekend den goeden God voor hunne zielen te bidden. Wij Russen hebben een spreekwoord. De Rus maakt geen kruis voor het dondert."

We spraken van het groote kerkelijke congres in Moskou, het eerste sedert Peter de Groote, met zijn convocatie aan de Patriarchen van Constantinopel, Athene, Alexandrië en Jeruzalem, de Metropolieten van de Russische steden, de Aartsbisschoppen van Japan, Perzië, Roemenië, Turkestan, alle in gisting door den demokratischen opstand — Duchoboren, Molochani, Baptisten, Diendicke, die een gat moeten hebben in het dak van hun tabernakel om den Heiligen Geest gelegenheid te geven er door af te dalen. Williams, mijn Amerikaansche metgezel, vertelde van een boer aan de Wolga, die al het kwaad in Rusland toeschreef aan de zondige gewoonte om een kruis te maken met drie vingers, hij als Oud-Geloovige gebruikte er maar twee.... En de priester legde ons uit dat de riten van de Orthodoxe Kerk bedoeld waren als een symbool van de verschillende stadiën in het leven en lijden van Christus en dat er geen vrouw, zelfs geen vrouwelijke doopeling bij het altaar toegelaten werd.

Aan elk station stopte de trein lang, om de passagiers te midden van de vroolijke drukte van de overkropte wachtkamers gelegenheid te geven om vele glazen thee en een groote hoeveelheid

voedsel naar binnen te slaan. In den tusschentijd stroomden vreemdelingen, officieren en burgers binnen, en ons gesprek liep over verschillende onderwerpen.

De avondbladen deelden mee dat Martov en de Mensjewiksche internationalisten formeel gebroken hadden met de Tseretelli-Lieber-Dangroep, vanwege hunne aarzelende compromis-politiek.

„Tseretelli, Dan, Lieber, Gotz eu Tcheidze zijn de Girondijnen van onzen tijd" zei een jong kapitein die Fransch sprak „En zij zullen het lot van de Girondijnen deelen. Ik behoor tot de hnnnen, voegde hij er aan toe.

De priester woonde in Tashkent, in Trans-Kaspia waar hij getrouwd was en vijf kinderen had. Hij vertelde van de zonderlinge instelling van het Dieven-bureau waar personen die bestolen waren heen konden gaan en hun eigendom terug krijgen tegen betaling der waarde minus 20 pCt. disconto voor contante betaling. Een smalle, kleine onderwijzer beschreef de Dieven-vergadering die in Rostov aan de Don gehouden was met gedelegeerden uit heel Rusland, die een formeel protest seinden naar het gouvernement waarin ze zich beklaagden over de roofzucht en de omkoopbaarheid der politie.

En een dikke polkovnik sprak over de vergadering van Duitsche en Oostenrijksche krijgsgevangenen, in Moskou die den achturendag eischen, en hem kregen!

Het gerucht wilde dat de legers aan het front de loopgraven zouden verlaten en naar huis gaan met het Pakrof-feest, den 1sten October, dat was over vier weken. Iedereen was ontsteld over deze zeer dreigende ineenstorting.... De priester had twee vergaderingen van regiments-soviets bijgewoond, waar bittere resoluties waren aangenomen. Een had er het officieele blad van de raden van het achtste leger, waarin een vaag relaas over militaire troebelen in Gomel. De Lettische troepen waren ook wakker geschud. Wat zou er gebeuren als de millioenen Russische soldaten eenvoudig ophielden met vechten en naar de steden, de hoofdstad en hun dorpen trokken? De oude polkofnik mopperde: „Wij zijn verloren. Rusland is verslagen. En daarbij, het leven is zoo onaangenaam, dat het de moeite van het leven niet waard is. Waarom niet aan alles een eind maken?" Waarover de Fransch sprekende officier, revolutionair in theorie, heftig maar hoffelijk met hem debateerde. De priester vertelde een hoogst eenvoudig Rabelaisiaansch verhaal van een sóldaat die een boerenmeisje verleid had door haar te beloven dat haar kind generaal zou worden....

Het werd laat, het licht was flauw en flikkerend en de coupé was niet verwarmd.

De priester huiverde. „Kom”, zeide hij ten slotte klapppertandend, „'t is te koud om wakker te blijven!” En daarmee strekte hij zich uit zooals hij daar zat, zonder andere bedekking dan zijn lange mantel, en begon onmiddellijk te snorken....

Zeer vroegtijdig werden we wakker, stijf en verkleumd. De zon glinsterde door de bevroren raampjes. Een jongentje ging rond met thee-chocoladekandij in plaats van suiker. De trein schommelde verder door het rijke Esthland, door witte berkenbosschen heerlijk vlammend door het gele herfstgebladerte; soms groepen sombere pijnboomen, waardoorheen de berkebladeren braken alsof het heele bosch in brand stond; lange, zacht-gloeiende golvingen van weelderig bouwland, gele tarwestoppels, nog smaragd-groen gras en het bleeke blauw-groen van mijlenlang koolland; en ontzaglijke hoeven te midden van schuren allen gedekt door een groot rieten dak, dik begroeid met mos. Op de zachte hellingen van het land deden groote grijs-steenen windmolens verweerd en bedekt met mos, hunne sterk bewogen zeilen fladderen. Langs de lijn lag een nieuwe aardebaan, stapels rails en verbindingsstukken lagen hier en daar.

Voor de revolutie was er geen poging gedaan om deze hard noodige lijn te maken. Sinds Maart evenwel hadden de Russen 26 werst voltooid, maar na den val van Riga hadden de Duitschers meer dan dertig mijl gebouwd.

Men zag steeds meer soldaten, op alle stations, in schuren en hoeven in de verte, reusachtige gebaarde mannen in dofbruine mantels, laarzen, petten met kleppen en ruige shapkis, bijna altijd hier of daar een rood merkteeken. Patrouilles Kozakken reden langs de diep bemodderde wegen. Militaire treinen, van niets dan goederenwagens met massa's mannen erop en erin ratelden voorbij met gebroken echo's van massa-gezang. De Roode-Kruis-vlag verscheen op het tooneel. In Walk zeide ons een opgewonden onderofficier dat we de stad moesten ingaan en passen vragen om verder te komen. De konducteur deelde mee dat de trein na drie minuten vertrekken zou.

„Gij wordt gearresteerd! gij wordt gearresteerd!” riep de onderofficier en dreigde mij met zijn vinger. Maar wij bleven zitten en niemand sprak meer van passen.

Verder dan Wenden ging geen trein, we stapten uit te midden van een verwarde menigte soldaten die naar huis gingen. Een wachtpost had genoeg van het passen nazien en liet ons met een moede handbeweging door. Niemand scheen te weten waar het Hoofdkwartier van den staf was; tenslotte zei een officier na een oogenblik denkens dat hij dacht dat de staf was teruggetrokken op Walk. „Maar de staf heb u niet noodig” voegde hij er aan toe. „de Iskosol is hier

met alles belast". En hij wees naar het voornaamste gebouw van de plaats, de voormalige vergaderzaal van de vrederechters, waar de „Iskosol" of het centrale uitvoerende Comité van de soldaten-afgevaardigden zetelde.

In een groot kaal vertrek op de tweede verdieping, functionneerde te midden van het gekras van drukke stenografen en het komen en gaan van Koeriers het zenuwcentrum van het twaalfde leger, de spontane demokratische organisatie gesticht door de soldaten bij het uitbreken der Revolutie. Een knappe jonge luitenant met joodsche gelaatstrekken stond achter een tafel, streek zich geërgerd door zijn half grijze haar, terwijl een stroom van opgewonden klachten zich over hem uitstortte. Vier delegaties van de regimenten in de loopgraven, meestal soldaten, waaronder eenige officieren, deden een onmiddellijk beroep op de Iskosol; een regiment was bijna zonder schoenen, de Iskosol had zeshonderd paar beloofd en maar zestig geleverd; een zeer haveloos gewoon soldaat, die voor een ander comité sprak, beklaagde er zich over, dat de artillerie hun pelsjassen voor den winter al gekregen hadden, maar de cavalerie nog altijd in zomer-uniform rondliep..., Een onderofficier, nog maar een jongen, bleef maar nijdig uitroepen, dat de Iskosol heel wat afbeuzelde, maar niets scheen afgemaakt te worden.

„Da, da," antwoordde de officier vaag. „Ja, ja Schass, schass. Ik zal direct aan het Commissariaat schrijven.

Op een tafeltje lagen pamfletten en kranten opgehoopt, waaronder ik Elisée Reclus' „Anarchie en de Kerk" opmerkte. Een soldaat zat op een gebroken stoel vlakbij, hardop de „Isvestia" te lezen, het officieele orgaan van het uitvoerend Comité van de All-russische Soviets te Petrograd over de formatie van het nieuwe gouvernement, en als hij de namen van de kadet-ministers voorlas, begonnen de luisteraars te schudden van het lachen en ironische hoerah's weerklonken. Bij het raam stond Voitinsky, assistent-commissaris bij het twaalfde leger, met zijn half militaire jas dichtgeknoopt tot zijn kin — een kleine man, wiens blauwe oogen flikkerden achter dikke brilleglazen, haar en baard vuurrood, hij was een beroemde banneling in Siberië, en de auteur van „Smertniki" een veel verschrikkelijker boek dan „Zeven, die gehangen werden.."

Deze Commissarissen zijn burgers, op voorbeeld van de Commissarissen van het Fransche revolutionaire gouvernement in 1793, als hoofdvertegenwoordigers van het Voorloopig Bewind aan het front, aangesteld door het gouvernement met goedkeuring van de Soviets.

In zekere, korte zinnen legde uit, dat militaire operaties niet tot

zijn werk hoorden, tenzij hem raad gevraagd werd, maar dien dag was hij naar Wenden gekomen op verzoek van een generaal om over een kwestie van taktiek te beslissen. „Mijn werk," zei hij, „is een militaire machine in elkaar te zetten, die Riga zal hernemen. Maar de omstandigheden zijn hier wanhopig. Het leger heeft aan alles gebrek, voedsel, kleeren, schoenen, munitie. De wegen zijn verschrikkelijk en het heeft twee weken lang voortdurend geregend. De transportpaarden zijn ondervoed en uitgeput en al wat ze doen kunnen is brood te halen om niet van honger te sterven. Maar het ergste gemis aan het front, veel erger dan het gebrek aan voedsel en kleeren, is het gemis aan schoeisel, manifesten en kranten. Ziet u, na de revolutie heeft het leger tonnen litteratuur en propaganda opgeslurpt, en heeft een knagende honger, en nu is alles afgesneden. We laten niet alleen den invoer van alle soort litteratuur in het leger toe, maar moedigen dat zelfs aan, het is noodig om den geest erin te houden bij de troepen. Na de Kornilof-zaak en speciaal na het Demokratische congres, zijn de soldaten zeer onrustig geworden. Ja, er zijn er veel, die hunne wapens hebben neergelegd en naar huis zijn gegaan. Het Russische leger heeft genoeg van den oorlog. . ."

Voitinsky had in zes en dertig uren niet geslapen. Toch straalde er een levendige energie van hem uit toen hij salueerde en de trappen afliep naar zijn met modder bedekte automobiel, — hij moest uit voor een rit van veertig mijl door de diepe modder, in de schaduw van een opkomende regenvlaag om een ruzie te beslechten tusschen officieren en soldaten. . .

Mopperend en sputterend gingen de afgevaardigden der regimenten verder, en de Joodsche subaltern officier, wiens naam Tumarkin was, voerde ons in een ander vertrek en presenteerde cigaretten terwijl hij nog eens de geschiedenis van de Iskosol vertelde.

Het was de eerste revolutionaire organisatie van soldaten in actieven dienst.

„Ziet ge," zei Tumarkin, „de opstand in Petrograd verraste ons. Natuurlijk, we wisten dat vroeger of later.... maar het kwam alles zoo ineens, zooals dat met die dingen gaat. Er waren een menigte revolutionairen in het leger; ikzelf was een politieke banneling in Frankrijk toen de oorlog uitbrak."

Welnu, bij de revolutie van 1905 was er in Petrograd een raad van arbeiders gevormd en wij trachtten ze te vormen in het leger, op verschillende plaatsen. Maar de massa van de soldaten kennen de socialistische idee niet en waren onverschillig — en zoo leden onze pogingen schipbreuk. Naderhand merkten we onze fout en begonnen we te werken in het leger; maar in Februari 1917 toen in

Petrograd alles los kwam, waren wij door schrik bevangen. We dachten dat ze ons zouden zenden om de revolutie de kop in te drukken. Zoodoende kwamen we haastig bijeen en begonnen het leger voor ons te winnen. Nieuws uit Petrograd was schaarsch en de berichten spraken elkaar tegen. Onze eigen stafofficieren waren vijandig. We wisten niet of de revolutie aan de winnende hand was of niet.... Een week lang snelden we van de eene plaats naar de andere, hielden soldaten-meetings, verklaarden, argumenteerden en op elke meeting lieten we een resolutie aannemen dat zij voor de revolutie wilden sterven.

Den 9den Maart, juist elf dagen, nadat de storm in de hoofdstad losbrak, hadden we een raad van soldaten gevormd in Riga — een afgevaardigde voor iedere compagnie, batterij of eskadron — driedulzend in totaal. Zij kozen een Uitvoerend Comité van zestig mannen, dat verband bracht tusschen verschillende militaire organisaties. Heel dikwijls wisten we niet eens of er andere lichamen waren als het onze, maar telegrafeerden eenvoudig aan 'Revolutionaire soldaten — vierde leger' — of zooiets. Teekenen deden wij met een code-woord gevormd uit de eerste lettergrepen van den naam onzer organisaties — „Is-ko-sol". Al de andere uitvoerende comités noemden zich „Armikon".

Drie dagen na de organisatie begonnen we ons blad „Russki Front" te publiceeren. Wat een werk was het om op te voeden, te organiseeren. De officieren begrepen de revolutie niet — zij waren opgevoed als een aparte kaste ; maar er werden geen officieren gedood in dit leger. Alleen uitstooting.... Voor we Riga verlieten had de „Russki Front" een oplage van 25,000 onder de soldaten en van 5000 in de stad; om het te steunen proclameerden we een contributiedag voor de soldatenpers; het bracht 58,000 roebels op...."

De Iskosol is slechts een typische manifestatie van de ontzaglijke vruchtbaarheid van vertegenwoordigende organisatie, duizendvoudig vermenigvuldigd, die het Russische militaire en burgerlijke leven nu doordrong.

Het is in de eerste plaats het orgaan waardoor de soldaten van het twaalfde leger deel nemen aan het vurige nieuwe politieke leven in het land; maar in den chaos achtergelaten bij het ineenstorten van het oude regiem werd hij gedwongen buitengewone functies te vervullen. Bij voorbeeld : De Iskosol vervult de plichten van den kommissaris ; hij tracht verschillen tusschen officieren en manschappen te beslechten, leidt het volksonderwijs en het voortgezet onderwijs bij alle troependeelen die rusten of in reserve liggen ; en in sommige gevallen, zooals bij den terugtocht van Riga toen de kommandeerende

staf door en door gedemoraliseerd was neemt hij het bevel over de troepen op zich. Zijn leden zijn verspreid door het heele leger, worden van plaats tot plaats gezonden bij gevechten, moedinsprekend, inspireerend en leidend....

Daaronder staat een ingewikkeld systeem van comités — in iedere compagnie, regiment, brigade, divisie, corps — half politiek, half militair, en alle verkozen door de soldaten, met vertegenwoordigers in ieder hooger comité — het geheel culmineert in den kleinen Raad van soldatenafgevaardigden, één afgevaardigde voor ieder regiment, die ongeveer eens in de maand samenkomt — en den grooten Raad, vijf van elk regiment, die minder vaak zitting houdt en waarvan het uitvoerend comité, elke drie maanden opnieuw gekozen, de Iskosol vormt. De Iskosol heeft drie afgevaardigden in het centrale comité van de Al-russische Soviets te Petrograd, en iemand die toegevoegd is aan den Staf.

Maar dat is nog niet alles. De hartstocht voor demokratische uiting en de snelheid der revolutionaire gebeurtenissen hebben het leven gegeven aan andere organisaties. Drie maanden geleden, toen de Iskosol gekozen was, was er maar heel weinig bolsjewiksch sentiment in het Twaalfde Leger ; maar na de Kornilofzaak zijn de soldaten in massa bolsjewik. Nu heeft de Iskosol geen bolsjewistische leden, en de Iskosol is overwegend „abaronetz" — voor het voortzetten van den oorlog tot de overwinning. Aldus hebben drie en veertig regimenten een nieuw centraal comité van bolsjewiksche afgevaardigden gevormd, het Linker Blok genaamd, dat ook zijn vertegenwoordigers in Petrograd heeft.

En dan zijn er nog de Letten. Er zijn negen Lettische regimenten in het leger, de meest verwoede strijders — nu zij vechten voor hun eigen haard en hof, en de groote meerderheid van hen zijn revolutionaire sociaal-demokraten, Ofschoon vertegenwoordigd in de Iskosol, hebben zij ook hun eigen centrale lichaam, de „Iskolostreel" of centraal comité van Lettische „Streelniki" — scherpschutters. Boven de Iskolostreel staat nog een hooger lichaam, de „Iskolat" het centraal comité van het Lettische Soviet van soldaten, arbeiders en bezitlooze boerenarbeiders.

Evenals over geheel Rusland wordt deze districtssoviet weer gevoed door ontelbare kleine soviets in ieder dorp, plaats of stad en heeft zijn afgevaardigden in het Al-russische centrale lichaam te Petrograd. De bezitlooze boerenarbeiders evenwel, die een werkelijk boeren-proletariaat vormen, vervangen in Estland de boeren in de andere provincies, en de Russische districtssoviet is alleen samengesteld uit soldaten, want er zijn in Lijfland geen russische arbeiders of boeren.

Er is nog een andere organisatie, die het nationalistische blok heet, samengesteld uit Polen, Litauers, Ukrainiers, Finnen en vele anderen van de zeven en vijftig volken van Rusland, wier doel het is te ageeren voor scheiding in verschillenden graad.

Een karakteristiek iets van dit buitengewoon samengestelde, menigvuldige systeem van gekozen organisaties, koortsachtig werkend dikwijls voor zich kruisende doeleinden, is dat het naast andere uitingsvormen een verbazingwekkende hoeveelheid litteratuur afwerpt. De Iskosol publiceert „Russki Front", de Soviet een ander blad genaamd „Bulletin" van de Soldatenafgevaardigden; van het Linkerblok komt „Golos XII Armia"; het nationalistische blok heeft zijn eigen orgaan; de Iskolostreel verspreidt het dagblad „Latwju Strehlneeks" en vóór den val van Riga waren er behalve drie kranten van evenzoovele sociaal-demokratische fracties, een van de sociaal-revolutionairen en een vijfde van de Volks-partij, behalve de gewone kranten in Riga van voor de revolutie, en de meeste van deze zijn weer opgekomen in de kleine Lettische steden tusschen de gevechtsposities. Voeg hierbij nog de Petrograder couranten, in 't bijzonder Gorky's „Novaia Zhizn" en de Bolsjewiksche „Soldat" en „Rabotchi Poot," en al de andere wier eindelooze namen me ontsnappen, die over de legerzone uitgestort worden in honderden millioenen.

En al deze vreeselijke begeerigheid naar zelfbestuur en zelfuiting werkt even hard in alle Russische legers, overal langs duizend mijlen front, onder twaalf millioen mannen, plotseling bevrijd van de tirannie.

Tumarkin vertelde ons, hoe de Iskasol zijn eigen afgevaardigden zond naar Bakoe voor olie, naar de Wolga om tarwe te koopen of op te commandeeren, naar het goevernement Archangel om hout en hoe hij kanonnen en munitie bestelde in groote munitie-werken in Petrograd. Juist op dat oogenblik werd de deur geopend en een hoofd werd naar binnen gestoken gevolgd door een smerig bebaard aangezicht. „Ik ben verloren" bromde Tumarkin. Onmiddellijk was het vertrek gevuld met norsch uitziende soldaten; de sprekers van de delegaties begonnen.

„Ik vertegenwoordig", zei die met het gezicht, „de koks van de 26e divisie. We hebben geen hout meer — de soldaten wilden, dat we de boerderijen omverhalen om vuur te maken voor het koken van den maaltijd"....

De volgende soldaat baande zich met zijn ellebogen een weg naar voren, de sporen klonken. „De cavaleriepaarden sterven van honger. Geen hooi.... Tranen kwamen hem in de oogen, hij had zijn eigen paard dood zien neervallen op den weg....

„Hier!" riep de ongelukkige Tumarkin en hield ons een krant voor. „Dit is een proclamatie, die we drukten in de soldatenkrant, de dag dat Riga viel. De granaten barstten rondom ons kantoor terwijl we aan 't zetten waren. Vrijwilligers plakten ze op alle muren en deurposten in de stad".... En zij werd verslonden. De proclamatie was in 't Duitsch.

„Het uitvoerend comité van de Russische Soviët van soldatenafgevaardigden van het Twaalfde Leger aan de Duitsche soldaten.

Duitsche soldaten!

De Russische soldaten van het Twaalfde Leger vestigen uwe aandacht op het feit dat gij een oorlog blijft voeren voor autocratie tegen revolutie, vrijheid en rechtvaardigheid. De overwinning van Wilhelm zal de dood zijn voor democratie en vrijheid. Wij trekken ons uit Riga terug, maar wij weten dat de machten der revolutie ten slotte machtiger zullen blijken te zijn dan de macht der kanonnen. Wij weten dat op den langen duur uw geweten alles te boven zal komen en dat de Duitsche soldaten, met het Russische revolutionaire leger zullen opmarcheeren voor de overwinning van de vrijheid.

Gij zijt op 't oogenblik sterker dan wij, maar uwe victorie is slechts die van het bruut geweld. De moreele kracht is aan onze zijde. De geschiedenis zal verhalen dat de Duitsche proletariërs optrokken tegen hunne revolutionaire broeders en dat zij de internationale solidariteit der arbeiders vergaten. Deze misdaad kunt gij slechts op ééne wijze uitwisschen. Gij moet uw eigen en tegelijkertijd de algemeene belangen begrijpen, en al uw ontzaglijke kracht concentreeren tegen het imperialisme en hand in hand gaan met ons — naar leven en vrijheid!"

Buiten regende het en de modder der straten was door duizenden schoenen overgebracht op de trottoirs zoodat het moeilijk was om te loopen. De stad was donkergemaakt met het oog op vijandelijke vliegers; alleen streepen licht drongen door de jaloesieën en de blinden gloeiden mat rood. De nauwe straat maakte onverwachte wendingen. In het donker stieten we onophoudelijk op voorbijgaande soldaten, verlicht door gloeiende sigarettenpunten. Dichtbij passeerde een rij groote wagens, een of ander legertransport, dat voortsnelde in de duistere schemering met het lawaai van den donder en een waaiervormige regen van vuil verspreidde. Recht voor me uit stak iemand een lucifer aan en ik zag een soldaat die een wit papier op een muur plakte. Onze gids, een van de Iskosol, gaf een schreeuw en liep er heen, een electrische lantaren schitterde. Wij lazen:

„Soldaten, kameraden,

De Wendensche Soviët van Arbeiders en Soldatenvertegenwoordigers heeft voor Donderdag 28 September om vier uur in het park, een meeting belegd. Tavaristch Peters van het Centrale Comité van de Lettische sociaaldemocratische partij zal spreken over:

„Het democratisch congres en de machtscrisis".

De man van de Iskosol sputterde. „Die meeting is verboden", riep hij uit. De commandant heeft het verboden". De andere man spoog. „De commandant is een verdoemelijke bourgeois", merkte hij op. „Die Peters is bolsjewik" vertelde onze vriend. „Meetings zijn niet toegelaten in de legerzone. Dat is de wet. De Iskosol heeft die meeting verboden". Maar de soldaat grinnikte alleen maar boosaardig. „De Iskosol is ook bourgeois", antwoordde hij en wendde zich af. „We willen wat weten van dat Democratisch Congres".

In het kleine hotel zei de waard, half vijandig, half verschrikt, dat er geen kamers disponibel waren.

„En die kamer dan"? vroeg onze vriend.

„Dat is de kamer van den commandant" antwoordde hij ruw.

„De Iskosol neemt ze" zei de ander. Wij kregen ze.

Een oude Lettische boerenvrouw bracht ons thee en keek ons met haar opgeloopen oogen aan, wreef zich in de handen en praatte Duitsch. „Jullie bent vreemdelingen", zei ze. „God zij geprezen. Die Russen zijn een smerig volk, en zij betalen niet". Zij bukte zich en fluisterde, heesch: „Oh, als de Duitschers zich maar willen haasten. Wij fatsoenlijke menschen hopen dat de Duitschers maar gauw komen"!

En door de gesloten houten blinden, konden we, toen wij naar bed gingen, het dof gedonder hooren van de Duitsche kanonnen die hamerden op de dunne slecht gekleede, ondervoede Russsische linies, opgevreten door twijfel, vrees, wantrouwen, sterfte en uittering daar buiten in den regen, omdat men ze vertelde dat de revolutie er door gered kon worden.

Beschouwing

DOOR

M. MENSING.

Vurig is het verlangen van velen onzer, dat de menschenwereld verlost zal zijn van de gruwelen en ongerechtigheden die niet meer mochten zijn van dezen tijd. Met walging en tegenzin vervult ons telkenmale de druk van het leven, de dwang waarmee het leven beslag legt op onze kracht, op ons denken, op onzen tijd. De tegenstelling is te groot tusschen wat is en wat moest zijn. Te groot dan dat een mechanische oplossing dier tegenstelling rustig door ons zou kunnen worden afgewacht. Onze ziel revolteert. We voelen, we weten het, dat de mensch kan wezen NU het schepsel bij uitnemendheid op onzen aardbol; de machtige aanwender, gebruiker, beheerscher der natuur, de genieter van het geschapene, zelf wederom schepper. DE mensch, niet de enkelen, niet de weinigen, maar de mensch over gansch de wereld. En hij IS SLAAF! Slaaf van zich zelf. Slaaf de een van den ander. Slaaf de velen van de enkelen. Slaaf van zijn anders, zijn beter willen maar als eenling daartoe onmachtig zijn. Slaaf van zijn macht in aansluiting met velen maar zijn geslagen zijn met een moreele blindheid die hem die macht niet doet zien.

O, wij die wachten met ongeduld, wij streven met diepen, vasten wil naar het oogenblik waarop de overwinning der menschheid op zichzelf, een zekerheid is omdat de drang van het komende de sterkere werd en vermocht de banden van het verledene los te rukken.

Zien wij onder het licht van dat oogenblik den ontzaglijken worstelstrijd, den worstelstrijd in zijn aard en beteekenis, n.l. van te zijn 's menschheids groei naar en bereiken van voldragen natuurmondigheid aan de groote meerderheid der afzonderlijke menschenkinderen onbewust, den worstelstrijd waarin de menschheid voor goed van zich zal afschudden haar ketenen van onwetendheid en onkunde met dier funest gebroed van vooroordeel, zelfzucht, naijver, afgunst, haat, dwang, doodslag en vernieling, dan zinken het per-

soonlijk lijden, de smarten en zielepijnen ons door den strijd aangedaan, voor ons in 't niet, omdat ons treft en met geestdrift vervult het geweldige, ontzagwekkende, het grootsche van den strijd, maar bovenal omdat wij ons voelen mee-opgevoerd door het sublieme van 's menschheids beeld wanneer na volstreden worsteling 's menschen geest, natuur-bewust, zal staan hoog, onafhankelijk en ongeschonden, wijl gansch bevrijd van den druk der stoffelijke verzorging die immers der menschheid dan zal geworden zijn tot vreugd en tot lust.

Och arme, wat zou tegenover deze onze zekerheid der toekomstgemeenschap de wijsheid zijn van b.v. den vrij-liberaal, Mr. H. C. Dresselhuys, die bij een debat tijdens de verkiezingsdagen, in het Brongebouw te Haarlem, op de aanwijzing dat er voor den maatschappelijken wereldnood, betere oplossing was dan het door Mr. Dr. aangehaalde Staatssocialisme der S. D. A. P., n.l. het nieuw-communisme waarvoor reeds de Bolsjewiki in Rusland den strijd hebben ingezet— strijd welken de overige revolutionaire proletariaten in Europa en daarbuiten den duren plicht hebben te steunen, door in hun eigen land mede dien strijd tegen het Imperialisme aan te binden — geen beter antwoord wist te geven, dan dat hij bij het aanhooren onder de bekoring was gekomen der verdediging van dien toekomstigen gelukstaat, maar (let wel op die, Mr. Dr. te pas komende onnoozelheid of geslepen domhouderij) maar dat, als n.b. het nationaal vermogen op dit oogenblik over alle Nederlanders gelijk verdeeld werd, wat ieder er door kreeg een kwestie van enkele centen zijn zou! Wat te zeggen van zulk een bol. Bij Staatssocialisme, orakelt Mr. Dr. verder, kan nooit kwestie zijn van winst. En voor spr, is welvaart, algemeene welvaart, vult hij aan, synoniem met winstmakerij, de kans waartoe immers voor iedereen openstaat! 't Is waarlijk geen wonder, dat de arbeiders aan de Vrijzinnigen de „aftakeling" bezorgden, waarvan hun verminderd zetel-aantal getuigt.

Vermoedelijk hadden de arbeiders geen beter lot toegewenscht aan den Economischen Bond, al kan voor deze — zooals zijn voormannen zeggen: boven politieke indeeling staande, *nieuw*-uitgekomen formatie van aftakeling natuurlijk geen sprake zijn. Laten we dan veronderstellen, dat de arbeiders niet ongaarne hadden gezien dat het kind in de wieg was gesmoord. Het ligt trouwens aan de arbeiders zelf, om door krachtigen, doelbewusten strijd tegen het Kapitaal, den Ec. Bond den wind uit de zeilen te nemen, zoodra hij uit spelevaren gaat rondom de wateren van den klassenstrijd, op de golven van welks tegenstellingen hij het als zijn taak beschouwt „er toe mede te werken olie te werpen" omdat hij die tegenstellingen voor de waarachtige

ontwikkeling van ons volk even gevaarlijk acht als de „in wezen zoo gansch er van verschillende tegenstellingen van den schoolstrijd." Typeerend voor de plaats die de eere-voorzitter van den E. B., Prof. Mr. M. W. F. Treub — weldra minister in ruste — de meest geschikte acht voor den loonarbeider, voor den proletariër, voor het proletariaat in zijn geheel zijn enkele zinnetjes uit de rede, door hem uitgesproken in de algemeene ledenvergadering van den Ec. Bond, 6 Mei '18 te Utrecht gehouden, waaraan ook het citaat van die olie-werperij is ontleend. Zoo bv. op bladz. 13 van de in druk verschenen reden, „Wederopbouw" gedoopt. Wij lezen daar: „De ontwikkeling van het bedrijfsleven mag niet gaan op kosten van de belangen der arbeiders, maar omgekeerd mag de arbeidsbescherming niet op zoodanige wijze worden in toepassing gebracht, dat zij de bedrijfsontwikkeling zou belemmeren. Voorts moet alles in het werk worden gesteld, vooral door verbeterd lager en middelbaar technisch onderwijs, om de waarde van den arbeider *als zoodanig* 1) te verhoogen...." En even verder: „Dat echter" — n.l. de erkenning door werkgevers en arbeiders van het gemeenschappelijk bedrijfsbelang als te zijn van hooger orde dan speciale groeps- of klassebelangen — „is alleen te bereiken, als aan de algemeene en technische ontwikkeling der arbeiders de noodige zorg wordt besteed en als voorts aan hun organisaties een allengs verder reikende medezeggenschap in het bedrijf wordt toegekend, zonder het den ondernemer onmogelijk te maken op elk gegeven oogenblik van de kansen der conjunctuur een oordeelkundig gebruik te maken, m. a. w. *zonder hem er in te belemmeren, zijn zaak te drijven naar regelen van goede koopmanschap*" 1). Mij dunkt, commentaar overbodig! Voegen wij er nu nog aan toe, dat op een verkiezingsvergadering in „De Vereeniging" te Haarlem, een der sprekers, Th. v. Waveren, deze voor de arbeiders buitengewoon-aannemelijke stelling van den Bond ten aanzien van het loon ten beste gaf: „BETALING NAAR VERRICHT WERK; waarbij aan den arbeider gesteld de eisch van *ijverig te werken naar de mate zijner krachten*" 1).

Maar stappen wij van deze cynische levensbeschouwingen, gebaseerd slechts op winst voor de klasse der uitbuiters, van deze opvattingen die de waarde van den mensch als *mensch* niet erkennen maar de macht van het geld stellen boven de macht van 's menschen geest, stappen wij van deze dingen die ons even zooveel aanvalspunten bieden voor onzen strijd tegen de belijders dezer beschouwingen en

---

1) Cursiveering van mij (M. M.).

opvattingen, voor het oogenblik af, om onze aandacht te wijden aan het verkiezingsprogram der Soc. Dem. Partij. Dat zal dankbaarder taak, dat zal liefelijker bezigheid zijn voor onzen geest. Schooner perspectief zal zich daarbij voor ons openen!

Wat ons bij kennisneming van ons program als een verheugend feit voor oogen komt te staan, is dit: Wanner het komt tot den grooten aanval onzerzijds, wanneer dus het proletariaat van ons land zich mobiel maakt om, in navolging van wat onder leiding der Bolsjiwiki in Rusland door de arbeiders, soldaten en boeren is gedaan, meester te worden van de verkeersmiddelen mentaal en persoonlijk, te breken de gezagsmacht en de geldmacht-zelf der bezitters, beslag te leggen op het groot-grondbezit en de groote bedrijven, dan zal wat er voorvalt aan ruw geweld, en geweld met de wapenen — en dat *zal* voorvallen omdat de *klasse* van het bezit, behoudens de uitzonderingen der laat ons hopen talrijke afzonderlijke personen dier klasse bij wie het licht der toekomst nog tijdig den geest tot klaarheid, het hart tot zuiverheid brengt, zich als zoodanig tot het laatst zal trachten te handhaven en daarbij gebruik zal maken van de onder haar gruwzaam uitbreidings-stelsel meest-ontmenschelijkte elementen — geheel voor rekening zijn van de bezitters. Want hadden zij verwoesting en doodslag willen voorkomen, de weg had hen er voor opengestaan. Het is n.l. een bijkomstige verdienste van ons Verkiezingsprogram, dat doorvoering onzerzijds die aanvaarding zou ontmoeten aan de overzij, een geleidelijke overgang zou beteekenen tot vlak voor de poorten der *Nieuwe maatschappij*. Reeds met grepen van enkele punten uit de stoffelijke verzorgings-, de lichamelijke en geestelijke opvoedings-, de politieke rechten- en de geldmiddelen-paragrafen van het program is dit aan te toonen.

Par. 1. sluit de mogelijkheid uit van stoffelijk onverzorgd te zijn, dus ook de mogelijkheid van te vervallen tot pauperisme of vagebondage. Par. 3. waarborgt lichamelijke en geestelijke opvoeding — wederom dus physieke- en daarnaast nu rechtstreeks-geestelijke ontwikkelings-verzorging, laat die doorgaan zelfs tot voorbij het 18e jaar. Par. 5 eischt invoering van gelijke politieke rechten vanaf het 18e jaar. Tenslotte afschaffing van alle standsverschillen. Al deze genoemde eischen gelden in gelijke mate voor de beide geslachten. De waarborg van den financiëelen kant der zaak wordt gegeven in par. 2, culmineerend in de laatste woorden van de 1e alinea dier paragraaf, luidend: „met overgang naar het Staats-erfrecht”. Concentreeren wij op deze gegevens onze gedachten, dan zien wij stijging van wat in de diepten van armoede en onwetendheid verzonken was, daarentegen verdwijning der voetstukken waarop door erving

verkregen geld en goed anderen had geplaatst of liever zou hebben geplaatst indien erving nog zou zijn toegelaten. Het stijgende en het dalende niveau komen daarmede al wel ongeveer in één zelfde vlak te liggen. Wordt daarbij in aanmerking genomen, dat par. 3 voorschrijft *verplicht*, neutraal, openbaar onderwijs tot het 18e jaar, met vrijheid tot voortzetting na het 18e jaar voor ieder die dat wenscht, dan ziet men dat het geestelijk ontwikkelings-peil voor het geheel van één zelfde opkomend geslacht weinig onderling-afwijkende hoogte zal vertoonen (wat — dit ter voorkoming van verkeerde gevolgtrekking — geenszins onderlinge verscheidenheid in aard of karakter der ontwikkeling uitsluit). Ten slotte treden met het 18e jaar voor allen, voor de opgestegenen en voor de van kunstmatige (erfrecht)-verhooging afgehoudenen, dezelfde politieke rechten — d,w.z. de zelfde verhoudingsrechten tot het geheel waarvan zij deel uitmaken, in. Alweer dus bekrachtiging van het éene niveau voor allen. Bekrachtiging, ook nog weer uitdrukkelijk bevestigd door „de afschaffing van alle standsverschillen", dit laatste met zich brengende dat elk voorgenomen beroep op b.v. afstamming van in ver-achterliggende tijden terug te vinden toenmaals roemruchte geslachten, reeds van te voren is afgewezen.

Wat zou van dit alles — aangenomen dat de afdaling door de stelselmatig-bevoorrechten zonder verzet werd aanvaard — wat zou van dit alles het gevolg zijn? Immers dit — dat door te zijn te staan gekomen op één zelfde vlak van rechten, ook allen dezelfde plichten, waaronder in de eerste plaats die ten aanzien van den gemeenschappelijken arbeid, zich zouden zien opgelegd. En aangezien de Nieuwe Samenleving zal berusten op den gemeenschappelijken arbeid op grondslag van doelmatige, d. w. z. plan- en stelselmatige, maar overvloedige voorziening in de levensbehoeften gelijkelijk van *allen*, met geen ander doel dan die voorziening-zelf, zijn zij die de afdaling van het, in de Imperialistische periode van het Kapitalisme allengs tot een plaats der schande verworden voetstuk van privaatbezit aan geld en goed vrijwillig hebben aanvaard, reeds met één voet op het terrein van het Nieuw-communisme. Mogen wij hier van toepassing achten Marx' woord in 1843 gesproken, dat „het schaamtegevoel reeds de halve weg (is) naar de revolutie," dan mogen wij ook gerust aannemen, dat zij die op boven-aangegeven wijze inderdaad reeds met één voet waren komen te staan op het terrein der Nieuw-communistische samenleving, wel gansch daar binnen zouden treden. Wij zouden echter verkeerd doen, ons illusies te maken omtrent schaamtegevoel tot vrijwilligen afstand leidend bij een beteekenend aantal bourgeois. De lijn van geleidelijkheid door ons program loopend zal

dan ook niet tot feitelijke geleidelijkheid in de omzetting van het heerschend — beter gezegd van het *stervend* stelsel van productie tot het nieuwe regiem van den Arbeid, in ons land evenmin als in welk ander land, voeren. Dat neemt echter de beteekenis van het aanwezig zijn dier lijn in ons, zoo goed als in elk program van Bolsjiwistische aard en strekking, niet weg. En die beteekenis is — als reeds boven gezegd — dat niet op ons de schuld valt van wat ten offer vallen zal, onvermijdelijk, in den strijd ter verwinning van het duizendvoudig schuldig staand Kapitaal.

Hier is het van pas een enkel woord te zeggen over een punt onzer klassenstrijd-theorie, de opvatting waaromtrent een meetellende factor is èn voor het tijdstip van aanvang èn voor den duur, de lengte van duur van den eindstrijd voor het Socialisme. Het geldt het punt van het historisch materialisme waar het uitmondt in de belangen-kwestie, een in den tijd waarin wij nu zijn, inderdaad uiterst gewichtig punt. Want in de periode waar we nu middenin staan, de periode van een tobben en zwoegen zonder weerga, een tobben en zwoegen bovendien waarin de Wereldoorlog velen betrokken heeft die te voren meer het begrip, het abstracte begrip, dan de drukkende werkelijkheid er van kenden, zou het simpele zeggen : ja, het is hun belang, of haar of zijn belang — zonder meer, ons leelijke parten kunnen spelen. Zoolang de groote strijd — ik bedoel de strijd direct ter verwezenlijking van het Socialisme — nog verder weg was, kon het betrekkelijk weinig kwaad de beide antagonistische klassen ieder haar eigen belangen toe te kennen, daarmee het proletariaat nu ja, ook wel aan het verstand te brengen dat het moest mee doen aan den klassenstrijd maar die theorie in de practijk niet veel verder omzettend dan om vaak zoo gewonnen, zoo geronnen kleine verbeteringen in de arbeids-voorwaarden te bevechten; de boirgeoisie, wel om haar stelsel verfoeiend maar haar toch eigenlijk meteen verontschuldigdend met de redeneering, dat dit of dat haar belang was. Van harte aanvaarden heb ik die opvatting nooit kunnen doen. En nu zeker minder dan ooit. Naast hetgeen ik reeds verleden jaar gelegenheid had te beredeneeren naar aanleiding van het Congres-voorstel Haarlem, n.l. dat het een hoogere drijfkracht moest zijn dan die van honger en ellende, die het proletariaat den vasten, taaien wil zou verleenen, de Nieuwe wereld te winnen voor de menschheid; en dat die hoogere drijfkracht zou moeten wezen het natuurbewustzijn, d.w.z. het bewustzijn dat de rijkdommen en krachten der natuur er niet zijn voor een deel der menschen maar dat allen, zelf deel uitmakend van de natuur, zelf mee-arbeidend tot het daarstellen, tot het — toegerust met kennis en wetenschap — telkens meer rijkdommen

te voorschijn tooveren uit wat de natuur aan grondstoffen levert — recht hebben èn op de heerlijkheid der natuur op zichzelf èn op wat zij hielpen scheppen, wil ik hier meer nog naar voren brengen.

Ik heb toen ervan gesproken dat wij het moesten voelen als een schande, een ondragelijke schande, te leven, te bestaan zóó als het meerendeel der menschen veroordeeld is te doen — veroordeeld door de schuld ook, misschien niet het minst van zich zelf, omdat zij het toelaten, omdat zij het laten gebeuren tijd in, tijd uit, dat het zoo gaat, dat hen ontfutseld wordt waar zij aanspraak op hebben als mensch, dat hen hun denken, hen hun lust tot weten, hen hun zin voor schoonheid wordt weggevreten uit hun ziel door zorg en ellende of...... zooals thans omdat zij zich schadeloos stellen met en door dezelfde duivelachtigheid in praktijk te brengen als waarmee zij die zich heer en meester wanen van de schepping, zij, de geldprotsen en heel de hen aanklevende kliek van geleerden, van kunstbeoefenaars, van groot-ondernemers, van vorsten en wat dies meer zij, elkaar in de haren vliegen, tellend lijf noch leven.

Ik beb toen gezegd dat zij het beter konden weten, dat zij de macht hadden als zij *wilden* dat alles te veranderen, om te zetten de vervloekte maatschappij van nu in een oord van geluk en dat zij omdat zij dat duizendvoudig-betere *konden* winnen voor zich en voor allen, dat ook *moesten* winnen.

Er zijn daar nu nog weer zooveel argumenten aan toe te voegen, argumenten die ook de enkelen uit de bourgeoisie die daarvoor vatbaar zijn, kunnen treffen als onweerlegbare waarheden die zij niet van zich af kunnen schuiven. Niet, dat wij hiermee willen aanbevelen, dat wij propaganda zouden gaan maken onder leden der bezittende klasse. Wat er voorvalt in de wereld, wat er gesproken en geschreven wordt, daarvan zijn zij in de gelegenheid zelf kennis te nemen. Worden zij daardoor getroffen, dan hebben zij tot ons te komen, niet wij tot hen. Maar ik wil er hier alleen de aandacht op vestigen, dat geen mensch die er prijs op stelt, *waar* te zijn, dat wil zeggen in overeenstemming te zijn met de werkelijkheid der dingen en in zijn denken, en in zijn oordeelen, en in zijn handelen, tot plicht heeft, zich, dat is dan zijn belangstelling, zijn aandacht, zijn kracht uit te breiden buiten zich zelf niet alleen — want dat hij dat doet spreekt vanzelf omdat hij zonder die zelfuitbreiding in de tegenwoordige wereld hulpeloozer staan zou dan de *eerste* menschen, hulpeloozer dan het dier in den natuurstaat — maar ze met vol bewustzijn te vestigen heeft op en te wijden aan de daadzaak van de zoo onverbreekbaar hechte samenhang die er tengevolge van de ontwikkeling van het menschelijk denk-, waarnemings-, daarstel-

lings- en uitvoeringsvermogen is ontstaan in de menschheid in haar geheel, een samenhang die bij erkenning van haar bestaan, elk afzonderlijk lid der menschheid de nieuwe zedelijke verplichting oplegt van zich mee-aansprakelijk, mee-verantwoordelijk te gevoelen voor het wel en wee van het geheel.

Juist daarom ook, is de strijd die elk afzonderlijk proletariaat, die het proletariaat van elk afzonderlijk land voert, niet een strijd die alleen dat proletariaat, die alleen dat land aangaat. Maar wie strijdt in ons land tegen het uitbuitings-stelsel en deszelfs muurvaststaande handhavers, die strijdt voor alle andere landen tegelijk mee. En zoo is het overal wederkeerig. Dat maakt in de eerste plaats ons trouw zijn in den strijd, ons pal staan, stuk voor stuk, van zoo oneindig doorwerkende beteekenis, maar bovendien, het bewustzijn van die uitgebreidheid van elks doen, in ruimte en tijd, geeft aan den reuzenstrijd waarin nu de menschheid opstijgende is naar een hooger bestaans-plan, een ongekende grootschheid van karakter.

Is dan die samenhang er niet altijd geweest? zou men zich kunnen afvragen. Eenigszins, natuurlijk. Maar in evenredig zwakkeren vorm als de afstand van het menschleven van nu tot het leven van den oermensch. Of anders uitgedrukt, in gelijke verhouding als bewustzijn staat tot onbewustzijn. Of als het weten staat tot niet-weten. De dingen zijn er evengoed al kennen wij ze niet. Maar pas wanneer wij ze kennen, oefenen zij hun invloed ons-zelf-bewust op ons uit en kunnen wij bewust daarop reageeren.

Zoo wat de menschheids-samenhang betreft. De eerste menschen in of bij hun wouden, later op hun vlakten zouden van mogelijk op andere deelen der wereld bestaande soortgenooten geen kennis hebben kunnen dragen omdat zij zich niet ver genoeg wagen konden om deze te ontmoeten.

De latere stammen beginnen al elkander aan te treffen maar aangezien dat 't meest kans had te gebeuren bij het opsporen van oorden waar meer voedsel zijn zou, gaven die ontmoetingen eerder aanleiding tot vijandigheid dan tot samenhang.

Nu hoor ik hier de opmerking maken, dat de Wereldoorlog van 1914—19? getuigenis aflegt, dat aan die omstandigheid nog niet veel veranderd is, die omstandigheid van onderlinge vijandigheid. Maar dan wordt daarmee de fout begaan van innerlijk-valsche *schijn* te beschouwen als werkelijkheid. De gevallen lijken in hoofdzaak overeenkomstig, gelijksoortig en dus met elkaar te vergelijken. Maar in werkelijkheid zijn ze elkaar tegenovergesteld. Immers die eerste stammen *moesten* elkander vijandig zijn, indien het voedsel dat zij aantroffen onvoldoende was voor beide, want zij verkeerden in de

onmogelijkheid *daarin* verandering te brengen, Elk zoo'n stam stond dichter bij de Natuur dan bij de soortgenooten van de andere stam, Die konden hem geen voedsel verschaffen. De Natuur wel.

Heel anders is het gesteld met de menschheid over de wereld van nu. Op misschien enkele tegenover het geheel der bewoonde wereld niet in aanmerking komende kleine gedeelten in midden-Afrika na is wel zoowat al wat aan menschen-complexen leeft op onzen aardbol, aan de wetenschap — zij 't deels globaalen oppervlakkig — bekend. Maar dat is niet de hoofdzaak. De hoofdzaak is dat voor de voorziening in de dagelijksche behoeften der menschheid niet ter wille van die voorziening-zelf maar ter wille van de woekering die is gaan parasiteeren op het lichaam der menschheid vanaf het ontstaan van overschot van product en dientengevolge van ruil- en ruilhandel — n.l. de *winstmakerij* en dier afstammeling de *winstzucht* — eenerzijds en van den anderen kant door de natuurdrift der weetgierigheid, van eeuwen en eeuwen her de volken waartoe allengs de stammen waren uitgegroeid, over en door de zeeën en rivieren en landen zijn getrokken en kennis hebben gemaakt met de bewoners en de voortbrengselen dier landen met het ons uit de practijk bekende eind-resultaat van nu, dat eenigszins dicht-bevolkte landen willen ze kunnen volgen de leefwijze die zij zich hebben aangewend en die ze zijn gaan voelen als een behoefte, over de geheele wereld mede op *elkaars* grondstoffen zijn aangewezen. En juist dat feit maakt in tegenstelling met de positie der eerste volksstammen de *oneindige productie-macht* der *gezamenlijke menschheid* tot de omstandigheid die voor de komende Nieuwe Samenleving de zekerheid waarborgt van overvloed van levens-benoodigdheden bij geringen-tijdsduur van noodzakelijken arbeid. Dit is de groote beteekenis van de innerlijke samenhang der menscheid van nu.

Nog wordt die samenhang op gruwzame wijze gesaboteerd. Gevolg van het krampachtig vasthouden aan het uitgeleefde winststelsel. Ieder lijdt schade onder die sabotage, Ieder lijdt door het feit dat de gansche menschheid kon staan op hooger plan van leven waar na geleverden gemeenschaps-arbeid. ruimte van tijd voor ieder overbleef ter besteding naar verkiezing. Voor dat lijden van allen zijn ook allen aansprakelijk. Schande over ons zoo *wij revolutionairen,* daaruit niet besluiten, dat ons werk, de daad der bevrijding, moet worden aangepakt.

De toestand in Rusland 1)

I.

Het proces van administratieve en organisatorische opbouw der Russische republiek is moeilijk en langzaam; vóór November 1917 was staat en maatschappij gedesorganiseerd, en door de revolutie werd dat eerst nog erger. Want de nieuwe regeering kon niet door geweld van boven de orde herstellen; deze moest van onderen af opgebouwd worden. Eerst langzamerhand werd over geheel Rusland de organisatie van sovjets uitgebreid; deze schiepen de plaatselijke organen voor bestuur en bedrijfsleven, en daarna werden deze samengevat tot één algemeen organisme, waarvan het centraal bestuur ze alle in één richting leidt. Zoover is nu de organisatie gereed. In Mei vonden in Moskou een aantal kongressen plaats van deskundige afgevaardigden van sovjets over de verschillende vraagstukken van bestuur, van bedrijf, van rechtspraak, van financien, van industrie, van onderwijs enz. Uit de ervaringen, die deze deskundigen reeds opgedaan hadden, werden de algemeene regels opgesteld, waarvan men dus mag aannemen, dat ze het best aan de behoeften van de bevolking beantwoorden. Een centrale raad zorgt nu voor elk gebied, dat de plaatselijke organen naar deze regels handelen en houdt ze in verbinding met elkaar.

Toen dit organisme geschapen was, moest het gebruikt worden voor de organisatie van het bedrijfsleven. De eerste tijd van verwarring en achteruitgang is al achter de rug en het gaat al weer vooruit. De moeilijkste tijd voor het spoorwegvervoer b.v. was Januari-Februari, maar van Maart af blijkt uit de statistiek een voortdurende verbetering. Als voorbeeld kan ook het vraagstuk van de arbeiderskontrole en de nationaliseering van de industrie dienen. In het begin was er groote moeilijkheid door de boykot van de ingenieurs en de technische beambten. Maar in Maart werd op een konferentie van 38 vereenigingen van technici en ingenieurs

---

1) In het *Berliner Tageblatt* van 19 en 22 Juni zijn eenige artikelen afgedrukt, die Hans Vorst, een medewerker van dat blad, uit Russische regeeringskringen ontvangen heeft, en die dus een beeld geven, hoe de tegenwoordige Sovjetregeering zelf over de toestand, de moeilijkheden en de vraagstukken denkt. Verdere artikelen, die in uitzicht gesteld waren, zijn niet meer verschenen, omdat deze medewerker toen zelf naar Rusland gezonden werd, om uit eigen aanschouwing de toestanden te leeren kennen. Wij kunnen hier dus enkel een uittreksel geven van de beide artikelen, die verschenen zijn. Redactie.

het besluit genomen, het werk te hervatten, zonder daarmee hun politiek standpunt tegenover de nieuwe regeering te veranderen. Anderzijds waren vele arbeiders van meening, dat zij, daar zij door hun vertegenwoordigers het fabrieksbestuur kontroleerden of vormden, in technische kwesties niet aan de beambten behoefden te gehoorzamen. Dit gaf in het begin wrijving; maar deze is door de praktijk zelf vrijwel overwonnen; overal geldt de regel nu, dat arbeiders aan de technische leiding gehoorzamen, maar volop gelegenheid hebben, klachten of bezwaren in te brengen. Mettertijd groeide dan de kontrole van de fabriekdirectie door de arbeiders op tot een bestuur door de arbeiders.

In het proces van de nationaliseering der industrie komen nu drie typen voor. Er zijn nog vele fabrieken in partikulier bezit. Dividenden worden niet betaald en de winst vloeit in de openbare kassen; dat de fabrieken toch doorgaan komt daarvandaan, dat de directeur slechts aangesteld ambtenaar van een vennootschap is en nu evengoed zijn salaris krijgt, of dat de eigenaar zijn zaak voortzet in de hoop op latere terugkeer van het privaatbezit. Een tweede type vormen de fabrieken, die reeds staatsbezit zijn en door de plaatselijke sovjets bestuurd worden. Nog verder ontwikkeld type zijn de reeds gecentraliseerde staatsbedrijven: b.v. de papier-, de suiker- en de tabaksindustrie. Er waren 43 papierfabrieken; toen het bij opname bleek, dat 13 fabrieken 80 pCt. van de geheele produktie leverden, werd besloten, de andere 30 te sluiten en de overigen als één vereenigde onderneming met één boekhouding voort te zetten. Een dergelijke centralisatie van de ijzerindustrie is ook reeds in wording.

Over het algemeen is de toestand van de industrie nog zwak. Maar er begint toch al opleving te komen. De kolenmijn Union in Makejefka produceerde onder Kerenski 58.000 pud kolen dagelijks, nu 93.000 pud, ofschoon 't aantal arbeiders van 20.000 tot 13.000 verminderd is. De „Russisch-Belgische ijzerfabriek" in Jenakiewo, bij de Don, produceerde toen 70.000, nu 110.000 pud per dag. De lokomotievenfabriek Sormovo kwam van een levering van 4½ per maand op 6 (vóór de oorlog 8). De Oeral-industrie, die geheel stillag, heeft de eerste 4 maanden van dit jaar evenveel geproduceerd als een jaar vroeger. „Deze opgaven dienen niet, om overdreven verwachtingen te wekken of de dingen mooi voor te stellen. In vele fabrieken en branchen zijn lang niet zoo gunstige uitkomsten gekregen. De toestand van de Russische industrie is nog moeilijk en ernstig. De meegedeelde authentieke getallen dienen alleen om te bewijzen, dat het ons gelukt om de arbeid aan de gang te brengen en de moeilijkheden geleidelijk te overwinnen."

II.

Een hoofdtaak van de Russische regeering bestaat in de bestrijding van de honger en de werkeloosheid. In dit opzicht is de toestand nog altijd zeer moeilijk; de verzorging met levensmiddelen is speciaal in de groote steden en in het Noorden nog steeds geheel onvoldoende. De sterfte is daardoor ook veel hooger dan ze moest zijn; hier is nog veel te doen om

het kwaad, dat nu reeds eenige jaren gesticht is, goed te maken. Maar de West-Europeesche pers vergist zich, als zij meent, dat daardoor de sovjetregeering gevaar loopt, omvergeworpen te worden. De bevolking weet, dat zij zelve door de sovjets regeert, en zij is overtuigd, dat door geen andere regeering iets beters te bereiken zou zijn. Elke andere regeering zou, als zij weken lang de bevolking op een rantsoen van 90 gram per dag moest stellen, reeds lang omvergeworpen zijn; in Rusland is de band tusschen volk en bestuur te vast. Daarvoor zorgt ook de inlichtingendienst; op elk dorp is nu een post- en telegraafkantoor en bladen met inlichtingen worden kosteloos overal verspreid.

De oorzaken van de voedselnood zijn algemeen bekend; de Duitsche bezetting van de Oekraïne speelt daarbij een groote rol, naast de algemeene achteruitgang van de landbouw en de verkeerskrisis. Doch ook zonder de Oekraïne zou Rusland zichzelf voldoende kunnen voorzien uit Westsiberië en Noordkaukasië. Op dit oogenblik wordt de toestand echter verergerd door de opstand van de Tsjecho-Slowaken (die de regeering spoedig hoopt te bedwingen) en de Duitsche bezetting van de spoorwegverbinding met de Kaukasus (waarover onderhandeld wordt).

De verbetering van de toestand is gekomen door het ontdooien van de groote rivieren, waardoor graan naar het Noorden kan verscheept worden, en door een streng dekreet van 13 Mei, dat alle nog voorradige voorraden opeischt. Dit heeft reeds veel koren voor den dag gebracht; daarbij helpt ook mee, dat in ruil voor deze voorraden groote massa's fabriekswaren, die door de verlamming van de handel in de fabrieken aanwezig waren, naar de dorpen gezonden zijn (totaal al voor 1200 millioen roebel). Desondanks is de nood nog groot; maar er is uitzicht op een goede oogst. De bebouwing van het land in het voorjaar was niet slechter dan vroeger; de vrees, dat de gemeenten en de boeren over de verdeeling van de landerijen twist zouden krijgen en daardoor de bebouwing schade zou lijden is ongegrond gebleken; en evenzoo de vrees dat de boeren niet genoeg zaaikoren meer over zouden hebben. Slechts enkele streken, dicht bij de steden, hebben daardoor geleden; maar elders is er meer uitgezaaid dan vroeger.

De werkeloosheid was ook een moeilijke kwestie, die de voedingsmoeilijkheden verergerde. Maar ook in dit opzicht wordt het al beter. Ten eerste doordat massa's arbeiders, die door de oorlogsindustrie naar de steden getrokken waren, nu terug gingen naar hun dorpen, waar zij nu in de landverdeeling deelden; daarentegen bleven de gevestigde vakarbeiders meestal in de stad. In Petersburg waren van 400.000 arbeiders, die op 1 Jan. 1917 in 832 fabrieken geteld waren, op 1 April 1918 nog maar 160.000 over; van de anderen was het tweederde deel naar het dorp teruggekeerd. Daar de ergste industrieele krisis voorbij is, vermindert ook daardoor de werkeloosheid.

Verder zijn een aantal groote produktieve werken van staatswege ondernomen. In de buurt van Petersburg worden aan de Wolchow en de Swirj groote electrische installaties gemaakt, die als ze klaar zijn, — over een paar jaren — door hun waterkracht heel Petersbnrg van electrische stroom

kunnen voorzien, dus de stad onafhankelijk van kolenaanvoer maken. Evenzoo is begonnen met irrigatie van de „hongersteppe" in Toerkestan, waardoor een sterke toename van de katoenproductie te verwachten is. In de noordelijke provincies zijn op groote schaal landontginningen en verbeteringen begonnen, waardoor ongeveer 1 millioen desjatinen gewonnen worden; dit zijn meest afzonderlijke kleine gebieden, die voor een deel dit jaar al klaar zullen zijn. Ook voor een groot Wolga-Donkanaal zijn de middelen al toegestaan. Moest dit alles nog ontworpen worden, dan had men er nog niet mee kunnen beginnen. Maar de plannen lagen al een tijd klaar in de ministeries of provinciale bureaux, zonder dat de staat geldmiddelen voor de uitvoering wist te vinden. Nu komen zij te pas, omdat de nieuwe regeering in de eerste plaats voor zulke doeleinden geld beschikbaar stelt, om daarmee tegelijk de werkeloosheid te bestrijden.

Ook is een algemeene verzekering tegen werkeloosheid ingericht, die sinds Maart in werking is. De ondernemer (of de staat, waar deze ondernemer is) betaalt de premies (4 pCt. of voor seizoenarbeiders 5 pCt. van het loon), en de arbeiders ontvangen van af den 4den dag het gemiddelde voor het vak geldende loon, mits niet meer dan $^4/_5$ van wat zij te voren verdienden. Door deze middelen is het gelukt, de verschrikking van de werkeloosheid te lenigen.

De strijd tegen den burgerlijken dienstplicht in Zwitserland

DOOR

D. C. VAN DER POEL.

Een van de, voor de arbeiders, belangrijkste gevolgen van de oorlog is de algemeene verslaving. Niet alleen werden alle dienstplichtige arbeiders onmiddellijk in de legers ingelijfd en op die manier ten minste voor den duur van den oorlog van hun vrijheid beroofd; niet alleen maakte de toenemende zorg voor het levensonderhoud aan den eenen kant, en een verscherpte druk van de militaire autoriteiten en politie anderzijds, het de achterblijvenden onmogelijk veel voor de zaak van het proletariaat te doen: de invoering van den burgerlijken dienstplicht zette de kroon op het werk.

Deze maatregel was, evenals alle maatregelen welke de kapitalistische regeering — behalve die welke de arbeiders haar afdwingen — neemt, een klasse-maatregel. Wel spraken hier en daar andere motiven mee. Door de desorganisatie van het geheele economische leven waren vaak maatregelen in het belang van een doelbewuste productie, vooral van de onontbeerlijke artikelen als oorlogsmateriaal in den meest uitgebreiden zin en van levensmiddelen noodzakelijk. Of het echter, indien geen andere motieven mee spraken, de juiste weg was deze dwangmaatregelen in de eerste plaats, of uitsluitend, op de arbeiders toe te passen is sterk de vraag. De arbeiders zijn, vooral nu, gedwongen zoo hard mogelijk voor hun onderhoud te werken; om te bereiken dat zij zich in dienst van de productie stellen is dus, aangenomen dat het loon voldoende is, geen dwang noodzakelijk. Zelfs voor het fabriceeren van oorlogsmateriaal waren altijd wel krachten te vinden. Nu kan het noodzakelijk zijn de productie in een bepaalde richting te leiden, b.v. door het vervaardigen van luxe-artikelen te beperken ten bate van de productie van meer noodzakelijke voorwerpen. Om dit te bereiken zou men echter logischerwijze niet op de arbeiders, maar op de fabrikanten een

zekeren dwang moeten uitoefenen, daar de leiding van de productie en dus de beslissing over wat er geproduceerd zal worden, niet bij de eersten maar bij de laatsten berust.

Ook het invoeren van den burgerlijken dienstplicht in de neutrale landen, waar de productie nog verzekerd was 1) en waar zelfs vaak een vrij groote werkloosheid heerschte, wijst er op dat het hoofdmotief een ander was.

Het doel van den burgerlijken dienstplicht was niet alleen elk arbeidsconflict uit te sluiten, door de arbeiders te dwingen ook onder de slechtste voorwaarden te werken, maar ook elke staking met een politiek doel onmogelijk te maken. Het mes snijdt dus van twee kanten. De regeering garandeert de ondernemers de arbeidskracht van alle mannelijke en vrouwelijke onderdanen tegen een loon, waarover de laatsten niets te zeggen hebben. Deze maatregel waarborgt dus meteén aan de ondernemers de mogelijkheid reusachtige winsten te maken: staking is strafbaar en als er „vrijwillige" arbeidskrachten te kort komen dan kunnen de arbeiders wel niet met de zweep, maar dan toch met de wet, de fabriek ingedreven worden. De scheidsgerechten welke hier en daar zijn opgericht hebben voor het proletariaat geen beteekenis. De bezittende klasse heeft wel gezorgd dat de ondernemers daar de meerderheid hebben.

Het andere groote voordeel dat de twee-eenheid, bezittende klasse en staat, heeft is dat elke politieke staking onmogelijk is. Deze staat gelijk met dienstweigering en de gevolgen zijn wel zoo, dat het proletariaat daardoor in de meeste gevallen zal worden afgeschrikt. De „rust" is dus verzekerd en de regeering kan vrij de imperialistische belangen van het grootkapitaal behartigen. De kleine bourgeoisie gaat in een roes van vaderlandsverdediging wel mee en de arbeidende klasse is aan handen en voeten gebonden. De enkele vertegenwoordiger van deze klasse in het parlement heeft dan niet veel beteekenis meer. Zijn beteekenis duurt slechts zoolang er een daad-krachtige massa achter hem staat en juist de kracht van deze massa is dan gebroken. De oorlogvoerende landen zijn begonnen en de neutralen volgen, aangelokt door de voordeelen welke de burgerlijke dienstplicht voor de heerschende klasse mee-brengt. Ook Holland staat op de lijst. Reeds is een wetsontwerp ingediend, dat aan scherpte niet voor de oorlogvoerende landen onder doet.

De revolutionairen zijn gelukkig op hun post en wijzen dag aan

---

1) Dat wil zeggen voor zoover dit door een geregelden aanvoer van grondstoffen en kolen uit het buitenland mogelijk is. Het uitblijven van deze is echter niet door de invoering van den burgerlijken dienstplicht te verhelpen.

dag het proletariaat op het gevaar dat het te wachten staat, en dat het nu nog door een krachtigen en gesloten strijd afwentelen kan. Daar het vraagstuk van den burgerlijken dienstplicht voor het proletariaat van het grootste belang is, wijl deze maatregel zijn levensbelangen als revolutionaire klasse tot in de grond aantast, willen wij hier de ervaringen welke wij in Zwitserland met de invoering van den burgerlijke dienstplicht opgedaan hebben weergeven. Temeer daar er meestal zoo graag een vergelijking tusschen de beide kleine neutralen gemaakt wordt.

Het is een teekenend feit dat, van de kleine neutralen, juist Zwitserland het eerst een poging tot invoering van den burgerlijken dienstplicht moest doen. De demokratie is daar dan ook al lang op de flesch, daar deze een te groote hindernis vormde voor de kapitalistische belangen der heerschende klassen. Reeds bij het begin van den oorlog is de bondsraad van een buitengewone, generale volmacht voorzien, en kan hierdoor dus buiten het parlement om handelen. Dit is dan ook mee de oorzaak dat de geheele invoering tamelijk volgens absolutistisch recept: ,,bij besluit van den bondsraad,'' gegaan is. Het feit dat reeds volgens twee bestaande bepalingen een deel der arbeiders kon worden opgeroepen, voordat er formeel van een invoering van den burgerlijken dienstplicht sprake was, maakte de zaak hier wat ingewikkelder. Ook is dit voor een groot deel de oorzaak dat de strijd feitelijk onbeslist gebleven en niet, zooals ook in Holland vaak wordt aangenomen, met een absolute overwinning der arbeiders geëindigd is. Toch mogen wij de schuld niet heelemaal op de omstandigheden gooien; dan zouden de opportunistische en sociaalpatriottische elementen onder de leiders er te makkelijk afkomen.

Reeds in 1909 is een, onder de militaire organisatie vallende, bepaling aangenomen volgens welke alle, niet volkomen ongeschikte Zwitsers, welke vrij van militairen dienst zijn, als hulpdienstplichtig geboekt worden. Hun taak is in art. 20 van de militaire organisatie vrij nauwkeurig omschreven: ,,De voor hulpdiensten geschikt verklaarden worden bij het oproepen bij de verschillende hulpdiensten ingedeeld.

Tot de hulpdiensten behooren voornamelijk: pionnierswerk en sanitaire, verplegings, transport en koeriersdiensten welke het leger in de actieve dienst noodig heeft.''

Volgens dit artikel kunnen de hulpdienstplichtigen dus alleen voor werk in dienst van het leger worden opgeroepen. In den loop der jaren is hier, b.v. bij het keuren van paarden enz., wel eens een enkele keer gebruik van gemaakt, maar dat bleef bij een enkel geval

en betrof meestal maar een paar personen. Over het algemeen was men deze heele bepaling vrijwel vergeten totdat de bondsraad in het laatst van 1917 van het bestaan er van gebruik maakte om een paar honderd hulpdienstplichtigen op te roepen en naar de bodemverbeteringen te sturen. Nu staan die bodemverbeteringen (welke hier op groote schaal worden ondernomen) wel in dienst van de voedselvoorziening, maar dit rechtvaardigt niet het oproepen van hulpdienstplichtigen, welke volgens art. 20 alleen in dienst van het leger kunnen worden gemobiliseerd.

De bondsraad gaf echter aan een ruimere uitlegging de voorkeur en kon, dank zij haar generale volmacht, voorloopig haar gang gaan. Van burgerlijke zijde vond men geen aanleiding tot kritiek; het betrof immers maar arbeiders, en de heele zaak was toch in het belang van het (grond)kapitaal. Zelfs de socialistische pers zei niet veel en zag, daar de eerste oproep op betrekkelijk kleine schaal geschiedde, het gevaar niet dadelijk in.

Toch was die militaire organisatie niet geheel voldoende om elk verzet te onderdrukken; er moest nog een afdoender voorbehoedmiddel gevonden worden. Vooral het groote aantal buitenlandsche deserteurs en refraktairs, waaronder vele socialisten, vormde een schrikbeeld voor de bourgeoisie, en de pers drong op scherpere maatregelen aan. De bondsraad gaf natuurlijk willig gehoor en bepaalde, in haar besluit van 14 Nov. '17, onder meer, dat vreemde deserteurs en refraktairs in dienst van de voorziening der eerste levensbehoeften te werk gesteld kunnen worden. De voedselvoorziening was maar een dekmantel: het doel was — en dit werd door de praktijk volkomen bevestigd — die elementen van welke men ook maar socialistische propaganda vermoedde, zonder vorm van proces van hun vrijheid te kunnen berooven, en hen meteen in dienst van den staat (of het kapitaal) te gebruiken. Het misbruik dat door deze bepaling van de rechteloosheid van deze meerendeels tot de arbeidersklasse behoorende buitenlanders gemaakt werd behoeven wij niet nader toe te lichten. Het bleek al spoedig dat het niet bij een bepaling zou blijven. Terwijl er een vrij groote werkloosheid heerschte werden reede begin Januari in het kanton Zürich 1) een aantal buitenlandsche arbeiders uit hun werk gehaald. Het militaire karakter van de geheele organisatie wordt wel het duidelijkst gekenmerkt door de wijze waarop deze slachtoffers van de Zwitsersche gastvrijheid werden opgeroepen. Als nieuwjaarswensch werden een groote honderd deserteurs verrast met nevenstaand bevel:

1) De uitvoering ven de wetten en bepalingen berust in Zwitserland in de meeste gevallen bij de kantons.

Kanton Zürich. Controlenummer....

Marschbevel

voor

Naam en voornaam...........

Woonplaats (straat).......... Geboren........

Gesteund op art. 9 van de verordening van den bondsraad van 14 Nov. 1917 betreffende de deserteurs en refraktairs, roepen wij u op om bij de bodemverbeteringen hulpdienst te verrichten.

Tot dit doel moet gij op 7 Januari 1918 des voormiddags 9 uur bij de politie-kazerne aantreden om bij een arbeidsgroep te worden ingedeeld. Zoodra de groepen ingedeeld zijn wordt gij naar de plaats van bestemming getransporteerd.

Gij hebt mede te brengen: de broodkaart, het bewijs van inschrijving der woonplaats, ondergoed, mes, lepel, vork, en u zoo mogelijk van een werkpak en een paar waterdichte schoenen te voorzien.

De ontvangst van deze oproeping moet door het stellen van uw handteekening op bijgaande kaart bevestigd worden.

Bern, 31 Dec. 1917.

Schweiz-Militairdepartement.

Schweiz-Meliorations und arbeitsambt.

A. A.: Hauptmann Hoerni.

Binnen een week moesten deze arbeiders dus hun werk verlaten, hun woning opzeggen en hun boeltje achterlaten zonder te weten waarheen, en voor hoelang zij gingen. Verder mochten zij voor hun eigen uitrusting zorgen, wat bij werkzaamheden als bodemverbeteringen (het droogleggen van moerassen enz.) vrijwel met het verlies van deze gelijk staat. De arbeidsvoorwaarden, welke, wat het loon betreft, voor beide groepen gelijk zijn, laten duidelijk zien welk een geraffineerde uitbuiting hier onder den naam hulpdienst plaats vindt. Het „loon” is gelijk met dat van de soldaten en bedraagt de kolossale som van ƒ 0.65 per dag, terwijl voor het gebruik, of liever verbruik, van schoenen en kleeren ƒ 0.25 per dag vergoed wordt. Ook dit laatste is een schandaal, daar deze uitrustingstukken enorm te lijden hebben. Degenen die niet in het bezit van goede schoenen waren en daarom van militair schoenwerk voorzien werden, waren er dan ook het beste aan toe. Voor de verpleging — inkwartiering voor de Zwitsers en barakken voor de buitenlanders — wordt ƒ 0.35 à ƒ 1.60 per persoon per dag uitgetrokken. Bij een zorgvuldig beheer kon hiervoor vol-

doende voedsel verstrekt worden, maar in de praktijk kwam er niet veel van terecht.

Daar de „loonen" natuurlijk niet toereikend zijn voor het onderhoud van een gezin, vallen de gezinnen der Zwitsersche hulpdienstplichtigen ook onder de ondersteuning voor militairen, terwijl van de buitenlanders slechts de ongehuwden worden opgeroepen, daar men een ondersteuning van hen principieel verwerpt. Ook de duur van den diensttijd is voor beiden verschillend. Terwijl de buitenlanders — dank zij hun rechteloosheid — voor *onbepaalden tijd* opgeroepen worden, blijft de diensttijd voor de Zwitsers tot hoogstens 29 dagen per jaar beperkt. Dit geschiedt met een zoo geraffineerd doel dat het niet licht te overtreffen is. Alle Zwitsers zijn namelijk voor elk jaar dat zij niet, of minder dan 30 dagen, in militairen dienst zijn, aan een „Wehrsteuer" onderworpen. Door de hulpdienstplichtigen minder dan 30 dagen op te roepen verzekert de staat zich dus zoowel van hun arbeidskracht als van hun belasting. Een prachtig staaltje van burgerlijk uitbuitingstalent 1). Ook voor de buitenlandsche deserteurs en refraktairs, welke niet voor den hulpdienst worden opgeroepen, heeft men voor 1918 een dergelijke belasting op 't oog.

Natuurlijk ging alles niet zonder verzet, maar het feit dat de organisatie in handen der militairen is maakt het verzet uiterst moeilijk en gevaarlijk. Ook hier trekken de buitenlanders weer aan het kortste eind, daar de bondsraad bepaald heeft: „deserteurs en refraktairs in geen geval uit te wijzen, behalve wanneer zij zich schuldig maken aan anarchistische (bedoeld wordt natuurlijk revolutionaire) propaganda en wanneer zij zich herhaaldelijk tegen de wet verzetten".

Wat die uitwijzing beteekent behoeven wij hier niet nader aan te toonen.

Toch meldden de burgerlijke bladen reeds na een paar dagen dat er om militaire versterking, tot het bewaren van de orde, gevraagd moest worden en dat verscheidene deserteurs geen gevolg aan de oproeping gegeven hadden.

Nu kwamen ook de arbeidersorganisaties in actie. Vooral toen het bleek dat de regeering ook nog den burgerlijken dienstplicht voor alle personen — mannen en vrouwen — welke niet reeds onder de bestaande bepalingen vielen, voorbereidde.

Ook werd het klassekarakter van de maatregel ten opzichte van de deserteurs en refraktairs steeds duideijker. Personen welke men

---

1) Toch schijnt wel vast te staan dat — zelfs ondanks de uitbuiting — het werk met ongeschoolde gedwongen krachten duurder komt dan met vrijwillige, behoorlijk betaalde vakarbeiders.

van revolutionaire propaganda verdacht, werden eenvoudig gearresteerd en zonder eenigen vorm van proces naar de bodemverbeteringen getransporteerd.

De regeering had echter, daar zij volgens reeds bestaande bepalingen gehandeld had, een grooten voorsprong en de partij wist dan ook niet beter te doen dan aan de binnen- en buitenlandsche hulpdienstplichtigen, die om raad kwamen vragen, aan te raden kalm te gehoorzamen.

Voorloopig was, dank zij de bestaande bepalingen, de burgerlijke dienstplicht feitelijk ingevoerd, al ging het dan ook onder een andere naam. De organisaties waren hierdoor blijkbaar eenigszins overbluft, en hieraan moeten wij de weifelende houding, welke zij feitelijk tot het eind toe ingenomen hebben, toeschrijven. Vooral in het begin was er van een duidelijke en principieele lijn in den strijd geen sprake. Zoo verklaarde b.v. de „Metallarbeiterzeitung" — het orgaan van een machtige groep dus — dat „de industriearbeiders zich tegen iedere oproep verzetten zullen"... „zal het echter toch tot doorvoering van den burgerlijken dienstplicht komen, dan zal de vakvereenigingsstrijd op den voet volgen"....

Maar reeds aan het slot van hetzelfde artikel heet het: „Zonder behoorlijke arbeidsvoorwaarden zal geen arbeid geleverd worden". Hier verklaren dus de arbeiders, die zich aan het begin tegen elken oproep verzetten zullen, zich aan het slot toch wel bereid op te komen, mits er behoorlijke arbeidsvoorwaarden gegarandeerd worden.

Nog erger maakte het de conferentie, waar het bestuur der soc. dem. partij, de vertegenwoordigers van het verbond van vakvereenigingen, de redacteuren der partijpers en de secretarissen der plaatselijke arbeidersbonden en der verschillende organisaties, over den burgerlijken dienstplicht beraadslaagden.

Dürr, de secretaris van het verbond van vakvereenigingen stelde de volgende eischen op:

1. Geen militaire organisatie van den burgerlijken dienstplicht.
2. Een voldoende loon en aanneembare arbeidsvoorwaarden.
3. Vertegenwoordiging der arbeiders in de uitvoerende lichamen.
4. Instelling van scheidsgerechten met gelijke vertegenwoordiging van arbeiders en ondernemers.
5. Coöperatieve organisatie der productie.
6. Beperking van den militairen hulpdienst tot zuiver mobilisatiewerk.

Na een levendige discussie, waaruit een reeks voorstellen voortvloeide, werd onderstaande resolutie aangenomen:

„De burgerlijke dienstplicht als dwangmaatregel tot versterking van de belangen der bezittende klasse wordt verworpen.

De arbeiders kunnen den algemeenen burgerlijken dienstplicht slechts aannemen:

1. Als deze aan de belangen der gemeenschap dienstbaar gemaakt wordt, met uitsluiting van allen arbeid voor militaire doeleinden.
2. Als de dienstplichtigen slechts op grond en in fabrieken en werkplaatsen te werk gesteld worden, welke in openbaar bezit zijn overgegaan.
3. Als de georganiseerde arbeiders het medezeggingschap in de arbeidsvoorwaarden gegarandeerd wordt.

De hulpdienst heeft zich binnen de wettelijke bepalingen te voltrekken. Wij protesteeren tegen elk misbruik van deze instelling ten bate der burgerlijke belangen".

Van een principieele verwerping van den burgerlijken dienstplicht is noch in de eischen noch in de resolutie sprake. Wel wordt haar aanvaarding van allerlei voorwaarden afhankelijk gemaakt, maar dat verandert aan het feit der aanvaarding niets.

Het „dienstbaar maken aan de belangen der gemeenschap" en het „overgaan in openbaar bezit" klinkt wel heel mooi, maar zoolang de sociale revolutie de burgerlijke maatschappij nog niet omvergeworpen heeft, beteekent „gemeenschap" nog altijd: bezittende klasse, en „openbaar bezit": eigendom van den kapitalistischen staat.

Het was dan ook een fout van de partij dat zij met de regeering over voorwaarden ging onderhandelen en dat de partijpers verklaarde „dat het nu misschien mogelijk was dat de regeering reeds bij het ontwerp met de eischen der arbeiders rekening zou houden". Wij hebben voor de verslaving geen medewerking te verleenen en geen eischen over onderdeelen te stellen. Het eenige standpunt dat het proletariaat tegenover den burgerlijken dienstplicht kan innemen is: absoluut verwerpen.

Hoe kunnen wij dit echter verwachten van een conferentie der kopstukken van de officieele partij (ook al staat deze theoretisch op Zimmerwalder standpunt) en van de vakvereenigingen? Vooral als deze conferentie gepresidieerd wordt door een „genosse" die meteen commissaris van politie in de hoofdstad is! Deze titel bewijst wel dat de regeering meer vertrouwen heeft in zijn betrouwbaarheid als dienaar en behoeder van het kapitaal, dan in zijn betrouwbaarheid als sociaaldemokraat.

Een zelfde houding werd ingenomen in de quaestie der deserteurs

en refraktairs. Reeds dadelijk eischten de arbeiders, geleid door hun zuiver klasse-instinkt en gevoel van solidariteit, verwerping van den burgerlijken (en hulp) dienstplicht en gelijkstelling van de deserteurs en refraktairs met de Zwitsersche arbeiders. En de pers heeft niet nagelaten dit herhaaldelijk, en op alle manieren te verklaren. Toen echter de regeering — dank zij de krachtige en revolutionaire houding der massa — tot concessies geneigd scheen en bereid was den burgerlijken dienstplicht voorloopig terug te nemen, begonnen de leiders ook in deze quaestie te wankelen.

Voordat de conferentie van de vertegenwoordigers der organisaties met de regeering plaats had, schreef het „Volksrecht" dat „de vertegenwoordigers niet aan het ontwerp hadden mee te werken, maar te verklaren dat de arbeiders den burgerlijken dienstplicht verwerpen, en met alle middelen zullen bestrijden". Dit was echter maar een dreigement, want nadat de regeering zich bereid verklaard had de burgerlijke dienstplicht *voorloopig* te laten rusten, heeft Grimm toch in de commissie voor regeling van den hulpdienst, zoowel voor Zwitsers als voor deserteurs en refraktairs, zitting genomen. Wel was de burgerlijke dienstplicht dus voorloopig van de baan, maar de hulpdienst en de bepaling voor de deserteurs en refraktairs waren voldoende om, zij het dan ook onder een anderen naam, voort te gaan. Alleen de niet hulpdienstplichtige Zwitsers, dus de totaal ongeschikten en de vrouwen, waren voorloopig vrij.

Toch was zelfs dit meer het resultaat van de houding der massa, dan van het geparlementeer der leiders.

De arbeiders zagen onmiddellijk het gevaar dat hun klasse bedreigde, en het is hun groote verdienste dat zij dadelijk den strijd krachtig hebben aangepakt. Niet alleen bleef het onder de opgeroepenen vrij roerig, ook de niet onmiddellijk bij de zaak betrokken arbeiders waren tot den strijd bereid. Overal won de idee: „algemeene werkstaking" veld. Niet alleen als dreigement, zooals de taktiek der leiders was; neen, een groot deel van het proletariaat was bereid van dit wapen gebruik te maken. Natuurlijk zou de strijd dan niet alleen om de verwerping van de dreigende slavernij gaan, maar meteén voor de verwerkelijking van andere eischen benut worden. Een geheele reeks resoluties gaf een beeld van de min of meer revolutionaire eischen en strijdmiddelen, welke naar voren gebracht werden. Ja zelfs de vorming van roode garden kwam ter sprake. Der revolutionaire oppositie in de partij en vakvereenigingen won sterk het vertrouwen der massa en de leiding moest mee, wilde zij haar invloed niet verliezen.

Het naspel van de Züricher onlusten in November 1917 oefende ook nog haar invloed op de massa uit, zoodat de toestand een oogen-

blik critiek leek. De burgerlijke pers konstateerde dat de „verstandige leiders" niet meer hun vollen invloed op de massa, welke onder invloed van de „überradicalen" raakte, hadden, en vroeg aan de regeering wat er eigenlijk tegen was om met de eischen van de massa rekening te houden. Aan den eenen kant raadde men de regeering aan het niet tot het uiterste te laten komen, terwijl aan den anderen kant tot een beslist en krachtig optreden tegen het opkomend „Bolchewisme" gemaand werd.

De regeering voldeed aan beiden. Terwijl er militairen opgeroepen en om Zürich, dat als grootste industriestad het centrum der beweging vormde, samengetrokken werden, besloot de regeering niet alleen de voorgenomen burgerlijke dienstplicht voorloopig in te trekken, maar ook voorloopig geen nieuwe hulpdienstplichtigen op te roepen. Het besluit werd, om geen toegeven te bekennen, door de toenemende werkloosheid gemotiveerd.

De partijpers boekte dit resultaat dadelijk als een besliste overwinning, hoewel hiervan nog geen sprake was. De commissie, waarin ook Grimm zitting had genomen, zou nu verder de arbeidsvoorwaarden voor den vrijwilligen arbeid der werkloozen uitwerken. Toch was het proletariaat nog niet heelemaal gerust en de oppositie bleef op het bestaande gevaar wijzen. Toen dan ook de regeering van het kanton Zürich — ongeveer gelijk met den opmarsch der Duitschers in Rusland en de daarmede gepaard gaande toenemende reactie — ondanks de verklaring der regeering en ondanks de toenemende werkloosheid, weer een groot aantal hulpdienstplichtigen opriep, kwam de massa weer in beweging. De partijpers volgde met een paar scherpe artikelen, maar het bleef bij een protest. Ook de Italiaansche deserteurs, die staakten omdat men hen nog steeds in het onzekere liet, hoelang zij nog dienst moesten doen 1), kregen den raad maar weer aan het werk te gaan totdat de partij tot een gemeenschappelijke actie besloten had. Deze bedankten echter voor de eer en staakten tegen de wil der partij verder. Toch moesten zij na eenigen tijd, daar zij in hun strijd alleen bleven staan, de actie opgeven.

Ook de kantonale partijdag van de soc.-dem. partij in het kanton Zürich was niet geschikt de regeering ontzag in te boezemen. Een voorstel om de arbeiders op te roepen alle hulp- en burgelijke dienst te weigeren, totdat de organisaties de arbeidsvoorwaarden voor de vrijwillige arbeid hadden aangenomen, werd sterk bestreden daar dit offers kon kosten. Ten slotte werden eenige verzwakte resoluties aan-

1) Ook was de behandeling der deserteurs en refraktairs veel slechter als die der Zwitsersche hulpdienstplichtigen.

genomen. Natuurlijk is van een taktiek die voor elk offer terugschrikt niet veel te verwachten; dan moeten wij de heele strijd voor het socialisme maar liever opgeven want zonder offers zal dat ook wel niet gaan.

De revolutionaire arbeiders bleven bij hun eisch: „onmiddellijke vrijlating van alle, tot nog toe opgeroepen binnen- en buitenlandsche hulpdienstplichtigen en een absoluut afstand doen van alle verdere maatregelen. Deze eisch werd echter door de leiders en het agitatie-comité, dat voornamelijk uit opportunisten bestond, niet met alle kracht verdedigd. Men was te veel vervuld van de hoop op gunstige arbeidsvoorwaarden. Het resultaat was dat men einde Februari tot een overeenstemming kwam. Voor den vrijwilligen arbeid werd een tarief ópgesteld dat reeds 1 Maart in kon gaan en ook over de hulpdienst zou worden uitgebreid.

Voor zoover zich genoeg vrijwillige arbeidskrachten aanmelden zullen geen nieuwe hulpdienstplichtigen worden opgeroepen, en de reeds opgeroepen arbeiders, indien zij dit wenschen, ontslagen worden.

Het tarief dat meteen de verschilllende voorwaarden en bepalingen vervat, werd door de organisaties aangenomen. Deze zullen ook bij het leveren van arbeidskrachten behulpzaam zijn. De zaak is dus voorloopig van de baan, met als resultaat een compromis. Hoewel de arbeiders voor het oogenblik een kleine overwinning behaald hebben, mogen wij deze toch niet overschatten. De hulpdienst, ook voor de deserteurs en refraktairs, blijft bestaan en zèlfs het ontwerp voor de burgerlijke dienstplicht is slechts *voorloopig* ingetrokken. Hoewel er later geen nieuwe oproepen hebben plaats gehad, zijn — half Mei — de reeds opgeroepen buitenlandsche deserteurs nog niet alle ontslagen. Zonder slachtoffers is het dus niet gegaan. Ook in de toekomst blijven deze zoowel als de Zwitsersche hulpdienstplichtigen aan de mogelijkheid van een oproeping bloot staan.

Toch is er voorloopig wat bereikt en het voornaamste voor ons is wel, dat dit in de eerste plaats het resultaat van de revolutionaire houding der massa is. Ja ik geloof niet te ver te gaan met te beweren dat zonder de opportunistische houding van een groot deel der leiders, beslist meer bereikt zou zijn. Het proletariaat heeft zich door de voorstelling dat de voedselvoorziening den burgerlijken dienstplicht noodzakelijk maakte, niet laten misleiden, en het klasse-karakter van deze maatregel duidelijk ingezien. Een groot deel der massa was bereid te strijden en de bourgeoisie heeft een paar onrustige maanden gehad. De geheele houding van de burgerlijke pers deed ons zien dat de algemeene werkstaking het juiste wapen voor een groote actie is.

Het Nederlandsche proletariaat verkeert tegenover het Zwitsersche in betrekkelijk gunstigere omstandigheden. Hier heeft de regeering geen oude wetjes tot haar beschikking en de arbeiders hebben in tijds van haar voornemen kennis kunnen nemen. Een overrompeling behoeft hier dus niet plaats te hebben. Wel is van de S. D. A. P. zoowel als van het N. V. V. niet veel meer dan een steunen van de regeering te verwachten, maar het Hollandsche proletariaat heeft een kleine maar krachtige revolutionaire voorhoede, die reeds den strijd tegen de algemeene verslaving heeft ingeluid met de eisch: „geen burgerlijke dienstplicht"; en als wapen de algemeene werkstaking.

Ook in Nederland zal de voedselvoorziening wel weer als dekmantel voor deze klasse-maatregel, welke slechts ten doel heeft het proletariaat absoluut te knechten en elk socialistisch verzet onmogelijk te maken, moeten dienen. Zelfs hiertegenover hebben wij geen nieuwe leuze te zoeken. De oude eisch van het Revolutionair socialistisch comité: „Productief werk tegen een voldoende loon voor de werkloozen" blijft hier, gezien de voorkomende werkloosheid, afdoende. Ingeval zelfs dan nog krachten te kort zouden komen kan een geheele of gedeeltelijke demobilisatie helpen.

Het is te hopen dat het Nederlandsche proletariaat de kracht zal hebben, door massa acties, de regeering tot intrekking van het wetsontwerp te dwingen.

Een verwerping in de Kamer is niet te verwachten en de invoering van den burgerlijken dienstplicht beteekent de absolute slavernij.

Ascona, Mei '18.

Een Russisch Revolutionair van de 20er jaren der vorige eeuw (Pestel, de Dekabrist)

DOOR

W. WOLDA.

I. DE SOCIALE, POLITIEKE EN SOCIAAL-PSYCHISCHE FAKTOREN VAN HET DEKABRISME.

De opstand der Dekabristen, die in het ongelukkige bloedbad te St. Petersburg [14 (26) December 1825] doodliep, was in het algemeen een poging van den Russischen adel, door den algemeenen opstand van het leger en van de boeren het absolutisme omver te werpen, en een liberaal regeeringssysteem, op nieuwe sociale fundamenten gebouwd, in zijn plaats te stellen. De vraag doet zich allereerst vóór, door welke lagen van de grondbezittende klasse in Rusland deze beweging werd gedragen, en welke haar sociale, sociaal-psychische en politieke drijfkrachten waren.

Men weet, dat de overgang van het kleine, vrije grondbezit in groot-Rusland naar het groote latifundiënbezit van den hoogen adel, de grootvorsten, de rijksgrooten met hun aanhang, en de kerk, zich trapsgewijze, langs geleidelijken weg voltrok. De bevoorrechte groepen van het grootgrondbezit stonden tegenover de revolutionaire of rebellische stroomingen van de eerste helft der 19e eeuw vijandig; het middel-grondbezit, althans bepaalde groepen daarvan, vormden van de adellijke oppositie tegen het theokratisch-absolutistische systeem van Alexander I en later Nicolaas den Bloedige, de gematigde, konstitutioneel-monarchistisch gezinde richting. Haar energiekste, radikaalst gezinde vleugel, die de afschaffing van de lijfeigenschap voorstond en in de jaren vlak vóór 1825 de republiek eischte, rekruteerde zich uit de kleine bezittende en uit den min of meer verarmden erfadel, die weinig of geen lijfeigen boeren bezat. Hoe was de sociale toestand dezer groepen, en welke waren hun sociale en politieke aspiraties?

In hun jonge jaren hadden deze jonkers in de lagere rangen van het leger en de bureaukratie gediend. Verstoken van groot bezit, van veel land en veel lijfeigenen, bestond hun bevoorrechting eigenlijk uitsluitend uit hun persoonlijke vrijheid en juridische onafhankelijkheid. De kleine edelman — zegt Golovin, één der hunnen, in 1845 — bezat precies dezelfde „voorrechten" als de eerste de beste man van de straat in West-Europa. 1) Zijn politieke

1) Iwan Golovin. „La Russie sous Nicolas Ier. Paris. — Leipzig. 1845.

privilegies waren niets dan schijn, want het recht van stemming en diskussie in de gouvernements-adels-vergaderingen, de eenige lichamen, in welke de politieke souvereiniteit van den adel was blijven voortleven, kwam enkel de bezitters van minstens 100 boeren of 3000 desjatinen bebouwd land toe, terwijl de bezitters van minstens 50 zielen enkel het recht van toegang bezaten. De nog minder bevoorrechten waren van de adelsvergaderingen, en dus van iederen politieken invloed verstoken.

De geschiedenis van de Russische klassen in de 19e eeuw is tevens de geschiedenis van de ontbinding en den ondergang van den adel als feudale macht. In de jaren 1825, 1861, 1906—1912 en 1917 1) openbaarde zich dit verval sociaal en politiek, eindigde het met de vervallen-verklaring van den adel als sociale en politieke klasse. Nadat het den kleinen bezittenden adel aangevreten had, steeg het omhoog naar de rangen van het middel- en matig-groote grondbezit, waarin het omstreeks het midden der eeuw druk bezig was zijn werk te doen. Kropotkin zegt in zijn „Gedenkschriften" hoe bijkans de gansche Moskou'sche adel geruïneerd was, toen de lijfeigenschap werd afgeschaft. De moderne levenswijze, de kennismaking met het Westen tijdens het Napoleontische tijdvak, de opkomende kapitalistische produktie, dus, met haar nieuwe weelde en komfort voor de uitbuitende klassen, de Fransche smaak in den uiterlijken welstand, dat wil dus zeggen: een geheel nieuw levensmilieu voor den Russischen adel, dat op de nieuwe rijkdommen en behoeften van het zich ontplooiende kapitalisme berustte, eischte nieuwe inkomsten, welke uit de uitbuiting van de arbeidskracht der lijfeigenen niet te putten waren. Reeds omstreeks 1820 was het proces van „Verschuldung" van den adel in vollen gang, maar de staat moeide er zich nog niet in. Veertig jaren later zag hij zich genoodzaakt in te grijpen. Naast de behoefte aan een moderne krijgsmacht drong de noodzakelijkheid, den adel finantieël den rug te steunen, het absolutisme tot de zoogenaamde „vrijmaking" van 1861, die wel een tijdelijke opschorting van het proces, maar tevens een nieuwe stap naar de ruïne beteekende. Reeds tien jaar later was, om een voorbeeld te noemen, van den rijken, de „obrok" van den kwasi-vrijgeworden boer beleenenden en verbrassenden Moskou'schen adel een aanmerkelijk deel onherstelbaar ondergegaan.

Sedert het begin der eeuw, maar vooral sedert den terugkeer der Russische legers uit West-Europa, greep het ontbindingsproces den lageren adel aan. De oorzaken der materieële verarming en ontworteling lagen natuurlijk in het wezen van den „onvrijen" arbeid in het algemeen: de arbeidsproduktiviteit is onder de sociale en sociaal-psychische verhoudingen van de lijfeigenschap en de slavernij altijd gering; de technische ontwikkeling vindt een onoverkomelijken hinderpaal in de psychisch- moreele inertie van den boer.

---

1) 1825: de poging der Dekabristen, het absolutisme door een liberale jonker-monarchie of republiek te vervangen; 1861: afschaffing der lijfeigenschap; d. w. z. een nieuwe schrede naar de finantiëele ruïne door de verkapitaliseering en verhypothekatie van het feudale bezit; 1906—1912: nieuwe en sterker verburgerlijking van het grondbezit door de Stolypinsche agrarische wetgeving; 1917: begin van de onteigening van alle feudale bezit door den staat.

Bij de algemeene oorzaak kwamen tal van kleinere. Het Russische absolutisme sedert Peter I, die aan de politieke autonomie van den adel een eind had gemaakt, was er altijd op uit, de sociale en politieke tegenstellingen in de grondbezittende klasse te handhaven en te versterken, teneinde haar konsolidatie te verhinderen. Het was, om slechts weer een enkel voorbeeld aan te halen, voor den kleinen, met weinig „zielen" gezegenden jonker onmogelijk, zijn feudaal arbeidsmateriaal te vermeerderen, door de bepaling o. a. dat hij van zijn klassegenooten geen lijfeigenen mocht koopen; de geringe huwelijksmogelijkheden onder een klein aantal lijfeigenen stelde natuurlijk aan de vermeerdering van dit aantal een absolute grens. Twintig jaren na den Dekabristen-opstand, die, naar wij nog zullen zien, een politiek-revolutionaire episode in deze vervalsontwikkeling was geweest, schreef Golowin over haar karakter de volgende bladzijde, waarin tevens de samenhang tusschen den ekonomisch-socialen teruggang dezer feudale groepen en haar politieke ideeën en aspiraties vrij duidelijk aan den dag treedt. „De tegenwoordige staat van den Russischen adel — schrijft deze liberale jonker op blz. 237 van zijn merkwaardig boekje — is geheel revolutionair. Of Peter zijn macht heeft willen versterken of het volk verheffen door den adel te verzwakken, het is niet minder zeker, dat hij het land heeft gerevolutioneerd en het régime der gelijkheid voorbereid. Daarvoor kon hij twee middelen te baat nemen: de rechten van den adel vernietigen of ze algemeener maken door de verkrijging ervan te vergemakkelijken. Hij heeft aan het laatste vaker de voorkeur gegeven dan aan het eerste; en sedert dien hebben zijn opvolgers zijn politiek enkel voortgezet, zonder er de draagwijdte van te beseffen. Op dit oogenblik is de adel in de algemeene achting gedaald; en zoo hij aan de macht geen paal en perk meer vermag te stellen, hij dient haar evenmin meer tot steun. Door het volk overmand, wordt hij in zijn grondslagen ondermijnd, en daar zijn rijkdommen met den dag te loor gaan, verliest hij het laatste zedelijk overwicht van zijn macht. Alle land berust onder het beheer der kroon, en het bestaan van de lijfeigenschap verlamt de ontwikkeling van den rijkdom. Op den dag, dat het gansche volk van adel zal geworden zijn, of dat het aantal edelen enkel maar zeer groot zal zijn, op dien dag zal de adel plaats hebben gemaakt voor de demokratie. Wat zal er dan van den troon worden?"

Het ekonomische verval en de politieke onmondigheid van een groot deel van den adel gingen samen met zijn sociale achteruitzetting. Het was hem onmogelijk, op den socialen ladder omhoog te stijgen, d. w. z. in het leger en de bureaukratie tot macht, aanzien en rijkdom te geraken. Alleen de lagere posten in de bureaukratie van staat en provincie waren voor de kleine jonkers toegankelijk, en, tengevolge van de sociale kastenafscheiding in den adel als geheel werden deze posten veelal als korveeën beschouwd, waarvoor de gezeten jonker van hoogeren rang den neus optrok. Alle hoogere ambten werden direkt door de kroon aan haar gunstelingen en kreaturen weggeschonken. Het wantrouwen, waarmee de despotie den kleinen en middelsoort-adel eeuwig bejegende als den drager van de feudaal-demokratische vrijheids tradities van het oude Vóór-petrinische Rusland, verscherpte nog de sociaal-psychische tegenstelling tusschen deze groepen en de bureaukratie, een tegenstelling, waarin natuurlijk de patriarchaal-reaktionaire „Krautjunker"

samenging met het verlichte feudale intellekt, dat Parijs had gezien en de filosofie der vrijheid in de gehoorzalen der Duitsche universiteiten had ingedronken. De gansche jonkerklasse, voor zoover zij niet zelve op de hoogste toppen der pyramide zetelde, was één in haar haat tegen de gevloekte ,,Tchin''.

Deze sociale en politieke misère vond de jonker terug, toen hij van de kampagne's van 1813, '14 en 15 in zijn vaderland was weergekeerd. De vraag, hoe de kennismaking met het Westen, met al de sociale, politieke en kultureele ideeën, welke uit de voor dien tijd geweldige botsingen van het revolutie- en Napoleontische tijdvak als evenzoovele vlammenstralen waren opgestegen, op hem inwerkte, moet natuurlijk al naar de sociale en politieke omstandigheden der groepen van den Russischen adel worden beantwoord. Golovin onderscheidt in het genoemde boekje, 25 jaar na de rebellische Dekabristen-beweging, de twee groote groepen ,die in haar een rol speelden — de tweede natuurlijk een volkomen passieve en daardoor noodlottige — en hij kenschetst ze in de volgende termen: ,,In de provincie treft men er aan, die, nadat zij meer of minder lang hebben gediend, en meer of minder belangrijke funkties hebben vervuld, dezen loopbaan hebben verlaten, hetzij uit noodzaak, het zij uit voorkeur voor het landleven, of eenvoudig uit afkeer van den publieken dienst. De eenen houden zich met succes met hun gronden bezig, meer dan met hun lijfeigenen; anderen zijn in vrijwillige ballingschap gegaan en hebben zich uit de wereld teruggetrokken, op hoop van een beteren tijd. Naast hen treft men een massa kleine jonkers aan, die nooit de provincie hebben verlaten, die òf op het land òf in de linieregimenten hebben gediend, en zich nooit van de ingewortelde vooroordeelen, aan hun kaste eigen, hebben kunnen bevrijden. De meest ergerlijke onwetendheid gaat dikwijls bij hen gepaard met beginselen van meer dan bedenkelijke moraliteit.'' (Golovin. blz. 248.)

Terwijl de tweede groep, die van den snel verarmenden en ekonomisch meest achterlijken landadel uit de Oostelijke en Zuid-Oostelijke gouvernementen in stomme rebellie voortvegeteerde naar den ondergang, werd de ,,weltmännische,'' sociaal en kultureel hooger staande jonkerklasse der Zuidelijke, Centrale en N-Westelijke provinciën de draagster van de nieuwe Westersche ideeën, die sedert het begin der eeuw op den Russischen bodem meer en meer werden overgeplant. Wat deze klasse — als één geheel beschouwd — moest wenschen tot stand te brengen, dat was natuurlijk in het algemeen de omvorming van den Russischen absolutistisch-bureaukratischen staat der 18e eeuw, van het Rusland van Elisabeth, Catharina en Alexander, in een modernen, Westerschen, konstitutioneelen staat, de aanpassing van de Russische maatschappij en van haar politieke organen aan de snel opkomende burgerlijk-kapitalistische wereld van het Westen, die Rusland dreigde te doen wegzinken in den nacht der verstarring, zoo het aan haar ontwikkeling geen deel vermocht te nemen. De lagere, en de breede middel-groepen van den Russischen adel — het is natuurlijk bij de schaarschte van het historisch materiaal zeer moeilijk te zeggen, hoever precies deze tendenzen zich tot verder naar boven uitstrekten — vormden de eenige klasse, die op grond harer belangen deze omwentelingsrichting niet alleen kòn, maar ook *moest* vertegenwoordigen. En zij vormde ook de eenige klasse, nà 1815 in het bezit van genoeg Wester-

sche kultuur, wetenschap en geestelijke distinktie, om de ontwikkeling van den Russischen geest voorwaarts te drijven. De helden van de Russische poëzie, litteratuur en publicistiek, evenals de ideologen der reaktie en van het slavofilisme, zijn uit haar voortgekomen. Zij allen hebben zich gelaafd aan de bronnen, welke de Westersche revoluties in den bodem van Europa hadden opengewoeld.

De groote omwentelingen in W. Europa, de Engelsche Revolutie en de Fransche van 1789-1815 met al haar gevolgen voor de W. Europeesche wereld, waren ook revoluties van het grondbezit geweest. De feudale klassen der 18e eeuw onder het „ancien régime" in Frankrijk, waren evenzeer verdwenen als de feudaal-absolutistische landlords der 17e eeuw in Engeland, honderd jaar vroeger. Het adellijke bezit moderniseerde zich — de Revolutie had het slechts voor een deel vernietigd —, trachtte zijn domein wel uit te breiden, maar was voor goed aan een modern-kapitalistisch pachtsysteem gebonden. Gelijk de groote bourgeoisie, zoo had ook de vooruitstrevende adel aan den vooravond der Revolutie voor de ideeën van burgelijke vrijheid, gelijkheid en vrije mededinging gegloeid. Montesquieu was voor een deel de ideoloog van beide klassen geweest, omdat hij de verheerlijker was van de Engelsche bourgeois- en aristokraten-monarchie, waarin de Britsche adel moderne bezittende en regeerende klasse was. Het absolutisme in „reinkultuur" te herstellen, zooals het in de 18e eeuw had bestaan, was in Frankrijk onmogelijk; dat kon, gelijk de Tschechische burgerlijke revolutionair Th. Masaryk in zijn boek over „Russland und Europa" (1913) treffend opmerkt, alleen nog maar in Pruisen, Oostenrijk en Turkije geschieden. De Konstitutie, al was zij aan de Reaktie aangepast, was niet meer uit de wereld te helpen, integendeel, zij was de uitdrukking geworden van de regeneratie der gepriviligieerde groepen als regeerende kasten, het embleem van de burgerlijke vrijheid en rechtsgelijkheid, waarmee ook zij in de tweede helft der vorige eeuw hadden gedweept. Deze dingen moesten op de gemoederen van den jongen Russischen adel na 1815 een te sterkeren indruk maken, naarmate hij ze zelf in de veldtochten, die de Restauratie op het kussen hadden geholpen, tot werkelijkheid had gemaakt.

Het was meer dan enthousiaste begeestering voor de burgerlijke vrijheid en rechtsgelijkheid in het algemeen, voor zooverre die zich dan politiek en ten voordeele van bepaalde klassen in de Bourbonsche „Charte" openbaarden, die bij de Russische jonkers de vlammen der rebellie ontstak en aanblies. De revolutie had niet enkel politieke, zij had ook blijvende sociale resultaten gehad, en zij had in Frankrijk dat bereikt, waarnaar de Russische adel in zijn eigen land streefde en verlangde: opheffing van alle stands- en kastebevoorrechting, de ontsluiting van iedere carrière, ook die tot de hoogste toppen in staat en maatschappij voerde, voor de ekonomische macht van het kapitaal niet alleen, maar ook voor persoonlijke energie en bekwaamheid. Wel waren onder de Restauratie de breede mogelijkheden niet meer aanwezig, die te dezen opzichte onder den grooten Napoleon voor bijkans alle klassen hadden bestaan, maar voor den Franschen adel bestonden zij wel; voor hem bood de staatsdienst, evenals voor de kringen der hooge bourgeoisie, een onmetelijk veld van werkzaamheid, waarop hij zijn nieuwe zucht naar rijkdommen, eer en aanzien

bevredigen kon. Het streven naar opheffing van den 18e eeuw'schen absolutistischen staat in Rusland ontving langs dezen weg bij den adel nieuwe impulsen; de haat tegen de Tsaristische bureaukratie, het gunstelingen- en kliekenrégime, nam konkrete, modern-sociale en politieke vormen aan. De jonge adel eischte de afschaffing der oude, de instelling eener nieuwe, op de burgerlijke rechtsgelijkheid berustende bureaukratie, die de breede lagen van het adellijke intellekt in zich kon opnemen. Hij eischte de hervorming van het leger tot een modern instituut, ook en vooral hierom, opdat het alle officiersrangen, van de hoogste tot de laagste, zou openstellen voor de beschaafde en ontwikkelde jonkerklasse. Hij eischte m. a. w. afschaffing van allen despotischen willekeur, van de heerschappij der klieken in het leger, op de vloot, en in de bureaukratie, den vrijen toegang tot alle staatsambten voor zijn leden. Met de eischen tot hervorming dezer instellingen, — behalve deze algemeene vindt men op het program der Dekabristen: afschaffing der militaire koloniën, d. w. z. van de verbanningsoorden, waar de lagere adel in het leger zijn oppositie tegen de heerschende klieken boette en de in ongenade gevallenen van de buitenwereld werden afgesloten, verkorting van den 25-jarigen diensttijd, verzachting van het barbaarsche militaire strafstelsel — gingen die tot hervorming der rechtsspraak en van het toezicht op de drukpers samen.

Sommige der radikaalste groepen en personen in den vooruitstrevenden adel waren zichzelf bewust van de allereerste voorwaarde, welke aan deze sociale en politieke veranderingen, wilden zij werkelijkheid en duurzaam worden, ten grondslag behoorde te liggen: de opheffing n. l. van de meest achterlijke feudale verhoudingen, van de lijfeigenschap der boeren. Maar in het algemeen scheidden hier de geesten van elkander, evenals meestal iedere geest tegen zich zelf verdeeld was. Hier bleek, dat de Russische adel de kracht tot omverwerping van het absolutisme miste, omdat de moderne kapitalistische ontwikkeling, die elders de feudale grondslagen van dat stelsel en daardoor het stelsel zelf had ondermijnd en doen ineenstorten, in Rusland ontbrak. Omdat iedere aanpassing aan de nieuwe, door de burgerlijk-kapitalistische ontwikkeling in Europa geschapen verhoudingen enkel van het absolutisme zelf kon uitgaan. De adel werd door deze ontwikkeling niet ekonomisch verjongd en dus sociaal en politiek omhoog gestuwd, maar geruïneerd en tot politieke rebellie gedreven. Hij kon zich van zijn feudale wortels niet losrukken, en dus zijn feudale vooroordeelen niet overwinnen, omdat in Rusland de kapitalistische revolutie niet aan de fundamenten der maatschappij, maar aan haar bovenbouw inzette. De historische bodem, waarop de jonkerklasse stond, de eeuwenoude lijfeigenschap der boeren, moest haar in den grond der zaak de rots van behoud toeschijnen, ofschoon tal van faktoren haar naar de vrijmaking der boeren deden neigen. „De Dekabristen waren aristokraten, die zich niet gemakkelijk van de vooroordeelen en zeden hunner kaste vermochten te bevrijden; de meesten streefden wel naar een konstitutie in den zin der westelijke standen-konstituties en bepleitten daarom ook voor de verkiezingen den census; de afgevaardigden zouden uit den adel en de burgerij moeten gekozen worden; de bevrijding der boeren eischten sommigen òf in 't geheel niet of alleen zonder landtoewijzing, en in 't algemeen liep de

groote meerderheid der Dekabristen wel voor de politieke, doch niet voor de sociale hervormingen warm" (Masarijk.)

Wij zagen reeds, hoe er in de revolutionaire stemming van den kleinen adel veel patriarchaal-feudale en dus reaktionaire rebellie school. De kringen, waarin zij heerschte, wilden van de opheffing van het feudalisme natuurlijk niets weten. Het eenige, waarover zij mokten en klaagden, was de bemoeizucht van de absolutistische bureaukratie, en zij verlangden dus, zonder klaar te weten, langs welken weg dit geschieden moest, dat deze met haar inmenging in de zaken van de „mir", en de uitbuitengsverhouding tusschen boeren en jonkers zou ophouden. Maar aan den anderen kant was het aan het meer verlichte, sociaal en politiek verder ziende jonkerdom duidelijk, dat er van de noodzakelijke wedergeboorte van Rusland, waarnaar het streefde, omdat zij in de lijn zijner klassebelangen lag, niet veel terecht zou komen, wanneer er in den ekonomischen en maatschappelijken toestand der boeren geen verandering intrad. Een hooger levensniveau, allereerst meerdere materieële welstand, d. w. z. verhooging van de koopkracht van den boer, noodzakelijk voor de ontwikkeling eener binnenlandsche industrieële produktie, vergrooting van de mogelijkheid voor den staat, uit den boer meer belastingen te persen, althans eenig onderwijs, om allereerst een beter soldatenmateriaal aan te kweeken, dat waren alle absolute voorwaarden voor de doorvoering en voor de duurzaamheid der door den adel geëischte hervormingen, die Rusland politiek en maatschappelijk, juridisch en militair moesten verjongen. En deze voorwaarden moesten worden samengevat in den eisch: afschaffing der lijfeigenschap, de vrijheid aan de boeren! Maar hoe haar te verwezenlijken? In de radikaalste koppen onder het jonkerlijke intellekt was deze leus wel een luidklinkende galm, maar niet de stem eener revolutionaire overtuiging, die alle konsekwenties aanvaardt. 1)

Zie daar de sociale en politieke krachten, waaruit de aristokratisch-revolutionaire beweging der Dekabristen haar sappen zoog. Zij brachten ook een bepaald kollektief bewustzijn voort — wij wezen daarop reeds terloops —, een bewustzijn, dat door al de zwakheid en halfheid gekenmerkt werd, welke de

---

1) Het doodelijke dilemma, waarin de adel ten opzichte van het vraagstuk der „boerenbevrijding" verkeerde, een dilemma, dat direkt b. v. een goed deel van de fatale sociaal-psychische invloeden verwekte, die den opstand van December 1825 tot mislukking doemden, de zwakheid en de besluiteloosheid en het laffe verraad van tal van samenzweerders, de sociaal-psychische onvatbaarheid van de boeren van Zuid- en Centraal-Rusland voor de Dekabristische propaganda, projekteert zich in al de zwakke ideeën, welke de liberale jonkers en het somtijds tot hun gedachten overhellende absolutisme tot 1861 over de opheffing der boerenslavernij koesterden, en de machtelooze pogingen, welke het régime van Nikolaas den Bloedige bij wijlen in die richting waagde. De oekaas van 2 April 1842 b.v., die aan de jonkers de vrijheid gaf, hun boeren te emancipeeren, door vrije overeenkomsten met hen aan te gaan, typeert reeds dit streven in deze fraze. De liberale adel juichte het besluit toe, omdat het van gematigdheid getuigde, en aan beide partijen volle ruimte liet, op grond harer wederzijdsche belangen tot overeenstemming te geraken. De oprechtste vertegenwoordigers dezer klasse moesten weldra erkennen, dat het toch alleszins natuurlijk was, dat de schapen op vrije overeenkomsten met de wolven niet gesteld waren.

sociale struktuur van het jonkerlijke milieu veroorzaakte. Een aantal verwante faktoren van dit bewustzijn: de rebellische wil naar de vrijheid, naar de afwerping van het gevloekte bureaukratisch-absolutistische dwangsystee , de niet aarzelende daadkracht, waarvan sommige episoden in de Decembergebeurtenissen getuigenis afleggen, de onverschrokkenheid en de doodsverachting, welke Pestel en zijn makkers op den bloedigen dag van Nicolaas' wrake ten toon spreidden, wortelen diep in de oude nog niet gestorven vrijheidsinstinkten, sedert de dagen der vóór-absolutistische jonkerdemokratie van geslacht op geslacht bewaard. In velen der adellijke rebellen, die de wapens tegen de despotie hebben durven opheffen, bruist het bloed van Gogol's „Tarasz Bulba." Maar aan den anderen kant is er de slappe wil, het weifelspel van tegenstrijdige impulsies, eener ekonomisch-geruïneerde, ondergaande klasse, die na vleugen van rebellische geestdrift voor de hardheid van den kamp terugdeinst, en in het gezicht der fysische worsteling met de macht des Tsaren wegsmelt, het veld vrij latend aan de laffe zucht het lijf te bergen door desertie en verraad. Het grootste deel van het jonkerlijke intellekt handelde naar de fundamenteele, de ontbindende invloeden van zijn sociaal milieu, en koos het verraad. Sommige zijner leden werden de ideologen der Slavofile reaktie, anderen, als de beroemde Tsaadejev, volbrachten, onder de nawerking van den Franschen geest, de wending van het aristokratische liberalisme naar de katholiek-romantische mystiek, waarbij Mme de Staël en Chateaubriand hen bleven inspireeren. De groote massa verzonk opnieuw in apathie of morrende ontevredenheid, waaruit eerst de verpletterende slagen van den Krimkrijg haar konden wekken. Tot een zelfstandige verjongingsbeweging had zij toen de kracht niet meer; de tijd van den adel was voorbij, en zijn beste karakters stelden zich in den dienst der opkomende burgerlijk-revolutionaire ontwikkeling.

De helden van het Dekabrisme echter zijn onsterfelijk in de geschiedenis van het Rusland der 19e eeuw. En hun leidende geest, Paul Pestel, verdient van proletarisch-revolutionair standpunt meer dan een simpele vermelding. Dat zullen wij in het slot van dit opstel nader aantoonen.

(Slot volgt.)

Boekbespreking.

Karl Marx und die Gewerkschaften (Karl Marx en de Vakvereenigingen) door HERMANN MÜLLER. Berlijn 1918. Socialwissenschaftliche Bibliothek Band 5.

Samen met het boek van Beer over Karl Marx is dit geschrift door de Duitsche officieele sociaaldemokratie uitgegeven ter herdenking van Marx. Het moet dienen om aan te toonen, hoe het per slot van rekening Karl Marx is geweest, die door zijn theorie den weg heeft gebaand voor de liederlijke rol, die de Duitsche vakbeweging tijdens den oorlog heeft gespeeld. Dit wordt op de volgende wijze klaargespeeld. Marx en Engels hebben weliswaar met al hun kracht aan de revolutie van 1848 meegedaan, behoorden echter in 1850 tot de meest besliste tegenstanders van revolutionaire pogingen, omdat toen de algemeene voorspoedperiode elke revolutiepoging tot iets kunstmatigs stempelde. Het woord van Marx uit 1850 tot de revolutiemakers in den Kommunistenbond: „Terwijl wij tot de arbeiders zeggen: Gij hebt 15, 20, 50 jaar burgeroorlog en volkerenstrijd te doorleven, niet alleen om de toestanden te veranderen, maar ook om uzelf te veranderen en u gereed te maken voor de politieke heerschappij, zegt gij hun in tegendeel: „Wij moeten dadelijk aan het bewind komen of wij kunnen wel gaan slapen"…. Evenals de demokraten maakt gij de revolutionaire ontwikkeling ondergeschikt aan de revolutionaire frase, moet dienen om de tegenwoordige revolutionairen te overtuigen. Want, zegt Müller, nog heden heeft die uitspraak haar waarde. Om dat aan te toonen moet hij vertellen, dat de arbeiders langs den wettelijken weg het uitstekend maken. „De weerstandkracht der arbeiders is geweldig gegroeid en het is hun gelukt, den levensstandaard niet slechts te handhaven maar ook te verheffen." De staat is weliswaar „nog steeds overwegend de organisatie der bezittende klasse," maar ze is toch niet meer dezelfde als vroeger. De middelen die de kapitalisten gebruiken, om de zelfstandigheid der ondernemers te beperken zijn een stuk werk „dat ons het socialisme een geweldig stuk naderbij brengt." Steeds beter weten de arbeiders het algemeen kiesrecht te gebruiken. „We moeten den Staat een anderen inhoud, een ander doel geven, dan groeien wij…. min of meer snel, maar zeker den „toekomststaat" in.

Opgefrischt wordt deze kost, haast ongelooflijk na vier jaar wereldoorlog, die van de Duitsche vakvereenigingen maar een ruïne heeft overgelaten, door het beroemde wettigheidscitaat van Engels uit de voorrede van de „Klassenkämpfe in Frankreich."

Andere citaten als de steeds weerkeerende, overal bekende, citaten komen nergens voor in dit boek. Andere gezichtspunten als de banale, overal bekende opvattingen eens Duitschen Hohenzollernpatriots evenmin. Een opmerking, die misschien minder bekend is, staat in het hoofdstuk over Marx een Engels in 1848. Daar wordt er op gewezen hoe de *Neue Rheinische Zeitung* in den aanvang op de pogingen van de arbeiders om zich economisch te organiseeren, in het geheel geen acht sloeg, ja dat Marx in den aanvang tegen deze organisaties (van Stephan Born) was. In de latere nummers echter wist Marx, weinig doctrinair als hij was, de nieuwe instincten der arbeidersbeweging te waardeeren.

Overigens kan men hier het materiaal bijeenvinden, dat noodig is om de verhouding van Marx en Engels tijdens hun leven inzake de vakvereenigingen te begrijpen; ook van de brieven is gebruik gemaakt. Het boek is geen vooruitgang boven de studie van Gustav Eckstein in

de *Neue Zeit* van 1914, en in zooverre we hier als conclusie de veile, platte, sociaalpatriottische opvattingen hebben, een smadelijke achteruitgang. Het brengt niet de nieuwe opvattingen die we juist door de ontwikkeling der laatste twintig jaren konden verwachten. Dit komt hoofdzakelijk doordat de schrijver zich blind tuurt op de Duitsche vakorganisaties en niet verder wil zien. Van kennis van de vele stroomingen en tegenstroomingen in de Slavische, Romaansche, en Angelsaksische landen is hij baar gebleven — iets, waaraan ook in Holland de reformistische richting schijnt te lijden, in *De Socialistische Gids* b.v. worden alleen de periodieken der Centrale landen besproken. — Een studie over Marx en de vakvereenigingen, die ook tot dezen tijd wil gaan, heeft ander materiaal noodig dan Müller gebruikt, in de eerste plaats is er een grondige studie van het syndicalisme voor noodig, een richting, aan Marx in den huidigen vorm niet bekend, en die dus niet met een bloot citaat kan worden neergeslagen. In de tweede plaats is er voor noodig een dialektische gedachtegang, die in staat is te erkennen hoe de oude deugdelijke organisatievormen onder omstandigheden onvoldoende worden. In het nieuwe boek van Mevrouw Holst liggen de begingselen voor een dergelijke studie.

Maar wat kan een Duitsche Duitsche sociaalpatriot nu nog voor waardevol nieuws schrijven over Marx en vakvereenigingen? In een boek, dat als sluitstuk en apotheose een citaat van Scheidemann heeft?

D. J. S.

* * *

De verdeeling van den arbeid en het nationaliteitenbeginsel door Dr. M. MINNAERT, lector aan de Vlaamsche hoogeschool te Gent. Uitgeverij Dietsche Stemmen, Utrecht, 1917, 45 pagina's.

Het is niet zonder belang, indien wij eens kennis nemen van het gedachteleven van een van ons zoo bij uitstek verschillende groep menschen als de uiterste Vlaamsche nationalisten. Minnaert behoort tot die groep van Flaminganten, waartoe ook Leo Picard en René de Clercq behooren, die de Vlaamsche hoogeschool te Gent uit de handen der Duitsche overheid hebben geaccepteerd. Moge ons dit een weinig sympathieke daad toeschijnen, het lezen van geschriften als het bovenstaande leert ons iets van den geestelijken bodem, waarop zulk geëxalteerd nationalisme ontstaan kan. Het is, wat wij kunnen noemen pure ideologie. Deze mannen hebben een bepaald ideaal voor oogen: bevrijding van Vlaanderen van Franschen invloed, en construeeren nu alles zóó dat dit in het midden komt te staan. Al hun weten, alles wat zij lezen, wordt besteed om ten slotte dit ééne stokpaardje te berijden. Daarvoor is allereerst noodig, dat bewezen wordt de allesoverheerschende beteekenis van het nationaliteitsprincipe. In deze brochure stelt een bioloog zijn kennis in dienst van dit doel en levert daarvoor weer eens een bewijs te meer, hoe moeilijk het is voor een natuurwetenschappelijk ontwikkelde om te komen tot een oordeel over maatschappelijke kwesties. De fout is, dat hij zonder meer wetten uit de natuur poogt toe te passen op de maatschappij, terwijl hij dan deze maatschappelijke kwesties, in dit geval de nationaliteitenkwestie, op veel te simplistische wijze tracht te benaderen. De gedachtegang der brochure is als volgt: Kropotkin 1) heeft aangetoond, dat in de planten- en dierenwereld twee groote wetten gelden voor de soort zoowel als het individu: 1°. de beste factor der evolutie is het wederkeerig dienstbetoon,

1) Wederkeerig Dienstbetoon — een factor der Evolutie.

en 2°. wederkeerig dienstbetoon gaat samen met verdeeling van arbeid. „Het overbrengen van biologische wetten op de menschelijke soort is het eenige middel.... waardoor we met grootere scherpte den geest der samenleving leeren waarnemen." In deze samenleving zien we op twee manieren die verdeeling van arbeid: 1°. in mannen en vrouwen, 2°. in nationaliteiten. Dus „de ernstige oplossing van het nationaliteiten vraagstuk is de eerste en onontbeerlijke voorwaarde voor den wereldvrede." En als kenmerk van nationaliteit noemt Minnaert de taal.

Wij hebben tegen deze opvatting drie hoofdgrieven:

1°. is het verboden de wetten der natuur zonder meer op de maatschappij toe te passen. De onderzoekingen van Kautsky en Pannekoek 1) hebben genoegzaam aangetoond, dat in de maatschappelijke wetten de natuurwetten slechts verondersteld zijn, doch niet als deze zelf mogen gelden. In de menschenmaatschappij is de techniek als een nieuwe, overheerschende, faktor, erbij gekomen en heeft aan de maatschappijwetten haar eigen, historisch karakter gegeven, vergeleken waarmede de natuurwetten als eeuwig schijnen. In het andere geval komt men b.v. zooals Häckel tot het resultaat, dat volgens Darwin's leer der overwinning der best toegerusten noodzakelijk in deze maatschappij de stomme geldzak de baas blijft en moet blijven.

2°. is de verdeeling in mannen en vrouwen eenerzijds, in nationaliteiten anderzijds van de factoren der evolutie der menschheid uiterst gezocht. Eveneens doet mee de indeeling in beroepen, in bekwaamheid, maar voor en voor alles in klassen. Zonder klassenstrijd geen evolutie, dat weten we nu toch zoo zoetjes aan allemaal. Maar Minnaert ziet alleen behalve de vrouwenbeweging de nationaliteitenbeweging, deze daardoor èn op dit oogenblik, èn historisch overschattend,

3°. is het eenvoudig fout de natie te bepalen naar haar taal. Denen en Noren, Katholieke Kroaten en Grieksche Serven, Engelschen en Amerikanen hebben dezelfde taal, en zijn toch andere beschavingseenheden. Het is veel te simplistisch, veel te onhistorisch, veel te — natuurwetenschappelijk, om taal als kenmerk te aanvaarden. De historische, veel juistere, oneindig veel diepere definitie is die van Bauer: de natie is de uit lotgemeenschap gegroeide karaktergemeenschap. Een karaktergemeenschap waarbij de eenheidstaal als belangrijk bindmiddel tot het verdiepen van nationaliteitsgevoel mee kan werken. Dit is een onzer grieven tegen Minnaert: hij polemiseert tegen allerlei opvattingen van het nationale gevoel: ras, godsdienst, enz., waarom noemt hij Bauer niet? Wij weten, dat hij met Bauer's ideeën bekend is, toch noemt hij ze niet. De reden is, lijkt me, dat de waarlijk historische, marxistische, materialistische opvatting aan de idealistische, liever ideologische, natuurwetenschappelijke ondoorvoeld voorbij is gegaan. Maar het resultaat is, dat we met deze brochure niets verder zijn gekomen, er zijn geen bouwsteenen van waarde aan de nationaliteitenkwestie zoowel als aan de verhouding van biologie tot maatschappij toegevoegd.

Aan het eind voelt Minnaert zelf, dat hij mis is. „We hebben ons op een ander dan historisch standpunt geplaatst...." Maar, zegt hij, de historische lijn in het oog houden beteekent maar al te vaak „den dadendrang der jeugdig strevende geesten" te remmen.

Hier stijgt de ideologie tot een punt, waar geen sociaaldemokraat er meer bij kan.

Aardig zijn de opmerkingen over verdeeling van arbeid in de dierenwereld, en sommige opmerkingen over de nationale eigenaardigheid van vele natuurwetenschappeijke stelsels. Wat er over de wiskunde op pag. 21 verteld in dit verband is echter fout. D. J. S.

---

1) „Vermehrung und Entwicklung," Darwinisme en Marxisme.

Overzicht van Tijdschriften.

In nummer 9 der *Neue Zeit* (31 Mei 1918) komt een artikel van H. Cunow voor over „*Bankenhochkonjunctur und Finanzkapitalismus*," waarvan hier een kort overzicht volgt, als typeerend de „psyche" van dit tijdschrift.

Cunow wijst, aan de hand der feiten, op de enorme concentratie van het bankwezen in Duitschland tijdens de oorlogsjaren. De finantieele macht van de acht groote Banken alléén te Berlijn blijkt reeds hieruit dat de aan deze banken toevertrouwde gelden, déposito's en crediteuren, in 1913 4919 millioen mark, einde 1917 reeds 15,978 millioen mark bedroeg, een vermeerdering, waarvan het laatste jaar, het eigenlijke jaar van de „Bankenhochkonjunctur" meer dan 6000 millioen heeft bijgedragen. Wat voor de munitie en wapenfabrieken tijdens den oorlog geldt, is niet minder op de Groote Bank toepasselijk: de oorlog heeft haar reusachtige winsten opgeleverd. En geen wonder, want de Banken zijn in sterke mate bij deze industrieele ondernemingen betrokken.

Daarbij komt nog dat groote winst-bedragen, welke in de millioenen loopen, onder de reserven voor de toekomst in de balansen zijn verborgen. Bij de vaststelling der dividenten komt de schitterende toestand dan ook slechts gedeeltelijk aan het licht, de groote ontwikkeling van het bankwezen komt beter uit in het steeds toenemend aandeelen- en reservekapitaal.

De „kladderadatsch"-illusies en de „chaos-phantasiën" onder welker invloed ook de soc.-dem. partijen vóór den oorlog stonden, zijn in geen enkel opzicht bewaarheid geworden en blijken droombeelden te zijn geweest. Als de oorlog maar „eenigzins gunstig," zegt de schrijver, voor Duitschland moge uitvallen zal de Groote Bank de periode van overgang naar de normale ekonomische produktie met een finantieele kracht en met een energie-reserve inzetten, welke haar meer dan ooit te voren tot den toonaangevenden faktor in het kapitalistisch ekonomisch leven zal maken.

Waarom de verwachte débacle — zoodra de kanonnen spraken — uitbleef? In de eerste plaats kwamen vrij de groote sommen, welke vóór den oorlog in den buitenlandschen handel en in de scheepvaart werden gebruikt; voorts werden de opgestapelde goederenvoorraden, zoowel aan grondstoffen en voedingsmiddelen als aan industrie-artikelen meer en meer uitverkocht, voor welke geldsommen geen nieuwe waren werden ingekocht, m. a. w. er had een voortdurende opruiming der voorhanden voorraden plaats, een omzetting van waren-waarden in geld. De vrij gekomen geld-massa hoopte op en stroomde naar de banken, die deze zeer goed kon plaatsen en gebruiken.

Er was n.l. geld noodig voor de verandering van vele industrie-inrichtingen

in bedrijven voor oorlogsbehoeften, dat de banken voorschoten. De staat en de gemeenten werden voor allerlei nieuwe uitgaven en problemen gesteld waarvoor veel geld noodig was, hetwelk van de banken werd geleend. Wijl met den duur van den oorlog de omzetting van waren-kapitaal in geld-kapitaal voortdurend toenam, bleef er — ondanks de groote oorlogsleeningen, ondergebracht met behulp der banken, waarvan overigens een aanzienlijk deel langs den weg der geld-circulatie weer naar de banken terugstroomde — steeds voldoende geld-vloeiïng („geldplethora" zooals het in het beursjargon wordt genoemd) bestaan en kon de rentevoet van de déposito's laag (1¼ en 1½ pCt.) blijven, terwijl de door de Bank uitgeleende gelden 5, 5½ en 6 pCt. opbrachten. Ofschoon in aanmerking nemende dat de banken van de ingelegde gelden een belangrijk deel voor het giro-verkeer moesten gereed houden, dat niet rente-dragend kon worden belegd, bleef er toch een aanzienlijke winst uit de rente-opbrengsten over. Een en ander verklaart, naast de commissieloonen van de oorlogsleeningen — de duitsche Bank alleen bracht voor 8 milliard mark onder — de enorme winsten der banken.

Door deze ontwikkeling van het bankwezen gedurende den oorlog blijkt de voorspelling van de bank-débacle bij het uitbreken van een oorlog een illusie-profetie te zijn geweest.

In het overgangstijdvak nà den oorlog zal de bank uiteraard voor allerlei moeilijkheden komen te staan, op de opgestapelde déposito's zal beslag worden gelegd voor den opbouw der vredes-industrie, terwijl de geld-vloed zal ophouden. De oorlogsleening-certificaten zullen door de zaken-wereld in geld worden omgezet, het herstel der buitenlandsche betrekkingen zal groote finantieele offers vragen, terwijl het rijk, de bondsstaten, de gemeenten nieuwe aanspraken op crediet zullen doen gelden. Maar de geconcentreerde finantieele kracht der Groote Banken (fusie der banken is aan de orde van den dag) is dermate versterkt dat genoemde moeilijkheden haar hoogstens tijdelijk in haar ontwikkelingsgang zullen tegenhouden en deze ontwikkeling leidt — zegt Cunow — zooals hij reeds in 1915 in zijn „Partei zusammenbruch" heeft aangetoond, tot een nieuwe phase in de kapitalistische ekonomische ontwikkeling, tot een „finanzkapitalistische" ontwikkeling welke eerst de organisatorische voorwaarde zal scheppen, noodig voor den overgang in de socialistische wijze van voortbrenging en verdeeling.

„Nog vindt de hypothese steeds veel geloof: de oorlog zal in zijn verderen loop de kapitalistische maatschappij in een doen storten, waaruit dan op zekeren dag de socialistische maatschappij zal verrijzen, als de phoenix uit zijn asch. Edoch, de mensch gelooft zoo gaarne wat hij wenscht." (Een regel, die intusschen dus ook op dezen sociaal-imperialist van toepassing moet zijn).

„Maar de ontwikkeling van de groot-industrie en het bankwezen zal toch menig lichtgeloovige wel tot het inzicht gebracht hebben, dat het met die over-rijpheid en met die ineenstorting van het kapitalisme vooralsnog zoo'n vaart niet zal nemen en het niet zoo ongegrond is aan te nemen dat wij na den oorlog eerst een finantie-kapitalistisch tijdvak ingaan. Ofschoon het geloof aan een „chaotische Gotterdämmerung" van het kapitalisme vandaag nog slechts betrekkelijk weinig aanhangers meer heeft,

is in plaats daarvan echter overal de meening ontstaan, dat door de algemeene finantie-nood in de oorlogvoerende landen met dringende noodzakelijkheid dadelijk na den vrede, het staats-socialisme overheerschend zal worden. Daarin ligt zooveel waars, dat de sporen van het zoogenaamde „oorlogs-socialisme" nergens weer geheel uitgeroeid zullen kunnen worden.

De noodzakelijkheid van een ekonomisch overgangstijdvak van oorlog in vrede volgens een tevoren vastgesteld plan zal in verband met den finantieelen toestand de staten dwingen niet alleen tot invoering van geheele en halve monopoliën, maar ook tot ingrijpen op organisatorische wijze in het vrije spel der ekonomische krachten.

Daarmede is echter niet gezegd, dat het finantie-kapitaal zijn macht niet zal uitoefenen op het nog overblijvend gebied van industrie, landbouw, verkeerswezen enz. hetwelk nog niet door den staat is gemonipoliseerd, ja, het is waarschijnlijk dat het bij de uitvoering van menig staats-socialistisch plan een toonaangevende rol zal spelen. De finantieel verzwakte staat kan immers de medewerking van de bank-finantieering niet missen."

Een duidelijker bewijs, tusschen haakjes, dat het zoo hoog geroemde staatssocialisme, waarmede ook onze sociaal-patriotten Troelstra, v. Kol c.s. zoozeer dwepen, na het verwijderen van zijn schoonen schijn, in zijn naakten vorm slechts imperialisme „pur-sang" is, kan men niet wenschen.

Cunow besluit aldus: „deze uitzichten ontneemt menigeen de schoone verwachtingen (d.w.z. van het komend socialisme); maar daarom zou het niet minder verkeerd zijn, onze politiek niet te regelen naar bedoelde uitzichten en niet na te gaan en in overweging te nemen wat hieruit in *het belang der arbeidersklasse* is te halen en waar tegen gevaarlijke aanmatigingen en aanspraken (d.w.z. van dat machtige finantie-kapitaal) van den beginne af is te waken. Meer dan vroeger moet men thans en in de toekomst *geheel onze politiek oriënteeren naar ekonomische gezichtspunten*, ook wat de buitenlandsche politiek betreft, op welk gebied nog altijd zuiver politieke motieven volgens de overgeleverde illusies, overheerschend zijn."

Dit in de „Neue Zeit" herhaaldelijk aangekondigde nieuwe kapitalistische tijdvak, waarin de ekonomische macht in handen komt van enkele kapitaal-magnaten of magnaten-vereenigingen met haar volledige heerschappij over de staatsmacht is dus de aera van het oppermachtig imperialisme over den geheelen aardbol, waarin slechts enkele kapitaal-magnaten door middel van eenige groote staten-bonden dictatorisch-militaristisch zullen regeeren en heerschen en waarin de rest van het menschdom allengs op éénzelfde lage niveau van levenswijze wordt gebracht om als genummerde slaven de wil van enkele heerschers uit te voeren.

De materialistische historie-opvatting van Marx-Engels wordt hier op een wijze vertolkt, als zouden de ekonomische verschijnselen iets zuiver zakelijks, iets materieels zijn, kausale natuurverschijnselen, beheerscht door wetten, onafhankelijk van den geest en de wil van den socialen mensch, waaruit een voorstelling van het ekonomisch gebeuren ontstaat dat zich door een onbegrijpelijke eigen beweging ontwikkelt en aan welker beweging de mensch gedwongen is zich te onderwerpen. Zoo beschouwd zouden de

ekonomische phenomenen gelijk zijn te stellen met een natuurproces, dat zich boven de hoofden van de menschen afwikkelt en als regen en wind, heilzaam of schadelijk, op het sociale leven neervalt. De sociale aardbewoners hebben dan dat ekonomisch proces door beschouwing langzamerhand leeren kennen en zich tegen schadelijke invloeden er van weten te beschermen, zooals men een paraplui opsteekt voor den regen. Dat de ekonomische verschijnselen uit de sociale samenleving van de menschen zelf, uit de samenwerking van de menschen ter bevrediging van hun behoeften, d.w.z. uit de produktieverhoudingen zijn voortgekomen, heeft niemand beter dan Marx zelf verklaard, wat het tijdvak der warenproduktie, dus van de burgerlijke samenleving betreft uit het *maatschappelijk karakter* van de warenproduktie en uit het fetichisme der waren. Bij Marx waren het altijd de menschen die in het middelpunt van de geschiedenis en van de ekonomie bleven staan, die tegelijk de „auteurs en de acteurs van hun eigen drama zijn" (Elend der Philosophie). Een socialist, die tevens marxist is, kan en zal nooit zeggen de socialistische maatschappij zal komen of wij willen of niet, maar hij zal tot de uitbuitende klasse, tot de klasse in het bezit van de produktiemiddelen zeggen, zij (n.l. de soc. maatschappij) zal komen of *gij* het wilt of niet, of gij het al of niet aangenaam vindt; zij zal komen, omdat hij weet dat het proletariaat niet alleen het wil, maar vooral omdat het proletariaat het steeds meer zal *moeten* willen. Het wereldproletariaat, wij zien het dagelijks, kan ontzettend veel ellende lijden en heeft een taai leven, maar dat het na den oorlog het tijdvak van het oppermachtig imperialisme, de diktatuur van enkele bank-magnaten, lijdelijk over zich heen zal laten gaan, mogen wij, als wij de historie raadplegen, met vrij groote zekerheid betwijfelen. Dat de socialistische maatschappij op een goeien morgen niet als een feniks uit zijn asch zal verrijzen — wij begrijpen eenvoudig niet hoe een man met een verleden als Cunow tot dergelijke idiote veronderstellingen kan komen — weet ieder revolutionair socialist maar al te goed, maar dat de botsing van de steeds scherper vijandig wordende belangen tusschen het finantiekapitaal en de door dat kapitaal uitgebuite, breeder en breeder wordende volksmassa wel op een goeien morgen komen zal, en in een wellicht langdurigen revolutionairen strijd, de diktatuur der bankmagnaten zal omslaan in de diktatuur van het proletariaat, is voor ieder revolutionair marxist vrijwel een zekerheid, als zijnde de socialistische consequentie der in de waren-produceerende maatschappij werkende krachten.

De revolutionaire dialektiek van het historisch materialisme, het werktuig van Marx en Engels, waarmede niet alleen de kapitalistische maatschappij kan worden ontleed en verklaard, maar vooral ook kan worden omvergeworpen, is den sociaal-imperialisten van het slag van Cunow en consorten nu eenmaal een gruwel en tevens een nachtmerrie.

Dat dezelfde schrijver over de Marx-biografie van Mehring (Karl. Marx Geschichte Seines Lebens von Franz Mehring, Leigzig 1918. Leipziger Buckdrückerei, 544 Seiten Octav-booschirt 8, gebunden 10 Mk.) uitgegeven bij gelegenheid van de herdenking van den 100sten geboortedag van Marx, minder goed is te spreken, (Neue Zeit N. 13. van 28 Juni j.l.) zal dan

ook niemand meer verwonderen. Ofschoon reeds 35 jaren grafzoden van het kerkhof van Highgate het sterfelijk omhulsel van Marx dekken, blijft zijn revolutionairen geest nog steeds onveranderd — zoo kunnen wij in dit artikel lezen — onze gedachtenwereld vullen en bewijst wel hoe sterk de kracht van de revolutionaire gisting is geweest, waarmede Marx onzen geest heeft doordrongen. „Eerst als een „*zeker deel*" der opvattingen van dezen grooten denker in dit gistingsproces als een vaste rest tot bezinking is gekomen, kunnen wij de eigenlijke historische perspectieven van onzen tijd trekken. Zoolang echter dit proces niet is afgeloopen blijven allerhande opvattingen en interpretaties van de leer van Marx bestaan, naar gelang van het standpunt waarop men zich stelt". Men ziet de zuiver burgerlijk wetenschappelijke denkwijze. En nu had Cunow, toen hij vernam dat Mehring zijn groote biographie van Marx zou uitgeven, verlangend uitgezien naar een opklaring van bedoeld proces maar hierin is hij bitter teleurgesteld. Mehring, zegt hij, beschrijft in zijn boek slechts den levensloop van onzen groot-meester als politieker, revolutionair strijder en journalist, terwijl de wetenschappelijke beteekenis van Marx op den achtergrond treedt. In de voorrede geeft echter Mehring zelf aan dat hij zich hoofdzakelijk tot den politieken levensloop van Marx heeft moeten beperken, zoodat kritiek in bovenbedoeld opzicht geen zin meer heeft. Maar voor de revolutionaire arbeiders is het boek, meenen wij, juist daarom van des te grooter beteekenis. Immers, zooals v. R. reeds in het Juni-nummer van dit tijdschrift schreef, de revolutionaire arbeider kan Marx niet kennen zonder hem te begrijpen als mensch, als karakter, als strijder en lijder, daar zijn beteekenis als denker en als man van wetenschap hem nooit geheel onthuld kan worden. Deze poging moet in een maatschappij, gebaseerd op loonslavernij en arbeidsverdeeling steeds falen. Daarom heeft Mehring met deze uitgaaf juist het werk gedaan dat in onzen tijd gedaan moest worden en noodzakelijk was, den stichter van het Communisme, dat komen gaat, te leeren kennen als mensch zooals hij werkelijk was, als revolutionair strijder in merg en bloed. Deze zijde van het karakter van Marx zien de sociaal-imperialisten echter liever niet voor de arbeiders belicht en Mehring, als revolutionair Marxist, heeft dit natuurlijk als de voornaamste plicht nog van zijn leven beschouwd. Het lezen van zijn boek zal er toe bijdragen het internationale proletariaat tot meer bewuste revolutionaire strijders te maken en uit dezen gezichtshoek bekeken is het weer niet te verwonderen dat het voor Pruisen een verboden uitvoer-artikel is geworden.

De overige artikelen uit „Neue Zeit" van Juni en Juli moeten en kunnen wij ook laten rusten, als zijnde geborduurd op hetzelfde ekonomisch-imperialistisch raam, hierboven getoond. Verzoening van imperialisme met socialisme is nu eenmaal het werk van „chartalans".

* * *

Het laatst ontvangen Juni-nummer van „*demain*", hetgeen door de gevangenisneming van zijn directeur Henri Guilbeaux vermoedelijk voorloopig ook wel het laatste zal blijven, vangt aan met een artikel „Vive

la france" van Guilbeaux, waarin hij het uitgeputte Frankrijk onder den diktator Clemenceau, die steeds aanspoort tot „volhouden", om Frankrijk als bourgeois-republiek te redden, het uitgeputte Rusland ten voorbeeld stelt onder diktator Lénin, die den Vrede van Brest-Litowsk aannam om Rusland en de sociale revolutie te redden, om dan te vragen wie de grootste vijand van Frankrijk is, Clemenceau en zijn aanhang, of de fransche internationalisten, die vrede en broederschap der volken willen. Niet de z.g. patriot Clemenceau, maar de fransche „internationalist" heeft thans het recht „Vive la france" te roepen.

Het is mogelijk dat dit stukje tot opsluiting van den schrijver heeft bijgedragen. Niettemin kan men bij het lezen den indruk niet kwijt raken, hoe goed Guilbeaux het ook meenen moge, en hoezeer wij zijn edel doel ook mogen apprecieeren, dat hier met zijn smartelijk geroep om vrede iemand aan het woord is, die in zijn socialistische wereldbeschouwing onvoldoende rekening houdt met den historischen samenhang en met de bestaande historische werkelijkheid.

Wij bestrijden den oorlog en zijn gruwelen, welke hij in de eerste plaats de arbeidersklasse toebrengt, maar wij zijn het met Mehring eens, dat ondanks zijn ontzettende gruwelen, wij moeten erkennen, dat hij tot dusverre in de geschiedenis der *klasse-maatschappij* de hevel is geweest van den historischen vooruitgang, versta wel, wij zeggen niet van den menschelijken vooruitgang. De houding van het socialisme tegenover den oorlog, tegen het militarisme dus in het algemeen, behoort dezelfde te zijn als tegenover zijn tweelingbroeder, het kapitalisme. Men is niet klaar met het kapitalisme en den oorlog, met eenige verontwaardigde en banale woorden den rug toe te draaien, gelijk de kapitalistische vredes-vrienden doen, men moet zijn sterkte en zijn zwakheden onderzoeken en bestudeeren, om het gansche kapitalisme met zijn oorlogen en zijn ellenden zooals het reilt en zeilt, daarna des te zekerder te kunnen overwinnen.

In dezelfde „demain" komt een artikel voor van den bolschewik *Larine* over de „*ekonomische politiek van de Sovjets*", van *St. Mineff* over „*la Société des Nations, où la Société Socialiste*" en van *X*,: „*une mission en occident*", een authentiek reisverhaal van twee vertegenwoordigers van de socialistische regeering in Rusland. (Kameniëf en Zalkind), door het beschaafde West-Europa. Voorts de vertaling van een passage uit „het dagboek van een Soldaat" van Joseph Luitpold, waarvan bij Dietz (Stuttgart) ook een bundel gedichte „Herz im Eisen" is verschenen: en het gewone overzicht van het „Politieke en Sociale leven" in de verschillende landen, waaronder ook de polemiek tusschen Dr. v. Ravesteyn, Opmerker en P. Endt, wat Holland betreft. Het antwoord van dit pygmeetje is voor ons voldoende om er niet meer op terug te komen.

OPMERKER.

Open brief aan Maxim Gorki

DOOR

H. ROLAND HOLST.

In het laatste tijdvak vóór den wereldoorlog toen het socialisme in West-Europa al tam en zacht was geworden, zich thuis voelde in de salons en aan de hoven verkeerde, toen noemden vele groote geleerden, vele beroemde kunstenaars en letterkundigen zich „socialisten"

Evenals in de jaren '40 der 19de eeuw, was het socialisme mode geworden.

Het boezemde niet langer vrees in aan regeerders en heerschende klassen. Het te belijden was volmaakt ongevaarlijk en bood geen enkele belemmering voor een eervolle maatschappelijke loopbaan, voor het opklimmen tot hooge ambten en de benoeming tot officieele waardigheden. Integendeel: als onderdeel van een parlementaire meerderheid of een kabinet beschikte de sociaaldemokratie vaak zelve, in de personen harer leiders, over het vergeven van posten, waardigheden en dekoraties.

Zij stond niet langer onverzoenlijk tegenover het kapitalisme, zij had zich aangepast aan de burgerlijke maatschappij.

In de katastrofe van den wereld-oorlog werd het socialisme der officieele sociaaldemokratische partijen gewogen en te licht bevonden; en niet anders verging het dat van de beroemde letterkundigen, die in min of meer innige verstandhouding tot deze partijen hadden gestaan. Allen bezweken voor den nationalistischen en imperialistischen zwijmel.

Anatole France, Verhaeren, Wells, Bernard Shaw, nog anderen, al de wereld-beroemde schrijvers die het progressieve, humanitaire, ordelievende en reformistische socialisme sedert het begin der 20ste eeuw hadden opgeluisterd door hun groote vermaardheid, — zij werden door den ontzaglijken vloed van hartstochtelijke gevoelens, dien de oorlog opwekte, teruggeworpen op de kusten der burgerlijk-

kapitalistische levensbeschouwing. Zij werden verheerlijkers en apostelen van de nationalistisch-imperialistische idee.

Nu bleek, hoe vast al deze nog verbonden waren aan de burgerlijke klasse, hoe diep doortrokken van haar ideologie, hoe zij zich de toekomst der menschheid niet anders konden voorstellen dan in de politieke en sociale vormen der burgerlijke samenleving.

Van de beroemde West-Europeesche letterkundigen bleef enkel Romain Holland trouw aan zijn kosmopolitische beginselen, aan zijn idealen van verzoening tusschen Frankrijk en Duitschland, zonder te beseffen, hoe de grond voor zulk eene verzoening in de burgerlijke maatschappij ontbrak. Een tragische figuur, door zijn zedelijken moed, zijn volstrekte vereenzaming, zijn wanhoopigen strijd om de internationale gedachte en de demokratische vrijheid te redden in de imperialistische fase van het kapitalisme, zijn aanvankelijke onmacht om te begrijpen dat deze enkel gered konden worden door het strijdbare kommunisme, de massale aktie van het wereld-proletariaat voor een nieuwe maatschappij.

Zooals Romain Roland in het burgerlijke Westen, zoo hield gij, Maxim Gorki, alléén onder de beroemde dichters en schrijvers, in het absolutistische Oosten van Europa stand tegen den nationalistischen vloed.

Maar terwijl hij stand hield in naam eener ideologie die geen wortels had in den socialen bodem, in naam van een beginsel dat slechts enkelen ontroeren kon, hield gij stand in naam van het revolutionaire internationalistische socialisme, de ideologie die de proletarische voorhoede in Rusland bezielde en aandreef tot heldhaftigen strijd.

En wij, revolutionair-socialistische kunstenaars in het kleine neutrale Holland, waar de politieke en sociale gedachte den socialen strijd vèr vooruit is, waar de revolutionair zich bijna uitsluitend voeden moet met den ideeëlen weerglans van den strijd, die buiten de landsgrenzen laait, wij zagen met trots en liefde en warme kameraadschap naar u, die in die algemeene verloochening, dien algemeenen ondergang trouw waart gebleven aan het revolutionaire internationalistische ideaal.

Niet dat wij van u iets minder hadden verwacht.

Wij kenden uwe werken en wij wisten, dat ge u voeldet een zoon en een broeder van het naar vrijheid dorstende volk. Wij wisten dat gij een vijand waart niet enkel van het russische absolutisme maar ook van de russische bourgeoisie en het klein-burgerlijke leven in Rusland.

Hadt gij dit laatste niet telkens gegeeseld in zijn erbarmelijke bekrompenheid, zijn laffe angsten, zijn doodelijken sleur?

Waren uwe werken niet één lofzang op verzet en opstandigheid, op de bevrijding van het leven uit de kluisters der oude gedachten en zeden, der oude vormen en vooroordeelen, die het beklemmen?

Zoolang in Rusland de sociale krachten ontbroken hadden, in staat den massalen strijd tegen dwang en onderdrukking te voeren, zocht ge uw helden onder de individueele en individualistische rebellen: onder de Zigeuners en vagebonden, de minnaars en eenige genieters in Rusland van het vrije leven zocht ge ze. Nimmer verheerlijktet ge, zooals de generatie van groote schrijvers vóór u, de duldzaamheid, de lijdzaamheid van den moezjiek als hoogste deugd, nimmer was uw sociaal ideaal de berusting. Ge verheerlijktet altijd de rebellie, de actieve opstandigheid tegen de menschonwaardige toestanden waarin uw volk verkeerde, tegen domheid, traditie, vooroordeel. En zoodra de arbeidersbeweging haar kracht manifesteerde, hebt ge haar tot uw held gemaakt. In de „de Moeder" poogdet ge iets van de grootheid der eerste half-proletarische revolutie: de russische van 1905, te beelden, iets van de grootheid der lijdende en strijdende massa, die voor de eerste maal zelfstandig het wereldtooneel beschrijdt. Ge scheent met de idee van dezen strijd, van de worsteling der proletarische- en boerenmassaas, vereenzelvigd. Gij bleeft getrouw na de nederlaag, onder de reaktie van 1907 en de volgende jaren; ge bleeft het proletariaat getrouw toen zooveel kleinere kunstenaars afvielen, toen bijna het geheele inteliekt in obscurantisme en sensualisme verzonk. En die jaren, zoowel vóór als gedurende den wereldoorlog, stondt gij in nauwe verhouding tot de russische sociaaldemokratie, de partij, die wij in West-Europa nog in haar geheel beschouwden als revolutionair.

Maar toen in Februari 1917 het tzarisme bezweek onder den stoot, die de arbeiders- en soldatenmassaas het toebrachten, toen bleek dat wij ons in dit opzicht hadden vergist: een deel der russische sociaaldemokratie was even verburgelijkt, even afkeerig van revolutionairen strijd, als de officieele partijen van West-Europa. In plaats van in te stemmen met de leus der Bolschewiki: „alle macht aan de Sowjets", ging het samen met de zwakke, huichelachtige, politiek-verdorvene russische bourgeoisie, zelve een marionet, wier bewegingen bestuurd werden door de groote kapitalisten te Londen en New-York.

En toen in Oktober de Sowjets, aangedrongen tusschen de keuze, Rusland over te leveren aan reaktionaire avonturiers of te beproeven zich meester te maken van de macht, dit laatste besloten, toen vonden zij, van den eersten dag hunner machtsverheffing af, de

menschewiki en rechter sociaalrevolutionairen tegenover zich. Wat beteekende, dat een groot deel van het gespecialiseerde intellekt en van de kleine burgerij partij koos tegen de poging, om in Rusland de socialistische idee te verwezenlijken, voor zoover de ekonomisch-sociale ontwikkeling haar verwezenlijking mogelijk maakte.

De splitsing in de sociaaldemokratie verzwakte de revolutie, versmalde haar basis, verminderde haar moreel en politiek overwicht. Reeds door die splitsing ontbraken de voorwaarden die het den arbeidersmassaas eens, naar wij vertrouwen, mogelijk zullen maken, te overwinnen en zich te handhaven zonder of bijna zonder uiterlijk geweld. Reeds dc betrekkelijke zwakte der revolutie door het gebrek aan eensgezindheid der massaas had tot gevolg dat de proletarische diktatuur onvermijdelijk harde, vaak wreede, vormen moest aannemen. Immers dit gebrek aan eensgezindheid gaf de ontroonde verdrukkers en uitbuiters moed tot telkens herhaalde intriges en komplotten tegen de sowjet-regeering. Meer nog: de menschewiki en rechter sociaalrevolutionairen leverden de manschappen voor de pogingen der reaktie, om de massaas opnieuw in het oude juk te spannen.

Nog verveelvoudigden de omstandigheden, waaruit de revolutie voortkwam, haar verschrikkingen in het oneindige. „Een revolutie uit den oorlog geboren", zegt Lenin in zijn brief aan de Amerikaansche arbeiders, „kan niet anders dan ontzettende moeilijkheden en smarten doormaken. Zij zijn het erfdeel, haar door de reaktionaire en uitputtende slachting van de vier oorlogsjaren achtergelaten".

De revolutie vond Rusland, ekonomisch en sociaal gesproken, in één geweldige bouwval verkeerd. Zij vond hongersnood en massale werkeloosheid, zij vond de voorraden opgeteerd, de arbeidsmiddelen vernietigd, verkeer en vervoer ontwricht. Zij vond in de massaas der verdrukten de oude banden van onderdanigheid en vrees verscheurd, die hun elementaire instinkten in toom hadden gehouden, zij vond hun zielen verruwd en verwilderd door de verschrikkingen die zij hadden doorleefd en de wreedheden, die hun meesters hun hadden geleerd te bedrijven. Zij zelve wekte in deze massaas voor de eerste maal de menschelijke persoonlijkheid, — en zij kon niet verhoeden, dat dit ontwaken aanvankelijk ruwe, woeste, grof-egoïstische vormen aannam 1).

Dit alles maakt het wilde chaotische karakter der eerste fase van de proletarische revolutie in Rusland begrijpelijk, de toomelooze uitbarstingen van begeerlijkheid die haar vergezellen, de anarchistische stroomingen, die telkens in haar opduiken, de kolken van wreedheid en wraak, die haar onstuimige wateren vaak vertroebelen.

1) Trotzki, Arbeit, Disziplin und Ordnung, blz. 17.

Het maakt ze begrijpelijk voor ons inzicht, maar daarom niet minder verschrikkend voor onze verbeelding en ons gemoed.

En toen gij, Maxim Gorki, al deze verschrikkingen lichamelijk doorproefdet, toen de revolutie in haar woeste vaart vaak alles ondersteboven rende wat u waard en heilig was en haar, naar ge vast vertrouwdet, waard en heilig zou wezen: vrijheid van het gesprokene en geschrevene woord, rechtvaardigheid en mildheid, menschelijkheid en gemeenschapszin — toen bezweek een spanne tijds uw hart en ge wankeldet, ge wankeldet in uw trouw aan de revolutie.

Er zijn er misschien onder ons, revolutionaire intellektueelen in West-Europa, die u hebben gesmaad om uw wankeling en hoogmoedig neerzien op uwe tweestrijd. Schrijftafel-helden, menschen arm aan verbeeldingskracht zijn zij, die zich niet vermogen voor te stellen, wat het lichamelijk doorleven der sociale omwenteling beteekent. Menschen zonder het wijde en diepe meegevoel dat uw deel is, in hun eigen bekrompen afgunst en hun dor haatgevoel gevleid door de ruwe, instinktmatige daden der eeuwenlang onderdrukte massaas.

Laat tegenover deze mijn stem dan de tolk zijn van hen, die revolutionair van gedachte en gemoed als gij, Maxim Gorki, mèt u hebben gewankeld, mèt u geworsteld in zichzelven, omdat zij mèt u — voor zooverre dit in de verbeelding mogelijk is — de schokkende ervaringen der proletarische revolutie hebben doorleefd, haar bitterheden doorproefd, haar ontgoochelingen doorleden, van hen, die haar rauwe werkelijkheid zagen botsen tegen hun droom en dreigen dien te verbrijzelen.

Wij revolutionaire dichters en kunstenaars kunnen niet anders — en hierin ligt onze kracht — dan in ons en buiten ons een schoon Beeld oprichten van het proletariaat, zooals het staat in zijn wereldbevrijdende worsteling. Dat beeld bewonderen wij, dat hebben wij lief. Het is droom en toch diepste, innigste, want verheerlijkende waarheid. Zijn trekken terug te vinden ook in de daden van blinde zelfzucht, van woeste haat en dierlijke losbandigheid die de revolutie begeleiden en somtijds schijnen de revolutie zelve te zijn, is zwaar en moeilijk. Worstelen en telkens opnieuw worstelen moeten wij om het te kunnen.

Wij revolutionaire kunstenaars hebben allen in ons opgenomen de burgerlijke kultuur, ons gelaafd aan haar oneindigen rijkdom. Wij groeiden van haar, zij was een deel van ons leven. In de proletarische revolutie zien wij, hoe ruwe handen haar vermorzelen. De arbeidende massa's voelen geen de minste pieteit voor de burgerlijke kultuur. Hoe zouden zij het voelen? Zij hebben immers nooit deel aan haar gehad! Zij verwoesten met wellust, wat wij gehoopt hadden

dat zacht ter rust zou worden gebed. Dat doet ons pijn, — en die pijn te overwinnen is zwaar en moeilijk. Gestadig worstelen moeten wij, om het te kunnen.

Wij allen, dichters en kunstenaars, hebben ons medegevoel tot het uiterste verfijnd en zijn voelhorens uitgestrekt naar alle grenzen van het leven. Het te vermogen in het heerlijke voorrecht, dat ons met alle levenden voelen, in al wat leeft doordringen doet. Het lijden der massaas was de sleutel, die hen 't eerst den toegang tot onze ziel ontsloot. In de revolutie treft ons het lijden en de ondergang van tallooze beleedigden en vernederden, die. omdat zij uit domheid of sleur of fanatisme hun lot verbonden aan dat der heerschers, worden gekweld, mishandeld of gedood. Onze rechtvaardigheidszin, onze menschelijkheid gaat uit naar deze slachtoffers van anderer zonden. *Wij* kunnen gemakkelijk rechtvaardig zijn: onze haat is niet, gelijk die der massa, onder den opgestapelden druk der eeuwenlange knechtschap vast en hard geworden als steen. *Wij* kunnen gemakkelijk menschelijk zijn, wij die alle gelegenheid hadden ons in menschelijkheid te oefenen, alle ruimte om de nieuwe heilige waarheden van het socialisme te proeven op onzen tong, wij die in het socialisme boven alles liefhebben zijn uiteindelijke verschijning, zijn verste doeleinden: de verwezenlijking van de Eenheid der Menschheid. Maar de massaas, zij gaan in dit stadium van den strijd bijna uitsluitend op in het werk, noodig om die Eenheid tot stand te brengen: het terugdringen en overweldigen der bourgeoisie. En dit werk van terugdringen en overweldigen kunnen zij vaak niet volbrengen zonder handelingen te begaan die ons rechtvaardigheidsgevoel kwetsen en waar onze menschelijkheid van gruwt.

Zoo brengt de revolutie, waarnaar wij zoo vurig verlangden, ontelbare verschijnselen voort die ons verwarren, bedroeven, vertoornen, ontstellen en verbijsteren.

Het is de oude, oude tweespalt tusschen realiteit en droom.

Onvermoeid moeten wij worstelen, om die tweespalt in ons op te lossen.

Ontzettend zwaar is die worsteling.

In vele uwer uitlatingen over de revolutie die ons bereikten, Maxim Gorki, vonden wij de blijken van die innerlijke worsteling terug.

Uw verwarring, uw droefheid, uw toorn, uw ontsteltenis, uw verbijstering, uw afgrijzen somtijds, wij hebben ze verstaan en begrepen. Wij voelden hoe ze werd gemarteld in uw gemoed en in uw geweten geslingerd, wanneer de *revolutie*, zegevierende en toch tot het uiterste benard, in haar titanische pogingen om zich haar vijanden van het lijf te houden, greep naar methoden en middelen in praktijk bracht, die het *socialisme* ons in de heerschers had leeren verfoeien.

Wij voelden ons verscheurd door diezelfde martelingen, wij leden als gij leedt.

Wij leden met u om de breuk, de wreede tweespalt, tusschen realiteit en droom.

Maar wij leden ook nog anders om u, om u naar wien wij hadden gezien met zoo diep en vast vertrouwen,

Wij waren beducht dat uw afkeer voor de ruwe, harde en soms waarlijk afstootende vormen der revolutie u blind ging maken voor haar gouden kern, haar diepste wezen, haar heerlijke, bevrijdende kracht.

Wij vreesden dat uw kritiek, uw weifelingen en aanklachten u aan de zijde zouden brengen van de vijanden des volks.

Wij wisten dat, hoe feller de klassetegenstellingen botsen, hoe smaller de scheidingslijn wordt tusschen vriend en vijand, hoe ondoenlijker het innemen van een positie tusschen beide legers. Wij wisten dat wie in het tijdperk van felle worsteling, voor Rusland reeds begonnen en dat geheel de kapitalistische wereld te gemoet snelt, niet onwrikbaar blijft verbonden aan de revolutionaire massa, ondanks de tekortkomingen, fouten en misslagen, die zij in den strijd bewijst en begaat, onherroepelijk te land komt bij de vijanden der massa, bij hen die de imperialistische heerschappij willen handhaven of herstellen.

Uit afschuw voor de betreurenswaardige maar historisch onvermijdelijke uitspattingen der sociale revolutie zullen de weifelaars zich verbinden met hen, die in één onafgebroken gruwelijke uitspatting de beschaving en de menschheid willen opofferen aan hun demonische heerschzucht en hebzucht. Uit verontwaardiging voor sommige betreurenswaardige, maar op zich zelf staande en feitelijk accidenteele schendingen van menschelijkheid en recht door de revolutie, zullen zij hand in hand gaan met de sociale wolven, voor wie de menschheid eindigt bij de kliek der groote bezitters en de rechtvaardigheid bestaat in het onderlinge verdeelen van den buit.

Hoevele der groote russische denkers, strijders en martelaars, die wij vereerden, zijn reeds bij de vijanden der revolutie, de vijanden der menschheid te land gekomen: Kropotkin, Plechanow. Breschkofskaja, Spiridinowa. Zouden wij ook u moeten verllezen?

Vrees daarvoor verontrustte onze harten zéér.

Maar sedert wij weten, dat ge uw beste krachten en gaven in dienst hebt gesteld van de Sowjet-regeering, zijn wij gerust en verheugen wij ons.

Ge zaagt het gevaar, ge beseftet waarheen het schommelen tusschen de partijen u moest voeren, ge begreept de ideale inhoud, de hoogste

mogelijkheden der revolutie; ge overwont uw aarzelingen, groothartig zettet ge u heen over den wrevel, door menig grievend en krenkend woord in u gewekt. Ge zaagt waar ge behoordet te staan en ge naamt uw plaats in onder de aanvoerders der scharen, strijdend voor het menschelijke heil.

De sociale revolutie is oneindig in hare doeleinden, het gansche menschelijke leven omvat zij, talloos zijn haar facetten. Naast de facet van den fellen politieken strijd tegen de vijandelijke klassen schittert die der ekonomische en sociale rekonstruktie, en daarnaast de facet der zedelijke, verstandelijke en artistieke verheffing van het geheele arbeidende volk.

Gij, Maxim Gorki, zijt thans uitverkoren, om het heerlijke werk, de geestelijke verheffing der breede massa's in de Sowjetrepubliek te bevorderen, hun elementairen drang naar schoonheid en beschaving te stillen, hun het leven der menschheid te ontsluiten, hen rond te leiden in haar hoogste en diepste domeinen, hun begeerige handen te vullen met de stilglanzende paarlen en het fonkelend gesteente, in den werkplaatsen van het menschelijke genie gerijpt. Wat niets dan een waan, een leugen was en is in alle kapitalistische landen: de massa te maken tot deelgenoot aan de schoonste schatten die de menschheid in de eeuwen verzamelde, in Rusland wordt het nu waarheid en gij, gelukkige, gaat in dat groote beschavingswerk als leider voor.

Hoe verheugen wij ons hierin, èn om uwent èn om onzentwille, èn om de zegenrijke vruchten, die wij verwachten van uwe werkzaamheid.

Zeer verblijd zijn wij, dat de politieke leiders der Sowjet-republiek u riepen tot een zoo belangrijken post. En zooals het russische proletariaat onze leermeester is geweest in het gebruik der massale staking en der massale dienstweigering, zooals het thans onze leermeester is in de socialistische rekonstruktie der maatschappij, zoo hopen wij ook van u te leeren op welke wijze, door welke methoden de geestelijke verheffing der massaas het best wordt gediend.

Wij verheugen ons van harte voor de russische volksmassaas, dat de zon van uw fijne, vurige en sterke menschelijkheid vrijelijk zal kunnen doordringen in het plastische wezen van hun schoonheidsbegeerte, hun drang naar verheffing.

Maar niet minder verheugen wij ons voor u, Maxim Gorki, dat gij dapper en groothartig uw lot aan het lot der revolutie verbond op het oogenblik dat haar vijanden, de kapitalistische klassen van alle landen, hun pogingen verdubbelen om haar in een ijzeren ring te worgen, dat zij de hand van fanatieke sluipmoordenaars wapenen om haar te treffen in haar meest geliefde leiders.

We verheugen ons voor u, dat uw naam als revolutionair kunstenaar ongerept in de toekomst zal stralen, dat ge zóó zult voortleven in de heugenis der komende geslachten. We verheugen ons dat ge veilig zijt voor de schande der afvalligheid aan de heilige zaak der menschelijke bevrijding.

Wij zenden u, Maxim Gorki, de betuiging van onze liefde en warme sympathie, en wij leggen voor u de gelofte af in uw sporen te treden, als gij onze tweespalt en aarzeling te overwinnen, onze plicht te vervullen in de groote worsteling die zich ongetwijfeld zal uitbreiden, tot zij alle landen omvat. Moge het velen van ons gegeven zijn, eenmaal als gij onze krachten te wijden aan de geestelijke verheffing van de bevrijde, door eigen strijd bevrijde volken.

Laren, September '18,

De tegenwoordige stand van het Evolutie-vraagstuk

DOOR

Dr. DAN. DE LANGE Jr.

VI. De Mendelistische opvatting der Erfelijkheids-verschijnselen.

Omstreeks het jaar 1900 heeft een geheele ommekeer in de begrippen omtrent evolutie en erfelijkheid plaats. Het orthodoxe Darwinisme, dat aan de natuurlijke en geslachtelijke teeltkeuze den scheppenden en modelleerenden rol bij het ontstaan van nieuwe soorten toekende, en waarvan Wallace tot aan zijn dood (1913) toe de meest bekende vertegenwoordiger is geweest, verliest langzamerhand zijn invloed op de levensbeschouwing der geleerde wereld. Het zijn voornamelijk twee reeksen van waarnemingen en verschijnselen, wier beteekenis men vroeger over 't hoofd had gezien, die deze verandering van meening teweeg gebracht hebben en wel:

1°. De eigenaardige splitsingsverschijnselen, welke bastaarden bij zelfbevruchting in de tweede generatie vertoonen,

2°. De door talrijke waarnemingen gesteunde overweging, dat het begrip soort, zooals dit door plant- en diersystematiek, alsook door de oudere Evolutionisten gehanteerd werd, niet de kleinst mogelijke groepeering van gelijkwaardige individuen, maar slechts een verzameling, een populatie van min of meer op elkaar gelijkende in vele opzichten echter van elkaar afwijkende individuen voorstelt, welke in ondersoorten, varieteiten, rassen, elementaire soorten, zuivere afstammingslijnen enz. kunnen worden gesplitst. Doordat zij onderling volkomen vruchtbare bastaarden leveren, wordt de schijn gewekt alsof een systematische soort werkelijk een continue reeks van individuen voorstelt.

Daarnaast heeft vooral in het eerste tiental jaren der 20ste eeuw

de mutatie-leer van Hugo de Vries een geweldigen invloed gehad op de begrippen omtrent soortvorming. Na de omvangrijke onderzoekingen van Heribert Nilsson (1912—1916) volgens de nauwkeurige en consekwente methode, welke het eerst aan het Zweedsche proefstation te Svalöf is toegepast, is men tegenwoordig zeer skeptisch gestemd tegenover de bewijzen door de Vries voor zijn theoretische opvattingen gegeven, iets waarop wij aan het slot dezer beschouwingen nog wel zullen terugkomen. In ieder geval stelt het werk van de Vries 1) een keerpunt in de geschiedenis der Evolutie-gedachte voor en buitendien heeft zijn scherpe kritiek een opruiming gehouden onder allerlei wanbegrippen, waarin het oudere Darwinisme onder invloed van Wallace, Haeckel, Weismann en de biometrische school, welke alleen met de onbetrouwbare statistische methode werkte, vastgeroest was, terwijl hij tegelijk met Correns en Tschermak de zeer belangrijke wetten van Mendel omtrent bastaardsplitsing opnieuw heeft ontdekt 2).

Het enorme succes dezer herontdekeing is zeker een merkwaardig bewijs voor de opvatting, dat niet een bepaalde ontdekking de historische omstandigheden wijzigt, maar dat omgekeerd bepaalde historische omstandigheden aanwezig moeten zijn om een ontdekking tot haar recht te doen komen.

Toen de Augustijner monnik Gregor Mendel in 1865 zijn gedurende een tiental jaren voortgezette proefnemingen over kruising van erwten in de Verhandlungen des Naturforschenden Vereins zu Brünn (Moravie) publiceerde, was er niemand, die op zijn ontdekking acht sloeg en zelfs zijn briefwisseling met den beroemden Zwitserschen bioloog Naegeli heeft dezen niet het begrip van haar belangrijkheid kunnen bijbrengen. De burgerlijke, materialistische levensbeschouwing had door de pas geformuleerde Darwinistische afstammingsleer een belangrijken steun verkregen. Zij meende nu voor goed het wezen en het ontstaan der levende natuur doorgrond te hebben en daardoor in staat te zijn ook deze te kunnen beheerschen, zooals dit reeds met de levenlooze materie het geval was. Wat konden haar dus de

---

1) Hugo de Vries, Die Mutationstheorie, Versuche und Beobachtungen über die Entstehung der Arten im Pflanzenreich.
Bd. I. Die Entstehung der Arten durch Mutation 1901.
Bd. II. Elementare Bastardlehre 1903.

2) H. de Vries. Sur la loi de disjonction des hybrides. Compt. rend. Acad. d. Sc. Paris, Mars 1900.
C. Correns. Mendel's Regeln über das Verhalten der Nachkommenschaft der Rassenbastarde. Berichte d. Deutsche Bot. Gesellsch. Bd. XVIII. H. 4, 1900.
E. Tschermak. Uber künstliche Kreuzung bei Pisum sativum. Zeitschr. landwirtsch. Versuchswesen in Oesterreich, H. 5, 1900.

minutieuze proefnemingen van een kloosterling schelen, welke daarenboven nog haar wetenschappelijke gemoedsrust in gevaar konden brengen.

Een veertigtal jaren later was het orthodoxe Darwinisme min of meer vastgeloopen, de burgerij had haar jeugdigen, philosophischen overmoed verloren en vertoonde een neiging tot het onbegrepene en onbegrijpelijke, een drang naar mystiek. Is het te verwonderen, dat in dat tijdsgewricht de ontdekkingen van Mendel, die eigenlijk aan alle vroegere exakte onderzoekingen over evolutie en erfelijkheid den doodssteek gegeven hebben door de vinger te leggen op een onnauwkeurige methodiek, een reusachtigen opgang maakten, zoodanig, dat de litteratuur over deze materie in de daarop volgende periode van 15 jaren een niet meer te verwerken omvang heeft verkregen?

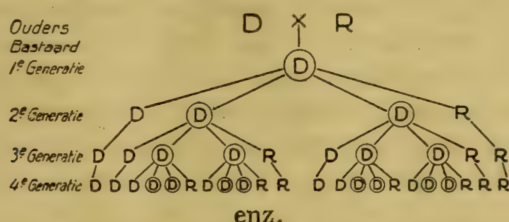
Door een gelukkig toeval of door het juiste inzicht geleid, dat een weinig onderzocht verschijnsel in zijn eenvoudigste vorm moet worden bestudeerd, heeft Mendel bij zijn bastaardeeringsproeven zaadvaste varieteiten gebruikt, die slechts in een enkel opzicht van elkaar afwijken en niet soorten, welke in talrijke kenmerken van elkaar verschillen. Ook zocht hij planten uit, die gemakkelijk tegen kruisbestuiving met insekten te beschermen zijn. Hij vond daarom gewone erwten (Pisum sativum), waarvan talrijke slechts in enkele eigenschappen verschillende variteiten bekend zijn en die buitendien zichzelf bestuiven, de meest geschikte proefplanten.

Wanneer hij nu individuen kruiste, die onderling slechts in één kenmerk verschilden bv. in grootte, in de kleur der bloemen of in die van het zaad, dan vond hij, dat de daarbij ontstaande bastaard in het bewuste kenmerk altijd op een der ouders geleek en dus niet het gemiddelde van de eigenschap der ouders vertoonde. Daarbij maakte het geen verschil of van de eene plant het stuifmeel en van de andere plant de stamper gebruikt wordt of omgekeerd. De wederzijdsche bastaarden zijn dus identiek, terwijl een der eigenschappen (in dit geval b.v. het grootzijn of de roode bloemkleur) overheerscht, *domineert* over de andere eigenschap (het kleinzijn, de witte bloemkleur), welke daarom *recessief* (terugwijkend) genoemd wordt.

Plant men nu zoo'n bastaardplant met de domineerende eigenschap door zelfbestuiving voort, dan vertoont de tweede bastaardgeneratie een aantal domineerende en recessieve individuen in de verhouding van 3 tot 1. De recessieven blijven bij zelfbestuiving in verdere generaties constant, zij zijn teruggekeerd tot het zuivere type van een der groot-ouders. Bij de domineerenden is dit slechts met een derde deel het geval. De overige twee derde deelen blijken

onzuiver domineerend te zijn. Zij splitsen zich in de volgende generatie weer in domineerenden en recessieven in de verhouding 3 tot tot 1 en gedragen zich dus volkomen als de bastaard der eerste generatie.

Als men de zuiver domineerenden individuen door D, de onzuiver domineerende door (D) en de recessieve individuen door R voorstelt, krijgt het volgende schema:

enz.

Ter verklaring van deze verschijnselen nemen Mendel en zijn navolgers in de gewone lichaamscellen *paren* van factoren aan, die onder bepaalde in- en uitwendige omstandigheden tot bepaalde zichtbare eigenschappen aanleiding geven. Bij de vorming der geslachtscellen (zie daartoe, wat in mijn vorig artikel N. T. Jaarg. 23 N. 4. p. 161—163 over rijpings- of reductie deeling geschreven staat) heeft een scheiding der bij elkaar behoorende factoren plaats, zoodat in een geslachtscel voor een bepaalde eigenschap niet een factoren-paar, maar één enkele factor aanwezig is.

Heeft nu bij de bevruchting een versmelting van geslachtscellen met gelijkwaardig erfelijkheidsmateriaal plaats, dan vormen zich in de bevruchte eicel, in de zoogen. zygote, weer alle factorenparen, zooals die bij de ouders aanwezig waren. Men spreekt dan van een homozygote 1) en het daaruit ontstaande individu is volkomen gelijk aan zijn ouders.

Verschillen de ouders echter in één kenmerk b.v. heeft de stuifmeelplant ♂ roode bloemen (factorenpaar RR) en de stamperplant (♀) witte (factorenpaar WW) en nemen wij aan dat de factor rood (R) domineert over wit (W), wat gewoonlijk het geval is, dan zullen dus bij een kruising stuifmeelkorrels met de enkele factor R

---

1) Het is hier misschien de plaats om enkele te gebruiken termen nader toe te lichten. Zygote wil zeggen paringsproduct (= bevruchte eicel), bij een homozygote zijn de paringscellen gelijkwaardig, bij een heterozygote verschillen de paringscellen in een of meer factoren. ♂ duidt het mannelijke individu resp. de mannelijke geslachtscel aan of wat hetzelfde is de plant, die bij bastaardeering het stuifmeel levert resp. het stuifmeel zelf, ♀ is het teeken voor het vrouwelijke individu (resp. de stamperplant) of de vrouwelijke geslachtscellen. Het teeken × duidt een kruising tusschen 2 individuen aan.

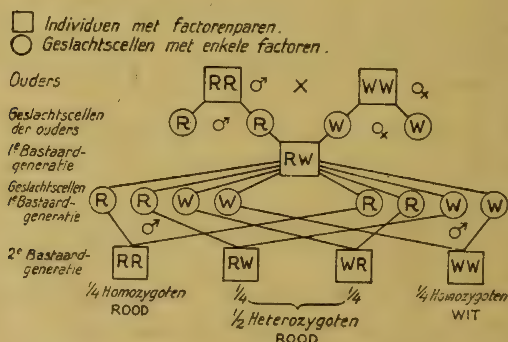
de eitjes van den stamper met de enkele factor W bevruchten. De heterozygoten, die daarbij ontstaan, zullen dus het ongelijkmatige factorenpaar RW bevatten en niet RR of WW zooals bij zelfbevruchting van een der ouders het geval zou zijn. Aangezien rood domineert gelijkt de bastaard der 1° generatie op de vaderplant, maar hij bevat verborgen (latent) ook de factor voor wit. Bij de vorming van de geslachtscellen der eerste bastaardgeneratie zullen de ongelijkmatige factorenparen RW uiteenvallen in de enkele factoren R en W en wel beiden in gelijk aantal. De eene helft der stuifmeelkorrels bevat dus de factor R, de andere helft de factor W. Hetzelfde kan van de eitjes in den stamper gezegd worden. Volgens de waarschijnlijkheids-rekening is de kans, dat bij zelfbevruchting stuifmeelkorrels met factor R, eitjes met factor R zullen bevruchten $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$, dat eerstgenoemden eitjes met factor W zullen bevruchteu eveneens $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$. Evenzoo is de kans dat stuifmeelkorrels W eitjes W zullen bevruchten $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$ en dat stuifmeelkorrels W eitjes R zullen bevruchten eveneens $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$.

Wij krijgen dus:

$\frac{1}{4}$ homozygoten RR, rood.
$\frac{1}{4}$ heterozygoten RW } aangezien RW = WR wordt dit $\frac{1}{2}$ hetero-
$\frac{1}{4}$,, WR } zygoten RW, rood.
$\frac{1}{4}$ homozygoten WW, wit.

Aangezien de factor rood domineert dragen dus $\frac{3}{4}$ der individuen van de 2° bastaardgeneratie roode en slecht $\frac{1}{4}$ witte bloemen.

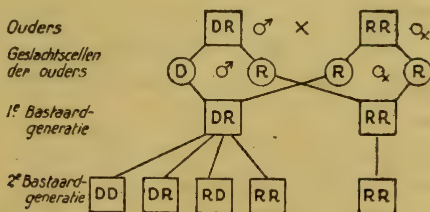
Wij kunnen dit op de volgende wijze schematisch voorstellen:

De proefondervindelijke uitkomst, dat bij kruising van varieteiten, die in een enkel kenmerk verschillen (welk kenmerk bij een der ouders een domineerend, bij den ander een recessief karakter draagt) drie kwart der individuen van de tweede bastaardgeneratie de domineerende eigenschap en een kwart de recessieve eigenschap vertoonen,

klopt dus geheel met de gewone kansrekening. Evenzeer is het begrijpelijk, dat de homozygoten RR en WW bij zelfbevruchting constant blijven (zij zijn teruggekeerd tot het type der grootouders), terwijl de heterozygoten RW en WR bij verder kweeken telkens weer uiteenvallen in homozygoten RR en WW en in heterozygoten RW of WR.

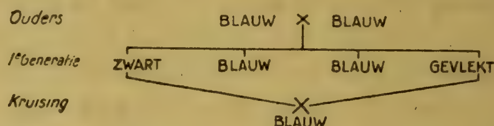
Niet alle gevallen geven echter de verwachte uitkomst. Met opzet ben ik dan ook van het meest eenvoudige geval uitgegaan. Wij kunnen bij kruising van varieteiten, welke in een enkel kenmerk verschillen, ook wel met heterozygote individuen te doen hebben. Stellen wij de domineerende factor weer door D en de recessieve door R voor; laat bij een kruising de vaderplant het ongelijkmatige factorenpaar DR bezitten en dus heterozygoot zijn, terwijl de moederplant homozygoot zij en het recessieve factorenpaar RR bevat. Aangezien D domineert, maakt de vaderplant volkomen denzelfden indruk als een homozygote plant met het factorenpaar DD, alleen de uitkomst der kruising zal het verschil duidelijk doen worden. De heterozygoot DR toch vormt evenveel ♂ geslachtscellen met D als met R. Bij de kruising kunnen deze alleen eitjes met R bevruchten. Er is dus kans op de helft heterozygoten DR en op de helft homozygoten RR. Hier heeft dus reeds in de eerste bastaardgeneratie een splitsing plaats. De eene helft der individuen vertoont het domineerende kenmerk, de andere bezit het recessieve kenmerk. Bij verder teelen (door zelfbevruchting) van de heterozygote dominant valt deze natuurlijk volgens de regel van Mendel uiteen. (Zie schema).

Ook domineert soms de eene factor niet of onvolkomen over de andere; zoo komt het voor dat bij kruising van domineerende gekleurde varieteiten met witte recessieve dito, de heterozygote gekleurde individuen door een iets lichtere kleur, door witte strepen of stippels enz. van de homozygote gekleurde planten te onderscheiden zijn en in enkele gevallen vertoont de bastaard een intermediair karakter.

Ten slotte kunnen twee factoren gecombineerd tot een geheel

nieuw kenmerk aanleiding geven. Zoo was het reeds lang bekend, dat het blauwe Andalusische hoenderras niet zuiver te kweeken is, maar dat zelfs bij de meest zorgvuldige keuze der ouders in de volgende generatie zwarte en wit en zwart gevlekte individuen optreden, die homozygoot blijken te zijn en bij kruising weer blauwe individuen opleveren. Het blauwe ras is dus blijkbaar heterozygoot met het ongelijkmatige factorenpaar zwart-gevlekt, dat zich als blauw realiseert. (Zie het bijgevoegde schema).

Kruist men twee variëteiten, die in twee kenmerken verschillen, dan kunnen deze zich volkomen onafhankelijk van elkaar gedragen. Laat ons bij het klassieke voorbeeld van Mendel blijven. Deze kruiste een groote, geelzadige erwt (beide domineerende kenmerken) met een kleine, groenzadige (beide recessieve kenmerken). De bastaard was groot en geelzadig, zooals te verwachten was. In de tweede bastaard-generatie zijn $\frac{3}{4}$ der planten groot en $\frac{1}{4}$ klein, $\frac{3}{4}$ der planten bezaten gele zaden, $\frac{1}{4}$ groene dito. Willen wij precies weten hoe de combinatie dezer eigenschappen in elk individu plaats heeft, dan doen wij het beste een vierkant met 16 hokjes te teekenen. De 4 mogelijkheden van het eene factorenpaar schrijven wij viermalen volgens de horizontale rijen en daaronder schrijven wij viermalen de 4 mogelijkheden van het andere factorenpaar maar nu volgens de vertikale rijen. Elk hokje bevat dan 4 factoren en stelt een der 16 combinatie-mogelijkheden voor. In het bijgevoegde schema duidt G de factor voor grootte, k die voor kleinheid, Ge die voor de gele kleur en gr. die voor de groene kleur der zaden aan. (Zie pag. 425).

Op 16 individuen zullen dus 4 homozygoten voorkomen (zie de hokjes op de 4 hoeken). Twee daarvan (links boven en rechts onder) zijn gelijk aan den grootvader en de grootmoeder, terwijl de twee anderen (links onder en rechts boven) juist de tegenovergestelde combinatie van eigenschappen vertoonen nl. groot met groene zaden en klein met gele zaden.

Deze beide nieuwe rassen zijn bij zelfbevruchting volkomen zuiver voort te planten. Men begrijpe, wat voor belang een dergelijke uitwisseling van eigenschappen voor de praktijk kan hebben. Stel bv. ik bezit een slecht dragende, maar zeer geurige aarbei-varieteit en eene, die goeddraagt, maar welker vruchten minder smakelijk zijn.

	G G	G k	k G	k k
Ge Ge	G G Ge Ge	G k Ge Ge	k G Ge Ge	k k Ge Ge
Ge Gr	G G Ge Gr	G k Ge Gr	k G Ge Gr	k k Ge Gr
gr Ge	G G gr Ge	G k gr Ge	k G gr Ge	k k gr Ge
gr gr	G G gr gr	G k Gr gr	k G Gr gr	k k gr gr

De mogelijkheid wordt nu geopend om het kenmerk rijkdragend met geurig te verbinden.

De overige individuen zijn voor een of twee factoren heterozygoot. Aangezien G en Ge domineeren, gelijken verder nog 8 individuen (per 16) op de vaderplant met de domineerende eigenschappen. Het homozygote exemplaar meegerekend zijn er dus 9 planten per 16 groot en geelzadig. Verder zijn er onder de heterozygoten nog 2 klein en geelzadig en 2 groot en groenzadig. Wij zullen dus per 16 planten der 2° bastaardgeneratie aantreffen:

9 ex. groot en geelzadig (waarvan 1 homozygoot en 8 heterozygoot)
3 ex. groot en groenzadig („ 1 „ „ 2 „)
3 ex. klein en geelzadig („ 1 „ „ 3 „)
1 ex. klein en groenzadig (homozygoot)

Natuurlijk zullen de heterozygoten zich bij voortkweeken weer splitsen in alle combinatie-mogelijkheden, waartoe hun factorenuitzet aanleiding geeft. Voor de praktijk van land- en tuinbouw en veeteelt zijn dus alleen de homozygote combinaties, die in de latere generatie's constant blijven, van belang.

Nog ingewikkelder worden de getallenverhoudingen, wanneer de gekruiste ouders in drie of meer onafhankelijke kenmerken verschillen. Ik zal den lezer niet met de uitrekening daarvan vermoeien, maar alleen de

uitkomsten noteeren. Laten wij de 3 domineerende factoren met A, B en C aanduiden en de daarbij behoorende recessieve factoren met a, b en c en veronderstellen dat een der ouders alle domineerende factoren-paren bezit (dus: AA, BB, CC) en de andere alle recessieve (dus: aa, bb, cc), dan zal de bastaard op den domineerende ouder gelijken en door (Aa, Bb, Cc) kunnen worden voorgesteld. In de 2^e bastaard generatie zijn 64 factoren-combinaties mogelijk, waarvan er 8 homozygoot zijn. Twee kunnen worden voorgesteld door de factorenformule der beide grootouders (AA, BB, CC) resp. (aa, bb, cc), de 6 anderen zijn nieuwe combinaties en wel: (aa, BB, CC), (AA, bb, CC), (aa, bb, CC), (AA, BB, cc), (aa, BB, cc) en (AA, bb, cc). De overige 56 mogelijke combinaties zijn in één of meer kenmerken heteryzogoot, maar door het domineeren van A, B en C zijn zij uiterlijk aan een der homozygoten gelijk, zoodat er op 64 individuen voorkomen:

27 ex.	met de uiterlijke kenmerken	A, B, C	(1 homozygoot,	26 hetorozygoot)
9 ex.	„ „ „ „	a, B, C	(1 „ ,	8 „)
9 ex.	„ „ „ „	A, b, C	(1 „ ,	8 „)
9 ex.	„ „ „ „	A, B, c	(1 „ ,	8 „)
3 ex.	„ „ „ „	a, b, C	(1 „ ,	2 „)
3 ex.	„ „ „ „	a, B, c	(1 „ ,	2 „)
3 ex.	„ „ „ „	A, b, c	(1 „ ,	2 „)
1 ex.	„ „ „ „	a, b, c	(1 homozygoot).	

Hoe grooter het aantal kenmerken wordt des te ingewikkelder wordt ook de getallenverhouding en het is dus begrijpelijk, dat de oudere onderzoekers over bastaardeering, die voor hun kruisingsproeven in vele opzichten van elkaar afwijkende varieteiten of soorten gebruikten, in hun uitkomsten geen enkele wiskundige wetmatigheid konden ontdekken. 1) Er zijn echter nog een aantal andere omstandigheden, die storend kunnen optreden. Uit hetgeen hier is medegedeeld, zou men allicht afleiden, dat alle lichamelijk waarneembare eigenschappen van planten en dieren door factorenparen veroorzaakt zouden worden, welke zich onafhankelijk van elkaar gedragen en dat dus de vroeger behandelde panganesis-hypothese van de Vries in volle consekwentie aanvaard moet worden (zie N. T. jaarg. 23. N. 4, p. 165—168). Toevallig en gelukkig gedroegen zich de kenmerken der erwtenrassen, waarmede Mendel experimenteerde, als volkomen onafhankelijk. In de meeste gevallen is de zaak echter niet zoo eenvoudig Sommige kenmerken berusten op de samenwerking van meerdere factorenparen,

1) Voor den wiskundig onderlegden zij hier medegedeeld, dat het aantal factoren-combinaties 2^{2n} en het aantal homozygoten 2^n bedraagt, wanneer de gekruiste soorten of varieteiten in n kenmerken verschillen.

welke zich bij overerving volkomen onafhankelijk van elkaar gedragen, andere kenmerken en de factorenparen, die deze veroorzaken, treden alleen in samenhang met elkaar op, terwijl er ten slotte kenmerken en factoren bestaan, die elkaar uitsluiten, die niet tegelijkertijd in eenzelfde individu verwezenlijkt kunnen worden. Men zal hieruit begrijpen, dat er dus een nauwkeurige analyse van een aantal vergelijkende bastaardeeringsproeven moet plaats hebben en dat een vrij groote mate van wiskundig denken vereischt wordt, om tot een betrouwbaar inzicht omtrent de factoren-garnituur eener bepaalde variëteit te geraken. 1)

Ik zou nog een enkel eenvoudig voorbeeld willen geven van den samenhang tusschen factoren. Bij het kruisen van gewone, wilde, grijsbruine konijnen met witte individuen (albino's) is de bastaard altijd grijsbruin. In de tweede generatie treden soms zwarte exemplaren op. Een nauwkeurig analyse der getallen heeft tot de volgende oplossing geleid. Er zijn hier 2 factorenparen aanwezig:

A de factor voor kleurbaarheid in 't algemeen (domineerend)
a „ „ „ het ontbreken van kleur (recessief)
B „ „ „ de grijsbruine kleur (domineerend)
b „ „ „ de zwarte kleur (recessief).

De factoren B (grijsbruin) en b (zwart) kunnen niet gerealiseerd worden, als de factor A (kleurbaarheid) ontbreekt. Vermoedelijk is nu het witte konijn homozygoot met de factorenformule aa, bb en het wilde konijn eveneens homozygoot met factorenformule AA, BB. Wij krijgen dus bij kruising dezer twee constante rassen in de tweede bastaard-generatie het volgende schema (Zie pag. 428).

Zooals men ziet bevat de rechter vertikale kolom 4 combinaties met het factorenpaar aa. De algemeene factor voor kleurbaarheid ontbreekt hier, zij leveren dus 4 witte exemplaren op. De eerste 3 hokjes van de onderste rij bevatten het factorenpaar bb en de

1) Omtrent het werkelijke wezen dezer factoren weten wij niets. Of zij bepaalde stoffelijke eenheden (pangenen of genen) voorstellen, zoals de Vries en vele Mendelisten (bv. Bateson) dit opvatten of dat zij van een andere orde zijn, evenals bv. de structuur van een lichaam of de energie, die het bevat in de vorm van beweging, warmte, electrische lading, chemische energie enz. niet de stoffelijkheid zelve, maar hoogstens een verhouding tusschen stoffelijkheden voorstelt, is volmaakt duister. Persoonlijk neig ik tot het laatste alternatief; de eerste opvatting is mij te kinderlijk-mechanistisch. (Zie voor verdere bezwaren tegen de consekwent doorgevoerde pangenesis-hypothese mijn vorig artikel in de N. T. jaarg. 23, No. 4, p. 167—168).

	A A	A a	a A	a a
B B	A A B B	A a B B	a A B B	a a B B
B b	A A B b	A a B b	a A B b	a a B b
b B	A A b B	A a B b	a A b B	a a b B
b b	A A b b	A a b b	a A b b	a a b b

factor A, zij geven dus 3 zwarte individuen, waarvan één homozygoot en twee heterozygoot. De overige 9 hokjes bevatten èn de factor A èn de factor B, zij geven dus 9 grijsbruine individuen, waarvan één homozygoot en acht heterozygoot.

Welke beteekenis heeft nu de Mendelistische onderzoekingsmethode voor de biologie in 't algemeen en voor de evolutie-leer in 't bijzonder. Wat hare algemeene beteekenis betreft kan men hare werking vergelijken bij die van de atoomtheorie op de scheikunde. Ook deze laatste was oorspronkelijk een veronderstelling, een hypothese ter verklaring van bepaalde chemische processen en zij is meer dan een eeuw gehanteerd zonder dat er menschelijkerwijze gesproken uitzicht was op een direkt bewijs voor het bestaan van elementaire deeltjes of op de zintuigelijke waarneming dezer atomen 1.) Desniettemin heeft zij ons in staat gesteld samengestelde stoffen in hare eenvoudigste elementen te ontbinden en nieuwe stoffen op te bouwen

1) Men noemt moleculen de kleinst denkbare deeltjes van samengestelde stoffen, die nog het karakter dezer stof bezitten en atomen de kleinst denkbare deeltjes eener enkelvoudige stof, die in een molecule voorkomt. Door den vooruitgang der colloïd-chemie en door het gebruik van het zoogen. ultramikroskoop, is het direkte bewijs van het bestaan van moleculen en atomen binnen de grenzen der wetenschappelijke mogelijkheden gekomen.

door deze elementen op andere wijze te verbinden. Zij heeft ons zij 't ook een min of meer symbolisch inzicht gegeven in de ingewikkelde structuur van vele organische stoffen, door ons te laten zien, hoe in een dergelijk molecule sommige atomen tot groepen van nauweren samenhang vereenigd zijn, welke atoom-groepen zich bij vele processen als eenheden gedragen, bij enkele processen echter weer in de samenstellende atomen uiteenvallen. Evenals nu de atoomtheorie een ontleding (analyse) en een verbinding (synthese) van elementaire stofdeeltjes heeft mogelijk gemaakt, zonder dat wij die stofdeeltjes zelf kennen, zoo stelt ons de Mendelistische onderzoekingsmethode in staat tot de analyse en synthese van kenmerken of liever van de hypothetische inwendige factoren, die onder bepaalde omstandigheden tot die kenmerken aanleiding geven. Ook hier treffen wij factoren aan, die zich gaarne tot groepen vereenigen, die een zekere mate van samenhang vertoonen, terwijl anderen elkaar juist afstooten evenals dit met de stoffelijke atomen het geval is.

Deze onderzoekingsmethode tracht dus het karakter eener varieteit vast te leggen door hare factorengarnituur te analyseeren en de onderlinge verhouding dezer factoren te bepalen. Daarnaast betracht zij de synthese van nieuwe factoren-combinaties, dus van nieuwe varieteiten. Zij past daarmee de algemeen geldige wetenschappelijke methode toe, die reeds door Goethe zoo juist is gekarakteriseerd in de versregels:

Dich im Unendlichen zu finden
Musst unterscheiden, dann verbinden. 1)

Wat nu de waarde van Mendel's methode voor het Evolutievraagstuk zelve betreft, deze is m.i. zuiver negatief te noemen. Zij geeft ons een inzicht in de wetten der erfelijkheid en stelt vast volgens welke regels bestaande eigenschappen worden overgedragen op de volgende generaties. Zij kan dus alleen verklaren, hoe het oude behouden blijft of hoe het schijnbaar nieuwe reeds in 't oude bevat is 2). Voor het ontstaan van iets werkelijks nieuws geeft zij geen verklaring en dit tracht zij ook niet te doen.

Nu zijn er echter een aantal onderzoekers (in ons land bv. Lotsy), die meenen, dat het Mendelisme wel degelijk een verklaring voor de mogelijkheid der Evolutie inhoudt en dat de vorming van nieuwe

---

1) De beteekenis van deze versregels is ongeveer als volgt: Om een begrip van het oneindige Heelal te krijgen, moet men eerst de verschijnselen leeren ontleden, om deze daarna weer te verbinden.

2) Zooals de Fransche botanicus Jordan dit reeds in 't midden van de 19e eeuw zoo geestig uitgedrukt heeft: „De eerste voorwaarde om iets nieuws voort te brengen, is het alreeds te bezitten".

soorten alleen door middel van nieuwe factoren-combinatie bij kruising en bastaardsplitsing plaats vindt 1).

Zij voeren de hierboven vermelde vergelijking van atomen en factoren tot hare uiterste consekwensie door en redeneeren als volgt: Evenals uit de combinatie van nog geen 100 elementen de oneindige reeks van samengestelde stoffen in de levenlooze natuur is ontstaan, zoo kunnen uit de verschillende combinatie-mogelijkheden van een vrij beperkt aantal factoren alle eigenschappen en kenmerken der levende wezens ontstaan gedacht worden.

Hoewel er natuurlijk een korrel waarheid in deze voorstelling steekt, bestaan er toch gegronde bezwaren om alleen de bastaardeering voór het evolutie-verschijnsel verantwoordelijk te stellen.

1°. Moet men dan als gegeven aannemen, dat de levende materie van de beginne afaan een geslachtelijke differentiatie zou hebben vertoond. Daardoor wordt dus een der belangrijkste stappen in de wordingsgeschiedenis van het leven onverklaard gelaten.

2°. Is vruchtbare kruising slechts mogelijk tusschen naverwante varieteiten, soorten of geslachten en zeker gaat zij de grenzen eener natuurlijke familie niet te buiten. De differentiatie van een groot aantal soorten en varieteiten uit een klein aantal in meerdere kenmerken verschillende oorspronkelijke soorten binnen de grenzen van een geslacht of een familie zou dus desnoods door bastaardsplitsing verklaard kunnen worden, de vorming echter van orden, klassen, hoofdafdeelingen enz., in één woord het ontstaan van de groote lijnen der evolutie van planten en dieren blijft daardoor even mysterieus.

3°. Waar Lotsy de Vries en anderen onderzoekers, die de factoren als stoffelijke dragers der kenmerken beschouwen, terecht een tekort aan chemisch denken verwijt, daar kan men omgekeerd hemzelven aanwrijven, dat hij te zeer chemisch denkt en al te spoedig geneigd is levensverschijnselen zonder meer aan chemische processen gelijk te stellen. Hoewel een zekere analogie tusschen de factorenformule eener varieteit en de structuur-formule eener scheikundige verbinding niet te ontkennen en hierboven dan ook door mij aanvaard is, moet men niet uit het oog verliezen, dat atomen en factoren zich over het algemeen in verbinding met andere dito zeer verschillend gedragen. Terwijl bij een scheikundige verbinding gewoonlijk de oorspronkelijke eigenschappen der samenstellende stoffen verdwijnen en vervangen worden door totaal nieuwe n.l. door de eigenschappen der samengastelde stof, doet de samenkoppeling

1) Zie daartoe vooral J. P. Lotsy. Het tegenwoordige standpunt der evolutieleer 1915.

van twee factorenparen zich uiterlijk meestal voor als de samenvoeging der twee bijbehoorende kenmerken, slechts bij uitzondering treedt daarbij een geheel nieuwe eigenschap op. Door bastaardeering en daarop volgende bastaardsplitsing zullen dus in 't algemeen wel nieuwe combinaties van bestaande kenmerken veroorzaakt worden, maar slechts bij uitzondering werkelijk nieuwe eigenschappen optreden. Daardoor is de invloed van factoren-combinaties in de levende natuur beperkter dan die van atoomgroepeeringen in de levenlooze natuur.

Een Rapport van Tsjitsjerine.

(*Vertaling, uit het Duitsch*).

DOOR

D. J. WIJNKOOP.

Ons is het bericht ter hand gesteld — ,,*ter informatie*'', ,,*als handschrift gedrukt*'' — door de Volks-Kommissaris voor Buitenlandsche Zaken, Tsjitsjerine, uitgebracht aan het vijfde Kongres der Sowjets, begin Juli 1918 gehouden.

De vertaling daarvan luidt als volgt:

I.

In het tijdperk, dat op het sluiten van de vrede van Brest volgt, ontwikkelt zich de buitenlandsche politiek van Rusland onder andere omstandigheden, dan in de eerste maanden na de Oktober-revolutie (Oktober-revolutie noemen de Russen volgens hun tijdrekening wat wij de November-revolutie noemen, de proletarische revolutie van 6/7 Nov. 1917). Sind 1917 en begin 1918 was de grondslag van onze buitenlandsche *politiek het revolutionair offensief* (wij kursiveeren wat wij in ons exemplaar onderstreept vinden). Deze politiek had koers gehouden op een onmiddellijk te wachten Wereld-Revolutie, waarvoor de Russische Oktober-Revolutie als signaal zou hebben gegolden. Deze buitenlandsche politiek wendde zich gedurende al deze tijd (sind 1917 en begin 1918) over de hoofden der regeeringen heen, tot het revolutionaire proletariaat aller landen en was er op bedacht, zoowel door haar maatregelen, die in scherpe tegenstelling stonden tot het heele wezen der bestaande kapitalistische regeeringen, als door haar woorden, haar scherpe propaganda, het revolutionaire proletariaat aller landen onmiddellijk in een internationale revolutionaire strijd tegen het Imperialisme en tegen de kapitalistische orde mee te sleepen (wij herinneren er aan, dat in dien tijd, tot aan de vrede van Brest, niet Tsjitsjerine maar Trotzky Volks-Kommissaris

voor Buitenlandsche Zaken was). Nadat het uitblijven van direkte steun van de kant van het proletariaat der andere landen tot verbrijzeling van het revolutionaire Rusland door de legers van het Duitsch-Oostenrijksche Imperialisme, tot bezetting van Finland, de Oekraine, het Baltische Gebied, Polen, Litauen en Wit-Rusland (ongeveer de streek van Brest tot Smolensk) door de gewapende macht van Duitschland en Oostenrijk-Hongarijë had gevoerd, zijn de Kondities van de buitenlandsche politiek van Sowjet-Rusland radikaal veranderd.

In de laatste vier maanden (dus Maart t/m. Juni 1918) *zag deze politiek zich gedwongen, zich tot doel te stellen het zich van de hals schuiven van de haar van alle kanten dreigende gevaren* en er naar te streven zooveel mogelijk tijd te winnen: ten eerste opdat de proletarische beweging in de andere landen rijp kan worden, ten tweede opdat de nieuwe vorm van de politieke en sociale strevingen van de Sowjet-Regeering meer en meer wortel schiete in breede lagen van het volk van Rusland en deze volksmassa's op het program van de Sowjet-Regeering met elkaar worden vereenigd.

Sowjet-Rusland, dat nog geen voldoende strijdkracht geschapen heeft tot verdediging van het land, dat door vijanden omringd is die op zijn ondergang wachten, dat onder een door de periode van de oorlog en het Tsarisme geschapen ongelooflijk verval lijdt, dit Rusland moest in de buitenlandsche politiek voortdurend er op bedacht zijn, de haar op elke schrede met de ondergang dreigende gevaren af te wenden. Deze uitstel-politiek was mogelijk dank zij de tegenstelling van belangen niet alleen van de beide koalities (de Centralen en de Geassocieërden), maar ook door de tegenstellingen *in* elk van beide koalities en zelfs *in* het imperialisme van elk der oorlogvoerende landen. De stand op het Westelijk front (Frankrijk—België) bond de krachten van de beide koalities voorloopig zoozeer, dat geen van beide er toe besloot, openlijk op een volledige vernietiging van Rusland aan te sturen. Een deel der imperialistische kringen in beide koalities denkt aan de toekomst na de oorlog, aan ekonomische betrekkingen met Rusland, met deze wereld-markt die het allermeest voor ontwikkeling vatbaar is.

Deze elementen in beide koalities zouden in plaats van een annexatiepolitiek een kompromis-politiek ter wille van ekonomische veroveringen willen voeren. De hoop Rusland nog, terwijl het zijn krijgsmacht nieuw opbouwt, in de oorlog te wikkelen, speelt een rol in de berekening, zoowel van de eene als van de andere koalitie. Naast de militaire partijen in elk van beide koalities, die de idee van een aanval tot onderdrukking van de Sowjet-Regeering in Rusland onder-

steunen, zijn in beide koalities ook elementen voorhanden, die deze politiek in de weg staan. De Sowjet-Regeering, die besloten had een afwachtende laveerende politiek te voeren, omdat ze niet naar een revanche-oorlog streeft, maar er van overtuigd is, dat de door de oorlog opgeroepen sociale veranderingen tot nieuwe betrekkingen tusschen de volkeren zullen voeren, was wel gedwongen ook nà Brest voor wapengeweld te werken en tegelijkertijd in haar buitenlandsche politiek rekening te houden met de invloed van die elementen, die de oorlogspartijen tegenwerkten. Deze elementen zijn zwak, en wij zijn nog niet in staat, ze door een eigen militaire macht te versterken; de overal groeiende proletarische revolutionaire beweging is nog niet tot een uitbarsting gekomen en daardoor is het rapport, dat wij moeten uitbrengen, een hard rapport over ons terugtrekken, een rapport over de groote offers, welke we brengen met het doel om Rusland in de gelegenheid te stellen op zijn verhaal te komen, zijn krachten te organiseeren en het moment af te wachten, waarop het proletariaat der andere landen ons zal helpen, de in Oktober (1917) begonnen socialistische revolutie te voltooien.

De eerste tijd na het afsluiten van de vrede van Brest wordt gekarakteriseerd doordat *het Duitsche offensief* op het heele Oostelijk front nog niet door een vast bepaalde demarkatie-lijn was beëindigd. Finland en de Oekraine waren van Sowjet-troepen gezuiverd, maar de volksmassa's in die gebieden zetten met de wapens in de hand de wanhopige strijd voort. Gedurende deze tijd trokken de Entente-Mogendheden langzamerhand volkomen hun militaire medewerking in, een feit dat samenging met een heerschappij van de vroegere bondgenooten (van Rusland) in plaatsen waar de aftocht van hun militaire macht had moeten geschieden. Als eerste moment van een klaarblijkelijke verandering in de betrekking tusschen Rusland en de Centrale Mogendheden, in de zin van het weer-opnemen van de gewone onderlinge vreedzame betrekkingen, moet gewezen op de aankomst van de vertegenwoordiger van Duitschland Graaf Mirbach (dezelfde die later door de Russische kontra-revolutionairen vermoord werd) op 23 April 1917 in Moskou en van de vertegenwoordiger van Rusland Kameraad Joffe op 20 April in Berlijn. Ten opzichte van de vroegere bondgenooten (van Rusland) moet als negatief moment gewezen op de Japansche landing in Wladiwostok op 5 April, welke landing evenwel van de zijde van Japan's bondgenooten (Engeland-Amerika) vergezeld ging van verzekeringen, dat dit feit niet het begin van een inmenging (in de zaken van Rusland) bedoelde; een goed deel van de Engelsche en Fransche pers maakte intusschen toen reeds propaganda voor een politiek van bezetting van Rusland,

onder het parool dat deze inmenging zoogenaamd tot redding van Rusland geschiedde. Maar de Regeeringen der Entente-Mogendheden hielden zich t.o.v. Rusland aan een veel voorzichtiger politiek en in het bijzonder nam de Regeering van de Vereenigde Staten van Amerika een bepaald vriendschappelijke houding aan.

De nu volgende tijd werd gekenmerkt door het optreden van een kritiek moment t.o.v. Duitschland, toen de Duitsch-Finsche en Duitsch-Oostenrijksche legers, nadat ze het heele gebied van Finland en de Oekraine bezet hadden, het gebied van de Sowjet-Regeering begonnen te overschrijden en de Sowjet-troepen van aangezicht tot aangezicht tegenover ze stonden, zoodat het langs de heele demaikatie-linie tot voortdurende schermutselingen kwam. In deze tijd wordt Petrograd direkt bedreigd; de witte gardisten (de Finsche kontra-revolutionairen geleid door Duitschers) dringen in het Moerman-gebied door; de dringende kwestie van het fort Ino, de sleutel van Petrograd, wordt scherper; en te zelfder tijd gaat aan het Oekrainsche front de opmarsch der Duitsche legers in de gouvernementen Koersk en Woronesj, in het Donetz-bekken en aan de rivier de Don door. In het Zuiden wordt de Krim door de Duitschers bezet. De legers der Duitschers overschrijden zelfs de Don en beginnen hun aanvallen op Bataisk (tegenover Rostof in de Don-delta dicht bij Azof). Onder bescherming der Duitschers dringen kontra-revolutionaire benden het Don- en Koeban-gebied (het Westelijk deel van Noord-Kaukasië) binnen. Eindelijk volgt een landing der Duitschers in de buurt van Poti (haven in Zuid-Kaukasië aan de Zwarte Zee) in de Kaukasus; de Turksche legers daarentegen beginnen in de Kaukasus in de richting van Bakoe (aan de Kaspische Zee) te gaan. Deze kritieke tijd wordt aan de Finsche grens afgesloten door de overeenkomst tusschen de Duitsche en de Russische Regeering omtrent een grondslag voor een verdrag tusschen Rusland en Finland; aan het Oekrainsche front daarentegen kenmerkte het begin der vredes-onderhandelingen in Kief tusschen Rusland en de Hetman-Regeering zich door een langzamerhand verflauwen der militaire schermutselingen, en als slot van onze in Mei op de spits gedreven politieke betrekkingen in dit gebied deed zich voor het terugtrekken van dat gedeelte der (Russische) Zwarte Zee-vloot naar Sebastopol, dat zich vandaar naar Noworossisk (de haven van het zooeven genoemde door Duitschland bedreigde Koeban-gebied) begeven had. De eisch van deze terugtocht werd als conditio sine qua non gesteld, zoowel voor de territoriale als voor de politieke en economische, onderlinge betrekkingen (tusschen Sowjet-Rusland en Duitschland-Oekraine). Op het moment (begin Juli 1918) schijnt

aan deze kant het lot van de Kaukasus de pijnlijkste kwestie, waaraan zware konsekwesties kunnen vastzitten.

Ook de krisis aan de Don, waar kontra-revolutionaire benden optreden, is nog niet opgelost. Maar de aftocht der (Russische) vloot naar Sebastopol stelde de gemengde kommissies in Berlijn in de gelegenheid hun werk op te nemen, kommissies waarvan de eene, een financiëel juridische, een basis moest ontwerpen voor een vreedzaam ekonomisch verkeer tusschen Rusland en Duitschland, de andere daarentegen, de politieke kommissie, tot taak had, de kwesties, die zich sinds Brest hadden verscherpt, op te lossen.

Een nieuw negatief moment in de betrekkingen tusschen de vroegere bondgenooten (Rusland en Frankrijk—Engeland) was *de opstand der Tsjecho-Slowaken.* In deze zaak bleek, dat de Regeeringen der Entente-Mogendheden aan de kant van elementen staan, die evenals de Tsjecho-Slowaken als steun der kontra-revolutie in Rusland fungeeren. Direkt na deze gebeurtenissen volgt de landing van de Engelsche legers in Moermansk, en in de pers en in de verklaringen der diplomaten wordt de kwestie der inmenging (van de Entente) in Russische zaken seherper. Maar nog geven in de landen der Entente ook die elementen de strijd niet op, die volkomen vriendschappelijke betrekkingen met de Sowjet-Regeering van Rusland willen bereiken en die tegelijkertijd de buitengewone kortzichtigheid van een program van een aanval op Rusland onthullen. De Regeeringen der Entente-Mogendheden hebben zich nog niet gebonden, en wij zijn doende, de momenteele moeilijkheden in de betrekkingen tot hen te overwinnen. Zoo ziet het gekompliceerde vraagstuk er uit, dat de Sowjet-diplomatie uitwerken moest, terwijl deze onze diplomatie zorgvuldig harerzijds alle handelingen vermeed, die tot onherstelbare daden van de kant onzer tegenstanders soms kunnen leiden, en op alle mogelijke wijzen ertoe bijdroeg, dat de scherpe konflicten met alle beide koalities tot een ontspanning kon leiden, en tot het scheppen van faktoren voor een vreedzame oplossing der konflikten.

II.

De betrekkingen van Rusland tot de staten van Centraal-Europa worden bepaald door den vrede van Brest en de hoofd-inhoud van onze politiek met betrekking tot Duitschland was het uitvoeren van dit verdrag. De onklaarheden, de nog niet getroffen overeenkomsten en de gebreken van de vrede van Brest maakten het de aanhangers van de annexatie-politiek gemakkelijker deze t. o. v. Rusland verder te ontwikkelen. De vrede van Brest stelt de grenzen van

het door Duitschland bezette gebied niet nauwkeurig vast, en deze grenzen worden (in het vredes-verdrag) zoo bepaald, dat op het moment van de onderteekening van de vrede, alle verder oprukken moet worden gestaakt. De vrede van Brest laat de kwestie van *de situatie der* (door Duitschland) *bezette gebieden* een open vraag. Hét grondgebied van de Oekraine is in het vredes-verdrag niet gedefinieerd, en juist de kwestie van de grenzen der Oekraine, samenvallend met die omtrent het einddoel van de Duitsche opmarsch, was een der gevaarlijkste. De onklare, tegenstrijdige en deels onuitvoerbare bepalingsn betreffende de Russische schepen openden de mogelijkheid van nieuwe eischen (van Duitschland en Oekraine) t. o. v. Rusland. Bovendien bleef steeds de mogelijkheid open, langs de weg van *fiktieve* „zelf-beschikking" nog verder te gaan dan de bepalingen van de vrede van Brest toelieten.

Het gemakkelijkst was het middel van een fiktief „zelfbeschikkingsrecht" in de (door Duitschland) geökkupeerde streken aan te wenden, en we ontvingen reeds het bericht omtrent de „zelfbeschikking" van Dwinsk (Dunaburg, in het Russ. goevernement Witebsk, aan de spoorweg van Warschau naar Petersburg, en van Riga naar Moskou — men weet dat Warschau in Polen en Riga in Lijfland in handen der Duitschers zijn,) dat zgn. bij Lijfland ingelijfd wilde worden, en we hebben van de delegatie uit de Wit-Roeteensche streken (de gouvernementen Grodno, Wilna, Witebsk, Smolensk, Mohilef, Minsk — de streek van Warschau tot dichtbij Moskou) vernomen, dat zij zich aan de Russische „opperheerschappij" wenschten te onttrekken. Volgens art. 3 van de vrede van Brest zou een bizondere kommissie ter plaatse de grenzen van de zich van Rusland losmakende gebieden vaststellen. Nadat deze Kommissie te Pskof (tusschen Dwinsk en Petersburg) tezamen geroepen was, werd haar met toestemming van beide Regeeringen opgedragen, de definitieve grenzen van het door Duitschland geökkupeerde gebied vast te stellen. Na de eerste zitting echter werd het werk dezer kommissie onderbroken en sindsdien niet weer opgenomen. Van Duitsche zijde werd de idee geöpperd, dat het zelfbeschikkings-recht van de plaatselijke bevolking ten grondslag moest worden gelegd aan de grenzen der Duitsche okkupatie; deze grondslag werd aldus uitgelegd, dat iedere grondbezitter, wiens goed aan de Duitsche okkupatie-lijn grenst, zou mogen uitmaken tot welke partij, tot de onze of tot de Duitsche, zijn goed verder zal behooren. De oplossing van deze principiëele kwestie is naar Berlijn verwezen, waar de politieke kommissie (gemengde kommissie van Sowjet-afgevaardigden en Duitschers) zich met de kwestie zal bezig houden.

De situatie van de geökkupeerde gebieden is nog heelemaal onopgehelderd. De Duitsche Regeering deelde ons mede, dat het spoorweg-personeel zijn vroegere loonen behoudt, zich in alle mogelijke voordeelen verheugt t. o. v. de verdeeling van levensmiddelen enz., dat echter boosaardige agitators geruchten onder het personeel verspreiden, dat degenen die hun arbeid onder de Duitsche okkupatie voortzetten, later als deze gebieden terugkeeren, hun betrekking, hun pensioen en hun spaargelden zullen verliezen. Daarom verzocht de Duitsche Regeering ons, haar een oproep te doen toekomen ter publicatie in het geökkupeerde gebied, inhoudende dat deze geruchten onwaar zijn en dat de Russische Regeering het spoorweg-personeel aanbeval, zijn werk voort te zetten. Op grond van direkte, door ons ingewonnen informaties blijkt ons evenwel, dat de loonen van het spoorweg-personeel met 50% zijn verminderd, en dat dit personeel, evenals andere ambtenaren, op allerlei wijzen wordt vervolgd, dat het t. o. v. de levensmiddelen zich in geen enkel voordeel verheugt. Wij antwoordden de Duitsche regeering, dat we niet het geringste deel in de verantwoordelijkheid voor het beheer van de bezette gebieden op ons nemen konden, zoolang de Duitsche overheid de Sowjets afzet en alle spoor van het Sowjet-sisteem vernietigt. De kwestie van het binnenlandsch bestuur der geökkupeerde gebieden moet eveneens door de politieke kommissie in Berlijn worden besproken.

De militaire opmarsch der Duitschers nà de vrede van Brest geschiedde op tweeërlei wijs: *in Finland* en in de Oekraine. Nadat de Russ. Republiek zich bij de vrede van Brest neergelegd en haar troepen uit Finland had teruggeroepen, bleven er in Finland slechts enkele personen — Russ. burgers — over, die aan de strijd der Finsche arbeiders-klasse op eigen verantwoording deelnamen. Zoowel op het moment van het binnendringen der Duitsche troepen in Finland, als ook in de daaropvolgende tijd ontvingen wij van de Duitsche Regeering een heele reeks dreigende nota's onder voorwendsel, dat wij troepen en wapens naar Finland hadden gestuurd. Telkenmale als de in deze nota's vervatte beschuldigingen onderwerp eener onderzoeking werden, bleek het dat zij met de werkelijkheid niets uitstaande hadden. Maar ze dienden (den Duitschers) als motief het staken der militaire maatregelen uit te stellen. De nota's dienden tot rechtvaardiging van de Regeering der Finsche Witte Garde, toen deze weigerde, de op de Alands-eilanden gearresteerde, uit Zweden teruggekeerde Russ. burgers Kamjenef, Sawitski en Wolf vrij te laten. Op die zgn. overtredingen onzerzijds van de vrede van Brest wezen de Finnen, toen de benden der Witte Garde in Karelië en in het Moerman-gebied (waarvan het laatste geheel en het eerste wat de zuidwestelijke helft betreft sinds 200

jaar bij Rusland behoort) binnendrongen. De Duitsche Regeering wees er ons harerzijds voortdurend op, dat wij op grond van de vrede van Brest verplicht waren, een verdrag met Finland te sluiten en de Russ. Sowjet-Regeering verklaarde zich steeds weer ten volle bereid, dit te doen, ondanks het uiterst provoceerende optreden van de Finsche Witte Garde. Ik herinner aan het in massa's doodschieten van Russen in Wijborg, aan de talrijke terechtstellingen van Russ. burgers, zelfs van officiëele Sowjet-leden in Finland. Ik herinner aan de gevangenneming van Kowanko, de kommandant van Sweaborg, (Russ. vesting op de eilanden voor Helsingfors, de hoofdstad van Finland), omtrent wiens benoeming wij aan Finland door onze vertegenwoordiger ad interim en door bemiddeling der Duitsche Re-Regeering een mededeeling deden toekomen. Kowanko werd onmiddellijk daarna gearresteerd, hij moest zich een onderzoeking laten welgevallen en is tot dusverre (Juli 1918) nog niet vrij gelaten. Ik herinner ook aan de gewelddadige inbeslagneming der Russ. schepen door de Finnen, aan de inbeslagneming der lazaret-schepen, voorts aan de geldswaarde ten bedrage van vele miljarden, die uit de Russ. vestingskassen en de depots der Russ. schatkist werden weggenomen. Desniettegenstaande verklaarde de Russ. zich telkens weer bereid in onderhandeling met Finland te treden, niet slechts als antwoord op de Duitsche eischen, maar de Russ. Regeering wendde zich zelfs met zulk een voorslag direkt tot Finland, een voorslag welke evenwel onbeantwoord werd gelaten. De kwestie van onze betrekking met Finland werd vooral akuut, toen eenerzijds een belangrijke Duitsch-Finsche legermacht tegen de Russ grens bij Bjelvostrof (vlak ten N. W. van Petersburg), oprukte, en anderzijds de Duitsche Regeering zich tot ons wendde met vragen over de aanwezigheid der Engelschen in het Moerman-gebied (in welk Russisch gebied, zooals boven blijkt, ook de Duitsch-Finsche Witte Garden waren binnen-gedrongen), waarbij het aantal der Engelsche strijdkrachten in deze vragen (der Duitsche Regeering) op een fantastisch-overdreven wijze werd voorgesteld; en in het begin van Mei trad plotseling de kwestie van het fort Ino 1) op de voorgrond, waarvan de overgave door Rusland aan Finland, op voorbeeld van het Finsche opperbevel, ook door de Duitsche Regeering werd geëischt. Dit geschiedde in de algemeen kritieke tijd van de opmarsch der Duitschers (nà de vrede van Brest), toen de Duitsche troepen in de gouvernementen Woronesj en Koersk (in welke goevernementen de rivieren Donets en Don toegang geven tot de zee van Azof) voorwaarts trokken en het einde van hun op-

1) Het fort Ino is een der forten van waaruit Petersburg kan worden bedreigd!

marsch niet te voorzien was. De door ons eind April en begin Mei tot de Duitsche Regeering gerichte nota's met dringende vertoogen om hun preciese bedoelingen gewaar te worden, voerden er toe, dat met betrekking tot het fort Ino onderhandelingen werden aangevangen om tot een kompromis te geraken. Toen, ondanks de onderhandelingen, de Finsche troepen de direkte overgave van het fort Ino verlangden, lieten de wegtrekkende (Russ.) troepen het fort in de lucht springen; eindelijk sloeg de Duitsche Regeering ons als basis van een overeenkomst met Finland de teruggave van (het plaatsje) Ino aan ons voor, onder konditie dat deze plaats en het distrikt Raiwoly (aan de spoorweg vlak ten N. W. van Petersburg), in de nabijheid van Bjelvostrof, (door de Russen) niet versterkt zou worden, en onder voorwaarde van afstand van het Westelijk deel van het Moerman-gebied (waar de Duitschers en Finnen binnengetrokken waren, aan Finland). Het onzerzijds aanvaarden van deze grondslag om tot overeenstemming te komen, leidde tot beëindiging van het in Mei ontstane kritieke moment; desniettegenstaande weigert Finland nog steeds een antwoord op onze voorslag om in onderlinge onderhandelingen te treden.

De afscheiding van *Estland en van het Noordelijk deel van Lijfland* van Rusland vloeit geenszins uit de vrede van Brest voort, want bij deze vrede was slechts het tijdelijke bezetten dezer streken (door Duitschland) bepaald. Reeds op 28 Januari overhandigden de Lijflandsche en Estnische land- en ridderschappen aan onze vertegenwoordiger in Stokholm, Worofski, een verklaring omtrent de zelfstandigheid van Estland en Lijfland. Daarop namen de ridderschaps- en landschapsvergaderingen in Estland en Lijfland, te Riga (hoofdstad van Lijfland) op 22 Maart en te Reval (hoofdstad van Estland) op 28 Maart gehouden, besluiten aan omtrent het bijeenroepen van buitengewone kongressen; deze kongressen kwamen in Reval en Riga op 9 en 10 April bijeen, en zij namen de verklaring omtrent de afscheiding van Rusland aan. 19 Mei werd door bemiddeling van het Duitsche Ministerie van Buitenlandsche Zaken daaromtrent een verklaring afgegeven bij onze vertegenwoordiger Joffe. In de nota van 28 Mei, gericht tot het Duitsche Ministerie van Buitenlandsche Zaken wees Joffe erop, dat het (te Riga en Reval) genomen besluit in werkelijkheid slechts van een betrekkelijk kleine groep der bevolking (van Lijfland en Estland) uitging, en dat alleen een waarlijke algemeene, door niets beperkte stemming der geheele bevolking, onder voorwaarde van het terugtrekken der bezettingstroepen, als grondslag voor de zelfbeschikking en afscheiding dezer gebieden van Rusland kon gelden.

De Russ. Regeering werd onlangs voor het eerst voor de kwestie van *de betrekkingen met Polen* gesteld, toen in Moskou de vertegenwoordiger van de Poolsche Regentschaps-raad, de heer Lednitzki, kwam en in zijn kwaliteit als representant van Polen in betrekking wenschte te treden tot het Volks-Kommissariaat voor Buitenlandsche Zaken. Bij zijn eerste bezoek waren zijn volmachten zeer onduidelijk, toen hij echter onlangs voor de tweede maal kwam, had hij reeds als vertegenwoordiger van de Regentschaps-Raad een formeele volmacht om met ons over Polen betreffende aangelegenheden te onderhandelen. Wij echter kunnen de tegenwoordige toestand van Polen niet als een politieke zelfstandigheid beschouwen en de Poolsche Regeering dus niet voor een uitdrukking van de volkswil houden. In de Regentschaps-Raad kunnen we slechts een van de organen van de Duitsche bezetting zien. Wij traden daarom wel in betrekking tot de Heer Lednitzki, maar — zooals vanzelf spreekt — alleen in zakelijke, niet in diplomatieke betrekking, en ook dat eerst, nadat Graaf Mirbach (de toenmalige gezant van Duitschland te Moskou) ons opmerkte, dat wij met het onderhouden van die betrekking een uitdrukkelijke wensch der Duitsche Regeering nakomen, waarbij Mirbach op de terugkeer der Poolsche vluchtelingen wees, als een kwestie, betreffende welke de Duitsche Regeering onderhandeling tusschen ons en den Heer Lednitzki wenschelijk leek. Daar de Duitsche Regeering zoodoende aan een van haar organen — de Regentschaps-Raad en diens vertegenwoordiger de Heer Lednitzki — de leiding der zakelijke kwesties met ons betreffende een nauwkeurig gepreciseerd vraagstuk, nl. over de terugkeer der vluchtelingen had toevertrouwd, traden wij op deze grondslag in deze kwestie in zakelijke betrekking tot den Heer Lednitzki.

Nog dreigender dan het opdringen aan de kant van Finland kon in geval van *verdere ontwikkeling het Duitsche offensief aan de kant van de Oekraine* worden. Direkt na het sluiten van de vrede van Brest trokken de troepen der Centrale Sowjet-Regeering uit de Oekraine terug. Binnen het Oekrainsche gebied bleef de Sowjet-Regeering der Oekraine, die na het tweede Kongres der Oekrainsche Sowjets zich in de Regeering der onafhankelijke Sowjet-Republiek der Oekraine omzette. Nadat de Duitsche troepen alle plaatsen, die ontwijfelbaar tot de Oekraine behoorden, hadden bezet, begonnen ze nog verder in de richting van Moskou op te rukken en zelfs de zuidelijke deelen der Russische goevernementen Koersk en Woronesj (zooals straks reeds is gemeld) te bezetten. Zoodoende werd de kwestie van het vaststellen van een demarkatie-lijn aan het Oekrainsche front, die de grenzen van de Duitsche opmarsch zou bepalen, buitengewoon akuut, vooral op het front bij Woronesj, waar Duitschland eerst de bezetting

van eenige distrikten eischte, later echter slechts de bezetting van het distrikt Waloeïki (in het Z. W. van Woronesj aan de spoorweg Woronesj-Charkof) met het strategisch belangrijke spoorweg-knooppunt van die naam (Waloeïki). De kwestie van de demarkatie-lijn was nauw verbonden met de kwestie van de staking der vijandelijkheden en dus met het begin van onderhandelingen met de Oekraine. Nog op 30 Maart wendde zich de Rada der Oekraine tot ons met de voorslag, onderhandelingen te beginnen, en meermalen wees de Duitsche Regeering ons op onze verplichting, op grond van de vrede van Brest een vrede met de Oekraine te sluiten. 3 April sloegen wij onzerzijds voor, de onderhandelingen in Smolensk (tusschen Moskou en Brest) aan te vangen, terwijl wij ons voorstel zoowel direkt aan de Rada in Kief als ook naar Berlijn wegzonden; maar noch langs de eene noch langs de andere weg bereikte onze voorslag de Kiefsche Rada spoedig genoeg, en eerst op 16 April zond de Rada ons een Koerier met een nota, waarin ze ons voorstelde, de onderhandelingen in Koersk (halverwege Moskou en Kief) te voeren, waarheen onze delegatie spoedig vertrok. De vredes-delegatie der Oekraine kwam slechts tot Worosjby (halverwege Koersk en Kief), en de voortdurende vijandelijkheden maakten het voor beide delegaties onmogelijk tezamen te komen. Te dezer tijde werd de Kiefsche Rada door de Regeering van Skoropadski vervangen en Duitschland stond erop, dat de onderhandelingen naar Kief zouden worden verplaatst, waar ze dan ook op 22 Mei begonnen. *De eerst aan de orde zijnde kwestie was* die omtrent *het afsluiten van een wapenstilstand.* De belangrijkste kwestie was evenwel het vaststellen van een demarkatie-lijn, waarbij de faktische okkupatie voor het vaststellen van de definitieve grenzen der Oekraine van buitengewoon belang was. De kwestie van *het vaststellen van de grens der Oekraine* werd door ons reeds vroeger meermalen aan de orde gesteld, daar wij deze kwestie als een van de belangrijkste aangelegenheden beschouwden, en ingeval van een ongunstige oplossing met verdragende konsekwenties moesten rekenen. Reeds op 29 Maart ontvingen we van de Duitsche Regeering op een vraag onzerzijds door een radio-telegram van de (Duitsche) Onder-Staatssekretaris Busche een verklaring ten antwoord, inhoudende dat de omvang van de Oekraine door Duitschland voorloopig op 9 Goevernementen werd bepaald, waarbij het goevernement Taurië (tusschen de zee van Azof en de Dnjepr), maar zonder het schiereiland de Krim, tot de Oekraine moest behooren; bovendien werd een deel van het goevernement Cholm (ten N. W. van Moskou; twistappel tusschen de Poolsche Regentschaps-Raad en de Oekrainsche Rada) aan de Oekraine toegewezen. Toen de onderhandelingen over de wapenstilstand

begonnen, eischten de Oekrainers nog veel meer. Zij verlangden dat de demarkatie-lijn nog verder naar het Noorden en het Oosten zou worden verplaatst, zoodat in het bizonder in het goevernement Woronsej nog 8 distrikten door hen zouden worden bezet en dat in het algemeen nog 14 distrikten met een bevolking van 3 millioen menschen aan hen zouden overgaan.

Dit uiterst belangrijke moment in de onderhandelingen met de Oekraine viel samen met het kritieke moment in het Zuiden, in het bizonder met het kritieke moment op de Zwarte Zee (de Russ. vloot bij Noworossisk in de Kaukasus, die volgens de Duitschers naar Sebastopol terug moest). Op het Zuidfront beperkten de Duitsche strijdkrachten zich niet tot de op 29 Maart (voor de Oekraine) aangewezen 9 Goevernementen, maar zij bezetten op 6 Mei Taganrog en Bostof aan de Don (beide aan de Zee van Azof). Hun verder oprukken hield eerst halt bij het belangrijke spoorweg-knooppunt Bataisk (tegenover Rostof aan de Don), dat door een Sowjet-leger bezet was.

Reeds den 22sten April zijn de Duitsche troepen de Krim binnengedrongen en hebben het Taurische Schiereiland meer en meer bezet, terwijl een zeker deel van onze Zwarte Zeevloot nog tijd had om naar Noworossijsk te vertrekken. Wij ontvingen van de Duitsche regeering een heele stapel Nota's, waarin zij zich beklaagde over vijandelijke handelingen van de zijde van op verschillende plaatsen aan de Zwarte Zee verstrooide schepen van onze Zwarte Zeevloot. In het Zuiden rukte het Turksche leger voort op het Kaukasische gebied, bezette Alexandropol (ten Zuiden van Tiflis) en bedreigde Bakoe, terwijl de het Rusland der Sovjets vijandige, Trans- of Zuid-Kaukasische regeering troepen afzond tegen de aanhangers van de Sovjetbeweging in de nabijheid van Soekhoem (in Zuid-Kaukasië aan de Zwarte Zee) en in geheel Abchasie (Zuid-Kaukasisch bergland aan de Zwarte Zee waarvan de haven Soekhoem de hoofdplaats is). De opmarsch der Duitschers en van hunne bondgenooten in het Koeban-gebied (het Westelijk deel van Noord-Kaukasië) was reeds begonnen, zoowel van de Don als ook van uit de Kaukasus. En nu werd ons juist in dit kritieke oogenblik de eisch gesteld, de Zwarte Zeevloot van Noworossisk naar Sebastopol terug te trekken. Bij de verdere verhandeling over deze vraag werd aan de eene kant gegarandeerd dat de teruggekeerde schepen door Duitschland niet gebruikt zouden worden tot aan het einde van den oorlog en na het sluiten van den algemeenen vrede aan Rusland teruggegeven zouden worden; tegelijkertijd zouden aan het geheele Oekrainsche front de troepen de demarkatielijn niet passeeren, hetgeen ongeveer overeenkwam met de werkelijke stand van de Duitsche bezetting bij het begin van de

Oekrainsche onderhandelingen, die voornamelijk aan het Woronesj-front niet voorbij Waloeiki ging en bij Batasjk (tegenover Rostof) aan het Zuid-Oostelijk front was blijven staan. In geval wij weigerden zou de opmarsch naar Koeban weer voortgegaan zijn, terwijl wij bovendien er nog op gewezen werden, dat de mogelijkheid van ekonomische en politieke schikkingen, het schorsen van elke opmarsch aan het Oekrainsche front en zelfs het begin van het werk van de in Berlijn samengeroepen gemengde kommissies zouden afhangen van onze toestemming voor de terugkeer van de Zwarte Zeevloot (van Noworossisk naar Sebastopol). De vraag over de terugkeer van de vloot werd dus op dit oogenblik het middelpunt voor de geheele Duitsche diplomotie tegenover ons, zoodat ze het geheele verdere verloop van onze verhoudingen moest beïnvloeden. De, den 18en Juni gevolgde, terugkeer van een deel van de vloot naar Sebastopol en het den 19en Juni gevolgde tot zinken brengen van het overige deel maakten een einde aan deze kritieke gebeurtenis. Spoedig daarop begonnen de kommissies, die in lang niet vergaderd hadden, in Berlijn zitting te houden, en de opmarsch van de Duitsche troepen aan het Oekrainsche front werd gestaakt. De verhandelingen in Kief hadden een nog sneller verloop. Drie dagen na de door ons den 9en Juni gegeven toestemming voor de terugkeer van de vloot, d.w.z. den 12en Juni, werd met de Oekraine een algemeene wapenstilstand gesloten; den 17en Juni werd een overeenkomst getroffen over de demarkatielijn aan het Oekrainsche noordelijke front, en er werden parlementariërs naar Batasjk gezonden, om ook daar een demarkatielijn aan te geven. Het belangrijkste van de vredesonderhandelingen koncentreerde zich op de vraag van de grenzen van de Oekraine; hieromtrent werd overeengekomen, dat omtrent het lot van die gedeelten. waarover men het niet eens kon worden, beslist zou worden door een referendum, gehouden in een milieu, hetwelk de vrijheid van de stemming waarborgde.

De opmarch der Turken en later ook der Duitschers in het Zuiden, werd al die tijd door de politiek der (sociaal-revolutionaire en mensjewistische) Trans-Kaukasische regeering gemakkelijk gemaakt, welke regeering haar steun vond in de bevoorrechte groepen der bevolking en die tegenover Sowjet-Rusland een uitdrukkelijk vijandige houding had aangenomen. Nadat de pogingen der Russische Sowjet-Regeering om met de z.g.n. Trans-Kaukasische regeering in verbinding te treden, zonder resultaat waren gebleven, bood Duitschland zijn bemiddeling aan tot „reguleering" der betrekkingen tusschen ons en de Trans-Kaukasische regeering.

Nadat wij ons hiermee vereenigd hadden, deed Graaf Mirbach ons

eerst het voorstel, voor de verhandelingen met de Trans-Kaukasische Regeering gedelegeerden naar Kief te zenden. Wij echter stelden in plaats daarvan als plaats van samenkomst Wladikawkas voor (in Cis-Kaukasië, Noord-Kaukasië gelegen) en stonden erop dat er direkte onderhandelingen (tusschen de Russ-Sowjet-Republiek en de Trans-Kaukasische Regeering) zouden plaats vinden; ten slotte deelde Graaf Mirbach mede, dat de vertegenwoordigers van de Trans-Kaukasische Regeering Matsjabeli en Tsereteli naar Moskou onderweg waren, en dat de Duitsche Regeering de dringende wensch koesterde, dat de onderhandelingen tusschen ons een aanvang zouden nemen. Maar de Trans-Kaukasische Regeering stortte ineen. De Nationale Raad van Georgië (het Midden- en Westen van Zuid-Kaukasië, ook Groesië genaamd, welks Nationale Raad zich in de plaats stelde van de Regeering van Tsereteli) zond als vertegenwoordiger den heer Khoendadtse naar Moskou, met wie wij echter geen onderhandelingen zijn begonnen. Wij weten dat de Regeering van het zgn. zelfstandige Georgie slechts het bevoorrechte deel van de bevolking vertegenwoordt, en dat breede lagen des volks de afscheiding van Rusland zoomin wenschen als erkennen. Ook kwam het bericht in, dat fiktieve vertegenwoordigers van de Muselmannen van Azerbeidsjan (de aan Perzië grenzende streek van Trans-Kaukasië) zich als een zelfstandige Regeering uitgeven, terwijl wij zeer goed weten, dat de massa's der bevolking van Azerbeidsjan zich niet van Rusland wenschen te scheiden. De Duitsche Regeering deelde ons ook de tekst mede van een manifest van een zgn. Regeering van het Verbond der Bergstammen van Noord-Kaukasië met de afkondiging van hun „onafhankelijkheid" mede, terwijl in werkelijkheid Noord-Kaukasië zich geheel in handen van de aanhangers der Sowjet-Regeering bevond, welke de afscheiding van Sowjet-Rusland beslist verwerpen, hetgeen door de werkelijk demokratische, door het geheele volk verkozen Volksraad van Tarek (gebied in het Midden en Oosten van Cis-Kaukasie, waarvan Wladikawkas de hoofdstad is) dan ook verkondigd werd. Het zgn. zelfstandige Georgië stond aan Duitschland toe, zijn troepen over de Groesinische spoorwegen te transporteeren, en opende voor Duitschland zoodoende de weg naar Bakoe (aan de Kaspische Zee). De Turksche troepen bevinden zich (begin Juli 1918), zooals ons bekend is, in de Armenische streken, waar een sterke massale Armenische beweging (tegen ze) in gang is. De kwestie van de Kaukasus is op de dagorde van de in Berlijn bijeengeroepen politieke kommissie (van Duitschers en Sowjet-afgevaardigde) gezet.

Op het gebied van de ekonomische kwesties waren de betrekkingen tusschen Duitschland en Rusland eenerzijds bepaald door de nood-

zakelijkheid van een *likwidatie van de verliezen,* die door de Tsaristische oorlogs-wetgeving en door de sociale wetgeving van de Oktober (i. e. de proletarische November)-revolutie aan het Duitsche bezit in Rusland waren toegebracht, anderzijds door de noodzakelijkheid van *het scheppen van onderlinge ekonomische betrekkingen,* welke uit de situatie van de beide landen voortsproten. De vrede van Brest-Litofsk legt ons de verplichting op, schadevergoeding te geven voor de verliezen, die Duitsche burgers gedurende de oorlog door likwidatie hunner ondernemingen, of door het staken der betalingen van dividenden en renten van leeningen geleden hebben. Het nakomen van deze verplichtingen eischte van ons het scheppen van een orgaan, dat de Duitsche aanspraken moest onderzoeken. Dit orgaan is dan ook als likwidatie-afdeeling bij het Volks-kommissariaat voor Handel en Industrie in het leven geroepen en funktioneert met succes. Als echter desondanks deze taak van likwidatie der door de Tsaristische oorlogs-wetgeving veroorzaakte verplichtingen toch langzamer wordt vervuld dan wij hadden gewenscht, hetgeen de Duitsche Regeering aanleiding geeft tot voortdurende bezwaren, dan zijn daaraan niet alleen de gedeeltelijke defekten in ons apparaat schuld — deze misstand wordt op het moment weggewerkt —, maar ook het feit, dat de Russische bourgeoisie er naar streeft, onze verplichtingen tegenover de Centrale Mogendheden te benutten, om langs de weg van allerlei fiktieve kontrakten door middel van Duitschland eischen aan ons te stellen. De kwestie van de betaling der rente van oude leeningen, der dividenden enz. kan niet losgemaakt worden van de kwestie van onze andere uit onze sociale wetgeving voortspruitende verplichtingen, en evenmin losgemaakt worden van het levensonderhoud van onze krijgsgevangenen door Duitschland. Onze sociale wetgeving tracht de hoofdbronnen van het ekonomische leven van het land in handen van de staat van Arbeiders en Boeren te vereenigen. Vele van deze bronnen zijn in het bezit van buitenlandsche, o. a. ook van Duitsche onderdanen. Als wij deze takken van industrie naturaliseeren, dan zijn wij verplicht de verliezen der Duitsche onderdanen te vergoeden. Onze plaatselijke Sowjets begrepen het dikwijs niet, dat het belang van de staat van Arbeiders en Boeren niet zoo maar een inbeslagneming van al datgene eischt wat er toevallig is, maar *een doelmatige nationaliseering van zoodanige ondernemingen, die voor ons van het standpunt van het algemeene ekonomische plan van de staat noodig zijn.* De willekeurige nationaliseering van alle mogelijke kinematografen en apotheken, en het rekwireeren van buitenlandsch bezit zonder plan, zonder dat het volstrekt noodig is, veroorzaakt de staat van Arbeiders en Boeren een schade, die in de honderden van millioenen kan

loopen. Elke dergelijke ondoelmatige handeling heeft protesten ten gevolge van de kant van de Duitsche overheid, en ook konflikten, die afzonderlijk niet te beslechten zijn, en die de massa van de te likwideeren verplichtingen onmatig vergrooten. De kwestie van de berekening van de door ons veroorzaakte schade, de kwestie van de vorm der financieele likwidatie onzer verplichtingen, die op deze wijze zijn ontstaan, zoowel als de kwestie van de regulatie onzer sociale wetgeving tegenover buitenlandsche onderdanen, eischen zonder verwijl oplossing. De gemengde Kommissie (van Duitschers en Sowjetvertegenwoordigers) die op het oogenblik te Berlijn zitting houdt, staat voor een ongehoord gekompliceerd vraagstuk. In de gemeenschappelijke zitting met de vertegenwoordigers der Duitsche Regeering, bracht Bronski in naam van het Volks-Kommissariaat van Handel en Industrie de volgende voorwaarden ter tafel voor een overeenkomst, zooals wij die opvatten:

1. In het belang van zijn ekonomisch herstel moet Rusland als neutraal land de ekonomische betrekkingen met de Centrale Mogendheden weer opnemen en tegelijkertijd deze betrekkingen zooveel mogelijk ook met de Entente-landen aanhouden.
2. Tot dekking van onze verplichtingen tegenover de Centrale Mogendheden volgens de vrede van Brest-Litofsk zijn we gedwongen, een leening te sluiten, waarbij de totaal-som van deze verplichtingen in een staats-schuld wordt omgezet. De rentebetaling zal deels in produkten van onze land- en boschbouw, deels in goud en in Duitsche obligaties geschieden, die zich in het bezit van de Rusrische Regeering bevinden.
3. Zoowel als waarborg voor deze schuld als ook tot betaling van de in Duitschland plaats vindende inkoopen der meest noodzakelijke produkten, noodig voor het ekonomisch herstel van Rusland, slaan wij voor *bepaalde concessies tot exploitatie van de Russische natuurschatten uit te geven.* De voorwaarden dezer koncessies blijven binnen het raam der in Sowjet-Rusland geldende sociale en handels-wetgeving, waarbij de staat van Arbeiders en Boeren deel heeft aan de exploitatie der rijkommen, een deel van de opbrengst voor zich houdt en zich de kontrole voorbehoudt.
4. De koncessies mogen zich uitstrekken over de volgende gebieden der staat-huishouding:
   a. op het winnen van petroleum;
   b. op het bouwen van spoorwegen;
   c. op het bewerken en in exploitatie brengen van bepaalde gebieden van landbouw, om verbeterde wetenschappelijke

en technische methoden van landbouw in te voeren, onder voorwaarde dat Duitschland een bepaald deel der resultaten van de produktie ontvangt;

d. op de produktie van kunstmest;

e. op de exploitatie van goudvelden enz.

5. Tot verwezenlijking dezer maatregelen moeten alle produktieve krachten van Rusland gemobiliseerd worden.

De hiertoe volstrekt noodige voorwaarden zijn:

a, Geenerlei invloed hoegenaamd van Duitschland op onze binnenlandsche ekonomische politiek;

b. geen inmenging van Duitschland bij de vaststelling van de onderlinge ekonomische betrekkingen tusschen Rusland en die landen, waarmee het vroeger een ekonomische eenheid vormde, te weten: de Oekraine, Polen, de Baltische (Oostzee-) Provincies, de Kaukasus;

c. Erkenning door Duitschland van de nationaliseering van de buitenlandsche handel en van de banken.

d. Waarborg (van de kant van Duitschland) van het betrekken door Sowjet-Rusland van zijn ertsen uit Kriwoj Rog (in het goevernement Cherson tusschen Bessarabië, de Oekraine en Taurië) en uit de Kaukasus, uit welke beide gebieden minstens de helft der totale produktie van erts in Rusland betrokken wordt;

e. Rektifikatie van de grens tusschen de Oekraine en het Dongebied, in dien zin, dat het distrikt Joesofka, de Russisch-Belgische en de Donets-Jurjefsche kolenmijnen aan Rusland komen, daar de (op het oogenblik aangegeven) grens midden door het gebied der mijnen loopt.

(*Slot volgt*).

Een imperialistisch geschrift [1])

DOOR

W. VAN RAVESTEIJN Jr.

I.

De „Nieuwe Crt" heeft omtrent den nieuwen Minister van Marine, vice-admiraal Naudin ten Cate, in herinnering gebracht, dat hij lid is geweest van de Staatscommissie 1912 voor de verdediging van Nederlandsch-Indië, en dat deze nieuwe dignitaris destijds zijn meening inzake samenwerking tusschen de Departementen van Oorlog en Marine heeft gevestigd. Verder: „Hij, — (de vice-admiraal is gedurende de Oorlogsjaren commandant van de Stelling den Helder geweest en heeft, alweer volgens het min of meer officieuze Haagsche blad, als zoodanig „volledig inzicht gekregen in de eischen, die aan de verdediging van Nederland gesteld moesten worden) — de heer Naudin ten Cate bleek toen, in 1912, voorstander van een vloot te zijn, in hoofdzaak *zoowel in Nederland als in Oost-Indië, somengesteld uit zware schepen*, terwijl de uitzending van miliciens naar Indië door hem werd aanbevolen." Het blad laat er op volgen:

„In hoeverre de sedert dat tijdstip opgedane ondervinding haar invloed op zijn zienswijze ten gunste van een vloot met klein materiaal als kern heeft doen gelden is ons niet bekend. Spoedig zal dit uit zijn voorstellen kunnen blijken, daar er toch, zelfs bij het voortduren van den wereldkrijg, tal van tot nu toe nagelaten maatregelen zijn te heffen, welke aan een snellen opbouw van de Marine in dien zin ten goede kunnen komen."

Het is voor den nieuwen Minister van Marine der Nederlandsche Kroon te hopen, dat de sinds, laat ons zeggen, 1914 opgedane ondervinding inderdaad haar invloed op zijn nog in 1912 gekoesterde ziens-

---

1) *J. B. van Heutsz Jr.* Politieke ontwikkeling en hervormingen in Oost-Azië en de positie van Indisch-Nederland in toekomstige conflicten. Rotterdam 1917. W. L. en J. Brusse's Uitgevers-Maatschappij,

wijze omtrent de beste, d.w.z. tevens de eenig mogelijke wijze om Nederlandsch-Indië, of zooals het in het geschrift, dat wij eindelijk eens moeten bespreken, niet zonder diepe bedoeling heet: *Indisch-Nederland,* te verdedigen, niet heeft gemist. Immers, mocht dit wel zoo zijn, dan voorzien wij voor den ongelukkigen man een aanval, zoo heftig, dat zelfs een vice-admiraal, die zoo lang het bevel heeft gevoerd over de Stelling Den Helder en die „een hoogst eervolle 40-jarige loopbaan op 's lands vloot achter zich heeft," er allicht van mag sidderen.

Z. E. de Oud-Gouverneur-Generaal van Heutsz — de vader van den schrijver — richtte met Kerstmis 1913 een brief aan het Hoofdbestuur van de Vereeniging „Onze Vloot", welke brief in het boek van den heer Van Heutsz Jr. het eerst in zijn geheel is gepubliceerd — waarin hij het volgende vernietigende oordeel uitspreekt over den arbeid der zooeven genoemde Staatscommissie:

„Want evenzeer als ik de overtuiging durf uitspreken, dat Nederland het voortbestaan zijner onafhankelijkheid niet verdient, als het niet met *grooten spoed* en *groote energie* zorg draagt voor een krachtige en aan hooge eischen voldoende vloot met hetgeen daarbij behoort en tegelijkertijd voor de samenstelling van een goed georganiseerd, practisch, bewapend en degelijk geoefend sterk Indisch Leger, dat in samenwerking met die vloot in staat is Indië krachtig offensief te verdedigen, *evenzeer* zeg ik met een groote, ja nog grootere overtuiging, dat bij de uitvoering van de voorstellen der Staatscommissie Nederland (hoewel echt Nederlands langzaam en zuinigjes) zal wegwerpen veel geld voor:

Een vloot, die *niet* vechten *zal* en

Een leger, dat *niet* vechten *kan.*

Nooit, althans zelden, zag ik een staatsstuk, dat mij zóó tegenviel als het rapport der Staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië.

Toen ik het doorgewerkt had, was mijn eenige indruk:

De uitvoering van *deze* voorstellen wordt een ramp, heeft bij de eerste de beste verwikkeling het roemloos verlies van ons Aziatisch bezit ten gevolge; voor *die* vloot wordt de *vlootbasis* dadelijk een *vluchthaven* en *dat* leger is een vleugellamme troep, door zijn samenstelling gedoemd tot een even roemloos einde als het Indische leger van 1911.....

Doet Nederland *niets* voor de verdediging ven Indië, dan verdient het uit de rij der onafhankelijke Naties te verdwijnen!

Doet Nederland hetgeen de Staatsoommissie heeft voorgesteld, dan verliest het roemloos zijne koloniën, zijn Aziatisch bezit, en valt

economisch terug tot een onbeteekenend Europeesch staatje." 1)

Zoo het inderdaad niet malsche oordeel van den Vader.

En de Zoon sluit zich niet alleen geheel hierbij aan, maar dikt het nog een weinig aan, waar hij b.v. (op pag. 215) zegt:

„Uit het rapport blijkt, dat in 1919 Indië de beschikking zou hebben gehad over *drie* pantserschepen"....

De vlootcommissie is van meening, dat met de ontworpen artillerie-vloot wel degelijk wat te doen is. Deze zal dus met een sterkte van 9 pantserschepen — wij nemen aan, dat al het materiaal ter beschikking van Indië wordt gesteld — onze koloniën moeten beveiligen *met de wetenschap, dat met hare vernietiging alles gedaan is!*

Om Indië te beveiligen, zal zij dus òf in de Indische wateren den tegenstander afwachten òf dezen tegemoet gaan. *In beide gevallen echter om vernietigd te worden* 2), omdat de sterkte veel te gering is tegen den eventueelen tegenstander, Engeland, Amerika of Japan"....

Men ziet — en dat wordt nog nader uitgewerkt — dat de plannen der Staatscommissie van 1912, waarin de huidige Minister van Marine zitting had, volgens den heer Van Heutsz Jr., erger dan nutteloos, ja beslist schadelijk waren voor de zaak, waar het om ging, de verdediging van Nederlandsch-Indië. En welk een verdict er thans, van de zijde der beide heeren, Vader en Zoon, over den Minister van Marine zou worden geveld, indien hij in den jare 1918 en na de ervaringen van dezen wereldoorlog, toch nog zou blijken op het in 1912 ingenomen standpunt te staan, kan men zich slechts met huivering voorstellen. Tragisch in waarheid zou dit bovendien zijn, waar de heer Van Heutsz Jr., b.v. op pag. 201 van zijn geschrift vraagt:

„Moeten wij, ter wille van kleinzielig partijgeharrewar, onze toekomst op het spel gezet zien, omdat onverantwoordelijk ijdelen, *door stemveesteun bij gebrek aan gewicht omhoog konden vallen* 3). Omdat zij niet kunnen inzien, dat zij reeds lang behooren tot de „veel te velen"?",

een bladzijde vroeger roept:

„....wie zal het doen? wie durft met dergelijke krachten te werken? Dat moet een „man" zijn met ijzeren wilskracht, voor geen bezwaren terugdeinzend en *niet geplaagd en gestoord door het instituut van wouwelaars* 4), verscholen achter hun geprivilegeerd recht". (Bedoeld wordt met dit instituut het Nederlandsche Parlement, inzonderheid de Tweede Kamer der Staten-Generaal);

---

1) Cursiveeringen in deze aanhaling overal van den schrijver.
2) Cursiveering van ons. 3) Idem. 4) Idem.

op een volgende bladzijde (202) klaagt:

„Links geeft een linksche oplossing, rechts een rechtsche, dit is alles „dierbaar" gewouwel en niets anders",

op pag. 213 kort en bondig oordeelt:

„Wij stellen dadelijk voorop, dat het Nederlandsche volk, veelal geleid door egoïsme en vijgebladtheorieën (sic! v. R.), kans gezien heeft de zeemacht, ondanks haar mooie traditie, tot een niveau te doen afdalen, welke (? v. R.) eeuwig tot schande van Nederland zal blijven strekken. Hierdoor kunnen wij van geen vlootpolitiek in Nederland spreken, om de eenvoudige reden, dat zij niet bestaat en *ook niet kan bestaan,* door de ontaarding van het volk",

waar de man, kortom, van wien wij nog reeksen van even heftig-veroordeelende, hartstochtelijke en bittere uitspraken omtrent hetgeen er tot nog toe door Nederland gedaan is ter verdediging van „Indisch-Nederland" — er zijn er ook een paar rechtsche ministers geweest in de laatste 20 jaar! — zouden kunnen aanhalen, op pag. 205, na een uitval tegen het partijgeharrewar, dat verlammend werkt en het oog versluiert voor een juist inzicht", na deze bijna hoogverradelijke woorden: „Het offer te brengen voor een goed beheerden staat is het offer brengen aan nageslacht en dus aan voortlevende idealen. Het offer te brengen voor een ten doode opgeschreven staat, doordat partijstrijd de staatsidee en de traditie in den ruimsten zin des woords door theorietjes als een dekmantel voor het walgelijkst egoïsme, overwoekerde, beteekent het offer brengen aan de ergerlijkste en minwaardigste tyrannie, aan *partij*-tyrannie. Het beteekent zich opofferen aan een pestilentie", toch erkent, dat „links" het ten opzichte van deze idealen het ergst heeft gemaakt:

„Wij verklaren het hier duidelijk, om mogelijke misverstanden te voorkomen, dat wij niet tegen een *gezonde* partijpolitiek zijn, die aan iedere groep de gelegenheid biedt om voor haar belangen op te komen, waardoor een meer harmonische verdeeling der voordeelen, welke de staat geeft, bereikt kan worden.

Maar iedere partij zal duidelijk de grens moeten weten te trekken, waar partij-politiek moet ophouden om plaats te maken voor het staatsbelang. Hier kunnen en mogen geen partijen bestaan en *in dit opzicht heeft links, tot onzen spijt, jammerlijk gefaald* 1). Waarvan links bij het uitbreken van den oorlog genoten heeft, is het werk van rechts geweest. Wat betreft het koloniale gedeelte van zijn taak, heeft links tot op heden zichzelf een brevet van onvermogen uitgereikt en dit is uitermate te betreuren, omdat liberale beginselen ons in de

1) Cursiveering van ons.

koloniale staatkunde hebben te leiden. Het blijft dan ook een onafwijsbare (sic! v. R.) verdienste van rechts, dat zij in „staats"-problemen het beste inzicht heeft getoond. Deze zaken zijn van zoo'n fundamenteel belang, dat de vraag gerechtigd is, *aan welke handen de staat in tijden van groote politieke hervormingen het beste toevertrouwd is*" 2).

Thans is de staat weer aan rechtsche handen toevertrouwd. De Minister van Marine maakt deel uit van een rechtsch kabinet. Welk een ontzettende slag, indien dan nochtans zou blijken, dat de maatregelen achterwege bleven, noodig om het bezit van Indië te verzekeren. Indien toch waar mocht blijken te zijn, waarmee de heer Van Heutsz Jr. zijn boek besluit :

„Tot zulke slappelingen is dit volk reeds ontaard, nog slechts heil zoekend in staatsuitbuiting, instede (sic! v. R.) gindsche gebieden stevig in de hand te houden en tot volle ontwikkeling te brengen, waardoor een *braakbeweginguitlokkend geteem over ouderdomsbedeeling* onnoodig zou zijn. Ginds is eerlijke arbeid voor ons en alle Indische Nederlanders te verrichten in groote gebieden, die nog totaal braak liggen. Is het onder de tegenwoordige omstandigheden te verwonderen dat anderen, meer vooruitstrevend, meer vooruitziend, in en over onze koloniën beschikken? Is het te verwonderen, dat de Nederlandsche driekleur in Indië hard verschiet en zoo opbleekt, dat zij een grondkleur gaat vormen voor een nieuw embleem?".

* * *

De verdediging van Nederlandsch-Indië trouwens is niet een probleem, dat slechts Nederland's stoffelijke en ideëele hoogste belangen raakt.

De wereldoorlog heeft het een nog veel wijdere beteekenis gegeven, en, o wonder, het tevens belangrijk vereenvoudigd.

„Dit bij uitstek kortzichtig volk, dat niet verder kan zien, dan zijn neus lang is, met anti- en sympathieën, al naar gelang partijgeleuter dat wenscht, verliest alle doorzicht. Het voelt niet, dat de duikboot, naast de systematische inkrimping, die spoorwegen zeemacht doen ondergaan, in hetzelfde element bezig is „Sea-power" in een hoogst bedenkelijken toestand te brengen. Hierdoor zullen in de toekomst koloniën zichzelve kunnen verdedigen, zelfs, indien een Engelsche zeemacht er dreigend voorstaat. Voor kleine natiën is het een uitkomst" (pag. 233).

„De in nietigheden opgaande Nederlanders kunnen het niet vatten,

---

1) Cursiveering is van ons.

maar dit kunnen wij wel zeggen, *dat zelden een volk alle draden van de wereldtoekomst zoodanig in zijn handen gelegd gekregen* (*sic! v. R.*) *heeft als het Nederlandsche in de twintigste eeuw* 1). Het wonder van de twintigste eeuw is de Stille Oceaan. Twee toegangen daarheen kan het Nederlandsche volk beheerschen. Geen staat is bij machte het probleem alleen op te lossen. *Nederland, Japan, de Centralen en Turkijë, die den derden toegang brengen* (*? v. R,*), *hebben het probleem in handen, en Rusland, indien het Europeesche en Klein-Aziatische aspiratiën wil loslaten* 2), *kan de vierde deelgenoot zijn*" (pag. 230).

Zwelt u het hart niet hooger in den boezem, o Nederlander, wanneer gij ziet, welk een wereldregelende rol u hier wordt toebedeeld?

Wereldregelend, ja maar ook vredebrengend.

„Maken wij het gebied (Nederlandsch-Indië) onaantastbaar, dan brengen wij een dusdanige verandering in Oost-Azië teweeg, *dat een oorlog wel eens voor goed uitgesteld kan worden. Zoolang echter onze koloniën zwak blijven, provoceeren wij hem juist*" (pag. 229).

Ons land „Nederlandsch-Indië verdedigend, heeft dus, volgens den heer Van Heutsz Jr., niet minder dan de Toekomst der wereld in handen. Het kan, met een betrekkelijk geringe inspanning, niet alleen de overzeesche bezittingen behouden, en zichzelf daardoor bewaren voor diep verval. Het kan ook voorkomen, dat de groote worsteling der Toekomst om de beheersching der Wereldzee, den Stillen Oceaan, uitbreekt.

Voorwaarde daartoe....

Doch citeeren wij verder.

„*De Stille Oceaan is reeds een klaargemaakt slagveld*" (pag. 198).

„Nederland in Europa.... is een vastelandsche staat, maar met overwegend maritieme belangen. Om deze met succes tegen aanranding te beveiligen, *dient het op het vasteland zijn handen vrij te hebben,* m.a.w., het moet rugdekking hebben en die zoeken bij *dat* land, dat voldoende rugdekking bieden kan en waarmede het, alweer tengevolge van geografische ligging, ook in groote handelsrelatie staat. *Dit is het geval met Duitschland*". (pag. 210).

„Wij hebben reeds in een ander geschriftje (Staatkundige oorzaken) opgemerkt, dat een neutraliteitspolitiek een zeer gevaarlijke is, bijna nonsens wordt, indien men een strategische positie inneemt. Zou men nu werkelijk meenen, dat degene, die ons helpen zal — en dit zullen er meerdere zijn, juist omdat zij in onze koloniën voldoende groote

---

1) Cursiveering van ons.

2) Cursiveering van ons; bij deze uitspraak bedenke men, dat het boek geschreven in de wintermaanden 1915—16, in Mei 1916 persklaar is gemaakt, hoewel het eerst in 1917 is verschenen.

bestaande of toekomstige belangen hebben — een zelfde complicatie met een zwakkeling over eenigen tijd weer zal willen beleven?....

Wil men hulp, dan heeft men die *van te voren* door een bondgenoodschap te verzekeren en dit kan eerst op gezonde basis staan als men zelf *wat waard is*. Is men niets waard, dan zal in een conflict de grootste krachtsinspanning en opoffering van den bondgenoot moeten komen, waardoor deze ons inziens erg veeleischend zal worden....

Zonder deze *van te voren* gezochte hulp, zal een ingrijpen van andere staten voor ons nadeeliger blijken te zijn dan één door ons allen gevoerde oorlog, dien wij eventueel verliezen" (pag. 211).

Dit is, zooals men ziet, duidelijk en oprecht.

Ons land moet zijn koloniën verdedigen om redenen, ontleend aan eigen en het hoogste wereldbelang. Het *kan* zich daartoe sterk maken. Het moet zich dan van te voren verzekeren van een of meer sterke bondgenooten. De aangewezen sterke bondgenoot is het Duitsche Rijk, natuurlijk met zijn bondgenooten, is m.a.w. het Centrale Verbond.

(*Wordt vervolgd*).

Overzicht van Tijdschriften.

Door middel van de *Russische Nachrichten* waarin speciale berichten en dokumenten uit Rusland in den vorm van losse blaadjes van Bern uit (Bundesrain 8) worden verspreid, worden de perfide leugens en de valsche voorstellingen van de jingopers, der Entente vooral, over den chaotischen politieken en ekonomischen toestand in Rusland, zoowel doenlijk gelogen-straft en ontmaskerd.

De groote kapitalistische organen ook in ons land, nemen natuurlijk wel de uitingen van die jingo-pers over, doch verzwijgen stelselmatig de berichten van de Russische Sovjet-republiek, zooals deze door de *Russische Nachrichten* worden bekend gemaakt en waarvan regelmatig uittreksels in *De Tribune* verschijnen.

Wij zeggen: natuurlijk, omdat de kapitalistische wereld wel voelt en doorziet dat in Rusland ontzettend groote historisch-economische omwentelingen gebeuren, dat daar een sociale revolutie woedt, welke onder leiding van zeer bekwame socialisten, marxisten als Lénin en anderen staat en Rusland daardoor niet alleen een sovjet-republiek is geworden maar dat in Rusland — en dan niet alleen in dat land — langzamerhand ook een socialistische republiek wordt geboren.

Uit die *Nachrichten* blijkt duidelijk met welke onzettende moeilijkheden de tegenwoordige Russische regeering van arbeiders en arme boeren te midden van een wereld van vijanden heeft te kampen, niet alleen op politiek maar vooral ook op economisch gebied, tegen een leger van binnen- en buitenlandsche vijanden, welke hun uiterste krachten inspannen om die verfoeilijke regeering van Lénin en zijn volgers ten val te brengen. Dat dit tot dusverre niet is gelukt, is een bewijs welke stevige macht van arbeiders en arme boeren achter de sovjet-regeering staat en dat die regeering tot op zekere hoogte er in is geslaagd een begin van ekonomische organisatie in den chaos te brengen.

Als men dan bedenkt dat het hier positief opbouwend werk voor de nieuwe maatschappij betreft, dat de regeering de beste technische krachten naar zich toe moet trachten te trekken, ten einde de industrieele en agrarische produktiviteit te kunnen ontwikkelen, dat de arbeid moet worden georganiseerd op den grondslag van vrijwillige discipline, de strijd aangebonden moet worden tegen ingegroeide gewoonten van het laisser-faire, tegen het kleinburgerlijk egoisme, dan staat men vol bewondering bij het lezen van de *Nachrichten* voor wat daar in het zoogenaamde „barbaarsche" Oosten gebeurt en nog wordt bereikt.

Het roode Sovjet-leger en het onderwijs wordt georganiseerd, de verzekering tegen werkeloosheid wordt geregeld, de arbeidsvoorwaarden worden op hooger peil gebracht, de scheiding van Kerk en Staat word doorgevoerd, ekonomische „Raden" brengen een begin van regeling in de industrie en in de landbouw-produktie, centrale comite's, voorzien in samenwerking met die raden, in de meest dringende behoeften der bevolking enz.

Rusland bezit gelukkig onschatbare bronnen van natuurlijke rijkdommen, De roofbouw der bourgeoisie en van de landjonkers, heeft zelf in de laatsten vier oorlogsjaren de reserven van het land aan grondstoffen en half-fabrikaten niet kunnen uitputten. Op de meest voordeelige wijze moeten deze bronnen door organisatie eener krachtige centrale leiding worden benut.

Tot dnsverre waren noch bourgeoisie, noch de kleine burgerij (vertegenwoordigd door de sociaal-revolutionairen en menschewiks) in staat een zoodanige organisatie tot stand te brengen.

Het proletariaat en de partij der Kommunisten daarentegen hebben den strijd tegen speculanten en woekeraars met vasten hand gevoerd en een basis voor een gezonden ekonomischen toestand gelegd door een Opperste Economische Raad in het leven te roepen, welke de verwachtingen in zake produktie en distributie verre heeft overtroffen, ondanks de ontzaggelijk moeielijke nationale en internationale verhoudingen en in een tijd waarin het wereldinperialisme wel weet dat iederen dag dat de socialistische republiek in Rusland langer bestaat, een slag in het aangezlcht is van de kapitalistische maatschappij.

Dat in dit alles de leiding van Lénin, den grooten onvermoeiden strijder van de Russische kommunistische revolutie zichtbaar is, blijkt duidelijk uit de redevoering welke hij in den loop van Mei 1918 te Moskou uitgesproken heeft op het Pan-Russische Congres van de „Conseil de l'économie nationale", welke rede door het tijdschrift *demain* te Genève in brochurevorm is uitgegeven onder den titel: „Les problèmes présents du pouvoir des Sovjets", van welk brochuurtje, dat wij onze lezers ten zeerste ter kennisneming aanbevelen, 1) het eerste hoofdstuk zoo goed als geheel hieronder vertaald wordt weêrgegeven.

* * *

De internationale toestand van de Russische Republiek der Sovjets en de fundamenteele vraagstukken van de socialistische revolutie.

Dank zij den verkregen vrede — en ondanks alle moeilijkheden daaraan verbonden en de broosheid er van — wordt het de Russische Republiek der Sovjets mogelijk gemaakt hun krachten voor eenigen tijd te concentreeren op de meest belangrijke en de meest moeilijke taak der socialìstische revolutie, namelijk het *probleem van de organisatie.*

Dit vraagstuk is voor alle arbeiders en onderdrukten duidelijk en juist

1) Het is te verkrijgen bij den uitgever van *De Nieuwe Tijd.*

gesteld in de 4e paragraaf (4e deel) van de resolutìe den 16/29 Maart 1918 aangenomen op het buitengewone Congres der Sovjets te Moskou, waarin wordt gesproken van eigen-dìscipline der arbeiders en van den meedoogenloozen strijd tegen chaos en desorganisatie.

De broosheid van den verkregen vrede, het is duidelijk, is niet een gevolg van het feit dat de Sovjet-republiek reeds aan een hervatting van den milìtairen strijd denkt, want uitgezonderd de contra-revolutionaire bourgeoisie en haar steunpilaren (de menschenwiks enz.) denkt geen enkel politiek verantwoordelijk mensch daaraan. Neen de broosheid van den vrede is afhankelijk van de imperialistische staten die Rusland ten Westen en ten Oosten omringen, welke een kolossale militaire macht bezitten, en waarin de militaire partij elk oogenblik verleid door de momenteele zwakte van Rusland en onder den druk der kapitalisten, de vijanden van het socialisme, de overhand kan krijgen. Waar de tegenwoordige toestand zoo is, berust de werkelijke waarborg voor den vrede (niet op papier) uitsluitend op het scherpe verschil in de imperialistische machten dat zich openbaart eenerzijds in de steeds afgrijselijker wordende imperialistische slachting der volken in het Westen, en anderzijds in de steeds scherper wordende imperialistische concurrentie tusschen Japan en Amerika om de beheersching van den Grooten Oceaan en zijn kustlanden.

Men begrijpt dat onze socialistische sovjet-republiek bij een zoo wankele verdediging, zich in een uiterst précaire en onbetwistbaar kritieken internationalen toestand bevindt. De hoogste inspanning van al onze krachten is noodzakelijk om het respijt te benutten, dat een samenloop van omstandigheden ons biedt ter genezing van de zwaarste wonden, door den oorlog te weeg gebracht in de geheele russische sociale organisatie, voor de ekonomische opleving van het land; zonder welke er geen sprake kan zijn van welke stijging ook van het peil der verdedigsarbeid.

Men begrijpt ook dat, wat betreft hulp van eenige beteekenis aan de socialistische revolutie in het Westen, welke hulp door een reeks oorzaken vertraagd is, wij zulke hulp slechts kunnen zullen brengen voor zoover wij in staat zullen zijn het opgestelde organisatie-probleem op te lossen.

De grondvoorwaarde voor een goede oplossing van het organisatie probleem waarvoor wij staan is, dat de politieke leiders van het volk, d. w. z. de leden ven de russische Communistische partij (bolschewiki); en voorts alle bewuste vertegenwoordigers van de arbeiders-massa's, het radikale verschil tusschen de oude burgerlijke revoluties en de tegenwoordige socialistische volkomen begrijpen.

In de burger-revoluties bestond het voornaamste probleem voor de werkende massa's in de uitvoering van het negatieve of vernielende werk de onderdrukking van het feudalisme, van de monarchie, van de middeneeuwsche machten. Het positieve of scheppende werk, d. w. z. de organisatie van de nieuwe maatschappij werd verricht door de bezittende burgerlijke minderheid der bevolking. Die minderheid verrichtte dat werk ondanks den tegenstand van de arbeiders en van de armste boeren, betrekkelijk zeer gemakkelijk, niet alleen omdat de tegenstand van de uitgebuite massa door het kapitaal toen, in verband met hun verspreide

woonplaatsen (er bestond nog niet zulk een kolossale opeenhooping van het proletariaat in de steden als thans) en het gebrek aan ontwikkeling uiterst zwak was, maar ook omdat de organisatorische en fundamenteele macht van de anarchistische opgebouwde kapitalistische maatschappij, n.l. de markt zoowel nationaal als internationaal geducht in breedte en in diepte zich uitbreidde.

De voornaamste taak van het proletariaat en van de onderste laag der arme boeren, door het proletariaat geleid, is daarentegen in elke socialistische revolutie — en dus ook in de socialistische revolutie door ons op 25 October 1917 in Rusland begonnen — de positieve of scheppende arbeid van een zeer ingewikkeld netwerk van nieuwe organisaties, omvattende de geregelementeerde produktie en de verdeeling van de onmisbare levensmiddelen voor het bestaan van tientallen millioenen menschen.

Zulk een revolutie kan niet met goed gevolg tot stand worden gebracht dan door de onafhankelijke scheppende werkzaamheid van de meerderheid der bevolking en in de eerste plaats van de meerderheid der arbeiders.

De zegepraal der Revolutie zal alleen verzekerd zijn als het proletariaat en de arme boeren uit zichzelf voldoende bewustzijn, inzicht, toewijding en volhardingsvermogen kunnen putten. Door de schepping van een nieuw staatstype van sovjet-staat, welke aan de arbeidende en onderdrukte massa's de mogelijkheid en het uitzicht opent actief deel te nemen aan den onafhankelijken opbouw van de nieuwe maatschappij hebben wij nog slechts een klein deel van het moeielijke probleem opgelost.

De grootste moeielijkheid ligt op ekonomisch gebied: de produktiviteit van den arbeid verhoogen, de berekeningen en de meest strenge controle van de voortbrenging en de verdeeling van de produkten in 't algemeen verwezenlijken, d. w. z. *de produktie werkelijk communiseeren.*

De ontwikkeling van de partij der Bolschewiks, de tegenwoordige regeerende partij in Rusland, toont vooral op overtuigende wijze aan waarin de historische crisis bestaat welke wij tegenwoordig beleven en die het karakter uitmaakt van den tegenwoordigen politieken toestand, een crisis die een nieuwe oriënteering van de macht der sovjets in zich sluit d. w. z. een nieuwe inrichting en nieuwe problemen.

De eerste taak van elke partij die de toekomst wil omvatten is de meerderheid van het volk overtuigen van de juistheid van haar program en van haar taktiek. Die taak stond op den voorgrond zoowel onder het tsarisme als tijdens de periode van de coalitie van Tchernoff en Tséretelli met Kerenski en Kichkine. Thans is echter dit probleem, ofschoon nog verre van opgelost en ook wel nooit geheel op te lossen, tot op zekere hoogte beslist want de meerderheid van de arbeiders en van de boeren in Rusland, schaart zich ondubbelzinnig, zooals het laatste congres der Sovjets te Moskou onbetwistbaar heeft bewezen, aan de zijde der Bolschewiks.

Het tweede probleem van onze partij was de verovering van de politieke macht en de onderdrukking van den tegenstand der uitbuiters. En ook die taak is nog niet ten einde volbracht want de monarchisten en de cadetten eenerzijds en hun volgers en parasieten, de menschewiks en rechtsche sociaal-revolutionairen anderzijds zetten hun pogingen tot om-

verwerping van de macht der sovjets voort. Maar in 't algemeen is het vraagstuk van den tegenstand der uitbuiters reeds in de periode van 25 October—7 Nov. 1917, tot ongeveer Februari-Maart 1918, of tot de overgaaf van Bogajewsky, tot oplossing gebracht.

Het derde probleem waarvoor wij momenteel staan, is de *regeering* van Rusland organiseeren.

Reeds den dag na den 25sten October 1917, stonden wij voor dit vraagstuk, maar tot op heden *kon*, tengevolge van den tegenstand der uitbuiters welke den vorm van een openlijken burger-oorlog aannam, dit niet het *voornaamste*, het *centrale* probleem worden.

Thans is het dit geworden. Wij, de partij der Bolschewiks van Rusland, wij hebben dit Rusland van de rijken voor de armen, van de uitbuiters voor de arbeiders veroverd. Thans moeten wij Rusland regeeren. Voor de eerste maal in de wereldgeschiedenis is de socialistische partij er in geslaagd ongeveer de macht te veroveren en de uitbuiters te onderdrukken, er in geslaagd de regeeringstaak in zijn geheele omvang op zich te nemen. Wij moeten de waardige uitvoerders ervan zijn, als behoorende tot het moeielijkste maar ook het vruchtbaarste deel van de socialistische revolutie.

Men moet bedenken dat om met succes te regeeren, behalve de kennis om te overtuigen, en behalve de kennis om den burgeroorlog te overwinnen, de kennis om praktisch te organiseeren noodzakelijk is.

Het is het moeielijkste vraagstuk omdat het de nieuwe organisatie van de diepere ekonomische grondslagen van het leven van tientallen millioenen menschen betreft. En het is het vruchtbaarste probleem omdat nà de oplossing (in zijn algemeene en fundamenteele trekken) men zeggen kan dat Rusland is geworden niet alleen een sovjet-republiek maar ook een socialistische republiek.

OPMERKER.

Dualistische Liederen [1]

DOOR

C. J. KELK.

I.

PROLOOG.

Ik wil tot uw verdroefde harten spreken
als moederhart tot kinderharten spreekt,
al zouden breede heerschappijen breken
zooals de dijk voor drang van golven breekt.

Al zijt ge ook mijn goede woon ontweken
naar d'einder heen, schaal waaruit goudsap leekt,
naar d'einder, die in forsche daden spreekt —
luid wil ik tot uw droeve harten spreken. —

Want ziet: van uw levens zijn de kimmen rood,
Geslacht, dat boven de golven roeit
en boven de kusten.

Vrouwen der vruchtbaarheid, werpt uit uw schoot
mannen wien werkdrift de lijven schroeit:
leert nimmer berusten.

---

1) Ieder lied worde beschouwd als de visie op een periode.

II.

LENTE.

De roode Koning, die het land bevrucht
met duizenden in brand gebroken zaden,
hij gaat de akkers over, dóór 't gerucht
der fonkelende spaden.

De roode Koning, die de massa doet
oprijzen tot zijn duizelende tochten,
hij gaat de akkers over en heet bloed
zingt in zijn krochten.

De roode Koning, die de wéreld wint,
— reeds is in top zijn schaaier-vlag geheschen —,
hij kust ons tot ontroerde, tot zijn kind;
zacht groeit ons wezen.

„O, Koning, die de roode wereld tilt
hóóg tot de bergen, waar de sterren branden,
verlangen naar uw open rijk dampt wild
uit onze landen!"

De eerste gedenkdag der sociale revolutie in Rusland

DOOR

H. ROLAND HOLST.

„Het grootste ongeluk en het grootste gevaar voor West-Europa ligt hierin, dat er geen revolutionaire partij bestaat", schreef Lenin onlangs in de „Russische Nachrichten", in een scherp, tegen Kautsky gericht artikel.

En aan dit „ongeluk" in de eerste plaats is het te wijten dat thans, een vol jaar na de machtsverheffing der Bolschewiki in Rusland, het west-europeesche proletariaat nog niet in beweging gekomen is, dat het volhardt in zijn passiviteit tegenover zijn *eigen* revolutie en naar zijn *eigen* bevrijding als naar een schouwspel dat hem ternauwernood aangaat, staart.

Bestond er een werkelijk revolutionaire partij in de groote midden- en west-europeesche landen, een partij waarin de internationale eenheid van het proletariaat waarlijk leefde, — hoe had zij, sedert in de Novemberdagen 1917 de macht der Sowjets werd gevestigd, de arbeidersklasse onophoudelijk op de banen van den revolutionairen klassenstrijd voorwaarts gestuwd!

En hoe anders had in dit geval het gansche proletariaat den glorierijken dag kunnen herdenken, den dag, dat voor de eerste maal in de geschiedenis eene arbeidersklasse, haar ketenen stuk brekend, opsteeg tot vrijheid en macht! Hoe hoog zouden thans alom de vloeden van de wereldworsteling voor de bevrijding der menschheid rijzen! Hoeveel korter zou die worsteling duren, hoeveel minder smartelijk verloopen, dan het geval zal wezen nu het proletariaat lijdelijk, versuft, half gebroken door de branding van het historisch gebeuren, wordt geslingerd naar de kusten van de Onomkoombare Daad!

Vèr staat het klassebewustzijn van het proletariaat in onze dagen, het bewustzijn van zijn wezenlijke eenheid, ten achter bij het besef dat de opkomende revolutionaire bourgeoisie in het einde der 18de en het begin der 19de eeuw, tegen de feodale machthebbers vereenigde.

En niet minder vèr staat het revolutionaire besef van het wereld-proletariaat ten achter bij het gemeenschappelijke bewustzijn dat heden alle burgerlijke elementen in onze samenleving vol haat en afschuw, en tevens vol sidderende vrees tegen de wording van een kommunistisch Rusland verbindt.

Allen die burgerlijk denken, willen en voelen, allen die de kapitalistische samenleving, al dan niet hervormd, gewijzigd of ongewijzigd, willen behouden, allen die haar *kern:* de uitbuiting, de kneveling, de onderdrukking der volksmassaas ten gunste van een heerschende minderheid, in stand houden willen; — allen die, onder de kleinburgerlijke socialisten, onder de halven en de weifelaars, nog vastzitten aan de denkvormen en voorstellingen van het vorige tijdperk, allen die terugschrikken voor den kruisgang, dien de gemartelde menschheid heeft te gaan om het rijk der broederlijke samenleving te betreden, allen die niet lenig genoeg van geest, jong en sterk genoeg van hart zijn, onwankelbaar genoeg van vertrouwen in de toekomst van het proletariaat en de toekomst der menschheid; — allen die niet vermogen de komeetachtige snelheid waarmee de gebeurtenissen voortschrijden bij te houden en de vele nieuwe, wreede tegenstellingen en problemen, die nu dag aan dag opdoemen, onder de oogen te zien en te verwerken — zij allen vallen nu in koor de russische omwenteling aan, door één haat, één vrees, één antipathie, één onverstand bewogen.

Zooals de Commune van Parijs een „voorspel" is geweest van den strijd en de overwinning der Bolschewiki in onze dagen, een klein, flauw voorspel van hun groot, machtig werk, zoo zijn de haat en de woede, die de Communards vervolgd, de laster en de leugen die hen besmeurd hebben, klein en beperkt en gematigd geweest, vergeleken bij de dolzinnige drift, waarmee nu de geheele burgerlijke wereld zich stort op het Sowjet-Rusland om het te diskrediteeren, haatbaar te maken, te verzwakken, te bespringen en te worgen.

In de berichten en voorstellingen der gansche burgerlijke pers 1) wordt de proletarische revolutie in Rusland nu dag aan dag opzettelijk tot een bloedige karikatuur gemaakt, wordt de klasse-diktatuur van het proletariaat als een anarchistisch regiem van roof en afpersing,

1) Met zeer enkele uitzonderingen, als de „Nieuwe Amsterdammer" in ons land, de „Manchester Guardian" in Engeland.

van moord en doodslag gebrandmerkt, waartegen alle „weldenkenden" „uit naam der menschelijkheid" moeten opkomen. Als zulk een regiem stelde ook de zwitsersche gezant in Petrograd, E. Odier, het Sowjet-bewind voor in zijn nota aan den volkskommissaris voor buitenlandsche aangelegenheden Tschitscherin.

Wie zijn het die tegen het Sowjet-bewind protesteeren? Wie zijn het die ach en wee roepen over de „moordlust" van het proletariaat en het „bloedregiem" der Bolschewiki; die krokedillentranen vergieten over de „misdaden" der boeren en de „onmenschelijke wreedheden" der Roode Garde?

Het zijn de heerschende klassen van Europa en Noord-Amerika, de schuldigen aan den wereldoorlog, den oorlog waarin, zooals Tschitscherin het in zijn antwoord aan E. Odier uitdrukt, „een kleine kliek van bankiers, generaals en bureaukraten de volksmassaas der geheele wereld gedreven hebben en elkaar doen vermoorden, opdat de kapitalisten millioenen verdienen". Het zijn de heerschende klassen der centrale mogendheden, die door den onbeperkten duikbootoorlog duizenden weerlooze mannen, vrouwen en kinderen hebben gedood, die in de bezette gebieden duizenden ongewapende vreedzame burgers gevangen hebben genomen en tot dwangarbeiders gemaakt. Het zijn de heerschende klassen der Ententemogendheden die hun vijanden tot onderwerping wilden brengen door hun, tegen alle bepalingen van het burgerlijke volkenrecht in, den toevoer van levensmiddelen af te snijden en gansche volken langzaam van honger te doen wegkwijnen. Het zijn de heerschende klassen der „beschaafde" staten, door wier aktieve medeplichtigheid of schuldig niet-ingrijpen Servië, Palestina en Armenië ontvolkt werden. Het zijn de heerschende klassen van Duitschland, met wier hulp het finsche proletariaat werd gedecimeerd door de massa-exekuties en het moordend regiem der koncentratie-kampen. Het zijn de heerschende klassen van Engeland en Frankrijk, wier huurlingenlegers, de Tschecho-Slowaken, te Samara, te Kazan, te Omsk, in het gansche gebied van den siberischen spoorweg tienduizenden arbeiders in koelen bloede vermoord, tienduizenden in ketens gesloten hebben 1).

1) In zijn nota aan Balfour schrijft de volkskommissaris Tschitscherin o. a. het volgende: „De verraderlijke opstand der Tschecho-Slowaken met al zijn betreurenswaardige gevolgen, betreurenswaardig ook voor de Tschecho-Slowaken zelf, is van het begin af aan onder den invloed der Entente ontstaan en op kosten der Entente door agenten der Entente georganiseerd, zij hebben de misleide Tschecho-Slowaken in dit rampspoedige avontuur gedreven, hen gemaakt tot verachtelijke troepen van kontra-revolutionaire misdadigers en aan de leiding van nietswaardige russische uiterst-reaktionairen onderworpen. De door den gezant voorgewende onbekendheid met de wilde uitspattingen der Tschecho-Slowaken, hun *tallooze misdaden*, die

Waarlijk, wij kunnen ons moeilijk iets weerzinwekkenders voorstellen dan de huichelachtige verontwaardiging van de imperialistische beulen der menschheid over de „wreedheden en misdaden" van het revolutionaire Rusland. Op al hun aantijgingen en dreigementen past ons revolutionairen slechts één antwoord, het antwoord van Tschitscherin aan den zwitserschen gezant, die hem een nota van het gezamenlijke diplomatieke korps overhandigde, om „in naam der menschelijkheid" tegen de uitspattingen der Roode Garde te protesteeren. „Het betaamt u niet ons te dreigen — aldus Tschitscherin — met de verontwaardiging der beschaafde wereld, van het hoofd tot de voeten druipend van het bloed der arbeidende massaas. Het betaamt u enkel te beven voor den toorn der volksmassaas van alle landen, wanneer dezen zich zullen verheffen tegen een „beschaving" die de menschheid in de onuitsprekelijke ellende van het moorden zonder einde dreef."

* * *

Het revolutionaire Sowjet-Rusland, dat gedurende de zomermaanden telkens op het punt scheen ineen te storten, het revolutionaire Rusland

---

de geheele wereld doen ontstellen, kan slechts verachting wekken, daar immers de nauwkeurige bewijzen van die misdaden in grooten getale aanwezig zijn. Gevangenissen, die overvol zijn met de beste vertegenwoordigers der arbeidersklasse, stapels lijken van jongelingen die op snoode wijze door de onverlaten der reaktie werden vermoord, de stroomen bloed, die door de straten zijn gevloeid, — voor al deze *wreedheden*, zoo groot in aantal en zoo algemeen in het gansche gebied, dat de Tschecho-Slowaken, betaald door de agenten van het engelsche en fransche kapitaal, bezetten, — voor al deze wreedheden valt de verantwoording op de ware aanstichters en leiders van deze daden, op het britsche en fransche kapitaal. Wanneer in Samara alleen 12,000 personen gevangen genomen werden, wanneer de gevangenissen van Omsk 20,000 gevangenen herbergen, wanneer in elke stad, in elk dorp, in elk gehucht in het gebied van Samara en Kazan alles wat onafhankelijk, alles wat vrijheidslievend en vol levenskracht was, *in ketenen geklonken* of van het leven beroofd werd, wanneer zelfs in kleine steden dagelijks eenige honderden werden vermoord, vaak geheele scharen van arbeiders en boeren te zamen met hun vrouwen en kinderen met machinegeweren in massa werden neergeschoten, wanneer ten slotte de leidende organen van de engelsche pers, den leider der Tschechen, den overste Haida, verheerlijken omdat hij in het gansche gebied van den siberischen spoorweg de doodstraf wederom heeft ingesteld, wanneer de geheele bevolking van deze ontzaglijke gebieden dagelijks deze bloedige werkelijkheid moet ondergaan en honderdduizenden menschenmonden de verfoeilijke aanstichters van deze misdaad vervloeken, en bovenal het imperialisme dat deze matelooze ellende over ket land gebracht heeft, — dan kan dit alles niet door een eenvoudige ontkenning, die door niets wordt gestaafd, uitgewischt worden. Slechts met *verachting* en *verontwaardiging* kan het volkskommissariaat de poging van de hand wijzen, om de verantwoordelijkheid voor deze daden, die in haar volle zwaarte de aanstichters treffen moet, van zich af te schuiven".

heeft zich in de laatste maanden in toenemende mate hersteld, ekonomisch versterkt en militair bevestigd. Haar gevaarlijkste inwendige vijanden: de honger, de ontwrichting van het ekonomische leven en de bandeloosheid der volksmassaas, heeft de republiek reeds ten deele overwonnen en overwint zij elken dag meer. Tegen de Tschecho-Slowakische huurlingen der Entente in het oosten en de Entente-expeditie aan de Moerman-kust in het noorden, vermag zij zich in het algemeen te handhaven. Het nieuwe volksleger, een kind der revolutie, bleek vooral aan het Wolga-front tot krijgsverrichtingen tegen vijandelijke machten van niet te grooten omvang zeer wel in staat. De inval van Japan, die doodelijk zou kunnen zijn voor de socialistische republiek in wording, dreigt nog niet onmiddellijk 1). Het doel waarmede Lenin den vrede van Brest sloot: aan de Sowjet-republiek de gelegenheid te geven iets ruimer adem te halen, haar krachten te verzamelen, haar scheppenden hervormingsarbeid voort te zetten, — dat doel is bereikt. Op het vernietigen van het oude regiem volgt het optrekken van het nieuwe gebouw der samenleving. De fundamenten der Socialistische Maatschappij verheffen zich, zij worden reeds zichtbaar. De voornaamste produktiemiddelen zijn of worden gesocialiseerd. In de plaats der produktie voor de winst, treedt de produktie voor het verbruik door de gemeenschap. Door geheel Centraal-Rusland worden honderden kommunistische landbouwkolonies opgericht; als zoovele aantrekkingspunten werken zij, die den kleinen boer bewegen zijn armzalig zwoegersbestaan op te geven en hem den weg openen naar ekonomische vrijheid, menschelijke beschaving, socialistische zeden. Ook dragen deze kolonies de belofte in hun schoot van snelle intensifikatie van het bedrijf en groote vermeerdering der produktie. De arbeid is ten troon verheven, naar zijne behoeften herschept hij de maatschappij. Hij schept het nieuwe recht, waarin voor de eerste maal de vergrijpen tegen het algemeene welzijn en het algemeene belang geen fiktie zijn maar werkelijkheid, omdat voor de eerste maal een algemeen belang bestaat. Hij schept het nieuwe opvoedingsstelsel, dat tot grondslagen heeft de innige verbinding van lichamelijken en geestelijken arbeid en de opheffing van het klasseverschil; tot doel, het voortbrengen van sterke, schoone, alzijdig-gevormde menschen, die elkaars genooten en broeders zijn. Aan den arbeider en den armen boer nu alle rechten en alle voorrechten, opdat de massa strijdend de kracht verwerve den strijd tegen het wèl verzwakte maar nog geenszins verslagen kapitaal tot het einde

1) Nadat dit geschreven werd, is met de ineenstorting van het Turksche rijk en de openstelling der Zwarte Zee voor het engelsche imperialisme, een nieuwe, ernstige bedreiging voor de Sowjet-republiek opgestaan.

toe te voeren, opdat de massa strijdend de kracht verwerve de socialistische reorganisatie der maatschappij onvermoeid door te zetten. Voor den arbeider en den armen boer nu het zuivere, sterkende voedsel, opdat hun lichamen en die hunner vrouwen en kinderen tempels worden van kracht. Voor den arbeider en den armen boer nu de ruime, gezonde, luchtige woning, opdat hun lichamen en die hunner vrouwen en kinderen tempels worden van reinheid. Voor den arbeider en den armen boer nu alle schatten van kunst, wetenschap en beschaving, opdat zij het oude, kostelijke erfdeel der menschheid in hun bloed, hun harten en hun hoofden kunnen opnemen en het met hun jonge zuivere leefkracht bevruchten, ten einde voort te brengen een nieuwe, een hoogere, een socialistische kultuur 1).

Alles voor den arbeid, alle schoonheid en recht, alle ideëele goederen. Niets meer voor de doenieters en lanterfanters, voor de parasieten der maatschappij. Niets dan politieke machteloosheid, kleinere rantsoenen, hooge belastingen en zware arbeidsplicht. Moord en brand schreeuwt de bourgeoisie der geheele wereld over het afschuwelijke onderdrukkingssysteem der Bolschewiki. En de bloedlooze, blomzoete ideologen van het kleinburgerlijke pacifisme en de kleinburgerlijke ethiek mompelen iets van: „de rollen eenvoudig omgekeerd! De onderdrukten zijn onderdrukkers geworden".

Tot allen die zoo oordeelen spreekt de sowjet-republiek vast en klaar: „De kapitalisten in Rusland worden enkel zóó lang onderdrukt en ontrecht en ten achtergesteld, als zij de voorrechten van het kapitaalbezit niet willen opgeven. Het nieuwe broederlijke leven van den arbeid, de volle rechtsgelijkheid, de verwerving van het burgerschap der socialistische republiek, zij staan voor allen open. Ontdoet u van uw kapitaal, mijne heeren bourgeois, werpt het van u als de kreupele den staf, dien hij niet meer behoeft, waagt het proletariër te worden. Gij kunt het thans, zonder gestooten te worden in een hel van ellende en gezwoeg en levensonzekerheid, als het deel der proletariërs was in uwe maatschappij. Gij loopt geen kans te verhongeren als gij werkloos zijt; wordt gij te oud om te werken of invalide, de gemeenschap zal voor u zorgen; uw kinderen voedt zij kosteloos op tot vrije burgers van een vrijen staat. Wat hebt gij te vreezen? In uwe maatschappij, mijne heeren bourgeois, bezat de arbeider geen enkel middel om aan dwang en onderdrukking, aan levensonzekerheid en nood te ontkomen, geen enkele weg stond open waarlangs hij de slavernij ontvluchten kon. Gij echter hebt slechts één stap te doen en uw achterstelling is

1) In de Januari-aflevering van den nieuwen jaargang hopen wij een overzicht te geven van wat het Sowjet-bewind reeds heeft bereikt.

opgeheven, uw rechteloosheid ten einde. Wij wachten.... op den zesden Augustusnacht van het kapitaal."

Zoo spreekt de Sowjet-republiek — en glimlacht.

Want ook heden wordt het woord weer bewaarheid, dat een kemel gemakkelijker door het oog van een naald kan kruipen dan een rijkaard vrijwillig het nieuwe rijk van broederlijke samenwerking en gemeenschapszin binnentreden.

De russische bourgeoisie treedt niet binnen. Zij klampt zich vast aan haar wègzinkende ekonomische voorrechten, zij konspireert met den grondbezittenden adel, zij roept de Duitschers, de Engelschen, de Amerikanen, de Tschecho-Slowaken, de Japanners en den duivel te hulp *om de macht te heroveren.*

* * *

Daar geheel Oost-Europa trilt en schudt de grond onder het zware gerommel der eerste revolutionaire uitbarstingen. Maar stompzinnig, met stieren blik, staart ook heden nog het grootste deel der arbeidersklasse van West-Europa naar de proletarische revolutie in Rusland, als ging deze haar niet aan. En zij, die de theoretische en politieke leiders der tweede Internationale waren: de Kautsky's, de Troelstra's, de Vliegen's, de Brantings, de Turati's, enz. volgend met afschuw de kristallisatie van het eerste socialistische kristal dat op aarde ontstaat, en trachten met schoolmeesterachtige bekrompenheid te bewijzen, dat deze zich niet volgens de vooruit vastgestelde regels voltrekt.

Het eene is even tragisch als het andere. Hunkerend hebben de drommen der arbeiders sedert een halve eeuw naar „den dageraad der volksbevrijding uitgezien". Somtijds scheen hij op te gaan, over Europa maar ach, het was een valsche schemering en alles werd weer duister. En nu de dageraad werkelijk opgaat aan de kimmen, nu erkennen zij hem niet! De lucht is zoo vol walmen en hun oogen zijn zoo dof. De leiders en theoretici echter, die tientallen jaren lang de geboorte van het socialisme uit een ontzaglijke ekonomische of politieke krisis voorspeld hebben, — zij wenden vol weerzin het hoofd af, nu het uur dezer geboorte geslagen heeft. Zij doen als een vader, die zich in walging zou afwenden van het kind dat hij verwekt en waarnaar hij zoo vurig verlangd heeft, omdat het ter wereld komt, verontreinigd door drek en bloed.

Wij echter, revolutionairen, herkennen en begroeten in dit kind den lang verwachten Messias, die komt de gefolterde menschheid te verlossen. En door de kreten heen van toorn en pijn, van woede en smart, die het geworstel der strijdenden daarginds begeleiden, door

het gehuil der hartstochten, daemonisch oplaaiend in de worsteling, door het luide, krakende scheuren heen, waarmee de oude maatschappij ineenstort en de ruw bonkende slagen waarmee haar bouwvallen en puinen meedoogenloos worden opgeruimd, — door al die geluiden van haat en ontzetting, van uiterste inspanning en wilde vertwijfeling heen, hoort ons hart in een heldere verte den ouden engelenzang zoo liefelijk klinken: „Vrede zij den menschen en op aarde een welbehagen".

Eeuwenlang klonk die zang van uit hemelsche gewesten over de aarde henen. Hij was de geprojekteerde verzuchting van het verlangende, gefolterde menschenhart. Vrede en welbehagen bleven een ding van hopen en gelooven, onverwezenlijkbaar, transcendentaal.

Nu eindelijk trekt dit troostend gezang over onze eigen aarde, van onze eigen aarde gaat het op.

En hoe meer de geluiden van ontzetting naderen, hoe luider de kreten van worsteling en pijn opstijgen die de baring der nieuwe gemeenschap begeleiden, hoe dreunender over aller landen gronden de Revolutie heenvaart in woeste davering — hoe voller en klankrijker en hoe meer nabij door alles en alles heen het troostende, verrukkende lied ons zal tegenklinken, de heerlijke belofte, eindelijk tot zekerheid gerijpt:

„Vrede op aarde en den menschen een welbehagen".

Tot in lengte van tijden zal de komende menschheid de mannen en vrouwen zegenen, die in de grauwe Novemberdagen van het eerste jaar der volksbevrijding in vermetelen drang de oude machthebbers kroon en scepter uit de bloedige handen rukten, om de aarde te verlossen van den gruwel der Dienstbaarheid en den gruwel der Heerschappij.

Wilsons program.

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

Het Duitsche imperialisme is verslagen en neergeworpen. President Wilson is de diktator der wereld.

Nadat de Europeesche legers elkaar drie jaren lang aangevallen en vermoord hadden, bracht Amerika zijn millioenen in het veld, en dit besliste de zegepraal voor de zijde, waarbij zij zich voegden. Terwijl de gewapende volken van Europa uitgeput en moe van het strijden waren en het alleen als een zware plicht voortzetten, wierpen de Amerikaansche soldaten zich met het eerste vuur van de oorlogsgeestdrift in den strijd en verzekerden door hun nog ongebroken fysieke en moreele kracht de wereldhegemonie aan de Vereenigde Staten.

De twintigjarige droom van wereldmacht van Duitschland is ineengestort. Voor de Duitsche bourgeoisie is het nu zaak te redden, wat te redden is. Zij heeft een vreedzame burgerlijke omwenteling doorgezet en zelf de teugels van het bestuur in handen genomen. Als opkomende, in snel tempo sterker wordende kapitalistische macht moest zij indertijd het geweld als het groote middel aanvaarden om zich een plaats naast en ten koste van de oudere wereldmachten te veroveren. Daarom stelde zij keizer en jonkers, absolutisme en militair gezag aan de spits van haar burgerlijke staat. Nu is het geweld van de anderen, van Engeland en Amerika, sterker gebleken dan haar geweld; zij is verslagen. Zij werpt — voorloopig en in woorden — deze onbruikbare methode weg, gooit het roer om en wordt demokratisch, parlementair en pacifistisch. Om twee redenen. Ten eerste om de vijand te bezweren en te ontwapenen, om, door Wilsons program te aanvaarden, een niet al te zware vrede te koopen. Ten tweede om de binnenlandsche revolutie, de dreigende proletarische revolutie te bezweren.

Of het tweede zal gelukken, hangt er van af, of het eerste gelukt.

De Duitsche bourgeoisie heeft Scheidemann en Bauer tot ministers gemaakt, omdat haar burgerlijk-nationale belangen bij deze heeren geheel veilig zijn en daarmee de oppositie van een groot deel van de arbeidersklasse ontwapend wordt. Gelukt het de nieuwe regeering, op dragelijke voorwaarden vrede te krijgen, dan is er kans, dat de oorlogsmoede massa's zich rustig laten ontwapenen en de regeering aan de bourgeoisie en haar handlangers overlaten. Stelt echter de Entente — wat niet te betwijfelen is — eischen, die op volkomen machteloosheid van Duitschland neerkomen, dan zal de nieuwe regeering trachten onder de leuze: tegen Duitschlands vernietiging, nog eens sterke oorlogsgeestdrift in de massa's te doen opvlammen. Misschien gelukt het een oogenblik, maar dan toch niet lang. De Entente-politici zoowel als de meest radikale Duitsche pacifisten rekenen dan ook op een proletarische revolutie in Duitschland, die grondig het oude systeem zal opruimen.

Wilson, de zaakwaarnemer van het Amerikaansche grootkapitaal, de gebieder over de krachtigste millioenenlegers, heeft op dit oogenblik het lot van de wereld in handen. Hij wordt reeds in de hoogte gestoken als de groote man, de zedelijke heros van onze tijd, de man, die het kapitalisme vernieuwen zal, met wie een nieuwe periode aanbreekt. Zijn program kan ons leeren, wat dit nieuwe kapitalisme zal zijn.

* * *

Met het program bedoelen wij niet de 14 punten van praktische vredesvoorwaarden, maar het algemeene beginselprogram, waaruit deze zijn afgeleid. Dit luidt in het kort:

Niet de Macht, maar het Recht zal de wereld beheerschen.

De betrekkingen der volkeren mogen niet door de Macht, maar moeten door het Recht bepaald worden. Wie dit Recht schendt, zal door de anderen gestraft woreen.

De Bond van Volkeren zal de Wereldvrede verzekeren.

* * *

De strekking van dit program is in de eerste plaats tegen Duitschland gericht.

Het Duitsche imperialisme was de jonge opkomende macht, die haar eigen kracht voelde en wist, dat het slechts door een revolutie van de bestaande toestanden van koloniaal bezit en machtgebied zijn plaats kon veroveren. Daarom had het *waarheid* noodig; en zijn vertegenwoordigers spraken ronduit de waarheid uit: slechts de

Macht, het Geweld regeert de wereld. De Macht bepaalt het Recht. De Macht, die zegeviert, noemt zich Recht en is Recht.

De burgerlijke wereld, die de ergste wreedheden van het Engelsche Imperialisme rustig verdroeg, wanneer ze met schoone redenen van Recht, Beschaving e. d. werden toegelicht, huiverde bij de brute openhartige wreedheden van het Duitsche imperialisme. Zij juicht nu Wilson toe, die de verkondigers van de waarheid, omdat zij hetzelfde — slechts openhartig, en daarom erger, konsekwenter — doen als de anderen deden, daarvoor wil straffen. En de nieuwe Duitsche regeerders, bang voor de algeheele vernietiging van hun macht, praten laf Wilson na over de Volkerenbond en het Recht.

Nu heeft de Macht gezegevierd — de overmacht van Amerika — zij noemt zich Recht en regelt naar dit Recht de wereld. Duitschland wordt geknot, zijn vloot en leger tot een minimum beperkt, zijn kapitaalbezit gedecimeerd door reusachtige schadeloosstellingen en oorlogsschattingen, zoodat het in geen tientallen van jaren weer tot ekonomische macht kan komen. Het wordt van het Lotharingsche ijzerbekken en de Silezische kolenvelden beroofd, de grondslagen van zijn industrieele bloei. Oostenrijk wordt in kleine zwakke staten gesplitst. Evenzoo Rusland en de Balkan, waar ook elke afzonderlijke natie — volgens het principe van het zelfbeschikkingsrecht — tot een afzonderlijke staat wordt geproklameerd. Tusschen al deze nationale staten — omdat ze burgerlijk-kapitalistisch zijn — zal een voortdurende wrijving en strijd zijn over grensgebieden, waar de stammen door elkaar wonen. Wanneer de zegevierende Macht de Duitsch sprekende Elzas aan Frankrijk en het Duitsche Danzig aan Polen toewijst, is dat niet volgens het geproklameerde zelfbeschikkingsrecht der naties, maar volgens het recht van de sterkste. De proklamatie van het zelfbeschikkingsrecht der naties dient om het oude Europa, waarin dozijnen volken en stammen ongeassimileerd door en naast elkaar wonen, in een aantal machtelooze kleine staatjes te verdeelen, nog machteloozer, omdat zij door nationale strijd en haat voortdurend zullen harrewarren. En dan kunnen Engeland en Amerika de wereld gaan beheerschen; hun imperialisme heeft geen konkurrent meer te duchten en kan ongestoord de onmetelijke rijkdommen van Azië en Afrika uitbuiten en de gele, bruine en zwarte volkeren onder het juk brengen en houden. Want voor Indië, China, Egypte, Marokko geldt het zelfbeschikkingsrecht niet; zij behooren niet tot de Volkerenbond. Of misschien ook wel: in schijn en op huichelachtige manier kunnen zij er mee in opgenomen worden, door een schijnzelfbestuur van aan de heerschers toegedane schijnregeerders.

De Volkerenbond, waarin het Recht heerscht, beteekent dus in

werkelijkheid: een aantal machtelooze tweederangsstaten, onder hegemonie van Amerika en zijn bondgenoot Engeland, met een eindelooze bron van veeten, waarin de rechtspraak van Wilson telkens beslist, daardoor de wederzijdsche wrok steeds opnieuw voedt, en dus op sluwe wijze de vorming van een gemeenschappelijke sterke macht verhindert. Terwijl een Duitsche overwinning een geweldige revolutioneerende stoot aan de kapitalistische wereld zou hebben gegeven, het Oosten, de Aziatische volken in verzet tegen hun Europeesche onderdrukkers gebracht en de produktiekrachten door systematische organisatie enorm ontwikkeld zou hebben — beteekent de onbedreigde heerschappij van het Engelsch-Amerikaansche imperialisme door middel van Volkerenbond en Recht een bestendiging van de slavernij van Azië en een langzamer, meer sleepende ontwikkeling der produktie. Dat is de nieuwe „hoogere vorm van kapitalisme", die zelfs in De Tribune als het doel van Wilsons program werd geroemd.

De wereldvrede door een volkerenbond beteekent verzekering van de Engelsch-Amerikaansche hegemonie, door elk opkomen van een nieuwe macht reeds in de kiem te stuiten, en door alle afzonderlijke verdragen te verbieden, die ten slotte misschien de Europeesche staten tot een tegenmacht zouden kunnen vereenigen. Maar zal dit duurzaam kunnen zijn? Zullen dan niet vanzelf geheime afspraken ontstaan, en zal, als deze staten weer wat opgekomen zijn, — wij onderstellen een voortduren van de kapitalistische ontwikkeling, — misschien in verbond met Aziatische volken, niet ten slotte, als een opstand tegen de Amerikaansch-Engelsche overheersching, een nieuwe wereldoorlog losbarsten?

Men heeft Wilson wegens de tegenstelling tusschen zijn vredesprogram en zijn oorlogsdaden dikwijls een huichelaar genoemd. Hij is dit niet meer en niet minder dan elke dominee of staatsman, die over menschenliefde, recht, plichtsgevoel, vaderlandsliefde, orde e.d. redevoert. Wilsons program is niet anders dan de ideologie, die bij de Amerikaansche wereldheerschappij behoort, de verheven inkleeding van alle maatregelen, die deze heerschappij moeten verzekeren. Zij dient, als elke ideologische inkleeding, om de onergdenkenden door een mooie schijn te bedriegen en de massa's der volkeren in de luren te leggen; en hoe doelmatig dit is, blijkt wel uit het feit, dat hij zelfs bij woordvoerders van de revolutionaire arbeiders succes heeft.

* * *

In één opzicht is Wilson ongetwijfeld volkomen oprecht: in zijn hoop, dat door de volkerenbond onder Amerikaansch presidium een

nieuwe wereldoorlog voorkomen, de blijvende vrede verzekerd wordt. Hij ziet heel goed het groote gevaar, dat een wereldoorlog voor de kapitalistische orde meebrengt. Rusland toont door zijn voorbeeld — en Duitschland zal misschien volgen — hoe de reusachtige offers en ontberingen van de massa's, de ontwrichting van de politieke en ekonomische orde, de ondermijning van het staatsgezag bij tegenslag de bodem rijp maken voor een proletarische revolutie. De nieuwe wereldorde van Wilson zal een „hoogere" vorm van kapitalisme zijn niet slechts, omdat zij de opperheerschappij van het Engelsche en Amerikaansche grootkapitaal tegen alle konkurrentie, maar ook, omdat zij de heerschappij van het kapitaal tegen alle revolutie voor goed moet verzekeren.

In de strijd tegen het opkomende proletariaat kan nu hetzelfde program dienst doen. De formule „Recht boven Macht" is reeds lang bekend uit de klassestrijd in Amerika. Wanneer arbeiders staakten en door hun krachtige eensgezindheid kans hadden om het trustkapitaal op een enkel punt te overwinnen, dan trad een burger-komitee als vertegenwoordiger van het algemeen belang op, om als derde partij, als scheidsrechter uit te maken, aan welke kant het Recht stond; en wenschten de arbeiders daaraan niet toe te geven, dan werden zij of hun leiders uit hun huizen gesleept, in de gevangenis geworpen, mishandeld, gedeporteerd, doodgeschoten — alles om het Recht over de Macht te doen zegevieren. Of de rechterlijke macht trad op en verbood aan de arbeiders alle aktie, alle pressie door staking of demonstratie, die immers slechts pogingen zijn om de Macht te doen heerschen over het Recht, d. w. z. het overgeleverde ongestoorde uitbuitingsrecht van de bourgeoisie. Tegenover zijn arbeiders heeft het Amerikaansche kapitaal altijd evenzoo gehandeld als nu tegenover de konkurrent: de klasse, die door machtsvorming omhoog trachtte te komen, werd telkens met bruut geweld neergeslagen, steeds onder de leuze van het Recht, dat boven Macht ging.

De strekking van Wilsons program is dus in de tweede — maar niet de geringste — plaats tegen het socialistische proletariaat gericht. Het socialisme wil door machtsvorming van het proletariaat het kapitalisme overwinnen. Zijn theoretisch beginsel, het Marxisme, doorziet de waarheid, dat de macht de wereld regeert, en spreekt deze waarheid uit, en wil daarnaar handelen. Tegenover deze „Duitsche" leer stelt Wilson zijn program: als een Macht opkomt, die over de wereld wil heerschen, zullen wij die met alle geweld-middelen onderdrukken, opdat het Recht, ons Recht, onze Macht blijft heerschen.

En de tijd is niet verre meer, dat dit program tot uitvoering zal

komen. Toen de Engelschen van uit de Witte Zee en andere Entente troepen van uit Wladiwostok het socialistische Rusland aanvielen, ging dat nog schaamachtig, onder het voorwendsel, dat Duitsche agenten Rusland bestuurden. Maar naderhand is men openhartiger geworden; door de Amerikaansche regeering werd een lasterkampagne tegen de Bolsjewiki op touw gezet, met een onbeschaamde breedheid, die groote doeleinden aankondigde. En gaandeweg verandert al de leuze tegen de Duitschers in de leuze tegen de Bolsjewiks. Japansche en Amerikaansche troepen trekken openlijk tot herstel van de bourgeois-heerschappij in Rusland op.

De proletarische revolutie verheft zich in Europa. En haar gevaarlijkste, meest besliste doodsvijand is de Amerikaansche Macht, verpersoonlijkt in Wilson. In alle door de wereldoorlog geteisterde landen woelt de revolutiegeest en worden de soldaten beu en onwillig. Slechts Amerika is niet zoover; het Amerikaansche leger is nog in de eerste oorlogsgeestdrift, en daarom ook bruikbaar tegen de revolutie. Twee of drie miljoen zijn reeds in Europa, verdere millioenen zijn onderweg. En als in Duitschland de arbeidersmassa's opstaan, en als de Fransche arbeiders tegen hun regeering in verzet komen, dan staan, evenals in 1849 de legers van de Tsaar, nu de Amerikaansche millioenenlegers klaar om hen neer te slaan — opdat het Recht heersche en niet de Macht. Dan zal Wilsons program eerst geheel verwezenlijkt zijn: door mooie leuzen is het eene deel van het proletariaat bedrogen, met geweld is het andere neergeworpen: kille reaktie zal loodzwaar op de wereld drukken. De IJzeren Hiel — dat is de hoogere vorm van kapitalisme, die Wilson bedoelt.

Het kan ook anders gaan. Reeds bereiden de Russen, nauwlijks de eerste grenzelooze moeiten van opbouw van hun republiek te boven gekomen, zich voor om de Duitsche arbeiders, zoodra zij opstaan, krachtig te kunnen helpen tegen deze geduchtste vijand. In Frankrijk, in Engeland gromt het. In Amerika is het verzet van de internationale arbeiders tijdelijk neergeworpen; maar het kan zich weer verheffen, als Wilson zijn soldaten tegen het Europeesche socialisme voert; in de moderne methoden van massale klassestrijd waren deze arbeiders Europa vóór den oorlog al vooruit. Internationaal, over de geheele wereld barst dan de strijd van het socialisme tegen het kapitalisme los. Tegenover het program van Wilson treedt het program van Lenin.

De tegenwoordige stand van het Evolutie-vraagstuk

DOOR

DR. DAN. DE LANGE JR.

VII. DE MUTATIE-THEORIE.

Wie als schrijver dezes in zijn jonge jaren, min of meer op de hoogte van de moeielijkheden van het Evolutie-probleem, den tijd heeft meegeleefd, dat Hugo de Vries zijn wereldbekende ideeën en waarnemingen publiceerde over de rol, die mutaties d. z. sprongsgewijze veranderingen in de wordingsgeschiedenis der levende wereld hebben gespeeld, zal zich herinneren, welk een sensatie de desbetreffende publicaties niet alleen in wetenschappelijke kringen, maar vooral ook onder het belangstellend (ten deele belanghebbend) leekenpubliek veroorzaakten en hoe de uitkomsten zijner onderzoekingen door een groot aantal belijders der Evolutie-theorie als een uitkomst beschouwd en als een verademing gevoeld werden.

Tegen het einde der 19e eeuw had men zoo langzamerhand de gewaarwording gekregen, dat men ondanks de reusachtige toeneming van kennis in de biologische wetenschappen sinds het verschijnen van Darwin's „Oorsprong der Soorten", toch wat het essentieele inzicht in de oorzaken der Evolutie betreft in een slop geraakt was. Historische vondsten (afbeeldingen op munten en monumenten, gedroogde exemplaren van planten bij mummies, enz.) hadden aangetoond, dat de in het wild groeiende planten der oude cultuurlanden om de Middellandsche Zee, in 50 à 60 eeuwen onveranderd waren gebleven, terwijl berekeningen van physici en geologen de lengte der periode, dat er leven op aarde mogelijk zou zijn geweest, slechts op 24 tot 30 millioen jaren schatten 1). Het was nu heel moeilijk

1) Deze schatting van Lord Kelvin (1897) berustte in hoofdzaak op de berekening van den tijdsduur, noodig voor het stollen en afkoelen der aardkorst, voor de toeneming van het zoutgehalte der oceanen, voor het afzetten van bepaalde sedimentaire gesteenten enz. Zij wordt tegenwoordig, naar ik meen, vrij sceptisch beoordeeld.

zich voor te stellen, dat veranderingen zoo klein, dat zij in 5 à 6000 jaar geen zichtbaar resultaat veroorzaken, in 24 millioen jaren tot de geheele differentiatie van de ons bekende planten- en dierenwereld zouden hebben geleid. Buitendien merkte de kritiek zeer terecht op, dat bij de z.g. schommelende variabiliteit altijd sprake is van een meer of minder eener reeds bestaande eigenschap, maar dat deze nooit tot nieuwe eigenschappen aanleiding kon geven. Er zouden hoogstens rassen kunnen ontstaan, die in afmeting, intensiteit van kleur, dichtheid of lengte van beharing en dergelijke, onderling verschilden, maar het zouden altijd kwantitatieve verschillen blijven en nooit zouden deze laatsten van kwalitatieven aard kunnen worden.

Ook is het natuurlijk logisch ondenkbaar, dat de strijd om het bestaan of welke teeltkeuze ook, nieuwe soorten doet ontstaan. Deze kan alleen schiften, zij kan slecht aangepaste individuen uitroeien en goed aangepaste gunstige ontwikkelingsvoorwaarden aanbieden of tot de voortplanting toelaten met uitsluiting van anderen, maar iets nieuws ontstaat daarbij niet, het is een keuze uit reeds bestaande vormen. Er heeft dus geen scheppen van nieuwe vormenrijkdom plaats maar slechts vernietiging van vormen. Daarbij bleek in 't algemeen de werking van deze selectie weinig of geen invloed te bezitten op het nageslacht. Bij kunstmatige teeltkeuze door kweekers, hebben de latere generaties in 't algemeen de neiging tot het gemiddelde der soort terug te keeren, zoodra de selectie ophoudt 1). De natuurkeuze uit schommelende varianten kan dus b.v. nooit, door het vernietigen der tusschenvormen van gemiddelde grootte, aanleiding geven tot een constant klein en een constant groot ras, aangezien de nakomelingen dezer beide uitersten altijd weer de neiging vertoonen tot de middelmatige afmetingen terug te keeren.

Daarnaast was het reeds lang bekend, dat sommige nieuwe tuinbouwrassen plotseling in een cultuur van min of meer gelijkvormige individuen van een reeds bestaande soort of varieteit zijn opgetreden. Waar deze zoogenaamde sporten of sprongvariaties vandaan komen, of zij werkelijk ter plaatse en ten tijde van hun ontdekking uit het homogene ras ontstaan of dat deze afwijkingen aan onzuiverheid van zaad of aan bastaardeering moeten worden toegeschreven, was toentertijd niet bekend en bleek moeielijk toegankelijk voor experimenteel onderzoek wegens de zeldzaamheid van het verschijnsel.

Nu had de Vries het geluk (of het ongeluk) bij zijn nasporingen in die richting een plantensoort te ontdekken, welke in elke generatie een zeker aantal van deze sporten afsplitste. Zij bleven bij

1) In enkele gevallen heeft dit niet plaats. De lezer zal in het tweede gedeelte van dit artikel een zeer plausibele verklaring daarvan vinden.

zelfbevruchting in de volgende generaties constant en vertoonden geen neiging tot de gemiddelde eigenschappen der moedersoort terug te keeren. Deze plant was een der soorten van de nu zoo beroemde Teunisbloem (Oenothera Lamarckiana, er ligt een zekere voorbeschiktheid in den naam), een plantengeslacht uit N. Amerika, waarvan enkele vertegenwoordigers in de 18e eeuw in Europa ingevoerd en verwilderd waren.

Dit plotselinge sprongsgewijze veranderen noemde de Vries muteeren (of mutatie) en de nieuwe rassen zelf mutanten. Het muteeren had zoowel in de vrije natuur als in den proeftuin plaats en het eigenaardige was, dat de nieuwe rassen niet in één enkel opzicht, maar in bijna alle kenmerken en in allerlei richtingen van de moederplant afweken. De Vries meende daarin een principieel verschil te moeten zien met de vorming van zoogenaamde varieteiten, welke door verlies van enkele kenmerken (soms slechts van één kenmerk) uit de moedersoort ontstaan, zooals b.v. soorten met gekleurde bloemen, door het verlies van het vermogen om kleurssof te vormen in een witte varieteit kunnen overgaan, welke overigens geheel met de moedersoort overeenkomt. Hij spreekt in dit geval ook wel van verliesmutaties, in tegenstelling met die, waarbij nieuwe eigenschappen ontstaan, welke dan progressieve mutaties genoemd worden 1).

Zijn voorstelling is nu deze. In 't algemeen is een soort constant, maar op den duur verandert zij en neemt hare vitaliteit af zooals dit bij een individu geschiedt. Evenals dit laatste zich nu voortzet in zijn nageslacht, zoo treedt de soort in een mutatie-periode en splitst allerlei zaadvaste mutanten af. De afwijkingen van deze mutanten t. o. v. de moedersoort, zijn niet te vergelijken bij de fluctuaties binnen de grenzen eener constante soort, aangezien de veranderingen in alle richtingen optreden en allerlei nieuwe eigenschappen kunnen ontstaan, die niet als een meer of minder van eigenschappen der moedersoort zijn op te vatten. Onder deze nieuwe soorten zullen er nu zijn, die slecht aan hun omgeving zijn aangepast, deze zullen te gronde gaan, andere daarentegen kunnen een progressie, een beter toegerust zijn in den strijd om 't bestaan beteekenen, zij zullen blijven bestaan en allicht de moedersoort verdringen.

Het mocht de Vries niet gelukken andere plantensoorten te vinden, die zoo duidelijk in een periode van mutabiliteit verkeeren als de

1) Andere voorbeelden van verliesmutaties leveren b.v. de onbehaarde of doornlooze varieteiten van behaarde en gedoornde planten of wel het optreden van zoogen. bonte varieteiten, die voor een deel het vermogen verloren hebben om bladgroen te vormen.

Teunisbloem, wel kon hij soorten aanwijzen die z. i. kort geleden een mutatieperiode achter den rug hadden. Daartoe behooren b.v. de Voorjaarsvroegling (Draba verna) en het driekleurig Viooltje (Viola tricolor). Deze soorten, zooals Linnaeus die omschreven heeft, blijken een verzameling van honderden ondersoorten te zijn, welke onderling talrijke kleine, maar constante afwijkingen vertoonen, welke zich voordoen als aanpassingen aan bepaalde groeiplaatsen. De oorspronkelijke soort zou hier dus uiteengevallen zijn in een groot aantal mutanten en het toevallige milieu, waarin deze laatsten ontstaan waren, zou telkens de best aangepaste mutanten aan dit milieu gunstige ontwikkelingsvoorwaarden geboden hebben, terwijl de rest te gronde zou zijn gegaan 1). Vandaar het eigenaardige verschijnsel, dat elke mutant voorkomt op groeiplaatsen van een bepaald karakter.

Het is natuurlijk duidelijk, dat door dit uiteenvallen van soorten in talrijke mutanten, de natuurlijke selectie een veel rijker en gevarieerder materiaal ter beschikking krijgt, dan door de schommelende variabiliteit en dat het evolutie-proces op die wijze in een veel korter tijdsbestek zou kunnen plaats hebben.

De omstandigheden, die tot het muteeren eener soort aanleiding geven, zijn natuurlijk volkomen hypothetisch, maar worden aan eene zijde door de Vries als een ouderdomsverschijnsel der soort beschouwd en zouden aan de andere kant verondersteld kunnen worden te zijn gelegen in sterke en plotselinge veranderingen van het milieu b.v. van klimaat of bodemgesteldheid. Zoo ligt b.v. de veronderstelling voor de hand, dat de uitwendige prikkel tot het muteeren van de Teunisbloem in hare verplaatsing van N. Amerika naar Europa zou hebben gelegen, terwijl vermoedelijk geologische revoluties de mutabiliteit der aanwezige soorten zullen beïnvloeden. Daardoor zou dan het soms sterk uiteenloopen der flora en fauna van op elkaar volgende tijdperken verklaard kunnen worden.

Het kwam er nu maar op aan na te gaan, of ook andere planten- en diersoorten in een dergelijke mutabele periode verkeerden en of wij iets te weten zouden kunnen komen over de uitwendige prikkels, die bij daartoe in gunstige omstandigheden verkeerende soorten 2) tot het muteeren aanleiding geven. Dit was het programma, de werkhypothese, welke de Vries aan de te verjongen biologische

1) Ik wil er in dit verband op wijzen, dat de Vries terecht de natuurlijke selectie als een strijd om 't bestaan tusschen soorten en niet tusschen individuen van een zelfde soort opvat, zooals dit door de ouderwetsche Darwinisten geschiedt.

2) De Vries spreekt van een praemutatie-periode als een soort eigenlijk al min of meer mutabel is, maar nog niet alle erfelijkheidsmateriaal veranderd is en de noodige uitwendige prikkel ontbreekt.

wetenschap aanbood en een tiental jaren heeft de Mutatietheorie als zoodanig uitnemende diensten bewezen.

Als grondslag voor een feitelijke verklaring van het mechanisme der Evolutie is zij echter op een mislukking uitgeloopen. Het leek alles zoo aardig, wij meenden allen vol overtuiging, dat wij nu het uiteinde in handen hadden van de roode draad, welke door de wordingsgeschiedenis der levende natuur loopt,

Behüt' dich Gott, est wär' zu schön gewesen,
Behüt' dich Gott, es hat nicht sollen sein

De door de Vries zelf herontdekte wetten van Mendel over eigenschappen-analyse en bastaardsplitsing, die wij in een vorig artikel behandeld hebben en de consekwente toepassing van het in het tweede gedeelte van dit artikel te bespreken principe der zuivere afstammingslijnen hebben aangetoond, dat de feiten en waarnemingen door de Vries bij Oenothera gedaan, volkomèn juist en zeer merkwaardig zijn, maar dat deze voor den theoretischen bovenbouw der Mutatiehypothese geen enkel doorslaand bewijs leveren, en op een ongedwongen wijze door een gecompliceerde bastaardsplitsing kunnen worden verklaard.

VIII. Het principe der zuivere afstammingslijnen van Johannsen of dat der individueele nakomelingen-beoordeeling van Vilmorin.

Evenals de belangrijke onderzoekingen van Mendel eerst 40 jaren doodgezwegen zijn, maar daarna den grondslag gevormd hebben voor een geheel nieuwe tak der biologische wetenschap: de kenmerken-analyse, zoo heeft het ook meer dan een halve eeuw moeten duren, aleer de eveneens zeer belangwekkende vondst van den Franschen kweeker Louis Lévêque de Vilmorin 1), dat de uitwendig waarneembare kenmerken van een bepaald plantenindiuidu geen zekerheid geven van het overgaan dezer kenmerken op de nakomelingschap, (waardoor het dus noodzakelijk wordt, eerst gedurende een paar generaties de nakomelingen van de betreffende individuen afzonderlijk te kweeken, alvorens tot de cultuur in 't groot over te gaan) de belangstelling gevonden heeft, welke zij verdiende.

---

1) De onderzoekingen van Vilmorin hebben grootendeels in het midden der 19e eeuw plaats gevonden, maar zijn eerst wereldkundig geworden door een verzameling van opstellen: Notices sur l'amélioration des plantes par le semis, waarvan in 1886 een tweede druk verschenen is.

In dit verband moet als voorlooper der nieuwe onderzoekingsmethode ook genoemd worden de Fransche botanicus Alexis Jordan, die zich het eerst de vraag stelde en beantwoordde: „Zijn de soorten der Planten- en Dierensystematiek werkelijk als eenheden op te vatten of zijn het evenals geslachten, families enz. min of meer willekeurige verzamelingen van eenheden?" 1) Deze vraag, evenals het experimenteele antwoord van Jordan daarop, werd door de toenmalige speculatieve Evolutionisten gladweg genegeerd.

Wat konden ten slotte alle mogelijke waarnemingen en proefnemingen omtrent de veranderlijkheid der soorten bewijzen, indien een soort niets anders was dan een mengsel van ondersoorten, die onderling kleine, maar constante afwijkingen vertoonden. De zeer nauwkeurige proefnemingen met den voorjaarsvroegling (Draba verna, zie ook boven) leverden Jordan het bewijs, dat deze soort van Linnaeus uit talrijke constante ondersoorten bestaat, waarop selectie verder geen vat heeft. Wel zijn ook deze ondersoorten aan fluctueerende variabiliteit onderhevig, maar deze afwijkingen zijn in geen enkel opzicht erfelijk.

Past men dus op een systematische soort teeltkeuze in een bepaalde richting toe, kiest men b.v. de groote exemplaren voor de voortplanting uit, zoodat men ten slotte een constant, groot ras krijgt, dan beteekent dit niet, dat men door selectie de afmetingen der soort vergroot heeft, men heeft dan eenvoudig een in het soortmengsel aanwezige groote ondersoort geïsoleerd en van bijmengselen der kleinere ondersoorten gezuiverd. Op hetzelfde isolatie-principe berust de selectie-methode, die op het laatst der 19e eeuw door Hjalmar Nilsson op het landbouwproefstation te Svalöv (Zweden) is ingevoerd, een methode, die eigenlijk eerst wereldkundig is geworden door de publicaties van W. Johannsen over erfelijkheid in gemengde bevolkingen en in zuivere afstammingslijnen 1).

Volgens deze opvatting nu moet men bij alle proefnemingen over variabiliteit en erfelijkheid beginnen met na te gaan of men met ras-zuiver materiaal te doen heeft, of om de Mendelistische uitdrukking te gebruiken, of de planten, waarvan men uitgaat homozygoot zijn (zie ons vorig artikel). De vroegere selectie-proefnemingen, zooals die vooral door practici werden uitgevoerd voor het veredelen van land- en tuinbouwgewassen, hadden altijd plaats met een mengsel

1) A. Jordan. Sur l'existence d'espèces végétales affines. 1873.
2) W. Johannsen, Ueber die Erblichkeit in Populationen und in reinen Linien. 1903. De oudere publicaties van het proefstation te Svalöv zijn min of meer ontoegankelijk door het gebruik der Zweedsche taal.

van types, met een populatie en wel met voorbedachten rade. Men selecteerde meestal op één kenmerk b.v. op de grootte der zaden of vruchten; om nu wat de andere kenmerken betreft niet de kans te loopen onder het gemiddelde te geraken, werden de vruchten met groote zaden zooveel mogelijk van verschillende individuen verzameld en dit zaad gemengd. Op deze manier duurde het jaren, voordat men tot een eenigszins standvastig ras met groote zaden of vruchten geraakte en altijd bleven onzuiverheden en terugslag voorkomen. Dit had voor den kweeker, die het ras lanceerde het voordeel, dat het na eenige generaties weer verwilderde, zoodat de groote landbouw altijd weer opnieuw zaaizaad moest koopen bij den oorspronkelijken verbouwer, welke echter op zijn beurt de selectie niet kon staken.

Afgezien van deze persoonlijke en finantieele voordeelen, moet deze methode wetenschappelijk en praktisch veroordeeld worden. Zij is onzuiver, tijdroovend en komt buitendien nooit tot een blijvend resultaat.

De nieuwe methode zoekt uit een bestaande soort of handelsras de meest uiteenloopende typen uit, die in een of ander opzicht een voordeel aanbrengen (b.v. typen met veel zaden, groote bloemen, winterharde varieteiten enz.). Van elk individu worden de zaden afzonderlijk uitgezaaid, terwijl de volgende, steeds door zelfbevruchting verkregen generaties volkomen afzonderlijk gehouden worden. In de meeste gevallen blijkt men nu met constante rassen te doen te hebben, die eenmaal gezuiverd, geen blijvenden invloed van selectie meer ondervinden, hoewel zij natuurlijk aan fluctueerende variabiliteit onderhevig zijn. De selectie bestaat dus alleen daarin, dat men een gemengde bevolking, een populatie kunstmatig uiteen doet vallen in de constante eenheden, waaruit zij is opgebouwd. Deze constante rassen, van een enkel individu afstammend, noemt Johannsen zuivere (afstammings)lijnen (reine Linien, pedigree-cultures).

Indien deze rassen in de verdere cultuur (bij zelfbestuiving) constant en zuiver blijven, is het individu, waarvan men is uitgegaan, blijkbaar homozygoot 1). In sommige gevallen worden echter in de latere generaties individuen afgesplitst met erfelijke constante afwijkingen. Dan is de moederplant een bastaard, die voor één of meer eigenschappen heterozygoot is d. w. z. dat de betreffende eigenschappen niet door een gelijkvormig factorenpaar maar door een onge-

---

1) Zie over de begrippen homo- en heterozygoot ons vorig artikel. In 't eerste geval bevat het betreffende individu slechts gelijk-matige factorenparen, in het tweede geval één of meer ongelijkmatige factorenparen, wat zijn bastaardnatuur verraadt.

lijkmatig dito bepaald worden. Is slechts één dergelijk heterozygoot factorenpaar aanwezig, dan zal in de volgende generatie volgens de wet van Mendel 1 afwijkend individu voorkomen met het recessieve kenmerk, op 3 individuen met het domineerende kenmerk. Zijn meerdere factoren heterozygoot, dan treden natuurlijk meerdere onderling in één of meer eigenschappen verschillende individuen in meer gecompliceerde getallen verhouding op. Ik verwijs daarvoor naar hetgeen in mijn vorig artikel over bastaardsplitsing is medegedeeld.

De uitkomsten van deze onderzoekingsmethode, vereenigd met de Mendelistische kenmerken-analyse, hebben tot het inzicht geleid, dat de zichtbare of waarneembare eigenschappen van een enkel individu ons absoluut geen zekerheid geven omtrent de werkelijke geaardheid van dit individu d. w. z. omtrent zijn garnituur van erfelijke factoren. Deze laatsten kunnen alleen bepaald worden door een cultuur in zuivere lijnen gedurende vele generaties en door de kruising met andere individuen, waarvan de factoren-uitrusting bekend.

Twee individuen met dezelfde verschijningsvorm (met hetzelfde phaenotype, zooals de wetenschappelijke term luidt) kunnen, wat hun erfelijke factoren betreft, sterk uiteenloopen (tot een verschillend genotype behooren, zooals dit wetenschappelijk wordt uitgedrukt) en omgekeerd kunnen twee individuen van hetzelfde genotype door inwerking van verschillende uitwendige omstandigheden sterk van elkaar afwijkende phaenotypen vertoonen.

Het begrip phaenotype duidt dus de waarneembare en meetbare verschijningsvorm van een individu aan, iets waarvan wij natuurlijk in de biologische wetenschap altijd moeten uitgaan, het begrip genotype geeft aan het samenstel van erfelijke factoren, dat daaraan ten grondslag ligt en is slechts indirekt te benaderen.

Van twee uiterlijk gelijke individuen kan het eene homo- en het andere heterozygoot zijn. De nakomelingschap van het eerste zal bij zelfbevruchting constant blijven, die van het laatste zal recessieve individuen met afwijkende eigenschappen afsplitsen. Aangezien het phaenotype niets anders is dan de reactie der genotypische factoren op allerlei in- en uitwendige invloeden, kan het omgekeerd nu evengoed voorkomen, dat individuen van hetzelfde genotype een zeer uiteenloopend uiterlijk bezitten. Zoo kan zich het volgende, min of meer paradoxale geval voordoen. Stel b.v. een populatie bestaat uit twee zuivere rassen, een groot en een klein, ieder voor zich constant en onderling genotypisch verschillend. De schommelende variabiliteit van beide rassen is echter zoo groot, dat de grootste individuen van het kleine ras grooter zijn dan de kleinste exemplaren van het

grootste ras, een verschijnsel, dat veel voorkomt en met den naam van transgressieve variabiliteit wordt aangeduid. Deze populatie zal dan den indruk maken uit één sterk variabel ras te bestaan. Kiest men nu een middelmatig groot exemplaar, dat in werkelijkheid een der grootste individuen van het kleine ras voorstelt en een kleiner exemplaar, dat in werkelijkheid een der kleinste individuen van het groote ras is, voor de voortplanting uit, dan zullen wij het wonderlijke verschijnsel zien optreden, dat het middelmatige individu zeer kleine en het kleine individu zeer groote nakomelingen voortbrengt. Alleen door het kweeken in zuivere lijnen (zooveel mogelijk onder gelijkmatige condities) zal het mogelijk zijn, deze gemengde soorten in de haar samenstellende rassen te ontleden.

Passen wij nu deze onderzoekingsmethode te zamen met de kenmerken-analyse op de zoogenaamde mutatie-verschijnselen toe, dan doen zich dadelijk twee vragen voor:

1º. Zijn deze mutaties opgetreden in een populatie of in een cultuur van zuivere lijnen, m. a. w. is de soort Oenothera Lamarckiana te beschouwen als een eenheid of als een verzameling van eenheden?

2º. Is Oenothera Lamarckiana een homozygote vorm of een bastaard, die talrijke heterozygote factorenparen bevat?

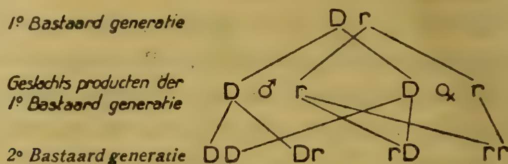
Op beide vragen kan het antwoord niet twijfelachtig zijn.

De Vries heeft de eerste mutanten waargenomen in een groote groep van in 't wild groeiende planten, van welker herkomst hij niets wist en hij heeft in de eerste tien jaren zijn proeven heelemaal niet ingericht volgens de principes van Vilmorin, Svalöv of Johannsen, terwijl de Teunisbloem eveneens allerlei verschijnselen vertoont, die aan bastaarden eigen zijn en op de aanwezigheid van heterozygote factorenparen wijzen.

Allereerst bevatten de vruchten van de Lamarckiana voor de helft vooze zaden, een dergelijke steriliteit komt veel bij bastaarden voor. In de tweede plaats vormt deze soort bij kruising met andere soorten van het geslacht Oenothera niet één maar twee bastaarden. Er moet dus ten minste één heterozygoot factorenpaar aanwezig zijn, dat in de geslachtsproducten in de domineerende en de recessieve factoren uiteenvalt. Deze twee onderling verschillende factoren vormen nu met de overeenkomstige factoren der andere soorten, twee nieuwe heterozygote factorenparen, vandaar het optreden van twee bastaarden in plaats van één.

Nu is echter het eigenaardige (en daardoor is aan de Vries de bastaardnatuur van O. Lamarckiana ontgaan), dat deze soort, de enkele mutanten daargelaten, bij zelfbevruchting constant blijft. De domineerende factor door D en de recessieve factor door r voorstel-

lend, zou men toch verwachten, dat de splitsing van dezen bastaard in de volgende generatie volgens het gewone schema zou verloopen.

De verwachting is dus, dat een vierde der individuen op den bastaard der 1° generatie gelijkt, maar homozygoot is (DD), dat de helft der individuen met den bastaard der 1° generatie identiek is (Dr en rD) en dat het laatste vierde deel een afwijkend phaenotype vertoont en de recessieve homozygote voorstelt (rr). DD en rr komen echter niet voor en in plaats daarvan is de helft der zaden voos, terwijl alleen de heterozygote vormen Dr en rD, die genotypisch gelijkwaardig zijn met het exemplaar, waarvan wij zijn uitgegaan, verwezenlijkt worden. Blijkbaar bestaat er het een of ander ons onbekende bezwaar, dat de vorming van homozygote, hetzij domineerende, hetzij recessieve afstammelingen belet, een verschijnsel, dat ook in andere gevallen is waargenomen. Oenothera Lamarckiana moet dus ten eeuwige dage een bastaard blijven, omdat hare eigenschappen alleen heterozygoot gerealiseerd kunnen worden 1).

Het blijkt nu verder uit de uitvoerige onderzoekingen van Heribert Nilsson, Renner en Lotsy 2), dat de zaak niet zoo eenvoudig is als ik hier heb voorgesteld, maar dat O. Lamarckiana talrijke heterozygote factorenparen bevat, die echter de eigenaardigheid bezitten bij de vorming der geslachtscellen op zoodanige wijze uiteen te vallen, dat altijd twee complexen van factoren optreden; het eene complex bevat alle domineerende, het andere alle recessieve eigenschappen.

---

1) Hiermede is het feit in overeenstemming, dat in N. Amerika, waar alle soorten van het geslacht Oenothera vandaan komen, nog nooit een in 't wild groeiend exemplaar van O. Lamarckiana is gevonden. Waarschijnlijk is dus deze soort. als een mooie, constante bastaard, toevalligerwijze bij het invoeren in Europa ontstaan en om hare tuinbouwkundig waardevolle eigenschappen verder gekweekt, waarna zij hier en daar uit de cultuur ontvlucht en verwilderd is.

2) H. Nillson. Die Spaltungserscheinungen der Oenothera Lamarckiana. Lunds Universitets Arskrift N. F. Bd. XII, N. 1, 1915.

—— Eine Mendelsche Erklärung der Verlustmutanten, Jahresbericht d. deutsche Botan. Gesellsch. Bd. XXXIV. Jahrg. 1916 (1917).

O. Renner. Die tauben Samen der Oenotheren. Ibidem. Bd. XXXIV. Jahrg. 1916 (1917).

—— Artbastarde und Bastardarten. Ibidem. Bd. XXXV. Jahrg. 1917 (1918).

J. P. Lotsy. Over Oenothera Lamarckiana. 1917.

Bij uitzondering schijnt echter wel eens een afsplitsing van factoren uit deze complexen te kunnen plaats hebben en deze splitsingsproducten zijn dan de mutanten van de Vries.

Ook deze laatste schijnt zich langzamerhand niet geheel zeker meer te gevoelen en meent in een zijner laatste artikelen over dit onderwerp 1), dat bastaardeering bij de mutatie-verschijnselen een groote rol speelt, welke uitspraak veel van een strategische terugtocht heeft. Het is binnen het raam van dit artikel natuurlijk onmogelijk deze uiterst moeielijke vraagstukken in bijzonderheden uiteen te zetten, en ik vrees reeds te veel van het geduld en het begripsvermogen mijner lezers gevergd te hebben. Zooveel zal echter ieder wel duidelijk zijn, dat de zoogenaamde soorten van het geslacht Oenothera sterk gebastaardeerde vormen zijn en dus een uitermate ongeschikt materiaal vormen om mutabiliteit d. w. z. een plotseling optredende genotypische verandering in te voren constante rassen, aan te toonen.

Om het optreden van mutabiliteit te bewijzen, had de Vries van een homozygote, zuivere afstammingslijn, van een genotypisch homogeen (een zoogenaamd isogeen) ras moeten uitgaan. Bij Oenothera met hare talrijke heterozygote factorenparen is daar geen sprake van en Heribert Nilsson heeft in zijn bovengenoemd onderzoek overtuigend bewezen, dat het relatieve aantal der muteerende exemplaren in voldoende mate overeenstemt met de cijfers volgens de wetten van Mendel te verwachten, als men maar enkele veronderstellingen over factoren-combinatie en -afstooting aanneemt, welke dit voorbeeld mathematisch eenigszins ingewikkelder maken dan die, welke wij in ons vorig artikel besproken hebben.

Zoo heeft dan het experimenteele erfelijkheidsonderzoek, waarvan de Vries terecht als een der grondleggers geroemd wordt, bij zijn consekwente toepassing tevens de grondslagen ondermijnd, waarop deze onderzoeker zijn theorie omtrent het mechanisme der Evolutie had willen opbouwen. Het is niet te ontkennen, dat in deze omstandigheid een tragisch element aanwezig is. In mijn laatste artikel hoop ik nog een korte samenvatting te geven van hetgeen op dit oogenblik van het wezen en de werkingswijze der Evolutie bekend is.

---

1) H. de Vries. Halbmutanten und Zwillingsbastarde. Ibidem. Bd. XXXV. Jahrg. 1917 (1918).

Een Rapport van Tsjitserine.

(*Vertaling, uit het Duitsch*).

DOOR

D. J. WIJNKOOP.

II. (*Vervolg en Slot.*)

Deze vijf punten (aan het slot van het eerste stuk in de Oktober-aflevering vermeld) zullen door een gemengde (Duitsch-Russische) bizondere kommissie in Moskou behandeld worden. Als de kapitalistische klasse van Duitschland in staat is, zich nog door zekere vooruitziendheid in haar belangen, zelfs van het standpunt van haar eigen voordeel bezien te laten leiden, dan moet zij weten, dat het ontoelaatbaar is, om het proces van de ekonomische wedergeboorte van Rusland te storen, door er direkt een zoo groot mogelijke massa van produkten uit te halen, want een weder-geboorte van Rusland is alleen mogelijk in de vorm van een planmatige organisatie van de produktie in overeenstemming met de belangen van de in Rusland heerschende klasse der Arbeiders en der Arme Boeren. Als een *belemmering van de ekonomische organisatie van Rusland* zoude wij beschouwen: *a.*) Protest tegen de nationalisatie van datgene, wat van het standpunt van het algemeene ekonomische plan van Rusland noodzakelijk is; *b.*) het streven van de op grondslag van koncessies gevestigde ondernemingen, om zich niet neer te leggen bij de maatschappelijke wetgeving van het land; *c.*) het streven, om onze verplichting door het leveren van grondstoffen en afgewerkte produkten te doen vereffenen; *d.*) de ondersteuning van de Russische kontra-revolutionaire krachten met het doel, Rusland van zijn koren-, kolen- en olie-bronnen af te snijden. Om met dit laatste te beginnen: Onze delegatie, die in Berlijn de onderhandelingen voert, zoowel als onze vredes-delegatie in Kief hebben Duitschland met alle ernst erop opmerkzaam gemaakt, dat Rusland zonder het koren uit het Don- en Koeban-gebied (de streken

aan de Oostzij van de Zee van Azof), evenmin als zonder de Kaukasische-petroleum, die ons op grond van de Vrede van Brest toegewezen is, niet in staat is, de zware verplichtingen na te komen, die het door de Vrede van Brest-Litofsk zijn opgelegd. Wat het streven aangaat, ons als vorm van betaling voor onze verplichtingen het betalen in waren op te leggen, maken wij erop opmerkzaam, dat onze besliste weigering, om ons met deze aanspraken eens te verklaren, geenszins een weigering beteekent, om Duitschland, voorzoover onze positie als neutraal land het toelaat, van grondstoffen en industrie-produkten te voorzien. Wij zijn bereid, aan Duitschland te leveren, wat wij zonder benadeeling van onze levensbelangen leveren kunnen, en wat niet in tegenspraak is met (de eischen van) de situatie van ons land als neutraal land. Maar ons belang, het belang van een uitgeput land maakt het noodzakelijk, dat wij voor waren, die in Europa op het moment kostbaar en zeldzaam zijn, waren krijgen, die wij voor herstel van de produktieve krachten van het land volstrekt noodig hebben.

Wat aangaat het in de kapitalistische kringen van Duitschland heerschende inzicht, dat onze maatschappelijke experimenten de koncessies waardeloos maken, dat de nationalisatie de mogelijkheid van gewin voor de buitenlandsche kapitalisten uitsluit, wij verklaren dienaangaande: Ons land bevindt zich in een toestand van ondergang; elke andere vorm van herleving, behalve die vorm, welke door de kapitalisten van Duitschland als socialistisch experiment wordt aangeduid, zou op de sterkste tegenstand van de volks-massa's stuiten, daar de massa's door de zware ervaring van vele jaren geleerd hebben, niet meer op het experiment van een herleving van het ongekontroleerde gedoe der kapitalisten in te gaan. Als het Duitsche Kapitalisme met dit feit rekening zou houden — en een feit is het zeker — dan zouden de Duitsche Kapitalistische kringen slechts behoeven in te zien, dat wij na de onvermijdelijke periode van verwarring tot het werk der organisatie zijn gekomen, en voor dit werk behoeven wij de hulp van een buitenlandsch ekonomisch apparaat — zoolang wij op de hulp van een socialistisch Europa nog niet rekenen kunnen. Wij zijn bereid voor deze hulp te betalen. Ja, te betalen. Wij zeggen het openlijk, daar ons geen schuld treft. De nationalisatie van de hoofdtakken der industrie, de nationalisatie van de buitenlandsche handel sluiten deze betaling niet uit; zij bepalen slechts de vorm en de manier van betaling, die het buitenlandsche kapitaal zal erlangen.

Een groote rol in onze betrekkingen tot Duitschland en tot Oostenrijk-Hongarije speelt de kwestie van het *terugkeeren der krijgs-gevangenen en der burgerlijke gevangenen, en hun levensonderhoud* tot op het oogenblik van hun terugkeer naar hun land. Tusschen Rusland en

Oostenrijk-Hongarije geeft de kwestie van het aantal der terug te transporteeren krijgsgevangenen geen moeilijkheden, omdat er zoowel aan de eene als aan de andere kant meer dan een millioen krijgsgevangenen zijn. Een moeilijkheid bestaat er t. o. v. Duitschland, daar het aantal onzer krijgsgevangenen in Duitschland meer dan een millioen bedraagt, terwijl wij slechts iets meer dan honderdduizend Duitsche krijgsgevangenen hebben. Daar de gemengde Russisch-Duitsche Kommissie in Moskou niet tot overeenstemming in dezen kon komen, werd de kwestie van de grondslag van de uitwisseling der krijgsgevangenen tusschen Rusland en Duitschland naar de gemengde Russisch-Duitsche Kommissie in Berlijn overgebracht, waarbij tengevolge van een ultimatum van de Duitsche overheid in een op 24 Juni jl, onderteekend protokol het principe van de ruil man voor man werd aangenomen. Wij moesten ons in deze eisch schikken. Nog een zware strijd staat ons voor de boeg voor *de verbetering van de toestand van onze gevangenen in Duitschland*, waar de meerderheid van hen onder buitengewoon zware voorwaarden werkt. Als de Duitsche krijgsgevangenen naar hun land teruggekeerd zullen zijn, zullen wij onophoudelijk ervoor moeten zorgen, dat het verder terugkeeren der Russische krijgsgevangenen in hetzelfde tempo geschiedt. In verband met de verschrikkelijke situatie, waarin zich onze krijgsgevangenen in Duitschland t. o. v. de levensmiddelenverzorging bevinden, zijn wij gedwongen om hun pakketten te doen toekomen.

De betrekkingen tot Oostenrijk-Hongarije zijn minder levendig dan die tot Duitschland, daar de vrede van Brest-Litofsk van de kant van Oostenrijk-Hongarije eerst onlangs geratificeerd is. In de eerste tijd betroffen deze betrekkingen alleen de kwestie van de ruil van krijgsgevangenen, en eerst onlangs kwam te Moskou een financiëele kommissie uit Weenen aan, die tot taak heeft, de onderlinge financiëele verplichtingen tusschen de beide staten op een dergelijke basis te regelen, als door de gemengde Russisch-Duitsche Kommissie in Berlijn t. o. v. Duitschland is geschied. Tot onze gevolmachtigde te Weenen werd Kamjenef benoemd; een antwoord omtrent zijn erkenning door de Oostenrijk-Hongaarsche Regeering is evenwel tot dusverre nog niet ingekomen. Binnenkort wacht ons ook de benoeming van een Oostenrijksch-Hongaarsch gevolmachtigde in Moskou (dit rapport werd begin Juli j,l. uitgebracht), hetgeen aan de onderlinge betrekkingen tusschen de beide landen in belangrijke mate zal ten goede komen.

Tegelijk met (de Duitsche gezant) Graaf Mirbach, kwam te Moskou de Turksche gezant Halib-Kemal-Bey. Maar aan de vestiging van

vriendschappelijke betrekkingen tusschen de volkeren van Rusland en die *van Turkije,* die eveneens het objekt van uitbuiting door het wereld-kapitaal zijn, stond helaas de agressieve politiek van Turkije in de Kaukasus in de weg, waar het Turksche leger na de bezetting van Batoem, Kars en Ardahan verder begon op te rukken, Alexandropol bezette en Bakoe bedreigde (de 4 eerste plaatsen in Zuid-West-Kaukasië bij de Zwarte Zee, Bakoe in Z. O. Kaukasië aan de Kaspische Zee). De Turksche gezant antwoordde op al onze protesten steeds met te wijzen op de aan de Muzelmannen in de Kaukasus begane gruwelen, welke Turkije zoogenaamd tot interventie zouden dwingen.

De later aangekomen Bulgaarsche gezant, de heer Tsjaprasjnikof, wijst voortdurend op het ontbreken van alle oorzaken, die de vriendschappelijke betrekkingen tusschen de volkeren van *Bulgarije* en Rusland hadden kunnen storen, terwijl anderzijds het volkomen ontbreken van elk agressief streven in onze politiek, waarop we de Bulgaarsche gezant opmerkzaam maakten, het instandhouden van door niets te storen betrekkingen van goede nabuurschap tusschen de beide landen mogelijk maakt.

III.

Van de Entente-Mogendheden hebben de *Vereenigde Staten van Noord-Amerika* tegenover Sovjet-Rusland de gunstigste houding aangenomen. (Wij herinneren eraan dat dit rapport begin Juli 1918 werd uitgebracht). Wij willen aan het telegram van begroeting door President Wilson in Maart tot het Buitengewone Kongres der Sovjets gericht herinneren. Het is een publiek geheim, dat op het moment, toen tal van stemmen zich ten gunste van een interventie van Japan in Siberië verhieven, de voornaamste belemmering voor de interventie was: de negatieve houding van de Regeering der Ver. Staten van Noord-Amerika. Hand in hand met de verhandelingen over een ekonomische overeenkomst, die wij met Duitschland voeren, zijn wij van plan ook een ekonomische overeenkomst aan de Ver. Staten van Noord-Amerika zoowel als aan *Japan* aan te bieden, met welk land wij, ondanks de landing van (Japansche) troepen in Wladiwostok en ondanks de campagne van een deel der Japansche pers ten gunste van een interventie, vriendschappelijke betrekkingen hopen te onderhouden.

In tamelijk breede kringen van *het Fransche volk* werd een onvriendelijke houding tegen Sovjet-Rusland veroorzaakt door de annuleering van de staatsschuld. Toen de kwestie van een mogelijke

gewapende inval van Japan en misschien ook van zijn bondgenooten in het gebied der Sovjets akuut werd, diende als verontrustend teeken van een nabij schijnende krisis ten opzichte hiervan het interview van de Fransche gezant omtrent het thema van een mogelijke gewapende interventie, eventueel zelfs tegen de Sovjet-Regeering. Toen de Russ. Regeering de terugroeping van de gezant eischte, die door zijn verklaringen aan de vriendschappelijke betrekkingen tusschen de beide landen afbrenk deed, gaf de Fransche Regeering geen antwoord, en op het moment (begin Juli) vertoeft de Fransche gezant nog steeds in Wologda (aan de spoorweg van Moskou naar Archangel), ofschoon de Russ. Regeering hem als een particulier beschouwt. Anderzijds heeft de Fransche Regeering de met een buitengewone opdracht van de Russ. Regeering reizende Kawjenef niet eens binnen het Fransche gebied toegelaten. Ondanks onze voortdurende aanvragen zijn tot dusverre van *onze zich in Frankrijk bevindende troepen* slechts de invalieden teruggezonden. Op onze soldaten, werd op verschillende manieren druk uitgeoefend, om ze ertoe te brengen in de rijen der Russ. legioenen tot voortzetting van de oorlog plaats te nemen. Het overgroote deel van de soldaten gaf aan deze druk niet toe, omdat ze de autoriteit der Sovjets erkenden en het uittreden van Rusland uit de oorlog goedkeurden. Deswege werden verscheiden personen vervolgd of naar de Afrikaansche straf-bataljons gezonden. In het begin van dit jaar (1918), toen de onderhandelingen over de terugkeer van onze troepen uit Frankrijk begonnen waren, stelde Frankrijk als conditio sine qua non de terugreis der Tsjecho-Slowakische afdeelingen naar Frankrijk, daar het zeide dat hun lot Frankrijk zeer ter harte ging. Toen de Tsjecho-Slowaksche opstand begonnen was, verklaarde de vertegenwoordiger van Frankrijk in Moskou, dat Frankrijk de ontwapening der Tsjecho-Slowaksche soldaten als een onvriendschappelijke houding (van de Sovjet-Republiek tegenover Frankrijk) zou beschouwen, waarbij hij te dezen opzichte door de vertegenwoordigers van Engeland, Italië en de Ver. Staten van Noord-Amerika werd ondersteund.

De Engelsche Regeering heeft in tegenstelling tot de Fransche haar grenzen voor de agenten der Sovjet-Regeering niet alleen niet gesloten (dit werd, zooals ten overvloede nog eens herinnerd wordt, gerapporteerd vóórdat het komplot van Lockkart en de gevolgen daarvan de Engelsche Regeering van houding deden veranderen), maar ze is ook met de gevolmachtigde vertegenwoordiger van de Russische Sovjet-Republiek, Litwinof, in zakelijke onderhandeling getreden. Hem werd het recht gegeven koeriers te zenden en te ontvangen, en zich van cijferschrift te bedienen, maar desniettegenstaande komt

het optreden van de Engelsche overheid tegenover hem in vele opzichten niet overeen met de waardigheid van de Russ. Republiek. Nadat hij een vaste woning gehuurd had voor de kanselarij van de Russ. diplomatieke vertegenwoordiging, verklaarde de huisheer zonder eenige grond het kontrakt plotseling nietig, en de rechtbank heeft blijkbaar met overtreding van de wet de gewelddaad van de huisheer goedgekeurd, waarbij deze rechtbank haar oordeel met kommentaren opsierde, die voor de Sovjet-Regeering kwetsend waren. Onze koeriers werden toegelaten, maar aan een zeer zorgvuldig onderzoek onderworpen. Toen Kamjenef en Salkind in Engeland kwamen, werden hun hun diplomatieke akten ontnomen en deze hun eerst bij hun afreis uit Engeland teruggegeven. Men dwong hen, Engeland met de eerste scheepsgelegenheid te verlaten, en de politie, die hen in de trein begeleidde, behandelde hen uiterst grof. Eenige personen, die in het bureau van onze diplomatieke vertegenwoordiging werkten, werden uit Engeland uitgewezen, en men stond hun niet eens toe, een bijeenkomst te hebben met Litwinof. Met het oude (Tsaristische) gezantschap en met het oude (Tsaristische) konsulaat, zoowel als met het zoogen. Russ. Regeerings-Komitee, dat het middenpunt is van de politieke agitatie tegen de Sowjets, onderhoudt de Engelsche overheid vroeger en ook nu nog vriendschappelijke betrekkingen, en de Engelsche Regeering konfereert met hen over alle aangelegenheden, die de militaire dienst, de Russ. krijgsgevangenen, de Russ. stoomschepen in Eng. havens en in het algemeen over zaken die Russ. belangen betreffen. De tot Russ. konsuls benoemde kameraden Mclean (er staat: Maklin) in Glasgow en Simonof in Australië werden niet erkend, en Mclean werd eenige tijd geleden ten tweede male tot een tuchthuisstraf (van vijf jaar) veroordeeld. Het moeilijkst was de situatie voor Litwinof in Londen, onmiddellijk na de onderteekening van de Vrede van Brest. De yellow press overgoot hem met beledigingen en de betreffende interpellaties van de leden der Regeering door het Parlement waren niet op geeigend, deze hetze der couranten tegen te werken. De situatie der Russ. burgers is in Engeland over het geheel zeer moeilijk; de pogrom-agitatie blijkt in de kolommen der couranten aanhouden. De terugkeer der Russ. burgers naar Rusland is uiterst moeilijk gemaakt. Van de ten tijde van Kerenski afgesloten militaire overeenkomst, die (de Eng. Regeering) het recht gaf, Russ. burgers in het Engelsche leger in te lijven, wordt door de Eng. Regeering tot op heden toe gebruik gemaakt. In het begin van 1918 hebben wij aan de Regeering van Groot-Brittanje verklaard, dat de Russ. Regeering deze Kerenski-overeenkomst als niet meer bestaand bebeschouwt. Kameraad Litwinof eischte de vrijlating van de Russ.

burgers, die op grond van deze overeenkomst vroeger in het Eng. leger waren ingelijfd, maar hij kreeg ten antwoord, dat vreemdelingen in Engeland niet kunnen wonen, zonder werk te doen van nationaal belang, en dat *de betreffende Russ. burgers ingelijfd* zouden worden *bij de arbeiders-bataljons tot het produceeren van hulpmiddelen voor het leger.* Spoedig daarop werden velen hunner naar Egypte getransporteerd om ingelijfd te worden in het Joodsche legioen in Palestina. De inlijving van Russ. burgers bij het (Engelsche) leger werd voorloopig stopgezet, later echter weer aangevangen, met dien verstande evenwel, dat de nieuwe lichtingen niet meer bij het leger te velde, maar bij de genoemde arbeiders-bataljons werden ingedeeld.

Toen op 5 April jl. een Japansche troepen-afdeeling in Wladiwostok landde, landden daar ook 50 Engelschen. Een goed deel van de Eng. pers, vooral de machtige kranten-groep van Lord Northcliffe, voorts de vertegenwoordigers van de belangen der oorlogs-industrie, eischen reeds sinds lange tijd voortdurend een interventie van Japan in Siberië. Maar daartegen verzetten zich niet alleen de meer verlichte elementen der arbeiders-beweging, maar ook een groote groep liberalen en zelfs eenige meer vooruitzienden in de rijen der Konservatieven. De houding van de Regeering is t. o. v. deze kwestie nog niet officieëel vastgesteld. Het verdere verloop van de betrekking tusschen Rusland en Engeland zal geheel afhangen van de houding die de Regeering van Groot-Brittanje in de kwestie van interventie in Rusland ten slotte zal aannemen.

Toen Rusland nog samen met de Entente-Mogendheden aan den oorlog deelnam, bevonden zich in *Moermansk* steeds Engelsche oorlogschepen. De weg over Moermansk speelde een buitengewoon belangrijke rol in het militaire verkeer tusschen Rusland en zijn bondgenooten. Na het sluiten van de Vrede van Brest-Litofsk namen de militaire vaklui en de hulp-expedities, die vroeger uit het Westen gekomen waren en zich aan het Russ. front hadden bevonden, over Moermansk hun weg naar het Westen terug. Deze situatie kon slechts kort duren. Wij wendden ons meermalen tot de Eng. vertegenwoordiger met de aanmaning, dat de oorlogsschepen uit Moermansk moesten worden teruggetrokken. Ten slotte, toen de te lang durende vroegere situatie in Moermansk tot een klaarblijkelijke permanente overtreding van de tegenwoordige internationale positie van Rusland werd, eischte het Volks-Kommissariaat (van Buitenl. Zaken der Sowjet-Republiek) op 14 Juni van Engeland, Frankrijk en de Ver. Staten, dat zij hun oorlogsschepen zouden terugtrekken. Tien dagen daarna landde Engeland in Moermansk 1100 man. Op deze gewapende inbreuk op het gebied der Sowjet-Regeering ant-

woordden wij met de eisch van verwijdering der gelande krijgsmacht en met het zenden van onze troepen naar Moermansk. De agenten van Groot-Brittanje verklaren het verblijf van Eng. troepen in Moermansk door het streven (der Eng. Regeering) om deze streek tegen de Duitsch-Finsche opmarsch te beschermen. Op een moment, dat de Entente-Mogendheden hun sympathie betuigen met Tsjecho-Slowaksche afdeelingen, die tegen Rusland een openlijke Kontra-revolutionaire strijd voeren, is het voor de Sowjet-Regeering een vitale noodzakelijkheid, in Moermansk haar macht volkomen en geheel te herstellen. Ons streven is op het moment hierop gericht, en wij hopen op een gunstige oplossing van deze moeielijke kwestie.

Evenals Sowjet-Rusland van plan is, ekonomische overeenkomsten te treffen met Duitschland en de Ver. Staten van N. Amerika, om met hen tot ruil van waren te komen, en evenals het bereid is, deze landen voordeel te geven in ruil voor de steun die zij aan de ekonomische uitrusting van Sowjet-Rusland doen toekomen, evenzoo heeft het Rusland der Sowjets, dezelfde bedoelingen ten opzichte van Engeland, en het hangt alleen van Engeland af, deze gelegenheid ook te gebruiken. Wij weten, dat er in de rijen van de heerschende klassen van Engeland elementen zijn, die vaste vriendschappelijke betrekkingen met Sowjet-Rusland willen nastreven, en in de machtige arbeidersklasse van Engeland heeft Sowjet-Rusland reeds een groot aantal verlichte vrienden. Als de met Eng. regeerings-kringen nauw geliëerde arbeiders-leiders zich van het uiten van vriendschappelijke gevoelens voor Sowjet-Rusland onthouden, dan geeft ons toch naast de nog niet bizonder massale socialistische partijen, waarvan vooral de B. S. P. (British Socialist Party) ons steeds haar enthoeziaste solidariteit betuigt, de machtige en voortdurend om zich heen grijpende beweging van de fabrieks-voormannen haar ernstige, moreele steun, een beweging die een nieuwe formatie is van de autonome massale beweging der arbeidersklasse van Engeland en die op het moment de machtigste en meest vooruitstrevende faktor van de Eng. arbeiders-beweging representeert.

Zoowel Engeland als ook Italië hadden tezamen met Frankrijk en de Ver. Staten van N. Amerika deel aan de gemeenschappelijke verklaring ten gunste van de Tsjecho-Slowaken. Tot aan de laatste met deze stap samenhangende gebeurtenissen hebben de Italiaansche vertegenwoordigers steeds de nadruk gelegd op de vriendschappelijke *houding van Italië* tot ons revolutionaire volk en tot onze Regeering. De ons af en toe bezoekende Belgische agenten verklaarden met groote warmte, dat *België* met ons sympathiseert. Het ongelukkige *Servische* volk wordt door de geheele toestand van het moment

steeds meer geneigd, zich zijn solidariteit met het zwaar beproefde arbeiders-volk van Rusland bewust te worden. Daarentegen stond de houding van de officiëele vertegenwoordigers van Servië t. o. v. ons steeds onder de invloed van de houding die de Entente-Mogendheden op een gegeven moment tegenover ons innamen.

De betrekkingen met de *Roemeensche Regeering* moeten niet verward worden met die tot het Roemeensche volk, in de rijen waarvan de Russ. Revolutie reeds begonnen was binnen te dringen, toen aan het doordringen van de Revolutie in het Zuiden een gewelddadig halt werd toegeroepen. Tot op dit moment zijn de betrekkingen tot de Roemeensche Regeering niet geregeld. De aansluiting van Bessarabië aan Roemenië geschiedde door een fiktieve zelfbeschikking en door de wilsuiting van een enkele groep der bevolking, en ging vergezeld van ongehoorde gruweldaden.

Wat de neutrale machten betreft, *Zweden* beschermde de belangen van de Duitsche burgers, *Denemarken* die van de Oostenrijksch-Hongaarsche, en de kwesties, die de Duitsche en Oostenrijksche krijgsgevangenen betroffen, waren steeds een onderwerp van zeer levendige gedachtenwisseling tusschen ons, Zweden en Denemarken. Wij waren erop uit, met alle drie Skandinavische Staten, een onderling ekonomisch verkeer te onderhouden. De belangen van onze burgers, en dus die van onze krijgsgevangenen in Duitschland, werden door *Spanje* waargenomen, maar tegenover Sowjet-Rusland nam de Spaansche Regeering een uiterst terughoudende positie in. Het Spaansche gezantschap heeft de sleutels, die tot onze ambassade in Berlijn behooren, alleen aan de Duitsche Regeering over gegeven, maar zij weigert tot op heden de administratie betreffende onze krijgsgevangenen aan ons over te leveren. Voorts weigert deze Regeering, onze burgers uit Spanje te laten vertrekken. De *Zwitsersche Regeering* heeft, nadat ze zich tot erkenning van de door ons tot gevolmachtigd vertegenwoordiger benoemde kameraad Beresine bereid had verklaard, toch de toelating van zijn gevolg niet direkt toegestaan, en ook thans nog legt ze aan onze koeriers bij hun reis naar Zwitserland moeilijkheden in den weg.

Op onze betrekkingen tot al deze staten, zoowel als tot de buitenlandsche Staten in het algemeen, oefenen de uit onze Arbeiders- en Boeren-Diktatunr voortvloeiende *overtredingen van het eigendomsrecht* een groote invloed uit. Voor zooverre deze inbrenken langs wetgevende weg geschieden of als toepassing van het centrale of lokale belastingrecht optreden, zijn ook de buitenlanders eraan onderworpen. In zooverre echter onregelmatige daden plaats vinden, die binnen het raam van met streng overleg geregelde ekonomische

politiek niet passen, heeft het Volks-Kommissariaat van Buitenlandsche Zaken op de plaatselijke Sowjets steeds in de geest van regeling der situatie van de buitenlanders invloed geoefend, en op het moment wordt in overeenstemming met de overige volks-kommissarissen daarover een instruktie uitgewerkt. Wij doen echter den buitenlandschen Regeeringen weten, dat onze sociale hervormingen niet halt kunnen houden voor de drempel dergenen, die zich als buitenlandsche onderdanen beschouwen.

Onze potitiek in de Oostelijks landen is door het vredesdekreet bepaald, dat in de zitting van het Al-Russische Kongres van de Sowjets der Arbeiders-, Soldaten- en Boeren-Gedeputeerden van 26 Okt. 1917 (Russ. kalender; volgens onze kalender 8 Nov., dus de dag na de Revolutie) eenstemmig werd aanvaard.

Het imperialistische regiem heeft in het Oosten een bijzonder soort niet-openlijke annexaties geschapen. Dat is het zgn. recht op Europeesche Koncessies of faktorijen en het instituut der kapitulaties, die bepalen, dat burgers van imperialistische landen niet onderworpen zijn aan de berechting der Oriëntale landen en evenmin onderworpen zijn aan de plaatselijke wetten. De imperialistische Regeeringen hebben, steunende op hun op vreemd gebied staande gewapende macht, die deels uit eigen troepen bestaat, deels eerst gevormd wordt door op verovering beluste inlandsche elementen, in de Oriëntale landen een wijze van handelen gevolgd, die hun onderdanen en hun belangen onder buitengewoon gunstige omstandigheden stelt ten nadeele van het volk van het desbetreffende Oriëntale land. Ze hebben faktorijën, d. z. nederzettingen gevestigd, binnen welker bereik de inboorlingen als slaven behandeld worden en waarbinnen ze zelfs soms niet eens toegelaten worden te wonen. Zij hebben door het privilege van absolute onafhankelijkheid van de overheid van de staat, waarin ze wonen, zich beschermd en op deze wijze een soort onneembare citadel geschapen, van waaruit ze langzamerhand hun macht over de onderdrukte volken van het Oosten uitbreiden.

Het socialistische Rusland kan zich met zulk een situatie niet eens verklaren, zelfs niet als ze door de eeuwen geheiligd heet. Het socialistische Rusland heeft van de eerste dagen van de Cktober-Revclutie (November-Revolutie 1917, gelijk we haar noemen) aan de geknechte Oriëntale volkeren verklaard, dat het niet alleen zelf bereid is, van dergelijke rechten afstand te doen, maar dat het ook met alle middelen ernaar zal streven, te zamen met de volkeren van het Oosten opheffing van dit ten hemel schreiende onrecht te erlangen, en aan de volken van het Oosten de gelegenheid te geven,

hun verloren vrijheid terug te krijgen. Wij hebben afstand gedaan van alle geheime traktaten, door welke de heerschende klassen van de Oriëntale landen hetzij uit eigenbaat of uit vrees voor het geweld zich met de Tsaristische Regeering hebben geliëerd en zoodoende de volksmassa's voor tientallen en zelfs voor honderdtallen van jaren geknecht hebben. Wij hebben onze troepen direkt uit het veroverde *Perzische* gebied teruggetrokken en ook onze militaire instrukteurs uit Perzië terug geroepen, wier taak het was, uit de inlanders een leger tot bescherming van de belangen der Russische kapitalisten en tot steun van het Perzische absolutisme te vormen, Wij hebben *China* doen weten, dat wij van de veroveringen der Tsaristische Regeering in Mandsjoerije afzien en China's rechten op het gebied erkennen, waar de voornaamste handels-weg, namelijk de Oost-Siberische spoorweg, loopt, die eigendom is van het Chineesche en Russische volk, vele millioenen van het geld dezer volken heeft verslonden en derhalve slechts aan deze volkeren, overigens aan niemand, toebehoort. En nog meer: We zijn van meening, dat, als het door het Russische volk voor de bouw van deze spoorwegen voorgeschoten deel der kosten aan dit volk door China konde worden terugbetaald, China de spoorweg dan kon loskoopen, zonder de termijnen af te wachten, die aan China door het desbetreffende traktaat gewelddadig zijn opgelegd. Wij hebben uit China alle beschermingstroepen bij de konsulaten terug geroepen, troepen die door de Tsaristische Regeering en door de Regeering van Kerenski daarheen waren gezonden om de willekeur van de oude Russische bureaukraten te ondersteunen. Wij zijn bereid van het recht van exterritorialiteit (het instituut der kapitulaties enz.) van onze burgers in China, Mongolië en Perzië af te zien. Wij zijn bereid van de schattingen af te zien, die onder verschillende voorwendsels aan de volken van China, Mongolië en Perzië door de vroegere Russ. Regeering zijn opgelegd. Wij zouden slechts wenschen, dat deze millioenen volksgelden ten bate van de kultureele ontwikkeling der volksmassa's, zoowel als tot toenadering tusschen de Orientale en de Russische demokratie zouden worden gebruikt.

Men kan zich wel indenken in de indruk, die de Oktober-(November-)Revolutie op de volksmassa's van het Oosten heeft uitgeoefend. De gebeurtenissen in Rusland hebben vooral bij onze Aziatische buren weerklank gevonden. De groote omwenteling heeft bij hen een streven tot nieuw, vrij leven wakker geroepen. En dit konden zelfs de officiëele vertegenwoordigers der kapitalistische Regeeringen niet voor ons verborgen houden. Die partij, die in Rusland de omwenteling voltrok, heet *in China de partij van het Wereld-*

Humanisme. In Perzië, dat in stukken wordt gescheurd en niet in staat is, om voor zijn bestaan te strijden, is een beweging ontstaan, die in het oprichten van demokratische organisaties naar het voorbeeld van de Sowjets de eenige uitredding ziet uit de onderdrukking door de vreemdelingen en de aan dezen verknochte regeerende klassen. In Zuid-China met zijn meer verlichte bevolking woedt reeds een openlijke revolutie, en we hebben nog in de laatste dagen de bekentenis van de leiders dezer beweging vernomen dat alleen het feit, dat in Rusland 8 maanden lang een Socialistische Republiek bestaat, aan de volkeren van het Oosten de zekerheid en de mogelijkheid biedt, van het vestigen van een dergelijke staatsvorm in het Oosten. In het Verre Oosten wordt dezelfde strijd tegen de het volk opgedrongen geheime verdragen gestreden. De openlijke verklaring van Zuid-China, dat het het verbond met de aangrenzende Staat niet erkent, het verbond, dat het Chineesche volk van zijn zelfbeschikkingsrecht berooft en onvermijdelijk in de bloedige oorlog meesleurt — deze openlijke verklaring werd door de vertegenwoordigers van het revolutionaire China aan ons en aan alle Demokratieën der wereld overhandigd.

Even begrijpelijk is de indruk, die de Russ. Revolutie op de Regeeringen der kapitalisten heeft uitgeoefend. In Februari 1918 stonden de arbeiders-massa's in Tokio op, een opstand, die door de Japansche Regeering onmiddellijk werd onderdrukt. Vijf van de meest vooraanstaande vertegenwoordigers van de juist ontstaande (revolutionaire) Sociaal-Demokratische Partij werden gearresteerd. De oorlogs-censuur onderdrukt zorgvuldig alle berichten uit Rusland. En tot op heden bevindt zich het revolutionaire Siberië in gevaar voor een vreemde interventie. Op 5 April landden de Japansche troepen in Wladiwostok, en zij bleven daar ononderbroken.

En toch begint ook in *Japan* langzaam maar zeker de strijd om het zelfbeschikkings-recht van het volk. En deze strijd doet zich vooral gelden in de kwestie van het ingrijpen in de Russ. aangelegenheden. De man, die het initiatief nam voor het ingrijpen van het Japansche gemeenebest, de vertegenwoordiger van het stervende maar toch nog machtige feodale regiem in Japan, Burggraaf Motono, die vroeger gezant was in Rusland en die met de zich in Japan schuil houdende Russische reaktionairen nauw verbonden was, moest aftreden. Tegenwoordig speelt zich in Japan een strijd af tusschen de vertegenwoordigers van de reaktionaire militaire partij eenerzijds, die het erop aanleggen, in elk geval een konflikt met het Russ. volk te doen ontstaan, om onze zwakte ten eigen bate te gebruiken, en de vertegenwoordigers van de

gematigde liberale richting anderzijds, die langs vreedzame weg zekere voordeelen van ons zouden willen erlangen, zonder zich Rusland tot vijand te maken, omdat zij heel goed weten, dat het ingrijpen van Japan in de Russ. zaken onze onderlinge betrekkingen en misschien de heele verdere geschiedenis van het Verre Oosten voor de eerstkomende tijden zal bepalen.

Wij zijn bereid, aan Japansche burgers, die de natuurlijke rijkdommen in Siberië langs vreedzame weg willen exploiteeren, zeer tegemoet te komen en hen toe te laten deel te nemen aan ons industrie- en handelsleven. Wij zijn bereid, ingeval China hiertoe toestemming verleent, van sommige onzer rechten, van een deel van de Oost-Siberische spoorweg af te zien en de Zuidelijke tak van deze spoorweg aan Japan af te staan, en aan Japan ook nog andere voordeelen bij de invoer van Japansche produkten en waren naar Rusland te verleenen. Wij zijn bereid, het handels-verdrag en de vischvangst-overeenkomst met Japan te hernieuwen, welke overeenkomst immers een bron van welstand voor het volk van Japan is, omdat de Russische visch niet alleen een van de voornaamste voedings-middelen van de Japanner is, maar immers ook tot bemesting der rijstvelden dient. Wij hebben de Japansche Regeering dit reeds dcen weten en wij zijn met deze Regeering daaromtrent reeds in onofficiëele besprekingen getreden. Het Japansche volk moet dit weten en de waarde van deze koncessies waardeeren, koncessies die wellicht evenals vele andere dingen die in Rusland gebeuren voor dit volk geheim worden gehouden, zooals bijv. het feit, dat het Russ. volk aan het Japansche volk de hand wil reiken en met dit volk onderlinge betrekkingen wil aanknoopen op een gezonde en vaste grondslag. Het Japansche volk moet het weten, dat, als dit niet gebeurt, als het Japansche volk de door ons toegestoken hand niet grijpt, de verantwoording daarvan op die klassen in Japan berust, die ondanks hun kennis der situatie in het belang van hun eigen veroveringslust deze dingen voor het Japansche volk hebben verheimelijkt. Mocht het noodlot der historie teweeg brengen, dat het door de militaire klassen verdwaasde en verblinde Japan tot de waanzinnige stap zou besluiten, te beproeven de Russ. revolutie te smoren, dan zullen de arbeidende massa's van Rusland als één man opstaan ter bescherming van dat wat ons het dierbaarst en waardevolst is: tot bescherming nl. van de resultaten der Socialistische Revolutie.

KONKLUSIE.

Als we thans de balans van onze geheele internationale politiek over de laatste 4 maanden opmaken, dan moeten we zeggen, dat

Sowjet-Rusland als een vreemd lichaam midden tusschen de kapitalistische regeeringen van het moment staat, en dat deze regeeringen zich over het algemeen t.o.v. Sowjet-Rusland zoo gedragen, als door het ontbreken van een gemeenschappelijke grondslag wel niet anders kan. De toestand van Sowjet-Rusland, dat t.o.v. de imperialistische koalities tusschen twee vuren staat, is buitengewoon moeilijk. Wij kunnen echter met volstrekte zekerheid zeggen, dat de beste, ja de eenige weg om uit deze situatie uit te komen is: onze innerlijke bevestiging, de ontwikkeling van ons innerlijk leven op de grondslagen van de Sowjet-politiek, ons ekonomisch herstel en de bevestiging daarvan op de basis van kollektieve produktie-vormen, herstel ook van de verdedigingskracht tot bescherming van de resultaten van onze Revolutie. Hoe meer dit bereikt wordt, des te beter zal ook onze situatie naar buiten zijn, d.w.z. van onze binnenlandsche politiek hangt ook onze buitenlandsche politiek af.

Was geteekend: J. TSJITSJERINE.

Overzicht van Tijdschriften.

In No. 134 der *Russische Nachrichten* van 10 Oct. j.l. wordt een schrijven van Lenin „Over den internationale toestand" gepubliceerd, welk stuk in de zitting van het „Centrale Uitvoerende Comité" van 3 October werd voorgelezen en waaraan het navolgende is ontleend:

„In Duitschland is een politieke crisis uitgebroken, getuige de radeloosheid van de regeering, de hopeloosheid van den militairen toestand en het feit dat de arbeidersmassaas bij de regeering geen ondersteuning vinden.

Deze crisis beteekent het begin van een revolutie, althans de massa ziet de noodzakelijkheid er van in en ziet haar naderen. In moreel opzicht heeft de regeering reeds gecapituleerd en slingert hysterisch tusschen militaire diktatuur en coalitie-kabinet. De militaire diktatuur is eigenlijk reeds van den aanvang van den oorlog af op de proef gesteld en is nu niet meer in staat te regeeren wijl het leger onbetrouwbaar is geworden. Het overnemen van Scheidemann en „Kompanie" in de regeering zal het uitbreken van de revolutie slechts bespoedigen en uitbreiden, haar bewuster maken en beslissender doen zijn, want de machteloosheid van deze bourgeoisdienaren, van deze omkoopbare lieden die overeenstemmen met onze menschewiki en sociaal-revolutionairen, met een Henderson en Sydney Webbs van Engeland, met een Albert Thomas en Renaudel in Frankrijk, zal al zeer spoedig blijken. De pas begonnen crisis in Duitschland zal eindigen met de overgave van de proletarische macht in handen van het duitsche proletariaat.

Het russische proletariaat volgt deze gebeurtenissen met de grootste opmerkzaamheid en toewijding. Thans zullen zelfs de meest verblinde arbeiders in alle landen inzien dat de bolschewiki gelijk hebben gehad. toen zij hun taktiek opbouwden op de ondersteuning der arbeiders-revolutie der geheele wereld en de zwaarste offers niet schuwden. Het zal nu duidelijk worden welk een afschuwelijke verraad onze Menschewiki en Sociaal-revolutionairen hebben gepleegd, toen zij zich met de roofzuchtige anglo-fransche bourgeoisie verbonden om, zooals zij zeiden, het vredesverdrag van Brest uit de wereld te helpen.

De russische Sovjet-heerschappij denkt er natuurlijk niet meer aan de duitsche imperialisten te helpen, terwijl zij pogingen aanwendt met den vrede van Brest te breken. Lenin verklaart verder dat het russische proletariaat al zijn krachten zal inspannen om de duitsche arbeiders in hun komenden zwaren strijd tegen het eigen en engelsch imperialisme te helpen, in tegenstelling met de helden en leiders van de tweede Internationale, die zich òf met de bourgeoisie hunner landen verraderlijk verbonden òf zich

tot frasen bepaalden en als Kautsky, Otto Bauer en „Kompanie", uitvluchten bedachten, zoodra het de revolutie gold; tegen elke moedvolle, breed-aangepakte revolutionaire aktie optraden en hun eigen nationale belangen ten slotte niet wilden opofferen ter bevordering der proletarische revolutie.

Het russische proletariaat echter zal begrijpen dat het internationalisme spoedig de grootste offers zal eischen en dat de tijd, waarin de omstandigheden van ons zullen verlangen dat wij het duitsche volk, hetwelk zich van zijn eigen imperialisme heeft bevrijd, in zijn strijd tegen het engelsche en fransche imperialisme te hulp moeten komen, in aantocht is.

Daarvoor is noodzakelijk dat alle arbeidersorganisaties het verbond met de boeren bevestigen en over de rijke boeren moeten zegevieren om hun graan-overschotten los te krijgen, dat het rooie leger van arbeiders en arme boeren, reeds gestaald in hun strijd tegen de Tschecho-Slowaken en Witte-Gardisten tot een leger van 3 millioen moet kunnen worden uitgebreid. En dan zullen wij toonen dat de russische arbeiders nog veel onzelfzuchtiger strijden en sterven kunnen als het niet alleen om de russische, maar om de internationale arbeiders-revolutie gaat.

Dit moet de leuze van het komende jaarfeest van de groote October-revolutie van het proletariaat zijn.

In No. 135 van 11 October wordt een opstel van „*Viator*" weer gegeven, over „*Rusland en de Internationale Toestand,*" dat oorspronkelijk in de „Iswestija" van 2 October was verschenen. Het is geschreven na den val van Bulgarije, in welk land de arbeiders, boeren en soldaten, onder den invloed van bolsjewistische ideeën, tot een aktieven strijd tegen de regeering zijn overgegaan.

Het duitsche imperialisme kronkelt zich thans als Isegrim in Goethe's „Reinecke", die met zijn kop in de boomholte bleef steken, waarin hij naar honig zocht.

Het artikel vraagt wat Duitschland nu zal doen? Bernhard, de hoofdredakteur van de liberale „Vossiscbe Zeitung", de spreekbuis van de duitsche oorlogspartij zegt dat de duitsche diplomatie thans uit de begane fouten met Rusland de lessen moet trekken en weer den weg naar de harten der russische bourgeoisie moet zoeken om in Rusland de contra-revolutionaire regeering in verbinding met Duitschland tegen Engeland terug te krijgen.

Tegelijk is in een nummer van „Spartakus", het orgaan der duitsche revolutionairen een opstel verschenen, waarin de schrijver de toestand van het Sovjet-Rusland, als het niet door de duitsche volksbeweging wordt ondersteund en door de legers van de Entente in het nauw wordt gebracht, zich met het duitsche imperialisme zal verbinden. „Viator" zegt dat deze vrees ongegrond was en is. Te Brest heeft het Sovjet-Rusland reeds verklaard dat het nooit deelnemer van het duitsche imperialisme zal worden en dat het nooit in den toestand zal komen, waarin zich de Oekrainsche Rada bevond.

De duitsche partijgenooten, die ten opzichte van onze politiek in een misverstand verkeeren en voor ons het noodlot van de Rada vreezen, kunnen zich gerust stellen; en tevens kunnen wij er bij voegen, dat het plan, dat Bernhard de duitsche regeering in fluistert — namelijk een contra-revo-

lutionaire beweging in Rusland te bevorderen, ten einde voor de duitsche regeering een passende partij voor onderhandeling in het leven te roepen — zuiver avontuur-politiek is, evenzoo als een poging onzerzijds om van de russische arbeiders-regeering een revolutionaire onderhandelings-partij met het duitsche imperialisme te maken, eenzelfde avontuur-politiek zoude zijn.

Het duitsche imperialisme zal er rekening mee moeten houden dat er in Rusland geen contra-revolutionaire regeering is en ook niet komen zal. In den doodelijken strijd met het engelsche kapitalisme zal het duitsche kapitalisme genoodzaakt zijn ons met rust te laten; wij echter zullen met het oog op den overval der verbonden bandieten gedwongen zijn, heel onze kracht, tot afwering der vernietigingspogingen van het fransch-engelsche kapitaal, in te spannen en kunnen ons nog niet vrijwillig in een strijd op een ander front begeven. De bevrijding van de arbeidersklasse van Duitschland kan slecht haar eigen werk zijn. De jongste arbeidersklasse van Europa heeft genoeg gedaan door zich van haar imperialisme te bevrijden, zij bezit niet de macht tevens de bevrijdster van het europeesche proletariaat te worden.

De duitsche regeering moet met het bestaan van een socialistische regeering in Rusland rekening houden, de russische regeering daarentegen met het bestaan van een kapitalistische regeering in Duitschland. De Sovjet-Republiek is van meening dat de beste hulp voor het europeesche proletariaat de voortzetting van haar arbeid is, n.l. het maken van een krachtig socialistisch Rusland en de organisatie van een rood leger, ter verdediging van het socialisme, voor overvallen van welke zijde ook.

In No. 136 komt een uitvoerig verslag voor van een rede van Trotzki over den militairen toestand van Rusland: gehouden in de zitting van 30 September van het Centrale Uitvoerende Comité te Moskou. Hieruit zou blijken dat de toestand aan het front zeer bevredigend is en dat het leger van dag tot dag in sterkte toeneemt. De entente komt in het noorden niet verder. Het koude jaargetijde is op komst, de Witte Zee vriest dicht en als de engelsch-fransche landingstroepen zich voor den winter niet met de Tshecho-Slowaken kunnen vereenigen wordt hun toestand zeer precair en is het aan ons, hen op of onder het ijs van de Witte Zee te drijven, wat naar ik hoop, ons leger zal gelukken. Aan het Oost-front staat het zeer gunstig. Wij kunnen de geheele Wolga van vijanden zuiveren en de Wolga zal wederom een rivier van de Sovjets worden. Nadat de Wolga is gezuiverd zullen onze operaties aan den Oeral gelukken.

Wij hebben dan nog het zeer belangrijke Zuid-front, waar in den laatsten tijd den strijd met afwisselend succes werd gestreden. Trotzki verwacht dat de Noord-Kaukasus spoedig door de Sovjet-macht zal heroverd worden en besluit aldus:

Wij willen in 't algemeen niet zeggen dat er geen gevaar meer is, maar het gevaar is verder verplaatst en dat reeds is een groote winst voor ons. Wij krijgen daardoor een groote pauze ter verademing en er is geen sprake meer van dat in de naaste toekomst een militaire katastrophe ons zal overvallen. Van Japan en Amerika dreigt wel is waar nog gevaar, doch dat gevaar is van ons door duizenden kilometers nog gescheiden. Wij kunnen

den geheelen winter benutten voor versterking onzer troepen. De Japansche en Amerikaansche troepen moeten een ontzaggelijken tros achter zich meesleepen, en hoe rijk de technische hulpmiddelen van de Amerikanen ook zijn mogen, hoe machtig het Japansche militarisme ook is, zij hebben toch vele weken en maanden noodig om door het reusachtig Siberië aan de grenzen van Europa te komen. Of de overeenkomst van Amerika met Japan nog tot het voorjaar zal voortduren kan geen profeet voorspellen en hoe de inwendige tegenstand in Japan en Amerika zich ontwikkelen zal is onbekend, maar reeds een maand geleden was er in Japan een reusachtige beweging van millioenen arbeiders. Dit is wel een zeer opmerkelijk feit.

Wij zullen al onze vijanden toonen dat wij een macht zijn, die leven wil en leven zal —.

In No. 141 der „Russ. Nachrichten" van 19 October, jl. wordt door „*Viator*" in een artikel, getiteld: „*die konterrevolutionaire Sappe*", hetwelk ook in de *Iswestija* is verschenen, aangetoond dat de „onbeschaafde" boeren in de Oekraine, die volgens een vroeger uitgesproken rede van Keizer Wilhelm „zonder gevaar hun akkers voortaan kunnen bebouwen en de vruchten van hun arbeld kunnen genieten," blijkbaar den zegen van de duitsche „orde" niet begrijpen en dat dit de reden wel zal zijn, waarom deze orde, ondanks den wensch van de bewoners der „Grand-Hotels" te Kiew, zich niet over geheel Rusland kan verbreiden en daarmede de theorie van zoo menig oekrainsch russisch professor, dat de beschaving in Rusland steeds uit Kiew kwam, wordt bevestigd. De kontra-revolutionaire illusies van een zegenrijken tocht van de russische bourgeoisie uit de Oekraine naar Centraal-Rusland blijven illusies. Tevens betoogt de schrijver dat het avontuur van Krasnow in het Dongebied reeds lang ware geliquideerd. als Krasnow met behulp van *duitsche* militairen uit de Oekraine geen geweren en munitie had ontvangen.

Ja, er moet zelfs een spoorwegverbinding bestaan tusschen Jekaterinodas, de stad in de Kaukasus welke is bezet door Generaal Alexejew, de groote vijand van het duitsche rijk, en Rostow. waar duitsche militair aanwezg is. — Dit alles beteekent dus dat Krasnow, de strijdmakker van den ententevriend Kerenski, den kozakken verzekert dat er geen betere vrienden van het russische volk zijn dan de duitsche militaire troepen, en dat het vrije treinverkeer tusschen Jekaterinodas en Rostow niet het minste gavaar voor het Duitsche rijk oplevert.

Naast deze tamelijk optimistische beschouwingen over de ekonomische en militaire toestanden in Rusland door leiders van de revolutionaire beweging zelve, is in No. 6 van de „*Socialistische Korrespondenz*" van *Fritz Platten,* nationalrat te Zürich een artikel verschenen, waarin de vrees wordt uitgesproken, dat zonder de duitsche revolutie de russische revolutie niet te redden meer is en dat dan de hoop op het socialisme in dezen oorlog verloren zou zijn. Er blijft slechts één oplossing over: een massaopstand van het duitsche proletariaat.

Het artikel draagt het opschrift: „*de russische tragedie*". De inhoud er van komt op het volgende neer:

Na den vrede van Brest-Litowsk is de russische revolutie in een zeer

scheeve positie geraakt. De politiek waardoor de Bolschewiki zich daarbij hebben laten leiden is duidelijk: vrede tot elken prijs om een adempauze te verkrijgen en om intusschen de proletarische diktatuur in Rusland te bevestigen, zooveel mogelijk hervormingen in socialistischen zin te verwezen-lijken en aldus het uitbreken van de internationale proletarische revolutie af te wachten, welke tegelijk door het russische voorbeeld wordt bespoedigd.

Dat was de berekening van Lenin en zijn partijgenooten, welke was gebaseerd op het onwankelbaar geloof aan de europeesche revolutie van het proletariaat als de onvermijdelijke consequentie van een wereldoorlog, en van het even onwankelbare en vaste besluit de eenmaal verkregen macht in Rusland tot het ulterste te verdedigen en haar te benutten voor de meest energieke en radikale omwentelingen. Deze rekening was echter opgemaakt zonder den waard, d.w.z. zonder het duitsche militarisme, waaraan Rusland zich op genade en ongenade door den afzonderlijken vrede had onderworpen. De vrede van Brest was inderdaad niets anders dan een capitulatie van het russische revolutionaire proletariaat voor het duitsehe imperialisme. Lenin en zijn vrienden gaven die capitulatie wel onomwonden toe, maar zij zagen over het hoofd dat de capitulatie van Rusland te Brest een enorme versterking was van de imperialistische al-duitsche politiek, en tevens een verzwakking van de kansen van het revolutionaire Duitschland beteekende, alsmede het begin van een nieuw kapitel in den oorlog. Feitelijk is de „vrede" van Brest een chimère, want er is geen oogenblik vrede tusschen Rusland en Duitschland geweest, systematisch drongen de Duitschers in Rusland door en weken de Bolschewisten stap voor stap terug. De okkupatie van de Oekraine, van Finland, Lijfland, Estland. de Krim, de Kaukasus: dat is het resultaat van de vredes-toestand nà Brest. En dat beteekende de overwinning der contra-revolutie in alle revolutionaire burchten van Rusland. Tevens werd daardoor het revolutionaire terrein van Groot-Rusland van de graan-streken, en van het kolen-, erts- en naphta-gebied afgesneden, d.w.z. van de meest belangrijke ekonomische levensbronnen der revolutie.

Ten slotte werd de positie van het Duitsche imperialisme in het Oosten belangrijk versterkt, hetgeen de Entente en Japan tot een tegen-aktie op russisch gebied lokte, ten einde het overwicht van Duitschland te pareeren. De metalen ring van den wereldoorlog, welke in het Oosten was gebroken, dreigt weder om Rusland heen gesloten te worden.

De schrijver wijdt daarna uitvoerig uit over het naderende gevaar van een bond van de Bolschewiki met het imperialistische Duitschland, de ergste moreele slag welke het internationale socialisme nog zou toegebracht kunnen worden. Na alles wat er in de laatste maand in Europa, ten gevolge van de overwinningen van Foch is gebeurd, behoeven wij hierop echter niet verder in te gaan. De situatie is thans geheel veranderd. het duitsche imperialisme is verslagen en hiermede vervallen ook alle conclusies van dit artikel; het inzicht van Lenin, wiens geheele taktiek op den eenmaal komenden val van Duitschland, het bolwerk van de kapitalistische reaktie in Europa, was gebaseerd, blijkt juist te zijn geweest.

Het artikel eindigt met de meening uit te spreken dat de ontknooping van de tragedie van Rusland slechts kan zijn: de opstand van de duitsche arbeiders-massaas als signaal van het einde van den volkerenmoord. De redding van de eer van de russische revolutie in deze ure van het noodlot (de schrijver bedoeld hier uiteraard het noodlot van een verbond van de bolschewiki met het duitsche imperialisme en dat is thans niet meer te vreezen) is identiek met de redding van de eer van het duitsche en van het internationale proletariaat.

In No. 5 der *Soc. Korrespondenz* wordt de wisseling van diplomatieke nota's over de Witte en Roode Terreur in Rusland tusschen den Zwitserschen gezant te Petersburg E. Odier namens de *neutrale* Staten en den volkscommissaris van buitenlandsche aangelegenheden G. W. Tschitscherin in haar geheel gepubliceerd. Mijnheer Odier protesteert nota bene in naam der „neutrale" regeeringen tegen het schrikbewind dat te St. Petersburg, te Moskou enz. is ingevoerd, hetwelk slechts de uiting is van haat tegen de geheele burgerklasse die de verontwaardiging van de geheele „beschaafde" (sic) wereld opwekt.

Het antwoord van Tschitscherin namens de Sovjet-Regeering hebben de betrokken „neutrale" bourgeois-regeeringen, evenals de bourgeois-knechtjes à la Clown-Duys en consorten in haar bladen verzuimd bekend te maken. En geen wonder, voorwaar! Het is gericht aan de heeren vertegenwoordigers der kapitalistische neutrale Rijken en begint met er op te wijzen, dat bedoelde nota een daad is van zeer grove inmenging in de binnenlandsche aangelegenheden van Rusland. De Sovjet-regeering zou dus gevoegelijk deze nota zonder eenig antwoord naast zich kunnen neerleggen, maar zij doet dit niet, want de Sovjet-Regeering is niet alleen de vertegenwoordigster der russische arbeidersklasse maar tevens van de geheele uitgebuite menschheid.

De heeren protesteeren niet tegen op zich zelf staande gevallen van misdaden van onverantwoordelijke lieden, die trouwens in elken oorlog onvermijdelijk zijn (en wij bevinden ons in den burgeroorlog in Rusland) maar tegen het regiem van de arbeiders- en boerenregeering in hun strijd tegen de klasse der uitbuiters.

Tschitscherin stelt eerst een reeks van vragen over de ontzettende gruweldaden van den internationalen oorlog, die een kleine kliek van bankiers, generaals en bureaukraten over alle volken hebben gebracht. Hebben de zoogenaamde neutrale landen het gewaagd met een enkel woord tegen de witte terreur van het kapitaal te protesteeren? Zij wilden zelfs niet protesteeren, want de bourgeoisie van alle neutrale landen hielp het kapitaal der oorlogvoerende landen om den oorlog voort te zetten, wijl zij aan de oorlog-leveranties voor beide imperialistische legers milliarden verdienden.

Hebben de heeren ook wel eens gehoord van de bloedige onderdrukking van de Sinn-Feiner opstand te Dublin? Vernamen zij iets van de witte terreur in Finland?. Hoorden zij iets van de massa-moorden van arbeiders en boeren in de Oekraine? Van de massa moorden op de arbeiders door de Tschecho-Slowaken, deze huurlingen van het engelsch-fransche kapitaal? De regeeringen van de zoogenaamde neutrale landen hebben dit alles

natuurlijk gehoord, maar nooit kwam het in hun hersens op, tegen deze willekenr der bourgeoisie, die de arbeidersbeweging neerdrukt, te protesteeren, omdat zij zelf ieder oogenblik bereid zijn de arbeiders, die voor hun recht strijden, te laten neerschieten en in hun eigen land bereid zijn, in naam en ter verdediging van de belangen der bourgeoisie. elk begin van arbeidersopstand neer te slaan. Denk maar aan het schieten van de militaire macht op arbeiders-organisaties in Denemarken, Holland, Noorwegen, Zwitserland enz.

In de geheele kapitalistische wereld heerscht de *Witte Terreur* tegen de arbeidersklasse.

De meerderheid van het russisehe volk heeft besloten de macht in handen te geven van de arbeiders- en boerenregeering. Een groepje kapitalisten willen terug nemen de fabrieken en banken, welke hen ten voordeele van het volk zijn afgenomen, een groepje grondbezitters, die den boeren het land weer willen afnemen, een troepje generaals die de arbeiders en boeren wederom met de zweep onderdanigheid wenschen te leeren, hebben dit besluit van het russische volk *niet willen erkennen.* Zij mobiliseeren met het geld der buitenlandsche kapitalisten kontra-revelutionaire benden, met wier hulp zij Rusland van het broodgraan afsnijden, opdat de knookige hand van den honger de russische revolutie zoude worgen.

Zij hebben Rusland in het Zuiden, in het Noorden, het Oosten verraden aan de buitenlandsche imperialistische Staten door overal vreemde bajonetten af te huren en met gehuurde moordenaars de leiders van de arbeidersklasse te vermoorden.

Het russische arbeidende volk zal deze contra-revolutionaire kliek, die met behulp van buitenlandsch kapitaal en van de russische bourgeoisie den slavenstrop om den hals van het russische volk wil slaan, meedoogenloos vernietigen.

Tegenover het proletariaat der geheele wereld verklaren wij dat wij gelijke rechten en gelijke vrijheid verzekeren aan allen die loyaal hun pliehten als burgers der socialistische arbeiders- en boerenrepubliek vervullen. Hen brengen wij den vrede, onze vijanden echter den onverbiddelijken oorlog. In Rusland wordt slechts geweld gebruikt in naam van de heilige zaak voor bevrijding der volksmassaas.

Wij verklaren dat elke inmenging van de zijde der neutrale kapitalistische machten ten gunste van de russische bourgeoisie onzerzijds beschouwd wordt als een poging tot ondersteuning van de russische contra-revolutie.

OPMERKER.

De Duitsche revolutie

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

Op de ineenstorting van het Duitsche imperialisme en de militaire nederlaag is met ijzeren logika de revolutie gevolgd.

Op 4 November barstte de opstand in Kiel uit. Reeds lang gistte het onder de matrozen; in het vorige jaar gingen al geruchten over matrozenoproeren rond en verdedigden in de Rijksdag de woordvoerders van de Onafhankelijke Sociaaldemokraten zich tegen de beschuldiging van medeplichtigheid. Nu brak het opnieuw en algemeen uit, door een „vergissing", zooals de „Vossische" schreef — revoluties ontstaan wel meer uit zulke vergissingen — uit de meening nl. bij de matrozen, dat de vloot tot een hopelooze zeeslag zou worden uitgezonden. Zij vormden een Raad, namen de officieren in hechtenis, heschen de roode vlag en stelden aan de goeverneur hun eischen. De sociaalpatriot Noske, die aankwam, trachtte ze vergeefs tot rust te brengen. Op 5 November sloeg de beweging over naar Hamburg, waar de werfarbeiders een sympathiestaking begonnen, het verkeer stilgelegd werd en de soldaten zich aansloten. De volgende dagen breidde de opstand zich over Bremen, Wilhelmshaven, Lubeck en andere Noordelijke streken uit, terwijl Wolff slechts vage berichten over onlusten, die weldra gedempt zouden zijn, liet publiceeren. In Berlijn knoeide men aan nieuwe ministeries, Max van Baden verdween, de oude S. D. Partij stelde een ultimatum aan de regeering en de „Vorwärts" bezwoer de arbeiders om zich rustig te houden — kontrarevolutionair tot het laatste toe. Ondertusschen ging de revolutie voort: in Keulen, München, Stuttgart, over geheel Duitschland. Overal werden Arbeiders- en Soldatenraden gevormd, die het bestuur in handen namen, de reaktionaire officieren gevangen zetten, maar diegenen, die zich tot medewerking aan de nieuwe orde bereid verklaarden, in hun funktie lieten. Overal werd de demokratische republiek uitgeroepen, de vorsten deden afstand en verdwenen en ten slotte legde ook Wilhem op 9 November zijn ambt neer. Berlijn, dat het langst rustig gebleven was, ging nu ook om; zonder slag of stoot nam op die dag ook daar de A.- en S.raad het bestuur in handen en de politie verdween van de straat. Nu plantte zich de beweging

ook op het Westelijk front voort en Wilhelm vluchtte uit het hoofdkwartier in Spa naar Nederland.

Bijna zonder tegenstand, in één stormloop heeft de revolutie gezegevierd. Dat bewijst, dat het oude systeem volkomen afgedaan had en nergens meer vaste grond in de bevolking had; de verbittering was door de oorlog ten top gestegen en de nederlaag had de vrees en het respekt geheel weggenomen. En bij deze geestesgesteldheid, waarbij één vonk overal de vlammen deed uitslaan, kwam zonder twijfel ook de geheime voorbereiding tot een gewapende opstand door de groepen van de Onafhankelijken en de uiterste linkerzijde, die maakte, dat overal leidende krachten voorbereid stonden. Zoo is met de val van het Duitsche imperialisme ook de politieke vorm weggevaagd, waarin het geleefd had: de absolutistisch-feudaal-militairistische politiestaat; in plaats daarvan komt de demokratische republiek. Door haar snelheid, haar eenstemmigheid moest de revolutie aan de oppervlakte van de maatschappij blijven; zij kon nog niet in de diepten der klasseverhoudingen dringen.

Door degenen, die de omwenteling volbrachten, is zij, als elke moderne omwenteling, een proletarische revolutie. Maar door haar doel en resultaat is zij nog niet meer dan een zuiver-politieke en daardoor een burgerlijke revolutie. Dit blijkt reeds uit het feit, dat de sociaalpatriottische leiders, Ebert en Scheidemann, aan het hoofd van de nieuwe voorloopige regeering konden treden, Het lijkt eerst wat vreemd, dat, wanneer de door oorlogsleed tot wanhoop gebrachte massa's de schuldigen verjagen, zij de medeschuldigen, die steeds de oorlogspolitiek ondersteunden, aan het roer laten, Maar dit is eenvoudig te verklaren uit de politieke ongeschooldheid en de traditioneele aanhankelijkheid aan de oude S. D. Partij: in de vier oorlogsjaren maakte de druk van het slagveld en de druk van de censuur elke politieke ontwikkeling, behalve bij kleine groepen, onmogelijk. Zij hebben het pantser, dat hen verpletterde, afgeworpen, zij hebben zich de politieke vrijheid veroverd; en nu eerst kan de politieke ontwikkeling, de orienteering over wat zij verder willen, beginnen.

De massa's verkeeren nog in de naieve illusies van de eerste revolutiedagen — evenals in Parijs in 1848; deze latere revoluties moeten eerst de vroegere nog eens als fazen van hun eigen ontwikkeling doormaken — de illusies van de volkseenheid, de vrijheid en de demokratie. De benamingen en frazes zijn een spiegelbeeld van deze fantastische voorstellingen: men spreekt van de volksrepubliek, de regeerders heeten volksgedelegeerden, men neemt moties aan tegen alle tweedracht en verdeeldheid. De werkelijkheid van de maatschappij, de klassetegenstelling van bourgeoisie en pro-

letariaat, schijnt verdwenen. Als deze werkelijkheid doorbreekt, barst de klassestrijd los. Hij zal fel en geweldig zijn, want bourgeoisie en proletariaat zijn beide sterk in Duitschland, hun klassebewustzijn is krachtig en de produktie is hoog ontwikkeld. Dit zal de volgende fase van de revolutie zijn, die nu voorbereid wordt. Hoe staat het met de krachten?

De bourgeoisie regeert in normale tijden door haar machtig en goed georganiseerd staatsapparaat, waartegenover de massa's verstrooid zijn, in atomen ontbonden en daardoor machteloos. Revoluties breken uit, wanneer de massa's spontaan door één wil bezield worden en daardoor kracht vinden in hun samenhang. Nieuwe personen treden aan het hoofd, andere vormen van regeering komen; maar dan gaan de massa's weer aan hun dagelijksch bedrijf, het oplaaiend vuur van één krachtige wil vervliegt, zij vallen weer tot individuen uiteen, het beambtenapparaat, dat gebleven is en alleen tijdelijk zijn macht verloor, herneemt zijn oude macht, omdat het weer de vaste organisatie van heerschappij is, waartegenover geen andere staat. Zoo groeit de klasseheerschappij door de stormen der revoluties heen, en wordt zelfs vaster, doordat zij, door de ervaringen der revoluties wijzer geworden, zich met uiterlijke schijnvormen van demokratie, van volksheerschappij tooit. De vormen der regeering, de personen der regeerders veranderen, maar de heerschappij over de massa's blijft. Om ze te vernietigen zou noodig zijn het oude machtsapparaat, de regeeringsorganisatie der bureaukratie te breken en de tijdelijke organisatie der massa's tot een blijvende sterke macht te maken. Dit geschiedde in Parijs in 1871 bij de Kommune, en in Rusland in November 1917.

In Duitschland hebben de opstandige massa's zich een organisatie geschapen, evenals het vorig jaar en in 1905 in Rusland geschied was, door de vorming van arbeiders- en soldatenraden. Deze hebben aan de revolutie dadelijk een kracht en een vaste lijn gegeven, die tot een snelle overwinning voerde. Zij zijn het nieuwe machtsinstituut der massa's, de organisatie der proletarische massa's tegenover de organisatie der bourgeoisie. Zij weten veelal nog niet wat ze willen, maar ze zijn er; niet hun program, maar hun bestaan heeft revolutionaire beteekenis. Een revolutionaire regeering, die een orgaan van het socialistisch proletariaat wil zijn, zou nu moeten beginnen met de arbeiders- en soldatenraden te konsolideeren en te versterken en het oude ambtenarendom van zijn funkties te ontzetten en af te schaffen.

De regeering van Ebert, Scheidemann en Haase heeft juist het tegendeel gedaan. Zij heeft getracht de soldatenraden tot onderge-

schikte kommissies van advies terug te brengen en de disciplinaire macht der officieren te herstellen, wat op vele plaatsen echter op sterk verzet en weigering van de soldaten stuitte. Zij heeft de oude bureaukratie gehandhaafd en laat ze de zaken verder beheeren; zij heeft gedaan als elke nieuwe burgerlijke partij doet, die aan het roer komt: zichzelf in de hoogste baantjes nestelen en de rest laten zooals het was. Zij heeft de generaals aan het hoofd van het leger gelaten en niet de minste poging gedaan om onder de soldaten van het front revolutionaire propaganda te maken. Door zoo het machtsapparaat van de heerschende klasse intakt te houden, bereidt zij de open kontrarevolutie voor. Reeds treden nu en dan de bureaukraten als „bekwame vaklui" tegen de regeering van „dilettanten" op; de generaals van het frontleger laten de roode vlaggen neerhalen; overal voelt de reaktie haar moed klimmen. De bourgeoisie is dan ook voorloopig geheel tevreden met deze regeering, vooral ook nadat zij aankondigde, dat geen enkel ingrijpen in het eigendomsrecht en geen naasting van de banken zou plaats vinden.

De oorzaak daarvoor is ten eerste, dat deze regeering tracht te steunen op het geheele volk, op arbeiders en bourgeoisie beide, dus op hun samenwerking en vrede; het is de regeering van de voortgezette godsvrede. Zij is een afspiegeling van de onbewustheid der massa's en zal met het krachtiger opvlammen van de klassestrijd onmogelijk worden. Vooreerst schommelt zij tusschen beide klassen heen en weer, heeft behoudende daden voor de bourgeoisie en revolutionaire, frases voor de arbeiders — want de bourgeoisie is scherp klassebewust en niet te bedriegen, de arbeiders zijn nog grootendeels onbewust. Voor het eerste zorgen haar besturende kopstukken Ebert en Scheidemann, voor de mooie radikale redevoeringen zorgt haar linkervleugel, de onafhankelijken Dittmann en Barth; daarom stelde Ebert terecht zooveel prijs op hun deelname aan de regeering. Een tweede reden voor haar houding ligt in gebrek aan vertrouwen in het socialisme en in de bekwaamheid van het proletariaat. Tegen de bourgeoisie socialiseeren en zonder de oude bureaukratie regeeren durven zij niet goed aan. Heerschappij der arbeiders lijkt hun, evenals de bourgeoisie, een chaos; hun eigen theoretische onbekwaamheid doet hen terugschrikken voor de reusachtige taak, die de historische situatie aan het Duitsche proletariaat oplegt. Daarom willen zij zoo spoedig mogelijk een Nationale Konstitueerende Vergadering, die hen van de verantwoordelijkheid bevrijdt.

De bourgeoisie dringt op spoedig bijeenroepen van deze vergadering aan, omdat zij daarvan een herstel tot normale toestanden hoopt, de vestiging van een regeeringsgezag, dat de opstandige pro-

letariersraden, onder dankbetuiging voor de bewezen diensten, weer naar huis stuurt. Dit heeft een deel der arbeiders tot nadenken gebracht; en vooral onder de Onafhankelijken begint men te twijfelen en te streven naar uitstel. De Onafhankelijken vervullen in de koalitie de taak, die vroeger de sociaalpatriotten in burgerlijke regeeringen vervulden, namelijk om de arbeiders niet tot verzet tegen de regeering te laten komen. Maar zij worden door de revolutionaire strooming onder de arbeiders opgestuwd en moeten zich daarom tegen al te konservatieve handelingen der regeering verzetten. Vandaar een toenemende wrijving tusschen Eisner, het hoofd der Beiersche raden, en Barth eenerzijds, Ebert en Scheidemann anderzijds. De Onafhankelijken ontwerpen ook plannen voor gematigde socialiseeringen — vooral niet te snel ineens, geen experimenten! Zij ontwerpen mooie plannen voor de opbouw van een socialistische produktie op gebied van grootindustrie en groote landbouw; maar zij vergeten daarbij de hoofdzaak: de macht van het proletariaat te verzekeren, die daar achter moet staan. Zij denken er niet aan — in de theoretische geschriften van Kautsky is daarvan ook niets te vinden — dat socialisme niet een kwestie is van nationaliseering van bedrijven, maar een kwestie van macht van het proletariaat. Het gevolg zal zijn, dat òf de tot de macht weer opgeklommen bourgeosie een eind maakt aan deze plannen, òf ze op haar manier verwezenlijkt — als staatssocialisme. Trouwens, reeds nu gaan de Onafhankelijken arm in arm met Jaffe, de Beiersche professor in de ekonomie, die reeds tijdens de oorlog plannen voor een uitgebreid staatssocialisme ontwierp. Op dit staatssocialistisch program zullen wellicht de beide socialistische partijen zich met de radikale burgerlijken kunnen vereenigen — wanneer niet de aktie van het proletariaat deze plannen verhindert.

Want terwijl de regeering rondprutst aan uiterlijkheden, niets wezenlijks doet en alles maar laat loopen, met als eenige zorg: de orde bewaren — terwijl die „orde" steeds erger chaos wordt — wordt de spanning tusschen de klassen steeds grooter. De bourgeoisie wapent zich tot witte gardes, de arbeiders wapenen zich tot roode gardes, in het geheim wroet de reaktie en bereidt zich de burgeroorlog voor. En terwijl de aankomst van de fronttroepen de macht van de reaktie versterkt, groeit in de arbeiders de revolutionaire gezindheid.

De groote strijd gaat in het proletariaat tusschen het burgerlijk behoud, open of omwonden door de Oude en de Onafhankelijke partij vertegenwoordigd, en de revolutionaire richting, — tijdens de oorlog belichaamd in de Spartakusgroep en de Bremensche Internationale,

die zich nu kommunistische partij noemt — aan wier spits Liebknecht en Rosa Luxemburg staan. Hoewel organisatorisch nog niet één geheel en los van de anderen, staat deze richting door haar program en standpunt lijnrecht tegenover de beide sociaaldemokratische partijen. Zij verdedigt de diktatuur van het proletariaat tegenover het demokratisch parlementairisme en is tegenstander van het bijeenroepen van de Nationale Vergadering; zij eischt opheffing van het kapitaalbezit en annulleering van de staatsschulden. Zij vertegenwoordigt de richting van het Russische Bolsjewisme, al heeft zij, door oude wrijvingen tusschen Rosa Luxemburg en Lenin, daarmee geen direkte verbinding. Maar door alles wat burgerlijk en behoudend is, ook door de oude partij, wordt zij met het Bolsjewisme vereenzelvigd, en moet alle laster omtrent de Bolsjewiki dienen om haar te bestrijden. En in tallooze moties drukken vooral soldatenraden — vooral van het front, waar men politiek 't minst ontwikkeld is en het meest naar rust en vrede verlangt — hun afschuw tegen dit Bolsjewisme uit. Het is thans nog maar een kleine minderheid; en daarvan hopen de sociaalpatriotten en burgerlijken gebruik te maken, om het regeeringsgezag spoedig te konsolideeren. Maar haar invloed op de arbeiders groeit snel.

Een groote rem voor de revolutionaire ontwikkeling van Duitschland is de internationale toestand, het dreigende gebrek en de bedreiging door de Entente troepen. Militair is Duitschland absoluut machteloos en aan de genade van de Entente overgeleverd; ekonomisch is het daarvan in hooge mate afhankelijk. Zijn voedselvoorraad is gering; om de graanmassa's uit de Oostelijke provincies te krijgen, waarop voor de voeding gerekend moet worden, is het van de goede wil van de Polen afhankelijk. Door het verlies van het Lotharingsche ijzerbekken heeft het veel te weinig ijzererts om in de reusachtige behoeften te voorzien. De Entente heeft ook al te verstaan gegeven dat levering van graan ervan afhankelijk zal zijn, of in Duitschland en de naburige landen de orde gehandhaafd, een ordelijke regeering ingesteld wordt. De Entente, die een sterk leger uitzendt om het kommunistisch Rusland neer te werpen en daar de burgerlijke heerschappij te herstellen, wil niet de kans loopen, dat een revolutionair Duitschland aan de Russen eenige, zij het ook slechts moreele steun geeft. En de Vorwärts, altijd lakei van de machtigen, eerst van Wilhelm, nu kruiperig voor Foch, gaat woedend te keer tegen het plan van de Russen, om afgezanten naar het Duitsche congres van A. en S. raden te zenden. De Vorwärts, de burgerlijke pers en de regeering doen hun best om de angst van de bevolking voor de bedreiging der Entente nog te versterken

en de ekonomische vooruitzichten zoo zwart mogelijk voor te stellen. Daarmee hopen zij alle revolutionaire wil en alle durf te verstikken; en het is niet te betwijfelen, of dit zal hun bij groote massa's gelukken. En evenmin is er aan te twijfelen, dat het kongres van A. en S. raden op 16 Dec. in overgroote meerderheid aan de zijde van de burgerlijke regeering Ebert-Haase zal staan. Deze raden zijn veelal nog bijlange geen zuiver proletarische instituten: in de soldatenraden hebben zich officieren, in de arbeidersraden de vakvereenigings- en partijbeambten ingedrongen; de traditioneele leiders leiden ook daar. Deze zullen de revolutie niet verder willen laten gaan.

Maar er zijn nog andere, objektieve, materieele faktoren die de massa's van onder-op zullen voortstuwen. Ten eerste de tegenstelling van kapitaal en arbeid. De eerste stormloop bracht de proklamatie van de achturendag en een sterke macht van de arbeidersraden in de fabrieken. Nu de vloed terugloopt, trachten de fabrikanten hier en daar van deze koncessies terug te nemen en op de loonen te beknibbelen, terwijl de arbeiders omgekeerd hooger eischen stellen. Hier en daar vinden reeds botsingen in de vorm van stakingen plaats, die dan met de allergrootste overredingskracht door Onafhankelijke regeeringsagenten weer bijgelegd worden. Dit zal ten slotte de regeering tot ingrijpen en partijkiezen dwingen, zoodat zij óf verder gedrongen wordt, of grootere massa's tegen zich krijgt. Nog grooter uitwerking zal de ekonomische nood, de ellende, de werkeloosheid hebben: een zoo gruwelijke verarming en ontbering allerwegen heeft de oorlog gebracht, dat nog erger niet te dragen zal zijn. Grijpt de regeering hier niet met reusachtige steun in — en dat eischt geweldig grijpen in het bezit van de bezitters — dan zal ook hierdoor de revolutionaire stemming toenemen. In de tijden van nood, die nu in het komende jaar voor Duitschland aanbreken, zal alleen een regeering, die door haar daden, haar standpunt, diep in de harten der massa's wortelt, zich kunnen staande houden. Daarom is het niet te verwachten, dat het plan zal gelukken, de revolutie tot deze uiterlijke politieke omvorming te beperken.

Wel zal de tegenwoordige stemming der massa's gelegenheid geven om de machtpositie van de regeering te versterken en zoo de weerstandskracht van de bourgeoisie in de komende burgeroorlog te vergrooten. Veel zal er van afhangen, of het aanstaande kongres der Raden zooveel klasseinstinkt zal toonen, dat het de eigen macht, de macht van de Arbeiders- en Soldatenraden stevig opbouwt. Doet het dat, dan gaat het proletariaat met een goed bevestigde positie de komende strijd tegemoet.

Revolutionaire Politiek

DOOR

B. COLTOF.

De geweldige tijden waarin wij thans leven, zijn zoo vol van beroering en snelle wisseling, dat het schrijven van een rustig parlementair overzicht in ouden stijl, vrijwel onmogelijk is. Wat heden belangrijk genoeg schijnt om te dienen als motief of thema voor een karakteristiek van de parlementaire of politieke situatie, is in den wervelenden maalstroom van het huidige gebeuren, morgen weer bijna vergeten. Bovendien: een karakteristiek van onze parlementair-politieke situatie te geven, is thans ook hierom zoo bezwaarlijk, omdat die situatie zelf zoo onzeker is, als rustte zij op drijfzand.

Holland kent, sedert het Napoleontische tijdvak, nauwelijks een eigen politieke ontwikkeling. Slechts in details draagt de politiek der 19e en 20e-eeuwsche Nederlandsche bourgeoisie een eigen karakter; in de groote lijnen sukkelt zij, traag en lijdzaam, het Europeesche gebeuren, en vooral dat in de groote omringende landen, die ook de moderne Hollandsche cultuur geheel beheerschen, achterna.

Zoo leeft thans onze parlementaire politiek onder den druk van de ontwikkeling der dingen in Duitschland. Toen dáár de revolutie om zich heen greep, blies hier Mr. Troelstra het klaroen. Toen in Duitschland de contra-revolutionaire machten den toestand schenen te beheerschen, werd in Holland de nog ongeboren revolutie verstikt en gesmoord. En mr. Troelstra, toen hij in het Rotterdamsche Circus verklaarde: dat hij zich in de machtsverhoudingen had vergist, had juister gesproken indien hij erbij had gezegd, dat zijn misrekening eigenlijk de *Duitsche* machtsverhoudingen betrof. „Coming events" — zegt het Engelsche spreekwoord — „cast their shadow before". Van de Hollandsche revolutie kan men zeggen, dat zij tot dusverre niet anders dan schaduwen en schimmen heeft vooruitgezonden.

Omdat nu onze politiek zoo weinig eigen karakter bezit, waaraan

zij vastheid zou kunnen ontleenen, en omdat de Duitsche toestand, waarvan de onze een zwakke en min of meer onzuivere reflex is, nog in een staat van wording en gisting verkeert, daarom is er in onzen parlementairen toestand van dit moment zoo weinig houvast voor een systematische beschouwing. In deze omstandigheden schijnt ons voor den overzichtschrijver de belangrijkste taak, na te gaan over welke kracht de revolulionaire fractie in ons parlement getoond heeft te beschikken.

En dan meenen wij in het optreden van de revolutionair-socialistische fractie, gedurende de goed twee maanden van haar parlementaire werkzaamheid, een climax, een stijging tot steeds grootere zeggingskracht en propagandistische waarde te kunnen constateeren. Het begin, de eerste aanval, was flink van opzet, maar liet in de uitvoering nogal wat te wenschen over. Het voorstel om de Troonrede met een Adres van Antwoord te resconteeren, hoofdzakelijk ten einde de gerechtelijke vervolging van het kabinet-Cort van der Linden te bepleiten, leek ons, ondanks de juridische kritiek die er achterna op is uitgeoefend, een zeer goede taktische zet. Stellig zullen de voorstellers geweten hebben, dat de wet op de ministerieële verantwoordelijkheid niet voor misdrijven als die, welke aan de afgetreden regeering worden ten laste gelegd, is geschreven.

Juist daarom echter moesten zij, om hun voorstel in bespreking te brengen, een vorm kiezen die buiten de wettelijke voorschriften omgaat. Volgens die wet moet een voorstel tot vervolging van een of meer ministers door ten minste vijf leden worden gedaan. Doch dit is niet het voornaamste bezwaar; want reeds bood de heer Duys edelmoediglijk zijn onderteekening aan als vijfde. Maar met de wet op de ministerieële verantwoordelijkheid in de hand kunnen wel juridische, doch geen politieke vergrijpen worden achterhaald, en aangezien het voorstel om de leden der vorige regeering in staat van beschuldiging te stellen, op hun misdadige politiek was gebaseerd, was ieder beroep op de bestaande wettelijke voorschriften verwerpelijk.

De Kamervoorzitter had dan ook o. i. volmaakt ongelijk in zijn op professoralen toon hierover gemaakte opmerkingen, en Wijnkoop had zich veel last kunnen sparen, indien hij den heer Fock onmiddellijk had tegemoetgevoerd, dat een beroep op de aangehaalde wet niet ter zake dienend was; dat voor de verlangde gerechtelijke vervolging speciale wetsbepalingen noodig zijn en dat juist hierin de reden lag waarom men dit denkbeeld op zoo ongewone manier wenschte in te leiden en te motiveeren.

Getuigde dus des Voorzitters standpunt — en ook de agressieve toon waarop hij dit steeds handhaafde — van een hinderlijke par-

tijdigheid, zoo was het anderzijds jammer dat Wijnkoop door een momenteel gebrek aan slagvaardigheid zich zijn geheele redevoering liet in de war sturen. Want dit schijnt ons ontegenzeggelijk te zijn gebeurd. Zoodra de spreker zich maar even waagde op het terrein van den aanval tegen het afgetreden Ministerie, rukte de Voorzitter hem met scherpe en — in deze omgeving — bijzonder hatelijke woorden binnen de zoo averechts afgebakende orde. Het gevolg was, dat van de aanklacht, die in dit eerste woord-toernooi moest worden uitgesproken, weinig terecht kwam.

En het schijnt, dat de hier gemaakte opmerking, die toch voor de hand ligt, geen der andere leden van de fractie is ingevallen. En zoo misten de korte betoogjes, waarmede later Kruyt en Kolthek zich in de discussie mengden, vrijwel elken indruk. Nog een opmerking zou in dit stadium van het debat op haar plaats zijn geweest. Deze namelijk, dat, terwijl hij naar den vorm slechts opmerkingen maakte over de orde, feitelijk de Voorzitter op hoogst ongebruikelijke en ongepaste wijze tegen den redenaar debat voerde. Van zijn recht om den spreker te onderbreken, maakte de heer Fock misbruik door bij wijze van vele stekelige, soms langademige interrupties Wijnkoop's gedachtengang aan te tasten en te verstoren. En zoo goed kweet hij zich van deze taak, dat noch de regeering, noch de verschillende partijen verder de behoefte gevoelden om zich over Wijnkoop's voorstel en toelichting druk te maken.

Dit optreden van den president was hoogst ongebruikelijk en bovendien strijdig wel niet met de letter, maar zeker met den geest van het artikel uit het Reglement van Orde, dat den Kamervoorzitter slechts veroorlooft gedurende de beraadslaging het woord te nemen:

> „om den staat van het geschilpunt aan te wijzen of om de beraadslaging, bij afdwaling, tot het juiste punt terug te brengen. Indien hij over het in overweging zijnde onderwerp het woord wil voeren, verlaat hij daartoe den voorzittersstoel en neemt dien niet weder in, dan nadat de beraadslaging over dat onderwerp is afgeloopen".

Het oogenbliks-succes, dat de heer Fock op deze wijze wist te behalen, kan niet verhinderen, dat wij alle aanleiding hebben om ons over het verschijnsel te verheugen. De Kamervoorzitter is krachtens zijn positie de aangewezen vertegenwoordiger, de verpersoonlijking van het burgerlijk parlement. De heer Fock is dit, na de zeldzame eenstemmigheid waarmede hij, lid van de burgerlijke minderheid 1),

1) Hoe treffend en kostelijk illustreerde dat spelletje van de presidentsvoordracht, met zijn schijn-oppositie en quasi-verrassing, de algemeene situatie van schijnbare tweedracht en reëele eenheid in de burgerlijke politiek!

door links en rechts gezamenlijk op den presidentszetel werd teruggebracht, in bijzondere mate. *In zijn optreden manifesteerde zich reeds bij de allereerste ontmoeting, dat tegen de vier revolutionairen heel de burgerlijke parlementaire wereld stelling neemt en zich tegen hen met alle middelen te weer stelt.*

De verdienste van Mr. Focks onmiskenbare vijandigheid is voor ons, dat zij de onoverbrugbare klove in het licht heeft gesteld tusschen burgerlijk en revolutionair parlementarisme. Zij werd tot een symbool met te meer duidelijkheid, naarmate in de volgende weken bij tal van gelegenheden bleek, dat dezelfde hatelijke, stekelige en bekrompen partijdigheid zich stelselmatig richtte tegen de revolutio nairen en in 't bijzonder tegen onze beide partijgenooten. Een symbool-overigens, niet alleen van den fellen en rigoureuzen strijd, die ons communisten in dit parlement nog wacht, maar ook van de echt-Hollandsche kleinheid van geest, waarmede die strijd door „de overzijde" zal worden verzuurd. Want waarlijk, wie kan de rechte woorden vinden voor de politiek onzer bourgeoisie, die in deze wereldhistorische tijden de revolutie meent te ketenen door korzelige opmerkingen over een minder parlementaire uitdrukking (van Ravesteyn mocht b.v. niet zeggen: „schandalig") of over een pietluttige ordekwestie!

* * *

Sterker en slagvaardiger reeds dan bij die eerste gelegenheid, waren de beide redevoeringen van Wijnkoop bij Schapers levensmiddeleninterpellatie. Zeker had hij ook hierin nog zijn zwakke momenten; de uiteenzetting b.v. van ons standpunt inzake het z.g. „absoluut" uitvoerverbod leed nog wel eens aan onzekerheid, die bijna niet te vermijden is wanneer men dit onderwerp behandelt op enkel politieke motieven, dus zonder ruim gebruik van economische gegevens. Hetzelfde bezwaar, nl. dat van het ontbreken — in het betoog — van voldoende economisch en statistisch feitenmateriaal, liet zich ook later gevoelen. De aanklacht tegen de export- en teeltpolitiek zou steviger geklonken hebben, indien zij geadstrueerd was door stevige feitelijke gegevens.

Maar het belangrijke en verheugende feit was, dat bij deze gelegenheid voor 't eerst in de publieke vergaderzaal duidelijk en systematisch werd uiteengezet de pro-Duitsche uithongeringspolitiek, die het Hollandsche kapitalisme gedurende vier oorlogsjaren op het eigen volk heeft toegepast. En dat de slagen raak aankwamen, bewees de houding der kamer. De lustelooze, trage en saaie stem-

ming, die gedurende het geheele debat had geheerscht, sloeg plotseling om; Wijnkoops felle zweepstriemen deden links en rechts de vijandige interrupties opflitsen; een phalanx van sprekers, met Duys aan de spits, maakten zich op tot verweer; kortom de parlementaire aandacht en belangstelling waren niet bij den interpellant maar bij den revolutionairen aanklager. En het nerveuse verweer van alle burgerlijke partijen, in 't bijzonder de sociaal-patriotten wier zondenregister het zwartst is, toonde hoe zij zich op een zwakke plaats stevig aangetast gevoelden.

Tot groote kracht en beteekenis steeg echter het optreden onzer fractie in de militaire debatten. Als ooit een gelegenheid zich heeft voorgedaan, waarbij de aanwezigheid van revolutionaire politici in het parlement van onschatbare waarde was, dan was het wel bij deze discussie. Begonnen na de Harskamp-onlusten, toen een vloedgolf van massaal verzet door het leger trok, voortgezet in de week van revolutionaire beroering in het land en beëindigd in het tijdvak van de zegepraal der contra-revolutie, waren deze debatten de getrouwe afspiegeling van de spanning en het geestelijk gebeuren in het volk. Zuivere politiek, zouden wij willen zeggen, van de hoogste orde.

Doch deze hoogte konden de discussiën slechts bereiken, doordat in die historische weken in het parlement woordvoerders aanwezig waren, die „rücksichtslos" en consequent *de politieke en sociale revolutie predikten.* Wij doelen hier op twee redevoeringen van Wijnkoop, gehouden op 7 en 13 November en de rede van v. Ravensteyn op 15 November. Hadden wij 't te zeggen, dan zouden die drie redevoeringen in één brochure worden uitgegeven, onder den titel „Verdediging en aanval".

Verdediging van — en aanval tot de revolutie. Ziedaar in een enkelen term inhoud en aard van deze speeches gekarakteriseerd. Doelbewust, krachtig en forsch trok Wijnkoop naar aanleiding van de militaire verzetverschijnselen de lijn van den revolutionairen strijd voor arbeiders en soldaten. Scherp en zonder eenige aarzeling trok hij op 13 November, den dag na dien parlementairen inzet van Troelstra's „revolutie", uit den toestand de consequenties, en gaf den noodzakelijken maatschappelijken en politieken inhoud aan van een revolutionaire beweging in de huidige omstandigheden.

En op 15 November, onmiddellijk na Schapers smadelijken aftocht, gedekt door een kanonnade tegen de revolutionairen („die twee exemplaren", waarmede hij plechtig iedere samenwerking afzwoer, terwijl hij zich in de gunst en recommandatie der bourgeoisie kruiperig aanbeval), trad van Ravensteyn in 't krijt met een rede, die in

revolutionair sentiment, propagandistische zeggingskracht en intellectueel gehalte moeilijk zal zijn te overtreffen.

Tegenover de armzalige gelegenheidsfrasen, waarmede mr. Troelstra zijn „revolutie”-plan had getracht te rechtvaardigen, stelde hij als krachtigen grondslag van de noodzakelijkheid der revolutie: de verwoestende inwerking van het kapitalisme op het levenspeil van de bevolking materieel, intellectueel en moreel. Zijn uiteenrafeling van de West-europeesche burgerlijke democratie, die ten slotte ook Troelstra's hoogste politieke bewustzijn is, zijn pleidooi voor het heilig recht van den opstand tegen tyrannie en onderdrukking, zijn uiteenzetting over de dictatuur van het in revolutie zegevierend proletariaat, — het zijn alle hoogtepunten van revolutionaire politiek. En uit een oogpunt van internationale solidariteit schijnt het ons ook bijzonder gelukkig, dat de redenaar zijn betoog over de proletarische dictateur aanvulde met een — gegeven de beperkte kennis der feiten, die men hier bezit — geslaagde verdediging van de taak en inzichten der Russische Sowjetregeering.

* * *

Het zal den aandachtigen lezer niet zijn ontgaan, dat in het voorenstaande bijna uitsluitend sprake is geweest van het optreden onzer partijgenooten Wijnkoop en van Ravesteijn. In enkele korte woorden willen wij nu nog den voorloopigen indruk resumeeren, dien wij hebben verkregen van de kracht hunner beide bondgenooten in het parlementaire strijdperk. Het is waarlijk geen partijtrots of naijver die ons doet zeggen, dat de kameraden Kolthek en Kruijt in élan en strijdbaarheid wel zeer hij de twee anderen ten achter schijnen te staan.

Ten deele wreekt zich bij hen de minder vaste principieele basis hunner politiek. Revolutionairen meer uit sentiment, traditie of door praktischen strijd, doch zonder den stevigen grondslag der Marxistische theorie, moeten zij op sommige punten noodzakelijk minder sterk staan dan de communistische Marxisten. Wij herinneren slechts aan hun beider geweld-theorieën; een zaak die op zich zelf niet zoo zwaar behoefde te wegen omdat de praktijk van den klassenstrijd op het goede moment wel met zevenmijlslaarzen over dit academisch gefraseer zal heenstappen; maar die op het moment de praktische beteekenis had, dat de eenheid der fractie niet werd versterkt en dat de bedenkelijke neiging van vele onzer syndicalistische vrienden om precies de lijnen uit te teekenen van wat in de revolutie zal „moeten” en „mogen” gebeuren, er door wordt aangewakkerd.

Wij wijzen ook op het wel erg oppervlakkig betoog van ds. Kruijt op 20 November, den laatsten dag der revolutie-debatten. In plaats van een samenvatting en krachtige opwekking, was het slechts een zwakke reflex op sommige betogen van tegenstanders, met als „comble" het beroep op de vredesbeweging van den Paus waarvan de spreker zóóveel invloed hoopte, dat Nederland een voorbeeld zou geven aan de andere volken. Als dit iets meer is geweest dan een mislukte rethorische wending, dan is het de uiting van des sprekers dubbelslachtigheid als christelijk-revolutionair politicus.

Doch er waren ook andere zwakheden, die men bezwaarlijk kan aanzien voor een uitvloeisel van de politieke beginselen. Wij denken aan Koltheks bedorven-erwten-demonstratie bij het levensmiddelen-debat, een vertooning zonder ander praktisch nut, dan dat van de principieele vraagstukken de aandacht werd afgeleid. Wij denken ook aan de uiterst zwakke en bedenkelijke wijze, waarop Kruyt zijn interpellatie over de militaire toestanden inzette; wij noemen ten slotte nog Kruyts verbluffend stilzwijgen op 13 November, een dag na Troelstra's revolutie-speech, en na de redevoeringen van Wijnkoop, Rink, Treub en anderen, toen onze christelijk-socialistische medestrijder door den Voorzitter liet mededeelen dat hij

> „gevoelende dat het wenschelijk is, dat het aantal redevoeringen niet verder wordt uitgebreid",

zich bepaalde tot het brengen van een kleine wijziging in zijn motie en het voorstellen van nog een tweede motie.

Waarlijk, wij waardeeren bescheidenheid, die ook op den parlementairen bodem zoo zeldzaam bloeiende bloem; doch ds. Kruyt koos voor de uiting van deze deugd een moment, waarop voor den revolutionair tot het volk te spreken hoogste plicht was!

Er valt, overigens, in het optreden onzer bondgenooten veel te prijzen. Hun proletarisch gevoel, hun trouw aan de gemeenschappelijke zaak, die te belijden voorwaar geen sinecure is, het zijn onwaardeerbare eigenschappen in den revolutionairen strijd; en onze critiek heeft dan ook geen kleineerende, doch uitsluitend een opbouwende strekking.

Ook is voor het vellen van een definitief oordeel de tijd nog wel wat kort. Doch wel zijn de gegevens reeds talrijk genoeg om te kunnen concludeeren, dat de politieke strijd voor het revolutionair communisme, in dezen historischen tijd in het Hollandsch parlement een krachtige en slagvaardige vertegenwoordiging heeft gevonden.

Trotzky als geschiedschrijver der russische revolutie

DOOR

H. ROLAND HOLST.

Leo Trotzky, Von der Oktober-Revolution bis zum Brester Friedensvertrag, Promachos-Verlag, Bern.

In zijn schitterende geschriften over de revolutie-jaren 1848—'51 heeft Marx de methode van het historisch materialisme, die hij en Engels reeds eerder door de studie der geschiedenis en der maatschappelijke ontwikkeling van hun tijd hadden „ontdekt", voor de eerste maal toegepast op de wereldschokkende gebeurtenissen zijner eigen dagen.

Bij de ontleding en beoordeeling van de feiten zoowel als bij de kenschetsing van personen en partijen, bleek deze methode de draad die den geschiedschrijver den weg wees door het labyrinth der verschijnselen en onder het bruisende woordenspel, de verwarrende rhetoriek, de bedriegelijke etiketten van het politieke leven, de zuivere bewegingen van het maatschappelijke organisme blootlegde : de tegenstellingen en botsingen der klassen.

Lenin en Trotzky behoeven in hun fragmentarische geschriften over russische revolutie, wier voornaamste leiders zij zijn, de wetten die hare ontwikkeling — evenals die van het maatschappelijk gebeuren in 't algemeen — beheerschen, niet meer te ontdekken. Zij behoeven enkel de voetsporen te volgen van den geestelijken reus, wiens onvergelijkelijk genie zijn stempel drukt op het geheele tijdperk van den proletarischen klassenstrijd en wiens maatschappij-leer de revolutionaire voormannen van onze dagen ten sterken steun kunnen zijn, niet enkel om de gebeurtenissen te doorzien, maar ook om de ontwikkeling dier gebeurtenissen, voorzoover dat mogelijk is, te bespoedigen en te leiden.

Het boekje van Trotzky dat wij hier aankondigen, is uit dit dubbele gezichtspunt van theorie en praktijk geschreven. Gelukkiger dan Marx, voor wien de laatste uitlooper der *burgerlijke* omwenteling in West-Europa (die hij toen nog dacht dat met de proletarische zou gaan samenvallen) zoowel het gebied zijner politieke werkzaamheid in de jaren 1847-'49 was als het voorwerp zijner wetenschappelijke onderzoekingen in de daarop volgende jaren — gelukkiger dan Marx schrijft en handelt Trotzky in het aanvangsstadium der *proletarische* revolutie, wier duur en tempo niet valt te voorspellen, maar die onafzienbare horizonnen van maatschappelijke vernieuwing en geestelijke stijging der menschheid opent. Marx stelde het meest waardevolle zijner historische geschriften — Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte — pas samen toen de revolutie reeds gelikwideerd was en de west- en midden-europeesche bourgeoisie zich opmaakte om de vruchten te plukken van haar politieke overwinning op absolutisme, grootgrondbezit en finantieele aristokratie, dat wil zeggen, haar ekonomische heerschappij te bevestigen en uit te breiden. Trotzky schreef middenin den wereldoorlog, op een oogenblik dat reeds zichtbaar was hoe, — al hadden nog enkel in Rusland ekonomische ontwrichting en militaire débacle tot de ineenstorting van het heerschend regiem geleid — het einde van de ontzettende worsteling onherroepelijk zou voeren tot een algemeene, grenzelooze ontreddering van het ekonomische en sociale leven. Marx was het er in het bovenaangehaalde geschrift vooral om te doen de oorzaken uiteen te zetten, waardoor in Frankrijk de kontra-revolutionaire vloed, onmiddellijk na de Februari-omwenteling inzettend, in korten tijd alle door de arbeidersklasse behaalde voordeelen en demokratische vrijheden verzwolgen had, om ten slotte te voeren tot den staatsgreep van den tweeden Napoleon. Trotzky daarentegen bedoelt in de eerste plaats duidelijk te maken aan de arbeiders van West- en Midden-Europa, door welke krachten en omstandigheden de proletarische revolutie zich in Rusland zegevierend doorzetten kon en leiden tot de konsolidatie der politieke macht in de handen der raden van arbeiders, soldaten en boeren. Marx wilde voornamelijk aantoonen hoe de angst der bourgeoisie voor het proletariaat en haar grenzelooze klasse-zelfzucht, die tot haar vrijwillige onderwerping ter wille van hare onmiddellijke ekonomische belangen onder de militaire of cesaristische diktatuur voerden, de revolutie van demokratisch gezichtspunt deden mislukken en de reaktie den weg baanden: zijn geschrift is vóór alles kritisch. Trotzky integendeel beschrijft hoe een revolutionaire partij — in casu de Bolschewiki — in een revolutionaire situatie moet handelen om de maatschappelijke ontwikkeling naar het socialisme

in de kortste banen te leiden; het tijdperk der kritiek ligt feitelijk reeds achter hem: zijn geschrift is voornamelijk propagandistisch.

Trotzky's werkje, dat wat het daarin beschreven tijdsverloop aangaat, iets meer omvat dan door den titel wordt aangekondigd, geeft ons in schetsmatigen vorm — het werd voor het grootste deel te Brest in vrije oogenblikken tusschen de zittingen geschreven — zoowel een beeld van het uiterlijk verloop der russiche omwenteling van Juni 1917 tot Februari 1918, als een analyse der krachten en omstandigheden, die dit verloop beinvloedden. Eenvoudig, helder en levendig geschreven, is het bij uitstek geschikt om een aantal misverstanden, door de burgerlijke en sociaal-patriottische pers opzettelijk omtrent het karakter der bolschewieksche revolutie gewekt, weg te nemen en lezers die dit karakter niet per se willen misverstaan, de methoden en vormen der nieuwe proletarische, in tegenstelling tot de oude burgelijke revolutie te leeren begrijpen. Wie Trotzky's geschrift oplettend leest en in zich opneemt, vindt niet enkel zijn begrip van de *russische* revolutie verruimd, maar staat ook geestelijk beter gewapend tegenover de vaak verwarde, vaak elkaar tegensprekende berichten die ons in deze dagen over de *duitsche* revolutie bereiken, doordat beide, hoe zeer ook in belangrijke punten verschillend, toch eenzelfde sociale wortel en eenzelfde historisch uitgangspunt hebben, — waardoor thans reeds valt op te merken hoe de ontwikkeling der duitsche revolutie in sommige opzichten groote gelijkenis met die der russische vertoont.

Het eerste belangrijke punt, dat ons in Trotzky's brochure treft, is zijn uiteenzetting over de beslissende rol die het leger in de eerste faze der revolutie vervulde en over den invloed van dit feit op de nieuwe organisaties der massaas, die sedert de Maart-omwenteling voortdurend een min of meer scherpe kontrole op de regeering uitoefenden: de raden der arbeiders en soldaten. De millioenen boeren die de groote meerderheid van het leger vormden, waren bij het begin der revolutie politiek nog uitermate onrijp; zij werden in den strijd gedreven door elementaire sociale ontevredenheid, maar hadden nog geen bepaalde klasse-eischen en -begrippen geformuleerd. „Het leger, — aldus Trotzky, — „werd voor de taak gesteld vertegenwoordigers in de revolutionaire organen af te vaardigen, nog eer zijn politiek bewustzijn eenigermate het peil der voortschrijdende gebeurtenissen bereikt had. Vandaar dat het als afgevaardigden bijna uitsluitend leden der kleinburgerlijke demokratie, intellektueelen en halve intellektueelen: ingenieurs, doktoren, advokaten, journalisten, vrijwilligers, enz. koos, alles lieden die zich wel „socialisten" noemden en een revolutionaire taal voerden, maar wier politieke begrippen

uiterst nevelachtig en verward waren. De eischen door de revolutionaire sociaaldemokraten gesteld, hun scherp optreden tegen elk kompromis met de bourgeoisie, hun aansturen op een regeering uitsluitend der arbeidende massaas, dit alles scheen aan de tusschen socialisme en kapitalisme, tusschen proletariaat en bourgeoisie heen en weer zwalkende vertegenwoordigers van het leger belachelijk en sektarisch toe. Zij behandelden ons, schrijft Trotzky, met den uitersten hoogmoed.

Het feit dat de boeren — via den schakel der legerorganisatie plotseling tot georganiseerde deelneming aan het politieke leven geroepen — de in aantal zoo veel zwakkere arbeidersklasse tijdelijk op zijde schoof, verklaart het halfslachtige, weifelende optreden der sowjets gedurende de voorjaars- en zomermaanden van 1917. Dit was het tijdvak waarin de menschewiki en sociaal-revolutionairen — de laatsten vooral — een enormen aanhang bezaten en een overmachtigen invloed op de massaas uitoefenden: haast overal hadden hun voormannen in de sowjets de leiding.

Trotzky zet dan uiteen hoe de politieke halfslachtigheid van het half-socialistische intellekt dit bracht tot een verbond met het burgerlijke liberalisme, waardoor elke ingrijpende hervorming uitgesteld en elk radikaal optreden om het brandende vraagstuk van den vrede tot oplossing te brengen onmogelijk werd. En deze politieke machteloosheid deed op haar beurt de stralenkrans der regeeringspartijen ras verbleeken, zoodat bij de groote arbeidersdemonstraties die begin Juni te Petrograd gehouden werden, deze partijen reeds „als door een leegte omgeven waren". Onder de troepen van het garnizoen werden er bijna geen meer gevonden, bereid om tegen de arbeidersmassaas op te treden en de regeering te redden. Van het front echter, waar de revolutionaire ontwikkeling, vergeleken bij die der hoofdstad, sterk achtergebleven was, waren nog „vertrouwbare" troepen genoeg te ontbieden, en met behulp van regeeringsgetrouwe regimenten werd de revolutionaire massa in de hoofdstad dan ook ter neer geworpen. Nu begon de felle vervolging der Bolschewiki, voorbereid door een laster-kampagne, op wier afvalprodukten nog in de laatste maanden de Entente-pers gretig aanviel. Hiermee samen gingen de pogingen om de soldaten opnieuw te knellen in de banden der gehate discipline, die zij zich in de maanden sedert den val van het Tzarisme verloopen, van het lijf hadden gerukt. Maar het eene evenmin als het andere pogen vermocht den loop der revolutionaire ontwikkeling lang te stuiten. Integendeel: spoedig na de Juli-dagen zette de revolutionaire vloed weer krachtig in, niet enkel onder de arbeiders, maar ook onder het garnizoen der hoofdstad.

In de Petrograder sowjet kregen de Bolschewiki nu weldra de leiding en ook in de provincie gingen de sowjets langzamerhand in het revolutionaire kamp over. De leuze der Bolschewiki: „de gansche macht aan de arbeiders- en soldatenraden", werd door steeds grooter massaas aanvaard. Toen de Bolschewiki in het voorjaar van 1917 die leuze hadden aangeheven, beteekende haar in-vervulling-gaan nog, dat de macht in handen der menschewiki en der sociaal-revolutionairen zou komen. Maar de revolutionairen wisten dat de logische ontwikkeling de massaas der arbeiders en boeren naar links moest dringen. En zóó snel voltrok zich deze ontwikkeling — haar tempo werd bespoedigd door het elken dag duidelijker blijkende onvermogen der regeering om een einde te maken aan den oorlog, verder door haar front-maken tegen de direkte aktie der boeren in zake de onteigening der groote grondbezitters en ten slotte door den mislukten staatsgreep van Kornilow — dat sedert het najaar de overgroote meerderheid der revolutionaire massaas de Bolschewiki volgden. De leuze van: „alle macht aan de sowjets", had daarmee een nieuwen inhoud gekregen: zij beteekende de diktatuur der proletarische voorhoede. De Oktober-opstand maakte voor die diktatuur vrij baan.

Trotzky geeft in zijn werkje (bl. 52-54) merkwaardige bijzonderheden over de militaire en organisatorische voorbereiding van dezen gewapenden opstand, die voor de eerste maal in de geschiedenis tot de machtsverheffing van het proletariaat in een groot land heeft gevoerd. Uit deze bijzonderheden blijkt onwederlegbaar hoe de militair-organisatorische voorbereiding op het beslissende oogenblik enkel tot een werkelijke faktor van den omkeer werd, omdat met haar samenging een spontane, onmetelijke en onmeetbare groei van het revolutionaire willen, voelen en denken der massaas. De geestdriftige woorden waarin Trotzky ons de stemming der Petrograder massaas aan den vooravond der November-gebeurtenissen beschrijft, laat geen twijfel toe aan de onweerstaanbare kracht der onstuimige golfbeweging die ze omhoog droeg naar de overwinning. „Aan de roodgloeiende atmosfeer — aldus Trotzky — kon niets en niemand zich onttrekken, zelfs de konservatiefste elementen van het leger hadden geen mogelijkheid meer om de algemeen richtingslijn van het garnizoen te weerstaan." Het bewustzijn der troepen die tot het laatste toe bij de regeering als „vertrouwbaar" hadden gegolden, sloeg plotseling om. Dezelfde bestuurders der legerauto's, die in Juli het gebouw, waar de militaire organisatie der Bolschewiki zich bevond, bezet hadden, verklaarden zich nu met groote meerderheid van stemmen voor den overgang van de macht aan de sowjets. En aan het Wolynien-regiment, in Juli van het front gehaald, om de demon-

straties van het proletariaat te onderdrukken, kon thans door het revolutionaire militaire komitee de eervolle taak toevertrouwd worden om de partij-drukkerij tegen mogelijke kontra-revolutionaire aanslagen te beschermen.

Uit Trotzky's voorstelling wordt volkomen duidelijk dat de staatsgreep der Bolschewiki in haar wezen volstrekt niet de overrompeling der staatsmacht door een kleine minderheid was, als hoedanig zij door alle vijanden der revolutie gemeenlijk wordt voorgesteld. Integendeel: zij werden tot de macht geroepen door heel het politiek-aktieve deel van de arbeidende massaas in Petrograd en andere russische steden, als de eenige konsekwente, voortvarende en vastberadene vertegenwoordigers eener proletarische vredespolitiek, dat is eener politiek die niet aarzelde met het Entente-kapitaal te breken, de geheime verdragen te publiceeren en recht op den vrede aan te sturen, als het eenige middel om de revolutie in Rusland zelf te redden en naar buiten te veralgemeenen. Zoozeer overstemde de begeerte naar vrede onder het russische volk en in nog hoogere mate in het russische leger ieder ander gevoel dat, had de proletarische opstand niet plaats gevonden, een ontzettende ramp het rijk bedreigde. De vertegenwoordigers der soldaten, die in steeds grootere getale gedurende het najaar naar Petrograd kwamen opzetten, brachten in de zittingen van den sowjet telkens met grooten aandrang de boodschap hunner honderdduizenden kameraden over; „Zoo vóór November geen beslissende stappen gedaan zijn ter voorbereiding van de vredesonderhandelingen, dan zullen de loopgraven leegstroomen en het geheele leger zal zich op het achterland storten." „Gij hebt ons vergeten", riepen de vertegenwoordigers der soldaten in de zittingen van den sowjet uit. „Wanneer gij geen uitweg vindt, dan zullen wij zelven hierheen komen, met geweerkolven zullen wij onze vijanden uiteenjagen en ook u zullen wij onder die vijanden rekenen".

Dat de wil der volksmassaas — een wil die zich stormachtig, bijna dreigend manifesteerde — de Bolschewiki omhoog droeg naar de macht, het blijkt uit Trotzky's verhaal der gebeurtenissen zóó duidelijk, dat daarmee al de aantijgingen van het „terrorisme eener kleine minderheid" afgedaan zijn. En niet minder blijkt dit uit het feit dat van wapengeweld zoo goed als geen gebruik gemaakt behoefde te worden en de Bolschewiki feitelijk zonder bloedvergieten de macht in handen namen.

Maar wanneer zij werkelijk op den wil der meerderheid van arbeiders en boeren steunden, waarom wachtten de Bolschewiki dan niet rustig het bijeenkomen der Konstitueerende Vergadering af, die hen op wettige wijze tot de macht verheven zou hebben? En ligt in het

feit dat zij de Konstituante, toen deze eindelijk bijeenkwam, onmiddellijk uiteenjaagden, niet het bewijs dat de meerderheid van hun bewind niet gediend was?

Ook op dit zeer belangrijke punt van de revolutionaire politiek der Bolschewiki laat Trotzky's geschrift een helder licht vallen.

Toen de koalitie-regeering van Kerensky na het mislukte avontuur van Kornilow gedwongen was zekere koncessies te doen, werd het bijeenkomen der Konstitueerende Vergadering vervroegd en op papier vastgesteld op het einde van November. Maar de omstandigheden maakten dat er te dien opzichte geen werkelijke zekerheid bestond noch bestaan kon. De steeds verergerende ontreddering aan het front, de chaos ten platte lande, waar de onteigening der grootgrondbezitters met elementairen drang werd voortgezet, de hervatting van het duitsche offensief, dat Riga ten val bracht en zelfs Petrograd bedreigde — een bedreiging, die aan de Kerensky-regeering niet onwelkom was — dit alles maakte de bijeenroeping der Konstituante op den vastgestelden tijd onwaarschijnlijk, om niet te zeggen onmogelijk. De revolutionairen konden niet wachten op een gebeurtenis die met den dag onzekerder werd.

Daarbij kwam dat door het telkens uitstellen van de bijeenroeping der Konstituante, deze feitelijk nog eer zij bijeenkwam, reeds verouderd was. De stormachtige politieke ontwikkeling had reeds in het najaar van 1917 de politieke groepeeringen tot ontbinding gebracht, waarop het in April vastgestelde verkiezingsmechanisme berustte. De partij der sociaal-revolutionairen — zooals wij zagen in het beginstadium der revolutie de sterkste en machtigste van alle politieke partijen—, maakte gedurende de zomermaanden een groei- en differentiatie-proces door, dat haar innerlijk deed uiteenvallen in drie deelen, waarvan elk de klasse-ideologie en de klasse-belangen van eene der verschillende groepen die in haar vereenigd waren geweest, weerspiegelde. Maar nog hielden de partijtradities en de traagheid die iedere groote organisatie eigen is, de onvermijdelijke scheuring tegen. Tengevolge hiervan stonden de namen van sociaal-revolutionairen der linker- met die der rechterzijde nog op dezelfde lijsten van kandidaten voor de Konstituante, op het oogenblik dat de linkschen zich opmaakten de Bolschewiki te steunen en voor dit voornemen door de rechtschen werden vervolgd en gevangen genomen. „Zoo waren de boeren genoodzaakt in de dagen van den Oktober-opstand te stemmen op lijsten, waarop bovenaan de naam van Kerensky stond en daaronder de namen van kandidaten die aan den staatsgreep tegen Kerensky hadden deelgenomen". Ondanks het feit, dat de linkervleugel der sociaal-revolu-

tionaire partij voortdurend op kosten van den rechtervleugel aan kracht won, behoorden $^3/_4$ der kandidaten op de kiezerslijsten nog tot dezen laatste; hun namen hadden elk revolutionair prestige ingeboet. Een verdere omstandigheid, waardoor de samenstelling der Konstituante niet meer beantwoordde aan het ontwikkelings-stadium door de revolutie in Oktober en November bereikt, was de betrekkelijke langzaamheid waarmee de overgang der regeermacht aan de proletarische voorhoede bekend werd in de provincie. De massa der boeren wisten niet eens dat zij door hun stem uit te brengen op hun vertegenwoordigers in de zgn. „land-komitees", in werkelijkheid stemden voor Kerensky en Awzentjew, die deze komitees ontbinden en hun leden arresteeren lieten.

Zoo was de Konstituante, toen zij einnelijk bijeenkwam, in de hoogste mate bij de ontwikkeling van den politieken strijd en van de partijgroepeeringen ten achter geraakt: zij kon niet meer het instrument zijn waardoor de revolutionaire wil der volksmassaas zich voltrok. Deze funktie was in den loop der gebeurtenissen en door de evolutie der burgerlijke omwenteling tot een proletarische op de sowjets overgegaan.

Op overtuigende wijze zet Trotzky dan (bl. 32-33) uiteen, hoe in revolutionaire tijden elk vormelijk-demokratisch kriterium onvermijdelijk zijn waarde en zijn beteekenis verliest. Waarlijk demokratisch zijn alleen die organen, wier samenstelling de verbazingwekkend snelle veranderingen in het bewustzijn der massaas weerspiegelen kan; veranderingen die de revolutie tot stand brengt en die op hun beurt de revolutie voorwaarts drijven. De sowjets, rechtstreeks opgegroeid gelijk zij dat zijn uit het organische fundament van den arbeid, van de werkplaats, de fabriek, de dorpsgemeente, zijn de eenige organen in revolutietijd, die volle waarborgen bieden voor de werkelijke en duurzame psychische eenheid van kiezers en gekozenen. „De sowjet-kiezers blijven door de voorwaarden van hun arbeid en hun leven met elkaar in de allernauwste betrekking staan, zij hebben voortdurend hun gedelegeerden voor oogen en kunnen hen ieder oogenblik terugroepen en door anderen vervangen." Trotzky toont in verband met deze uitspraak aan, hoe juist die partijen welke onder de revolutionaire klassen het snelste terrein verloren, in den zomer en het najaar van 1917 de sterkste neiging hadden om de demokratische verdiensten van organismen als de zemstwo's en de gemeenteraden, waarin het leven volkomen verstijfd was, bovenmate te verheffen.

De praktische toepassing van het, door Trotzky zoo duidelijk uiteengezette, verschil tusschen formeele en revolutionaire demokratie

ten aanzien van het optreden der sowjet-regeering tegen de Konstituante vindt de lezer op bl. 93-96. Ook zijne uiteenzettingen op dit punt zijn uitnemend geschikt om de afkeuring die het uiteenjagen der Konstituante zelfs bij tamelijk ver links-staande socialisten in West-Europa vond, hare opvatting als een daad van harde willekeur en partij-tyrannie, te korrigeeren door een beter doorzicht in de konkrete, verhoudingen en omstandigheden waaronder die uiteenjaging plaats vond. Trotzky karakteriseert deze omstandigheden op gelukkige wijze met de uitdrukking dat „in het vraagstuk der Konstituante de werkelijke inhoud der revolutie op onverzoenlijke wijze aanbotste tegen haar demokratische schaal."

Nog over tal van andere punten door de vijanden en lasteraars der russische revolutie gemeenlijk uitgespeeld, om het sektarisme en de tyrannie der Bolschewiki aan de kaak te stellen, verspreidt Trotzky's voorstelling een nieuw en zuiverder licht. Wij noemen o.a. zijn verklaring van het monopoliseeren der regeermacht, na de Oktober-revolutie door de bolschewieksche partij dus met uitsluiting der sociaal-revolutionairen en menschewiki. Dit „tyrannieke" optreden was eenvoudig een gevolg der besliste weigering van menschewiki en sociaal-revolutionairen om een deel der verantwoordelijkheid te aanvaarden (blz. 69—70). Ook de krasse staaltjes die Trotzky meedeelt van de sabotage-manie der ambtenaren, (bl. 68 en 87) bewijzen hoeveel, hetzij aan het inzicht, hetzij aan de waarheidsliefde ontbreekt, van hen, die den Bolschewiki verwijten door hun optreden den geheelen regeerings- en administratietoestel in wanorde gebracht te hebben. Over de werkelijke verhouding van het Bolschewiki-bewind tot den „chaos" en de „anarchie" in Rusland, dat is tot de totale ontwrichting van het ekonomische en de verwildering van het sociale leven, zij den lezer van Trotzky's geschrift vooral de overdenking van bl. 111 en 117 aanbevolen. Hij zal daaruit leeren hoe in werkelijkheid de geestelijke leiders der russische revolutie onmiddellijk bij de machtsverheffing der proletarische voorhoede begrepen, dat het vergevorderde maatschappelijke ontbindingsproces door Rusland sedert het begin van den oorlog doorgemaakt, door niets anders kon worden gestuit „dan door de massaas tot den arbeid terug te voeren". Ook zal hij de anarchische vormen die het ontwaken der massaas in de revolutie aanvankelijk aannam, door Trotzky gelaakt, noch geprezen, maar eenvoudig verklaard vinden als onvermijdelijke gevolgen van de eeuwenlange, verregaande onderdrukking der menschelijke persoonlijkheid.

Wij wenschen het boekje van Trotzky in handen van alle intellektueelen, die, weigerachtig hun oordeel over de russische revolutie te

laten vormen enkel door de misdadige lasterkampagne der burgerlijke en sociaal-patriottische pers, behoefte gevoelen ook de voorstelling der Bolschewiki zelven te leeren kennen. En niet minder wenschen wij het in handen van alle arbeiders op wie de verloochening der eerste proletarische omwenteling door zoo goed als alle leiders en organen der tweede Internationale een zekeren indruk heeft gemaakt en die in hun waardeering dezer omwenteling nog heen en weer zwalken tusschen intuïtieve sympathie en kunstmatig opgewekten afkeer. Voor de eerste kategorie, de intellektueelen, is de duitsche uitgave geen bezwaar; ter wille van de arbeiders komt het ons uiterst gewenscht voor dat zoo spoedig mogelijk een nederlandsche vertaling verschijne.

Kerensky komt!

DOOR

JOHN REED 1).

,,Kerensky komt!"

In het Smolny Instituut, waar de Bolsjewiki den zetel der revolutie hadden opgeslagen, heerschte vrijwel een paniek en de wanhoop der leiders, met uitzondering van Lenin, Trotzky en eenige anderen, was algemeen; de soldaten aarzelden, de arbeiders en de matrozen van Kroonstad bleven fier en uitdagend.

Kerensky die met een bende kozakken uit het zuidwesten kwam aanrukken om de hoofdstad te bezetten, overstroomde het land met proklamaties en bedreigingen.

Het was den tienden November. De Bolsjewiki hadden sinds drie dagen de macht in handen, de geheele wereld stond tegenover hen. Onder hen ziedde en kookte de stad. In de Doema, die alle anti-bolsjewistische elementen — de gematigde en behoudende socialisten zoowel als de ,,burgerlijke" partijen — om zich verzameld had, was een reusachtige massa bijeen, voornamelijk bestaande uit handelslui en groot-industrieelen, socialistische ,,intellektueelen" en de officieele vertegenwoordigers van de regeering van Kerensky, maar gewone soldaten, arbeiders noch boeren waren aanwezig.

Tegelijkertijd werd op een vergadering van het Komitee tot Redding van het Land en van de Revolutie tot de vorming van een nieuwe regeering overgegaan, waarbij heftig gedebateerd werd over de vraag of vertegenwoordigers van de bolsjewistische partij al dan niet tot

---

1) Overgenomen uit het Amerikaansche tijdschrift ,,Liberator" van Juli 1918.

tot haar zouden worden toegelaten. In de omgeving wemelde het van officieren, journalisten en buitenlandsche diplomaten.

Kerensky was nog slechts twaalf mijlen van de stad verwijderd — acht mijlen — vier mijlen, met een leger van vijf duizend man — tienduizend — twintigduizend. Gatschina was gevallen, de Sowjet van Gatschina was gevlucht, de helft van het garnizoen had zich overgegeven, de rest was in wanorde op Petrograd teruggetrokken. Hij was de poorten van Tsarskoje Selo genaderd. In triomf zou hij de stad binnentrekken binnen twee dagen — binnen twaalf uur....

In Smolny werkte het Militaire Komitee met koortsachtigen ijver dag en nacht door, de orders stroomden naar alle richtingen. In de duistere gangen weergalmde de zware stap van haastige fabrieksarbeiders, het geweer op schouder en bandeliers over de borst, stille norsche mannen met holle oogen na vele nachten zonder rust. Troepjes soldaten liepen doelloos heen en weer. Honderden verdrongen zich in wild enthousiasme boven de stapels kranten en proklamaties in de vertrekken van het Komitee. Koeriers kwamen en gingen met haastigen stap of reden aan in gerequireerde auto's; en gedelegeerden — gewone soldaten, gewapende arbeiders, bekleed met het gezag van het opgestane proletariaat — spoedden zich naar alle kanten van de stad, naar het front, heel het onmetelijke Rusland door, om te bevelen, te pleiten, te overtuigen, te strijden......

In de groote witte balzaal was de Sowjet van Petrograd bijeen, een bosch van bajonetten, terwijl in de vertrekken daarnaast het Centrale Uitvoerende Komitee van de Al-Russische Sowjets, het nieuwe parlement van het proletarische Rusland, vergaderde.

Ziet deze Bolsjewiki! Te zamen hebben zij een regeering samengesteld, waarin de minister van financiën zijn benoeming dankt aan het feit dat hij eens klerk is geweest aan een fransche bank — een ander was er niet; de minister van handel en nijverheid is een geschiedkundige, zonder het minste begrip van handel. Leger en vloot staan onder bevel van een gewoon matroos, Dubenko, een kadet, Krilenko, en een burger, Antonow.

Alle rijksambtenaren hadden onder het het nieuwe bewind de staking geproklameerd. De Bond van post- en telegraafbeambten weigerden hun telegrammen aan te nemen of hun brieven te expedieeren. De Bond van spoorwegarbeiders weigerde hen te vervoeren. De telefoondraden werden doorgesneden.

Elke verbinding met het front, met de provincies, met Europa, was verbroken. Zij waren geheel van de buitenwereld afgesloten. Behalve een kleine groep van ervaren en ontwikkelde mannen steunde hen slechts de massa's van Petrograd, arbeiders, vrouwen en soldaten

— maar die dan ook in haar geheel. Was de stemming in Rusland overal gelijk in Petrograd? Waren de arbeiders overal tot den opstand gereed? Zou het leger aan het front opstaan? Zouden de boeren hen steunen? Lenin geloofde dat Rusland rijp was. De Al-Russische Sowjets waren den 7den November bijeengekomen en hadden met overgroote meerderheid de revolutie uitgeroepen en thans haastten de gedelegeerden zich naar hun haardsteden terug, naar alle oorden van het land, om daar de boodschap te brengen van hetgeen in Petrograd was geschied.

Wolodarski zeide mij, dat zelfs, indien de Al-Russische Sowjets verhinderd waren geweest bijeen te komen, de revolutie toch zou hebben plaats gehad. „Wij zijn realisten", zei hij.

Het bleek dus dat het welslagen van de revolutie geheel afhing van de juistheid van de veronderstelling, dat het russische proletariaat rijp was voor verzet.

Op de binnenplaats van het Smolny Instituut stond een automobiel gereed; eenige soldaten probeerden op de treeplank een paar fietsen vast te snoeren; de chauffeur protesteerde heftig. Zeker, hij was een bolsjewiek en de auto was in beslag genomen, zeker, de auto moest dienen om de ministers van Oorlog en Marine naar het front te brengen en de fietsen waren bedoeld voor de koeriers; maar de auto was keurig gelakt en de mogelijkheid van beschadiging was een beleediging zijn eer als chauffeur aangedaan......

De fietsen werden afgeladen.

Geleund tegen de wagen stond een tenger man, zijn baard was dun, zware brilleglazen bedekten de starende en roodgerande oogen, vermoeid na dagen en nachten zonder een oogenblik van rust, zijn boord was groezelig, zijn woorden moeilijk en verward van overgroote moeheid. Een groote gebaarde matroos, met den helderen oogopslag der jeugd, onrustig, gedachtenloos spelend met een reusachtige blauwstalen revolver, die hij geen oogenblik uit zijn handen legde. Het zijn Antonow en Dubenko.

Zouden wij met hen naar het front kunnen gaan? Dat bleek onmogelijk. In de auto was slechts plaats voor vijf, de beide ministers, de koeriers en den chauffeur. Mijn russische kollega dien ik Koslow zal noemen, nam echter kalm plaats en niets kon hem bewegen die plaats weer af te staan, zoodat ten slotte Antonow en Dubenko wel moesten toegeven.

Ik heb geen enkele reden om Koslow's verslag van den tocht in twijfel te trekken. Terwijl zij de Soeworowsky Prospekt afreden, opperde een van hen de mogelijkheid dat de tocht drie à vier dagen zou duren en door slecht geproviandeerde streken zou

voeren. Antonow liet de auto stoppen en stelde Koslow voor eenige inkoopen te doen, voor vijftig roebel ongeveer. Geld? De minister van Oorlog zocht zijn zakken na — hij had niets, geen kopek. Ook de minister van Marine had niets bij zich, evenmin de koeriers of de chauffeur. Koslow kocht de proviand.

Op de Newsky Prospekt sprong een band, zij moesten allen uitstappen. „Requireer een andere auto!" stelde Dubenko voor, terwijl hij zijn revolver zwaaide. Antonow ging midden op de straat staan en hield een voorbijgaande auto aan.

„Ik heb die automobiel noodig", zeide hij tot den soldaat die hem reed en die tevens de eenige passagier bleek te zijn.

„Je krijgt hem niet", antwoordde de soldaat.

„Weet je wel wie je voor hebt?" vroeg Antonow, terwijl hij een papier te voorschijn haalde, waarop zijn benoeming als opperbevelhebber van alle legers der russische republiek stond vermeld, „Dit papier gelast dat al mijn orders oogenblikkelijk moeten worden opgevolgd".

„Daar heb ik niets mee te maken", luidde het onverschillige antwoord. „Deze antomobiel behoort aan het Eerste Machinegeweren-Regiment, er wordt munitie mee vervoerd en ik kan hem onmogelijk afstaan". En hij reed door....

De moeilijkheid was echter spoedig opgelost; in de verte kwam een oude gehavende auto, die de italiaansche vlag voerde, (in deze woelige tijden werden partikuliere auto's vaak ingeschreven als behoorende tot een of ander buitenlandsch konsulaat, om zoodoende de kans van gerequireerd te worden te ontloopen) aansnorren, deze werd aangehouden, een dikke mijnheer, in een kostbare pelsjas gehuld, werd op straat gezet en het gezelschap zette zijn tocht voort.

Te Colpinno, een fabrieksstad, ongeveer twintig mijl het land in aan den Nicolaï-spoorweg gelegen, vroeg Antonow bij aankomst direkt naar den kommandant van de Roode Garde. Men bracht hem naar een van de buitenwijken der stad, waar een vijfhonderd arbeiders eenige loopgraven hadden aangelegd, waarin zij de kozakken afwachtten,

„Is alles hier, in orde, kameraad", vroeg Antonow.

„Alles is hier in volmaakte orde, kameraad", antwoordde de kommandant, „behalve dat wij geen munitie hebben".

„In Smolny zijn twee billioen patronen", deelde Antonow mee. „Ik zal je een machtiging geven". Hij voelde in zijn zakken. „Heeft iemand soms een stuk papier?"

Dubenko had niets, de chauffeur niets, evenmin de koeriers of de kommandant. Koslow bood zijn zakboekje aan, waaruit een blaadje werd gescheurd.

„Wie heeft er een potlood?" vroeg Antonow, weer al zijn zakken doorzoekend. Dubenko had geen potlood — de anderen, dit spreekt vanzelf, evenmin — behalve Koslow.

* * *

Ondertusschen was ik laat in den namiddag met den trein naar Tsarskoje Selo gegaan. Op het station wist niemand met zekerheid te zeggen waar Kerensky zich ophield en waar op het oogenblik het front was. De treinen gingen evenwel niet verder dan Tsarskoje Selo. . . .

De trein was vol reizigers die naar hnn woonplaats terugkeerden. Zij hadden de avondbladen bij zich en er werd gesproken over de toenemende macht van de Bolsjewiki. Behalve die gesprekken echter was er niets wat deed denken aan een burgeroorlog, die het machtige Rusland verscheurde of aan het feit dat de trein het gebied van den strijd meer en meer naderde.

Uit het raampje van de coupé konden wij in de snel vallende duisternis ongeregelde troepen soldaten onderscheiden, die langs de modderige wegen naar de stad toe trokken en die in het vuur hun redeneeringen heftig gesticuleerden. Dat was alles. Boven den vlakken horizon lichtte in den schemer van den avondlucht een mat schijnsel van de verlichte stad. Ver weg, langs een afgelegen straat zag men een tram gaan, naar een van de voorsteden.

Op het station van Tsarskoje Selo was het rustig, hoewel hier en daar groepjes soldaten bijeenstonden en fluisterend met elkaar spraken, terwijl zij nu en dan onrustig het hoofd wendden in de richting van Gatschina, waar evenwel niets te zien was. Ik vroeg hun welke partij zij waren toegedaan. „Wel", zei de woordvoerder, „daar zijn wij het zelf nog niet over eens. Wij zijn er van overtuigd dat Kerensky een bedrieger is, maar aan den anderen kant kunnen wij onmogelijk goedkeuren dat russische mannen russische mannen zullen neerschieten".

De kommandant van het station, een gewoon soldaat, bleek een groote joviale kerel, met slechts een band om den arm om hem aan te duiden als lid van den soldatenraad. Mijn geleidebrieven van het Smolny-Instituut dwongen oogenblikkelijk respekt af. Hij was klaarblijkelijk geheel op de hand van de Sowjets, maar eenigszins verward echter.

„Er was hier vanochtend een gedelegeerde van de Sowjets, maar hij is weggegaan toen de Kozakken kwamen".

„Zijn de Kozakken dan hier?"

Hij knikte somber. „Er is een slag geweest. De Kozakken kwamen

vanmorgen. Zij namen twee à driehonderd man van ons gevangen en doodden ongeveer twaalf man".

„Maar waar zijn de Kozakken?"

„Zij zijn niet hier. Ik weet niet precies waar zij zijn. Dien kant op...." Hij wees vaag in westelijke richting.

Wij gebruikten ons middagmaal in de restauratie van het station, — een uitstekend middagmaal, veel beter en veel goekkooper dan ergens in Petrograd — en trokken daarna de stad in. Voor den uitgang stonden twee soldaten, klaarblijkelijk op wacht, met de bajonet op het geweer. Rondom hen verdrong zich een groote menigte burgers, studenten en rijksambtenaren, die allen fel tegen hen argumenteerden en op hen scholden. De soldaten voelden zich blijkbaar in het geheel niet op hun gemak en schenen gebelgd als kinderen die onrechtvaardig worden gestraft.

Een lange jonge man met een aanmatigend voorkomen, gekleed in de uniform van student, leidde den aanval.

„Ik neem aan, dat jullie begrijpen", zei hij op onbeschaamden toon, „dat wanneer jullie de wapenen tegen je broeders opneemt, jullie jezelf maakt tot werktuigen van moordenaars en verraders?"

„Hoor eens, kameraad", antwoordde de soldaat ernstig, „dat zie je niet goed in. Er zijn twee klassen, begrijp je, het proletariaat en de bourgeoisie. Wij —"

„Ja, die onzinpraat ken ik!" viel de student bruusk in de rede. „Zoo'n handjevol domme boeren als jullie vangen zoo enkele leuzen van een paar schreeuwers op, maar jullie begrijpen niet wat zij eigenlijk beteekenen. Als papegaaien praten jullie maar na." De omstanders lachten. „Nu, maar ik ben twintig jaar socialist geweest. Ik ben Marxistisch student en ik wil je wel zeggen, dat het niet het socialisme is waarvoor jullie strijden, maar een pro-duitsche anarchie!"

„Ja dat weet ik wel", antwoordde de soldaat, terwijl het zweet hem van het voorhoofd gutste. „U bent een geleerd man, dat is duidelijk, en ik ben maar een domme boer. Maar ik vind —"

„Ik veronderstel", viel de ander hem weer smalend in de rede, „dat jullie gelooven dat Lenin een waarachtig vriend is van het proletariaat?"

„Ja dat geloof ik", antwoordde de soldaat benauwd.

„Nou vriend, weet jij dan niet dat Lenin door Duitschland is gereisd in een gereserveerde coupé? En weet jij soms ook niet dat Lenin geld heeft aangenomen van de Duitsehers?"

„Neen dat weet ik zoo precies niet allemaal", antwoordde de soldaat koppig, „maar ik vind dat wat hij zegt is, wat wij en alle arbeiders met ons, noodig hebben. Er zijn twee klassen, de bourgeoisie en het proletariaat. —"

„Je bent gek! Hoor eens vriend, ik heb twee jaar in Schlüsselberg de revolutionaire beweging bestudeerd, in den tijd toen jullie nog iederen revolutionair neerschoten en zongen „God behoede den Tsaar", Ik heet Wasili Georgewitch Panim. Heb je nooit van mij gehoord?"

„Het spijt mij wel, neen nooit", antwoordde de soldaat nederig. „maar ik ben ook geen geleerd man. U bent misschien wel een groot held".

„Ja dat ben ik", antwoordde de student met overtuiging. „En ik sta tegenover de Bolsjewiki die ons Rusland vernietigen en onze vrije revolutie. Hoe verklaar je dat nu?"

De soldaat krabde eens achter zijn oor. „Ja daar kan ik eigenlijk geen verklaring voor geven", zei hij met een grijns van inspanning bij zooveel geestesarbeid. „Mij lijkt het anders erg eenvoudig — maar ik ben maar een domme boer. Als er maar twee klassen zijn, de bourgeoisie en het proletariaat" —

„Begin je nu weer met die onzin!" brulde de student.

„— Twee klassen maar", ging de soldaat voort, zonder zich van zijn stuk te laten brengen. „En wie niet tot de eene partij hoort, die hoort tot de andere"......

Wij liepen de straat in, die schaars verlicht was en waar slechts enkele voorbijgangers zich ophielden. Er hing een dreigende stilte over de stad — als in een soort vagevuur tusschen hemel en hel, een politiek Niemandsland. Alleen de barbierswinkels waren hel verlicht en druk bezocht en ook voor de openbare badinrichting stond een file te wachten; het was Zaterdagavond en dan wil heel Rusland baden en geurig zijn. Ik twijfel er niet aan of overal waar deze ceremonies plaats hadden, hadden zich zoowel soldaten van de Sowjet-troepen als Kozakken onder de menigte gemengd.

Wij wandelden verder naar de Keizerlijke Paleizen langs de groote donkere tuinen met hun fantastische paviljoens en rijk versierde bruggen, vaag opdoemend in de duisternis en het geluid van water, dat stil neerviel uit de fonteinen. Daar waar een wonderlijke ijzeren zwaan in een kunstmatige grot voortdurend water omhoogspoot werden wij plotseling op een terras eenige wachten gewaar; een half dozijn reusachtige, gewapende soldaten staarden ons gemelijk en wantrouwend aan. Ik ging naar hen toe.

„Wie zijt gij?" vroeg ik.

„Wij zijn de wacht", antwoordde een van hen. Zij keken erg neerslachtig en dat waren zij zonder twijfel ook, na weken lang, dagen en nachten achtereen, te hebben geargumenteerd en gedebateerd.

„Hooren jullie tot de troepen van Kerensky of van de Sowjets?"

Er volgde eenige oogenblikken van stilte, zij keken elkander onzeker aan.

Eindelijk zij er een: „Wij zijn neutraal".

Wij vervolgden onzen weg, liepen door de poort van het reusachtige Jekaterina-paleis naar het binnenhof van het paleis en vroegen naar het hoofdkwartier. Een schildwacht voor een van de ingangen vertelde ons dat de kommandant afwezig was.

In een witte zaal, elegant gemeubileerd in engelschen stijl en door een grooten haard in twee ongelijke deelen verdeeld, stond een groepje officieren bezorgd met elkander te praten. Zij zagen bleek en vermoeid en hadden klaarblijkelijk niet geslapen. Aan een van hen, een bejaard man reeds, met een witten baard en een uniform vol met ordeteekens, die ons als de kolonel werd aangewezen, toonden wij onze bolsjewistische papieren.

Hij scheen verrast. „Hoe bent u levend hierheen gekomen?" vroeg hij beleefd. „Het is op het oogenblik erg gevaarlijk op straat. De politieke hartstochten zijn hier ontketend in Tsarskoje Selo. Er is hier vanochtend gevochten en morgenochtend zal er weer gevochten worden. Kerensky zal om acht uur de stad binnentrekken".

„Waar zijn de Kozakken?"

„Ongeveer een mijl hiervandaan, dien kant uit". En hij met zijn hand.

„En wilt u de stad tegen hen verdedigen?"

„Goede hemel neen!" Hij glimlachte. „Wij houden de stad in handen voor Kerensky." Wij lieten den moed zinken, want onze papieren vermeldden dat wij Internationale Socialisten waren, revolutionairen in hart en nieren. De kolonel kuchte eens. „Wat die passen van u aangaat", ging hij voort, „uw leven is niet veilig, als gij gevangen genomen wordt. Wanneer ge evenwel den slag morgen zien wilt, zal ik order geven om uw kamers aan te wijzen in het hotel der officieren, en wanneer gij dan morgen om zeven uur weer hier zijt, zal ik u nieuwe passen geven".

„Dus u bent voor Kerensky?" vroegen wij.

„Niet precies voor Kerensky". De kolonel aarzelde. „Ik zal u zeggen dat de meeste soldaten van het garnizoen Bolsjewiki zijn en vandaag na den strijd, zijn die allemaal naar Petrograd getrokken, de artillerie met zich meevoerend. Men zou kunnen zeggen dat geen enkel soldaat voor Kerensky is, want het meerendeel wil in het geheel niet vechten. De officieren zijn bijna allen naar Kerensky overgegaan of eenvoudig verdwenen. Zooals u ziet is onze positie hier — hum — vrij hachelijk.."

Wij wachtten den slag niet af. Op onzen terugtocht zagen wij uit den trein in den kouden nacht hier en daar troepjes soldaten, druk gesticuleerend bij het schijnsel van hun houtvuren of wel eenige

gepantserde auto's bij kruiswegen opgesteld: de chauffeurs waren van hun verschanste zitplaatsen opgestaan en riepen elkander toe.

Den volgenden morgen trokken de kozakken Tsarkoje Selo binnen. Kerensky zelf reed op een wit paard. Vanaf een heuvel buiten de stad kon hij de gouden torenspitsen van de vele kleurige koepels waarnemen, de hoofdstad lag daar voor hem uitgestrekt in een onmetelijke vlakte, waarachter de staalblauwe Finsche Golf opdoemde. Elk uur werden nieuwe proklamaties van Generaal Krasnow uitgevaardigd. — „In naam van den Opperbevelhebber aan het hoofd van de legale troepen te Petrograd" werd het Petrogradsche garnizoen aangespoord om tot zijn plicht terug te keeren, en verder: al degenen die door valsche raadgevingen of ijdele beloften van de overweldigers op een dwaalspoor waren gebracht". Wie gehoorzaamheid weigerde werd met zware straf bij de inname der stad bedreigd. Tien mijl nog slechts verwijderd! De bolsjewistische troepen waren de wanhoop nabij, de kontra-revolutionairen gereed de stad binnen te vallen, de Bolsjewiki geïsoleerd......

Per slot van rekening was er in Tsarkoje Selo in het geheel geen slag geleverd. Kerensky beging een noodlottige fout. Toen hij vernam dat er zich in de nabijheid verscheiden „neutrale" regimenten bevonden, trad hij zeer aanmatigend tegen deze op. In een order aan het Tweede Regiment scherpschutters van Tsarkoje Selo gaf hij bevel de wapenen uit te leveren, waarvoor hun een bedenktijd van tien minuten gelaten werd. Een dergelijk optreden herinnerde deze soldaten, die reeds een half jaar slechts onder hnn eigen raden hadden gestaan, te veel aan het oude regime. Zij waren geen Bolsjewiki, zij wilden niet vechten voor Kerensky, maar evenmin zich onderwerpen aan absoluut gezag. Toen de tien minuten verstreken waren, vuurde de artillerie van Kerensky eenige granaten op de kazernes af, zeven man werden gedood, meerderen gewond; en van dat oogenblik af was het Tweede Regiment scherpschutters van Tsarkoje Selo niet langer neutraal....

In Petrograd, in Smolny, heerschte een onbeschrijfelijke opgewondenheid. Een delegatie van het Semionow Regiment, dat uitgezonden was om de Kozakken tegen te houden, trachtte aan het Militaire Revolutionaire Komitee te verklaren hoe het grootste deel der manschappen omsingeld was geworden en gevangen genomen. De regimenten van het garnizoen, zoo luidde het rapport, waren omgekocht door gedelegeerden van de stedelijke Doema, die alles in het werk hadden gesteld om de soldaten te overtuigen „neutraal" te blijven, zoodat de Kozakken en de „Jonkers" in de stad in vrijheid konden worden gesteld. Krilenko

reed met een auto alle kazernes af en trachtte hen weer terug te winnen. Wij hadden in het reusachtig half-duister van de Mikhailowsky manége de vergadering bijgewoond van het Gepantserde Automobielen Regiment, de algemeen bekende „Brunnowiki"; daar stonden vijf uren lang in de felle kou, vol gespannen aandacht, tienduizend man, groote kinderen eigenlijk, te luisteren naar de argumenten van de verschillende sprekers, tot zij zich tenslotte onder daverend applaus tot aanhangers van de Bolsjewiki verklaarden.... Uit Pulkowa, een dorp aan deze zijde van Tsarkoje Selo gelegen, waar de Bolsjewiki verschansingen in gereedheid hadden gebracht, kwam ondertusschen het verzoek om „twee wagens met sprekers" te laten komen.

Dat is de manier waarop de Russen den burgeroorlog voeren. Het is de *propaganda* van de revolutionaire troepen geweest die het leger van Kornilow verslagen heeft. Russen luisteren altijd.... — De oude pamfletten tegen Kornilow werden weer te voorschijn gehaald en naar het front verzonden. „Achttien agitators" werden door het Militaire Revolutionaire Komitee opgeroepen en met grooten spoed vertrokken zij in motorwagens naar het front om den vijand om te praten.

Zaterdagmiddag om drie uur werden door het Militaire Revolutionaire Komitee alle revolutionaire krachten in beweging gesteld. Alle fabrieken ontvingen telefonisch een aanzegging om te sluiten en de Roode Garden te verzamelen. Overal weerklonk door de stad het schelle gefluit der fabrieken en honderden en duizenden arbeiders stroomden naar buiten, de opgewondenheid was groot. Petrograd gonsde als een ontzaglijke bijenkorf. Langs de breede wegen, wit van den eersten lichten sneeuwval, stortte de stad haar sloppen en stegen leeg. Zoo ver als het oog reikte zagen de straten zwart van menschen; mannen in hun werkkleeren, maar van geweren en patroontasschen voorzien, — vrouwen, sommige met geweren, andere met schoppen en houweelen gewapend, weer andere droegen vaandels en hadden roode strikken om den arm gebonden, — kinderen....

Zoo'n reusachtige plotselinge stroom van menschen heeft nog zelden een stad gezien. Als een onmetelijke vloed kwamen de drommen opzetten, geheele kompagnieën soldaten, kanonnen, vrachtauto's, transportwagens, alles voerden zij mee. Het revolutionaire proletariaat trok op met ontbloote borst om de hoofdstad der socialistische republiek te verdedigen.

Dien nacht deed Kerensky een aanval over de geheele breedte van het front en ongeoefende volksmassa's hielden stand. Wat was er gebeurd na die algeheele desorganisatie, na die paniek? Wat voor verandering had er plaats gegrepen onder de manschappen van

het toch reeds zoo sterk verminderde garnizoen, die zooeven nog in wanorde teruggetrokken waren? Wie had orde in die chaos gebracht en samenwerking tusschen die duizenden weifelende soldaten en die honderdduizenden ongeoefende arbeiders? Niemand, niets — behalve de gemeenschappelijke wil om de nieuwe revolutie te doen zegevieren, om de machten der „koalitie" en der Kozakken voor altijd neer te slaan. Dien nacht zijn er in Krasnoje Selo en Pulkowa dingen gebeurd, die in de geschiedenis der revolutie nooit zullen worden vergeten. De Roode Garden stormden aan in massa's, het geschut daverde, de Kozakken werden overweldigd en van hun paarden gesleurd. Honderden arbeiders werden gedood en door de vlakte draafden tal van Kozakkenpaarden, toen de morgen aanbrak, en de wapenstilstand....

Zalkind, later Trotzkys adjudant in het Kommissariaat voor Buitenlandsche Zaken, reed, nadat men van weerszijden overeengekomen was het schieten te staken, met Vera Sloutskaja, een beproefd strijdster voor de revolutie, in een auto in de omgeving van het gevechtsterrein. De trein waarmee Kerensky vertrok, voerde ook een kanon mee en ik vermoed dat de kanonnier de verleiding niet heeft kunnen weerstaan om een enkel schot af te vuren op die eenzame auto, die de roode vlag voerde. De granaat ging dwars door de auto heen en sloeg de deur weg. Zalkind die in een levendig gesprek was gewikkeld met Vera Sloutskaja, hield plotseling stil.... hij richtte zijn woorden tot een doode; haar kin was verbrijzeld, haar borst afgerukt.

Het lichaam van de ongelukkige werd in allerijl overgebracht naar een groot gebouw, dat aan den weg stond, het bleek een tehuis — een soort klooster — voor oude adellijke dames. Deze dames hadden na den val van hun geliefden tsaar de politiek maar laten rusten, maar hun haat aan Kerensky konden zij niet nalaten bij gelegenheid eens te luchten. Zij kwamen nu allen naar buiten geloopen, omringden de auto met kreten van medelijden en ontzetting en vroegen wie dit toch had gedaan. Zalkind vertelde dat Kerensky de schuldige was. „Ja", zeiden zij, „wij hebben het altijd wel gezegd, Kerensky is een jood!"

Na afloop van den wapenstilstand waren de Kozakken van Kerensky teruggetrokken. Ook Tsarskoje Sels gaven zij prijs en trokken terug op Gatschina. Toen ik laat op den voormiddag in Tsarskoje aankwam, zette het leger van het Opgestane Volk vol geestdrift de achtervolging voort.

Ik was naar Tsarskoje gekomen in een auto van het Roode Kruis, die juist van Smolny afreed naar het vage gebied, dat als revolutionair

front werd aangeduid. De soldaat die reed had geen bezwaar mij of wie dan ook als passagier mee te nemen, hij voelde zich waarschijnlijk eenzaam en scheen blij in de gelegenheid te zijn, zijn hart eens te kunnen uitstorten. Terwijl wij nog door de straten der stad hotsten, werd hij plotseling gewaar dat hij honger had; er zat niets anders op dan een van de naburige kazernes binnen te gaan en te zien daar wat eten te krijgen. Het Regimentskomitee was juist om den disch geschaard, een reusachtige kom met kasjka en een andere met stsji stonden op tafel. Iedereen haalde zijn houten lepel uit zijn laarsen te voorschijn en viel aan. Toen het Komitee vernam dat wij op weg waren naar het front, besloot het plotseling met ons mee te gaan. De bevelhebbende kommandant, die juist binnenkwam, sloot zich eveneens aan; hij vroeg daarvoor eerst evenwel toestemming aan het Komitee die deze verleende. Revolvers werden uitgedeeld — de mogelijkheid van een treffen met de Kozakken was niet uitgesloten.

Op de Zagorodny Prospekt werden wij aangehouden door een Roode Garde. Waren wij op weg naar het front? Zouden wij eenige duizenden kranten mee willen nemen voor de kameraden aan het front? Zonder antwoord af te wachten werden de paketten in de wagen gesmakt, en sprong hij er zelf ook in. Voort ging het nu, de groote grauwe stadspoort door, — waar talrijke opschriften herinnerden aan de keizerlijke overwinningen in Perzië en Centraal-Azië, en waar nog de gouden keizerlijke initialen en de keizerlijke adelaars prijkten, — den grooten weg op, in woeste vaart nu, langs de zegevierende troepen, die huiswaarts keerden, arbeiders, soldaten en vrouwen, en weer nieuwe massa's die de onuitputtelijke stad te voorschijn bracht en die optroken om hun plaats in te nemen. Een kolonne artillerie trok voorbij, onordelijk met gezang en gefluit. Een boerenwagen kwam aanrijden, waar de lichamen van arbeiders en soldaten lagen opgepakt, een zacht gekreun klonk er uit op.

In Pulkowa zagen wij een groote menigte paarden en kanonnen, marcheerende soldaten en Roode Garden, alles in bonte mengeling dooreen. In een luid hoera-geroep uitten zij hun vreugde over de overwinning. Dit was de plaats van den zegevierenden strijd. Van alle huizen die door de kogels deerlijk waren gehavend, waaiden eigen gemaakte Roode-Kruis-vlaggen. Op het open plein dat door de kruising der wegen was ontstaan, probeerden eenige Roode Garden tot groot vermaak van de toeschouwers lastige Kozakkenpaarden te berijden. Met moeite schokte de auto den modderigen heuvel op naar Boven-Pulkowa en eindelijk bereikten wij Tsarskoje, levendig en druk nu door de uitbundige troepen van het proletariaat.

Nu ook was het paleis, waar de Sowjet vergaderde, niet stil en

verlaten. Roode Garden en matrozen stonden op het binnenhof, schildwachten waren aan de ingangen opgesteld en een stroom van koeriers en intendanten spoedde af en aan. In de vergaderzaal van de Sowjet was een samowar opgesteld, een vijftigtal arbeiders, soldaten, matrozen en officieren, stonden er om heen geschaard, dronken hun thee en schreeuwden om 't hardst. In een hoek van het vertrek waren twee onhandige arbeiders bezig met het in orde brengen van een hektograaf. Aan de middelste tafel stond de reusachtige Dubenko over een kaart gebogen, waarop hij de bewegingen der troepen met rood en blauw potlood aangaf; in zijn werk verdiept, stak hij zijn tong uit zijn mond. In zijn linkerhand hield hij de onafscheidelijke blauw stalen revolver. Nu en dan ging hij even aan een schrijfmachine zitten en spelde met één vinger moeizaam zijn woorden neer; telkens als hij even ophield, draaide hij met een liefkoozend gebaar de kamers van de revolver.

Een rustbank stond langs de muur waarop een jonge man lag uitgestrekt. Twee Roode Garden bogen zich over hem heen, maar de overige aanwezigen schenen hem niet op te merken. Hij was gewond in de borst. Uit zijn kleeren siepelde rood frisch bloed met elken harteslag. Zijn oogen waren gesloten en zijn jong behaard gelaat zag grauw wit. Heel zwak en langzaam haalde hij adem en met elken ademtocht zuchtte hij: Mir boedjet, Mir boedjet. (De vrede komt, De vrede komt).

Voor het paleis stond een vrachtauto, gereed naar het front te vertrekken. Een zestal Roode Garden, een paar matrozen, enkele soldaten, onder kommando van een kolossalen arbeider, klauterden er boven op en riepen mij toe mee te gaan. Eenige Roode Garden kwamen uit het hoofdkwartier aangeloopen, gebukt onder een zwaren last van kleine ijzeren bommen gevuld met *groubit* — dat naar men zegt tien maal sterker en vijf maal gevoeliger is dan dynamiet — zij werden onverschillig in de auto geworpen. Een 7 cM.-kanon werd opgeladen en achterop vastgesjord met stukken touw en ijzerdraad.

Onder een luid hoera reden wij weg, in woeste vaart natuurlijk, de zware wagen slingerde over den weg. Het kanon schokte van het eene wiel op het andere en de *groubit*-bommen rolden tusschen onze voeten en ploften met geraas tegen het beschot.

De groote Roode Garde, die Wladimir Nicolajewitsch heette, overlaadde mij met vragen over Amerika. „Waarom had Amerika deelgenomen aan den oorlog? Stonden de amerikaansche arbeiders gereed het kapitalisme omver te werpen? Hoe stond het met de zaak Mooney? Zou Berkman uitgeleverd worden aan San Francisco?" en nog veel meer, alles vragen heel moeilijk om te beantwoorden,

luid uitgeschreeuwd boven het oorverdoovend lawaai van de auto, dicht tegen elkaar aangedrongen te midden van de rollende en botsende bommen.

Een enkele maal hield een patrouille ons aan. Soldaten plaatsten zich midden op den weg, riepen; „Stoj" en legden hun geweren aan. Wij sloegen geen acht op hen. „Loop naar den duivel", riepen de Roode Garden terug. „Wij stoppen voor niemand, wij zijn Roode Garden". En gebiedend reden wij voort en ratelden verder, terwijl Nicolajewitsch mij iets toebrulde over de ontzaglijke sociale revolutie die in Rusland begonnen was en die weldra naar alle volken der wereld zou overslaan en die een einde zou maken aan dien vervloekten oorlog.

Na ongeveer vijf mijlen te hebben afgelegd ontmoetten wij een troepje matrozen, die op den terugweg waren. Wij stopten.

„Waar is het front, broeders?"

De matroos die voorop liep, bleef staan en krabde zich achter het oor. „Vanochtend was het hier zoowat een halve kilometer vandaan. Maar dat vervloekte ding is op het oogenblik nergens. Wij hebben geloopen, en geloopen, en geloopen, maar wij hebben het niet kunnen ontdekken." Zij klommen nu ook op de wagen en wij zetten onzen tocht voort. Het zal misschien een twee mijl verder geweest zijn, toen Wladimir Nicolajewitsch plotseling zijn ooren spitste en den chauffeur beval te stoppen.

„Er wordt geschoten", zei hij. „Hooren jullie het ook niet?" Een oogenblik van doodelijke stilte en toen op een kleinen afstand links van den weg drie schoten, snel achter elkaar. Aan weerszijden was de weg met dicht houtgewas begroeid. Erg opgewonden nu, reden wij voorzichtig verder, spraken slechts fluisterend en stopten toen wij zoowat waren, waar zooeven geschoten was. Wij stapten allen uit, en gingen ieder afzonderlijk het bosch in, het geweer mee.

Twee van onze kameraden maakten het kanon los en sleepten het naar een plek, waar het vrijwel precies achter ons kon worden opgesteld.

Het was stil in het bosch. De bladen waren gevallen en de boomstammen zagen dof en grauw in het late licht van de matte najaarszon. Alles was doodstil, behalve het ijs van bevroren plassen, dat kraakte onder onze voeten. Waren wij in een hinderlaag?

Zonder dat er iets bijzonders gebeurde, liepen wij tot waar het bosch meer open werd en toen hielden wij halt. Rondom een klein vuur op een open plek in het bosch zaten drie soldaten volkomen argeloos.

Wladimir Nicolajswitsch trad naar voren. „*Zdrazwoejtje*, kameraden!" groette hij vriendelijk, terwijl achter hem behalve een kanon, twintig

geweren en een wagen met *groubit*bommen dreigden. De soldaten sprongen overeind.

„Wat beduidde dat schieten van zooeven?"

Een van de soldaten, die door die vraag gerustgesteld scheen, antwoordde: „Wel, wij hebben een paar konijnen geschoten, kameraad!"....

* * *

Kerensky was in Gatschina. De Kozakken waren ontevreden. Zij waren verslagen — en dan ook scheen het wel of heel Rusland tegen hen was, terwijl men hen toch had wijs gemaakt dat Petrograd, het rijke Petrograd hen met open armen zou ontvangen. In deze stemming bereikten „twee wagens met sprekers", hun voorposten en tegen den avond kwam ook de gevreesde Dubenko, alleen....

Wat Dubenko gezegd heeft, weet niemand, maar het is een feit dat Generaal Krasnow en zijn staf en meerdere duizenden Kozakken zich overgaven en Kerensky raadden hetzelfde te doen.

Generaal Krasnow gaf Kerensky den raad naar Petrograd te gaan onder geleide, fier, als het hoofd van de Voorloopige Regeering, en persoonlijk met de Bolsjewiki in Smolny te onderhandelen. Indien Kerensky dezen raad had opgevolgd, was hij misschien ook nu nog een invloedrijk man in Rusland geweest. Maar inplaats daarvan beloofde hij het wel, maar...... vluchtte weg, vermomd in de uniform van een gewoon matroos. En dit was het einde van Kerensky...

Ik reed naar Petrograd terug voorop een vrachtauto, die gereden werd door een arbeider en die vol met Roode Garden was. Wij hadden geen petroleum, dus konden onze lantaarns niet branden. De weg was vol met afdeelingen van het proletarische leger, dat huiswaarts keerde en nieuwe reserven die optrokken om hun plaats in te nemen. Reusachtige vrachtauto's gelijk de onze, kolonnes artillerie, transportwagens doemden voor ons op in de duisterdis, terwijl wij zonder lantaarns reden! Wij reden zoo snel als slechts mogelijk was, slingerden rechts en links om botsingen te voorkomen, die onvermijdelijk schenen, raakten met de wielen en hoorden de verwenschingen der voetgangers.

Aan den horizon werden de lichten van de stad zichtbaar, die zich uitstrekte oneindig schitterender bij nacht dan bij dag, als een lage dam van fonkelend gesteente, opgestapeld in het open veld.

De oude werkman die de wagen reed, nam het stuur in zijn eene hand, terwijl hij de andere hand met een triumfantelijk gebaar naar de stad uitstrekte.

„Van mij!" riep hij uit, stralend van vreugde. „Alles van mij nu! Mijn Petrograd!"

Boekbespreking.

STEPHAN BAUER, „Arbeiterschutz und Völkergemeinschaft". — Orell Füssli, Zürich. Fr. 7.—.

Nu de wereldoorlog zijn einde nadert en er alleen nog maar „om de vrede" gevochten wordt, leeft ook bij de voorstanders van de internationale arbeidswetgeving de hoop op dat deze idee zijn verwerkelijking nader zal komen. De directeur van het internationale arbeidsbureau te Bazel spreekt in zijn zooeven verschenen werkje de hoop uit, dat de komende „Völkerbund" zich met de oplossing van dit vraagstuk zal bezighouden.

Na de reeds bestaande internationale verdragen over het verbod van industrieelen nachtarbeid voor vrouwen en het verbod van het gebruik van witte phosphor bij de fabrikage van lucifers, wordt nu naar de wettelijke gelijkstelling van de buitenlandsche arbeiders met hun binnenlandsche kollegaas gestreefd. In de tweede plaats zal bij internationaal verdrag een zekere gelijkheid en eenheid in de sociale wetgeving der verschillende landen bereikt moeten worden.

Voor de arbeiders ziet dit alles er zeer aanlokkelijk uit, maar beroepspessimist als wij in dit opzicht nu eenmaal zijn, willen wij de zaak toch nog eens nader beschouwen. Wij nemen nu maar aan dat de wereldrevolutie — die al aardig nader komt — Wilsons droomen niet in de war stuurt en dat de „Volkerenbond" er komt, want bij een economische „Oorlog na den Oorlog" is er van een internationale arbeidswetgeving natuurlijk geen sprake. Als de „Volkerenbond" werkelijk de toekomstige organisatie van het internationale kapitaal wordt, zijn de grondslagen voor de idee aanwezig en als de heeren geen belangrijkere zaken te doen hebben zullen zij na de vredes-conferentie wel eens over de voorstellen praten, want ook voor het kapitaal is deze „Arbeidersbescherming" niet geheel zonder nut. Een sociale maatregel kan altijd wel eens een staking voorkomen en zoo maakt deze zich dan toch weer betaald.

Zoo heel diep zullen de betreffende verdragen trouwens wel niet in het vleesch, of te wel de fabrieken, der verdragsluitende staten snijden. De in 1913 opgestelde ontwerpen der internationale conferentie — welke Bauer in een aanhangsel weergeeft — zeggen ons genoeg. Behalve het feit, dat van een internationale overeenkomst eerst dan sprake is, als de meeste staten met hun sociale wetgeving al zoo ver — of verder — zijn, zorgt een behoorlijke termijn, die voor de industrieën die het meest getroffen worden, nog goedig wat verlengd wordt, voor de noodige over-

gangstijd. Het mooiste zijn — voor de ondernemers — echter de uitzonderingsbepalingen, want deze maken het hun met staatshulp (maar daar zijn ze immers zeker van) mogelijk alle bepalingen, zoolang dat noodig is, opzij te zetten.

Inplaats van ,,staatsbelang" of ,,openbaar belang" kunnen wij in deze maatschappij immers net zoo goed ,,kapitaalsbelang" zetten. Ook ,,buitengewone toestanden" zijn altijd wel aan te voeren.

Dit alles is echter voor ons geen reden om met een: ,,opportunistisch lapmiddel", de heele zaak op zij te zetten. Ook al gaan de programmaas van de intergeallieerde en internationale vakvereenigingsconferenties van Leeds en Bern veel verder, wij zullen de heeren onze kritiek niet onthouden, en op de conferenties zal misschien Rusland nu een woordje mee spreken, dat de ,,arbeidersvrienden" niet bepaald als muziek in de ooren klinkt.

Het boekje van Bauer bevat heel wat vergelijkend materiaal over de sociale wetgeving in de verschillende landen en ook de voorstellen voor toekomstige internationale verdragen zijn belangrijk genoeg om er nog eens op terug te komen. Wij zullen ze later in dit tijdschrift nog wel eens aan de tand voelen.

Zürich. D. C. VAN DER POEL.

Overzicht van Tijdschriften.

Het October-nummer van *demain* vangt aan met een verklaring van den redacteur Guilbeaux over zijn eigen „zaak".

G. heeft n. l. in een brief aan Schlesinger, de correspondent van de *Vossische Zeitung* te Bern, een aanbod tot geldelijke ondersteuning van *demain* geaccepteerd: wat noodig was om het tijdschrift weer te doen verschijnen.

Deze brief is in handen van het Fransche gezantschap geraakt, dat aan de Zwitsersche justitie een fotografisch copie van dit document ter hand stelde. Guilbeaux heeft het bestaan van dien brief erkend, terwijl de redacteur Graber van de *Sentinelle* alsmede de redaktie van de *Berner Tagwacht* hem over deze „onvergetelijke onverzichtigheid" hebben aangevallen.

G. heeft zich tegen deze aanvallers uitvoerig verdedigd in de *Nouvelle Internationale* van 9 en 11 October en verklaart hier dat Schlesinger ofschoon wel geen politiek, toch een persoonlijk vriend van hem is, die niet méér „pan-germaniste" is dan b. v. b. Paul Graber „pan-ententiste", en dat voorts aan het aannemen van dit geld geen enkele *conditie* was verbonden, zooals *demain* ook bewijst. Dit tijdschrift immers blijft elk imperialisme, zoowel de centrale machten als dat der entente steeds bestrijden, en zijn directeur is onder alle omstandigheden enn consequent Zimmerwaldist, een internationaal socialist gebleven,

Een marxistisch socialist schreef hem dan ook: „om het Fransche proletariaat te redden, zou ik geld van den duivel zelf aannemen". Hij, Guilbeaux, is trouwens overtuigd voor zich zelf zijn plicht als internationaal socialist ln geen enkel opzicht te hebben verzaakt, en dat de revue *demain* zich nimmer aan het kapitalisme heeft onderworpen, maar steeds de zuivere Zimmerwaldsche richting heeft aangegeven. —

Met dit al is dus niet meer te loochenen dat Guilbeaux, laten we zeggen, zoo naief is geweest van een zoogenaamd burgerlijk-pacifistischen agent van het Duitsche imperialisme, dat Schlesinger als correspondent van de *Vossische Zeitung* het blad van de echte militaire partij nu eenmaal is, geld voor zijn tijdschrift *demain* aan te nemen. —

En zulk een feit is en blijft bedenkelijk, nu niet om het aannemen van het geld, al is het dan van den duivel, en laten wij aannemen zonder eenige conditie, waaraan wij niet twijfelen, maar veeleer, omdat de duivel juist aan den redacteur van een tijdschrift als *demain* het aanbod deed. —

Dat bewijst o. i. dat G. de burgerlijke ideologie, die pacifisme nu eenmaal is, niet doorziet en dat zelfs zijn tijdschrift, wat ook uit de vaste burgerlijk ideologische medewerkers blijkt, nog voor een deel onder den invloed van deze ideologie staat. Trouwens is het zoogenaamde Zimmerwaldisme, het pacifistisch internationalisme, in zijn wezen wel iets anders dan burgerlijke ideologie, in dien zin dat het zich allerminst plaatst op den bodem van de werkelijk, internationle en nationale maatschappelijke toestanden en verhoudingen?

Guilbeaux en zijn vrienden van Zimmerwald en Kienthal beroemen zich steeds op den naam internationaal socialist en dat zij als zoodanig slechts *het* imperialisme, n' importe welke, kunnen bestrijden. Helaas, zij zien niet in, welk een ideologische sfeer zij zich zelf scheppen en waarin zij leven alsof *dát* de werkelijkheid ware. Zij zien niet in dat een internationaal socialist momenteel geen grond nog onder de voeten heeft, en zwevende blijft in het ideologische ,,Kuckucksheim", zoolang het proletariaat, van elke natie. van elk volk, niet het bestaan van haar eigen bourgeoisie, van haar eigen imperialisme sociaal onmogelijk heeft gemaakt en niet zelf de macht in handen heeft kunnen nemen.

Demain en zijn staf mogen nog zoo dikwijls herhalen, wij Zimmerwalders, wij internationale socialisten willen slechts vrede door *alle* imperialismen te bestrijden, zij blijven onschuldige belachelijke ideologen, zoolang ieder hunner niet naar zijn eigen natie terugkeert, zich in dienst stelt der bestaande revolutionaire proletarische organisaties om met de massaas nationaal mee te strijden, hen aan te vuren en duidelijk te maken, dat hun eerste werk thans is hun eigen nationale, kapitalistische regeeringen weg te jagen, om plaats te maken voor de diktatuur van het proletariaat van dat land. Zooals de gebeurtenissen nu in Europa zijn geloopen is thans het woord en vooral de daad aan de fransche, italiaansche en britsche arbeidersklasse, opdat het communisme in Europa kunne verwezenlijkt worden.

Als het zoover is kunnen wij eerst gaan spreken van internationaal socialisme, van werkelijke internationale socialisten of liever communisten.

En zoo gezien is het zelfs van een Schlesinger eigenlijk naïf onbenullig geweest — toen hij wist, dat het duitsche imperialisme op het apegapen lag, het zijn débàcle toesnelde en dat verslagen impérialisme uiteraard pacifistisch werd en moest zijn, ten einde zoo spoedig mogelijk vrede te verkrijgen en te redden wat er nog te redden viel — te meenen dat het *Demain*, hetwelk per saldo toch geen orgaan is van eenige nationale proletarische revolutionair-socialistische *organisatie*, een zoodanigen invloed zou kunnen nitoefenen op het entente-proletariaat, meer speciaal op het fransche, dat het op het toppunt van zijn macht staande entente-imperialisme daardoor meer genegen tot het doen van vredes-stappen zou kunnen worden gebracht, en het om die reden het dus waard kon zijn dit revolutionair pacifistisch tijdschrift geldelijk te steunen, zonder er eenige conditie ook maar aan te verbinden.

Waarlijk het is aannemelijk, dat er inderdaad niets achter steekt, de steun zal eerlijk bedoeld zijn, maar dan hebben wij ook te doen met een ontzettend naieve ideologie van een zwitsersche pacifistisch agent der

„Vossische Zeitung", het orgaan van het toen zoo vredelievend geworden duitsche imperialisme en militarisme.

De verdere bijdragen van deze aflevering van *Demain* zijn van *Guilbeaux: Vrede?*; van *Lepeschinski: de beginselen van de eenheidsschool* (met polytechnisch onderwijs van het kind); Mevr. *Roland-Holst: het nieuwe Socialisme en de massa-aktie* (de inleiding uit haar boek „Revolutionaire Massa-aktie"); *J. Wanine: bijdragen tot de geschiedenis en de techniek van de proletarische revolutie* (een hoofdstuk van een weldra te verschijnen essai), voorts *feiten en documenten* uit het sociale politieke leven in de verschillende landen, ongetwijfeld het beste overzicht van wat tegenwoordig op revolutionair politiek gebied te verkrijgen is.

* * *

Het sociaal-imperialistische weekblad *die Neue Zeit* is na de ineenstorting van het duitsche imperialisme vanzelf ook ineengestort en bevat slechts meer burgerlijk-demokratische artiikelen, waarvan de bespreking op deze plaats weinig zin heeft.

Het eenige, wat den lezer wellicht kan interesseeren is, dat met den aanvang van den nieuwen jaargang, de zevenendertigste, er geïllustreerde advertenties in zijn gekomen, waarin de socialistische lezers worden opgewekt de negende oorlogsleening te teekenen, met leuzen als deze: „Niet ieder heeft 100.000 mark om op de oorlogsleening te teekenen, maar voor 1000, 500, 300, 100 mark, kan iedereen inteekenen en bewijzen wij daarmede dat ook bij de „*negende*" het duitsche volk „geschlossen zu den Zeichnungsschaltern geeilt ist". Of wel, naast het droomerige portret van den dichter:

„Nichtswürdig ist die Nation
die nicht ihr alles freudig
Setzt an die Ehre."

(Fr. von Schiller, Jungfrau von Orleans).

Dus: „Gib, was die geben kannst; denn sie wollen dich vernichten! Zeichne die Kriegsanleihe!"

Sic Transit Gloria Mundi.

OPMERKER.

L. S.

Toen de redaktie van de „Nieuwe Tijd" voor drie jaren de taak van het tijdschrift schetste, wezen wij er op, hoe door de wereldoorlog een nieuwe periode van snelle ontwikkeling van het socialisme werd voorbereid, hoe daarvoor, na de ineenstorting van de Tweede Internationale een nieuwe geestelijke orientatie noodig was, en hoe een tijdschrift, dat zich plaatst op den grondslag van het revolutionair Marxisme, noodig was, om de nieuw opkomende beweging te begrijpen en haar door theoretische verheldering der geesten te steunen. Wat toen gold, geldt thans in nog sterker mate, want wat toen nog slechts verwachting van de toekomst was, is thans reeds voor een deel werkelijkheid geworden.

Een tijdperk van revolutie is aangebroken, zoo geweldig als geen ander in de geschiedenis. Met verbijsterende snelheid stormt het wereldgebeuren voorwaarts. Het Engelsch-Amerikaansche grootkapitaal is tot almachtige beheerscher der aarde geworden. Het Duitsche rijk is ineengestort; geheel Midden- en Oost-Europa is tot een chaos van nieuw opgroeiende staten geworden. En uit de volkenstrijd groeit in alle naties de klassestrijd van de onderdrukte massa's tegen het kapitaal op, meer of minder bewust socialistisch, en wordt tot één internationale wereldklassestrijd. Reeds is het socialisme, het begin van een kommunistische maatschappij, werkelijkheid in één groot land, in Rusland — door de kapitalisten van alle landen met felleren haat aangezien, dan zij in den wereldoorlog tegen elkaar voelden; en reeds trekken de overwinnaars in den oorlog op, om het te verpletteren. Maar tegelijk groeit het socialisme in Midden-Europa omhoog. De groote strijd tusschen kapitaal en arbeid, de strijd voor een kommunistische maatschappij, sinds zeventig jaren voorzien en voorbereid, barst nu in zijn volle felheid en grootheid uit; — er mogen na zoovele wisselingen, tijdelijke inzinkingen en nederlagen komen: hij zal niet eindigen voor het kapitalisme overwonnen is. Daarom overtreft de tijd, die nu voor ons ligt, in belangrijkheid voor de menschheid alle vroegere tijdperken en revoluties.

Reusachtige problemen en moeilijkheden liggen vóór ons, voor de menschheid, nu in heftigen strijd der klassen de nieuwe maatschappij moet opgebouwd worden. Meer dan ooit is hier het licht noodig, dat alleen de klare wetenschap van het Marxisme kan geven. Voor de

strijdende arbeiders is in de eerste plaats kennis van de strijdmethoden noodig; geen tradities en programma's uit vroegere tijden kunnen hier helpen, nu het strijdfront telkens nieuw en anders wordt. Met het eerste veroveren van de macht komen daarbij de nieuwe vraagstukken van opbouw, van sociale omvorming, van organisatie van produktie en verkeer. Deze betreffen niet slechts het proletariaat, dat de drager is van den strijd, maar ook de intellektueelen, de geestelijke arbeiders, die in het organisatieproces een belangrijke rol zullen spelen. En zij betreffen allen; het socialisme is nu niet meer als voorheen een abstrakt onderwerp van studie en belangstelling voor enkelen. Het is het onmiddellijkste levensvraagstuk voor de massa's, voor iedereen geworden.

Onder deze omstandigheden wordt ook de taak van ons tijdschrift, het eenige in ons land, dat op den bodem van het nieuwe socialisme staat, belangrijker dan ooit. Wij willen de arbeiders en socialisten, die vooraan in den strijd staan, helpen om grondiger dan door de dagbladpers mogelijk is, in het wezen van de wereldrevolutie binnen te dringen. Wij willen de velen, die door het wereldgebeuren wakker geschud, hun weg zoeken, helpen om zich te orienteeren. Wij willen door de behandeling van de ekonomisch-politieke en van de geestelijk-maatschappelijke vraagstukken de juistheid en de vruchtbaarheid van onze beginselen aantoonen. Wij willen de nieuwe krachten verzamelen, die zich aangetrokken voelen door het groote licht, dat nu over de wereld opgaat. Ons beginsel blijft, wat het in de afgeloopen jaren was; op politiek-maatschappelijk terrein wil „De Nieuwe Tijd" het orgaan zijn van het revolutionaire socialisme, het kommunisme; op geestelijk terrein het orgaan van de Marxistische wereldbeschouwing. Maar tegelijk stellen wij voor alle richtingen, die, verschillend van uitganspunt, thans praktisch samenwerken in de revolutionair-socialistische beweging, onze bladzijden open om door onderlinge gedachtenwisseling te komen tot theoretische verheldering. Tot hen allen wenden wij ons, om òf als medewerker òf als lezer ons tijdschrift te steunen.

Met het oog op de nieuwe omstandigheden hebben wij gemeend, de uiterlijke vorm van „De Nieuwe Tijd" te moeten wijzigen. Om de snelle ontwikkeling der gebeurtenissen bij te houden en steeds aktueel te blijven, zal het tijdschrift voortaan tweemaal per maand verschijnen. De omvang der afleveringen wordt voorloopig op twee vel gesteld.

Zeer tot ons leedwezen zien wij ons genoodzaakt de abonnementsprijzen eenigzins te verhoogen. Deze zijn met ingang van den nieuwen jaargang vastgesteld op *f* 1.87½ en *f* 1.25 per kwartaal, resp. *f* 7.50 en *f* 5 per jaar, wat een verhooging van 37½ cent per kwartaal beteekent voor de gewone abonnementen en van 25 cent voor den arbeidersprijs.

Reeds aan het einde van 1917 drong de noodzakelijkheid van een

verhooging zich aan ons op, en niet dan met de grootste moeite en opoffering gelukte het de redactie en uitgevers de exploitatie in 1918 voort te zetten zonder tot verhooging der abonnementstarieven over te gaan. Alle andere bladen en tijdschriften moesten wèl tot dit middel hun toevlucht nemen.

Als men in aanmerking neemt dat, behalve de sterk verhoogde drukkosten — als gevolg van de stijging der loonen in de typografische vakken — en de nog altijd oploopende papierprijzen, ook de buitensporige, door de regeering voorgestelde, verhooging der portkosten ten onzen laste komt, zal men moeten toegeven, dat de nieuwe tarieven uiterst matig zijn.

Wij zijn dan ook bij de vaststelling der verhoogingen uitgegaan van de verwachting dat wij, behalve op voortduring van den toegezegden steun, op eene belangrijke toename van het aantal abonné's mogen rekenen. Met verwijzing naar den oproep der redactie wekken wij onze lezers en lezeressen op krachtig voor ons tijdschrift te werken, opdat wij zoo spoedig mogelijk tot uitbreiding van den omvang van het blad kunnen overgaan.

De volgende bijdragen o. a. zijn ons voor den nieuwen jaargang in uitzicht gesteld:

HELEEN ANKERSMIT. De taak der revolutionaire vrouwen.

Dr. H. P. BERLAGE. De bouwkunst in het overgangstijdperk naar het socialisme.

E. BOUWMAN. De Vooruitzichten van het Transport-Proletariaat. — Massale staking en vakorganisatie.

Mr. A. BURIKS. De Vrijheidsrechten in de Sowjet-Konstitutie.

B. COLTOF. Parlementair Overzicht.

Prof. R. N. ROLAND HOLST. Over de werking van Concurrentie in de Kunst.

H. ROLAND HOLST. De Daden der Bolsjewiki. — Proletariaat en Geweld.

J. W. KRUYT. De taak der Revolutionairen in het Parlement.

TR. KRUYT-HOGERZEIL. De militariseering der vrouw.

Dr. S. DANIËL DE LANGE. De tegenwoordige stand van het Evolutie-vraagstuk. — Bespreking van Prof. G. F. Nicolaï's „Der Krieg als Biologische Erscheinung".

J. LANSINK JR. De eischen van het L. R. S. C. en het N. A. S. Arbeidersraden en Vakorganisatie. — De Arbeidswetten van Talma.

B. DE LIGT. Godsdienst en Socialisme. — De Student en het maatschappelijk vraagstuk.

B. LUTERAAN. N. A. S. en N. V. V. bezien van het standpunt van den strijd tegen het Imperialisme. — De Communisten en de Islam in Nederlandsch Indië.

M. MENSING. De Discipline der Vrijheid. — Weg met de reactionnaire Idolen. — De rekensom van Dresselhuys.

Prof. G. MANNOURY. De Macht van het Geld.

Dr. A. PANNEKOEK. Het Historisch Materialisme. — Boekbeoordeeling: Lenin, Staat und Revolution.

D. C. VAN DER POEL. Ekonomische Demokratie.

J. F. STAAL. Proletarische Bouwaesthetiek.

J. STIBBE. Bespreking van Economische Werken.

D. J. STRUIK. Het Kommunisme en het Opkomende Geslacht.

L. DE VISSER. De gevaren van vakbewegings-opportunisme. — De Achturendag en de Vakorganisatie. — Soldatenraden.

Mr. CLARA WICHMAN. Oorlog en Criminaliteit.

W. WOLDA. Een Russisch Revolutionnair der Jaren Twintig (slot). — De Toekomst van het Wereldproletariaat in een „hervormd" Kapitalisme. — Boekbeoordeelingen.

M. C. VAN WIJHE. Revolutie en Landbouw in Rusland. — Kerk en Staat.

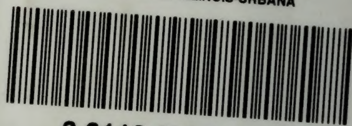
D. WIJNKOOP. Parlementair overzicht.

Ook werden ons bijdragen toegezegd door Mevrouw G. BURIKS, ENKA en H. W. KROP.

Deze toezeggingen geven ons, naar wij meenen, het recht, een krachtig beroep te doen op onze oude lezers om zooveel mogelijk nieuwe belangstellenden uit verschillende kringen te winnen. Wij van onze zijde zullen, met hulp van onze medewerkers, ons best doen, om de inhoud van „De Nieuwe Tijd" zoo rijk en veelzijdig te maken, dat hij zoo goed mogelijk aan zijn doel beantwoordt.

Dr. ANTON PANNEKOEK.
Dr. W. VAN RAVESTEIJN.
HENRIETTE ROLAND HOLST.
Firma J. A. FORTUYN, Uitgevers.

December 1918.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 078183305